શ્રીવિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રન્થમાળા પુ. ૫૭

॥ अर्हम् ॥

શંખેશ્વર મહાતીર્થ

(ભાગ પહેલો—બીજો)

લેખક અને સંશોધક

શાન્તમૂર્ત્તિ મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજી

પ્રથમ આવૃત્તિ ૧૦૦૦

વીર સં ૨૪૬૮] ધર્મ સં ૨૦ [વિ. સં ૧૯૯૮

કિંમત ૧—૮—૦

પ્રકાશકઃ—
શ્રી દીપચંદજી બાંઠિયા
મંત્રી—
શ્રી વિજયધર્મસૂરિ જૈન ગ્રંથમાળા
ઉજ્જૈન (માળવા)

આર્થિક સહાયકઃ—
રાધનપુરનિવાસી શ્રાદ્ધવર્ય્ય
શ્રીયુત શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈના શ્રેયાર્થે
તેમના સુપુત્ર શેઠ શકરચંદ મોતીલાલ

આ પુસ્તકમાંનાં બધાં ચિત્રો તથા જેકેટ એડવાન્સ પ્રિન્ટરીમાં છપાયાં છે. ઠે. પાંચકુવા દરવાજા બહાર : અમદાવાદ

મુદ્રકઃ—
કેશવલાલ સાંકળચંદ શાહ
ધી વીરવિજય પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ
સલાપોસ ક્રોસરોડ, અમદાવાદ

પ્રકાશકનું નિવેદન

સ્વ૦ શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રી વિજયધર્મસૂરિજી મહારાજના વિદ્વાન્ શિષ્યરત્ન શાન્તમૂર્તિ મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીના નામથી હવે વિદ્વત્-જગત ભાગ્યે જ અજાણ્યુ હશે

તેમની પ્રૌઢ લેખિનીથી લખાયેલ વિહાર-વર્ણન, આબૂ (ગુજરાતી), બ્રાહ્મણવાડા, હેમચન્દ્ર-વચનામૃત, અર્બુદ પ્રાચીન જૈન લેખ સંદોહ, વગેરે અનેક મહત્ત્વના ગ્રથો અગાઉ પ્રકટ કરવા અમે ભાગ્યશાળી થયા છીએ ત્યારપછી તેમનો આ મહાન્ ગ્રથ પ્રગટ કરતા ખરેખર, અમને ખૂબ આનદ થાય છે

શખેશ્વરજી અતિ પ્રાચીન, મહાપ્રભાવક અને મહત્ત્વનુ તીર્થ છે ઇતિહાસવેત્તા મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીએ તે મહાતીર્થનુ શુદ્ધ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ સુદર વર્ણન કરી તેની મહત્તામા વધારો કર્યો છે અતિ પરિશ્રમ લઈને શોધખોળ પૂર્વક તૈયાર કરેલો તેમનો આ ગ્રથ પુરાતત્ત્વવેતાઓ-વિદ્વાનો અને તીર્થપ્રેમીઓમા આદરપાત્ર થઈ પડશે, તેમા કઈ શકા નથી શખેશ્વર તીર્થ સબધી ફોટાઓ, પચતીર્થીનો નકશો, સુદર છપાઈ, પાકુ બાઇન્ડીંગ અને જેકેટને લીધે પુસ્તકની બાહ્ય આકૃતિ પણ મનોહર બની છે આવા મહાન્ ગ્રથને પ્રકટ કરવાનુ અમને જે સદ્ભાગ્ય પ્રાપ્ત થયુ છે, તે માટે અમે મુનિરાજ શ્રી જયન્તવિજયજીના અત્યત આભારી છીએ.

પરમ ગુરુભક્ત સેવાભાવી શ્રીયુત વૃદ્ધિલાલ મગનલાલ વીરવાડિયા અને તેમના મિત્રની પ્રેરણાથી દેવગુરુના પરમ ભક્ત શ્રાદ્ધવર્ય સ્વ૦ શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈના શ્રેયાર્થે તેમના સુપુત્ર શ્રાદ્ધવર્ય શેઠ શકરચદ ભાઈએ તથા શ્રાદ્ધવર્ય સ્વ૦ શેઠ જીવણલાલ કેશરીચદના શ્રેયાર્થે તેમના સુપુત્ર શ્રીયુત શેઠ ધીરજલાલ ભાઈએ આ પુસ્તક છપાવવામા અમને પાચસો પાચસો રૂપિયાની ઉદાર સહાયતા

આપીને અમારા પ્રકાશનકાર્યને જે ઉત્તેજન આપ્યું છે, તે માટે અમે તેમને અનેકશઃ ધન્યવાદ આપીએ છીએ, અને અન્ય સાહિત્યપ્રેમી સખી ગૃહસ્થોને તેમનું અનુકરણ કરવા માટે ભલામણ કરીએ છીએ.

શ્રાદ્ધવર્ય્ય સ્વ૦ શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈનું તથા શ્રેષ્ઠીવર્ય્ય સ્વ૦ શેઠ જીવણલાલ કેશરીચંદનું સંક્ષિપ્ત જીવનચરિત્ર અને તેઓની પ્રતિકૃતિ, આ પુસ્તકની પાંચસો પાંચસો નકલોમાં, તેઓની ઉદાર સહાયતા બદલ આપતાં અમને આનંદ થાય છે.

આ પુસ્તકમાં શંખેશ્વર મહાતીર્થનાં જે સુંદર ચિત્રો (ફોટાઓ) આપ્યાં છે તે, શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ઉપર અત્યંત શ્રદ્ધા રાખનાર, અમદાવાદનિવાસી, ગુજરાત ઇલેક્ટ્રીક કંપનીના માલિક શેઠ શ્રી બચુભાઈ નથ્થુભાઈએ લઈ આપ્યાં છે અને એ રીતે તેમણે એ મહાતીર્થ પ્રત્યે પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત કરી છે તે માટે તેમને ધન્યવાદ આપવા સાથે તેમનો આભાર માનીએ છીએ.

અંતમાં ગુરુદેવ અમને આવું લોકોપયોગી બીજું વધારે સાહિત્ય પ્રસિદ્ધ કરવાનું સામર્થ્ય આપે, એ જ મહેચ્છા.

—પ્રકાશક.

॥ अर्हम् ॥

श्रीसकलशिष्टशिरोमणि—परमोपकारि—
शान्तरसाऽपारपारावार–जिननयचयचतुर–
योगीन्द्र–गुरु–गुरुश्रीवृद्धिचन्द्रमुनिमहात्मनां
स्तुतिरूपं श्लोकनवकम् ।

(१)

येनेयं पाविता पुरी प्रोद्धृता येन ये वयम् ।
संसाराऽसारपङ्कात् तं वृद्धिचन्द्रं गुरुं स्तुमः ॥

(२)

किं सार्वः किं सुधर्मा किमुत मुनिपतिः कम्बूकण्ठश्च जम्बूः ?,
किन्तु श्रीस्थूलभद्रः किमु जिननयविद् वादिवेतालशान्तिः ?।
किं वाऽयं सिद्धसेनः किमखिलगुणवान् हेमचन्द्रो मुनीन्द्रः ?,
नाना नाना न नाना श्रमणगणगुरु–र्वृद्धिचन्द्रोऽस्ति मूर्त्तौ ॥

(३)

यः शान्तमूर्त्तिस्ततकीर्त्तिवीथिर्गुणाकरो जैननयप्रचारी ।
जितेन्द्रियो लोकहितापतन्द्रो जीयात् स योगी गुरुवृद्धिचन्द्रः ॥

(४)

जिनागमापारसमुद्रसोमो निसर्गभक्त्यानतसार्वभौमः ।
मुनिप्रकाण्डं कृतमोक्षमुद्रो जीयात् स योगी गुरुवृद्धिचन्द्रः ॥

(५)

योऽस्मान् वराकानघपङ्कलिप्तान् सौवोपदेशोदकसेचनेन ।
प्रक्षाल्य पावित्र्ययुतांश्चकार कथं न ध्यायेम प्रभुं मुनिं तम् ॥

(६)

यदीयशिष्या भुवि भानुदेश्याः प्रकाशयन्ते गुरुनाम पूज्यम् ।
तत्रापि सूरिरतिरिच्यतेऽयं गुरूयमाणो जयधर्मसूरिः ॥

(७)

कीनाश ! दुष्टाधम ! किं कृतं रे ? प्राणा हृतास्त्वं हरता मुनीनम् ।
अस्तंगते भानुसमे मुनीशे मग्नं समग्रं जगदन्धकारे ॥

(८)

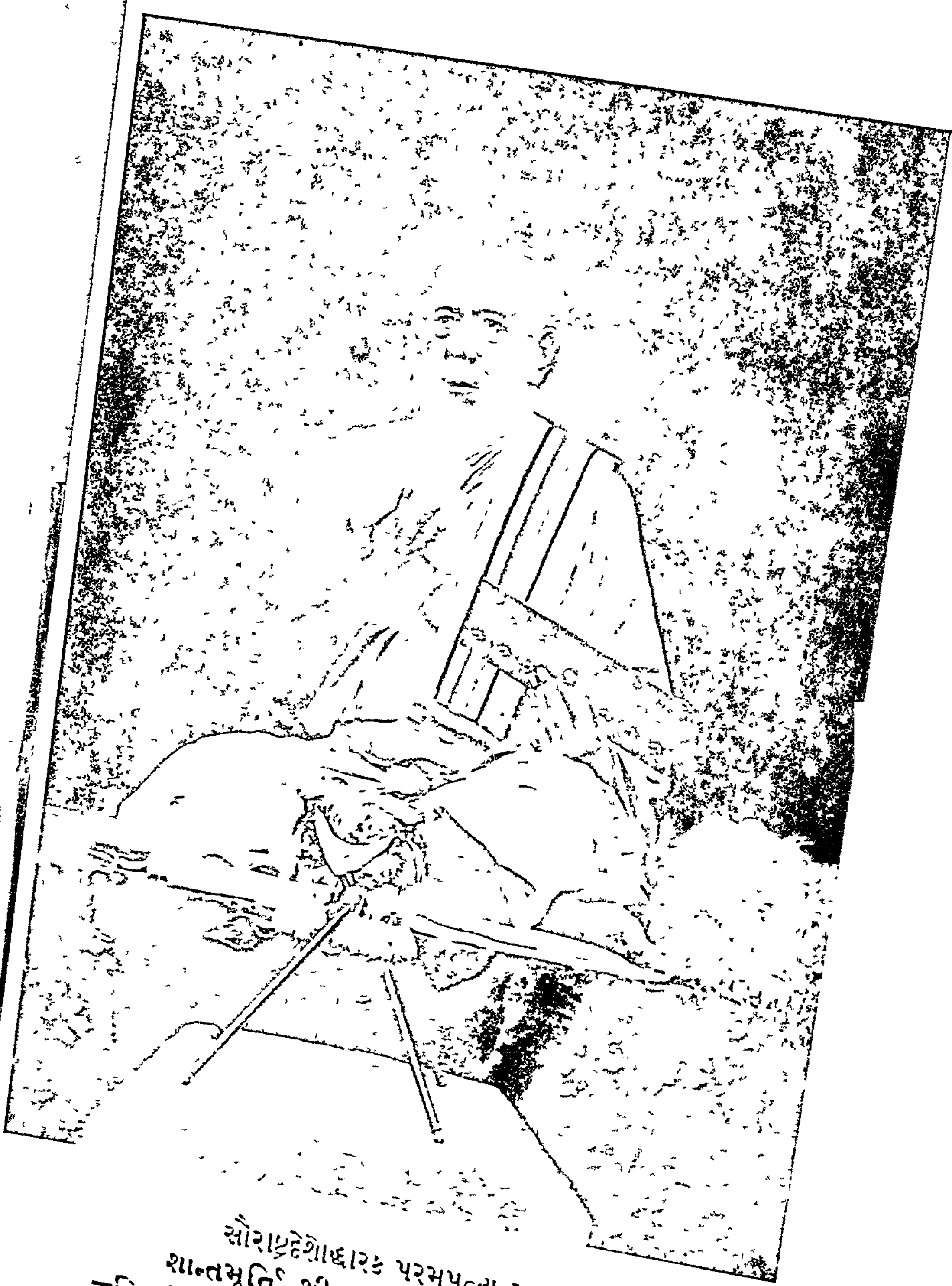
नो खेदं धत्त यूयं नहि निधनगतो वृद्धिचन्द्रो गुरुर्वः,
किं चायं लब्धलब्ध्या निजविमलवपुर्जीर्णमावोक्ष्य नव्यम् ।
रूपं श्रीधर्मरूपं विजयसहितमाबिभ्रदानन्दशाली,
हिंस्रेऽस्मिन् पूर्वदेशे विहरति सततं तं शरण्यं कुरुध्वम् ॥

(९)

प्रत्यूषाण्डं निशारत्नं यावद् भाति नभस्तले ।
यावद् वीरवचो जीयाद् तावत् कीर्त्तिर्विभो ! तव ॥

श्री यशोविजय जैन पाठशाला
वाराणसी
सं. १९६५ अक्षयतृतीया

श्रीवृद्धिचन्द्रगुरु-
चरणोपासिनो
वलभीवास्तव्याः श्राद्धाः

સૌરાષ્ટ્રદેશોદ્ધારક પરમપૂજ્ય સ્વ.
શાન્તમૂર્તિ શ્રી વૃદ્ધિચન્દ્રજી મહારાજ

वृद्धि-सिद्धिप्रदाने यद्धिण्यशक्तिः प्रशस्यते ।
चन्द्रतुल्यः स शान्तात्मा द्रष्टाऽयं जगतो गुरुः ॥

समर्पणम् ।

सौराष्ट्रस्य समुद्धर्ता
संहर्ता पापवर्त्मनाम् ।
आदर्शो साधुतायाश्च
चन्द्रवत् शान्तिदायकः ॥ १ ॥

तेषां मे पूज्यपादानां
वृद्धिचन्द्रमहात्मनाम् ।
समर्पये इमं ग्रन्थं
पवित्रे पाणिपङ्कजे ॥ २ ॥

—प्रशिष्याणु
जयन्तविजयः

जगत्पूज्य-शास्त्रविशारद-जैनाचार्य

श्री विजयधर्मसूरीश्वराणां

स्तुतिः ।

धर्मो विज्ञवरेण्यसेवितपदो
धर्मं भजे भावतः,
धर्मेणावधुतः कुबोधनिचयो
धर्माय मे स्यान्नतिः ।
धर्माच्चिन्तितकार्यपूर्तिरखिला
धर्मस्य तेजो महत्,
धर्मे शासनरागधैर्यसुगुणाः
श्रीधर्म ! धर्मं दिश ॥

(अनेकान्ती)

જગત્પૂજ્ય શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય શ્રી

શ્રીમદ્ વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી મહારાજ

યાત્રાળુઓએ તીર્થયાત્રામાં પાળવાના સામાન્ય નિયમો

૧ તીર્થસ્થાનમા જઈ તીર્થના દર્શન, પૂજા, ભક્તિ વગેરેમાં ખૂબ તલ્લીન થવું

૨ તીર્થસ્થાનમા સ્નાત્રપૂજા, અભિષેક, મોટી પૂજા, આગી, વરઘોડો તથા અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ આદિ યથાશક્તિ કરવું, અને કરાવવું

૩ ગુરુમહારાજને હમેશા વદન કરવું

૪ તીર્થ નિમિત્તે ઓછામાં ઓછો એક ઉપવાસ કરવો.

૫ સચિત્ત ભોજનનો ત્યાગ કરવો

૬ રાત્રિભોજન તથા અભક્ષ્યનો ત્યાગ કરવો

૭ બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરવુ

૮ ભૂમિશયન કરવુ

૯ શક્તિ અનુસારે વ્રત-નિયમો લેવાં અને તેનું પાલન કરવું.

૧૦ જ્ઞાનદાન, સુપાત્રદાન તથા અનુકપાદાન આપવું

૧૧ સધર્મી બંધુઓની ભક્તિ કરવી

૧૨ સવારે તથા સાજે પ્રતિક્રમણ, સામાયિક, કાયોત્સર્ગ તથા ધ્યાન કરવુ

૧૩ તીર્થની અશાતના ન કરવી

૧૪ પર્વતિથિએ પૌષધ કરવો

૧૫ અવકાશના વખતે સારા સારા પુસ્તકો વાચવા

૧૬ સાત વ્યસન તથા ચાર વિકથાનો ત્યાગ કરવો

૧૭ જીવદયાનું રૂડી રીતે પાલન કરવુ

૧૮. ક્લેશ-કંકાસ કરવો નહિ.

૧૯. બીજા યાત્રાળુઓને દુ:ખ થાય તેમ કરવું નહિ.

૨૦. મજૂરો, ગાડીવાળા કે કામ કરનારાઓને હેરાન કરવા નહિ, તેમની સાથે ઝઘડો કરવો નહિ; બે પૈસા વધારે આપીને પણ તેમને રાજી કરવા.

૨૧. બીજા યાત્રાળુઓ માટે સગવડ રાખીને પોતાને ખાસ જરૂર પુરતાં જ જગ્યા અને સાધનોથી કામ ચલાવવું.

૨૨. યાત્રા કરવા નીકળેલા સધર્મી બંધુઓનાં દુ:ખ દૂર કરવાં, કરાવવાં અથવા તેમના દુ:ખમાં ભાગ લેવો, એ ખરેખરું સધર્મીવાત્સલ્ય છે.

૨૩. તીર્થની રક્ષા માટે જે જે ખાતામાં જરૂર હોય તે તે ખાતામાં યથાશક્તિ દ્રવ્યની સહાયતા આપવી.

૨૪. જીર્ણોદ્ધાર તથા સાધારણ ખાતામાં મદદ કરવી.

૨૫. બીજી પણ દરેક ધાર્મિક સંસ્થાઓને મદદ આપવા ચૂકવું ન જોઇએ.

—લેખક

ધર્મજયન્તોપાસક

મુનિ વિશાળવિજયજી

રાધનપુરનિવાસી શ્રાદ્ધરત્ન સ્વ

શેઠ શ્રી મોતીલાલ મૂળજીભાઇ

રાધનપુરનિવાસી સ્વ. શેઠશ્રી મોતીલાલ મૂળજીભાઈના પુત્રરત્નો

સ્વ. શેઠ શ્રી મણિલાલ મોતીલાલ

શેઠ શ્રી સકરચંદ મોતીલાલ

સ્વ૦ શેઠ શ્રી મોતીલાલ મૂળજી જે. પી. ની

જીવન–ઝરમર

જીવન એ માનવીનો મોટામા મોટો ખજાનો છે; એનો સદુપયોગ કરવામા આવે તો માનવતાની સપૂર્ણ ખીલવણી થાય છે, અને દુરુપયોગ કરવામા આવે તો શેતાનિયત પ્રગટે છે આમ જે રીતે માનવી પોતાના જીવનનો ઉપયોગ કરવા ધારે તે રીતે કરી શકે છે. શેઠ શ્રી મોતીલાલ પોતાના જીવનનો સપૂર્ણ સદુપયોગ કરી, પોતાની સ્મૃતિ અને સુવાસ જગતના વિશાળ પટમા મૂકી, ભૌતિક દેહનો ત્યાગ કરી, પોતે અમરપણુ પામ્યા છે.

તેઓશ્રીનો જન્મ વિ સવત્ ૧૯૧૬ના આસો વદિ એકમના દિવસે થયો હતો તેમનો બાલ્યકાળ સામાન્ય રીતે પસાર થયો હતો, અને ૫ દર વર્ષ જેવી નાની ઉમરમા કે જે ઉમર વિદ્યાર્થી અવસ્થાની હોય છે, તેવી ઉમરમા આજીવિકા અર્થે તેમને મુબઈ તરફ પ્રયાણ કરવુ પડયુ મુબઈ આવ્યા પછી હિમ્મત, સાહસ, કાર્યદક્ષતા, સતોષ અને ધર્મપ્રિયતાની સુવાસ ફેલાવી આગળ વધવા લાગ્યા ધીમે ધીમે તેમની આર્થિક પરિસ્થિતિ સુધરવા લાગી. ૩૩ વર્ષની ભરયુવાનીમા તેમની પત્નીનો સ્વર્ગવાસ થયો, છતા બીજી વખત લગ્ન ન કરતાં બ્રહ્મચર્યવ્રત ગ્રહણ કર્યું ત્યારપછી કેટલીયે વખત ચડતી–પડતીના પ્રસગોને પસાર કર્યા પછી તેમની ભાગ્યલક્ષ્મી પ્રસન્ન થઈ, વ્યાપારમાં ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થવા માડી, અને તેઓ લક્ષાધિપતિ બન્યા તેઓશ્રીએ આમ પોતાની આર્થિક પ્રગતિ સાધી અને તે લક્ષ્મીનો સદુપયોગ કરવા સખાવતો તરફ પોતાનુ લક્ષ્ય દોર્યું, મોટી મોટી સખાવતો કરી વિ. સવત્ ૧૯૬૨મા રાધનપુર ખાતે તેઓશ્રીએ ઉજમણુ કર્યું તેમા રૂા ૩૫૦૦૦) પાત્રીસ હજારનો ખર્ચ કર્યો સવત્ ૧૯૬૫ મા શ્રીમદ્ વિજયાનદસૂરિજી મહારાજના પટ્ટધર આચાર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજી

મહારાજના નેતૃત્વ નીચે સિદ્ધાચળનો છ'રી' પાળતો સંઘ કાઢ્યો, તેમાં પણ પાંત્રીસથી ચાલીસ હજાર રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યો. પાલીતાણામાં પોતે સ્થિરતા કરી વિધિપૂર્વક નવાણું યાત્રા કરી તે વખતે લગભગ રૂા. ૧૨૦૦૦) બાર હજારનો સદ્વ્યય કર્યો. સં. ૧૯૭૪ માં તેઓશ્રી સમ્મેતશિખરજીની યાત્રાએ ગયા અને દરેક સ્થળે લક્ષ્મીનો સદ્વ્યય કર્યો કે જે રૂા. ૧૭૦૦૦) સતર હજાર લગભગ થવા જાય છે. આમ પોતાની ધર્મપ્રિયતા સાબીત કરી તેમનું લક્ષ્ય કેળવણી તરફ ખેંચાયું. જે વિદ્યાર્થીઓ મેટ્રીક પાસ કરી આગળ અભ્યાસ કરવા ઇચ્છા ધરાવતા હોય તેમને સ્કૉલરશિપ આપવા માટે રાધનપુર કેળવણી ફંડને તેમણે વીશ હજાર રૂપિયા અર્પણ કર્યા,અને એક મીટીંગ બોલાવી પાંચ ટ્રસ્ટીઓની નિમણૂક કરી ઉપરોક્ત રકમ તેમને સોંપી દીધી. આ ફંડની સ્કૉલરશિપનો લાભ લઈ અનેક વિદ્યાર્થીઓ બી. એ. થવામાં ભાગ્યશાળી થયા છે. હુન્નર ઉદ્યોગ તરફ પણ તેમની સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ હતી. જ્યારે રાધનપુર જૈન મંડળના તેઓશ્રી પ્રમુખ હતા ત્યારે પોતાના તરફથી ત્રણ વિદ્યાર્થીઓને હુન્નર ઉદ્યોગનું જ્ઞાન આપવા વડોદરા કળાભુવનમાં અભ્યાસ માટે મોકલી આપ્યા હતા, તેમાં તેમણે રૂા. ૧૧૦૦) અગિયાર સોનો ખર્ચ કર્યો હતો. તેમણે અનેક જૈનશાળાઓ ખોલી છે, કે જેમાં બાળકો ધાર્મિક શિક્ષણ અને સંસ્કાર પ્રાપ્ત કરી પોતાના જીવનનો પાયો સુદૃઢ કરી રહ્યા છે. તેઓ ગુપ્તદાનમાં ખૂબ માનતા હતા. પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન કોઈ પણ સ્વામીભાઈને મદદ કરવામાં પોતે ગૌરવ અનુભવતા હતા, અને વાર્ષિક લગભગ રૂા. ૧૫૦૦૦) પંદર હજાર ગુપ્ત રીતે મદદ કરવા પાછળ ખર્ચતા હતા. તદુપરાંત રૂા. ૧૫૦૦૦) પંદર હજારની સખાવત કરી ગયા છે કે જેના વ્યાજમાંથી કોઈપણ જૈન બંધુને મદદ કરવામાં આવે છે. તેઓશ્રીએ કોઈ પણ જાતનો ભેદભાવ રાખ્યા સિવાય એક સાર્વજનિક દવાખાનું રાધનપુરમાં ખોલ્યું છે, જેના મકાન ખર્ચમાં રૂપિયા ૧૦૦૦૦) દસ હજાર થયા છે, અને તેના નિભાવ ખર્ચમાં

રૂપિયા ૧૦૦૦૦૦) એક લાખની મોટી રકમનુ દાન કર્યું છે, જેનો લાભ રાધનપુરની જનતા આજે છૂટથી લઈ રહેલ છે તેઓશ્રીનો રાજ્ય સાથે પણ નિકટનો સબધ હતો મર્હૂમ નવાબ સાહેબ સાથે તેઓશ્રીનો ઘનિષ્ઠ સબંધ હતો શખેશ્વરજી મહાતીર્થમા એક ધર્મ-શાળાની આવશ્યકતા હોવાથી શ્રીમાન્ નવાબ સાહેબ પાસેથી કેટલીક જમીન ખરીદી લઈ પોતાની જાતિ દેખરેખ નીચે એક ધર્મશાળા બધાવી શ્રીસઘને અર્પણ કરેલ છે, જેમા અમદાવાદ અને મુબઈના ગૃહસ્થોએ પણ સહાયતા કરી હતી, પોતે પણ તેમા મોટો ફાળો આપ્યો હતો તપશ્ચર્યા તરફ પણ તેમને ખૂબ પ્રેમ હતો પર્યુષણ મહાપર્વમા તેઓશ્રીએ આઠ, દસ અને સોળ ઉપવાસો કરી પોતાની કાયાને સપૂર્ણ રીતે કસી હતી તેઓશ્રી જૈન શ્વેતાબર કોન્ફરન્સ સુજાનગઢના પ્રમુખ, મુબઈ મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના સુનદા સહાયક અને ગોડીજી પાર્શ્વનાથજી ભ ના દેરાસરની પેઢીના મેનેજીગ ટ્રસ્ટી તરીકે જૈન આલમમા પ્રખ્યાત છે આમ પોતાના જીવનનો સર્વાંગીણ વિકાસ સાધી વિ. સવત્ ૧૯૮૧ ના માગસર વદિ ૪ ના દિવસે આ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કર્યો કે જે દિવસે રાધનપુર ખાતે સપૂર્ણ રીતે દર વર્ષે પાખી પળાય છે. રાજ્ય તરફથી તેઓશ્રીનુ એક આરસનુ બાવલુ બનાવી રાજ્યના ખર્ચે રાધનપુરમા પટણી દરવાજા બહાર ચૉકમા ખુલ્લુ મૂકવામા આવ્યુ છે તેઓશ્રીના બે સુપુત્રો પૈકી શેઠ મણિલાલ મોતી-લાલનો સ્વર્ગવાસ થયો છે જ્યારે બીજા સુપુત્ર શેઠ શકરચદ મોતી-લાલ કે જેઓ બહાદૂર અને ધર્મપ્રિય પિતાને પગલે ચાલી સમાજો-ન્નતિના કાર્યમા સારો ફાળો આપી રહ્યા છે, અને સ્વ. પિતાશ્રીના અપૂર રહેલા કાર્યો આગળ ધપાવ્યે જાય છે, તેઓશ્રી તરફથી રાધનપુર ખાતે એક સુવાવડ ખાતુ અને સદાવ્રત ખાતુ ખોલવામા આવેલ છે, જેમા લગભગ રૂા ૭૦૦૦૦) સીત્તેર હજારનો ખર્ચ થયેલ છે અબાલા (પજાબ) જૈન હાઈસ્કૂલ ખાતે તેઓશ્રીએ રૂા ૧૧૦૦૦) અગિયાર હજાર આપેલ છે આણદજી કલ્યાણજીની પેઢીમા રૂા.

૧૦૦૦૦) દસ હજાર ભર્યા છે. મુંબઇ સિદ્ધચક્ર અને વર્ધમાન આયંબીલની ઓળી ખાતામાં રૂા. ૧૦૦૦) એક હજાર ભર્યા છે. માંગરોળ જૈન કન્યાશાળામાં રૂા. ૪૦૦૦) ચાર હજાર અને મહાવીર જૈન વિદ્યાલયમાં રૂા. ૫૦૦૦) પાંચ હજારનું દાન કર્યું છે. પોતાના રાધનપુર ખાતે નવા મકાનના વાસ્તુ મુહૂર્તના પ્રસંગે ૫૦૦૦) પાંચ હજાર તેઓશ્રીએ જૈન સમાજની નાની-મોટી સંસ્થાઓને મોકલ્યા હતા. છેલ્લા દુષ્કાળ વખતે તેમણે રૂા. ૬૦૦૦) છ હજાર ખર્ચ્યા હતા. તેમનામાં સ્વ. શેઠ મોતીલાલ ભાઈના સંસ્કારોનું ઘડતર છે. કેળવણી તરફ તેઓશ્રીનો ખાસ પક્ષપાત છે, અને તેવા ખાતાઓમાં હજારો રૂપિયા ખર્ચે જાય છે. તેમનું જીવન બહુ સાદું નિરભિમાની અને સરળ છે. સમાજમાં ચાલતી દરેક નાની-મોટી કેળવણી સંસ્થાઓમાં તેમના તરફથી ફાળો મળ્યે જ જાય છે.

પ્રાન્તે-અમે ઇચ્છીએ છીએ કે શાસનદેવ તેઓશ્રીને ચિરાયુ કરો અને અનેક સામાજિક તેમજ ધાર્મિક કાર્યો તેમના મુબારક હસ્તે થાઓ, એ જ અભ્યર્થના!

-પ્રકાશક.

यक्षराट् श्रीमणिभद्रो विजयतेतराम् ।

કિંચિદ્ વક્તવ્ય

ઉદ્દભવ—પાલણપુરમા ચોમાસુ પૂર્ણ કરીને ત્યાથી વિ સ ૧૯૮૮ મા સિદ્ધાચળજી જતા માર્ગમા મેત્રાણા, પાટણ અને ચારૂપની યાત્રા કરી, અમો શ્રી શખેશ્વરજી ગયા હતા પરમ શાતિદાયક આ તીર્થની યાત્રા કરતા અમને અપૂર્વ આનદ આવ્યો આ તીર્થ અતિ પ્રાચીન અને અપૂર્વ પ્રભાવિક હોવા છતાં અહીંની ઐતિહાસિક અને વાર્તમાનિક તમામ હકીકત યાત્રાળુઓના જાણવામાં આવે એવુ કોઈપણ સાધન નહિ હોવાથી[1] ઐતિહાસિક દષ્ટિથી અને એક ભોમિયાની ગરજ સારે તેવુ, આ તીર્થના અગે એક પુસ્તક લખવાનો વિચાર મને ઉદ્દભવ્યો અહીંના તે વખતના મુનીમ શાહ વાડીલાલ દેવસીભાઈ લીંબડીવાળા (જેઓ હાલ ભોયણી તીર્થમા મુનીમ છે) અને રાધનપુરનિવાસી શ્રીયુત વૃદ્ધિલાલ મગનલાલ વીરવાડિયાની આ માટે વિશેષ પ્રેરણા થવાથી, વિહારની તાકીદ હોવા છતા, બાર દિવસની અહીં સ્થિરતા કરીને આ તીર્થ સબધી ઘણી ખરી નોધો કરી લીધી જરૂરી કેટલાક શિલાલેખો પણ ઉતારી લીધા ત્યાથી વિહાર કર્યા બાદ ગ્રથો અને ભડારોમાથી શ્રી શખેશ્વરજી સબધીનુ અન્વેષણ કરવાનુ ચાલુ રાખ્યુ વિ સ ૧૯૯૦ મા અમદાવાદમા મળેલ

---

૧ શ્રીયુત મણિલાલ ન્યાલચદ શાહે લખેલ "શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ" નામક એક પુસ્તક જૈન સસ્તી વાચનમાલા તરફથી પહેલા પ્રકટ થયુ હતુ, જે દાવ અવશ્ય છે એ પુસ્તક નવલકથા યા વાર્તા રૂપે હતુ ત્યારે આ પુસ્તક તેનાથી જુદી જ ઢબે ઘણી જ શોધખોળપૂર્વક ઐતિહાસિક દષ્ટિથી લખાયેલુ છે

મુનિસમ્મેલન પૂર્ણ થતાં ત્યાંથી વિહાર કરીને રાધનપુર ચોમાસું કરવા જતાં અને ત્યાં ચોમાસું પૂર્ણ કરીને ત્યાંથી પાછા ફરતાં સં. ૧૯૯૧ માં આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. તે વખતે અહીં બે-ત્રણ માસની સ્થિરતા કરી, અહીંથી ઝીંઝુવાડા, ઉપરિયાળા અને સમી સુધી વિહાર (ભ્રમણ) કરી આવીને શંખેશ્વરજી જવાના રસ્તાઓ અને તેમાં વચ્ચે આવતાં તમામ ગામોની હકીકત મેળવી લીધી. તે દરમ્યાન અહીંના જૂના તથા નવા મંદિરના બાકી રહેલા તમામ શિલાલેખો ઉપરાંત ધર્મશાળા અને સરાઈ (સુરભી)ના શિલાલેખો પણ ઉતારી લીધા. આમાં આપેલ મૂર્તિઓની સંખ્યા, વ્યવસ્થા, મેળા વગેરેની વિશેષ હકીકત પણ સં. ૧૯૯૧ માં લખી લીધી હતી. ત્યારપછી કરાંચીથી પાછા ફરતાં કચ્છમાં થઈ, આદીસરનું રણ ઊતરી કાઠિયાવાડ જતાં સં. ૧૯૯૫ ના વૈશાખ માસમાં આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. તે વખતે ચમત્કારો સંબંધી દંતકથાઓ અને જાણવા યોગ્ય બીજી વિશેષ હકીકતો નોંધી લીધી હતી. તથા ખારસોલ, તળાવ, ઝંડકૂવો, બગીચો, ઉંટવાળિયું ખેતર વગેરે સ્થાનોની માહિતી મેળવી હતી. દરેક વખતે વિશેષ હકીકત જાણવામાં આવી તે નોંધી લીધી હતી. શ્રી અર્બુદ પ્રાચીન જૈન લેખ સંદોહનું કાર્ય પૂર્ણ થતાં આ પુસ્તક લખવાનું કામ હાથમાં લેવામાં આવ્યું હતું, અને શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વ-પ્રભુજીના અધિષ્ઠાયક દેવોની પ્રસન્નતાથી જ તે કામ આજે પૂર્ણ થઈ ગ્રંથરૂપે પ્રસિદ્ધ થાય છે.

પદ્ધતિઃ—આ પુસ્તકના બે ભાગ પાડવામાં આવ્યા છેઃ તેમાં પહેલા ભાગમાં આ તીર્થનું ઐતિહાસિક અને વર્તમાનકાલિક વર્ણન આપવામાં આવ્યું છે. આ પ્રથમ ભાગમાં ૧૬ પ્રકરણો આપવામાં આવ્યાં છે. તે પ્રકરણોનાં નામ ઉપરથી જ તેમાં શું હકીકત આપી છે?–તે સમજી શકાય તેમ છે. તેની પછી ત્રણ પરિશિષ્ટો આપ્યાં છે. તેમાંના પહેલા પરિશિષ્ટમાં અહીંના તમામ (૬૫) શિલાલેખો ગુજરાતી ભાષાંતર સાથે આપેલા છે. બીજા પરિશિષ્ટમાં શંખેશ્વરજીની

પચતીર્થી અને માર્ગમા આવતા ગામોની હકીકત અને ત્રીજામા શ્રી શખેશ્વરજીની ત્રણ પ્રદક્ષિણા અને તેમા આવતા ગામોનુ વર્ણન આપેલુ છે તેને છેડે થોડી પુરવાણી અને પુરવણીનુ અનુસધાન આપેલ છે પ્રકરણો છપાઇ ગયા પછી જે જાણવામા આવ્યુ તે આ પુરવણીમા આપેલ છે

બીજા ભાગના, ૧ પ્રાકૃત–સસ્કૃત વિભાગ, ૨ પ્રાકૃત–સસ્કૃત ઉદ્ધૃત વિભાગ, ૩ ગુજરાતી–હિન્દી વિભાગ, અને ૪ ગુજરાતી–હિન્દી ઉદ્ધૃત વિભાગ, આમ મુખ્ય ચાર વિભાગો પાડવામા આવ્યા છે તે દરેકમા થોડા થોડા પેટા વિભાગો પણ રાખવામા આવેલ છે જે જે વિભાગોનુ મેટર છપાઈ ગયા પછી તે તે વિભાગોનુ નવુ મેટર પાછળથી મળ્યુ તેને 'અનુપૂર્તિ' નામનો પાચમો વિભાગ રાખીને વિભાગના અનુક્રમ પ્રમાણે આપવામા આવ્યુ છે અને અનુપૂર્તિનુ મેટર પણ પ્રેસમા મોકલી આપ્યા પછી જે કઈ મેટર મળ્યુ તે વિભાગના અનુક્રમ વિના જ તેને છેડે આપ્યુ છે

શ્રી શખેશ્વરજી સબધી જે જે કલ્પો, સ્તોત્રો, સ્તુતિ, શલોકા, ૭૬, સ્તવનાદિ સપૂર્ણ કે અપૂર્ણ મળ્યુ છે, તેને બીજા ભાગમા તે તે ભાષાના વિભાગમા કૃતિઓ તરીકે આપેલ છે, અને બીજા ગ્રથોમાથી શ્રી શખેશ્વરજી સબધી જે જે ઉલ્લેખો મળી આવ્યા તે, તે તે ભાષાના ઉદ્ધૃત વિભાગોમા આપેલ છે આ બીજા ભાગમા સ્તુતિ–સ્તોત્રાદિ કૃતિઓ બધી મળીને કુલ ૧૨૪ અને બીજા ગ્રથોમાથી ઉતારેલ ઉતારા ૬૦ આપેલા છે

આમા આપેલા સ્તુતિ–સ્તોત્રાદિ કૃતિઓ અને ઉતારામાથી કેટલાક આ તીર્થ સબધી ઐતિહાસિક સામગ્રી પૂરી પાડે છે, કેટલાક સ્તુતિપ્રધાન જ છે, જ્યારે કેટલાકમાથી તે બન્ને વસ્તુ મળી આવે છે આમાની કેટલીક સ્તુતિ–સ્તોત્રાદિ કૃતિઓ સુદર રીતે કાવ્યની દૃષ્ટિથી રચાયેલી છે, જ્યારે કેટલીક ભાષાની દૃષ્ટિએ સામાન્ય હોવા

છતાં ભક્તિપ્રધાન જરૂર છે. સ્તોત્રાંક ૧૫૯ ની કડી ૭ થી ૧૨ વિશેષે કરીને ઉર્દૂ-ફારસી શબ્દોથી જ ભરપૂર છે, અર્થાત્ ઉર્દૂ ભાષાની કવિતાથી પ્રભુસ્તુતિ કરેલી છે.

૧૬ મી શતાબ્દિ પછીથી બનેલી અને લખાયેલી જૂની-નવી ગુજરાતી કે હિન્દી ભાષાની કૃતિઓમાં હ્રસ્વ, દીર્ઘ, અનુસ્વાર અને જોડણી વગેરેની બહુ ભૂલો જોવામાં આવે છે. તેમાંની ખાસ ખાસ સ્થળે ક્વચિત જ ભૂલો સુધારી છે. બાકીની ભૂલો, માત્રામેળ અનુપ્રાસ કે છંદોમાં ભંગ થઈ જવાના ભયથી તથા તેમાં કૃત્રિમતા ન આવી જાય- એ માટે એમને એમ રહેવા દીધી છે.

૪૫ ગ્રંથોમાંથી ૬૦ ઉતારા લઈને આ પુસ્તકમાં આપેલ છે, તેમાંથી ૪૩ ગ્રંથોનો રચનાકાળ મળ્યો છે, જ્યારે ૨ ગ્રંથોનો મળ્યો નથી. જે જે ગ્રંથોનો રચનાકાળ મળ્યો છે, તે ગ્રંથોમાંથી સૌથી જૂનામાં જૂનો ગ્રંથ વિક્રમની પાંચમી શતાબ્દિનો (શત્રુંજય માહાત્મ્ય સ્તો. ૧૭) છે. અને નવામાં નવો ગ્રંથ સં. ૧૮૮૨ માં રચાયેલો (પૃથ્વીચંદ્ર ચરિત્ર, ગદ્ય-સ્તો. ૧૭૪) છે. આમાં કલ્પ, સ્તુતિ, સ્તોત્ર, સ્તવનાદિ મળીને કુલ કૃતિઓ ૧૨૪ આપેલ છે, તેમાંથી ૮૫ નો રચનાસમય મળ્યો છે, ૩૯ નો મળ્યો નથી. જેનો રચનાસમય મળ્યો છે, તેમાં સૌથી પ્રાચીન ૧૩મી સદીની આસપાસની (આલ્હાદન મંત્રીકૃત શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્તોત્રં, સ્તો. ૨૬) છે, અને નવામાં નવી કૃતિ મારા પૂજ્ય ગુરુદેવ સ્વર્ગસ્થ શ્રીમાન્ વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી મહારાજે સં. ૧૯૬૦ ની આસપાસમાં રચેલ શ્રી શં. પા. નું સંસ્કૃત અષ્ટક (સ્તો. ૧૨) અને સં. ૧૯૭૭ ની આસપાસમાં બનાવેલ શં. પા. નું ગુજરાતી સ્તવન (સ્તો. ૧૦૭) છે. એટલે સં. ૧૯૭૭ સુધીની બનેલી કૃતિઓ આમાં આપેલી છે. પરન્તુ સ્વર્ગસ્થ કવિઓની જ કૃતિઓ આમાં આપેલી છે. વિદ્યમાન કવિઓની સ્તવનાદિ એક પણ [illegible]તિ આમાં આપેલી નથી.

જે જે ગ્રંથોમાંની ઉતારા લઈને આમા આપ્યા છે, તે તે ગ્રંથોની (કર્તાના નામ સાથે), તથા જે જે કૃતિઓ આમા આપી છે, તે તે કૃતિઓની (કવિઓના નામો સાથે) સાલવાર અનુક્રમણિકા આમા જુદી આપેલ છે ૧૬ કવિઓની એક કરતા વધારે કૃતિઓ આમા આપેલી છે, જ્યારે બીજી દરેક કૃતિઓ (કે જેના રચયિતાના નામો મળ્યાં છે) ભિન્ન ભિન્ન કવિઓની રચેલી છે ફક્ત ૧૩ કૃતિઓના કર્તાના નામો જાણવામા આવ્યા નથી, જે કૃતિઓ તથા કવિઓની સાલવાર અનુક્રમણિકાથી જાણી શકાશે

જૂની ગુજરાતી ભાષાના સ્તવનો વગેરે જે મળેલ છે તેને આમા ગુજરાતી વિભાગમા અને ગુજરાતી ટાઈપમા જ આપેલ છે

ખાસ હિન્દી ભાષાની કૃતિઓ બહુ ઓછી મળી છે ફક્ત દસ જ સ્તવનો મળ્યા છે, તે બહુ થોડા હોવાથી ગુજરાતી સ્તવનોને છેડે હિન્દી વિભાગમા આપેલા છે હિન્દી ભાષાનુ એક પદ પાછળથી મળેલુ તે ગુજરાતીની સાથે આપેલુ હોવાથી ગુજરાતી ટાઈપોમા આપ્યુ છે

આમા આપેલા ઉતારા ઘણે ભાગે છાપેલા ગ્રંથોમાથી લીધેલા છે. જે જે ગ્રંથોમાથી લીધેલા છે, તે તે ગ્રંથોના નામો તે તે સ્થળે આપેલા છે

સંપૂર્ણ કૃતિઓનો ઘણો ભાગ હસ્તલિખિત પ્રતિઓ પરથી ઉતારેલ છે, તેમાંની કોઈ કોઈ કૃતિઓ કદાચ એક યા વધારે સ્થળે છપાઈ પણ ગયેલ હશે છતા મે જે જે ભંડારની હસ્તપ્રત પરથી ઉતારેલ છે, તેનુ જ નામ આપેલ છે જે થોડો ભાગ છાપેલી પ્રતિઓ કે બૂકો પરથી ઉતાર્યો છે, તેમાથી કોઈ કોઈ કૃતિઓ કદાચ એક યા વધારે સ્થળે પણ છપાયેલ હશે, પરન્તુ મે જે પ્રતિ કે ગ્રંથ પરથી ઉતારેલ છે, તેનું જ નામ મુખ્ય રીતે આપ્યુ છે, છતાં તે કૃતિ બીજા કોઈ મુખ્ય ગ્રંથમા છપાયાનુ મારા જાણવામાં આવ્યુ હશે, તો ત્યા તે ગ્રંથનું નામ પણ જોડે આપી દીધેલ છે

નાની નાની છંદ, સ્તુતિ, સ્તવન વગેરે મળીને કુલ ૧૬ કૃતિઓ ઉતારતી વખતે તે કયા પુસ્તકમાંથી ઉતારી?—તેની નોંધ કરવી રહી ગઈ હોવાથી તે તે પુસ્તકોનું નામ તેની નીચે આપી શકાયું નથી. પ્રાયઃ આ કૃતિઓ બહુ પ્રચલિત હોઈ ઘણાં પુસ્તકોમાં છપાણી હશે, એમ જાણીને તે જેમાંથી ઉતારી હશે, તે પુસ્તકોનાં નામ લખી લેવાની તે વખતે જરૂર નહિ લાગી હોય તેથી જ લખ્યાં નહિ હોય એમ લાગે છે.

મારા ધારવા પ્રમાણે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનાં બીજાં તીર્થો કરતાં શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનાં સ્તુતિ—સ્તોત્રાદિ વધારે પ્રમાણમાં જરૂર બન્યાં હશે.

મેં તો ફક્ત ૭–૮ ભંડારોમાંથી જ સંગ્રહ કર્યો છે. હજુ નાના મોટા સેંકડો ભંડારો છે, તેમાં જોવાથી શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી સંબંધી અનેક કૃતિઓ મળી આવવાની સંભાવના છે, પરન્તુ આ પુસ્તક બહુ મોટું થઈ જવાના ડરથી બીજા ભંડારો તપાસીને તેમાંથી સંગ્રહવાનું મારે મુલતવી રાખવું પડ્યું હતું.

આદિ અંત કે મધ્યમાં મંગલાચરણ રૂપે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની સ્તુતિ જેમાં કરી હોય એવા ગ્રંથો તો ઘણા જ હશે. પણ મેં તો વાનકી રૂપે થોડાક ગ્રંથોનું મંગલાચરણ આમાં આપેલ છે. તે ઉપરાંત નાની મોટી કૃતિઓ પણ ઘણી જ હશે. આવી કેટલીક કૃતિઓની પ્રેસ કોપી મારી પાસે મૌજૂદ હોવા છતાં તે કૃતિઓ બહુ મોટી હોઈ, આ પુસ્તકનું કદ વધી જવાના ભયથી તેને મેં આમાં આપેલ નથી.

ભાવના:—અનેક વાર શંખેશ્વરજી જઈ, ત્યાં વધારે વખત સુધી સ્થિરતા કરી, ત્યાંની વર્તમાન સ્થિતિનો અનુભવ કરીને તથા અનેક ગ્રંથો અને શિલાલેખોનું અવલોકન કરીને તેમાંથી શંખેશ્વરજી સંબંધ ઐતિહાસિક વર્ણન મેળવીને તે બધું આ પુસ્તકના પહેલા

ભાગમા પ્રકરણો પાડીને આપવામા આવ્યુ છે જ્યારે અનેક ભડારોમાની હસ્તલિખિત પ્રતિઓ કે પાનામાથી તથા છપાયેલા પુસ્તકોમાથી પણ શ્રી શખેશ્વરજી સબધીની કૃતિઓ મેળવી તેના વિભાગો પાડીને આ પુસ્તકના બીજા ભાગમા આવેલ છે તે ઉપરાન્ત પરિશિષ્ટો, શિલાલેખો અને તેનુ ભાષાતર વગેરે આપીને તથા વિષયાનુક્રમણિકા, ગ્રથો તેમજ કૃતિઓની (કર્તાઓના નામો સાથે) સાલવાર અનુક્રમણિકા, ઉપયોગમા લીધેલા ગ્રથોના નામ, સાકેતિક શબ્દોનો ખુલાસો વગેરે આપીને તેમજ ત્યાના ભવ્ય જિનમદિરના પદર મનોહર ચિત્રો આપીને આ ગ્રથને યથાસાધ્ય સુદર અને ઉપયોગી બનાવવા પ્રયત્ન કર્યો છે આ તીર્થ પર શ્રદ્ધા અને ભક્તિ રાખનારા સજ્જનોને તો આ ગ્રથ ઉપયોગી થશે જ ઉપરાન્ત પ્રાચીન ભાષા, રીત-રિવાજો, શિલાલેખો, કૃતિઓ અને પ્રાચ્ય વિદ્યા ઉપર પ્રેમ ધરાવનારા અને તેને જાણવાની ઇચ્છા ધરાવનારા સજ્જનોને પણ આ ગ્રથ થોડે ઘણે અશે ઉપયોગી થશે, એમ હુ માનુ છુ શ્રી શખેશ્વરજીની યાત્રાએ જનારા યાત્રાળુઓને આ પુસ્તક ત્યાની બધી માહિતી પૂરી પાડતુ હોવાથી સહાયક થશે જ, પરન્તુ આ પુસ્તકને ઘરે બેઠા બેઠા વાચનારાઓને પણ શ્રી શખેશ્વરજીની યાત્રાનો આનદ થોડે ઘણે અશે તો જરૂર મળશે જ આ રીતે આ પુસ્તક જૈન સમાજને થોડે ઘણે અશે પણ ઉપયોગી થશે, તો હુ મારો પરિશ્રમ સફળ થયો માનીશ

સમસ્ત જૈન સમાજની, તેમા પણ ખાસ કરીને રાધનપુર, પાટણ અને શખેશ્વરજીની આસપાસના ગામોના જૈનોની આ તીર્થ પર વિશેષ શ્રદ્ધા અને ભક્તિ હોવાથી આ પુસ્તકની પહેલી આવૃત્તિ જલદીથી ખલાસ થઈ જવાની સભાવના હોવાથી આની બીજી આવૃત્તિ તાકીદે બહાર પાડવી પડશે, એમ લાગે છે જો એમ થશે તો તે દરમ્યાન શ્રી શખેશ્વરજી સબધી જે કાઈ વિશેષ હકીકત અને નવી નવી કૃતિઓ પ્રાપ્ત થશે, તે પણ તેમા દાખલ કરવામા આવશે

જો અનુકૂલ સંયોગો પ્રાપ્ત થશે તો આ પુસ્તકના પહેલા ભાગમાંથી સંક્ષેપમાં ઐતિહાસિક વર્ણનની અને બીજા ભાગમાંથી પ્રચલિત કૃતિઓને ચૂંટી કાઢીને તેની નાની નાની ટ્રેક્ટ બૂકો પ્રકટ કરાવવાની ભાવના છે.

ધન્યવાદ:–આ પુસ્તકના મેટરને સુંદર રીતે ગોઠવવામાં, પ્રુફ સંશોધનમાં અને પુસ્તકને દરેક રીતે આકર્ષક બનાવવાના કાર્યમાં પૂર્ણ સહકાર આપનાર સાયલા (હાલ અમદાવાદ) નિવાસી ન્યાયતીર્થ તર્કભૂષણ પં. રતિલાલ દીપચંદ દેસાઇને, ભંડારો અને ગ્રંથોમાંથી કૃતિઓ તથા ઉતારા મેળવવામાં સહાય કરનાર મુનિ વિશાલવિજયજીને, શુદ્ધિપત્રક બનાવી આપનાર લીંગડી (ભાવનગર સ્ટેટ) નિવાસી વ્યાકરણતીર્થ પંડિત અમૃતલાલ તારાચંદને, ભૂ. ના. શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના એક જ જાતના બે અલભ્ય જૂના ફોટા મેળવી આપનાર રાધનપુરનિવાસી શ્રીયુત જેશિંગલાલ નેમચંદ ધામીને, સેવાભાવે શ્રી શંખેશ્વરજીની પંચતીર્થીનો નકશો બનાવી આપનાર વળાનિવાસી ભાવનગર સ્ટેટના એન્જીનીયર શ્રીયુત મહેતા શાંતિલાલ ગંભીરચંદ રાયચંદને, જે જે ભંડારોની હસ્ત પ્રતિઓ પરથી કૃતિઓ ઉતારીને આમાં આપવામાં આવી છે તે તે મુનિરાજો અને ભંડારોના કાર્યવાહકોને, જે જે ગ્રંથો અને પુસ્તકોમાંથી લઇને આમાં ઉતારા તથા કૃતિઓ આપવામાં આવી છે, તે તે ગ્રંથોના કર્તા, સંગ્રાહકો, સંપાદકો અને પ્રકાશકોને, તેમજ આ પુસ્તકને અંગે શ્રી શંખેશ્વરજીમાં દરેક બાબતોની માહિતી મેળવવામાં મદદ આપનારા અને આ પુસ્તક લખાતું હતું તે દરમ્યાન વખતો વખત જે જે બાબતોના ખુલાસા પૂછવામાં આવતા તેના વિગતવાર ચીવટથી જવાબ આપનારા શ્રી શંખેશ્વરજી કારખાનાના હાલના મુખ્ય મુનીમ વસોવાળા શા. બાલાભાઇ જોઇતાદાસ, દોસી સરૂપચંદ મોમાયા કીલીદાર, શા. જીવરાજ વખતચંદ આંગી કારકૂન અને પલાંસવા (કચ્છવાગડ) વાળા શા. અદેસંગ મંગળજી વાસણ–ગોદડાં કારકૂન તેમજ હરકોઇ રીતે

પણ આમાં મદદ આપનાર બીજા સજ્જનોને ધન્યવાદ આપવાનું કે તેમનો યથોચિત આભાર માનવાનુ મારે ભૂલવુ ન જોઈએ.

આ પુસ્તકમા શખેશ્વરના જિનમદિરના જુદા જુદા સુદર ચિત્રો આપ્યા છે તેની સાથે શ્રી મૂળનાયકજી ભગવાનનુ સુદર ચિત્ર આપવાની ઘણી જ ઇચ્છા હતી. પણ શ્રી જેશિંગલાલ ધામી પાસેથી મળેલ ફોટા ઉપરથી સારો બ્લોક બની શકે એમ ન હોવાથી અને શખેશ્વર તીર્થની પેઢીવાળાને તથા અમદાવાદની કમિટિને પુછાવવા છતા નવો ફોટો લેવાની રજા ન મળવાથી એ ઇચ્છા જતી કરવી પડી છે

અતે—પૂજ્યપાદ મારા દાદા ગુરુ અને પૂજ્યપાદ મારા ગુરુવર્યની અસીમ કૃપાથી આ પુસ્તકને પૂર્ણ કરીને હુ જૈન સમાજ સમક્ષ રજૂ કરવા ભાગ્યશાળી થયો છુ. તેમના ચરણોને વારવાર નમન કરતો અને શ્રી શખેશ્વરજી સબધી તથા બીજા તીર્થો સબધી પણ આથીયે સુદરતમ સાહિત્ય તૈયાર કરીને પ્રકટ કરાવવાનુ સામર્થ્ય અર્પે એવી તે પૂજ્યો પાસે પ્રાર્થના કરતો હુ મારુ વક્તવ્ય અહીં જ સમાપ્ત કરુ છુ

ૐ શાતિઃ શાતિ શાતિ.

વલ્લભીપુર–વળા (કાઠિયાવાડ)
જ્ઞાનપચમી
વીર સં ૨૪૬૮, ધર્મ સ ૨૦

વૃદ્ધિ–ધર્મ–ચરણોપાસક–
મુનિ જયતવિજય

શંખેશ્વર મહાતીર્થ ભાગ ૧–૨ ની

અનુક્રમણિકા

પ્રકાશકનું નિવેદન વગેરે : કુલ પૃષ્ઠ ૪૮

ભાગ પહેલો : ઇતિહાસવર્ણન–આદિ : કુલ પૃષ્ઠ ૧૮૮

ભાગ બીજો : કલ્પ–સ્તોત્રાદિ–સંદોહ : કુલ પૃષ્ઠ ૩૦૪

આ પુસ્તકમાં જે ગ્રન્થોના ઉતારા આપ્યા છે, તે ગ્રન્થોની સાલવાર (કર્તાનાં નામ સાથે) અનુક્રમણિકા

સંવત્	ગ્રન્થનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૪૭૭ (?)	શત્રુંજય માહાત્મ્ય, પદ્ય	ધનેશ્વરસૂરિ	૧૭
૧૩૦૦ ની આસપાસ	અષ્ટોતરી તીર્થમાળા	મહેન્દ્રસિંહસૂરિ	૧૪
૧૩૬૧	પ્રબન્ધચિંતામણિ	મેરુતુંગાચાર્ય	૪
૧૩૭૧ લગભગ	સમરારાસુ	અંબદેવસૂરિ	૧૩૬
૧૩૯૩	નાભિનન્દનજિનોદ્ધાગ પ્રમધ	ઉપકેશગચ્છીય કક્કસૂરિ	૨૨
૧૪ મી સદી	જગડૂચગિત્ર મહાકાવ્ય	સર્વાણંદસૂરિ	૪૦
૧૪ મી સદી ઉત્તગાર્ધ	વિવિધતીર્થકલ્પ	જિનપ્રભસૂગિ	૧,૨,૧૫
૧૪૦૫	પ્રબન્ધ કોશ (ચતુર્વિંશતિ પ્રબન્ધ)	શ્રીગાજશેખરસૂરિ	૩૧
૧૪-૧૫મીસદી	વસ્તુપાલ તેજપાલ પ્રબન્ધ		૩૨
૧૪૯૭	વસ્તુપાલચરિત્ર	જિનહર્ષગણિ	૧૮,૧૯, ૨૦,૨૧
૧૫ મી સદી ઉત્તગાર્ધ	જયાનંદકેવલીચગિત્ર પદ્ય	મુનિસુન્દગ્સૂરિ	૧૭૨
૧૫૦૬	શ્રાદ્ધવિધિ	ગ્લશેખગ્સૂરિ	૩૮
૧૫૫૫	ઉપદેશકલ્પવલ્લી	ઈંદ્રહંસગણિ	૨૩
૧૬૬૦	પાંડવચગિત્ર, ગદ્ય	૫ દેવવિજયગણિ	૩૯
૧૬૭૫ લગભગ	હીગ્સૌભાગ્ય મહાકાવ્ય	દેવવિમળ	૨૪

સંવત્	ગ્રન્થનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૬૮૮ લગભગ	વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય	હેમવિજયગણિ–ગુણવિજયગણિ	૨૫
૧૬૮૯	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રવૃત્તિ	પં. ભાવવિજયગણિ	૧૭૮
૧૬૯૮	નેમિનાથચરિત્ર, ગદ્ય	ગુણવિજય	૩૪,૩૫
૧૭૦૭	પાર્શ્વનાથચરિત્ર (શં. પા. પ્રબન્ધ)	જ્ઞાનકુશળ	૧૩૯
૧૭૦૮	દ્રવ્યલોકપ્રકાશ	ઉપા. વિનયવિજયજી	૧૫૪,૧૬૫
૧૭૦૮	ક્ષેત્રલોકપ્રકાશ	,,	૧૬૬,૧૬૭, ૧૬૮
૧૭૦૮	કાલલોકપ્રકાશ	,,	૧૬૯
૧૭૦૮	ભાવલોકપ્રકાશ	,,	૧૭૦,૧૭૧
૧૭૧૭	ચંદરાજાનો રાસ	વિદ્યારુચિ મુનિ	૧૮૦
૧૭૧૭	ચિત્રસેન પદ્માવતી રાસ	હસ્તિરુચિ મુનિ	૧૮૧
૧૭૨૧ પહેલાં	રાજસાગરસૂરિનિર્વાણ-રાસ	મુનિ હેમસૌભાગ્ય	૧૮૨
૧૭૨૧	પાર્શ્વનાથ નામમાળા	ઉપા. મેઘવિજય	૧૩૭,૧૩૮
૧૭૨૧	વસ્તુપાલ–તેજપાલ રાસ	મેરુવિજય	૧૪૪
૧૭૨૨	ચૈત્યપરિપાટી	પં. મહિમા	૧૪૦
૧૭૨૭	દેવાનંદ મહાકાવ્ય	ઉપા. મેઘવિજય	૨૭,૨૮, ૧૭૫
,, આસપાસ	ઉદયદીપિકા	,,	૩૦
,, ,,	દિગ્વિજય મહાકાવ્ય	,,	૧૫૬
૧૭૩૯	ચિત્રસેન–પદ્માવતી ચોપાઈ	દીપસૌભાગ્યમુનિ	૧૮૩
૧૮ મી સદીનો આરંભ	શ્રી ભાનુચન્દ્રચરિત્ર	સિદ્ધિચન્દ્રગણિ	૧૭૯

સંવત્	ગ્રન્થનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૮ મી સદી પૂર્વાર્ધ	તપાગણપતિગુણપદ્ધતિ	ઉપા ગુણવિજય	૩૬-૩૭
૧૭૫૧	ગુણાવલી રાસ	જિનવિજય	૧૮૪
૧૭૫૯	અમરસેન જયસેન રાસ	જિનહર્ષ	૧૪૧
૧૭૬૯	શ્રી વૃદ્ધિવિજયજી રાસ	સુખસાગર	૧૪૫
૧૭૮૨	શ્રી શત્રુંજયમાહાત્મ્ય, ગદ્ય	હંસરત્નકવિ	૩૩
૧૮૪૩	ઉપદેશપ્રાસાદ	વિજયલક્ષ્મીસૂરિ	૧૫૫,૧૭[illegible]
૧૮૮૨	પૃથ્વીચન્દ્રચરિત્ર, ગદ્ય	પં રૂપવિજયગણિ	૧૭૪
,, આસપાસ	પદ્મવિજયજીનિર્વાણ રાસ	,,	૧૪૨
૧૯ મી સદી	જયાનંદકેવલિચરિત્ર, ગદ્ય	પં.પદ્મવિજયગણિ	૧૭૩
	સૂક્તસંચય	સંગ્રા મંગલવિજયજી	૧૭૭
	કેવલનાણી બૃહત્ ચૈત્ય-વંદન		૧૪૬

આ પુસ્તકમાં શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સંબંધી જે કૃતિઓ આપી છે, તેની સાલવાર (કર્તાનાં નામ સાથે) અનુક્રમણિકા

સંવત્	કૃતિનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૩મી સદીની આસપાસ	શ્રી પાર્શ્વનાથસ્તોત્રમ્	આહ્લાદન મંત્રી	૨૬
૧૪મી સદી	શં. પા. સ્તવન	મુનિચન્દ્રસૂરિ	૩
૧૭મી સદી (?)	શં. પા. સ્તવન	મુનિ લાલવિજય	૬૫
૧૬૧૦	શં. પા. ઉત્પત્તિ સ્ત૦	હંસભુવનસૂરિ	૫૬
૧૬૪૭	શં. પા. સ્તવન	વિદ્યાચન્દ્રગણિ	૧૧૨
૧૬૫૪	શં. પા. સ્તવન	જયવિમલગણિ	૬૦
૧૬૬૦	શં. પા. સ્તવન	મુનિ વિદ્યાચન્દ્ર	૬૧
૧૬૬૦	શં. પા. છંદ	સુખસાગર (?)	૧૬૧
૧૬૭૧	શં. પા. ચંદ્રાઉલા સ્ત૦	કવિ રાજપાલ	૫૪
૧૬૮૭	શં. પા. સ્તવન	પં. શુભવિજય	૬૩
૧૭મી સદી	શં. પા. સ્તવન	મુનિ વિજય (?)	૫૯
,, ઉત્તરાર્ધ	શ્રી પાર્શ્વ સપ્તતીર્થી સ્તવન	સંઘવિજયગણિ	૨૯
,, ,,	શં. પા. સ્તુતિ	ધનહર્ષવિજય	૧૨૪
૧૭૦૮	શં. પા. સ્તવન	પુણ્યકલશ	૧૧૩
૧૭૧૨	શં. પા. છંદ	લબ્ધિરુચિ	૧૫૮
૧૭૩૨ પહેલાં	શં. પા. સ્તવન	ગુણવિજય	૬૪
૧૭૪૨	શં. પા. છંદ	નિત્યવિજય	૪૬
૧૭૫૦ આસપાસ	શં. પા. છંદ	ઉપા૦ ઉદયરત્નગણિ	૪૩,૪૪
૮મી સદી પૂર્વાર્ધ	શં. પા. સ્તવન	મુનિ ઉદય	૮૧

સંવત્	કૃતિનુ નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૮મી સદી પૂર્વાર્ધ	શ. પા. સ્તવન	મુનિ ધર્મવન્ત	૫૮
,, ,,	શ પા સ્તવન	પં. ચારિત્રસાગર	૮૦
,, ,,	શ પા. રાજગીતા	વાચક ઉદયવિજય	૧૩૨
૧૭૫૯ની આસ-પાસ (?)	શ પા છંદ	જિનહરખ	૪૫
,, ,, (?)	શ પા સ્તોત્ર	,,	૫૨
,, ,, (?)	શ પા સ્તવન	,,	૧૬૪
૧૭૬૧	શ પા સ્તવન	મુનિ અમરચન્દ્ર	૧૧૧
૧૭૬૯	શ. પા શલોકો	ઉપા ઉદયરત્ન	૪૧
,,	શ પા. અષ્ટક	મુનિ સુખસાગર	૧૫૦
૧૭૭૯ પહેલા	શ પા સ્તવન	વિજયાણંદસૂરિશિષ્ય-	૬૮
૧૭૮૨ આસપાસ	શ. પા સ્તોત્ર	હંસરત્ન	૫
,, ,,	શ પા છંદ	,,	૭
૧૭૮૪ લગભગ	શ પા સ્તવન	મુનિ દીપવિજય	૭૧
૧૭૮૪	શ પા શલોકો	મુનિ દીપવિજય	૪૨
૧૭૮૬ પહેલા	શ પા છંદ	શીલમુનિ	૧૫૭
૧૭૮૯	શ. પા છંદ	જીવનવિજય	૪૭
૧૭૯૦	શ પા સ્તવન	મુનિ લબ્ધિવિજય	૮૨
૧૮મી સદી	શ પા સ્તોત્ર	ઉપા યશોવિજય	૬
,, ,, (?)	શ પા સ્તવન	,, ,, (?)	૮
,, ,,	શ પા સ્તવન	ઉપા ઉદયવિજયગણિ	૧૬
,, ,,	શ પા સ્તવન	જ્ઞાનવિમલસૂરિ	૭૩ થી ૭૯
,, ,,	શ. પા સ્તo (હિન્દી)	ઉપા યશોવિજય	૧૧૪
,, ,,	શ. પા સ્તુતિ	નયવિમલ	૧૨૬

સંવત	કૃતિનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૮મી સદી ઉત્તરાર્ધ	શં. પા. ચોઢાળિયું સ્તવન	રત્નવિજય	૫૫
” ”	શં. પા. સ્તવન	”	૮૪
૧૮૧૮	શં. પા. છંદ	કનકરત્ન	૫૦
૧૮૩૦	શં. પા. સ્તવન	ઉપા૦ રાજવિજયગણિ	૬૭
૧૮૩૪	શં. પા. સ્તવન	પં. પદ્મવિજયગણિ	૮૫
૧૮૪૬	શં. પા. સ્તવન	પં. મલુકચંદ	૮૭
૧૮૫૨	શં. પા. સ્તવન	રંગવિજયમુનિ	૯૧
૧૮૫૨ આસપાસ	શં. પા. સ્તુતિ	”	૧૨૯
” ”	શં. પા. સ્ત૦ (હિન્દી)	માણિક્યવિજય	૧૧૫
” ” (?)	શં. પા. કવિત્ત	રંગવિજય	૧૩૫
૧૮૭૭	શં. પા. સ્તવન	પં. વીરવિજયગણિ	૯૩
૧૮૭૭ આસપાસ	શં. પા. પદ	”	૧૩૩
૧૮૭૭ ”	શં. પા. સ્તવન	”	૯૨,૯૫
૧૮૭૮	શં. પા. સ્તવન	”	૯૪
૧૮૮૧	પાર્શ્વનાથજી છંદ	ઉત્તમવિજય	૧૪૮
૧૮૮૨ આસપાસ	શં. પા. લાવણી	પં. રૂપવિજયગણિ	૧૩૧
” ”	શં. પા. સ્તવન	”	૯૬ થી ૯૯
” ”	શં. પા. સ્તવન	”	૬૯,૧૧૭
” ”	શં. પા. ચૈત્યવંદન	”	૫૩
૧૮૮૮ પહેલાં	શં. પા. સ્તવન	કુંવરવિજયશિષ્ય	૬૨
૧૮૮૯	પંચકલ્યાણકપૂજાનો કલશ	પં. વીરવિજયગણિ	૧૪૭
૧૯મી સદી	શં. પા. સ્તવન	કૃષ્ણવિજયશિષ્ય	૧૦૦
૧૯મી સદી ઉત્તરાર્ધ	શં. પા. સ્તવન	મોહનવિજય	૭૨

સંવત્	કૃતિનુ નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
૧૯૦૦ આસપાસ	શ પા સ્ત૦ (હિન્દી)	ચિદાનંદજી	૧૧૯
૧૯૪૪	શ પા સ્ત૦ (હિન્દી)	હર્ષવિજયજી	૧૨૩
૨૦મી સદી પૂર્વાર્ધ	શ પા સ્તવન (હિન્દી)	વિજયાનંદસૂરિ (આત્મારામજી મ)	૧૨૦, ૧૨૧,૧૨૨
૧૯૬૦	શ પા અષ્ટક	વિજયધર્મસૂરિજી	૧૨
૧૯૭૭	શ. પા સ્તવન	,,	૧૦૭
	શ. પા જિનસ્તવ		૯,૧૦
	ચૈત્યવદન		૧૧
	શ પા સ્તુતિ શ્લોક		૧૩
	શ પા છંદ	પં સુખચંદ	૪૮
	શ. પા છંદ	મુનિ મેઘરાજ	૪૯
	શ. પા છંદ		૫૧
	શ પા સ્તવન	સકલચંદ્ર	૫૭
	શ. પા સ્તવન	મોતિસાગરમુનિ	૬૬
	શ પા સ્તવન	દાનવિજય	૭૦
	શં પા સ્તવન	અમરરત્નસૂરિ	૮૩
	શં પા સ્તવન	કાંતિવિજય	૮૬
	શ પા સ્તવન	મુનિ રંગવિજય	૮૮, ૮૯,૯૦
	શ પા સ્તવન	ન્યાયસાગર	૧૦૧
	શં પા સ્તવન	પુણ્યસાગરસૂરિ	૧૦૨
	શ પા સ્તવન	દેવો	૧૦૪
	શં પા સ્તવન	ધર્મચન્દ્ર	૧૦૫
	શ પા સ્તવન	ખુશાલચંદ	૧૦૬
	શ પા સ્તવન		૧૦૮
	શ પા સ્તવન		૧૦૯

સંવત	કૃતિનું નામ	કર્તા	સ્તોત્રાંક
	શં. પા. સ્તવન		૧૧૦
	શં. પા. સ્તવન (હિન્દી)	રંગવિજય	૧૧૬
	શં. પા. સ્તવન (હિન્દી)	શ્રી પ્રભુ	૧૧૮
	શં. પા. સ્તુતિ	હંસરત્ન (?)	૧૨૫
	શં. પા. સ્તુતિ	ઉપા. તેજરુચિ	૧૨૭
	શં. પા. સ્તુતિ	નયવિજય	૧૨૮
	શં. પા. સ્તુતિ	તત્ત્વવિજય	૧૩૦
	શં. પા. વિનતિ		૧૩૪
	શં. પા. અષ્ટક	ભાવપ્રભસૂરિ	૧૪૯
	શં. પા. સ્તુતિ		૧૫૧
	શં. પા. સ્તુતિ		૧૫૨
	શં. પા. સ્તવ		૧૫૩
	શં. પા. છંદ	નયપ્રમોદ	૧૫૯
	શં. પા. છંદ	મુનિ લાભવૃદ્ધ	૧૬૦
	શં. પા. છંદ		૧૬૨
	શં. પા. સ્તુતિ	લક્ષ્મીરતન	૧૬૩
	શં. પા. સ્તવન	ભાવપ્રભસૂરિશિષ્ય પુણ્ય	૧૪૩

ઉપયોગમાં લીધેલા ગ્રન્થોની યાદી

૧ અષ્ટોત્તરી તીર્થમાળા
૨ અમરસેન જયસેન રાસ
૩ અભિધાનચિન્તામણિ સટીક
૪ અચળગચ્છીય પંચપ્રતિક્રમણસૂત્ર
૫ અચળગચ્છીય બૃહત્ પટ્ટાવલી, ભાષાન્તર
૬ ઉપદેશકલ્પવલ્લી
૭ ઉપદેશપ્રાસાદ, ભા૦ ૧
૮ ઉપદેશપ્રાસાદ ભા૦ ૪
૯ ઉદયદીપિકા
૧૦ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રવૃત્તિ (પ૦ ભાવવિજય ગણી)
૧૧ ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ, ભા ૩ (ય વિ ગ્ર)
૧૨ કલ્પસૂત્ર મૂળ, પાર્શ્વ. ચ
૧૩ કાલલોકપ્રકાશ
૧૪ ગુર્જર સાહિત્ય સંગ્રહ
૧૫ ગુજરાતના ઐતિહાસિક સાધનો, વિભાગ ૧–૨
૧૬ ચઉપન્ન મહાપુરિસ ચરિય પ્રાકૃત (શીલાંગાચાર્ય)
૧૭ ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવનાદિ સંગ્રહ ભા ૧ (શિ લુ)
૧૮ ચૈત્યવંદન સ્તુતિ સ્તવનાદિ સંગ્રહ ભા ૩ (શિ લું)
૧૯ ચૈત્યવંદન સમુચ્ચય (જાલોર)
૨૦ ચૈત્યપરિપાટી
૨૧ જગડુચરિત્ર મહાકાવ્ય
૨૨ જયાનંદકેવલિચરિત્ર, ગદ્ય
,, પદ્ય
૨૩ જેસલમેર શિલાલેખ સંગ્રહ (પૂ ના)
૨૪ જૈન સ્તોત્ર સંગ્રહ, ભા ૨ (ય વિ. ગ્ર.)
૨૫ જૈન પ્રબોધ, ભા ૧
૨૬ જૈન ગુર્જર કવિઓ, ભા ૧
૨૭ ,, ભા ૨
૨૮ જૈન રાસમાળા, ભા ૧ (સ મો દ દે)
૨૯ જૈન સાહિત્ય સંશોધક, ભા ૧ અંક ૧–૪ (ત્રિમાસિક)
૩૦ જૈન સત્ય પ્રકાશ વર્ષ ૧, અંક ૫ (માસિક)
૩૧ જૈન શ્વે કૉ હેરલ્ડ, સચિત્ર ખાસ ઐતિહાસિક–સાહિત્ય અંક, જુલાઈ–ઑક્ટોબર ૧૯૧૫
૩૨ જૈન સ્તોત્ર સંદોહ, ભા ૧ (પ્ર સા ન)

૩૩ જૈન સ્તોત્ર સંદોહ, ભા. ૨ (પ્ર. સા. ન.)
૩૪ જૈન કાવ્ય પ્રકાશ, ભા. ૧ (ભી. મા.)
૩૬ જૈન વાર્ષિક ઉત્તમ પર્વો (મા. ઉ. રા.)
૩૭ જૈન યુગ, પુસ્તક ૪ (માસિક)
૩૭ જૈન સાહિત્ય સંશોધક, ખંડ ૧ અંક ૨ (માસિક)
૩૮ જૈન સાહિત્ય સંશોધક, ખંડ ૧ અંક ૩ (માસિક)
૩૯ જૈન પ્રશસ્તિ સંગ્રહ, ભા.૧
૪૦ ,, ,, ,, ભા. ૨
૪૧ જૈન ધર્મ પ્રકાશ પુ. ૫૬, અંક ૧૦ (માસિક)
૪૨ ટ્રીગ્નોમેટ્રીકલ સર્વેનો અંગ્રેજી નકશો (English Map)
૪૩ તપાગણપતિગુણપદ્ધતિ
૪૪ તપાગચ્છ પટ્ટાવલી
૪૫ તીર્થંકર ચરિત્ર (અમરચંદ્રસૂરિ)
૪૬ તીર્થ ગાઈડ
૪૭ ત્રિ. શ. પુ. ચ. મહાકાવ્ય, પર્વ ૧ (હેમચંદ્રાચાર્ય)
૪૮ ત્રિ. શ. પુ. ચ. મહાકાવ્ય, પર્વ ૮ (હેમચંદ્રાચાર્ય)
૪૯ ત્રિ. શ. પુ. ચ. મહાકાવ્ય, પર્વ ૯ (હેમચંદ્રાચાર્ય)
૫૦ ત્રૈલોક્યપ્રકાશ (હેમપ્રભસૂરિ)
૫૧ દિગ્વિજયમહાકાવ્ય (અપ્રકટ)
૫૨ દીક્ષાવિધિ (ય. વિ. ગ્રં.)
૫૩ દેવવંદનમાળા
૫૪ દેવાનંદ મહાકાવ્ય (સં. બે. જી. દોસી)
૫૫ દ્રવ્યલોકપ્રકાશ
૫૬ નાભિનંદનજિનોદ્ધાર પ્રબંધ
૫૭ નેમિનાથચરિત્ર, પ્રાકૃત, હસ્તલિખિત (મલધારી હેમચંદ્ર)
૫૮ નેમિનાથ ચરિત્ર, ગદ્ય (ગુણવિજય)
૫૯ નેમિનાથ ચરિત્ર, પદ્ય (ઉપા. કીર્તિવિજયજી)
૬૦ નેમિનિર્વાણ (વાગ્ભટ)
૬૧ પટ્ટાવલીસમુચ્ચય ભા. ૧
૬૨ પત્તનસ્થ જૈન ભાંડાગારીય ગ્રન્થસૂચિ
૬૩ પદ્મવિજયજી નિર્વાણ રાસ
૬૪ પંચ પ્રતિક્રમણ સૂત્ર (અ. જ્ઞા. પ્ર. મં.)
૬૫ પાંડવચરિત્ર મહાકાવ્ય (પં. શુભવર્ધન ગણી)

૬૬ પાડવચરિત્ર મહાકાવ્ય (મલધારી શ્રીદેવપ્રભસૂરિ)
પાર્શ્વનાથ નામમાળા
૬૭ પાડવચરિત્ર, ગદ્ય (ય વિ.ગ્ર)
૬૮ પાર્શ્વનાથચરિત્ર (શ પા પ્રબન્ધ) (જ્ઞાનકુશળ)
૬૯ પુરાતન પ્રબન્ધ સગ્રહ (સ જિ વિ.)
૭૦ પૃથ્વીચદ્રચરિત્ર, ગદ્ય
૭૧ પ્રબન્ધ કોશ–ચતુર્વિંશતિ પ્રબન્ધ (સ જિ વિ.)
૭૨ પ્રબન્ધચિન્તામણિ, ભા ૧ (સ જિ. વિ.)
૭૩ પ્રકરણાદિ વિચારગર્ભિત સ્તવન સગ્રહ(જૈ ધ પ્ર.સ)
૭૪ પ્રદ્યુમ્નચરિત્ર (રત્નચંદ્રગણી)
૭૫ પ્રવચનસારોદ્ધાર સટીક
૭૬ પ્રગટપ્રભાવી પાર્શ્વનાથ
૭૭ પ્રાચીન જૈન લેખ સગ્રહ, ભા ૨ (સં. જિ. વિ.)
૭૮ પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્ય સગ્રહ
૭૯ પ્રાચીન સ્તવન રત્નસગ્રહ, ભા ૧ (શેઠ જ. ભ)
૮૦ પ્રાચીન તીર્થમાળા સગ્રહ, ભા ૧ (ય વિ. ગ્ર)
૮૧ ભાવલોકપ્રકાશ
૮૨ ભાનુચદ્ર ચરિત્ર (સ મો દ દે.)
૮૩ મણિભદ્રાદિકોના ૭ દો,ભા ૧
૮૪ મન્ત્રાધિરાજ ચિન્તામણિ (પ્ર સા ન)
૮૫ માધવાનલ ચતુષ્પદી
૮૬ રત્નસાગર, ભા. ૧
૮૭ રાસમાળા (ડૉ ફાર્બસ)
૮૮ વસ્તુપાલચરિત્ર (જિનહર્ષગણિ)
૮૯ વસ્તુપાલપ્રબન્ધ
૯૦ વસ્તુપાલ–તેજપાલ રાસ (મેરુવિજય)
૯૧ વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય
૯૨ વિજયદેવસૂરિ માહાત્મ્ય,ભા ૧
૯૩ વિચાર સાર પ્રકરણ (પ્રદ્યુમ્નસૂરિ)
૯૪ વિવિધતીર્થકલ્પ (એ મો. એ ગાલ, સિં ગ્ર.)
૯૫ વિવિધ પૂજા સગ્રહ
૯૬ વિહાર વર્ણન, ભા ૨ (જ વિ અપ્રકટ)
૯૭ વીરવિજય રાસ
૯૮ વીરવશાવળી
૯૯ વૃદ્ધિવિજયજી રાસ (કવિ સુખલાલ)
૧૦૦ વૈરાગ્ય ભાવના
૧૦૧ શત્રુજયમાહાત્મ્ય, ગદ્ય
૧૦૨ શત્રુજય માહાત્મ્ય, પદ્ય

૧૦૩ શલોકા સંગ્રહ (ભી. મા.)
૧૦૪ શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ (મ. ન્યા. શાહ)
૧૦૫ શં. પા. પંચકલ્યાણક ગર્ભિત પ્રતિષ્ઠા કલ્પ, હસ્ત-લિખિત
૧૦૬ શિલાલેખ સંગ્રહ (પૂ. ના.)
૧૦૭ શ્રાદ્ધવિધિ
૧૦૮ સમરારાસુ
૧૦૯ સુકૃતસંચય (સંગ્રાહક મંગળવિજયજી)
૧૧૦ સ્તવનાદિ સંગ્રહ (સં. પો. સા. શાહ)
૧૧૧ સ્તોત્ર સમુચ્ચય (સં. ચતુરવિજયજી)
૧૧૨ હીરસૌભાગ્ય મહાકાવ્ય
૧૧૩ ક્ષેત્રલોકપ્રકાશ.

સાંકેતિક શબ્દોનો ખુલાસો

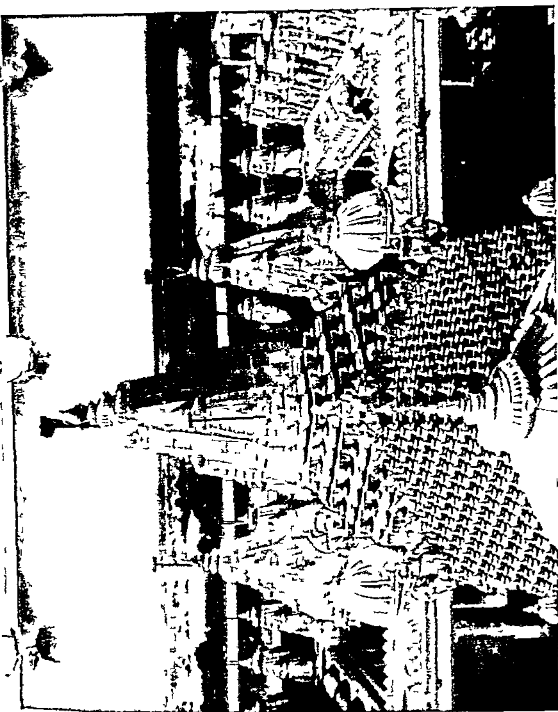
અ – અક્ષર
અ જ્ઞા પ્ર મ –અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડળ
અ – અંક
આ મ – આચાર્ય મહારાજ
આ શ્રી. – આચાર્યજી શ્રીમાન્
ઉ, ઉપા – ઉપાધ્યાય
એ સો બે – એસિયાટીક સોસાયટી ઑફ બેંગાલ
ઐ ગુ હ વિ. – ઐતિહાસિક ગુજરાતી હસ્તલિખિત વિષયાદિ
કા – કારતક માસ
ગ. – ગણિ
ગ્ર – ગ્રથાગ્ર–કુલ શ્લોક સંખ્યા
ગા ઓ સિ – ગાયકવાડ ઓરિયન્ટલ સીરીઝ
ચ. – ચરિત્ર
જ ભ – શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ
જ. વિ – જયન્તવિજય
જિ વિ – શ્રીમાન્ જિનવિજયજી
જૈ ધ. પ્ર સ – જૈનધર્મ પ્રસારક સભા
જૈ શ્વે મૂ – જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક
જૈ. શ્વે કૉ – જૈન શ્વેતામ્બર કૉન્ફરન્સ
ઠે – ઠેકાણુ
તા. – તારીખ
ત્રિ શ પુ ચ. – ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર
નં – નંબર
પરિ – પરિશિષ્ટ
પં – પંડિત, પન્યાસ
પા જૈ ભ ડી ક્યૉ વૉ – પાટણ જૈન ભંડાર ડીરેક્ટરી કૅટલૉગ વોલ્યુમ
પુ – પુસ્તક
પૂ ના – બાબુ પૂરણચંદ્રજી નાહર
પૃ – પૃષ્ઠ
પો સા – પોપટલાલ સાકરચંદ શાહ

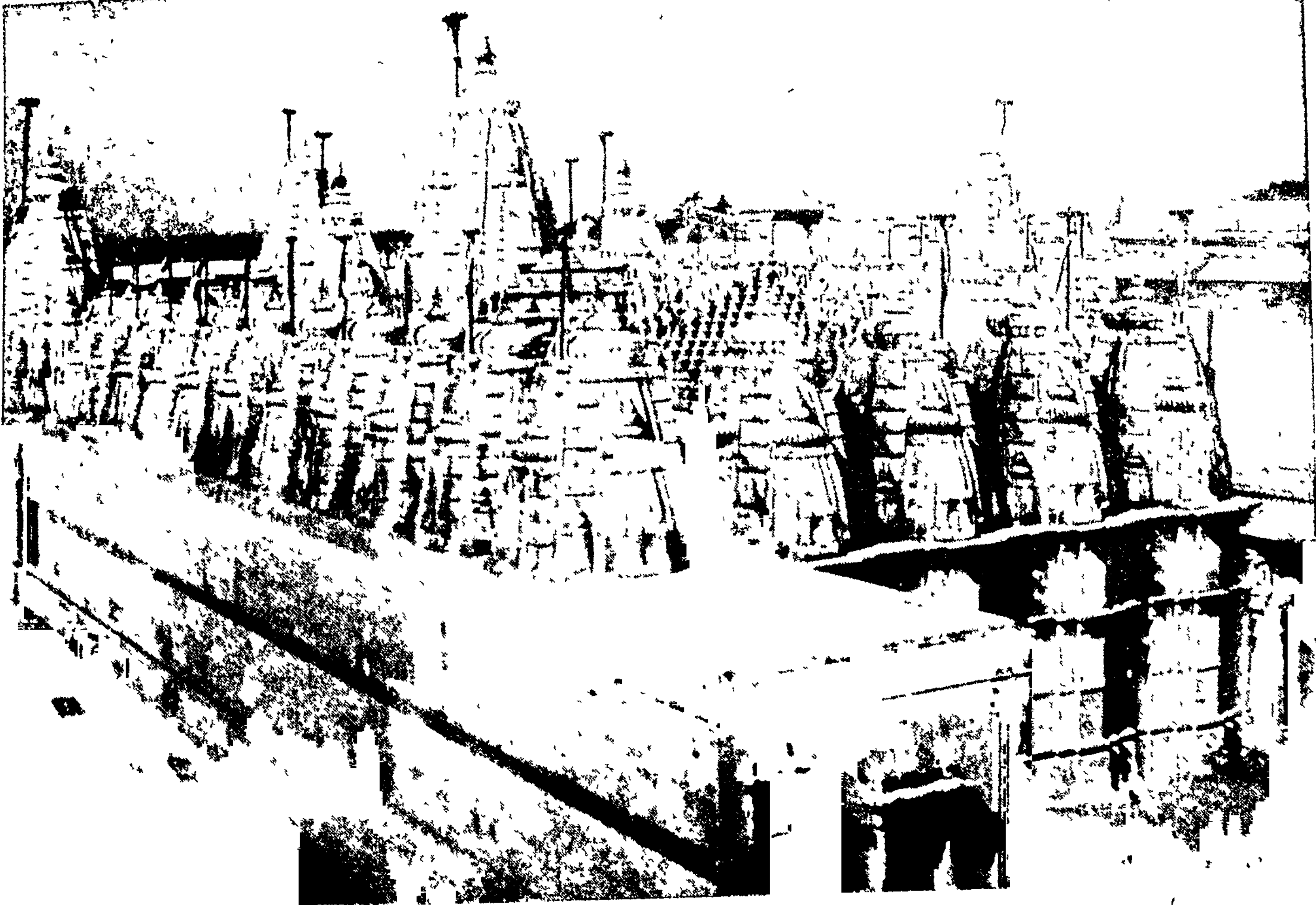
પ્ર.; પ્રકા. – પ્રકાશક
બે. જી. – પં. બેચરદાસ જીવરાજ દોસી
ભ. – ભગવાન્
ભા. – ભાગ.
ભી. મા. – ભીમસિંહ માણેક
મ. – મહારાજ
મ. ન્યા. – મણિલાલ ન્યાલચંદ શાહ
મા. ઉ. રા. – માસ્તર ઉમેદચંદ રાયચંદ
મુ.; મુ. મ. – મુનિમહારાજ
મૂ. ના. – મૂળ નાયકજી
મો. દ. દે. – શ્રી મોહનલાલ દલીચંદ દેસાઈ
ય. વિ. ગ્રં. – યશોવિજય જૈન ગ્રંથમાળા.
રૂા. – રૂપિયા
લિ. – લિખિતં
લે.; લે. નં. – લેખ નંબર
વ. – વદિ
વા. – વાચનાચાર્ય, વાચક
વિ. – વિજય
વિ. સં. – વિક્રમ સંવત્
શં.; શંખે. – શંખેશ્વર
શં. પા.; શંખે. પાર્શ્વ. – શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી
શં. મ. પ્ર. ભા. શંખેશ્વર મહાતીર્થ પ્રથમ ભાગ
શા.; સા. – શાહ
શિ. લું. – શા. શિવનાથ લુંબાજી
શ્લો. – શ્લોક
શ્રી. – શ્રીમાન્, શ્રીયુત
સં. – સંપાદક
સં. – સંવત્
સંગ્રા. – સંગ્રાહક
સા. ન. – સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ
સિ. ગ્ર. – સિંઘી જૈન ગ્રન્થમાળા
સુ. – સુદિ
સ્ત. – સ્તવન
સ્તો. – સ્તોત્રાંકગ્રંથોના ઉતારા અને કૃતિઓને આપેલ નંબર
સ્વ. – સ્વર્ગસ્થ
હ. લિ. – હસ્તલિખિત
જ્ઞા. વિ. સૂ. જ્ઞા. ભં. – શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિ જ્ઞાનભંડાર

शङ्खेश्वर महातीर्थ

भाग पहेलो

[इतिहास – वर्णन – आदि]

દેવવિમાન[illegible] મનોહર જિનમંદિર [કમ્પાઉન્ડની જ[illegible] બાજુના નગારખાના ઉપરથી લીધેલ દશ્ય. [illegible]ચિ. ૧૧]

श्रीशंखेश्वरपार्श्वनाथाय नमो नमः ।
श्रीमद्विजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमः ।

शङ्खेश्वर महातीर्थ

[भाग प्रथम]

પ્રકરણ પહેલુ : તીર્થ

જે તારે તે તીર્થ અથવા જેનાથી તરીને સામે કિનારે પહોચાય તેનું નામ તીર્થ જેમ સરોવર કે નાની નદીઓ ત્રાપા કે તુબડાથી પાર કરી શકાય છે, મોટી નદીઓ કે સમુદ્ર ઉપર બાધેલા પુલ મારફત તેને સામે કાઠે પહોચી શકાય છે તેમ ભવ્ય પ્રાણીઓ જેનાથી સસારરૂપી સમુદ્રને તરીને સામે કાઠે અર્થાત્ મોક્ષમા પહોચી શકે તેનુ નામ તીર્થ કહેવાય છે તીર્થ બે પ્રકારના છે એક જગમ તીર્થ અને બીજુ સ્થાવર તીર્થ શ્રી તીર્થંકર ભગવતોએ સ્થાપન કરેલ ગણધર ભગવતો અને ચતુર્વિધ શ્રીસઘ એ જગમતીર્થ છે, જ્યારે ચોવીશે તીર્થંકર ભગવતોના પાચે કલ્યાણકની ભૂમિઓ, તીર્થંકર મહારાજાઓના ચરણકમળોથી પવિત્ર થયેલી

ભૂમિઓ, ઘણા જીવોના આત્મકલ્યાણમાં સાધનભૂત બનેલી ભૂમિઓ અને જિનેશ્વર ભગવંતોનાં મંદિરો વગેરે સ્થાવર તીર્થ છે. સ્થાવર તીર્થોમાં અત્યારે **૧ શત્રુંજય, ૨ ગિરિ-નાર, ૩ અર્બુદાચળ** (આબુ), **૪ સમ્મેતશિખર** અને **૫ અષ્ટાપદ**–આ પાંચ સર્વશ્રેષ્ઠ મહાતીર્થો ગણાય છે; જ્યાંથી ઘણા તીર્થંકર ભગવંતો, ગણધર મહારાજો અને મુનિ-મતંગજો મોક્ષે ગયા છે અને ઘણા ભવ્ય પ્રાણીઓએ પોતાનું આત્મકલ્યાણ સાધ્યું છે.

તે ઉપરાંત જે મંદિરોમાંની શ્રી જિનેશ્વર ભગવંતોની મૂર્તિઓ ઘણા કાળની જૂની હોય, દેવોથી પ્રાપ્ત થઈ હોય, જેના અધિષ્ઠાયક દેવો જાગતા હોય અર્થાત્ ભક્તોનાં વિઘ્નોને દૂર કરીને તેમના ઇચ્છિત મનોરથોને પૂર્ણ કરતા હોય તે પણ મહાતીર્થો કહેવાય છે. ભારતવર્ષમાં આ કાળમાં આવાં મહાતીર્થોમાં **શ્રી શંખેશ્વર** મહાતીર્થ અગ્ર સ્થાન ભોગવે છે. આ તીર્થ ક્યાં આવ્યું છે અને એ શાથી મહાતીર્થ મનાય છે? વગેરે હકીકત આગળનાં પ્રકરણો વાંચવાથી જાણવામાં આવશે.

પ્રકરણ બીજું : શંખેશ્વર ગામ

ઉત્તર ગુજરાતમાનો થોડો ભાગ વઢિયાર[1] (વૃદ્ધિકાર) દેશ એ નામથી બહુ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલો છે તેનુ મુખ્ય શહેર **રાધનપુર** છે તે રાધનપુર સ્ટેટના મુંજપુર મહાલમાં **શંખેશ્વર** નામનું પ્રાચીન, સુદર અને રળિયામણુ ગામ આવેલુ છે આ ગામનુ **શંખપુર** એવુ નામ ઘણા પ્રાચીન શિલાલેખો અને ગ્રંથોમા[2] મળે છે એટલે મૂળ તો આ ગામનું નામ **શંખપુર** હોવું જોઇએ, પરંતુ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો મહિમા બહુ વિસ્તાર પામવાથી આ ગામનુ નામ પાછળથી **શંખપુરને** બદલે **શંખેશ્વર** પડી ગયુ હોય એમ લાગે છે **શંખેશ્વર** નામ ક્યારથી પડ્યુ તે નક્કી કહી શકાય તેમ નથી; કેમકે છેલ્લા કેટલાક સૈકાઓથી આ ગામનુ નામ **શંખેશ્વર** ચાલુ હોવા છતા પણ આનુ શાસ્ત્રીય નામ **શંખપુર** હોવાથી આધુનિક લેખકો પણ પોતાના ગ્રંથો કે સ્તવનાદિમા **શંખપુર** તરીકે પણ આ ગામનો ઉલ્લેખ કરે છે

ગામની પ્રાચીનતા અને જાહોજલાલી–

શ્રી શંખેશ્વર મહાતીર્થનો ઐતિહાસિક કાળ, મહામત્રી **સજ્જનશાહે** વિ. સ ૧૧૫૫ માં શંખેશ્વરજીના મદિર

---

૧ 'અચલગચ્છીય બૃહત્ પટ્ટાવલી' ભાષાન્તર પૃ ૭૪, તથા સ્તોત્રાંક–૪૧, ૪૨, ૪૭, ૫૦, ૫૩, ૫૪, ૯૮, ૧૬૩ વગેરે અનેક સ્તોત્રો અને ગ્રંથોમા વઢીઆર દેશનો ઉલ્લેખ મળી આવે છે

૨ સ્તોત્રાંક–૧, ૨, ૩૫, ૧૩૯, ૧૮૮, ૧૫૧, ૧૫૩, ૧૫૮ વગેરે ઘણે ઠેકાણે શંખપુર નામ આપેલ છે

બંધાવ્યું ત્યારથી શરૂ થાય છે. પરંતુ તે પહેલાં પણ શંખેશ્વર ગામની જાહોજલાલી બહુ સારી હતી, એમ નીચેની બીનાથી જાણી શકાય છે.

ચરમ તીર્થનાયક, શ્રી **વીર** ભગવાનથી ૩૫મી પાટે થયેલા અને જેઓ વિ. સં. ૯૯૪ માં વિદ્યમાન હતા તે શ્રીમાન્ **ઉદ્યોતનસૂરિજી**ના પરિવારમાંના, ચોરાસી આચાર્યોમાંથી તેમના મુખ્ય પટ્ટધર શ્રીમાન્ **સર્વદેવસૂરિજી** સપરિવાર વિહાર કરતા કરતા અહીં (શંખેશ્વર) આવીને (લગભગ વિ. સં. ૧૦૨૦માં) ચોમાસું રહ્યા હતા. તેમણે પોતાની છેલ્લી જીંદગી કદાચ **શંખેશ્વર**માં જ વીતાવી હશે, અથવા તો ત્યાંના શ્રાવકોના આગ્રહથી તેઓ વખતોવખત ત્યાં પધારતા હશે. તેથી તેમની પરંપરાના મુનિઓ **શંખેશ્વરગચ્છીય** તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા. અર્થાત્ આ **શંખેશ્વર** ગામના નામ ઉપરથી **શંખેશ્વર ગચ્છ** નીકળ્યો.

આ શ્રીમાન્ **સર્વદેવસૂરિજી** શ્રી શંખેશ્વરજીમાં ચોમાસું રહ્યા હતા, તે વખતે તેમણે **લોહિયાણપુર** (મારવાડ)ના ત્યાં આવેલા રાજાને ચમત્કાર દેખાડી, પ્રતિબોધ કરી શ્રાવક બનાવીને બાર વ્રત ઉચ્ચરાવ્યાં હતાં.

પાંચ વર્ષ બાદ તે રાજા પાછો મિથ્યાત્વી થઈ જવાનું સાંભળવાથી **શ્રી સર્વદેવસૂરિજી** મહારાજે પોતાની આકર્ષણી વિદ્યાના બળથી તે રાજાને **શંખેશ્વર** ગામમાં પોતાના ઉપાશ્રયમાં આકર્ષી મંગાવીને ઉપદેશ આપી તેનું મિથ્યાત્વ દૂર કરાવી ફરીને તેને જૈનધર્મમાં દૃઢ કર્યો. પછી તેણે સારાં સારાં ધર્મકાર્યો કર્યાં.

એ ચાલ્યા આવતા **શંખેશ્વર ગચ્છના,** સો એક વર્ષ પછી, **નાણક ગચ્છ** અને **વલ્લભી ગચ્છ** એમ બે વિભાગો થયા [1]

યશોધન ભણશાલીના વંશના **શંખેશ્વરીયાની** ઓડક-વાળાઓ, જ્યારે પોતાને ત્યા પુત્ર જન્મે ત્યારે, શ્રી શખેશ્વ-રજીના જિનમદિરમા ત્રણ ગજ કપડાની ઝોળી બાધી તેમા એક શ્રીફળ, સાત સોપારી, બે માણા ચોખા નાખી તેમા તે બાળકને હીંચોળે છે અને તે બાળકના મસ્તક ઉપર સાથીઓ કરી ચોખાથી વધાવે છે મોટા પુત્રનો એક કાન વીંધે છે ફઈને ચાર ફદીયા (પૈસા) તથા સાત સોપારી આપે છે અને ગોરણીઓ (કન્યાઓ) જમાડે છે [2]

આ ઉપરથી, શ્રમણ ભગવાન્ શ્રી **વીર** પ્રભુની ૩૬ મી પાટે થયેલા શ્રીમાન્ **સર્વદેવસૂરિજી** મહારાજ (જેમનો સત્તાસમય વિ સ ૧૦૨૦ આસપાસનો છે) પરિવાર સાથે અહીં વખતોવખત પધારતા હતા અને ચોમાસા પણ કરતા હતા અને તેમના પરિવારના મુનિઓનો **શખેશ્વર ગચ્છ**

---

૧ જુઓ 'અચળગચ્છીય બૃહત્ પટ્ટાવલી' ભાષાતર, પૃ ૭૪, ૭૫, ૭૬, ૧૧૭ આ પટ્ટાવલીના ભાષાતરમા આચાર્ય મહારાજાઓના જીવનપ્રસગોમા જે સવતો આપ્યા છે તેમા ઐતિહાસિક વિદ્વાનોની અત્યારની ચાલુ માન્યતા પ્રમાણે લગભગ ૩૦૦ વર્ષનો ફરક પડે છે. જેમકે શ્રી **સર્વદેવસૂરિજીએ લોહીઆણપુરના** રાજાને પ્રતિબોધીને વિ સ ૭૨૩ના માગશર સુદ ૧૦ ને દિવસે શ્રાવક બનાવ્યાનુ તેમા લખ્યુ છે, પરતુ ત્યા લગભગ વિ સ ૧૦૨૩ જોઇએ એ અરસામાં ઉક્ત આચાર્ય મહારાજ વિદ્યમાન હતા

૨ 'અચળગચ્છીય બૃહત્ પટ્ટાવળી' ભાષાતર, પૃ૦ ૮૭

થયો હતો. એટલે ૧૧મી શતાબ્દિમાં પણ અહીં શ્રાવકોનાં ઘણાં ઘર, દેરાસર, ઉપાશ્રય અને જૈન ધર્મશાળા વગેરે પણ હશે, તથા શ્રાવકો ભક્તિવાળા હશે એમ સહેજે જાણી શકાય છે. વળી **યશોધન** ભણશાળીના વંશના માણસોની **શંખેશ્રીયા**ની ઓડક થઈ હતી, એટલે ૧૧મી સદી પછી પણ અહીં શ્રાવકોની વસ્તી સારા પ્રમાણમાં હશે, અને **શંખેશ્વર** ગામની જાહોજલાલી પણ સારી હશે, એ વાત સમજી શકાય તેવી છે.

શંખેશ્વરની વસ્તી

ફાર્બસ ગુજરાતી સભા મુંબઈ તરફથી સંવત્ ૧૯૮૪માં પ્રકટ થયેલ "ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો" ભાગ ૧–૨, પૃ. ૨૨૦ માં **શંખેશ્વર** ગામની જાતિવાર ઘરની સંખ્યા આપેલી છે, તે આ પ્રમાણે છે:–

ઘર	જાતિ	ઘર	જાતિ
૨૫	વાણિયાનાં	૪	કુંભારનાં
૪૦	બ્રાહ્મણનાં	૧	ઘાંચીનું
૪૦	નાડોદાનાં	૧	ભાડભુંજાનું
૧૨	કણબીનાં	૪	સુતારનાં
૧૨	ગોસાઈનાં	૧	દરજીનું
૭	ચારણના	૩	લુહારનાં
૧૦	રજપુતનાં	૬	હજામનાં
૧૦	ભરવાડનાં	૫	સીપાઈનાં
૨૫	ભાટનાં	૩૦	ઢેઢ, ચમાર, વાઘરી, તૂરીનાં
૧૦૦	કોળીનાં		

કુલ ઘર–૩૩૬

ઉપરોક્ત ગ્રથના લેખક નર્મદાશકર વલ્લભજી દ્વિવેદીએ ઉપરની હકીકત, બારોટ ફતેસિંહે ફાર્બસ સાહેબ યા અન્ય કોઇને લખાવેલી નોધને આધારે, લખી હોય તેમ જણાય છે, અને તે પચાસેક વર્ષ પહેલાની વાત હોય તેમ લાગે છે અત્યારે **શંખેશ્વર** ગામમા છેલ્લી સન ૧૯૪૧ ની વસ્તી-ગણત્રી પ્રમાણે કુલ ૩૮૦ ઘર અને લગભગ ૧૨૫૦ માણુસની વસ્તી છે તેમા શ્રાવક વાણિયાના માત્ર દસ જ ઘર છે તે બધા વીશા શ્રીમાળી છે

તેમા શાહ **નાગજી ઉગરચદ** મુખ્ય છે દસ ઘરમા પણ ૫–૬ ઘર તો એકલ–ડોકલ જેવા છે મતલબ કે અહીં શ્રાવક વાણિયાની વસ્તી સાવ ઘટી ગઈ છે આગળ કોઇ જમાનામા શ્રી શખેશ્વર તીર્થનો વહીવટ અહીંના શ્રાવકો જ કરતા હશે, જ્યારે અત્યારે અહીંના જૈનોની આવી સ્થિતિ છે અને ગામની વસ્તી પણ ઘણી જ ઘટી ગઇ છે, તોપણ અહીં શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનુ તીર્થધામ હોવાથી અત્યારે **શંખેશ્વર** ગામ ૩૮૦ ઘરનુ ગામડુ હોવા છતાય બીજા ગામોની અપેક્ષાએ પૂર્વકાળની માફક તેની આબાદી સારી છે, લોકો સુખી છે અને વેપાર–વણજ પણ સારો છે

આ શ્રી **શંખેશ્વર** ગામના મધ્ય ભાગમા શ્રી **શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુના પશ્ચિમ સન્મુખ જૂના મદિરનુ એક વિશાળ ખડિયેર ઊભુ છે, અને ગામના પશ્ચિમ તરફના ઝાંપામા શ્રી **શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુનુ તીર્થધામ આવેલુ છે તેમા શ્રી **પાર્શ્વ** પ્રભુજીનુ પૂર્વ સન્મુખ નવુ મદિર દેવ-વિમાન જેવુ શોભી રહ્યુ છે (સ્તો ૧૨૯) તેનુ વિશેષ વર્ણન આગળ આપવામા આવશે.

પ્રકરણ ત્રીજું : રસ્તા

શંખેશ્વર મધ્યવર્તી ગામ હોવાથી પગે ચાલીને કે ગાડારસ્તે જનારાઓ માટે સર્વ દિશાઓમાંથી શંખેશ્વર જવાના રસ્તા છે. [1]

---

૧ આમાંથી કેટલાક રસ્તાઓ મારા 'વિહારવર્ણન' ભાગ બીજામાં ઘણી માહિતી સાથે આપ્યા છે. જેમકે–

૧ રાધનપુરથી માંડવી, સમી, મુંજપુર થઇને શ્રી શંખેશ્વરજીનો.

૨ રાધનપુરથી ગોચનાથ, કનીજ, દુધકા, લોલાડા થઈને શંખેશ્વરજીનો.

૩ રાધનપુરથી નજુપુરા, ગોધાણા, ચંદુર (નાની), લોલાડા થઇને શંખે૦ નો.

૪ ડીસાથી ભીલડિયા, થરા, ઊણ, સમી થઇને શંખે૦નો.

૫ પાલણપુરથી પાટણ, હારીજ, મુંજપુર થઇને શંખે૦નો.

૬ ભોયણીથી રાંતેજ, શંખલપુર, ટુવડ, કુંવારદ થઇને શંખે૦નો.

૭ ઉપરીઆળાથી માંડલ, દસાડા, વડગામ, પંચાસર થઇને શંખે૦નો.

૮ ઉપરીઆળાથી પાટડી, દસાડા, પંચાસર થઇને શંખે૦નો.

૯ વઢવાણ કેંપથી બજાણા, પાટડી, જૈનાબાદ, વડગામ, પંચાસર થઈ ને શંખેશ્વરજીનો.

૧૦ સાંતલપુરથી વારાહી, ગોતરકા, વેડ, રાફુ, ચંદુર (નાની) લોલાડા થઇને શંખેશ્વરનો.

૧૧ ઝીંઝુવાડાથી ધામા, આદરિયાણા થઇને શંખે૦નો.

'વિહારવર્ણન'નો આ બીજો ભાગ ઘણું કરીને સં. ૧૯૯૮ માં પ્રગટ થશે.

પરતુ રેલ્વે કે મોટરસર્વીસ મારફત **શંખેશ્વર** જનારાઓ માટે મુખ્ય પાચ રસ્તા છે, તે અનુક્રમે નીચે આપવામા આવ્યા છે

(૧–૨) બી બી એન્ડ સી આઈ રેલ્વેના **વીરમગામ** સ્ટેશનથી **શંખેશ્વર** થઇને **રાધનપુર** સુધીની મોટર સર્વીસ ચાલુ છે **વીરમગામ** સ્ટેશનથી વાયવ્ય ખૂણામા ૩૧ માઈલ અને **રાધનપુર**થી અગ્નિ ખૂણામા ૩૦ માઇલની દૂરીપર **શંખેશ્વર** ગામ આવેલુ છે **વીરમગામ** સ્ટેશનથી મોટરસર્વીસનો ખટારો હમેશા સવારે લગભગ નવ વાગ્યે ઉપડી **માંડલ, પંચાસર** થઈને બપોરે લગભગ ૧૧॥ વાગ્યે **શંખેશ્વરજી** પહોચી ત્યાના પેસેજરોને ઉતારીને ત્યાથી લગભગ ૧૧॥ વાગ્યે ઊપડીને **મુંજપુર, સમી** થઈને **રાધનપુર** આશરે ૨॥ વાગ્યે પહોચે છે

રાધનપુરથી બીજો ખટારો શિયાળામા બપોરે ૧૨ વાગ્યે ઊપડી **સમી, મુંજપુર** થઇને લગભગ ૨॥ વાગ્યે **શંખેશ્વરજી** પહોચી ત્યાના પેસેન્જરોને ઉતારી **વીરમગામ**ના પેસેંજરોને લઇને ત્યાથી ૨॥ વાગ્યે ઊપડી **પંચાસર, માંડલ** થઈને **વીરમગામ** સ્ટેશને લગભગ ૪॥ વાગ્યે પહોચે છે એટલે ત્યાથી કાઠીઆવાડ અને ગુજગત તેમજ મુબાઈના પેસેંજરોને રેલ્વે બરાબર લાગુ થાય છે

આથી શિયાળામા **વીરમગામ**થી આવતા પેસેંજરોને **શંખેશ્વરજી**મા ત્રણ કલાક રોકાઇ દર્શન સેવા પૂજા કરીને એ જ દિવસે પાછા જવુ હોય તો જવાની અનુકૂળતા રહે છે પરતુ ઉનાળામા તેમ બનતુ નથી કારણ કે–ઉનાળામાં **રાધનપુર**થી ખટારો સવારે ૯ વાગ્યે ઊપડીને **શંખેશ્વરજી**

બપોરે લગભગ ૧૧ાા વાગ્યે પહોંચીને ત્યાંથી ૧૧ાા વાગ્યે ઊપડીને લગભગ ૨ાા વાગ્યે **વીરમગામ** સ્ટેશને પહોંચી જાય છે. ઉનાળામાં બન્ને ખટારા શંખેશ્વરજીમાં બપોરે ૧૧ાા વાગે ભેગા થાય છે.

વીરમગામથી શંખેશ્વરજી સુધીનું મોટરભાડું રૂા. ૧–૮–૦ છે. તેમજ **રાધનપુરથી** શંખેશ્વરજી સુધીનું મોટર-ભાડું પણ રૂા. ૧–૮–૦ છે. પરંતુ જો વીરમગામથી રાધનપુર સુધીની અથવા તો રાધનપુરથી વીરમગામ સુધીની સળંગ ટીકીટ લીધી હોય તો રૂા. ૨–૮–૦ લાગે છે. સળંગ ટીકીટ લીધી હોય તો વચ્ચે શંખેશ્વરજીમાં ઊતરીને રોકાઈ શકાતું નથી. પરંતુ પેસેંજરોની દર્શન કરવાની ઇચ્છા હોય તો શંખેશ્વરજીમાં આવતા અને જતા બન્ને ખટારા વીશ મીનીટ ઊભા રાખે છે. તેથી પેસેંજરો દર્શનનો લાભ લઈ શકે છે.

વરસાદના દિવસોમાં મોટરસર્વીસ બંધ રહે છે. આ મોટરસર્વીસમાં ફર્સ્ટ ક્લાસ કે સેકંડ ક્લાસ નથી; બધી બેઠકો સરખીજ હોય છે. તેમ રીટર્ન ટીકીટ મળતી નથી.

વીરમગામ મોટું શહેર છે. સ્ટેશન ઉપર સાર્વજનિક ધર્મશાલા અને વીશીઓ છે. ગામમાં શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦૦, ભવ્ય દેરાસરો ૬, મોટા ઉપાશ્રયો ૨, (ઉપરાંત નાના ઉપા-શ્રયો ઘણા છે.) પૂજ્યપાદ ગુરુદેવ શ્રી **વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી** મહારાજના ઉપદેશથી સ્થપાયેલ શ્રી જૈનધર્મવિજય પુસ્તકાલય અને જૈનપાઠશાલા, ઝવેરી તરફથી નવી થયેલી જૈનધર્મશાલા (ઉપાશ્રય)માં જૈન સંસ્કૃત પાઠશાલા, જૈનધર્મશાલા, મોટી પાંજરાપોળ વગેરે છે. દેરાસરો દર્શન કરવા યોગ્ય છે.

માંડલ વીરમગામ તાળાનુ સારુ ગામ છે વેપારનું સામાન્ય મથક છે અહીં વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોના ઘર ૩૦૦, ભવ્ય દેરાસરો ૫, નાના મોટા ઉપાશ્રયો ૭, જૈન સસ્કૃત પાઠશાલા, જૈનશાલા, જૈન ધર્મશાલા, મોટી પાજરાપોળ વગેરે છે દેરાસરો દર્શન કરવા લાયક છે

પંચાસર રાધનપુર સ્ટેટનુ ઘણુ પ્રાચીન, ઐતિહાસિક ગામ છે અહીં હાલમા વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોના ઘર ૧૯, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૨ વગેરે છે ગામના પશ્ચિમ તરફના આપામા એક જૂનુ જૈન દેરાસર જીર્ણ દશામા ખાલી ઊભું છે આ દેરાસર પણ અર્વાચીન છે **પાટણ**મા પચાસર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનુ જિનાલય છે, તે મૂર્ત્તિ પચાસરના ભંગ વખતે અહીંથી ત્યા લઈ જઈને બિરાજમાન કરવામા આવી હતી [1]

---

૧ પચાસરથી પૂર્વ દિશામા ચાર માઈલ દૂર એરવાડા નામનુ ગામ છે તે ગામમા એક મકાનનો પાયો ખોદતા લગભગ દશેક વર્ષ ઉપર જમીનમાથી શ્રી આદીશ્વર ભગવાનની મોટી મૂર્ત્તિ પચતીર્થી પરિકર સાથે નીકળી છે તે મૂર્ત્તિની ગાદી પર વિ સ ૧૧૦૭નો સુસ્પષ્ટ લેખ છે તે લેખ પરથી જણાય છે કે તે મૂર્ત્તિ એરવાડા ગામના દેરાસરમા જ મૂલનાયક તરીકે પહેલા બિરાજમાન હતી મુસલમાની રાજ્યકાળમા લડાઈના ભયને લીધે જમીનમા ભડારી દીધી હશે આ મૂર્ત્તિ જમીનમાથી કાઢતી વખતે ગામડાના લોકોથી ગરદનથી ખડિત થયેલી છે પણ કાઉસગ્ગીયા તથા પરિકર બરાબર સાબુત છે એર-વાડામા અત્યારે શ્રાવકનુ એકે ઘર નથી ઉક્ત મૂર્ત્તિ એરવાડાના ઠાકરમદિરમાની એક ઓરડીમા ગામના લોકોએ રાખી છે ત્યાનો પૂજારી ધૂપ-દીપની પૂજા કરે છે એરવાડા વણોદ સ્ટેટનુ ગામ છે. સાભળ્યુ છે કે-વણોદના નવાબ ઉક્ત મૂર્ત્તિને બહારગામ લઈ જવાની ના કહે છે, એરવાડામા જ દેરાસર કરીને પધરાવવાનુ કહે છે

રાધનપુર રાધનપુર સ્ટેટનું મુખ્ય શહેર છે. સામાન્ય શહેર છે. અહીં પહેલાં શ્રાવકોની વસ્તી વધારે હતી. અત્યારે પણ શ્રાવકોનાં ઘર ૭૦૦, દેરાસર ૨૬, ઘણા ઉપાશ્રયો, જૈન પાઠશાલાઓ, જૈન કન્યાશાલાઓ, શ્રાવિકાશાલા, જૈન વિદ્યાર્થીભવન, આયંબિલ–વર્ધમાનતપ ખાતું, જૈન દવાખાનું, જૈન સેનેટોરીયમ, જૈન ધર્મશાલા, જૈન જ્ઞાનભંડારો, વિજયગચ્છ અને સાગરગચ્છની પેઢીઓ વગેરે છે. ખાસ યાત્રા કરવા લાયક છે.

સમી રાધનપુર સ્ટેટના એક મહાલનું મુખ્ય ગામ છે. અહીં શ્રાવકનાં ઘર ૮૫, શ્રી મહાવીરસ્વામી ભગવાનનું ભવ્ય દેરાસર ૧, ઉપાશ્રયો ૪, જૈન પાઠશાલા ૧, જૈન શ્રાવિકા અને કન્યાશાલા ૧, શ્રી જૈન ધર્મભક્તિ જ્ઞાનમંદિર વગેરે છે. યાત્રા કરવા યોગ્ય છે.

સુંજપુર રાધનપુર સ્ટેટના એક મહાલનું મુખ્ય ગામ છે. અહીં શ્રાવકનાં ઘર ૨૨, દેરાસર ૨, ઉપાશ્રય ૧, જૈન ધર્મશાલા ૨ છે. બન્ને જૈન ધર્મશાળાનું સમારકામ થવાની જરૂર છે. ગામ પ્રાચીન છે. દેરાસરો દર્શન કરવા લાયક છે.

(૩) **હારીજ** સ્ટેશનથી નૈઋત્ય ખૂણામાં **શંખેશ્વરજી** ૧૫ માઈલ દૂર થાય છે. હારીજથી **સુંજપુર** થઈને શંખેશ્વર જવાય છે.

હારીજ ગાયકવાડ સ્ટેટના તાલુકાનું ગામ છે. ગામ ઠીક છે. વેપારનું મથક છે. અહીં જૈન ધર્મશાલા એક છે, તેમાં એક દેરાસર અને એક ઉપાશ્રય છે. યાત્રાળુઓને માટે સર્વ પ્રકારની સગવડ છે. અહીં શ્રાવકોનાં ઘર ૪૦ છે. અહીંથી

ગાડા, ઊટ, ઘોડા વગેરે વાહનોની સગવડ સારી થઈ શકે છે સ્પેશીયલ મોટર પણ મળી શકતી નથી જૂના હારીજમા પડી ગયેલા મોટા બે જૈન મદિરોના ખડિયરો છે

(૪) બહુચરાજી સ્ટેશનથી પશ્ચિમ દિશામા શખેશ્વર ૧૮ માઈલ થાય છે બહુચરાજીથી શંખલપુર, દુવડ. કુંવારદ થઈને શંખેશ્વર જવાય છે

બહુચરાજી હિંદુઓનું તીર્થ છે ત્યા મૂળીવાળા શ્રાવક શા મોહનલાલ માધવજીની દુકાન છે તે સિવાય ત્યા શ્રાવકોના ઘર, દેરાસર, ઉપાશ્રય વગેરે કંઈ પણ નથી

શંખલપુર ગાયકવાડ સ્ટેટના ચાણસ્મા તાલુકાનું ગામ છે ગામ પ્રાચીન છે પહેલા શખલપુર મોટુ નગર હતુ એમ કહેવાય છે અહીં હાલમા શ્રાવકોના ઘર ૪૦, ભવ્ય દેરાસર (ભોયરુ અને બે માળવાળુ) ૧ શિખરબધી, ઉપાશ્રય ૨ વગેરે છે અહીં પહેલા દેરાસર નહિ હોવાથી સ ૧૮૪૯ મા ઈંટોના મકાનના કોઈ ખડિયેરમાથી ખોદીને ઈંટો કાઢતા એક ભોયરુ નીકળ્યુ, જેમાથી ૧૫૦–૨૦૦ જિન-મૂર્ત્તિઓ, ૨૦૦–૩૦૦ પરિકર અને કાઉસગ્ગીયા વગેરે તથા દીવીઓ, અગલુહણા, ઓરસીઆ, સુખડ વગેરે નીકળ્યુ ત્યારપછી અત્યારે વિદ્યમાન છે તે દેરાસર બધાવવાનુ શરૂ કરીને ત્રણ માળનું દેરાસર તૈયાર થતા સ ૧૯૦૫ ના જેઠ વદિ ૮ ને દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરાવીને તેમા ૫૪ મૂર્ત્તિઓ બિરાજમાન કરી બાકીની મૂર્ત્તિઓ બહાર ગામોમા આપી અને પરિકરો તથા કાઉસગ્ગીયા વધ્યા હતા તે બધા કદબગિરિમા આપ્યા. આવુ મોટુ ભોયરુ અને આટલી મૂર્તિઓ વગેરે

નીકળ્યું તે ઉપરથી જણાય છે કે **શંખલપુર**માં પહેલાં ભવ્ય દેરાસરો હશે. પરંતુ મુસલમાની રાજ્યકાળમાં લડાઈના ભયથી બધી મૂર્ત્તિઓ વગેરે ભોંયરામાં ભંડારી દીધું હશે. ખાસ યાત્રા કરવા યોગ્ય છે. બહુચરાજી સ્ટેશનથી શંખલપુર લગભગ બે માઈલ થાય છે.

કુવડમાં દશા શ્રીમાલી શ્રાવકોનાં ઘર ૮, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૨ છે.

કુંવારદમાં શ્રાવકનાં ઘર ૪, દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ છે.

આ બન્ને ગામો નાનાં છે, પણ તેમાં દેરાસરો સારાં છે.

(૫) **પાટડી** સ્ટેશનથી **શંખેશ્વર** ઉત્તર દિશામાં ૨૨ માઈલ થાય છે. પાટડીથી **દસાડા પંચાસર** થઈને શંખેશ્વર જવાય છે.

પાટડી[૧] નાનું સ્ટેટ છે. ગામ ઠીક છે. વેપારનું સામાન્ય મથક છે. અહીં શ્રાવકોનાં ઘર ૭૨ દેરાસર ૨ શિખર-

---

૧ **પાટડી**થી પૂર્વ દિશામાં સાત માઈલ દૂર **ઉપરીઆળા** તીર્થ આવેલું છે. આ ગામ બજાણા સ્ટેટનું છે. ગામ પ્રાચીન છે. અહીં શ્રી **આદીશ્વર** ભગવાનનું શિખરબંધી દેરાસર એક છે. તેમાં મૂળ-નાયકજી વગેરે ત્રણ મૂર્ત્તિઓ પીળા આરસની અને એક મૂતિ શ્યામ આરસની છે. મૂર્ત્તિઓ મનોહર છે. એ ચારે મૂર્તિઓ સં. ૧૯૧૯માં જમીનમાંથી પ્રગટ થઈ હતી. ત્યારપછી દેરાસર કરાવીને તેમાં પધ-રાવેલ છે. અઢારમી શતાબ્દિની બનેલી તીર્થમાળાઓમાં ઉપરીઆ-ળામાં દેરાસર હોવાનું લખ્યું છે. એટલે ઉક્ત મૂર્ત્તિઓ અહીંના જ દેરાસરની હશે, એમ માની શકાય છે. અહીં ધર્મશાળા અને કારખાનું છે, યાત્રાળુઓને સર્વ પ્રકારની સગવડ છે. શ્રાવકનું ઘર એક જ છે. અવશ્ય યાત્રા કરવા લાયક છે.

બધી, ઉપાશ્રય ૩, જૈન પાઠશાલા અને કન્યાશાલા, પાજરા-
પોળ વગેરે છે યાત્રા કરવા લાયક છે

દસાડા કાઠીઆવાડમા આવેલુ નવાબોનું એક સ્ટેટ છે
દસાડામા વીશા શ્રીમાળી શ્રાવકોના ઘર ૪૦, દેરાસર ૧,
ઉપાશ્રય ૨, જૈન ધર્મશાળા ૧, જૈન પાઠશાલા ૧ વગેરે છે

આ પાચ રસ્તાઓમાથી **વીરમગામ, રાધનપુર,**
અને હારીજના રસ્તાજ યાત્રાળુઓને વધારે અનુકૂળ થઈ
પડે, કેમકે વીરમગામ અને રાધનપુરથી મોટરસર્વીસ ચાલુ
છે અને હારીજથી વાહનોની સગવડ મળી શકે છે પાટડી
અને બહુચરાજીમા વાહનો મેળવવામા મુશ્કેલી નડે છે

---

૨ પચાસરથી ૪॥ માઈલ અને દસાડાથી ૪ માઈલ દૂર
વડગામ તીર્થ આવેલુ છે વડગામ દસાડા સ્ટેટનુ ગામ છે અહીં
શ્રાવકોના ઘર ૪, ભવ્ય શિખરબધી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને
ધર્મશાલા ૧ છે યાત્રાળુઓને માટે સગવડ છે મૂળનાયક શ્રી આદી-
શ્વર ભગવાનની મૂર્ત્તિ ચમત્કારિક મનાય છે એવી દંતકથા છે કે—
અહીં મૂળનાયકજી પાસે એક હજાર વરસથી અખડ દીવો બળે છે
એટલે આ ગામ એથી પ્રાચીન હોવુ જોઈએ વિદ્યમાન દેરાસરની
પ્રતિષ્ઠા સ ૧૯૦૫ મા થઈ છે તીર્થ અવશ્ય યાત્રા કરવા લાયક છે

પ્રકરણ ચોથું : તીર્થની ઉત્પત્તિ

આજથી ૮૭૪૦૭ વર્ષ પહેલાં શ્રી **અરિષ્ટનેમિકુમાર** (શ્રી **નેમિનાથ** ભગવાન)ના કાકા **વસુદેવ**ના પુત્ર નવમા વાસુદેવ શ્રીકૃષ્ણને **રાજગૃહી**ના મહારાજા નવમા પ્રતિ-વાસુદેવ **જરાસંધ** સાથે, **દ્વારિકા** નગરીથી ઇશાન ખૂણામાં આવેલા :વઢિયાર દેશમાં શ્રીકૃષ્ણના તાબાના દેશને સીમાડે સરસ્વતી નદીની નજીકમાં આવેલ **સેનપલ્લી**[1] ગામની પાસે મહાભયંકર યુદ્ધ થયું હતું[2]. શ્રી**દીપવિજયજી**કૃત 'શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ શલોકા' (સ્તો૦ ૪૨)ની કડી ૨૫, ૨૬, ૨૭ માં; ઉહુ (ઓડુ), **પંચાસર**, **જિંજપર** (ઝીંઝુવાડા), **ધામા**, **સેમાણું**, (મેમણુ), **લોલાણું** (લોલાડા)

---

૧ ટ્રીગ્નોમેટ્રીકલ સર્વેના ઈંગ્લીશ નકશામાં શંખેશ્વરની પાસે અત્યારે **સેનપલ્લી** અથવા તેને ભળતા નામનું કોઇ ગામડું નથી. ફક્ત **આદરિયાણા**થી ઈશાન ખૂણામાં બે માઈલ અને શંખેશ્વરથી નૈઋત્ય ખુણામાં ૭ માઈલ દૂર **સલી** નામનું એક ગામ છે. એ જ કદાચ આગળનું **સેનપલ્લી** હોય. અથવા તો એ **સેનપલ્લી** ગામને ઠેકાણે જ શંખપુર (શંખેશ્વર) નગર વસાવ્યું હોય.

૨ 'શ્રી પાંડવ ચરિત્ર મહાકાવ્ય'માં લખ્યું છે કે—શ્રીકૃષ્ણના તાબાના દેશને સીમાડે **સરસ્વતી** નદીના કિનારે આ મહાયુદ્ધ થયું હતું. સરસ્વતી નદી **સમી** ગામની નજીકમાં વહે છે. એટલે આ યુદ્ધ **સમી**, **હારીજ** અને **શંખેશ્વર**ની આસપાસમાં થયાની ખાત્રી થાય છે. યુદ્ધના વર્ણન માટે જુઓ સ્તોત્રાંક-૧૭, ૩૩, ૪૧, ૪૨.

આવરિયાણા (આદરિયાણા), જાડીયાણા, મહુઆ, રાણી વગેરે ગામોની પાસે શ્રીકૃષ્ણના લશ્કરનો પડાવ હોવાનું, વાઘેલ ગામની પાસે જરાસંઘના લશ્કરનો પડાવ હોવાનું અને મુંજપર, સમી,[1] લુંટાના (લોટી) વગેરે ગામો પાસે બન્ને સૈન્યોએ સામસામા યુદ્ધ કર્યાનું લખ્યું છે. આમાથી ફક્ત મહુઆ અને રાણી[2] એ બે ગામો સિવા-

---

૧ ઉપરોક્ત બધા ગામો ટ્રીગ્નોમેટ્રિકલ સર્વેના નકશામા આ પ્રમાણે આપેલા છે –

ઓડુ	શંખેશ્વરથી	દક્ષિણ દિશામા	૨૦॥	માઇલ	દૂર છે.
પંચાસર	,,	,,	૬	,,	,,
ઝીંઝુવાડા	,,	નૈઋત્ય ખૂણામા	૧૪	,,	,,
ધામા	,,	,,	૧૦॥	,,	,,
આદરિયાણા	,,	,,	૭॥	,,	,,
જાડિયાણા	,,	,,	૬	,,	,,
લોલાડા	,,	પશ્ચિમ દિશામા	૬॥	,,	,,
મેમણા	,,	વાયવ્ય ખૂણામા	૭	,,	,,
સમી	,,	ઉત્તર દિશામા	૧૨	,,	,,
મુજપુર	,,	ઇશાન ખૂણામા	૬॥	,,	,,
વાઘેલ	,,	,,	૧૩	,,	,,

૨ મહુઆ અને રાણી આ બે ગામોનો યા તો સાવ નાશ થઇ ગયો હોય અથવા તો તેના નામોનુ સંપૂર્ણ પરિવર્તન થઇ ગયુ હોય શ્રી શંખેશ્વરથી ઉત્તરમા પાચ માઇલ દૂર અને મુજપુરથી દક્ષિણમા ૧॥ માઇલ દૂર લોટી નામનુ ગામ છે તેની પાસે લોટેશ્વર મહાદેવનુ સ્થાન છે એ જ લુંટાના ગામ હોવાનું [illegible] ગે છે.

યનાં બધાં ગામો અત્યારે વિદ્યમાન છે. જે ગામનાં નામોમાં થોડો ફેરફાર થયો છે, તે કૌંસમાં આપેલ છે.

આ ઉપરથી જણાય છે કે–તે સ્થાનની પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશામાં શ્રીકૃષ્ણના લશ્કરનો પડાવ તથા પૂર્વ અને ઉત્તર દિશામાં **જરાસંધના** લશ્કરનો પડાવ હતો.

જરાસંધ પ્રતિવાસુદેવ હોવાથી ભરતક્ષેત્રના લગભગ તમામ રાજાઓ અને **વૈતાઢ્ય** પર્વતના વિદ્યાધરો પણ તેના પક્ષમાં હતા. જ્યારે શ્રીકૃષ્ણના પક્ષમાં ૫૬ કુળકોટી યાદવો, પાંડવો, કેટલાક રાજાઓ અને કેટલાક વિદ્યાધરો હતા. ઘણા લાંબા વખત સુધી ખૂનખાર લડાઈ ચાલ્યા પછી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યે જરાસંધના લશ્કરને પરાસ્ત કરી નાખ્યું, તેથી જરાસંધે બળથી નહીં પહોંચી શકવાથી પ્રપંચ કરીને વગર મહેનતે વિજય મેળવવાની ઇચ્છાથી પોતે પહેલાં સાધી રાખેલી **જરા** નામની વિદ્યાને શ્રીકૃષ્ણના સમસ્ત સૈન્ય ઉપર મોકલી. **જરા** વિદ્યાના પ્રભાવથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યના તમામ માણસો વૃદ્ધ અને રોગી થઇ ગયા. ખાધું પચે નહીં, વારંવાર જંગલ (દિશાએ) જવું પડે, કોઇ પણ શસ્ત્રો ઉપાડી શકે નહીં અને કોઇ પણ લડવાની હિમ્મત કરી શકે નહીં. શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ, **રામ** બળદેવ અને **શ્રીઅરિષ્ટનેમિ** કુમાર આ ત્રણે મહાપુણ્યશાળી પુરુષો હોવાથી જરા વિદ્યાની તેમના ઉપર કશી અસર થઈ ન હતી. પ્રાતઃકાળમાં શ્રીકૃષ્ણને, પોતાના સૈન્યની આવી સ્થિતિ જોઈ, ઘણી ચિંતા થવાથી તેમણે **શ્રીઅરિષ્ટનેમિ**-કુમારને પૂછ્યું કે “ભાઇ ! આ શું થયું ? આનું નિવારણ કરવાનો ઉપાય કંઈ છે ? આપણો જય કેવી રીતે થશે ?

આના ઉત્તરમા શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમારે કહ્યુ કે-"હે ભાઇ! જગસધે પ્રપંચ કરીને જય મેળવવા માટે જરા વિદ્યા તમારા સૈન્ય ઉપર મોકલી છે નાગરાજ ધરણેન્દ્રના ભવન (આવાસ)માના જિનાલયમા ભાવી તીર્થંકર શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રાચીન અને મહાપ્રભાવશાળી મૂર્તિ છે અઠ્ઠમની તપસ્યા કરી ધરણેન્દ્રને આરાધી તેમની પાસેથી તે મૂર્તિ મેળવો તે મૂર્તિનુ સ્નાત્રજળ (સ્નાનજળ) આપણા સૈન્ય ઉપર છાટો તેનાથી જરા વિદ્યા પરાસ્ત થઇને નાસી જશે, અને તમોને જય મળશે" આ સાભળી ખુશી થયેલ શ્રીકૃષ્ણે ફરીને પૂછ્યુ કે-"હુ અઠ્ઠમ કરીને ધરણેન્દ્રની આરાધના કરુ ખરો, પણ એ ત્રણ દિવસમા આપણા સૈન્યની શી દશા થાય? તેનું રક્ષણ કોણ કરશે?" એટલે શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમારે કહ્યુ કે "ત્રણ દિવસ સુધી આપણા સૈન્યની હુ રક્ષા કરીશ" આ ઉત્તરથી આનંદ પામેલા શ્રીકૃષ્ણે પોતાના નિવાસસ્થાનની અંદર એકાતમા જઈ ડાભનુ આસન લગાવી અઠ્ઠમ (ત્રણ ઉપવાસ) કરીને શાન ચિત્તથી નાગરાજ ધરણેન્દ્રનુ આરાધન કરવા માડ્યુ

આ તરફથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યને વૃદ્ધ અને રોગી થઈ ગએલુ જાણીને જરાસધે પોતાના તાબાના સૈન્ય સહિત લાખો રાજાઓને દુશ્મનોના સૈન્ય ઉપર તૂટી પડવાની આજ્ઞા કરી એટલે સુધર્મ (પહેલા) દેવલોકથી સૌધર્મેન્દ્રે મોકલેલા માતલી-સારથી સાથેના રથમા બેસીને શ્રી અરિષ્ટનેમિકુમારે જળર-દસ્ત શખનાદ કર્યો તેના નાદમાત્રથી દુશ્મનોના સૈન્ય સહિત લાખો રાજાઓ અત્યન્ત ક્ષોભ પામ્યા માતલી સારથીએ શ્રી કૃષ્ણના સૈન્યની ચારે તરફ પો[illegible] [illegible]તિ ઝડપથી

ફેરવવા માંડયો. અને શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારે લઘુ-લાઘવી કળાથી હજારો બાણોનો વરસાદ વરસાવી તે રાજાઓમાંથી કેટલાકનાં મુગટ, કુંડળ, છત્ર, ચામર અને કેટલાકનાં રથનાં પૈડાં, કળશ, ધજા વગેરે છેદી નાંખ્યાં. પણ અરિષ્ટનેમિકુમાર મહાદયાળુ હોવાથી કોઇ પણ મનુષ્ય કે પશુઓના શરીરને નુકશાન પહોંચાડયું નહીં. શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારનો તાપ સહન નહીં કરી શકવાથી થાકીને તેઓ પોતાના પડાવમાં પાછા ગયા. એમ ત્રણ દિવસ સુધી તેમણે શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યની રક્ષા કરી. ત્રીજા દિવસની મધ્ય રાત્રિએ **ધરણેન્દ્ર**ની આજ્ઞાથી **પદ્માવતી** દેવીએ પ્રત્યક્ષ થઇને શ્રીકૃષ્ણની યાચના મુજબ શ્રી**પાર્શ્વનાથ** ભગવાનની પ્રાચીન પ્રતિમા (પોતે તેની પૂજા કરતી હોવાથી પોતાની ઇચ્છા નહીં હોવા છતાં શ્રીકૃષ્ણના આગ્રહથી) તેમને આપી.[1] આ મૂર્તિના દર્શનથી શ્રીકૃષ્ણને અત્યંત આનંદ થયો. પ્રાતઃકાળમાં તે મૂર્તિનું બહુ ભક્તિપૂર્વક પ્રક્ષાલન કરીને તે સ્નાનનું જળ શ્રીકૃષ્ણે પોતાના આખા સૈન્ય

---

૧ આ મૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણને નાગરાજ ધરણેન્દ્રે આપ્યાનું સ્તો. ૨, ૩૪, ૩૮, ૪૧, ૪૨, ૪૬, ૫૦, ૫૪, ૫૬, ૯૮, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૬ વગેરે ઘણાં સ્તોત્રોમાં લખ્યું છે. સ્તો. ૧૭, ૩૩, ૩૯, ૬૬, ૯૩, ૯૪, ૧૪૧ વગેરે સ્તોત્રોમાં ધરણેંદ્રની આજ્ઞાથી પદ્માવતી દેવીએ પ્રકટ થઇને આપ્યાનું તથા સ્તોત્રાંક ૧૮માં શ્રીકૃષ્ણને તપના પ્રભાવથી પાતાળમાંથી પ્રાપ્ત થયાનું લખ્યું છે. જ્યારે ફક્ત એક જ સ્તોત્ર (નં. ૧) માં લખ્યું છે કે-આ મૂર્ત્તિ સૌધર્મ દેવલોકમાં પૂજાતી હતી. શ્રી**અરિષ્ટનેમિ** કુમાર શ્રીકૃષ્ણને આ મૂર્ત્તિ સંબંધી વાત કરતા હતા, તે અવધિજ્ઞાનથી જાણીને સૌધર્મેન્દ્રે માતલી સારથી અને રથ સાથે આ મૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણને મોકલી આપી.

ઉપર છટાવ્યું, જેથી જરા વિદ્યા નાસી ગઈ[૨] શ્રીકૃષ્ણનું બધુ સૈન્ય હતુ તેવુ તૈયાર થઇ ગયુ ફરી મહાભયકર યુદ્ધ

---

૨ કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહેમચદ્રાચાર્ય મહારાજે ‘ ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરુષ ચરિત્ર, ’ પર્વ ૮, સર્ગ ૭-૮મા શ્રીકૃષ્ણજરાસધના યુદ્ધના પ્રસગમા શ્રીકૃષ્ણે દ્વારિકાથી ઈશાન ખૂણામા ૪૫ યોજન× (યોજન=ચાર ગાઉ) દૂર જઇને સેનપલ્લી ગામની પાસે પોતાના સૈન્યનો પડાવ નાખ્યો તેનાથી એક યોજન દૂર જરાસંધના સૈન્યનો પડાવ હતો મહાભયકર યુદ્ધ થયુ પાડવોએ કૌરવોને માર્યા અરિષ્ટનેમિ કુમારે લાખો રાજાઓને હરાવ્યા જરાસંધના પક્ષની ઘણી જ અને શ્રીકૃષ્ણના પક્ષની પણ થોડીક ખુવારી થઇ અતે જરાસધ શ્રીકૃષ્ણના હાથે મરાયો, અને શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો તેથી તેના સૈન્યના માણસો ત્યા આનદથી કૂદવા લાગ્યા, એટલે શ્રીકૃષ્ણે ત્યા આનંદપુર નામનુ નગર વસાવ્યુ-વગેરે લખ્યુ છે પણ જરાસંધે જરા વિદ્યા મૂક્યાની, જરાનુ નિવારણ કર્યાની અને શ્રીશંખેશ્વર તીર્થની ઉત્પત્તિ સબધીની વાત અનમાત્ર પણ આમા લખી નથી

તેમજ (૧) શ્રીમાન્ શીલાંકાચાર્યવિરચિત ‘ ચઉપન્ન મહાપુરિસચરિય ’ નામના પ્રાકૃત ગ્રથમાના શ્રીનેમિનાથ પ્રભુ તથા શ્રીકૃષ્ણ ચરિત્રમા (૨) મલધારી શ્રીદેવપ્રભસૂરિકૃત ‘ પાડવ ચરિત્ર પદ્ય મહાકાવ્ય ’મા, અને (૩) મલધારી શ્રીહેમચદ્રસૂરિરચિત પ્રાકૃત ‘ શ્રીનેમિનાથચરિત્ર ’મા શ્રીકૃષ્ણ અને જરાસધના યુદ્ધના પ્રસગમા શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તીર્થની ઉત્પત્તિ સબધી કઈ પણ ઉલ્લેખ નથી પ્રથમના બે ગ્રથોમા શ્રીકૃષ્ણ-યાદવોનો વિજય થયો તે સ્થાનનો આનંદપુર તરીકે ઉલ્લેખ કર્યો છે અર્થાત્ આનદપુર પાસે વિજય પ્રાપ્ત થયાનુ લખ્યુ છે

× ગુજરાતમા પાટણ તરફમા ૧ાા માઈલનો ગાઉ અને કોઈ કોઈ ઠેકાણે તો એક માઈલનો ગાઉ ગણાતો હોવાથી તે હિસાબે ૪૫ યોજન [illegible] છે

ચાલ્યું. અંતે પ્રતિવાસુદેવ **જરાસંધ**, તેના પુત્રો અને કેટલાક રાજાઓ મરાયા. શ્રીકૃષ્ણનો વિજય થયો, એટલે તે ઠેકાણે શ્રીકૃષ્ણે હર્ષને જણાવનારો શંખનાદ કર્યો. શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યના બધા માણસો આનંદને લીધે નાચવા કૂદવા લાગ્યા.

શ્રીકૃષ્ણે ઉદારતા રાખી જરાસંધના પુત્રો **કુસુદ, સહદેવ** વગેરેને **રાજગૃહી**નું રાજ્ય આપ્યું.

મહાપ્રાભાવિક **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુની મૂર્તિના માહાત્મ્ય-પ્રભાવથી **જરા** નષ્ટ થઈ હોવાથી શ્રી**અરિષ્ટનેમિ** કુમાર (શ્રીનેમિનાથ ભગવાન્)ની સૂચનાથી[1] (સ્તો. ૧) **સેનપલ્લી**[2] ગામને ઠેકાણે, જ્યાં પોતાનો જય થયો હતો તેની પાસે એક નવું નગર વસાવ્યું. જય થવાથી પોતે ત્યાં શંખ વગાડેલો[3] તેથી તે નગરનું નામ **શંખપુર** રાખ્યું. તેમાં

---

૧ 'પદ્માવતી દેવીની સૂચનાથી' સ્તો० ૮०

૨ સ્તો० ૩૫માં **સેનપલ્લી** ગામને ઠેકાણે જ **શંખપુર** નગર વસાવ્યાનું લખ્યું છે. અત્યારે **શંખેશ્વર**ની આસપાસમાં **સેનપલ્લી** નામનું કોઇ ગામ વિદ્યમાન નથી. તેથી સેનપલ્લીને ઠેકાણે જ શંખપુર વસાવ્યું હોય એ વધારે બંધબેસતું જણાય છે.

૩ સ્તો० ૩૩, ૪૨, ૪૫, ૬૭, ૯૪, ૧૦૩, ૧૦૬, ૧૪૧ વગેરેમાં શ્રીકૃષ્ણે વગાડેલા શંખના નિમિત્તે અને સ્તો० ૨, ૧૮, ૨૨, ૨૪ વગેરેમાં શ્રી**અરિષ્ટનેમિ** કુમારે સૈન્યનું રક્ષણ કરતી વખતે વગાડેલ શંખના નિમિત્તે નવા વસાવેલા નગરનું નામ **શંખપુર** પાડયાનું લખ્યું છે. એ બેમાંથી ગમે તેણે પણ જીતની ખુશાલીના પ્રસંગે વગાડેલા શંખના નિમિત્તે નવીન વસાવેલ નગરનું નામ **શંખપુર** રાખવામાં આવ્યું હતું, અને એ જ કારણથી ધરણેન્દ્ર નાગરાજે આપેલ મહાપ્રાભાવિક શ્રી**પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની આ મૂર્ત્તિનું શ્રી**શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** નામ પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યું (સ્તો० ૬૭, ૮૦, ૯૮, ૧૦૩).

શ્રીકૃષ્ણે અતિ મનોહર નવીન જિનાલય[૪] બંધાવીને તેમા **શ્રી નેમિનાથ** ભગવાનની સૂચનાથી[૫] ઉક્ત, શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મહાપ્રાભાવિક મૂર્તિને પોતે બિરાજમાન કરી[૬]

---

૪ સ્તો૦ ૨૪ મા લખ્યુ છે કે–શ્રીકૃષ્ણે **શંખેશ્વર** ગામમા શ્રીશંખેશ્વર **પાર્શ્વનાથ**નુ જિનાલય ઘણા પરિશ્રમપૂર્વક એવી બાંધણીથી બંધાવ્યુ હતુ કે પોતે **દ્વારિકા** નગરીના પોતાના મહેલમાથી શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના હમેશા દર્શન કરી શકતા હતા તેમજ સ્તો૦ ૮૦ મા લખ્યુ છે કે–શ્રીકૃષ્ણે શંખેશ્વરમા શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનુ મંદિર એવી બાંધણીથી બંધાવ્યુ હતુ કે તે મંદિરની ઉપર ફરકતી ધ્વજા શ્રીકૃષ્ણ દ્વારિકા નગરીમાના પોતાના મહેલમા બેઠા બેઠા જોઇ શકતા હતા ઉપર આવેલી બન્ને સ્તોત્રોની વાત મહાપ્રાભાવિક તીર્થ ઉપરની પવિત્ર ભક્તિને લીધે ઉત્પન્ન થયેલી–ચાલી આવતી દંતકથાઓ સાંભળીને તેના લેખકોએ લખી હશે, એમ જણાય છે

૫ ‘યાદવોની પ્રેરણાથી’ સ્તો ૩૯

૬ ધરણેન્દ્રે શ્રીકૃષ્ણને આપેલી શ્રીપાર્શ્વપ્રભુની અમલ મૂર્તિને **શંખપુર** (શંખેશ્વર)મા સ્થાપન કર્યાનુ ઘણા જ સ્તોત્રો વગેરેમા લખ્યુ છે જ્યારે ફક્ત એક જ કલ્પ (સ્તોત્ર ન ૧)મા લખ્યુ છે કે શ્રીકૃષ્ણે **શંખપુર** નગર વસાવી, તેમા નવીન જિનાલય બંધાવીને તેમા શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની નવી મૂર્તિ કરાવીને સ્થાપન કરી, અને સૌધર્મેન્દ્રે આપેલી અમલ મૂર્તિને પોતાની સાથે લઇ જઇને **દ્વારિકા** નગરીમા મનોહર નવીન જિનાલય બંધાવીને તેમા સ્થાપન કરીને ૭૦૦ વર્ષ સુધી તેમણે અતિ ભક્તિપૂર્વક પૂજી આ ઉપરાંત આ કલ્પમા લખ્યુ છે કે–આ મૂર્તિએ અનેક ઠેકાણે દર્શન દીધા છે, અનેક ઠેકાણે પૂજાણી છે, હજી પણ અનેક ઠેકાણે પૂજાશે અને આ મૂર્તિથી જ **સ્તંભન** પાર્શ્વનાથ અને **શંખેશ્વર** પાર્શ્વનાથ વગેરે તીર્થો થયા છે, વગેરે પરંતુ **શ્રીનેમિનાથ** પ્રભુજીએ અવધિજ્ઞાનથી દ્વારિકા નગરીનો નાશ

તેની સામે ભક્તિથી નમ્ર એવી પોતાની મૂર્તિ પણ ત્યાં શ્રીકૃષ્ણે સ્થાપન કરી (સ્તો. ૧૭-૩૩-૩૯), અને તે શંખપુર નગર શ્રીપાર્શ્વપ્રભુજીની પૂજા વગેરેના ખર્ચ માટે શ્રીપાર્શ્વપ્રભુજીને અર્પણ કર્યું. (સ્તો. ૧૭, ૩૩, ૩૯).

ઉક્ત **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની આ મૂર્તિ સાત ફણાવાળી હતી,[૭] અને અત્યારે પણ સાત ફણાવાળી છે.

શ્રીકૃષ્ણે આ **શંખપુર** નગર ગઢ, મઠ, મંદિરો, ધર્મ-શાળાઓ, પોળોની લાઇનો, દરવાજા અને તોરણોથી યુક્ત વસાવ્યું હતું. ગામની બહાર બાગ-બગીચા, વાડીઓ, મોટાં વૃક્ષોનાં વનો, અને તે બધામાં લોકોને બેસવા માટે સ્થાનો પણ કરાવ્યાં હતાં. જેથી ત્યાં દેવ જેવા શોભતા મોટા ધનાઢ્ય વહેપારીઓ અને બીજા પણ મીર, પીર, હમીર, મોટા વીર, સુભટો વગેરે લોકો પણ ત્યાં રહેવા આવ્યા (સ્તો. ૮૦). ત્યારપછી દિન પ્રતિદિન **શંખપુર** નગરની જાહોજલાલી વધતી ગઈ અને **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી**ના ઉપરોક્ત ચમત્કારની વાત ચારે દિશામાં ફેલાઇ જવાથી દેશોદેશથી તે

થવાનું જાણીને ધરણેન્દ્રે આપેલી અસલ મૂર્તિને શ્રી **શંખેશ્વરજી**માં જ પધરાવવાની સૂચના કરી હોય અને તેથી અસલ મૂર્તિ શંખેશ્વર-જીમાં જ પધરાવી હોય એ વધારે સંગત-ઠીક જણાય છે. સ્તો. ૯૮ની ૧૦મી કડીમાં પણ એ જ પ્રમાણે લખ્યું છે કે-**દ્વારિકા**ની અસ્થિરતા જાણીને શ્રીકૃષ્ણે **વઢીઆર** દેશમાં **શંખેશ્વર** ગામમાં ઉક્ત અસલ મૂર્તિને બિરાજમાન કરી.

૭ આ મૂર્તિ સ્તો. ૬, ૪૬, ૫૧, ૧૦૩માં પણ સાત ફણાવાળી અને સ્તો. ૧૩૬ માં ઘણી ફણાવાળી હોવાનું લખ્યું છે.

તીર્થની યાત્રા કરવા માટે સઘો આવવા લાગ્યા શ્રી **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુની વિવિધ પ્રકારે પૂજા થવા લાગી હમેશા, ગીત, ગાન, સંગીત, નૃત્ય વગેરે થવા લાગ્યુ[1] આ પ્રમાણે ઘણા કાળ સુધી ચાલતુ રહ્યુ

---

૧ આ "તીર્થની ઉત્પત્તિ" નામક પ્રકરણમા ઉપર જે હકીકત આપેલી છે તેમાથી કોઈ કોઈમા કાઇક કાઇક ઓછા–વધતા પ્રમાણમા પણ લગભગ તેને મળતી જ હકીકત નીચે આપેલા નબરોવાળા બધા સ્તોત્રોમા આપેલી છે સ્તો ન ૧, ૨, ૩, ૭, ૧૭, ૧૮, ૨૨, ૨૩, ૩૪, ૩૫, ૩૮, ૩૯, ૪૧, ૪૨, ૪૩, ૪૬, ૪૮, ૫૦, ૫૧ થી ૫૪, ૫૬, ૬૦, ૬૧, ૬૩, ૬૬, ૭૦, ૭૧, ૭૩, ૭૮, ૮૦, ૮૩, ૮૪, ૮૬, ૮૮, ૯૨ થી ૯૪, ૯૭, ૯૮, ૧૦૦, ૧૦૨, ૧૦૩, ૧૦૫ ૧૦૬, ૧૦૮, ૧૨૦, ૧૨૩, ૧૨૯, ૧૩૧, ૧૩૪, ૧૪૧, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૫, ૧૫૭, ૧૬૦, ૧૬૧

પ્રકરણ પાંચમું

મૂર્ત્તિની ઉત્પત્તિ અને તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ

આ મૂર્તિની ઉત્પત્તિ

ગુજરાતમાં આવેલા **વઢીઆર** દેશમાં **શ્રીશંખેશ્વર**-તીર્થની ઉત્પત્તિ ક્યારે અને શા કારણથી થઈ તે આપણે ગયા પ્રકરણમાં જોયું. હવે મૂળનાયક શ્રી**શંખેશ્વર** પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિની ઉત્પત્તિ ક્યારે થઈ?, તે કેટલી પ્રાચીન છે?, તે ક્યાં ક્યાં પૂજાણી?, અને તે સંબંધમાં ગ્રંથકારો શું કહે છે? તે આપણે આ પ્રકરણમાં જોઇએ.

આ પુસ્તકના સ્તોત્રાંક ૪૬, ૫૦, ૫૫, ૬૬, ૭૧, ૮૬, ૯૩, ૯૪, ૯૮, ૧૦૨માં લખ્યું છે કે—ગઈ ચોવીશીમાં થયેલા નવમા[1] તીર્થંકર શ્રી**દામોદર** જિનેશ્વર પ્રભુને તેમના ભક્ત સમકિતી અને વ્રતધારી **આષાઢી** નામના શ્રાવકે પોતાને સંસારમાં કેટલા કાળસુધી ભ્રમણ કરવાનું બાકી છે, તે જાણવાની ઇચ્છાથી પૂછ્યું કે "હે ભગવન્! મારી મુક્તિ ક્યારે અને કોના સમયમાં થશે?" ત્યારે તે દયાળુ પ્રભુએ ઉત્તર આપ્યો

---

૧ સ્તો. ૪૬ માં ગઈ ચોવીશીના શ્રીદામોદરજિનને આઠમા લખ્યા છે, તે ઠીક નથી. સ્તો. ૫૦, ૯૮, ૧૦૨ માં તથા 'અભિધાન ચિન્તામણિ' કોષ, દેવાધિદેવકાંડ, શ્લો. ૫૧; 'પ્રવચનસારોદ્ધાર' દ્વાર ૭, ગાથા ૨૯૦; શ્રીપ્રદ્યુમ્નસૂરિકૃત 'વિચારસારપ્રકરણ' ગાથા ૫૬ વગેરે ગ્રંથોમાં પણ નવમા જણાવેલ છે.

કે "આવતી ચોવીશીમા ચોથા આરામા ત્રેવીશમા તીર્થંકર **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુ થશે તેમના તમે **આર્યઘોષ**[1] નામના ગણધર થઇને એ જ ભવમા મોક્ષે જશો " આ વાત સાભળીને અત્યત ખુશી થયેલા **આષાઢી** શ્રાવકે ભાવી ત્રેવીશમા તીર્થંકર **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુ પોતાના ખાસ ઉપકારી થશે એમ સમજીને તેમની સુદર મનોહર પ્રતિમા નવી કરાવી અને પોતે બધાવેલા જિનાલયમા શુભ મુહૂર્તે પ્રતિષ્ઠિત કરાવીને પોતે હમેશા તેમની ભક્તિપૂર્વક ત્રિકાળ પૂજા કરવા માડી કાળાન્તરે તેમણે, વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી, ગૃહસ્થાશ્રમ છોડી ચારિત્ર લીધુ નિરતિચાર (શુદ્ધ) ચારિત્ર પાળી અનશન

---

૧ 'ત્રિ૰ શ૰ પુ૰ ચરિત્ર', પર્વ ૯, સર્ગ ૩જામા શ્રી **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુના ગણધરોના નામો આપ્યા છે તેમા, પ્રથમ ગણધરનુ નામ **આર્યદત્ત** જણાવ્યુ છે પણ **આર્યઘોષ** નામ આપેલ નથી 'શ્રી કલ્પસૂત્ર', સપ્તમ ક્ષણ, 'શ્રી પાર્શ્વનાથચરિત્ર' મૂળ સૂત્રમા **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુના આઠે ગણધરોના નામો આપેલા છે તેમા **આર્યઘોષ** નામ બીજુ આપેલુ છે અર્થાત્ તેમને બીજા ગણધર કહ્યા છે જ્યારે આ પુસ્તકના શ્લો ૫૪ મા "તમો આઠમા ગણધર થઇને મુક્તિમા જશો," અને શ્લો ૪૬મા "તમે **આર્યઘોષ** નામના ગણધર થઇને મુક્તિમા જશો," એમ કહેલુ છે આ ઉપરથી **આષાઢી** શ્રાવકનો જીવ સુધર્મે દેવલોકમા વૈમાનિકદેવ અને ત્યાર પછી સૌધર્મેન્દ્ર થઈને પછી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના **આર્યઘોષ** નામના ગણધર થઇને મુક્તિમા ગયા જણાય છે

શ્લો ૭૧મા ગઈ ચોવીશીમા થયેલા શ્રી **દામોદર**જિનના સમયમા **તેરમી જીવ** ગણધરે આ મૂર્તિ ભરાવ્યાનું અને શ્લો ૯૮ મા **પેઢાલ** શ્રાવકે ભરાવ્યાનુ લખ્યુ છે, પરતુ તે બરાબર ઠીક જણાતુ નથી

(આહાર–પાણીના ત્યાગ) પૂર્વક મૃત્યુ પામીને પહેલા દેવલોકમાં તે વૈમાનિકદેવપણે ઉત્પન્ન થયા. ત્યાં તેમણે અવધિજ્ઞાનથી પોતાનો પૂર્વભવ જોઈ **આષાઢી** શ્રાવકના ભવમાં પોતે કરાવેલી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની તે પ્રતિમાને ત્યાંથી દેવલોકમાં લાવીને પોતાના વિમાનમાં રાખીને હમેશાં ઘણુા કાળસુધી ભક્તિ પૂર્વક ત્યાં પૂજી.

જ્યારે સ્તોત્રાંક ૪૧, ૪૨, ૫૪, ૫૬, ૮૦, ૧૪૧ માં લખ્યું છે કે–વર્તમાન ચોવીશીમાં થયેલા આઠમા તીર્થંકર શ્રી**ચંદ્રપ્રભ** ભગવાનને પહેલા દેવલોકના તેમના સમયના સૌધર્મેન્દ્રે પૂછ્યું કે–"હે ભગવન્! મારો મોક્ષ ક્યારે થશે?" તેના જવાબમાં ભગવાને કહ્યું કે–"ચાલુ ચોવીશીમાં ત્રેવીશમા તીર્થંકર શ્રી**પાર્શ્વનાથ** જિનેશ્વર થશે તેમના તમે આઠમા ગણુધર થઈને એ જ ભવમાં મોક્ષે જશો." આ વાત સાંભળીને અત્યંત ખુશી થયેલા સૌધર્મેન્દ્રે દેવલોકમાં જઈને શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની અતિ મનોહર મૂર્ત્તિ નવી કરાવી અને પોતાના વિમાનમાં સ્થાપન કરીને હમેશાં ભક્તિપૂર્વક તેમની પૂજા કરવા માંડી. એમ ઇંદ્ર–ઇંદ્રાણી વગેરેએ ઘણા કાળ સુધી એ મૂર્ત્તિને ત્યાં પૂજી.

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે ગઈ ચોવીસીના નવમા શ્રી **દામોદર** જિનેશ્વર ભગવાનના સમયમાં આ મૂર્ત્તિની ઉત્પત્તિ થયાનું જે જે સ્તોત્રોમાં લખ્યું છે, તેમાં સૌથી પ્રાચીન 'શ્રી શં. પા. છંદ' (સ્તો. ૪૬) વિ. સં. ૧૭૪૫માં બનેલ છે. જ્યારે વર્તમાન ચોવીશીના આઠમા શ્રી**ચંદ્રપ્રભ** પ્રભુજીના સમયમાં આ મૂર્ત્તિની ઉત્પત્તિ થઈ, એમ જે જે સ્તોત્રોમાં

લખ્યુ છે, તેમાં સૌથી પ્રાચીન ' શ્રી શં પા ઉત્પત્તિ સ્તવન ' (સ્તો ૫૬) વિ સં ૧૬૧૦ મા બનેલ છે એટલે સ્તોત્રાંક ૪૬વાળા છંદ કરતા સ્તો ૫૬વાળુ સ્તવન ૧૩૫ વર્ષ પહેલા બનેલુ છે, તેથી તેને વધારે મહત્ત્વ આપી શકાય છતા અત્યારે જૈન સમાજમા શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ શ્રીદામોદર જિનેશ્વરના સમયમા આષાઢી શ્રાવકે ભરાવ્યાની વાત વધારે પ્રસિદ્ધ હોવાથી તેને પ્રથમ સ્થાન આપ્યુ છે

વળી આ બન્ને વાતોનો સમન્વય પણ થઇ શકે એમ લાગે છે પહેલા પ્રેરણાફમા આષાઢી શ્રાવકે અને બીજા પ્રેરણાફમા **સૌધર્મેન્દ્રે** મૂર્તિ ભરાવ્યાનુ લખ્યુ છે એ આષાઢી શ્રાવક અનશન પૂર્વક મૃત્યુ પામીને વૈમાનિક દેવ થયેલ[1] ત્યારપછી કેટલાક ભવો કરીને શ્રીચન્દ્રપ્રભ ભગવાનના સમયમા આષાઢી શ્રાવકનો જીવ સૌધર્મેન્દ્ર થયેલ હોય અને તેણે જ શ્રીચદ્રપ્રભ ભગવાનને પોતાની મુક્તિસબધી પૂછયુ હોય તો તે સભવિત છે અને તેથી સૌધર્મેન્દ્રના પૂર્વ ભવના જીવ આષાઢી શ્રાવકે શ્રીદામોદર જિનને પ્રશ્ન કરીને મૂર્તિ ભરાવેલી હોવાથી એ મૂર્તિ સૌધર્મેન્દ્રે પણ ભરાવેલી કહી શકાય

જેમને પ્રશ્ન કર્યો છે તે તીર્થંકર પ્રભુની સખ્યાનો નબર એકમા નવમો અને બીજામા આઠમો છે, એટલે તેમા

---

૧ આષાઢી શ્રાવક અનશનપૂર્વક મૃત્યુ પામીને સ્તો ૫૦મા પહેલા–સૌધર્મ દેવલોકમા દેવ થવાનુ અને સ્તો ૯૪મા તે વૈમાનિકદેવ થવાનુ લખ્યુ છે

વધારે ફરક નથી. ત્યારે ખાસ કરીને ફરક માત્ર "ગઇ ચોવીશીના કે વર્તમાન ચોવીશીના" એટલો જ રહ્યો છે. પરંપરા અને દંતકથાઓની સાંભળેલી વાતોના આધારથી લખવામાં એવો ફરક રહી જાય એ અસંભવિત નથી.[1]

શ્રીમાન્ જિનપ્રભસૂરિજીએ વિ. સં. ૧૩૬૦ ની આસપાસમાં રચેલ "**श्रीपार्श्वनाथस्य कल्पसंक्षेपः**" (સ્તો. ૧)માં આ મૂર્ત્તિની ઉત્પત્તિ વગેરે વિષયમાં ઉપર જણાવેલ બન્ને માન્યતાઓ કરતાં જુદી જ રીતે વર્ણન આપેલું છે. તેમાં લખ્યું છે કે–"**શ્રીમુનિસુવ્રત**સ્વામીના વખતમાં, **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની સુંદર મનોહર કાંતિવાળી આ મૂર્ત્તિ **ચંપાનગરી** પાસેના સમુદ્રના કિનારે જિનાલયમાં પૂજાતી

---

૧. **શ્રીશંખેશ્વર** પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્ત્તિની ઉત્પત્તિ સંબંધી બન્ને પ્રકારની માન્યતાઓ જે જે છંદ, રાસ, શલોકા અને સ્તવનોને આધારે ઉપર લખી છે, તે બધાં છંદાદિ સ્તોત્રો, ગુજરાતી ભાષામાં વિ. સં. ૧૬૧૦માં અને ત્યારપછી બનેલાં છે. ઘણી તપાસ કરવા છતાં તેનાથી પ્રાચીન પ્રાકૃત, સંસ્કૃત કે અપભ્રંશ ભાષાના મૂળ ગ્રંથોમાં આ મૂર્ત્તિની **આષાઢી** શ્રાવકથી થયેલી ઉત્પત્તિ સંબંધી કશો ઉલ્લેખ મારા જોવામાં આવ્યો નથી. ગ્રંથો અપાર છે અને તે બધાય મારા જોવામાં ન આવે તે સ્વાભાવિક છે. માટે ઉપર આપેલી ઉત્પત્તિની હકીકત પ્રાચીન મૌલિક કયા ગ્રંથોમાંથી આવી તે માટે વિદ્વાનોએ વિશેષ શોધખોળ કરવાની ખાસ જરૂર છે. અને જેમના જાણવામાં આવે તેમણે આ પુસ્તકના લેખક કે પ્રકાશકને જણાવવા માટે અવશ્ય કૃપા કરવી.

અલબત્ત, આ મૂર્ત્તિ ઘણે ઘણે ઠેકાણે ઘણા કાળ સુધી પૂજાણી છે, એવા ઉલ્લેખો તો પ્રાચીન ગ્રંથોમાંથી પણ મળી આવ્યા છે જ.

હતી શક્રેન્દ્રના કાર્તિકશેઠના ભવના એકસો અભિગ્રહો (સો વખત પડિમા વહન) આ મૂર્ત્તિના ધ્યાનથી પૂર્ણ થયા હતા કાર્તિક શેઠે દીક્ષા લીધા પછી શક્રેન્દ્ર, આ મૂર્ત્તિને પ્રાભાવિક જાણીને પોતાના સ્થાનમા લઈ જઇને ભક્તિથી પૂજવા લાગ્યા દરમ્યાન રામ લક્ષ્મણ વનવાસમા હતા તે વખતે તેઓને દર્શન-પૂજન કરવા માટે આ મૂર્ત્તિ શક્રેન્દ્રે દંડકારણ્યમા શ્રીરામચંદ્રજીને મોકલી આપી ત્યા સીતાજી વગેરેએ પૂજી તેમનો વનવાસ પૂરો થતા આ મૂર્ત્તિ શક્રેન્દ્ર સૌધર્મ દેવલોકમા પાછી લઇ ગયા એ રીતે શ્રીમુનિસુવ્રત સ્વામીના નિર્વાણ (મોક્ષ) પછી લગભગ ૧૧ લાખ વર્ષ સુધી આ પ્રતિમાજીને શક્રેન્દ્રે સૌધર્મ દેવલોકમા પૂજી ત્યારપછી શક્રેન્દ્રે આ મૂર્ત્તિ, શ્રીકૃષ્ણ-જરાસંધના યુદ્ધ પ્રસંગે શ્રી કૃષ્ણને મોકલી આપી આ મૂર્ત્તિના સ્નાનજળનો છટકાવ કરવાથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્ય ઉપર મુકાયેલી જરા વિદ્યા નાસી ગઈ યુદ્ધમા જરાસંધ મરાયો શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો તેથી ત્યા શંખપુર નામનું નગર વસાવીને તેમા પોતે કરાવેલા નવીન જિનાલયમા શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુજીની મનોહર નવી મૂર્ત્તિ કરાવીને પોતે ભક્તિપૂર્વક પધરાવી, અને સૌધર્મેન્દ્રે આપેલી અસલ મૂર્ત્તિ પોતાની સાથે લઇ ગયા ત્યા સુંદર નવીન મંદિર બંધાવીને તેમા ઉક્ત મૂર્ત્તિને સ્થાપન કરીને શ્રીકૃષ્ણે લગભગ સાતસો વર્ષ સુધી તેને ભક્તિથી પૂજી પછી આખી દ્વારિકા નગરીનો દાહ થયો, ત્યારે આ મૂર્ત્તિના પ્રભાવથી આ મંદિરનો નાશ ન થયો પછી સમુદ્રના અધિષ્ઠાયક દેવે આ મંદિર, મૂર્ત્તિ અને દ્વારિકાના સ્થાનને સમુદ્રના પાણીમા ડુબાડી દીધા ત્યા સમુદ્રમા આ મૂર્ત્તિને નાગેન્દ્રે હજારો

વર્ષો સુધી અને ત્યાર પછી વરુણ દેવે ચાર હજાર વર્ષ સુધી પૂજી. કાળક્રમે એ મૂર્ત્તિ પદ્માવતીદેવીએ **ધનેશ્વર-સાર્થવાહને** આપી. તેણે **કાંતિનગરી**માં જિનાલય કરાવી સ્થાપન કરીને બે હજાર વર્ષ સુધી પૂજી. એ જ મૂર્ત્તિના પ્રભાવથી સ્તંભન તીર્થ થયું. **સ્તંભનતીર્થ** (**ખંભાત**)માં હાલ (સં. ૧૩૬૦ ની આસપાસમાં) તે પૂજાય છે, અને હવે પછી પણ આ મૂર્તિ ઘણા કાળ સુધી ઘણે ઠેકાણે પૂજાશે, વગેરે વગેરે. ”

પરંતુ એ જ શ્રીમાન્ **જિનપ્રભસૂરિજી**એ લગભગ એ જ અરસામાં રચેલ “ શ્રીશઙ્ખપુરકલ્પઃ ” (સ્તો૦ ૨)માં લખ્યું છે કે–“ નાગરાજ ધરણેન્દ્રના આવાસમાં ઘણા કાળથી પૂજાતી મહાપ્રાભાવિક **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુની આ પ્રતિમા શ્રી કૃષ્ણ–**જરાસંધ**ના યુદ્ધ સમયે શ્રીકૃષ્ણે કરેલી આરાધનાથી સંતુષ્ટ થઈને ધરણેન્દ્રે શ્રીકૃષ્ણને આપી. આ મૂર્ત્તિના સ્નાન-જળનો છંટકાવ કરવાથી શ્રીકૃષ્ણના સૈન્ય ઉપર જરાસંધે મૂકેલી જરા કુળદેવી નાસી ગઇ. શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો. તેથી શ્રીકૃષ્ણે ત્યાં **શંખપુર** નગર નવું વસાવ્યું. તેમાં મનોહર નવીન મંદિર બંધાવીને **ધરણેન્દ્રે આપેલી શ્રીપાર્શ્વ-પ્રભુજીની અસલ મૂર્ત્તિને તેમાં ભક્તિપૂર્વક પધરાવી.**

આમ એક જ આચાર્યે બનાવેલા બે કલ્પોમાંથી પહેલામાં ‘ શ્રી **શંખપુર**માં નવી મૂર્ત્તિ કરાવીને પધરાવી અને અસલ મૂર્તિ સાથે લઇ જઇ **દ્વારિકા**માં પધરાવ્યાનું ’ અને બીજા ‘ શ્રીશંખપુર કલ્પ’માં ‘અસલ મૂર્ત્તિ જ શંખપુરમાં પધરાવ્યાનું’ લખેલું હોવાથી વાચકોને સંશય ઉત્પન્ન થાય એ

સ્વાભાવિક છે પણ વાચકોએ ધ્યાનમા રાખવું જોઇએ કે બીજા કોઈ પણ પૂર્વાચાર્ય મહારાજે બનાવેલ 'શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના બૃહત્ કલ્પ'માથી સારાંશ ગ્રહણ કરી શ્રીમાન્ **જિનપ્રભસૂરિજી**એ પહેલો સક્ષિપ્ત કલ્પ બનાવેલો છે એટલે મોટા કલ્પમા જે વાત લખી હોય, તેને અનુસારે આ સક્ષિપ્ત કલ્પમા પણ તે વાત લખવામા આવી હોય, તે બનવા યોગ્ય છે જ્યારે બીજો 'શ્રીરાખપુર કલ્પ' શ્રીમાન્ **જિનપ્રભસૂરિજી**એ, ગુરુપરપરાથી હકીકત જાણીને પોતે સ્વતત્ર રીતે રચ્યો છે એટલે આ બીજા કલ્પમા જે વાત લખી છે, તે શ્રી**જિનપ્રભસૂરિજી** મહારાજને વધારે માનનીય હોય એ વાત સમજી શકાય તેવી છે

'શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ' (અમદાવાદ)ના વર્ષ ૧ અક ૫ મા "શ્રીસ્તભન પાર્શ્વનાથ" નામના લેખમા તેના લેખક શ્રીમાન્ ઉ **પદ્મવિજયજી** ગણી (હાલ આ શ્રીવિજયપદ્મસૂરિજી) મહારાજે લખ્યું છે કે—"**ખભાત**મા આવેલા **શ્રીસ્તભન પાર્શ્વનાથ**પ્રભુજીના જિનાલયમા બિરાજમાન મૂળનાયક શ્રીસ્તભન પાર્શ્વનાથના નીલમ મણિમય બિબની બાજુના શ્રીપાર્શ્વ નાથજીના વિશાળ બિબ પરના લેખથી જાણી શકાય છે કે–ગઇ ચોવીશીના ગોળમા તીર્થંકર શ્રી**નમિનાથ** (નિમીશ્વર)[1] ભગવાનના નિર્વાણ પછી ૨૨૨૨ વર્ષે વીત્યા બાદ **આષાઢી** નામના શ્રાવક થયા તેમણે **શ્રીપાર્શ્વનાથ**

---

૧ 'અભિધાન ચિન્તામણિ' દેવાધિદેવકાડ, શ્લોક ૫૨મા તથા શ્રી પ્રદ્યુમ્નસૂરિકૃત 'વિચારસારપ્રકરણ' ગાથા ૫૭મા ગોળમા **નેમિનાથ** નહીં પણ **નેમીશ્વર** કહેલ છે

પ્રભુજીનાં ત્રણ બિંબો ભરાવ્યાં. જેમાંથી એક **ચારૂપ** તીર્થમાં, બીજું **શંખેશ્વર** તીર્થમાં, અને ત્રીજું **સ્તંભન** તીર્થમાં હાલ મોજૂદ છે.[1]

આમ આ મૂર્ત્તિની ઉત્પત્તિના વિષયમાં ભિન્ન ભિન્ન મતો જોવાય છે. પરંતુ તેને ભરાવનાર તરીકેનો યશ, મારા સમજવા પ્રમાણે, વિશેષ રૂપમાં **આષાઢી** શ્રાવકને ફાળે જાય છે. છતાં આ મૂર્ત્તિ ગમે તેણે અને ગમે ત્યારે ભરાવી હોય તો પણ ચૌદમી શતાબ્દિમાં થયેલા **શ્રીમુનિચંદ્રસૂરિ**-જીએ રચેલ 'શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનમ્' (સ્તો૦ ૩); ચૌદમી શતાબ્દિમાં થયેલ **શ્રીજિનપ્રભસૂરિજી**એ રચેલ 'શ્રીશંખપુરકલ્પ' (સ્તો. ૨) અને 'શ્રીશત્રુંજય માહાત્મ્ય' (સ્તો. ૧૭) વગેરે અનેક ગ્રંથો, કલ્પો, શલોકા, છંદો, સ્તોત્રો સ્તવનાદિ ઉપરથી એ તો સ્પષ્ટ જાણી શકાય છે કે—આ મૂર્તિ ઘણી પ્રાચીન અને પ્રભાવશાલી હોવા સાથે ઘણે ઘણે ઠેકાણે પૂજાણી છે, તેના પ્રભાવથી ઘણા ઘણાનાં કષ્ટો દૂર થયાં છે અને ઘણા ઘણાના મનોરથો પૂર્ણ થયા છે.

ઈતિહાસ

ગઈ ચોવીશીમાં થયેલા નવમા **શ્રીદામોદર** જિનેશ્વર ભગવાનના સમયમાં **આષાઢી** શ્રાવકે **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીનું આ બિંબ ભરાવ્યા પછી પોતે ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહ્યા ત્યાં સુધી

૧ **ખંભાત**નો આ શિલાલેખ મારા વાંચવામાં આવ્યો નથી. જો ઉક્ત લેખ પૂરો વાંચવામાં આવે તો તેમાં આપેલી બીના માટે પાકી ખાત્રી થાય. અને તેમાંથી કાંઈક વિશેષ જાણવાનું પણ [illegible] શકે.

તેણે તે બિંબની ભક્તિપૂર્વક ત્રિકાલપૂજા કરી. ત્યારપછી આષાઢી શ્રાવક દીક્ષા લઈ, શુદ્ધ ચારિત્ર પાળી અનશનપૂર્વક કાળધર્મ (મૃત્યુ) પામીને પહેલા (સુધર્મ) દેવલોકમા વૈમાનિક દેવપણે ઉત્પન્ન થયા ત્યા તેમણે અવધિજ્ઞાનથી પોતાનો પૂર્વભવ જોઈ, પોતાના પરમ ઉપકારી શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના પોતે ભરાવેલ બિંબને દેવલોકમા લાવીને પોતાના વિમાનમા રાખીને યાવજ્જીવ સુધી તેણે તે બિંબની પૂજા કરી ત્યારપછી સૌધર્મેન્દ્રે તે બિંબની ઘણા કાળ સુધી પૂજા કરી ત્યારબાદ તેમણે તે બિંબ સૂર્યને આપ્યુ શ્રી સુરેન્દ્રજિનના વચનથી આ બિંબને પ્રાભાવિક જાણીને સૂર્યે પોતાના વિમાનમા ૫૪ લાખ વર્ષ સુધી તેની પૂજા કરી ત્યારપછી ચદ્રે પોતાના વિમાનમા ૫૪ લાખ વર્ષ સુધી પૂજા કરી પછી આ બિંબ પહેલા (સુધર્મ) દેવલોકમા, બીજા (ઈશાન) દેવલોકમા, દશમા (પ્રાણત) દેવલોકમા, બારમા (અચ્યુત) દેવલોકમા, લવણોદધિ સમુદ્રમા, ભવનપતિઓના આવાસમા, વ્યતરોના નગરોમા, ગગા નદીમા, યમુના નદીમા વગેરે અનેક ઠેકાણે પૂજાણું લવણ સમુદ્રમા વરુણદેવ અને નાગકુમારો વગેરેએ પૂજ્યુ કાળક્રમે શ્રીઋષભદેવ ભગવાનના સમયમા નાગરાજ ધરણેન્દ્રે આ મૂર્તિ ચમત્કારિક જાણીને નમિ-વિનમિ વિદ્યાધરોને આપી તેમણે વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર આ મૂર્તિની યાવજ્જીવ સુધી પૂજા કરી

શ્રીચદ્રપ્રભ ભગવાનના સમયમા તે વખતના સૌધર્મેન્દ્રે શ્રીચદ્રપ્રભસ્વામીના વચનથી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના સમયમા પોતાની મુક્તિ સાભળીને તથા શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુ-

જીની ઉક્ત મૂર્ત્તિ ઘણી પ્રાભાવિક જાણીને તે મૂર્ત્તિને પોતાના વિમાનમાં લાવીને તેમણે તથા ઇંદ્રાણીઓએ ૫૪ લાખ વર્ષ સુધી પૂજી. ત્યારપછી તે મૂર્તિને તેમણે **રૈવંત-ગિરિ** (ગિરિનાર પર્વત)ની **કંચનબલાનક** નામની સાતમી ટૂંક પર સ્થાપન કરી. ત્યાં નાગકુમાર વગેરે દેવોએ ઘણાં વર્ષો સુધી તેની પૂજા કરી. વર્તમાન સમયના સૌધર્મેન્દ્રના પૂર્વભવમાં–**કાર્ત્તિક** શેઠના ભવમાં કાર્તિક શ્રેષ્ઠીએ આ મૂર્ત્તિના પ્રભાવ–માહાત્મ્યથી શ્રાવકોની ૧૧ પ્રતિમાનું એક સો વખત વહન–આરાધન નિર્વિઘ્નપણે કર્યું હતું.

શ્રી**મુનિસુવ્રત**સ્વામી તીર્થંકર ભગવાનના સમયના **સૌધર્મેન્દ્રે** ઉક્ત પ્રતિમાજીને લાવીને પોતાના વિમાનમાં પધરાવીને તેમને ઘણા કાળ સુધી પૂજી. પછી **શ્રીરામ-ચંદ્રજી**ના વનવાસ વખતે તેમને દર્શન–પૂજાદિ કરવા માટે સૌધર્મેન્દ્રે આ મૂર્તિને રથમાં પધરાવીને બે દેવોની સાથે દંડકારણ્યમાં **શ્રીરામચંદ્રજી**ને મોકલી આપી. ત્યાં રામ-ચંદ્રજી અને **સીતાજી**એ આ પ્રતિમાજીને ભાવપૂર્વક પૂજી. વનવાસ પૂરો થતાં આ પ્રતિમાજીને સૌધર્મેન્દ્રે પાછી મંગાવી લઈ પોતાના વિમાનમાં બિરાજમાન કરીને ઘણા કાળ સુધી ત્યાં પૂજી. ત્યાંથી તેમણે પાછી **ગિરિનાર** પર્વતની **કંચનબલાનક** નામની સાતમી ટૂંકે પધરાવી. ત્યાં નાગકુમાર વગેરે દેવો તેની પૂજા કરતા હતા. ત્યારપછી કોઇ જ્ઞાની પુરુષના વચનથી આ મૂર્ત્તિને ઘણી જ ચમત્કારિક જાણીને તે સમયના નાગરાજ **ધરણેન્દ્રે** ઉક્ત પ્રતિમાજીને લાવીને પોતાના આવાસમાંના જિનભવનમાં પધરાવી. ત્યાં

પોતે તથા **પદ્માવતી** દેવી વગેરે દેવ-દેવીઓ ભક્તિ સહિત તેની પૂજા કરતા હતા[1]

ત્યારપછી કાળક્રમે **શ્રીકૃષ્ણ-જરાસંધના** યુદ્ધ પ્રસંગે **શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારના** વચનથી શ્રીકૃષ્ણે અઠ્ઠમ કરીને **ધરણેન્દ્રની** આરાધના કરીને તે પ્રતિમાજીની માગણી કરવાથી નાગરાજ ધરણેન્દ્રે પ્રસન્ન થઇ તે મૂર્તિ શ્રીકૃષ્ણને આપી આ મૂર્તિના દર્શનથી શ્રીકૃષ્ણ આદિ તમામ યાદવો ખુશી થયા શ્રીકૃષ્ણે ભક્તિપૂર્વક વિધિ પ્રમાણે પૂજા કરીને પારણું કર્યું આ પ્રતિમાજીના સ્નાત્ર (સ્નાન) જળનો તેના આખા સૈન્યમા છટકાવ કરવાથી જરાસંધે મૂકેલી **જરા** વિદ્યા નાસી ગઈ યુદ્ધમા જરાસંધ મરાયો શ્રીકૃષ્ણનો જય થયો જયના હર્ષથી ત્યા તેણે શંખ વગાડ્યો **શ્રીનેમિનાથ** પ્રભુ (શ્રી **અરિષ્ટનેમિકુમાર**)ના કહેવાથી શ્રીકૃષ્ણે ત્યા જ જયના સ્થાને **શંખપુર** નામનુ નવીન નગર વસાવીને તેમા મનોહર નવુ

---

૧ આ મૂર્તિ ક્યે ક્યે ઠેકાણે અને કેટલા કેટલા કાળસુધી પૂજાણી છે ?—તે માટે આ પુસ્તકના સ્તોત્રાંક—૧, ૩, ૨૨, ૨૪, ૪૨, ૪૬, ૫૦, ૫૪, ૫૬, ૬૬, ૮૦, ૮૬, ૯૩, ૯૪, ૯૮, ૧૦૨, ૧૪૧, ૧૫૫ વગેરેમા થોડા થોડા ફેરફાર સાથે અને કાંઈક ઓછા વધતા પ્રમાણમા વર્ણન આપેલ છે, તેમાના કેટલાકમા તો વિસ્તારથી આપેલ છે એ બધાનો ધ્વનિ એક જ છે કે આ મૂર્તિ ઘણે ઠેકાણે ઘણા કાળ સુધી પૂજાણી છે ત્યારપછી **શ્રીકૃષ્ણની** આરાધનાથી નાગરાજ ધરણેન્દ્રે શ્રીકૃષ્ણને આપી અને શ્રીકૃષ્ણે શ્રી **શંખપુર** (**શંખેશ્વર**) ગામમા નવીન પ્રાસાદ બંધાવીને તેમા તેને બિરાજમાન કરી વિશેષ જાણવાની ઇચ્છાવાળાઓએ આ પ્રકરણમા સ્તોત્રોના જેટલા નંબરો આપેલા છે, તે નંબરોવાળા સ્તોત્રો જોઇ લેવા.

જિનાલય બંધાવીને તેમાં તેમણે ઉક્ત મૂર્ત્તિને ભક્તિથી પધરાવી. શંખ વગાડવાના કારણે આ નગરનું નામ **શંખપુર** અને ઉક્ત પ્રતિમાજીનું નામ **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** લોકોમાં પ્રસિદ્ધ થયું. ત્યારપછી આ પ્રતિમાજી લગભગ સાડી છયાસી હજાર વર્ષો સુધી **શ્રીશંખેશ્વર** ગામમાં રહી. કાળક્રમે વિક્રમ સંવત્ ૧૧૫૫માં શ્રીમાન્ **સજ્જન** શેઠે નવીન જિનપ્રાસાદ બંધાવીને **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી**ની ઉક્ત પ્રતિમાજીને તેમાં પધરાવી, જે અત્યાર સુધી ત્યાં ભવ્ય પ્રાણીઓથી પૂજાય છે. વિ. સં. ૧૧૫૫ પછી આ જિનાલયના જીર્ણોદ્ધારો થયા છે. તેની હકીકત આગળ ઉપર 'જીર્ણોદ્ધાર' પ્રકરણમાં વિસ્તારથી આપી છે.

આ મૂર્ત્તિને ગઈ ચોવીશીમાં **આષાઢી** શ્રાવકે અથવા તો **સૌધર્મેન્દ્રે** ભરાવ્યાનું ઉપર જણાવવામાં આવ્યું છે પણ તેમાં એક પ્રશ્ન અવશ્ય ઊભો થાય છે અને તે એ કે–"ઔદારિક પૃથ્વીકાયનાં પુદ્ગલોથી બનેલી આ મૂર્ત્તિ લગભગ અઢાર કોડાકોડી સાગરોપમ કાળ સુધી રહી કેમ શકે ? આનો ખુલાસો, **તપાગચ્છીય** મુનિ **રત્નવિજયજી**એ રચેલ 'શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ચોઢાળિયું સ્તવન' (સ્તો૦ ૫૫)ની ચોથી ઢાળમાં સ્પષ્ટ રીતે આપ્યો છે કે–(૧) અધિષ્ઠાયક દેવોના પ્રભાવ–સંરક્ષણથી, (૨) તેવા પ્રકારના પ્રયોગો–પ્રયત્નોથી, (૩) લેપ વગેરે કરતા રહેવાથી અને (૪) પ્રાયોગિક પ્રદેશમાં (તેની રક્ષા થઇ શકે તેવા ભિન્ન ભિન્ન સ્થાનોમાં) જવાથી મૂર્તિઓ ઘણા કાળ સુધી પણ રહી શકે છે. ઉપર્યુક્ત પ્રશ્નનો ઉત્તર, ઉક્ત સ્તવનમાં આપેલા ખુલાસાથી સ્પષ્ટ રીતે મળી જાય છે.

પ્રકરણ છઠ્ઠું : પ્રભાવ–માહાત્મ્ય

વર્તમાનકાળની ચોવીશીના ચોવીશે તીર્થંકરોમા **શ્રીપાર્શ્વનાથ** પ્રભુ વ્યાવહારિક અથવા લૌકિક દૃષ્ટિથી વિશેષ પ્રભાવશાળી ગણાય છે, અને તેથી તેમના નામની સાથે શાસ્ત્રોમા પણ 'પુરુષાદાનીય' (જેમનું વચન લોકો માન–પ્રેમપૂર્વક સ્વીકારે તે) અને 'પ્રગટપ્રભાવી' વગેરે વિશેષણો વિશેષ પ્રકારે લગાડવામા આવે છે **શ્રીપાર્શ્વનાથ** ભગવાનના ૧૦૮ નામો છે [1] ૧૦૦૮ નામો હોવાનું અને તે કોઈ ચોપડીમા છપાયેલ હોવાનું પણ સાભળ્યું છે શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુના ઘણા તીર્થો વિદ્યમાન છે, તેમા **શ્રીશખેશ્વર** તીર્થ ઘણુ પ્રાચીન અને મહાપ્રભાવશાળી છે ,

યદ્યપિ સર્વ તીર્થંકરોની જેમ શ્રીપાર્શ્વપ્રભુજી પણ

---

૧ **શ્રીપાર્શ્વનાથ** ભગવાનના ૧૦૮ નામો 'પ્રગટ પ્રભાવી પાર્શ્વનાથ' નામના ચોપડીમા વિસ્તૃત હકીકત સાથે પ્રગટ થયા છે, તેમજ હાલમા 'જૈન ધર્મ પ્રકાશ' (ભાવનગર) પુ ૫૬, અ ૧૦, પૃ ૩૩૦મા પ શ્રીખુશાલવિજયજીના શિષ્ય પ. શ્રીઉત્તમવિજય-જીએ સ ૧૮૮૧ ના ફાગણ વદિ ૨ ને દિવસે રચેલ 'શ્રીપાર્શ્વનાથ-જીના ૧૦૮ નામોનો છદ' પ્રગટ થયેલ છે, તેમા થોડા ફેરફાર સાથે ૧૦૮ નામો આપેલા છે તે બન્નેમા શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ નામ ગણાવેલ છે હાલમા જ વળાનિવાસી કવિ દુર્લભદાસ ગુલાબચદે શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના ૧૦૮ નામો અકારાદિ અનુક્રમથી ગોઠ-વીને એક સુદર છદ બનાવેલ છે, જે કોઈ માસિક આદિમા પ્રગટ થશે

રાગ, દ્વેષ, મોહ, મમત્વાદિ સર્વ દૂષણોથી સર્વથા રહિત છે; અન્યતીર્થંકરોની જેમ તેઓ પણ કોઈના ઉપર પ્રસન્ન કે અપ્રસન્ન થતા નથી, તેમ કોઇને સુખી કે દુ:ખી કરતા નથી, છતાં તેઓની નિરુપાધિમય વીતરાગપણાની મૂર્ત્તિનું શુદ્ધ અંત:-કરણથી ધ્યાન કરવાથી આપણું મન પવિત્ર થાય છે, અને તેથી જ આત્મકલ્યાણ થવા સાથે અનુક્રમે મોક્ષ પણ મેળવી શકાય છે. મોક્ષના અભિલાષી મુમુક્ષુ આત્માઓને પોતાનું ધ્યેય સિદ્ધ કરવા માટે આ સ્થાન શ્રેષ્ઠ છે. કેમકે–શંખેશ્વર ગામ નાનું અને રેલ્વેથી દૂર હોવાથી યાત્રાળુઓની અવરજવર ઘણી ઓછી, વળી સ્થાનિક શ્રાવકોની વસ્તી પણ થોડી, તેમજ આ ધામ ગામની મધ્યમાં નહીં પણ પશ્ચિમ તરફના ઝાંપામાં આવેલ હોઈ આ તીર્થધામ મુમુક્ષુ જનોને માટે બહુ જ ઉપકારક છે. બપોરના સમયે એકાંત શાંતિ મળતી હોવાથી દેરાસરમાં જઈ મૂળનાયકજી ભગવાનની સમીપે બેસી ધ્યાનમાં તલ્લીન થવાથી આત્મકલ્યાણની પ્રાપ્તિ સહજમાં થઈ શકે તેમ છે. આ રીતે આ સ્થળેથી ઘણા મુમુક્ષુઓનું આત્મકલ્યાણ થયું પણ છે. સ્તો. ૧૮માં લખ્યું છે કે–'આ તીર્થની સેવાથી ઘણા મુનિઓ મોક્ષે ગયા છે.'

જેમ આ તીર્થની સેવાથી મુમુક્ષુજનોને આત્મકલ્યાણની પ્રાપ્તિ થઈ છે અને થાય છે, તેમ પૌદ્‌ગલિક વસ્તુમાં–સાંસારિક સુખમાં આનંદ માનનારા લોકોને પણ આ તીર્થની સેવા-ભક્તિથી અભીષ્ટ પદાર્થોની પ્રાપ્તિ થઈ છે અને થાય છે.

આ તીર્થના પ્રભાવ–માહાત્મ્ય વિષે અનેક ગ્રંથો, કલ્પો સ્તવનો આદિમાં ઘણું ઘણું લખેલું છે. જેમકે–(૧) **પાવા**

પુરી, અષ્ટાપદ, રૈવતગિરિ, સમ્મેતશિખર, વિમલાચલ, કાશી, નાસિક, રાજગૃહી, મીથિલા પ્રમુખ તીર્થોની યાત્રા-પૂજાથી મનુષ્ય જેટલુ ફળ પામી શકે, તેટલુ ફળ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની આ મૂર્તિના દર્શન કરવાથી પામી શકે તેમજ આ મૂર્તિના દર્શન, પૂજા, પુષ્પપૂજા, અષ્ટપ્રકારી પૂજા વગેરે કરવાથી અગણિત પુણ્ય, ફળ, લાભ થાય છે વગેરે. (સ્તો૦ ૧), (૨) મુસલમાન રાજાઓ પણ આ તીર્થનો મહિમા કરે છે, કામિત તીર્થ છે વગેરે (સ્તો૦ ૨), (૩) કોઈ દિવસે શ્રાવક દેલ્હણને શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુએ (તેમના અધિષ્ઠાયકદેવોએ) સ્વપ્ન આપ્યું કે " પાટણમા કોકાવસતિના મૂળનાયક શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની ૩૩ આંગળની મૂર્ત્તિ છે, તેની સન્નિહિત-તેમા અધિષ્ઠિત-થઇને હમેશા સૂર્યોદયથી ચાર ઘડી (લગભગ ૧॥ ક્લાક) સુધી હું રહીશ માટે હમેશા સૂર્યોદયથી ચાર ઘડીની અદર ઉક્ત દેરાસરમાની કોઇ પણ પ્રતિમાની પૂજા કરવાથી મારી પૂજા કરી એમ માનવુ " આથી (શખેશ્વરજી જવાની અશક્તિવાળા) લોકો, શખેશ્વરજીની યાત્રા, પૂજા વગેરેના અભિગ્રહો ત્યા જ પૂર્ણ કરવા લાગ્યા અને કોકા પાર્શ્વનાથજીના (અધિષ્ઠાયક દેવો) પણ શખેશ્વરજીની માફક લોકોને પરચા પૂરવા લાગ્યા (સ્તો ૧૫) (આ ઉપરથી જાણી શકાય છે કે તે સમયમા શખેશ્વરજીનો પ્રભાવ જગતમા ઘણો જ પ્રસરેલો હશે અને તેથી શખેશ્વરજીનુ અવતરણ બીજા તીર્થોમાં પણ થવા લાગ્યુ હતુ) (૪) આ તીર્થ પ્રાચીન છે, આ તીર્થની સેવા કરવાથી અનેક મુનિઓ મોક્ષે ગયા છે, આ મૂર્ત્તિ શાશ્વતપ્રાય કહેવાય છે, દરેક પર્વોમા ધરણેન્દ્ર પદ્માવતી

આવીને પૂજન કરે છે, **શ્રીનેમિનાથ** પ્રભુ અનેક મુનિઓ સાથે અહીં સમવસર્યા હતા, આ તીર્થની ૭ માસ સુધી નિરંતર એકાગ્ર મનથી સેવા કરવાથી અભીષ્ટ ફળ મળે છે, વગેરે. (સ્તો. ૧૮); (૫) શંખેશ્વરજીની સેવાભક્તિ કરવાવાળા શંખેશ્વરનિવાસી સાધુ-સંતો પણ હજુ સુધી સારી રીતે સુખી છે. (સ્તો૦ ૫૦); (૬) આ મૂર્તિના પ્રભાવથી **શ્રીઅભયદેવસૂરિજી** મહારાજના કોઢ રોગનો નાશ થયો હતો. (સ્તો. ૬૩); (૭) અઢારે વર્ણના લોકો પૂજાની સામગ્રી લઈને આવીને સેવા કરે છે. (સ્તો. ૧૧૧, ૧૧૨); (૮) જગતની આશા પૂરવામાં ચિંતામણિરત્ન સમાન છે. (સ્તો. ૧૦૦); (૯) સ્તો૦ ૧૫૮ માં આપેલા ૩૧ કડીવાળા આખા છંદમાં પ્રાભાવિકતાનું આબેહૂબ રીતે વર્ણન આપેલું છે. આ ઉપરાંત, પ્રત્યક્ષ પરચા પૂરનાર, પરચાપૂરણપાસ, રોગાદિ સાત અથવા આઠ ભય નિવારક, પુરુષાદાણી, કામઘટ, ભવતારણ, ભયવારણ, સુખકારણ, અશરણશરણ, મનોરથપૂરક, શોક ભય મોહાદિ નાશક, પતિતપાવન, ભીડભંજન, કલ્પતરુ, ચિંતામણિ, કામકુંભ, કામધેનુ, મનોરથ પૂર્ણ કરનાર, સર્વનાં દુઃખ હરનાર, સમરતાં હમેશાં સહાય આપનાર, જેમને સુર નર વિદ્યાધર પૂજે છે, દેશોદેશના તથા ગામોગામના સંઘો અને જગતના અસંખ્ય મનુષ્યો જેમની યાત્રાએ આવે છે; વગેરે વગેરે તો ઘણાં જ ગ્રંથો સ્તોત્રો સ્તવનો આદિમાં લખ્યું છે.[1] આ ઉપરથી જણાય છે કે-આગળના લોકોની તો

---

૧ જુઓ સ્તોત્રાંક ૧, ૨, ૩, ૫, ૮ થી ૧૨, ૧૫, ૧૭, ૧૮, ૨૧, ૨૪, ૪૧, ૪૬, ૪૭, ૪૮, ૫૦, ૫૧, ૫૪, ૫૬ થી ૬૧, ૬૩ થી ૬૮, ૭૦, ૭૭ થી ૮૧, ૮૩, ૮૮, ૯૨, ૯૩, ૧૦૧, ૧૦૨, ૧૦૩,

આ તીર્થ ઉપર અપૂર્વ ભક્તિ-શ્રદ્ધા હતી જ, પરંતુ સં ૧૧૫૫ પછી પણ સારી આલમની આ તીર્થ ઉપર શ્રદ્ધા-ભક્તિ એકધારી આજ સુધી ચાલી આવી છે તો પછી આ તીર્થને પોતાનું માનનાર તમામ જૈનોની ભક્તિ હોય તેમા તો આશ્ચર્ય જ શું છે? આમા આપેલા સ્તોત્રો જ એ ભક્તિને પુરવાર કરી આપે છે આમા આપેલા સ્તોત્રો અને તે ઉપરાંત બીજા પણ અનેક ગ્રંથો સ્તોત્રો આદિના લેખકો આચાર્યો, મુનિરાજો અને ગૃહસ્થ કવિઓએ, કોઇએ આ તીર્થનો ઇતિહાસ લખીને, કોઇએ પ્રભાવ-માહાત્મ્ય લખીને, કોઇએ સ્તુતિ કરીને, કોઇએ વિસ્તૃત વર્ણન લખીને, કોઇએ નવા સ્તોત્રો રચીને તો કોઇએ પોતાના ગ્રંથની આદિ, મધ્ય કે અંતમા શંખેશ્વરજીનું સ્મરણ કરીને-નમસ્કાર કરીને-પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત કરી છે મહાસમર્થ વિદ્વાન્ શ્રીમાન્ યશોવિજયજી મહારાજે ભક્તિરસથી ભરપૂર સ્તુતિથી ભરેલું સંસ્કૃતમા ૧૧૩ શ્લોકોનું મોટું સ્તોત્ર રચ્યું છે આમા તેમણે શ્રી શંખેશ્વર તીર્થની મુક્ત કંઠે સ્તુતિ કરી છે વળી પ્રાયઃ એમણે જ સંસ્કૃતમા રચેલ 'શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન' (સ્તો ૮)મા શ્રી શંખેશ્વરજીની મૂર્તિના પ્રભાવનું અદ્ભુત રીતે વર્ણન કરવા સાથે આખા સ્તોત્રમા મૂર્તિની જ સ્તુતિ કરેલી છે આમા આપેલા સ્તોત્રાદિમાથી કેટલાકમા વિશેષરૂપે તેમની પ્રાભાવિકતાનું વર્ણન કરેલું છે તો કેટલાકમા વિશેષ રૂપે સ્તુતિ કરેલી છે અને કેટલાક સ્તોત્રોમા

૧૦૮, ૧૦૯, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૨૩, ૧૨૯ થી ૧૩૨, ૧૩૪, ૧૩૫, ૧૩૮, ૧૪૧, ૧૪૫, ૧૪૮, ૧૪૯, ૧૫૦, ૧૫૨ થી ૧૫૫, ૧૫૭ થી ૧૬૨

તેમજ પ્રગટપ્રભાવી **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીના પ્રભાવથી લોકોની તેમના ઉપર વિશેષ ભક્તિ અને શ્રદ્ધા હોઈ લોકોમાં તેમનાં જુદાં જુદાં નામોની પણ પ્રસિદ્ધિ થઈ છે. શ્રદ્ધાવાળા ભક્તો માને છે કે શંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુજી હમેશાં ત્રણ રૂપ કરે છે. પ્રભાતે કુમાર અવસ્થાનું, મધ્યાહ્ને યુવાવસ્થાનું અને સાયંકાળે વૃદ્ધાવસ્થાનું. અને એને લઇને જ ઘણા લોકો પ્રભુજીને 'બહુરૂપી' કહે છે; તેમજ સાંજે ચોઘડિયાં વાગતાં હોય, દીવાબત્તી થઈ હોય, ધૂપ ઉખેવાતો હોય અને પ્રભુજીની આંગી પણ સુંદર બનેલી હોય તેવે વખતે ઘણે ભાગે લોકો વધારે દર્શન કરવા આવે છે, અને તે વખતે ભગવાનનું રૂપ વૃદ્ધાવસ્થા જેવું લાગતું હોવાથી લોકો તેમને 'ડોસલા પ્રભુ' પણ કહે છે. આ વાત માત્ર લોકોમાં જ પ્રસિદ્ધ છે એમ નહીં, પણ શંખેશ્વરજીના છંદો અને સ્તવનોમાં પણ ગૂંથાઇ ગઈ છે. જુઓ સ્તો. ૫૦, ૬૬.

શ્રીમાન્ વિજયદેવસૂરિજી મહારાજના પટ્ટધર શ્રી **વિજયસિંહસૂરિજી** મહારાજના શિષ્ય ઉપાધ્યાય **શ્રીઉદયવિજયજીએ**, પહેલાં ઘણા સમય સુધી, **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ** પ્રભુજીની વિઘ્નો દૂર કરવા માટે અથવા તો ઐહિક કાર્ય સિદ્ધિની ઇચ્છાથી ખૂબ સેવા કરી હતી, પરંતુ પાછળથી તેમનાં જ્ઞાન–ચક્ષુ ખૂલી જવાથી ઐહિક કાર્યસિદ્ધિની ઇચ્છાને દૂર કરીને આત્મકલ્યાણ માટે જ ઘણા લાંબા કાળ સુધી તેમણે આ તીર્થની સેવા કરી. (સ્તો૦ ૧૩૨).

આ બધી બાબતો **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીના પ્રભાવવંતા માહાત્મ્યને સચોટ રીતે પુરવાર કરી આપે છે.

પ્રકરણ સાતમું : ચમત્કાર

ગયા પ્રકરણમા કહેવામા આવ્યુ તેમ શ્રીતીર્થંકર વીત-રાગ પ્રભુ તો રાગ, દ્વેષ, મોહ, કષાય, હાસ્ય, રતિ, અરતિ, ક્રીડા, ઇચ્છા વગેરે તમામ દૂષણોથી રહિત હોઈ તેઓ કોઇને સુખી કે દુખી કરતા નથી, તેમ કોઈને ચમત્કાર બતાવતા નથી કે પરચા પૂરતા નથી પરતુ જે તીર્થોના અધિષ્ઠાયક દેવો જાગતા–અપ્રમાદી હોય છે, તેઓ સ્વઅધિ-ષ્ઠિત તીર્થ-પ્રભુની સેવા–ભક્તિ થતી જોઈને સતુષ્ટ થાય છે અને તેથી તેઓ સેવા–ભક્તિ–ધ્યાન કરનાર ભક્તજનોના મનોરથો પૂર્ણ કરે છે, વિઘ્નો દૂર કરે છે અને ચમત્કારો પણ દેખાડે છે આવા જાગતા અધિષ્ઠાયક દેવોવાળા તીર્થોમા શ્રીશખેશ્વરજી **પાર્શ્વનાથ** તીર્થ અગ્રગણ્ય ગણાય છે અહીંના અધિષ્ઠાયક દેવોના ચમત્કારો સારી આલમમા પ્રસિદ્ધ છે તેમાના કેટલાક ચમત્કારોને પ્રાચીન–અર્વાચીન અજૈન ગ્રથકારોએ પોતાના ગ્રથોમા સ્થાન આપ્યુ છે તેમાના ૨–૪ ઉલ્લેખો અહીં આપવા અનુચિત નહી ગણાય

(૧) ઝાલા રજપૂત મહામડલેશ્વર રાણા **દુર્જનશલ્યને**[૧] તેના રાજ્યકાળમા ભયકર કોઢ રોગ થયો હતો તેથી તે

૧ 'જગડૂચરિત' મહાકાવ્યના આધારે મહામડલેશ્વર રાણા દુર્જનશલ્યનો સત્તાસમય તેરમી સદીનો ઉત્તરાર્ધ અને ચૌદમી સદીનો પૂર્વાર્ધ હોવાનુ અને તેનો કોઢ રોગ વિ૦ સ૦ ૧૩૦૨ની આસપાસમા દૂર થયો હોવાનુ જણાય છે રાજા દુર્જનશલ્ય, ત્યા

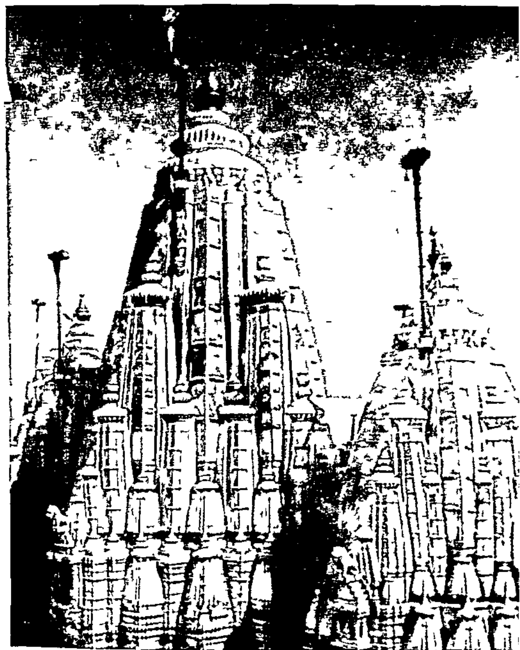
બહુ દુઃખી–હેરાન થઈ ગયો હતો. તેણે અનેક ઉપચારો કરવા છતાં રોગ નહીં મટવાથી કોઇ દેવની આરાધના કર-

---

ગામનો હતો ?–તે ચોક્કસ જાણી શકાયું નથી, પરંતુ તે **ઝાલા** રજપૂત હતો, **ઝાલાવાડના ઝાલા** રજપૂતો સાથે તેનો વિવાહ સંબંધ હતો, **ઝીંઝુવાડાના** સૂર્યદેવની તેણે પહેલાં ઉપાસના કરી હતી અને ત્યારપછી તેની નજીકમાં આવેલ **શ્રીશંખેશ્વર** તીર્થની ઉપાસના કરી, સ્તો૦ ૫૦માં તે **ઝંઝુપુર** (ઝીંઝુવાડા) નો રહેવાસી હોવાનો ઉલ્લેખ છે, આ વગેરે કારણોથી તે ઝીંઝુવાડાનો રાજા હશે, એમ જણાય છે.

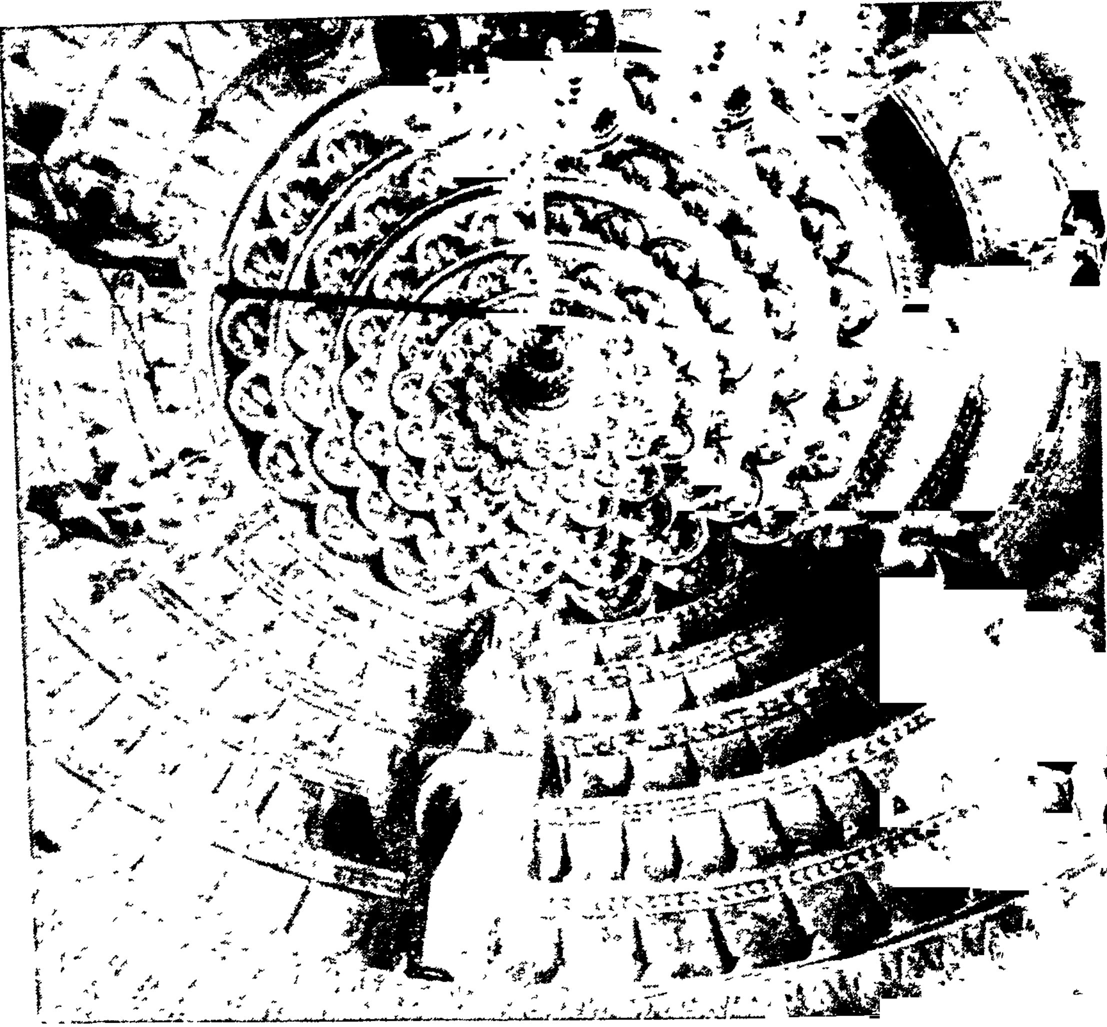
ઉપરની બન્ને વાતોને નીચેના પ્રમાણથી વધારે પુષ્ટિ મળે છે.

ગાયકવાડ ઓરિયેંટલ સીરીઝ તરફથી પ્રગટ થયેલ '**पत्तनस्थ जैन भांडागारीय ग्रंथसूची**' (પૃ૦ ૨૮૦–૨૮૧) માં **પાટણ** ખેતરવસીના પાડાના જૈન જ્ઞાનભંડારમાં રહેલી તાડપત્ર ઉપર લખાયેલી એક હસ્તપોથી ('યોગશાસ્ત્ર' દ્વિ. પ્ર. વિવરણ)ની અંતિમ પ્રશસ્તિ પ્રગટ થઈ છે. તેમાં લખ્યું છે કે–" વિધિધરોદ્ધારક **ચન્દ્રપ્રભસૂરિના** પટ્ટધર **ધર્મઘોષસૂરિના** પટ્ટધર **અભયઘોષસૂરિના** મુખ્ય શિષ્ય **વિદ્યાકુમારના** પ્રતિબોધથી જે **નીતલ્લદેવીએ** આ પ્રતિ લખાવી હતી, તે **નીતાદેવીએ પટ્ટરી** (પાટડી)માં **પાર્શ્વ** પ્રભુનું ચૈત્ય તથા પૌષધશાળા કરાવી હતી અને તે ક્ષત્રિયશિરોમણિ **સૂરકના** ભાઈ **શાંતિમદેવના** પુત્ર ઝાલા **વિજયપાલની** પ્રિયતમા રાણી હતી. તેમનો પુત્ર રાણો **પદ્મસિંહ** હતો, અને તેમની શૂરવીર પુત્રી **રૂપલાદેવી** એ પ્રસ્તુત દુર્જનશલ્યની પ્રેમવતી પત્ની હતી. આ દુર્જનશલ્યને **શ્રીદેવી** (બીજી રાણી)ની કુક્ષિથી થયેલો **ઉદયસિંહ** નામનો પરાક્રમી પુત્ર હતો. આ ઘટના વિક્રમની તેરમી સદીના ઉત્તરાર્ધની છે. તેમજ ઉપર્યુક્ત **વિદ્યાકુમારના** દાદાગુરુ **શ્રીધર્મઘોષ-**

મહાતીર્થનું ભવ્ય શિખર

જિનમંદિરના મુખ્ય ગભારા ઉપરનું શિખર તથા બન્ને બાજુના ગભારા ઉપરના બે શિખરો વિવિધ પ્રકારની કોતરણીયુક્ત આ ભવ્ય શિખર જૈન શિલ્પશાસ્ત્રના આદર્શ નમૂના રૂપ દેખાય છે જુઓ પ્રકરણ ૧૬, પૃ૦ ૯૬

સભામંડપના શિખરમાંનું મનોહર સામરણ

ા સભામંડપના આરસના ઘુમ્મટની અંદરની વિવિધ પૂતળીઓ અને ઝીણી
ીવાળા સામરણનું, સભા મંડપની એક બાજુથી, લીધેલ દૃશ્ય જુઓ પ્રકરણ ૧૧.

વાનો વિચાર કર્યો અને ઝંઝુપુર (ઝીંઝુવાડા)માના સૂર્ય-નારાયણના મદિરમાના સૂર્યદેવની આરાધના કરવા માડી

સૂરિજી મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિહના સમકાલીન અને સન્માનેત હતા, એવા ઉલ્લેખો મળે છે શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના મદિરનો ઉદ્ધારક આ જ દુર્જનશલ્ય હોય તેમ જણાય છે એટલે આ દુર્જનશલ્ય ઝીંઝુવાડાનો હોવાનુ અને તેનો સમય વિક્રમની તેરમી સદીનો ઉત્તરાર્દ્ધ અને ચૌદમી સદીનો પૂર્વાર્દ્ધ હોવાનુ માનવુ ઉચિત જણાય છે

ઝીંઝુવાડાનો પ્રાચીન કિલ્લો જે અત્યારે સાવ જીર્ણ દશામા ઊભો છે, તે મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે બધાવ્યાનુ ગુજરાતના ઐતિહાસિક ગુજરાતી પુસ્તકોમા લખેલુ જોવાય છે તે જો સાચુ હોય તો એવા અનુમાન ઉપર આવી શકાય કે-રાજા દુર્જનશલ્ય અને તેના પૂર્વજો ગુજરાતના મહારાજાઓના સામત અને નિકટના સબધીઓ હોવા જોઈએ

રાણા દુર્જનશલ્યનો સત્તાસમય તેરમી શતાબ્દિનો ઉત્તરાર્દ્ધ અને ચૌદમી સદીનો પૂર્વાર્ધ હોવામા તથા તે મહામડલેશ્વર હોવામા નીચેના પ્રમાણોથી વધારે પુષ્ટિ મળે છે તે મહામાત્ય વસ્તુપાલ તેજપાલનો સમકાલીન હોવાથી તે ગુજરાતના મહારાજા ભીમદેવ (બીજો) અને મહારાજા વીરધવલનો મહામડલેશ્વર-મોટો સામત હશે, એમ જણાય છે વળી નીચે આપેલા પ્રમાણથી ચોકકસ રીતે સમજી શકાય છે કે-તેણે જૈનાચાર્ય શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિજીના શિષ્ય અને "ત્રૈલોક્યપ્રકાશ" આદિ ગ્રથોના કર્તા, જેમની ગ્રથરચના વિ સ ૧૩૦૫ ની મળે છે, તે મહાપ્રતિભાશાળી શ્રીમાન્ હેમપ્રભસૂરિજીને ગુરુ નિર્ધાર્યા હતા એટલે પાછલી જિંદગીમા (શ્રીશંખેશ્વરજીના પ્રભાવથી તેનો કોઢ રોગ દૂર થયો ત્યારથી) તેણે જૈનધર્મ સ્વીકાર્યો હશે, એમ ચોકકસ માની શકાય છે તે પ્રમાણો આ પ્રમાણે છે—

તેની આરાધનાથી સંતુષ્ટ થયેલ સૂર્યદેવે કોઇ એક દિવસની મધ્યરાત્રિએ તેને (સ્વપ્નમાં) કહ્યું કે–"તારો રોગ અસાધ્ય છે, તેને મટાડવાની મારામાં શક્તિ નથી, પરંતુ જો તું **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ**ની આરાધના કરીશ તો તારો રોગ મટશે." આથી રાજા **દુર્જનશલ્ય** બહુ ખુશી થયો અને પરિવાર સાથે શ્રી શંખેશ્વરજી જઈ ત્યાં અમુક સમય માટે પડાવ નાંખી પોતે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની ભક્તિ અને શ્રદ્ધાપૂર્વક ઉપાસના કરવા લાગ્યો. તેમના પ્રભાવથી રાજા દુર્જનશલ્યનો કોઢ રોગ થોડા સમયમાં જ નષ્ટ થયો અને તેની કાયા કંચનવર્ણી થઈ ગઈ. તેથી ખુશી થયેલા રાજા દુર્જનશલ્યે શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને દેવવિમાન જેવું દેરાસર કરાવ્યું. (જુઓ સ્તો૦ ૩, ૨૪A, ૨૪B, ૪૬, ૫૦.)

" कृतोऽय [केवला]दर्शस्त्रैलोक्यस्य प्रकाशकः ।
श्रीमद्‌**देवेन्द्र**शिष्येण श्री**हेमप्रभ**सूरिणा ॥ ५७ ॥

इति प्रतिभासर्वज्ञ–त्रैविद्यवृन्दारक–महामडलेश्वरराणकशल्य–श्री**दुर्जन-शल्य**देव–गुरुभिः प्रणतपादश्री**देवेन्द्र**शिष्यैः श्री**हेमप्रभ**सूरिभिर्विरचिते त्रैलोक्यप्रकाशे ज्ञानदर्पणापरनाम्नि नव्यताजिके दिन–मास–वर्षार्घ**काण्ड-मण्डलपद्धतिः** समाप्ता ।"

—પાટણ જૈન ભં. ડિ. કૅટૅ. વૉ. ૨ (ગા. ઓ. સિ.)

" इति श्री**देवेन्द्रसूरि**शिष्यश्री**हेमप्रभसूरि**विरचितमर्घकांडं ॥
सं. १२०५ माघशुदि १३ गुरौ निष्प[न्न]मिदं **ताजिकं** ॥

—વડોદરા–પ્રાચ્યવિદ્યામંદિરની નં. ૧૨૦૮૭
સં. ૧૫૪૫ ની હ. લિ. પ્રતિ પત્ર ૧૮

વિક્રમની ચૌદમી સદીમા શ્રીસર્વાનંદસૂરિજીએ રચેલ 'જગડૂચરિત' મહાકાવ્યના છઠ્ઠા સર્ગમા લખ્યું છે કે—પૂર્ણિમાપક્ષીય, ચારિત્રલક્ષ્મીથી વિભૂષિત શ્રીમાન્ **પરમદેવ-સૂરિજીએ**[1] શ્રી શ ખેશ્વર **પાર્શ્વ**પ્રભુનો આદેશ મેળવીને 'આચામ્લ વર્ધમાનતપ' કર્યું હતું અને તે નિર્વિઘ્ને પૂર્ણ કરીને તેનુ પારણુ વિ સ ૧૩૦૨ના માગશર સુ ૫ ને દિવસે શ્રવણ નક્ષત્રમા **કટપદ્ર** (કડોદ) ગામમા **દેવપાલને** ઘેર કર્યું હતુ તેમણે શ્રીસ ઘને વિઘ્ન કરનારા સાત યક્ષોને શ્રી શ ખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુના મ દિરમા પ્રતિબોધ કર્યો હતો, અને એ જ સૂરિજીએ શ્રીશ ખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુનુ આરાધન કરીને **દુર્જનશલ્ય** રાજાના કોઢ રોગને દૂર કરાવ્યો હતો તેથી ઉક્ત સૂરિજી મહારાજનો ઉપદેશ પ્રાપ્ત કરીને—સૂરિજીના ઉપદેશથી રાજા દુર્જનશલ્યે શ્રીશ ખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુના મ દિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો (જુઓ સ્તો૦ ૪૦)

(૨) **ઓસવાલજ્ઞાતીય**, સદાચરી, વ્રતધારી, ધનાઢ્ય શ્રાવક **સુભટ શાહ** નામનો એક ગૃહસ્થ **નાગપુરમા** રહેતો હતો તેને **શ ખેશ્વર** તીર્થની યાત્રા કરવાનો અભિગ્રહ હતો

---

૧ શ્રીસર્વાનંદસૂરિજીએ વિક્રમની ચૌદમી સદીમા રચેલ 'શ્રીજગડૂચરિત' મહાકાવ્યમા લખ્યુ છે કે—" આ **પરમદેવસૂરિજી** જગડુશાહના સમકાલીન હતા તેણે તેઓશ્રીનો **ભદ્રાવતી** (કચ્છ-ભદ્રેશ્વર)મા પ્રવેશમહોત્સવ ધામધૂમથી કર્યો હતો, તેમની વિદ્યમાનતામા જ તેમના પટ્ટધર શ્રીષેણસૂરિજીને એ જ શાહે મહોત્સવ કરીને સ્થપાવ્યા હતા જગડુશાહને ભાવી દુષ્કાળની સૂચના તથા ત્યારપછી મ ત્રપતિનુ તિલક પણ એ જ સૂરિજીએ કર્યું હતુ

તેથી કોઈ વખતે તે પોતાના કુટુંબ સાથે પોતાને ઉપયોગી વસ્તુઓ અને પૂજાની સામગ્રી ગાડામાં લઈને શંખેશ્વરજીની યાત્રા કરવા માટે નીકળ્યો હતો. રસ્તામાં જતાં જતાં એક રાત્રે ચોરોએ તેની બધી સામગ્રી લૂંટી લીધી. છતાં પોતાનો અભિગ્રહ પૂર્ણ કરવા માટે તે જેમ તેમ કરીને શ્રી શંખેશ્વરજી પહોંચ્યો. ત્યાં જઈ ભક્તિપૂર્વક શ્રી **પાર્શ્વ**પ્રભુજીની પૂજા કરીને પ્રભુસ્તુતિ કરતાં ભક્તિમાં મુગ્ધ બનેલ સુભટ શાહ કહેવા લાગ્યો કે–હે પ્રભુ! ભક્તોનાં તમામ વિઘ્નો દૂર કરનાર અને ઇચ્છિત મનોરથોને પૂર્ણ કરનાર આ કામિત તીર્થ છે, એવી તમારી ખ્યાતિ દેવતાઓ પણ ગાય છે. તમો સર્વનાં સંકટો દૂર કરવામાં સમર્થ છો. તમો દુનિયાના રોગ, શોક, આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિ, ચોર વગેરેના ભયો આદિનો નાશ કરવાની શક્તિ ધરાવો છો. છતાં તમો પોતાના ઘરની પણ રક્ષા કરી શકતા નથી. એટલે કામિતતીર્થપણાની તમારી જે ખ્યાતિ થઈ છે, તે નકામી છે–ખોટી પડે છે. જે મનુષ્ય કે દેવ પોતાના ઘરની રક્ષા કરી શકતા નથી તેની બહાર કંઈ પણ કિંમત અંકાતી નથી, બલ્કે પવન પણ તણખલાની માફક તેને ઉડાડી મૂકે છે.

સુભટશાહની ભક્તિ, શ્રદ્ધા અને ભક્તિમુગ્ધ સ્તુતિથી ખુશી થયેલ અધિષ્ઠાયક દેવે તેની ચોરાઈ ગયેલી બધી વસ્તુઓ ચોરો પાસેથી લાવીને તેના ગાડામાં મૂકી દીધી. એ જ વખતે સુભટશાહના પુત્રે આવીને વધામણી આપી કે પિતાજી! આપણી ચોરાઈ ગયેલી બધી વસ્તુઓ ગાડામાં જ છે. તે સાંભળીને શેઠ ઘણો જ ખુશી થયો. સાથે લાવેલ

સામગ્રી વડે ધામધૂમથી પ્રભુજીની પૂજા કરી યાત્રા પૂર્ણ કરી તે કુટુબ સાથે પોતાને સ્થાને ગયો અને જગતમા શ ખેશ્વરજીનો મહિમા વધ્યો (સ્તો ૨૧)

(૩) વિ સ ૧૭૫૦મા ખેડાના એક ગૃહસ્થે કાઢેલ સંઘ સાથે કવિવર ઉપાધ્યાયજી શ્રીઉદયરત્નજી[1] શ્રીશ ખેશ્વર તીર્થની યાત્રાએ પધાર્યા હતા તે વખતે શખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુની મૂર્ત્તિ ત્યાના ઠાકોરોના કબજામા હોઈ તેઓ એક સોનામહોર (ગીની) લીધા સિવાય કોઇને દર્શન કરવા નહીં દેતા તેથી અથવા તો તે વખતે પૂજારીઓનું પ્રાબલ્ય વધી જવાથી મોડા આવેલા સઘને દર્શન કરવા માટે દરવાજા

---

૧ તપાગચ્છીય શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજીના બીજા પટ્ટધર શ્રીવિજયતિલકસૂરિના પટ્ટધર શ્રીવિજયાનદસૂરિના પરિવારમા વિજયરાજસૂરિશિષ્ય વિજયરત્નસૂરિશિષ્ય હીરરત્નસૂરિશિષ્ય લબ્ધિરત્નશિષ્ય સિદ્ધરત્નશિષ્ય મેઘરત્નશિષ્ય અમરરત્નશિષ્ય શિવરત્નના ઉપાધ્યાય શ્રીઉદયરત્નજી શિષ્ય થાય છે અને તેઓ અઢારમા સૈકાના ઉત્તરાર્ધમા થયા છે તેઓ ખેડાના રહીશ હતા અને ઘણેભાગે મીઆગામમા તેઓ સ્વર્ગવાસી થયા છે. તેઓ મોટા કવિ હતા તેમણે રાસો, શલોકા, છદો, સ્તવનો, ચૈત્યવદનો, સ્તુતિઓ, સજ્ઝાયો વગેરે નાની મોટી અનેક કૃતિઓ ગુજરાતી ભાષામા રચી છે તેમનો કાવ્યરચનાકાળ સ ૧૭૪૯થી ૧૭૯૯ સુધીનો જણાય છે તેમનામા ઇંદ્રજાળની તથા ઔપદેશિક શક્તિ પણ સુદર હતી તેમણે ઘણા માણસોને નવા જૈન બનાવ્યા હતા તેમની કૃતિઓ તથા તેમની શક્તિ માટે જુઓ "જૈન ગુર્જર કવિઓ" ભાગ બીજો, પૃ૰ ૩૮૬ થી ૪૧૫

ઉઘાડી નહીં આપ્યા હોય અને કવિવર **ઉદયરત્નજી** તથા શ્રીસંઘને દર્શન કર્યા પછી જ ભોજનાદિ લેવાની પ્રતિજ્ઞા હોઇ કવિવર ઉદયરત્નજીએ એકાગ્ર ચિત્તથી ભક્તિમાં તલ્લીન થઇને ત્યાં જ ઊભા ઊભા " પાસ સંખેસરા, સાર કર સેવકાં, દેવ કાં એવડી વાર લાગે;" (સ્તો. ૪૩) આ છંદની રચના કરીને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. તેમની ભક્તિ અને દૃઢતાથી પ્રસન્ન થઈને નાગરાજ **ધરણેન્દ્રે** તે પેટીનાં કમાડ અથવા તો દેરાસરનાં દરવાજાનાં કમાડ ઉઘાડી નાંખ્યાં.[1] સૌ સંઘે

---

૧ " શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ " નામની ચોપડીમાં લખ્યું છે કે " કવિ **ઉદયરત્નજી** સંઘ સાથે જ્યારે **શંખેશ્વરજી** પહોંચ્યા ત્યારે દેરાસરનાં દ્વાર બંધ હતાં. " જ્યારે માસ્તર **પોપટલાલ સાંકળચંદે** છપાવેલ " સ્તવનાદિ સંગ્રહ " (અર્થ સાથે) નામની ચોપડીમાં ઉક્ત સ્તવન (છંદ) છાપેલ છે, તેની નીચે ફુટનોટમાં તેમણે લખ્યું છે કે–" કવિ **ઉદયરત્નજી** સંઘ સાથે **શંખેશ્વરજી** પહોંચ્યા, તે વખતે શંખેશ્વરજી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ ત્યાંના ઠાકોરોના કબજામાં હતી. તેઓ પેટીમાં રાખતા અને યાત્રાળુઓને એક સોનામહોર લઈને દર્શન કરાવતા. " આ વાત કદાચ સાચી પણ હોય. ઉક્ત સ્તવન (છંદ)ની રચના જોતાં આ વાતની છાયા તેમાં હોય એવો પ્રતિભાસ થાય છે. સંભવ છે કે–ગામમાં જૂના મંદિરનું જે ખંડિયેર ઊભું છે, તેનો નાશ મોગલ બાદશાહ **ઔરંગઝેબની** મુસલમાન ફોજે કર્યો હોય, તે વખતે ગામના ઠાકોરોએ બચાવ માટે કાંઇક પ્રયત્ન કર્યો હોય, લડ્યા હોય, અને ઉક્ત મૂર્તિને સંતાડી દીધી હોય અને મંદિર તોડીને મુસલમાની ફોજ ગયા પછી ઉક્ત મૂર્તિને થોડાં વરસો સુધી પોતાના કબજામાં રાખીને યાત્રાળુઓ પાસેથી દર્શન કરાવવાના બદલામાં દ્રવ્ય લેતા હોય.

આનન્દપૂર્વક દર્શન-યાત્રા-સેવા પૂજા કરી આ ચમત્કારથી ઠાકોરો શંખેશ્વરજી ઉપર શ્રદ્ધાવાળા થયા, તેમજ ગામના તથા દેશના લોકોમા તીર્થનો મહીમા વધ્યો, અને તેઓ પણ આ તીર્થની પ્રેમભક્તિપૂર્વક ભક્તિ કરવા લાગ્યા કવિવરે દર્શન થતાજ હર્ષિત થઇને જોડેલા બે પદ આ છે

"આજ મ્હારે મોતીડે મેહ વુઠયા,
પ્રભુ પાસ સંખેસરો આપ તુઠયા"

તેજ વખતે અથવા પાછળથી તેમણેજ બનાવેલ-

"સેવો પાસ સંખેસરો મન્ન શુદ્ધે,
નમો નાથ નિશ્ચે કરી એક બુદ્ધે," (સ્તો ૪૪)

આ છંદની પાછળ તેમણે જોડી દીધા હોય તેમ લાગે છે

(૪) પં શ્રીશુભવિજયજીના શિષ્ય કવિ પં શ્રી વીરવિજયજીએ[1] રચેલ-

---

[1] પં શ્રીશુભવિજયજીના શિષ્ય આ પં વીરવિજયજી મહારાજ મોટા કવિ હતા તેમણે ચોસઠપ્રકારી પૂજાઓ, નવાણુપ્રકારી પૂજા વગેરે અનેક પૂજાઓ, રાસો, ચૈત્યવંદનો, સ્તવનો, સજ્ઝાયો વગેરે અનેક સુંદર કૃતિઓ ગુજરાતી ભાષામા રચી છે તેમણે રચેલા શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના ચાર સ્તવનો અમને મળ્યા છે, તે અમે આમા સ્તોત્રાંક ૯૨, ૯૩, ૯૪, ૯૫ મા આપ્યા છે સ્તો ૯૫ વાળુ સ્તવન બહુ ગૂઢાર્થવાળુ છે. તેમનો કાવ્યરચનાકાળ સંવત ૧૮૫૭ થી ૧૯૦૮ સુધીનો હોવાનુ જણાય છે સાભળવા પ્રમાણે પાટણમા શ્રીમાન્ પ્રવર્તકજી શ્રીકાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીના પ્રશિષ્ય

" સાર કર સાર કર સ્વામી શંખેશ્વરા,
વિશ્વવિખ્યાત એકાંત આવો; "

આ સ્તવન (સ્તો. ૯૨) ઉપરથી જણાય છે કે તેઓ લઘુ વયમાંથી જ **શ્રીશંખેશ્વરજી** પર પૂર્ણ શ્રદ્ધા અને ભક્તિ રાખતા હતા. આ સ્તવનમાંથી આવી ઝલક નીકળતી જણાય છે કે–

" કવિવર પં. **વીરવિજયજીને** (તેમનાથી વિરુદ્ધ પક્ષના કોઈ યતિ વગેરેના ઉશ્કેરવાથી) કોઇ રાજા અથવા મોટો અમલદાર ઉપદ્રવ કરતો હશે. તે ઉપદ્રવ દૂર કરવા માટે તેમણે **શંખેશ્વરજીમાં** બાર માસ સુધી રહીને ધ્યાન કર્યું હતું." તે પ્રસંગે આ સ્તવન રચેલું હોય એમ જણાય છે. તેમાં તેમનું કાર્ય સિદ્ધ થવાથી તેઓ શંખેશ્વરજી પર વધારે ભક્તિવાળા બન્યા હોય તેમ જણાય છે, અને તેને પરિણામે તેઓએ **અમદાવાદથી** સં. ૧૮૭૭ અને ૧૮૭૮ માં મોટા સંઘો કઢાવીને ગુજરાતના બીજા સંઘોની સાથે શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રાઓ મોટા આડંબરથી કરી હતી.

(૫) **એલગપુર** શહેરના મહારાજા **એલંગદેવની** કાયા શ્રીશંખેશ્વર **પાર્શ્વ**પ્રભુજીના પ્રભાવથી, તેમનું સ્નાત્ર-(સ્નાન)જળ શરીરે લગાવવાથી નીરોગી થઇ ગઇ (સ્તો. ૧૬૦).

મુનિરાજ શ્રીજશવિજયજી પં. શ્રી**વીર**વિજયજી મહારાજની કૃતિઓનો સંગ્રહ એકત્રિત કરી રહ્યા છે.

પં. શ્રીવીરવિજયજી મહારાજ માટેની વિશેષ હકીકત જાણવા માટે "જૈન ઐતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસંચય"માં છપાયેલ "શ્રીવીરવિજય રાસ" તથા 'જૈનયુગ' પૃ. ૪, પુ. ૧૩૨માં છપાયેલ રા. **ગિરધ**-રલાલનો 'પંડિત વીરવિજયજીનો ટૂંકા પ્રબંધ' જુઓ.

(૬) ફાર્બસ ગુજરાતી સભા (મુબઈ) તરફથી વિ સ ૧૯૮૪મા પ્રગટ થએલ 'ગુજરાતના ઐતિહાસિક સાધનો' (વિભાગ ૧–૨)મા તેના પ્રસિદ્ધ લેખક **નર્મદાશંકર વલ્લભજી દ્વિવેદીએ** લખ્યું છે કે–"સ ૧૧૭૨ની સાલમા **મેનાજી ગંધારીઓ** નામનો વાણીઓ પોતાના વહાણો ભરીને સમુદ્ર માર્ગે જતો હતો, તેવામા સમુદ્રમા ખૂબ જ તોફાન થયુ, વહાણો બચવાની કે જીવતા રહેવાની પણ આશા ન રહી તેથી તેણે **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું** ભક્તિ પૂર્વક સ્મરણ કરીને પોતાના વહાણોમાની કુલ મિલ્કતનો ચોથો ભાગ શખેશ્વર તીર્થમા ખરચવાની પ્રતિજ્ઞા કરી. શખેશ્વરજીના પ્રભાવથી તેના વહાણો બચ્યા મિલ્કતનો હિસાબ ગણુતા ચોથા ભાગનુ ધન નવ લાખ રૂપિયા થયું તેટલા રૂપિયા ખર્ચીને તેણે શ ખેશ્વરજીનુ દેવાલય બધાવ્યુ [1]

---

૧ શખેશ્વરજી સબધી આ અને બીજી પણ કેટલીક હકીકત જે 'ગુજરાતના ઐતિહાસિક સાધનો' વિભાગ ૧–૨ મા આપેલી છે તે ફાર્બસ ગુજરાતી સભા, મુબઈ તરફથી પ્રગટ થએલ "ફાર્બસ ગુજરાતી સભાના હસ્તલિખિત પુસ્તકોની સવિસ્તર નામાવલી" પૃ ૨૭૬, અને અં ૪૬—૧—૭૦ શખેશ્વર ઐ૦ ગુ૦ હ૦ વિષયાદિ પૃ ૧૭૦–૧ મા પણ આપેલી છે આ બધી હકીકતો લેખક, કેટલાક વર્ષો પહેલા બારોટ કેતેસિંહે લખાવેલી નોધો ઉપરથી લખેલી છે, એટલે એમા સવતમા કદાચ ફેરફાર હશે નવુ મદિર બધાવવાને બદલે કદાચ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હશે અને એટલા જીર્ણોદ્ધારમા જ નહીં તો કદાચ સઘ કાઢીને યાત્રા કરવામા, જીર્ણોદ્ધારમા અને જીર્ણોદ્ધારના પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ વગેરેમા મળીને નવ લાખ રૂપિયા ખરચ્યા હશે એ ગમે તેમ હોય પણ અન્ય ધર્માવલબી

આવી રીતે જેમ કેટલાક ચમત્કારોનો ગ્રંથો અને સ્તવનાદિમાં ઉલ્લેખ થયો છે તેમ લોકોમાં પણ અનેક ચમત્કારોની વાતો બહુ પ્રચલિત છે. તેમાંથી પણ ૨—૪ દાખલા અહીં આપવા ઉચિત સમજું છું.

(૧) અહીંના લોકો દૃઢતાપૂર્વક માને છે કે–" **શંખેશ્વર**ની યાત્રાએ આવનારા કોઈ પણ યાત્રાળુઓ દુઃખી થતા નથી. દિવસે તો શું ? રાત્રે પણ ચોર–ડાકુ વગેરે યાત્રાળુઓને લૂંટતા નથી.[1] કદાચ કોઇ એવા અજાણ્યા ચોરો લૂંટવા આવે તો શંખેશ્વરજીના ચમત્કારથી તેઓ નાસીપાસ થઈને ચાલ્યા જાય છે; ચોરોને પણ શાસનદેવ દુઃખી કરતા નથી, તેઓ ચાલ્યા જાય એટલે બસ.

પંચાસરની એક શ્રાવિકા બાઇને પુત્ર જનમ્યા પછી થોડા સમયમાં જ તેનો પતિ મરી ગયો. શ્રાવિકાએ પોતાના એકનાએક પુત્રની રક્ષા માટે **શ્રીશંખેશ્વરજી**ની યાત્રા કરીને પોતાના પુત્રની ભારોભાર રૂપિયા તોળીને શંખેશ્વરજીમાં

બારોટો પણ આ તીર્થની યશોગાથા ગાય છે–પ્રશંસા–સ્તુતિ કરે છે, અને તેને અન્યમતાવલંબી વિદ્વાન લેખકો પણ પોતાનાં પુસ્તકોમાં સ્થાન આપે છે, એ જ, આ તીર્થનો પ્રભાવ–ચમત્કાર આલમમાં કેટલો ફેલાયેલ છે, એ સ્પષ્ટ બતાવી આપે છે.

૧ અત્યારે પણ **શંખેસરજી, હારીજ, રાધનપુર**ની આસપાસમાં લોકો ગાડામાં દિવસ કરતાં વિશેષ ભાગે રાત્રે જ મુસાફરી કરે છે. આ પ્રદેશમાં ખાસ દુષ્કાળ સિવાય રાત્રે ચોર–લૂંટારુઓનો ભય જરા પણ નથી.

અર્પણ કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી છોકરો રા વર્ષનો થયો એટલે પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરવા માટે માતા પોતાના પુત્રને તથા રૂપિયા સાથે લઇને શંખેશ્વરજી જવા નીકળી આ વાતની કોઈ ચોરોને ખબર પડવાથી તેમણે જઇને માર્ગમા ગાડાને અટકાવ્યું ગાડામાથી બાઇને ઉતારી મૂકી અને ગાડામાની મિલ્કત ચોરો એકઠી કરીને ગાસડી બાધવા મડયા નિરાધાર બાઇએ શખેશ્વરજીને વિનતિ કરી કે-"હે પ્રભુ ! મારી માનતા પૂરી કરવા માટે હુ આપની પાસે આવતી હતી, ત્યા આ ચોરો મને લૂટી લ્યે છે આટલા રૂપિયા ફરીવાર લાવીને મારી માનતા હુ પૂરી કરી શકુ તેવી મારી સ્થિતિ નથી મારી માનતા પૂરી કરાવવી અને લાજ રાખવી આપના હાથમા છે" બસ થોડીવારમા જ—તત્કાલ કોઈ મોટો ઘોડેસ્વાર ઘોડા દોડાવતો દોડાવતો ત્યા આવ્યો તેણે ચોરોને ધમકાવ્યા તેથી ચોરો નિરુત્સાહી થઇને ચાલ્યા ગયા પેલો ઘોડેસ્વાર બાઇને ગાડા સહિત શખેશ્વરજીના ઝાપા સુધી પહોચાડીને કયાઈ ચાલ્યો ગયો આ કિસ્સો શખેશ્વરજીના વૃદ્ધ પુરુષો પાસેથી મેં સાભળીને અહી આપ્યો છે

(૨) યાત્રાળુઓ રસ્તો ભૂલ્યા હોય તેને પણ સહાય કરે છે તે માટે તાજો જ દાખલો છે કે—**રાધનપુર**ના શ્રાવકો **શેઠ હરગોવિંદ** વગેરે રાત્રે શખેશ્વરજી જતા હતા. અજવાળી ગત હતી, છતા રસ્તો ભૂલ્યા આડે રસ્તે ચાલતા નદી આડી આવી ગાડુ કેમે લેખ ઉપર ચડે નહીં સાવ નિરાશ થઈ ગયા થોડી વાર પછી એકદમ હિંમત આવી અને ભારી ગાડાને હાથોહાથ લેખ ઉપર ચડાવી દીધુ પણ ઉપર

ચડ્યા પછી રસ્તો ન મળે. મૂંઝવણમાં પડ્યા. થોડી વારમાં એક કાળો ઘોડેસ્વાર આવ્યો, તેણે કહ્યું કે તમે રસ્તો ભૂલ્યા છો, મારી પાછળ પાછળ આવજો. તેની પાછળ પાછળ ઠેઠ શંખેશ્વરજીના ઝાંપામાં પહોંચ્યા, એટલામાં પેલો ઘોડેસ્વાર ક્યાંઈ અદૃશ્ય થઈ ગયો. આ કિસ્સો જેમને બન્યો હતો તે શ્રાવક હરગોવિંદના મુખથી જ મેં સાંભળીને અહીં આપેલ છે.

(૩) ઘણીવાર યાત્રાળુઓ અંધારી રાતે શંખેશ્વરજી આવતા હોય અને રસ્તો ભૂલવાથી ભય જેવું લાગતું હોય તો શંખેશ્વરજીના મંદિરના શિખર ઉપર જાણે સર્ચલાઈટ મૂકી હોય તેવો દીવો દેખાય છે અને તેનો પ્રકાશ ત્રણ ચાર ગાઉ સુધી પડે છે. તેના અજવાળાથી યાત્રાળુઓ ગામમાં પહોંચી જાય છે. ગામમાં પહોંચી ગયા પછી જુએ તો શિખર ઉપરનો દીવો કે તેનો પ્રકાશ કંઈ પણ મળે નહીં. આ કિસ્સાને નજરે જોયેલ શંખેશ્વરના વૃદ્ધ ચોકીદાર—રજપૂતો પાસેથી આ વાત મેં સાંભળીને અહીં લખી છે.

(૪) શંખેશ્વર ગામ બહાર ઉત્તર દિશામાં શ્મશાન તરફ હાલમાં એક મોટો ખાડો છે. પ્રાચીન કાળમાં આ ગામના રહીશ એક ગૃહસ્થની ગાય હમેશાં ચરીને ઘેર પાછા આવતી વખતે તે ખાડાને સ્થાને જતી, ત્યાં તેનું દૂધ ઝરી જતું. ઘેર આવ્યા પછી દૂધ ન નીકળે, ગોવાળીઆ સાથે વખતો વખત તકરાર થતાં થોડા દિવસ પછી તે માટે ખાત્રી કરવા ગાયની પાછળ પાછળ બરાબર તપાસ રાખતાં તે ખાડાના સ્થાને ગાયનું દૂધ ઝરી જતું જોયું. એટલે ત્યાં કોઇ ચમ-

ત્કારિક દેવ હોવાની લોકોને ખાત્રી થવાથી તે ખાડાવાળી જમીનને ખોદાવતા ત્યાથી શ્રીશ ખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્ત્તિ નીકળી એટલે શ્રીસઘે ગામમા નવું દેરાસર (ગામમા જૂના દેરાસરનુ ખડિયેર છે તે) કગવીને તેમા બિરાજમાન કરી

(૫) આજથો પદરેક વર્ષ પહેલા ઝીઝુવાડાથી શ્રીશ ખેશ્વરજીની યાત્રા કરવા માટે એક સઘ નીકળ્યો હતો. આ સઘમા ઘણા ગાડા અને ઘણા માણુસો હતા આ સઘ નીકળ્યાની વાત દૂર દૂરના ગામોમા પણ ફેલાઇ ગઈ હતી ઝીંઝુવાડાથી શ્રીશખેશ્વરજી ફક્ત આઠ જ ગાઉ થતુ હોવાથી, સઘનું પ્રયાણુ દિવસે જ કરવાનુ હોવાથી તથા એ તરફમાં ચોર-ડાકુના ઉપદ્રવનો ભય ઓછો હોવાથી સઘપતિએ વિશેષ ચોકીદારો સાથે લેવાની વ્યવસ્થા કરી નહોતી આ વાતની છેટેના ગામડાઓના લૂટારુઓને ખબર પડવાથી તેની એક ટોળી મળીને તેણે આ સઘને લૂટવાનો નિર્ણય કર્યો જ્યારે આ સઘ આદ્રિયાણા અને શ ખેશ્વર વચ્ચે આવેલી નદી પાસે આવી પહોચ્યો, તેટલામા તે ધાડપાડુઓની હથીઆરબધ ટોળીને આવતી જોઈને સઘના માણુસો ભય પામ્યા, અને શ્રીશ ખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનુ સ્મરણ કરવા લાગ્યા. ધાડપાડુઓ નજીક આવીને સઘના માણુસોને ડરાવવા તથા લૂટવાની તૈયારી કરવા લાગ્યા પગ્તુ થોડીવારમા જ ભાવપૂર્વક કરેલા સ્મરણથી શખેશ્વરજીની દિશા તરફથી ઘોડેસ્વારોની એક ટુકડી આવી પહોચી તેણે ધાડપાડુઓને ખૂબ ધમકાવ્યા, તેથી ધાડપાડુઓ ભાગવા લાગ્યા, ઘોડેસ્વારોની ટુકડી તેની પાછળ ગઈ ધાડપાડુઓ ભાગી ગયા અને ઘોડેસ્વારની ટુકડી

ક્યાં અદૃશ્ય થઈ ગઈ તેની ખબર પણ ન પડી. સંઘ શ્રીશંખે-શ્વરજી પહોંચી ગયો અને ત્યાં સૌએ આનંદપૂર્વક યાત્રા–સેવા–પૂજા–દર્શનાદિનો લાભ લીધો.[1]

(૬) આચાર્ય શ્રી**મતિસાગરસૂરિજી** અને શ્રીમાન્ પં. **માનસાગરજી** આદિ મુનિરાજો સં. ૧૯૯૬ ની સાલનું ચોમાસું **પાટણ** પાસે આવેલ **ચાણસ્મા** ગામમાં રહ્યા હતા. ત્યાં તેમના વ્યાખ્યાનમાં ચાણસ્માની નજીકના ગામડાનો રહીશ એક જૈન પાટીદાર અવારનવાર વ્યાખ્યાન સાંભળવા આવતો હતો. તે વખતે તેમણે વ્યાખ્યાનમાં પ્રસંગોપાત્ત **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી**ના પ્રભાવનું વર્ણન કર્યું હતું. ચોમાસું પૂર્ણ થયા પછી તેઓ સર્વ વિહાર કરતાં કરતાં માઘ માસમાં **હારીજ** પધાર્યા હતા.

આ તરફથી પેલા પાટીદારને ઘેર એ અરસામાં તેનો કોઈ સગો–સંબંધી મહેમાન તરીકે આવ્યો હતો, તેની બન્ને આંખોમાં આવેલા મોતીયા પાકી ગયેલા હોવાથી તે કંઇ પણ દેખી શકતો નહોતો, તેમજ તેની આંખોમાં કંઈ રોગ હોવાથી ડૉક્ટરોએ તેના મોતીયા નહીં જ ઉતરી શકે એમ સ્પષ્ટ જણાવી દીધેલ હોવાથી તે ઘણો દુઃખી અને ચિંતાતુર હતો. ઘરધણી પાટીદારે તેને આશ્વાસન આપતાં **શ્રીશંખેશ્વરજી** તીર્થના પ્રભાવની વાત કરી; તેથી બન્ને જણની શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થની યાત્રા કરવાની ભાવના થવાથી શંખેશ્વરજી ગયા. ત્યાં શ્રદ્ધા અને ભક્તિપૂર્વક શ્રી**પાર્શ્વનાથ**

---

૧ આ વાત (સંસારીપણામાં **ઝીંઝુવાડાના** વતની) મુનિરાજ **શ્રીભાનુવિજયજી** પાસેથી સાંભળીને લખી છે.

પ્રભુજીની યાત્રા-સેવા-પૂજા કરીને તેઓ ખૂબ ખુશી થયા પહેલા પાટીદારની સૂચનાથી બીજો (મોતીયાવાળો) પાટીદાર શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુજીના નમણુ-સ્નાનનુ જળ ત્રણ વાર પોતાની આંખોએ લગાડીને આંખોને ચોળવા લાગ્યો ચોળતા ચોળતા તુરત જ-થોડી જ વારમા બન્ને આંખોના નીકળી પડેલા ચણાની દાળ જેવડા મોતીયા પોતાના હાથમા આવ્યા અને પોતે સાવ દેખતો થયો ખુશી થયેલા તે બન્ને જણા ખૂબ આનદ પૂર્વક યથાશક્તિ એ તીર્થની સેવા-ભક્તિનો લાભ લઈને પોતાને ગામ જવા માટે ત્યાથી નીકળીને હારીજ આવ્યા ત્યા અગાઉથી પધારેલા આચાર્ય શ્રીમતિસાગરસૂરિજી મહારાજ આદિ મુનિગણોના દર્શન થવાથી તેમની પાસે જઈ વદના કરીને તે બન્ને પાટીદારોએ પોતે અનુભવેલા શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના માહાત્મ્યની બધી વાત કહી દેખાડી આ વાત સાભળીને બધા બહુ ખુશી થયા આ વાત થતી હતી તે વખતે પન્યાસ શ્રીમાનસાગરજી પાસે બેઠેલા જ હતા અને તેમણે આ વાત સપૂર્ણ સાભળેલી હતી તેમની પાસેથી વળા ગામમા સાભળીને આ ચમત્કારની વાત મેં અહીં આપેલ છે

આ તીર્થના ચમત્કારોની આવી બહુ બહુ વાતો લોકોમા ઘણી પ્રસિદ્ધ છે તે બધી જો એકત્રિત કરવામા આવે તો એક મોટુ ખાસ્સુ પુસ્તક ભરાય આ ઉપરથી સહજમા સમજી શકાય તેમ છે કે-આ તીર્થ અત્યત પ્રાભાવિક અને ચમત્કારિક છે.

પ્રકરણ આઠમું : અધિષ્ઠાયક દેવો

તીર્થંકર-વીતરાગ પ્રભુના શાસન-તીર્થની રક્ષા કરનાર અને ભક્તોનાં વિઘ્નો દૂર કરીને અભિષ્ટ મનોરથોને પૂર્ણ કરનાર દેવોને અધિષ્ઠાયક દેવો કહેવામાં આવે છે. શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુના તીર્થની-શાસનની રક્ષા કરનાર તરીકે **પાર્શ્વયક્ષ**, નાગરાજ **ધરણેન્દ્ર** અને **પદ્માવતી**દેવી અતિ પ્રસિદ્ધ છે. પરંતુ તે સિવાય પણ બીજાં કેટલાંક દેવ-દેવીઓ **પાર્શ્વ** પ્રભુના અધિષ્ઠાયકો-સેવકો હોવાનું કેટલાક ગ્રંથો અને સ્તોત્રાદિમાં લખ્યું છે. જેમકે-સ્તો. ૧ માં લખ્યું છે કે-"**પાર્શ્વયક્ષ**, **કમઠ**, **ધરણેન્દ્ર** વગેરે દેવો અને **પદ્માવતી**, **જયા**, **વિજયા**, **વૈરોટ્યા** તથા સોળ વિદ્યાદેવીઓ વગેરે દેવીઓ શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુના અધિષ્ઠાયકો-સેવકો છે; તેમજ સ્તો. ૧૧ માં લખ્યું છે કે-૬૪ ઇંદ્રો, નાગરાજ ધરણેન્દ્ર, દસ દિક્પાલો, નવગ્રહો, યક્ષો, **વૈરોટ્યા**, **પદ્માવતી**, **જયા**, **અજિતા**, **વિજયા**, **અપરાજિતા** અને સોળ વિદ્યા દેવીઓ વગેરે દેવ-દેવીઓ શ્રીપાર્શ્વપ્રભુના અધિષ્ઠાયકો-સેવકો છે. આ બધા પાર્શ્વપ્રભુના અધિષ્ઠાયકો હોવાથી આ તીર્થની સેવા-ભક્તિ રક્ષાનો લાભ લે એ સંભવિત છે. પરંતુ વિશેષે કરીને આ તીર્થની રક્ષા કરવામાં, ભક્તોનાં વિઘ્નો દૂર કરવામાં, ભક્તોના વાંછિત પૂરવામાં, તીર્થનો મહિમા વધારવામાં અને ચમત્કારો દેખાડવામાં નાગરાજ ધરણેંદ્રે, પદ્માવતીદેવીએ અને શ્રીવર્ધમાનસૂરિજીએ (વ્યંતરદેવે) વધારે ભાગ લીધો હોય તેમ ગ્રંથકારો માને છે, અને તે

સભવિત પણ છે, કેમકે-નાગરાજ ધરણેદ્ર ઉપર પૂર્વ જન્મમા પાર્શ્વ પ્રભુનો ઉપકાર, તેમજ ધરણેન્દ્ર અને પદ્માવતી દેવીએ જ શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુની મૂર્ત્તિ પોતાના જિનાલયમાથી શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને આપેલી એજ મૂર્ત્તિ અહીં બિરાજમાન હોવાથી, અને શ્રીવર્ધમાનસૂરિજી આ જ તીર્થના ધ્યાનથી વ્યતરદેવ થયા છે, એટલે એઓ આ તીર્થની સેવા-ભક્તિ વધારે કરે તે બનવા ચોગ્ય છે

શ્રીજિનહર્ષગણીએ વિ સ ૧૪૯૭મા સસ્કૃત ભાષામાં રચેલ "શ્રીવસ્તુપાલચરિત્ર"મા લખ્યું છે કે-વૃદ્ધ (વડ) ગચ્છાધિપતિ, સંવિગ્નપાક્ષિક (સવેગી) શિરોમણિ, ચારિત્રપાત્ર શ્રીવર્ધમાનસૂરિજીનો[1] ઉપદેશ સાભળીને મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલે શ્રીશખેશ્વર તીર્થનો સઘ કાઢયો હતો, અને શખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો ત્યારબાદ કાળક્રમે શ્રીવીર પ્રભુના શાસનને ઉદ્યોત કરનાર મહામાત્ય વસ્તુપાલ સ્વર્ગવાસી થવાથી, જૈનશાસનના સ્તભ સ્વરૂપ મહાપુરુષનો અભાવ થયેલો જોઇ શ્રીવર્ધમાનસૂરિજી મહારાજને વિશેષ વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થવાથી તેમણે નિરતર 'આચામ્લ વર્ધમાન તપ' શરૂ કર્યું સઘે પારણું કરવા માટે ઘણો આગ્રહ કરવા છતા શ્રીશખેશ્વર તીર્થ પર વિશેષ ભક્તિના કારણે તેઓશ્રીએ શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુના દર્શન કર્યા પછી જ પારણું કરવાનો દૃઢ અભિગ્રહ કર્યો શ્રીશખેશ્વરજીના ધ્યાનથી નિર્વિઘ્ને તપ પૂરુ થતા સઘ

૧ શ્રીમાન્ જગતચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજને ચિતોડના મહારાણાએ વિ. સં ૧૨૮૫ મા તપા બિરુદ આપ્યુ, તે વખતે આ શ્રી વર્દ્ધમાનસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિદ્યમાન હતા

સાથે (ઘણું કરીને **પાટણ**નો સંઘ હશે) તેઓશ્રી શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રાએ જવા નીકળ્યા.

વૃદ્ધાવસ્થા અને મોટી તપસ્યાથી આચાર્યશ્રીનું શરીર અતિ દુર્બલ થઈ ગયું હોવાથી અને તે વખતે તાપ સખ્ત પડતો હોવાથી રસ્તામાં તેઓશ્રી એક ઝાડ નીચે વિશ્રાંતિ લેવા બેઠા, ત્યાં જ તેઓશ્રીનું આયુષ્ય પૂર્ણ થઈ જવાથી શ્રીશંખેશ્વરજીના ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં જ કાળધર્મ (મૃત્યુ) પામવાથી તેઓ આસન્નભવી–નજીકમાં જ મોક્ષગામી હોવા છતાં વ્યંતરદેવપણે ઉત્પન્ન થયા, અને શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થના અધિષ્ઠાયક દેવ થયા. (સ્તો. ૧૮–૧૯).[1]

આ સિવાય નાગરાજ **ધરણેન્દ્ર** અને **પદ્માવતી**દેવી આ તીર્થની નિત્ય સેવા કરે છે, હમેશાં સાનિધ્યમાં રહે છે, પરચા પૂરે છે, ભક્તોનાં વિઘ્નો દૂર કરે છે, પર્વના દિવસોમાં તેઓ પૂજન કરે છે અને તેમણે આ તીર્થનો મહિમા ઘણો વધાર્યો છે વગેરે વગેરે તો ઘણાં સ્તોત્ર–સ્તવનાદિમાં લખ્યું છે.[2] તેમાંના કેટલાંકમાં સાથે **પાર્શ્વયક્ષ**નું પણ નામ આપેલું છે.

આ પ્રમાણે અધિષ્ઠાયક દેવો જે તીર્થની સાનિધ્યમાં રાત–દિવસ રહેતા હોય તે તીર્થ અધિક મહિમાવંતું હોય તેમાં કંઈ આશ્ચર્ય નથી.

---

૧ કાંઈક ઓછા–વધતા પ્રમાણમાં પણ આ હકીકતને લગભગ મળતી જ હકીકત સ્તો. ૨૩, ૩૧, ૩૨ અને ૧૪૪ માં પણ આપેલી છે.

૨ જુઓ સ્તો૦ ૨૪, ૫૨, ૫૯, ૬૧, ૬૩, ૬૪, ૬૫, ૬૭, ૬૮, ૮૦, ૯૭, ૯૮, ૧૦૫, ૧૧૪, ૧૨૪ થી ૧૩૧, ૧૩૮, ૧૪૯, ૧૫૧, ૧૫૫, ૧૫૭, ૧૫૮, ૧૫૯, ૧૬૧, ૧૬૨.

પ્રકરણ નવમું : યાત્રા

શ્રીશંખેશ્વરપાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનું આ તીર્થ અતિ પ્રસિદ્ધ અને મહાપ્રાભાવિક હોવાથી અહીંની યાત્રા કરવા માટે અનેક સંઘો આવ્યા હશે, હજારો સાધુ-સાધ્વીજીઓએ અને લાખો શ્રાવક-શ્રાવિકાઓએ અહીંની યાત્રા કરી હશે, છતાં મને ગ્રંથો-સ્તવનો વગેરેમાંથી યાત્રા કરનારાઓના જે જે ઉલ્લેખો મળ્યા છે, તેની ટૂંકી નોંધ અહીં આપવી ઉચિત ધારું છું.

સંઘ સાથે મુનિરાજો:—

જે સંઘોમાં આચાર્યો, મુનિરાજો અને સાધ્વીજીઓ વગેરે હોવાનો ઉલ્લેખ છે, તે આ પ્રમાણે છે.

(૧) વૃદ્ધ (વડ) ગચ્છાધિપતિ શ્રીમાન્ વર્ધમાન-સૂરિજી મહારાજાદિ મુનિમંડળ અને સંઘ સાથે મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલે આ તીર્થની ભક્તિપૂર્વક યાત્રા કરી, સંઘપતિનાં દરેક કાર્યો કર્યાં અને તેમણે આ દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો. (સ્તો ૧૮)

(૨) મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલના સ્વર્ગવાસ પછી ઉપર્યુક્ત શ્રીવર્ધમાનસૂરિજી મહારાજ સંઘ સાથે આ તીર્થની યાત્રા કરવા પધારતા માર્ગમાં જ કાળધર્મ પામ્યા-સ્વર્ગવાસી થયા (સ્તો૦ ૧૯)

(૩) સંઘવી **દેસલે** ગુરુ સાથે ચતુર્વિધ સંઘ સહિત અહીંની યાત્રા કરીને મહોત્સવપૂર્વક સંઘપતિનાં સર્વ કૃત્યો કર્યાં. (સ્તો. ૨૨)

(૪) ઉપાધ્યાય **શ્રીઉદયરત્નજીએ ખેડાથી** નીકળેલા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે વિ. સં. ૧૭૫૦ની આસપાસમાં અહીંની યાત્રા કરી.

(૫) **ધામી[1] વીરજીએ** કાઢેલા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે **તપાગચ્છીય** નાયક **શ્રીવિજયસેનસૂરિજી** (બીજા), **શ્રીવિજયધર્મસૂરિજી**, ઉપાધ્યાય **શ્રીરાજવિજયજી, અમૃતવિજયજી** વગેરે ઘણા યતિઓએ આ તીર્થની વિ. સં. ૧૮૩૦ ના માઘ વદિ ૯ ને દિવસે યાત્રા કરી. (સ્તો. ૬૭).

(૬) **વીસલનગરના[2]** સંઘ સાથે પં. **શ્રીઉત્તમવિજયજીના** શિષ્ય પં. **શ્રીપદ્મવિજયજીએ** સં. ૧૮૩૪ના માગશર વદિ ૫ શુક્રવારે આ તીર્થની યાત્રા કરી. (સ્તો. ૮૫)

(૭) **તપાગચ્છના** શ્રીપૂજ્ય **શ્રીવિજયજિણંદ**

---

૧ આ સંઘ, કયા ગામથી નીકળેલો ? તે આમાં કંઈ લખ્યું નથી. પરંતુ અત્યારે પણ **રાધનપુરમાં ધામી જેસીંગલાલ નેમચંદ** વગેરે ધામી કુટુંબ વસે છે. કદાચ તેમના પૂર્વજોએ આ સંઘ કાઢ્યો હોય.

૨ આ **વીસલનગર** તે ગુજરાતમાં **મહેસાણા** પાસે આવેલું **વીશનગર** અથવા તો નાની મારવાડમાં એરણપુરારોડ સ્ટેશન પાસે આવેલું **વીશલપુર** હોવું જોઈએ.

(જિનેંદ્ર) સૂરિજીએ કૃષ્ણવિજયજીશિષ્ય રંગવિજયજી વગેરે પરિવાર સાથે અહીંની યાત્રા કરીને વિ સં ૧૮૫૨ના માઘ સુદ ૭ સોમવારે, આસપાસના તમામ ગામોના મહાજન–સંઘને બોલાવીને સમજાવીને તેઓનો પરસ્પરનો વિરોધ મટાડી બધાને ભેગા બેસાડી જમાડીને સંપ કરાવ્યાનો યશ લીધો (સ્તો ૯૧)

(૮) સંઘવી **મૂલચંદના** પુત્ર **માણેકશા** અને **શ્રીમાળી ઇચ્છાચંદે** ગુજરાત (પ્રાય **અમદાવાદ**)થી કાઢેલ ચતુર્વિધ સંઘ સાથે પં. શ્રીશુભવિજયજી શિષ્ય પં. શ્રીવીરવિજયજી મહારાજે આ તીર્થની યાત્રા સં ૧૮૭૭ ના માગશર વદિ ૧ ને દિવસે કરી (સ્તો ૯૩)

(૯) શેઠ **મોતીશાહના** સમયમાં **અમદાવાદના** **નાનામાણેકના** પુત્ર સંઘવી **પ્રેમચંદ વીરચંદે** કાઢેલ ચતુર્વિધ સંઘ સાથે ઉપર્યુક્ત પં શ્રીવીરવિજયજી મહારાજે વિ. સં ૧૮૭૮ના ફાગણ વદિ ૧૩ને દિવસે આ તીર્થની યાત્રા કરી તે વખતે ગુજરાતમાંથી ગામેગામના સંઘો અહીં યાત્રાર્થે આવ્યા હતા (સ્તો ૯૪)

(૧૦) **રાધનપુરથી** સંઘપતિ **શિવચંદભાઈએ** કાઢેલા ચતુર્વિધ સંઘ સાથે શ્રીમાન્ **આત્મારામજી** (**વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી**) મહારાજે શ્રીહર્ષવિજયજી મહારાજ આદિ પરિવાર સાથે સં ૧૯૪૭ના કારતક વદિ ૫ને દિવસે આ તીર્થની યાત્રા કરી (સ્તો૦ ૧૨૩)

ગૃહસ્થસંઘો :—

જે સંઘો સાથે આચાર્યો કે મુનિરાજો હોવાનો ઉલ્લેખ નથી તે આ છે:–

(૧) 'શ્રીવીરવંશાવલી' નામની પટ્ટાવલીમાં લખ્યું છે કે મહારાજા **સંપ્રતિ** આ તીર્થની વખતોવખત સંઘ સાથે યાત્રા કરતા હતા.[1]

(૨) મહામાત્ય **વસ્તુપાલ–તેજપાલ**, **આબુ** ઉપર વિ. સં. ૧૨૮૭માં **લૂણવસહી** મંદિરની બહુ જ ધામધૂમથી પ્રતિષ્ઠા કરીને પાછા ફરતાં સંઘ સાથે **ચંદ્રાવતી**, **પાલણપુર**, **સત્યપુર** (સાચોર) થઈને શ્રી **શંખેશ્વરજી** તીર્થની યાત્રા કરીને **ધોળકા** ગયા. (સ્તો. ૨૦)

(૩) **શ્રીશત્રુંજય** તીર્થના પંદરમા ઉદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા કરાવીને પાછા ફરતાં વિ. સં. ૧૩૭૧માં **સમરાશાહ** અને તેમના ભાઈ **સહજાશાહ ઓસવાલ** સંઘ સાથે **વઢવાણ**,

---

૧ "**સંપ્રતિ** રાજા; ૧ શ્રી **સિદ્ધગિરિ**, ૨ **રેવંતગિરિ**, ૩ **શ્રીશંખેશ્વર**, ૪ **નંદિય**, ૫ **બ્રાહ્મણવાટક** રથજાત્રાદિ પ્રમુખ મહાતીર્થ જાણી વર્ષમાંહિ વાર ચ્યાર સંઘપતિ હુઈ જાત્રાનો લાભ કમાવે."
–' શ્રીવીરવંશાવલી.' '(જૈનસાહિત્યસંશોધક)' ખંડ ૧ અંક ૩, પૃષ્ઠ ૮

(આમાં, **સંપ્રતિ** મહારાજા, ઉપરોક્ત તીર્થોની સંઘ સાથે પ્રત્યેક વર્ષમાં ચાર વખત યાત્રા કરતા હોવાનું લખ્યું છે. પણ એ તો, રેલ્વે આદિ સાધનોના અભાવવાળા એ સમયમાં અને મહાપ્રવૃત્તિવાળા સંપ્રતિ રાજાને માટે બનવું સર્વથા અશક્ય જણાય છે. પરંતુ આ ઉપરથી એટલું અનુમાન જરૂર થઈ શકે કે મહારાજા સંપ્રતિ, ઉપર્યુક્ત વગેરે તીર્થોની અવાર નવાર યાત્રા જરૂર કરતા હશે અને કોઇ કોઈ વાર સંઘ સાથે પણ યાત્રા જરૂર કરતા હશે.)

માંડલ, પાડલા[1] થઇને શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થની હર્ષપૂર્વક યાત્રા કરીને અહીંથી **પાટણ** ગયા (સ્તો૦ ૧૩૬)

(૪) વિ સ ૧૬૫૮મા, ૧૨૦૦ ગાડા, ૭૦૦ ઘોડા અને ઊંટ-સવારો, અને અનેક સુભટોથી યુક્ત સંઘવી **હેમરાજે** કાઢેલ સઘ મારવાડથી અહીં યાત્રાર્થે આવ્યો (સ્તો ૩૭)

(૫) ગામેગામના અનેક સઘો અહી યાત્રા કરવા આવે છે (સ્તો ૬ શ્લો ૬૩ થી ૬૭, સ્તો ૬૬, ૬૮, ૯૬, ૧૧૧, ૧૧૨, ૧૨૩, ૧૨૯, ૧૪૯, ૧૫૭)

---

૧ કૃષ્ણ-**જરાસધ**ના યુદ્ધમા શ્રીકૃષ્ણના સૈન્યની રક્ષા કરતા **શ્રીઅરિષ્ટનેમિકુમારે** જે ઠેકાણે શખ વગાડીને તથા રથ ફેરવીને લાખ્ખો રાજાઓને જીત્યા હતા, તે જગ્યાએ **પાડલા** ગામમા શ્રીકૃષ્ણે મદિર બધાવીને તેમા **શ્રીનેમિનાથ** પ્રભુજીની મૂર્ત્તિ સ્થાપન કરી હતી (સ્તો૦ ૨૨)

પાડલા ગામમા **કન્નઉજ**-કન્નોજના રાજાએ બધાવેલ દેરાસરમા **શ્રીનેમિનાથ** પ્રભુજીની અતિ પ્રાચીન પ્રતિમાજીને નમસ્કાર હો ! (સ્તો૦ ૧૪)

સમરાશાહ અને તેમના ભાઇ **સહજાશાહ, શત્રુજય**ના જીર્ણોદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા કરાવીને ત્યાથી પાછા ફરતા **પાડલા** ગામમા **જીવિતસ્વામી શ્રીનેમિનાથ** ભગવાનને નમીને-યાત્રા કરીને ત્યાથી **શંખેશ્વરજી** ગયા (સ્તો૦ ૧૩૬)

આ **પાડલાગામ શખેશ્વરજી**થી અગ્નિ ખૂણામા ૪૫ માઈલ દૂર વિદ્યમાન છે આને લોકો **પારલા** પણ કહે છે આ ગામમા હમણા સુધી જૈન દેરાસર હતુ થોડા વર્ષો પહેલા જ જૈનોની વસ્તીનો અભાવ થવાથી અહીંની મૂર્તિઓ **શખેશ્વરજી** કે **મુંજપુર**મા પધરાવી દીધી છે

મુનિરાજો:—

(૧) **તપાગચ્છનાયક** શ્રીમાન્ **હીરવિજયસૂરીશ્વરજી** મહારાજ, **શ્રીવિજયસેનસૂરીશ્વરજી** મહારાજ, શ્રી **વિજયદેવસૂરીશ્વરજી** મહારાજ અને **શ્રીવિજયપ્રભસૂરીશ્વરજી** મહારાજ વગેરે પરિવાર સહિત આ તીર્થની યાત્રાએ અનેકવાર પધાર્યા હતા.

(૨) ઉપર્યુક્ત શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરીશ્વરજી** મહારાજ પરિવાર સાથે વિ. સં. ૧૬૫૮ માં **પાટણ**થી યાત્રાર્થે અહીં પધાર્યા હતા. અહીંથી વિહાર કરી **ગિરિનાર** વગેરેની યાત્રા કરીને **નવીનનગર** (જામનગર)માં ચોમાસું કરીને પાછા સં. ૧૬૫૯ માં અહીંની યાત્રા કરીને **અમદાવાદ** જઇને ચોમાસું કર્યું હતું. (સ્તો. ૩૭).

(૩) શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરીશ્વરજી** મહારાજના બીજા પટ્ટધર શ્રીવિજયતિલકસૂરિજી મહારાજના પટ્ટધર **શ્રીવિજયાનંદસૂરિજી**એ (સં. ૧૬૭૬માં સૂરિપદ) આ તીર્થની આનંદપૂર્વક **પાંચ વાર** યાત્રા કરી હતી.

(૪) **શ્રીપુણ્યકલશ** ઉપાધ્યાયે વિ. સં. ૧૭૦૮ ના માગશર વદિ ૧૨ ને દિવસે આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. (સ્તો. ૧૧૩).

(૫) મહામહોપાધ્યાય શ્રીમાન્ **યશોવિજયજી** મહારાજ[1] આ તીર્થ પર અતિ ભક્તિ ધરાવતા હતા અને તેઓ

---

૧ શ્રીમાન્ મહામહોપાધ્યાય શ્રી**યશોવિજયજી** મહારાજ ભારે વિદ્વાન્ હતા. તેમણે ઘણા ગ્રંથો રચ્યા છે. તેમનો ગ્રંથરચનાકાળ લગભગ વિ. સં. ૧૭૩૨ થી ૧૭૪૪ સુધીનો હોવાનું જણાય છે. વિ. સં. ૧૭૪૫માં ડભોઇમાં તેઓ સ્વર્ગવાસી થયા હતા.

સપરિવાર આ તીર્થની યાત્રા કરવા અહીં પધાર્યા હતા

(૬) ઉપાધ્યાય શ્રીલાવણ્યવિજયજીના શિષ્ય શ્રીનિત્યવિજયજીએ સં ૧૭૪૫ ના શ્રાવણ વદિ ૧૩ ને દિવસે આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી (સ્તો ૪૬)

(૭) પં વિનયકુશલશિષ્ય, પં કીર્તિકુશલશિષ્ય, પં જ્ઞાનકુશલ વગેરેએ બહુ દૂર દેશથી આવીને આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી (સ્તો ૧૩૯)

(૮) પં શ્રીઉત્તમવિજયજીના શિષ્ય, પં શ્રીપદ્મવિજયજી ગણીએ આ તીર્થની ૨૧ વાર પ્રેમપૂર્વક યાત્રા કરી હતી (સ્તો ૧૪૨)

(૯) શ્રીપુણ્યસૂરિજીના શિષ્ય શ્રીમોતીસાગરજીએ ચૈત્રી પૂનમે આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી (સ્તો ૬૬)

ગૃહસ્થો —

(૧) વિ સં ૧૩૦૮ મા મહામંત્રી તેજપાલ પોતાના કુટુંબ સાથે (કદાચ સંઘ પણ સાથે હશે જ) શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થની યાત્રા કરવા જતા માર્ગમા ચંદ્રોન્માનપુર (ચંદૂર)[1]મા તેમનું આયુષ્ય પૂર્ણ થતા સ્વર્ગવાસી થઇ ગયા.

---

૧ આ ચંદૂર, શ્રીશંખેશ્વરજીથી ઉત્તર દિશામા ૭ માઇલની દૂરી પર આવેલુ છે રાધનપુર સ્ટેટનુ ગામ છે, અને તે મોટી ચંદૂર અથવા તો રાધવી ચંદૂર એ નામથી ઓળખાય છે અહીં હાલમા બસો વર્ષમા થયેલુ શિખરબધી એક ભવ્ય દેરાસર અને તેની પાસે એક જૂનો ઉપાશ્રય છે બીજો એક ઉપાશ્રય ગામમા છે, તે મકાન નાનું અને કાચુ-માટીનુ છે આ ગામમા હાલમા, શ્રાવકનુ ફક્ત

તેથી ગુજરાતના મહારાજાની આજ્ઞા-મંજૂરી લઇને મહામંત્રી **વસ્તુપાલના** પુત્ર **જૈત્રસિંહે** ત્યાં (ચંદૂરમાં) હાથી-ઘોડાઓની રચના સહિત અને તોરણોયુક્ત અતિમનોહર જિનાલય, સરોવર, ધર્મશાલા, દાનશાલા વગેરે મહામાત્ય **તેજપાલના** પુણ્યાર્થે કરાવ્યું (સ્તો. ૧૯).

(૨) શ્રી**વિજયદેવસૂરિ**ના સમકાલીન (અઢારમી સદીનો પ્રારંભ) **અમદાવાદ**ના નગરશેઠ શ્રીમાન્ **શાંતિદાસ** શેઠે આ તીર્થની યાત્રા કરી હતી. વગેરે વગેરે.

આ પ્રકરણના છેલ્લા ત્રણ પેટા વિષયો (ગૃહસ્થસંઘો, મુનિરાજો અને ગૃહસ્થો)ની વિગત આપી છે તેમાં ગૃહસ્થ-સંઘોની સાથે અને સંઘ વિનાના ગૃહસ્થોની સાથે, સંઘો નહીં જ હોય, એમ ચોક્કસ રીતે કહી શકાય નહીં; હોય પણ ખરા. પરંતુ મને તો ગ્રંથો-સ્તવનો વગેરેમાંથી જેવા પ્રકારના ઉલ્લેખો મળ્યા એ પ્રમાણે જ અહીં આપેલ છે.

એક જ ઘર છે. સં. ૧૮૦૨ માં આ દેરાસરનો પાયો નંખાયો ત્યારે અહીં શ્રાવકોનાં ૬૦ ઘર હતાં. તે પહેલાં અહીં ઘરદેરાસર હતું એમ લોકો કહે છે. અહીંના દેરાસરમાં મૂળ નાયક ઉપર જે પરિકર છે તે વધારે પ્રાચીન હોવાનું જણાય છે.

પ્રકરણ દશમું : જીર્ણોદ્ધાર

૧ મંત્રી સજ્જન શેઠનો ઉદ્ધાર.

બીજા પ્રકરણમાં જણાવ્યા પ્રમાણે આ શંખેશ્વર ગામમાં વિ સ એક હજારની આસપાસમાં પણ શ્રાવકોના ઘરો, દેરાસર, ઉપાશ્રય વગેરે હતું તેમજ આચાર્યવર્યો, મુનિવર્યો, વગેરે અહીં પધારતા હતા, અને ચોમાસા પણ કરતા હતા પરંતુ હું ધારું છું ત્યાં સુધી આ તીર્થનો આ યુગમાં વિશેષ મહિમાવતો ઐતિહાસિક કાળ વિ સ ૧૧૫૫ થી શરૂ થાય છે તે પહેલા, શ્રીવીરનિર્વાણ પછી શંખેશ્વરજીના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કોઇએ કરાવ્યો હોય તેવો ઉલ્લેખ કોઈ પણ ગ્રંથોમાં મારા જોવામાં આવ્યો નથી કદાચ શંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રભુજીની આ મૂર્તિ પહેલા કોઈ પણ કારણથી જમીનમાં ભંડારી દીધી હોય અને પછી તે વિ સ ૧૧૫૦ ની આસપાસમાં જમીનમાંથી પ્રગટ થઈ હોય તો એ પણ સંભવિત છે સ ૧૧૫૫ ના જીર્ણોદ્ધારો સબંધી કંઈ પણ ઉલ્લેખો નહીં મળવામાં કદાચ આ પણ મુખ્ય કારણ હોય

સ્તો ૫૦, કડી ૧૫ માં વિક્રમ અને ભોજરાજાએ સુંદર ઉદ્ધારો કરાવ્યા એમ લખ્યું છે, પરંતુ એ તો શ્રીપાર્શ્વ પ્રભુજીના બીજા તીર્થો માટે લખ્યું હોય તેમ લાગે છે, ખાસ શંખેશ્વરજી માટે લખ્યું હોય તેમ જણાતું નથી

ચૌલુક્ય (સોલંકી) મહારાજાધિરાજ સિદ્ધરાજ જયસિંહે ગુજરાતના પાટનગર અણહિલ્લપુર પાટણની

રાજ્યગાદી વિ. સં. ૧૧૫૦ થી ૧૧૯૯ સુધી ('પ્રબંધચિન્તામણિ' પ્રમાણે) શોભાવી હતી. તે વખતે સોલંકીઓની જાહોજલાલી પુરજોસમાં હતી. સિદ્ધરાજ જયસિંહની આજ્ઞા ઘણા દેશોમાં પ્રવર્તતી હતી. તેમના બુદ્ધિશાળી મુખ્ય મંત્રીઓમાં શૂરવીર અને ન્યાયસંપન્ન **સજ્જનશેઠ**[1] નામનો પણ એક મંત્રી હતો. તે મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહનો ઘણો વિશ્વાસુ અને પ્રેમપાત્ર હતો. મહારાજા સિદ્ધરાજ જયસિંહે, સર્વ રીતે યોગ્ય જાણી, તેને પાછળથી **સોરઠ**નો દંડનાયક–સૂબો નીમવાથી તે હોદ્દા ઉપર તે કેટલાંક વર્ષો સુધી સોરઠ દેશમાં રહેલ. તે દરમ્યાન તેમણે **ગિરિનાર** ઉપરના જીર્ણ થઇ ગયેલા **શ્રીનેમિનાથ** પ્રભુના મંદિરનો સુંદર રીતે જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને તેની વિ. સં. ૧૧૮૫ માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. તે પહેલાં સૂરિપુંગવોના ઉપદેશથી તેના સાંભળવામાં આવેલ કે–" **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મૂર્તિ ઘણી પ્રાચીન અને ચમત્કારિક છે." તેથી તે શ્રીશંખેશ્વરજી તીર્થની યાત્રા કરવા ગયેલ અને ત્યાર પછી તેમણે ત્યાં આ તીર્થના જીર્ણોદ્ધારરૂપે નવેસરથી દેવવિમાન જેવું મનોહર મંદિર બંધાવીને તેમાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ પધરાવીને વિ. સં. ૧૧૫૫ માં તેની પ્રતિષ્ઠા[2] કરાવી. આ પ્રતિષ્ઠાસમયે

---

૧ આ **સજ્જનશેઠ** ક્યાંના રહેવાસી હતા? તે ચોક્કસ રીતે જાણી શકાયું નથી. સ્તો૦ ૫૦માં તે **સૂર્યપુર**ના રહેવાસી હોવાનું લખ્યું છે, તેથી કદાચ તે સમયમાં વિદ્યમાન સૂર્યપુર ગામના તેઓ પહેલાં રહેવાસી હોય અને પછીથી મહારાજા **સિદ્ધરાજ જયસિંહ**ની સેવા માટે **પાટણ** આવીને રહ્યા હોય.

૨ જુઓ. સ્તો૦ ૩, ૨૪ A, ૨૪ B, ૪૬, ૫૦.

કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્યજીના ગુરુવર્ય શ્રીદેવચન્દ્ર-સૂરિજી મહારાજ ત્યા ઉપસ્થિત હતા એમ જણાય છે, અને તેથી કદાચ તેમના જ ઉપદેશથી સજ્જનશેઠે આ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હોય એમ લાગે છે

શ્રીકૃષ્ણે શખપુરમા શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ પધરાવ્યા પછી ઘણા લાબા કાળ સુધી ત્યા પૂજાયા બાદ દુશ્મન રાજાઓના ભયથી કે ગમે તે કારણે એ મૂર્ત્તિ જમીનમા ભડારી દીધી હોય અને કાળક્રમે વિ સ ૧૧૫૦ ની આસપાસમા એ મૂર્ત્તિ જમીનમાથી[1] પ્રકટ થઇ હોય, અથવા તો શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુનુ દેરાસર બહુ જ જીર્ણ થઈ ગયુ હોય, ગમે તે કારણ હોય પરતુ પાછળથી સોરઠના દડનાયક થયેલ મત્રી સજ્જનશેઠે અહી જીર્ણોદ્ધાર જ કરાવ્યો છે એમ નહીં, પણ આ તીર્થના જીર્ણોદ્ધાર રૂપે ખાસ નવીન પ્રાસાદ બધાવીને તેમા શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વપ્રભુ-જીની મૂર્ત્તિ પધરાવીને પ્રતિષ્ઠા કરાવી હોય એમ સ્તો ૩ શ્લો ૬, સ્તો ૨૪ A શ્લો ૩૯, સ્તો ૨૪ B શ્લો ૬, સ્તો ૪૬ કડી ૨૩ વગેરે ઉપરથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાય છે

---

૧ શખેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશાના ઝાપા બહાર આવેલા ખારસોલ નામના તળાવના પશ્ચિમ તરફના કિનારા ઉપર ઝડકુવો એ નામથી પ્રસિદ્ધિ પામેલો અને જૂનો એક મોટો ખાડો હાલમા મોજૂદ છે તેમાથી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથપ્રભુજીની મૂર્ત્તિ નીકળ્યાનુ ગામના લોકો કહે છે અને માને છે પરતુ આ ખાડો ૮૫૦ વર્ષ જેટલો જૂનો હોય તેમ જણાતુ નથી

૨ મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલનો ઉદ્ધાર.

ગુજરાતના મહારાજાધિરાજ **ભીમદેવ** બીજાના મહામાત્ય, **પાટણનિવાસી**, **પોરવાડજ્ઞાતીય**, શૂરવીર, દાનવીર, ધર્મવીર **વસ્તુપાળ-તેજપાળે** **વૃદ્ધ**(વડ)ગચ્છાધિપતિ **સંવિજ્ઞ**પાક્ષિક (સંવેગી) શ્રીમાન્ **વર્ધમાનસૂરિજી**ના મુખથી **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** તીર્થનો અદ્ભુત મહિમા સાંભળીને મોટા ઠાઠમાઠથી સંઘ કાઢીને તે સૂરિજીની સાથે શ્રીશંખેશ્વરજીની યાત્રા કરી હતી. ત્યાં તેમણે મહોત્સવપૂર્વક દર્શન-પૂજન વગેરે કરીને સંઘપતિનાં દરેક કાર્યો કર્યાં હતાં. ત્યાર પછી તે મંદિરને ઘણું જીર્ણ થઇ ગયેલું જોઇને તે મંદિરનો તેમણે જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને સાવ નવા મંદિર જેવું કરાવ્યું, તેને ફરતી બાવન જિનાલયની દેરીઓ ઉપર સોનાના કળશો ચડાવ્યા,[1] અને તેમણે વિ. સં. ૧૨૮૬ પછીના નજીકના સમયમાં તે જીર્ણોદ્ધારની પ્રતિષ્ઠા શ્રીમાન્ **વર્ધમાનસૂરીશ્વરજી** મહારાજ વગેરે સુવિહિત આચાર્યો પાસે કરાવી.

આ જીર્ણોદ્ધાર અને તેની પ્રતિષ્ઠામાં મહામાત્ય **વસ્તુપાળ-તેજપાળે** બે લાખ રૂપિયા ખર્ચ્યા હતા.[2] આ

---

૧. જુઓ : શ્રી**જિનહર્ષગણી**વિરચિત 'શ્રીવસ્તુપાલચરિત્ર', પ્રસ્તાવ ૭, શ્લોક ૨૮૪ થી ૨૯૭ (સ્તો૦ ૧૮) અને "જૈન શ્વે. કૉ. હેરલ્ડ" (જુલાઇ-ઑક્ટોબર ૧૯૧૫) પૃ. ૩૭૨માં તથા 'જૈન સાહિત્ય સંશોધક' ભા. ૧ અં૦ ૧-૪ માં છપાયેલ જૂની પટ્ટાવળી (વીરવંશાવળી).

૨ શ્રી**જિનવિજયજી**સંપાદિત 'પ્રબંધકોશ' પરિ૦ ૧, મંત્રી **વસ્તુપાળ**કૃત સુકૃતસૂચિ જુઓ.

પ્રમાણે મહામાત્યો વસ્તુપાળ અને તેજપાળની આ તીર્થ ઉપર પૂર્ણ શ્રદ્ધા-ભક્તિ હોવાથી તેઓ વખતોવખત અહીં આવીને પ્રભુભક્તિ કરતા હતા

૩ રાણા દુર્જનશલ્યનો ઉદ્ધાર.

ઝ ઝૂપુર (ઝીંઝુવાડા-કાઠિયાવાડ)ના રાણા દુર્જન-શલ્યને મહાદુષ્ટ કોઢ રોગ થયો હતો શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વ-નાથ પ્રભુજીની આરાધના કરવાથી તેનો કોઢ નષ્ટ થયો, કંચનવર્ણી કાયા થઈ, તેથી પ્રસન્ન થઈને રાણા દુર્જનશલ્યે શ્રીશખેશ્વરજીના મદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવીને તેને દેવવિમાન જેવુ કરાવ્યું [1]

“જગડૂચરિત” મહાકાવ્ય સર્ગ ૬ (શ્લો ૪૦)મા લખ્યુ છે કે-“પૂર્ણિમા પક્ષના શ્રીપરમદેવસૂરિજીએ શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની આરાધના કરીને વિ સ ૧૩૦૨ની આસપાસમા મહારાણા દુર્જનશલ્યના કોઢ રોગને મટાડ્યો તેથી ઉક્તસૂરિજીના ઉપદેશથી રાજા દુર્જન-શલ્યે શ્રીશખેશ્વરજીના પ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો ”

---

૧ જુઓ સ્તો૦ ૩, ૨૪A, ૨૪B, ૪૦, ૪૬, ૫૦ સ્તો૦ ૫૦ ની કડી ૧૭-૧૮ મા લખ્યુ છે કે-“ વિ સ ૧૬૫૫ મા ઝંઝુપુરના રાજા દુર્જનશલ્ય અને સૂર્યપુરના સજ્જનશેઠે ભેગા મળીને ઘણી લક્ષ્મી ખર્ચીને આ મદિરને દેવવિમાન જેવુ બનાવ્યુ ” પરતુ આ વાત સગત (ઠીક) જણાતી નથી કેમકે ઉપરોક્ત બીજા પ્રાચીન ગ્રથો અને સ્તોત્રોમા પહેલા મત્રી સજ્જનશેઠે અને ત્યાર પછી મહારાણા દુર્જનશલ્યે અનુક્રમે જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાના ઉલ્લેખો છે વળી તે બન્નેના સમયમા લગભગ સૈકાનો વર્ષનુ અતર છે

ઉપરોક્ત ' જગદ્ગુરુચરિત 'માં આપેલા સંવત અનુસારે મહામાત્ય **વસ્તુપાળ-તેજપાળના** જીર્ણોદ્ધાર પછી થોડાં જ ૧૫-૨૦ વર્ષોમાં જ આ જીર્ણોદ્ધાર થયો ગણાય. તે વખતે મંત્રી **તેજપાળ** વિદ્યમાન હતા. તેમની વિદ્યમાનતામાં દુશ્મન રાજાઓનાં આક્રમણોથી આ તીર્થને નુકશાન થવાની સંભાવના થતી નથી. કદાચ કુદરતને લઈને કંઈ નુકશાન થયું હોય, તેને સુધરાવ્યું હોય અથવા આ તીર્થમાં તેમણે કંઈ નવું કામ કરાવ્યું હોય, અથવા તો પલાસ્તર-રંગ-રોગાનાદિ સામાન્ય જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હોય એમ લાગે છે.

મહામાત્ય **વસ્તુપાલ-તેજપાલ** અને **દુર્જનશલ્ય**-ના જીર્ણોદ્ધારો પછી આ જિનાલય થોડાં જ વર્ષો સુધી વિદ્યમાન રહ્યું. ત્યાર પછી કાળક્રમે ચૌદમી શતાબ્દિના ઉત્તરાર્ધમાં ગુજરાત, મુસલમાન બાદશાહોના હાથમાં ગયું તે વખતે, **અલાઉદ્દીનખીલજી**ની અથવા ત્યારપછીના મુસલમાન બાદશાહોની ફોજોનાં આક્રમણોથી આ મંદિરનો નાશ થયો, પરંતુ તે વખતે મૂળ નાયકજીની અસલ મૂર્તિને શ્રીસંઘે ભૂમિમાં ભંડારી દીધી.

પહેલાં ઉપરોક્ત મંદિર ગામની બહાર હશે એમ લાગે છે. હાલ વિદ્યમાન **શંખેશ્વર** ગામની બહાર થોડે છેટે દટાઈ ગયેલા મકાન જેવો જણાતો માટીનો મોટો ઢગલો દેખાય છે. એ અસલ-મૂળ મંદિર હોવાનું ગામના કેટલાક લોકો કહે છે. તે વાત સાચી હોય તેમ લાગે છે.[1] કેમકે ત્યાર

---

૧ ઇતિહાસતત્ત્વવેત્તા **શ્રીજિનવિજયજી** પણ આ જ પ્રમાણે માને છે. જુઓ "પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ" ભાગ બીજો, **શંખેશ્વર** તીર્થના લેખોનું અવલોકન, પૃષ્ઠ ૩૩૫.

પછી શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરીશ્વરજી** મહારાજના ઉપદેશથી સાવ નવેસરથી ગામમાં મંદિર બન્યું છે, જેની હકીકત નીચે આપવામા આવે છે

ઝંડકૂવો

ગામના ઉત્તર દિશા તરફના ઝાંપાની બહાર આવેલ **ખારસોલ** તળાવના પશ્ચિમ દિશા તરફના કિનારા ઉપરના મેદાનમા એક ઠેકાણે શેષશાયી શ્રીકૃષ્ણની ખાસ પથ્થરમાં બનેલી પ્રાચીન લાબી સૂતેલી મૂર્ત્તિ છે, ઘણી જીર્ણ થઈ ગયેલ છે, શેષનાગની ફણા ઉપર શ્રીકૃષ્ણ સૂતેલ છે, તેમના પગ પાસે લક્ષ્મીદેવી બેઠેલ છે, તેની પાસે દાસીઓની મૂર્ત્તિઓ કોતરેલ છે તેની પાસેની એક ગોળ પત્થરવાળી મૂર્ત્તિમા વચ્ચે એક દેવ અને તેની બન્ને બાજુએ એક એક દેવીની મૂર્ત્તિઓ કોતરેલી છે તેની પાસે એક ખારા પથ્થરની અને એક આરસની પાદુકા–જોડી છે ક્યાઇથી મળી આવેલ હશે, ત્યાથી લાવીને અહીં મૂકેલ હશે એમ જણાય છે તેની આજુબાજુમા પુરુષોના તથા સતીઓના પાળિયા વગેરે છે તેની નજીકમા એક દટાઈ ગયેલી વાવ હોવાનું લોકો કહે છે આ મેદાનમા જૂના મકાનોના પાયા વગેરેની નિશાનીઓ દેખાય છે

ત્યાથી થોડુ આગળ જતા જેમાથી શ્રીશંખેશ્વર **પાર્શ્વ** પ્રભુની મૂર્ત્તિ નીકળ્યાનું કહેવાય છે, તે ખાડો આવે છે આ ખાડો જૂનો હોય એમ જણાય છે તે ખાડાને અહીંના લોકો **ઝંડકૂવો** એ નામથી ઓળખે છે

એવી દતકથા છે કે–"અહીંના રહીશ એક જણની એક

ગાય હમેશાં જંગલમાંથી ચરીને ઘેર આવતી વખતે આ ખાડાના સ્થાને જતી, ત્યાં તેનું બધું દૂધ ઝરી જતું. ચોક્કસ તપાસ કરતાં આ ઝંડકૂવાના સ્થાને તે ગાયનું દૂધ ઝરતું જોઇ, અહીં કોઈ ચમત્કારિક દેવની મૂર્ત્તિ હોવી જોઇએ એમ જાણીને લોકોએ તે સ્થાને ખૂબ ઊંડું ખોદતાં તેમાંથી શ્રીશંખેશ્વર **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુની મૂર્ત્તિ નીકળી.” આ દંતકથા પ્રમાણે અથવા ગમે તે રીતે **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વ**પ્રભુજીની મૂર્ત્તિ જમીનમાંથી પ્રકટ થઇ, તેનાં દર્શન કરીને લોકો ઘણા જ ખુશી થયા, સંઘમાં વાત ફેલાણી, ગામોગામથી સંઘો અને મનુષ્યોનાં ટોળેટોળાં દર્શન કરવા માટે આવવા લાગ્યાં. હવે નવું મંદિર બંધાવવાની વાત ચર્ચાવા લાગી.

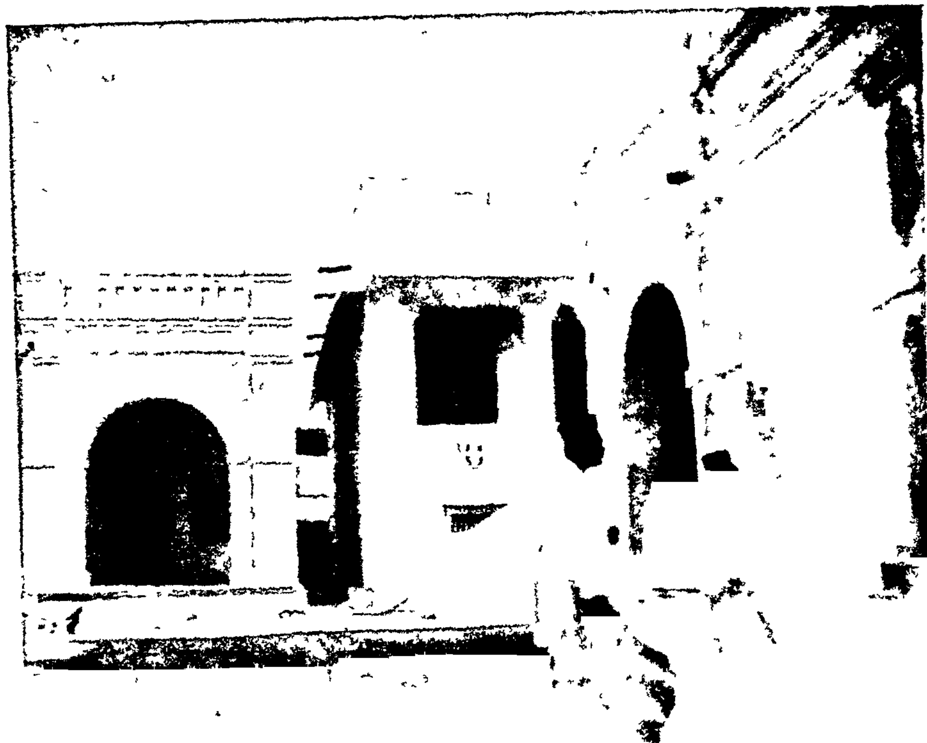
૪ શ્રીવિજયસેનસૂરિ પ્રતિષ્ઠિત–ઉદ્ધાર.

ચર્ચાના પરિણામે શ્રીસંઘે, **તપાગચ્છ**દાદા શ્રીમાન્ **હીરવિજયસૂરીશ્વરજી** મહારાજના પટ્ટધર શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરીશ્વરજી** મહારાજના સદુપદેશથી **શંખેશ્વર** ગામની મધ્યમાં (હાલમાં ગામની અંદર જૂના મંદિરનું ખંડિયેર ઊભું છે તે) બાવન જિનાલય યુક્ત શિખરબંધી સુંદર મંદિર બંધાવ્યું.[1] મંદિર તૈયાર થતાં શ્રીસંઘે તેની

---

[1] ગામની અંદરના ભાગમાં આ દેરાસરનું ખંડિયેર જે હાલ ઊભું છે, તેની વચ્ચેથી મૂલ મંદિરનો બધો ભાગ સાવ કાઢી નાખીને સાફ મેદાન કરેલ છે. એટલે તેમાંથી એક પણ શિલાલેખ મૂલ મંદિરનો મળી શકયો નથી. તેથી આ મંદિર કોઇ એક ગૃહસ્થે બધાવ્યું હતું કે સમસ્ત સંઘે મળીને બંધાવ્યું હતું ? તે કંઈ પણ જાણી શકાયું નથી. પરંતુ ‘શ્રીવિજયપ્રશસ્તિ’ મહાકાવ્ય અને તેની ટીકા, ‘શ્રી વિજયદેવસૂરિમાહાત્મ્ય’, તેમજ ‘તપાગચ્છપટ્ટાવલી’ વગેરેમાંથી

ગઢવાળી ધર્મશાળા

જિનમંદિરની ડાબી બાજૂ આવેલ વિશાળ ધર્મશાળાનું દૃશ્ય. આ ધર્મશાળામાં પેસતાં નવો ઉપાશ્રય આવે છે જે આ ચિત્રમાં ઓરડીઓની બે પંક્તિઓની વચ્ચે દેખાય છે આ ધર્મશાળાના ચૉકમાં બોરીંગ હોવાથી તેને બોરીંગવાળી ધર્મશાળા પણ કહે છે. જુઓ પ્રકરણ ૨૩, પૃ. ૨૦૯-૨૧૦.

મહોત્સવપૂર્વક શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી[1] (સ્તો ૨૫, ૩૬)

આ મદિરની રચના.

આ (જૂનુ) મદિર, પશ્ચિમ સન્મુખનું અર્થાત્ તેમાં બિરાજમાન મૂળ નાયકજીનું મુખ પશ્ચિમ દિશા સામે હતુ આ મદિર, શિખરબધી મૂલ ત્રણ ગભારા, ગૂઢમંડપ, સભામડપ અને બાવન જિનાલય યુક્ત બનેલુ હતુ ભમતીની

મળી આવેલા ઉલ્લેખોથી સ્પષ્ટ રીતે જાણી શકાયુ છે કે—આ મદિર શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી બધાયુ હતુ અને તેની પ્રતિષ્ઠા તેઓશ્રીએ જ કરી હતી જો ઉપર્યુક્ત ગ્રથોમાથી માત્ર આટલા ઉલ્લેખો પણ ન મળ્યા હોત તો આ વાત પણ અધારામા રહી જાત-જાણી ન શકાત એટલે જૂનાં મદિરોને માત્ર વિસર્જન કરતી વખતે તેમાંના શિલાલેખોના પથ્થરો કાળજીપૂર્વક કઢાવી લઈને તેને અમૂલ્ય ઝવેરાતની માફક સાચવી રાખવા જોઈએ

૧ શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજે આ મદિરની પ્રતિષ્ઠા કયા સવતમા કરી તે ચોક્કસ રીતે જાણી શકાયુ નથી પરતુ તેઓશ્રી આચાર્યપદ પર પ્રતિષ્ઠિત હતા તે અરસામા એટલે કે વિ સ ૧૬૨૮ થી સ ૧૬૭૨ ની વચ્ચેની કોઈ પણ સાલમા પ્રતિષ્ઠા કરી હોવી જોઈએ તેમાય વળી આ દેરાસરની ભમતીની દેરીઓની બારશાખો પર દેરીઓ કરાવનારાઓના વિ સ ૧૬૫૨ અને ત્યાર પછીની સાલોના લેખો ખોદેલા મોજૂદ છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૧) તે ઉપરથી આ મદિરની શ્રીમાન્ વિજયસેનસૂરિજી મહારાજે વિ સ ૧૬૫૨ મા જ અથવા તો તે પહેલા નજીકના સમયમા જ પ્રતિષ્ઠા કરી હોય એવા નિર્ણય ઉપર આવી શકાય છે.

દેરીઓમાં ઉત્તર તરફ બે, દક્ષિણ તરફ બે અને પૂર્વ તરફની લાઇનમાં વચ્ચે એક, એમ કુલ પાંચ મોટા ગભારા (ભદ્રપ્રાસાદ) તથા ૪૪ દેરીઓ બનેલ હતી. તે દરેક ગભારા અને પ્રત્યેક દેરીઓ ઉપર પણ શિખર બનેલાં હતાં. મૂલ ત્રણે ગભારા, ત્રણે શિખરો, બન્ને મંડપો, તેના ઉપરના ગુમ્મજો અને ભમતીની દેરીઓ છત સુધી ખારા પથ્થરથી તથા દેરીઓનાં બધાં શિખરો, દીવાલો, દેરીઓના ગુમ્મજો વગેરે ઈંટોથી બનેલાં હશે એમ જણાય છે. ઈંટોના કામ ઉપર ચૂનાનું પલાસ્તર કરેલું હતું. પલાસ્તરમાં કોઇ કોઈ ઠેકાણે સુંદર નકશી કરેલી હતી. આવું સુંદર મંદિર બનેલું હોવા છતાં કાળની વિચિત્ર ઘટનાથી કહો કે મુસલમાન બાદશાહોના પ્રકોપથી કહો, આ મંદિર પૂરાં એંસી વર્ષ પણ વિદ્યમાન રહી શક્યું નહીં.

ભંગ—

મોગલ બાદશાહ **ઔરંગઝેબ** દિલ્લીની ગાદીએ બેઠા પછી તેના રાજ્યકાળ લગભગ વિ. સં. ૧૭૧૫ થી ૧૭૬૪ વચ્ચેના કોઈ વર્ષમાં તેની આજ્ઞાથી[1] તે વખતના **અમદાવાદ**ના સૂબાએ **શંખેશ્વરજી**ની નજીકમાં આવેલ

---

૧ **મોગલ** પાતશાહ **ઔરંગઝેબ**ના વખતમાં તેના ગુજરાત (અમદાવાદ)ના સૂબાના હાથ નીચે **રાધનપુર**માં મુસલમાન હાકેમ રહેતો હતો. તેના તાબાનું (હાલમાં રાધનપુર સ્ટેટનું) **મુંજપુર** ગામ તે વખતે શહેર ગણાતું હતું. તેને ફરતો કોટ હતો. તે વખતનો તેનો ઠાકોર સરદાર **હમીરસિંહ** તે સમયમાં શૂરવીર ગણાતો હતો. તેણે **અમદાવાદ**ના સૂબાની ફોજ સાથે યુદ્ધ કર્યું હતું. તેણે ઘણી ટક્કર ઝીલી પણ અંતે તેમાં તેનો પરાજય થયો હતો.

મુંજપુર કસ્બાના ઠાકોર સરદાર **હમીરસિંહને** તાબે કરવા માટે મુંજપુર ઉપર ફોજ મોકલી હતી. તે ફોજે સરદાર **હમીરસિંહ** ઉપર વિજય મેળવીને ત્યાંથી પાછા ફરતાં તેણે **શંખેશ્વરજીનું** આ મનોહર મંદિર તોડી નાખ્યું, કેટલીક મૂર્તિઓ હાથમાં આવી તેને ખંડિત કરી નાખી,[1] પરંતુ

---

૧ 'ગુજરાતના ઐતિહાસિક સાધનો' ભાગ ૧-૨માં લખ્યું છે કે–

"**માનાજી ગાંધારીઓ** નામના વાણિયાએ નવ લાખ રૂપિયા ખરચીને **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું** દેવાલય બંધાવ્યું હતું. આ દેવાલયના શિખર તથા ઘુમ્મટ પત્થરના અને આથમણે મોઢે હતા. તેને ફરતી પ્રદક્ષિણાની શિખરબંધી દેરીઓ જુદા જુદા ધણીએ કરાવી હોય એમ જણાય છે. કારણ કે તેની બારશાખા ઉપર કોઈમાં સં. ૧૬૬૮ તથા કોઈમાં સં. ૧૬૭૨ એ રીતે લખેલું છે.

પછી આશરે સં. ૧૭૦૦ની સાલમાં **અમદાવાદના** પાતશાહની ફોજ અહીં આવી હતી. તેનો કારભારી વહોરો હતો. તે હિંદુઓના દેવસ્થાનોનું અપમાન કરતો હતો. તેણે એ દેહરામાં ગૌહત્યા કરી, તેથી તે દેહરું ખાલી કરીને **શંખેશ્વરજીની** મૂર્તિઓ વાણિયાઓએ લઇને ભોયરામાં કેટલાએક વર્ષો સુધી રાખી, પછી એક ઓરડામાં રાખી હતી.

પછી સં. ૧૭૫૧ની સાલમાં, **જૈન શ્વેતાંબરી** હુંબડ જ્ઞાતિનો એક વાણિયો હતો, તેના બાપ–દાદાનું કરાવેલું એક દેહરું ખાલી હતું, તે સુધરાવીને તેમાં ઉક્ત મૂર્તિ પધરાવી. પછી પાટણના સંઘે તે વળી સુધાર્યું, તથા મંડપ, પ્રદક્ષિણા વગેરે રાજ રોજ થતું ગયું.

હાલ **શંખેશ્વરની** ઉપજ તથા ખર્ચની સંભાળ **રાધનપુરના** ચાહુકાર મશાલીયા રાખે છે."

ઉક્ત ગ્રંથના વિદ્વાન લેખકે આ હકીકત, બારોટ **ફતેસિંહે**

ત્યાંના સંઘે અગમચેતી વાપરીને મૂલનાયક શ્રીશંખેશ્વરજીની મૂર્તિને ભોંયરામાં સંતાડી દીધેલી તેથી તે બચી ગઈ. આ કીસ્સો લગભગ વિ. સં. ૧૭૨૦ થી ૧૭૪૦ સુધીમાં બન્યો

કોઈને કરાવેલી નોંધને આધારે લખેલી છે. એટલે આમાં કદાચ સંવતોમાં થોડા-ઘણો ફેરફાર હશે, પરંતુ આમાં આપેલી હકીકત જાતિ અનુભવની હોવાથી વિશેષ સત્યાંશવાળી હોય એમ લાગે છે. આમાંથી કંઈક નવું જાણવાનું પણ તારવી શકાય તેમ છે.

ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં **ગંધારનિવાસી માનાજી** નામના શ્રાવકે **શ્રીશંખેશ્વરજી**નું મંદિર બંધાવ્યાનું લખ્યું છે, અને તે હકીકત **શંખેશ્વર**ના બારોટ **ફતેહસિંહ** પાસેથી મળેલી તેથી સાચી હોવાની સંભાવના થઇ શકે છે. એટલે શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરિજી** મહારાજે પ્રતિષ્ઠિત કરેલું આ દેવાલય **તપાગચ્છ**દાદા શ્રીમાન્ **હીરવિજય-સૂરીશ્વરજી** મહારાજના પટ્ટધર શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરિજી** મહારાજના ઉપદેશથી કદાચ ઉક્ત **ગંધાર**નિવાસી, **માનાજી** શ્રાવકે જ બંધાવ્યું હોય. **ગંધાર**ના શ્રાવકો સુખી, ધનાઢ્ય અને ઉક્ત બન્ને આચાર્ય-વરો પર પરમભક્તિ ધરાવનારા હતા.

ઉપરોક્ત પુસ્તકમાં બાદશાહની ફોજ આવ્યાનો (એટલે આ મંદિરનો ભંગ થયાનો) સંવત આશરે ૧૭૦૦ લખેલ છે, તેને બદલે વિ. સં. ૧૭૨૦થી ૧૭૪૦ની આસપાસની કોઈ સાલ હોવી જોઇએ. કેમકે **આગમગચ્છીય મહિમાસૂરિજી**એ વિ. સં. ૧૭૨૨માં રચીને પૂર્ણ કરેલી "ચૈત્યપરિપાટી" ઢાળ પહેલી, કડી ૫-૬ (સ્તો. ૧૪૦)માં તે વખતે **શંખેશ્વર** ગામમાં પૂરવના દેરાસરમાં ૧૪૨ જિનબિંબો હોવાનું લખ્યું છે. કવિએ **શ્રીશંખેશ્વરજી** તીર્થની યાત્રા સં. ૧૭૨૦ની આસપાસમાં કરી હોવી જોઇએ. એટલે ત્યાંસુધી તો આ દેરાસર વિદ્યમાન હોવું જ જોઈએ. ત્યારપછી એટલે સંવત

હોય તેમ જણાય છે અર્થાત્ એ અરસામા આ મ દિરનો ભગ-નાશ થયો

ખ ડિયેરની સ્થિતિ —

પશ્ચિમ સન્મુખનું અને બાવન જિનાલયવાળું આ મ દિર પણ વિશાળ હતુ મ દિરને મુસલમાની ફોજે તોડી નાખ્યા પછી ઘણા વર્ષો બાદ આ મ દિરની જમીન ઉપયોગમા લેવા માટે અથવા તો તેના પત્થરો કામમા લેવા માટે તેમા વચ્ચે મૂળ ગભારો, ગૂઢમ ડપ અને સભામ ડપ આદિ જે હશે તે બિલકુલ કાઢી નાખીને સાફ મેદાન કરેલ છે એટલે પહેલા અહીં મૂલ ગભારો, ગૂઢમ ડપ વગેરે શુ શુ હતુ તે કાઈ જાણી શકાયું નથી પ ત ુ અહીંના જૂના મુનીમ **વાડીલાલ-**ભાઇએ જમીન ખોદાવીને તપાસ કરતા જણાયુ કે—જમીનમા

૧૭૨૦થી ૧૭૪૦ સુધીના કોઈ વર્ષમા આ મદિરનો નાશ થયો હોય એમ લાગે છે

ઉપર્યુક્ત તીર્થમાલામા ' પૂરવના દેહરામા ' એમ કહેલુ છે, તેનુ કારણ એ જણાય છે કે—જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક હુબડ જ્ઞાતિના કોઈ શ્રાવકે બધાવેલ એક નાનુ દેરાસર તે વખતે પશ્ચિમ (આથમણી બાજુ)મા વિદ્યમાન હતુ પણ તે, તે વખતે ખાલી હતુ નહિ તો તે દેહરાની પણ બિંબસખ્યા ઉપર્યુક્ત તીર્થમાલામા આપી હોત આ ખાલી દેરાસર, હાલ વિદ્યમાન નવા દેરાસરના કપાઉંડના બજાર ઉપરના મુખ્ય દરવાજાની બહાર ગજમાર્ગ ઉપર જેનુ બારણુ પડે છે એ જ હોવુ જોઈએ આ દેહરુ પશ્ચિમમા હોવાથી અને તેની અપેક્ષાએ ઉપરોક્ત જૂનુ દેરાસર પૂર્વમા હોઈ તેને ' પૂરવનુ દેહરુ ' કહ્યુ હોય એમ જણાય છે

દેરાસરના પાયા મોજૂદ છે. એટલે મૂળ ગભારો વગેરે આ મેદાનમાં વચ્ચે જ હતું, એ ચોક્કસ થાય છે.

ભમતીની બધી દેરીઓનાં ખંડિયેરો હજુ ઊભાં છે. લગભગ બધી દેરીઓની બહારની ભીંતો, બારશાખ, ઓશરીના સ્તંભો અને ઉપરનાં શિખરોનો થોડો ઘણો (કોઈમાં ચાર આની, કોઇમાં આઠ આની તો કોઈમાં બાર આની) ભાગ હજુ સાબૂત ઊભો છે. ઘણીખરી દેરીઓની બારશાખો હજુ લાગેલી છે. છતાં દરેકનો થોડો ઘણો ભાગ તો અવશ્ય પડી ગયો છે. બધી દેરીઓ અને ગભારાનો છત સુધીનો ભાગ ખારા પત્થરનો બનેલો હતો. વચ્ચેની દીવાલો અને શિખરો ઈંટોનાં બનેલાં હતાં. મોટા ગભારા વગેરેની દીવાલોમાં કરેલ ચૂનાના પલાસ્તરમાં સુંદર નકશી કરેલી હતી. તેના નમૂના હજુ કેટલેક ઠેકાણે મોજૂદ છે. બધી દેરીઓની આગળની ઓશરી, તેની છત, મુખ્ય દરવાજો અને ગામ તરફનો દરવાજો વગેરે ભાગ સાવ પડી ગયો છે. મુખ્ય અને ગામ તરફના દરવાજાને સ્થાને હાલમાં દીવાલ ચણાવી લઇને ગામ તરફના દરવાજાને સ્થાને તે કંપાઉંડમાં આવવા જવા માટે બારણું મૂકીને એ કંપાઉંડનો કબજો કરી લીધો છે. આ કંપાઉંડ અહીંના **જૈન શ્વેતાંબરી** કારખાનાના તાબામાં છે.

તેના લેખો:—

આ જૂના મંદિરની ભમતીની લગભગ દરેક દેરીઓ અને ગભારાની બારશાખો પર વિ. સં. ૧૬૫૨ થી ૧૬૯૮ સુધીના લેખો છે. તેમાંના ત્રણ ગભારાના લેખો કાંઇક મોટા,

વ્યવસ્થિત અને સસ્કૃત ભાષામા છે બાકીની દેરીઓના લેખો સાવ ટૂકા અને લગભગ ચાલુ જેવી ગુજરાતી ભાષાના છે આ બધા લેખોમાં સવત ઉપરાત દેરીઓ કરાવનાર કે તેમા મૂર્ત્તિઓ પધરાવનારના કુટુબના માણસોના નામો જ માત્ર આપેલ છે, કોઇ કોઈમા તેના ગામનુ નામ આપેલ છે પરતુ પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્ય કે મુનિરાજનું નામ કોઈ પણ લેખમા આપેલુ નથી મૂલ મદિરના લેખોમા આપેલુ હશે તેથી આ લેખોમા નહીં આપ્યું હોય તેમ જણાય છે

ઉપરોક્ત દેરાસર તૂટ્યા પછી શ્રીશ **ખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મૂર્ત્તિ કેટલાક સમય સુધી ભોયરામા ગખવામા આવી હતી મુસલમાની ફોજોનો ભય દૂર થયા પછી ભોયરામાથી બહાર લાવીને **મુજપુર** કે **શખેશ્વર**ના ઠાકોરોએ કેટલાક વખત સુધી પોતાના કબજામા રાખી હશે અને તેઓ અમુક રકમ લીધા પછીજ યાત્રાળુઓને દર્શન કરાવતા હશે ત્યારપછી શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરિજી** મહારાજના પટ્ટધર શ્રીવિજયદેવસૂરિજી મહાગજના પટ્ટધર (શ્રીવિજયસિંહસૂરિજી મહારાજના શિષ્ય) શ્રીવિજયપ્રભસૂરિજી મહારાજના ઉપદેશથી, શ્રીસઘના આગેવાનોના પ્રયાસથી યા તો કવિવર ઉપાધ્યાય શ્રીઉદયરત્નજીએ કરેલી સ્તુતિથી થયેલા ચમત્કાર પછી તેમના ઉપદેશથી, શ્રીશ **ખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મૂર્ત્તિ શ્રીસઘને સોપાણી હોય તેમ જણાય છે તે વખતે મૂળનાયકજીની આ મૂર્ત્તિને શ્રીસંઘે, નવા દેરાસરની સામેની લાઈનમા સીપાઈઓને રહેવાના મકાનો છે, તેમાના મુખ્ય ઓરડાનું બારણું નવા દેરાસરના કપાઉડના મુખ્ય

દરવાજાની બહાર, બજારના રસ્તા ઉપર પડે છે, તેમાં પરોણા-દાખલ સં.૧૭૫૦ની આસપાસમાં પધરાવ્યા હશે. ત્યાં કેટલાક વખત સુધી પૂજાયા બાદ નવું (વર્તમાન) મનોહર દેરાસર તૈયાર થતાં તેમાં પ્રભુજીને પધરાવવામાં આવ્યા હશે, જે હજીસુધી ભવ્ય મનુષ્યોથી ત્યાં જ પૂજાય છે અને ભક્તોના મનોરથોને પૂર્ણ કરે છે. આ વર્તમાન-નવું દેરાસર પાંચમા ઉદ્ધાર તરીકેનું સમજવાનું છે.

ઉપર્યુક્ત ચાર જીર્ણોદ્ધારો ઉપરાંત, "અંચલગચ્છીય બૃહત્ પટ્ટાવલી" ભાષાન્તર પૃ. ૮૭માં; સં. ૧૨૯૫માં થયેલા **રીડાના** પુત્ર **જીવા** શાહે શ્રીશંખેશ્વરજીના જિનપ્રાસાદનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યાનું અને "ગુજરાતનાં ઐતિહાસિક સાધનો" વિભાગ ૧-૨માં **માનાજી ગંધારીયો** નામના વાણિયાએ નવ લાખ રૂપિયા ખર્ચીને શ્રીશંખેશ્વરજીનું દેવાલય બંધાવ્યાનું લખ્યું છે, પરંતુ આને માટે બીજા કોઈ ગ્રંથો કે શિલાલેખોનું પ્રમાણ મળેલું નહીં હોવાથી તેમ જ સંવત માટે પાકી ખાત્રી નહીં મળવાથી તેનો જીર્ણોદ્ધારોના અનુક્રમ નંબરમાં ઉલ્લેખ કર્યો નથી.

તે સિવાય, સ્તોત્રાંક ૪ ('ધનદપ્રબંધ')માં, **શંખપુરમાં શંખરાજાના** સમયમાં, ત્યાંના જ વતની **ધનદ** નામના શેઠે મનોહર જિનાલય કરાવી નવીન જિનબિંબોની સ્થાપના કરીને એક સુંદર બગીચો કરાવ્યાનું લખ્યું છે. પણ આ વાત કદાચ બીજા કોઇ **શંખપુરનગર** માટે હોય અથવા તો **શંખરાજાના** સમયની વાત હોવાથી અતિ પ્રાચીન કાળની આ વાત હોય એમ જણાય છે.

તેમજ ઉપરોક્ત 'અચલગચ્છીય બૃહત્ પટ્ટાવલી' ભાષાન્તર, પૃષ્ઠ ૨૨૭મા લખ્યું છે કે–શ્રીમેરુતુંગસૂરિજીના ઉપદેશથી વિ સ, ૧૪૯૮ના કાર્તિક વદિ ૨ સોમવારે, શંખેશ્વરજીમા કડુઆ નામના શેઠે જિનપ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી છે

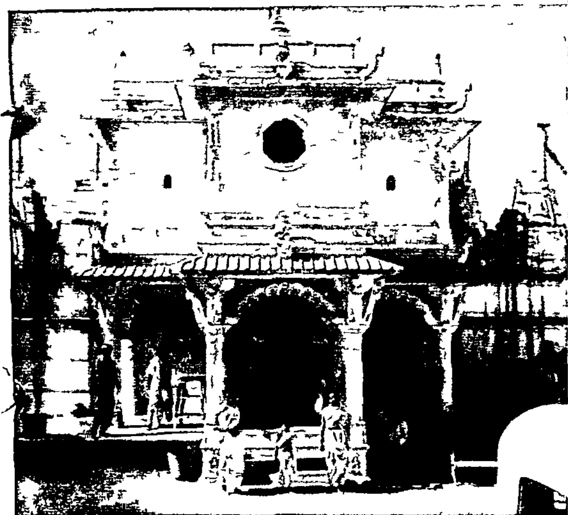
આ પ્રમાણે મુખ્ય મુખ્ય ઉદ્ધારો સિવાય અહી બીજા સૂક્ષ્મ–નાના નાના ઉદ્ધારો તથા બીજી પ્રતિમાઓનું સ્થાપન વગેરે ઘણી વાર થયું હશે, તેમજ શખેશ્વર ગામમા શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના દેરાસર ઉપરાંત બીજા દેરાસરો પણ કોઇ કોઈ કાળમા અવશ્ય બન્યા હશે અને તે કેટલોક કાળ વિદ્યમાન રહ્યા હશે પરતુ કાળક્રમે અત્યારે છેલ્લા બે–ત્રણ સૈકાથી તો શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિવાળુ વર્તમાન–નવીન આ એક જ દેરાસર વિદ્યમાન છે

પ્રકરણ અગિયારમું : નવું મંદિર

ઘણું કરીને **વિજયસેનસૂરિજી** મહારાજના પટ્ટધર **શ્રીવિજયદેવસૂરિજી** મહારાજના પટ્ટધર (**શ્રીવિજયસિંહસૂરિજીના** શિષ્ય) **શ્રીવિજયપ્રભસૂરિજી** મહારાજના ઉપદેશથી શ્રીસંઘે તૈયાર કરાવેલ આ નવીન જિનાલયના મૂળ ગભારો અને ગૂઢમંડપ વગેરે તૈયાર થઇ જતાં શ્રીસંઘે કરેલા મહોત્સવપૂર્વક મૂલનાયકજી **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મૂર્તિને તેમાં બિરાજમાન કરવામાં આવી. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૭૬૦ની આસપાસમાં પ્રાયઃ ઉપર્યુક્ત શ્રીમાન્ **વિજયપ્રભસૂરિજી** મહારાજના પટ્ટધર **શ્રીવિજયરત્નસૂરિજીએ** કરી હોય એમ જણાય છે.[1] ત્યારપછી થોડા જ વખતમાં ભમતીની દેરીઓ પણ બની હોય એમ લાગે છે. કેમકે

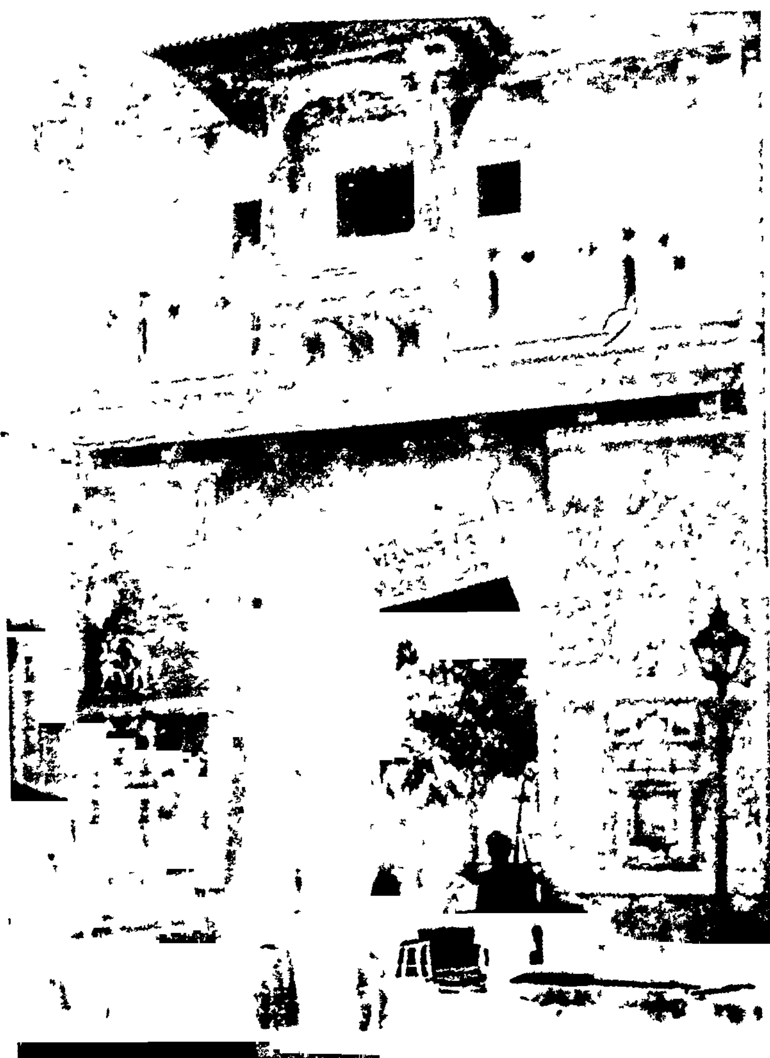
---

૧ આ નવું દેરાસર કોના ઉપદેશથી કોણે અને ક્યારે બંધાવ્યું, તેમજ તેની પ્રતિષ્ઠા કોણે અને ક્યારે કરી? તે સંબંધીનો એક પણ લેખ આ દેરાસરમાંથી મળ્યો નથી. તેમ તે સંબંધી કોઇ ગ્રંથ–સ્તવનાદિમાંથી પણ કશો ઉલ્લેખ મને મલ્યો નથી. એટલે આ વાત સાવ અંધારામાં જ રહી જવા પામી છે. ગામમાં જૂના મંદિરનું ખંડિયેર ઊભું છે, તે જિનાલયની પ્રતિષ્ઠા શ્રીમાન્ **વિજયસેનસૂરિજી** મહારાજે કરાવેલી અને તેમના જ ઉપદેશથી તે મંદિર બનેલું. તેમની ત્રીજી પાટે આવેલ શ્રીમાન્ **વિજયપ્રભસૂરિજી** મહારાજની વિદ્યમાનતામાં જ ઉક્ત દેરાસરનો નાશ થયેલો એટલે તેમણે જ ઉપદેશદ્વારા આ નવું જિનાલય કરાવરાવ્યું હોય અને પછી મહોત્સવપૂર્વક

શૃંગાર ચોકી—જિનમંદિરનું ભવ્ય પ્રવેશદ્વાર

મંદિર સામેની ઓસરીમાંથી લીધેલ દૃશ્ય આમાં કોતરણીવાળા તોરણો અને સુંદર રચનાવાળું ભવ્ય મુખ્ય પ્રવેશદ્વાર દેખાય છે જુઓ પ્રકરણ ૧૧, પૃષ્ઠ ૯૪

દેવ દરબારની ભવ્ય ડેલી

દેવાધિદેવના દરબારમાં પ્રવેશ કરવાનુ રાજદરબાર જેવું ભવ્ય પ્રવેશદ્વાર. આ પ્રવેશદ્વારમાં થઈને જિનમંદિર, ઉપાશ્રય, કારખાનું–પેઢી અને ધર્મશાળામા જવાય છે.

વિ સ. ૧૮૬૮ ના અહીના એક લેખમા, અહીની ભમતીની દેરીઓમાના ફૂટયા તૂટયા કામનું સમારકામ, દેરીઓની જાળીઓ અને ચોકમા ફરસબધી વગેરે કામ કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે સ ૧૮૬૮મા સમારકામ કરાવવાનો વખત આવ્યો, એટલે ભમતીની દેરીઓ વગેરે સ ૧૮૦૦ પહેલા જરૂર બની ચૂક્યું હશે એમ જણાય છે આ દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા થયા પછી સભામડપો, બાવન જિનાલયની-ભમતીની દેરીઓ, ગભારા, શૃગારચોકીઓ, શૃગારચોકીની બહારની ઓરડીઓ, ધર્મશાળાઓ, આખા કપાઉડ ફરતો કોટ વગેરે ધીમે ધીમે **પાટણ-રાધનપુરના** ગૃહસ્થો અને સમસ્ત સઘ તરફથી સહાયતા મળતી ગઇ તેમ બનતુ ગયુ

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્ત્તિ તેમા સ્થાપન કરાવીને તેમના પટ્ટધર શિષ્ય શ્રીમાન્ **વિજયરત્નસૂરિજી**એ જ તેની પ્રતિષ્ઠા વિ સ ૧૭૬૦ની આસપાસમા કરી હોય તો તે બનવા યોગ્ય છે સ ૧૭૫૦મા ઉપાધ્યાય **શ્રીઉદયરત્નજી** મહારાજની સ્તુતિનો ચમત્કાર થયો ત્યાંસુધી તો નવા દેરાસરનો પ્રારભ પણ નહીં થયો હોય એમ સભવે છે તે (ચમત્કાર) વખતે કે ત્યારપછી મૂળ નાયકજીની મૂર્ત્તિ મધને મોપાયા પછી નવા દેરાસરનો પ્રારભ થયો હોય તાકીદે દેરાસરનો મૂલ ગભારો વગેરે તૈયાર કરાવીને તેમા મૂળનાયક પ્રભુજીને પધરાવીને સ ૧૭૬૦ની આસપાસમા તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી લીધી હોય એમ જણાય છે શ્રીમાન્ **વિજયપ્રભસૂરિજી** વિ સ ૧૭૪૯મા સ્વર્ગવાસી થઈ ગયા હતા, એટલે તેમના પટ્ટધર શ્રી **વિજયરત્નસૂરિજી**એ આ દેરાસરની પ્રતિષ્ઠા કરી હોય તેમ જણાય છે કેમકે તે વખતે તેઓ વિદ્યમાન હતા અને **તપાગચ્છનાયક**-પટ્ટધર હતા

તેમાં આરસનું કામ:—

બન્ને સભામંડપો બિલકુલ (સ્તંભો, દીવાલો અને ઘુંમટ શીખે) મકરાણુ—આરસના બનેલા છે. પરંતુ જૂનાં સભામંડપના મકરાણુના ઘુંમટ ઉપર ચૂનાથી બેઠા ઘાટના શિખર જેવા આકાર બનાવીને તેના ઉપર કલઈ કરેલી છે.

મૂળ મંદિરનો મૂળ ગભારો, તેની બાજુના બન્ને ગભારા અને ગૂઢમંડપની દીવાલો ઉપર, બહારથી મકરાણુ—આરસની ખોળી ચડાવેલી છે. દેરીઓમાં આરસ લગાવેલો છે અને દેરીઓના સ્તંભો વગેરે ઉપર પાકી કલઈ કરાવેલી છે.

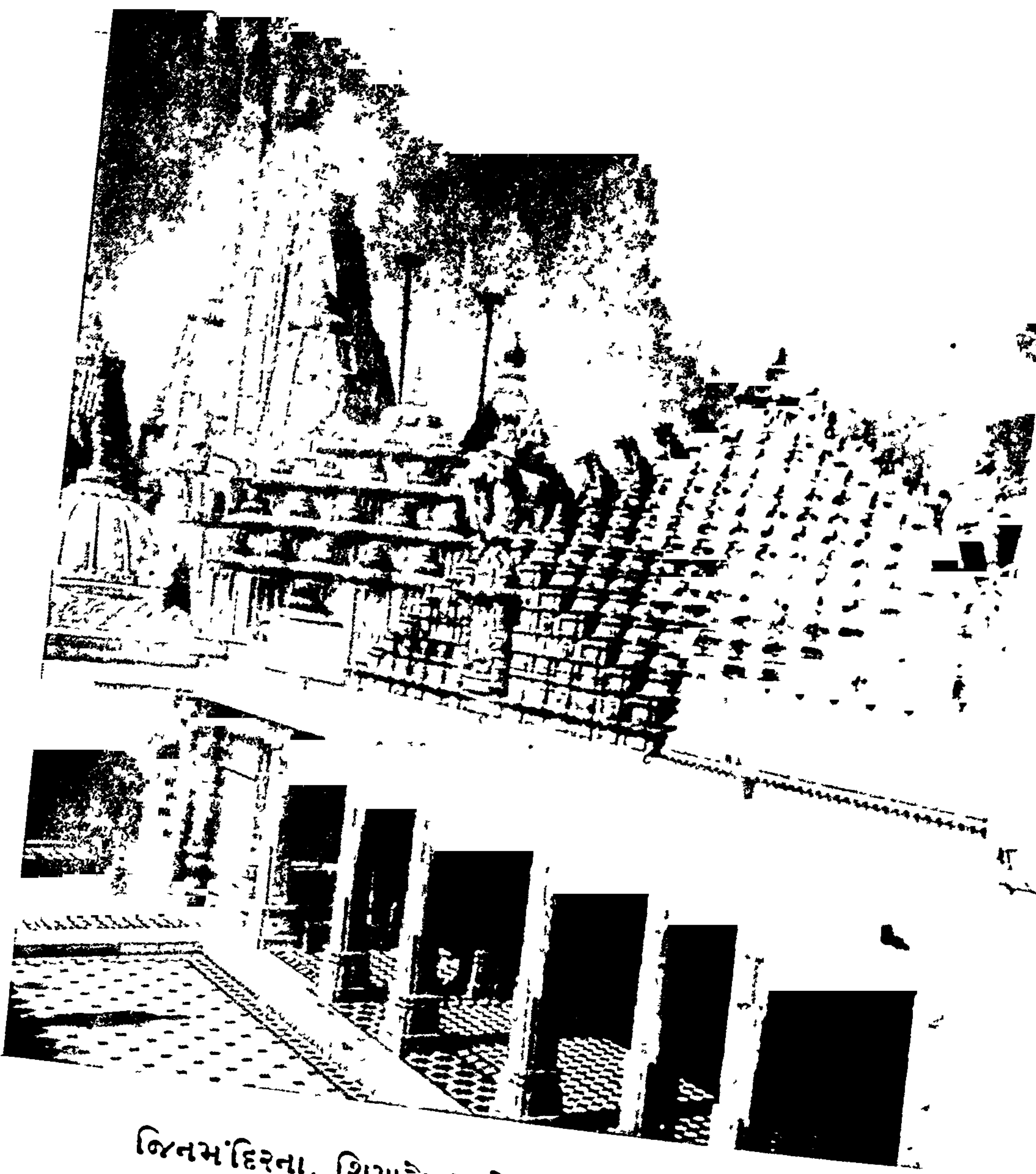
મૂળ ગભારાનો અને ગૂઢમંડપનો મુખ્ય દરવાજો, એ બન્ને તદ્દન મકરાણુના અને સુંદર કોરણીયુક્ત બનેલા છે. વચ્ચે વચ્ચે રંગીન આરસના ટુકડાઓ સુંદર રીતે ગોઠવ્યા છે. એ બન્ને દરવાજાનાં કમાડો સુંદર કોરણીવાળાં અને ચાંદીના પતરાથી મઢેલાં છે. ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુના બન્ને દરવાજા પણ ખૂબ સુંદર કોરણીવાળા અને મકરાણુના બનેલા છે. ગૂઢમંડપના ભૂતલમાં ખૂબ ભભકાબંધ રંગબેરંગી મીનાકારી કામયુક્ત આરસ જડેલો છે.

ગૂઢમંડપની બન્ને બાજુના બન્ને ગભારાના દરવાજા, બધા સ્તંભો, ઘુંમટો, પાટડા, ભીંતો તેમ જ બન્ને સભામંડપોના સ્તંભો, પાટડા, ઘુંમટો, છજા વગેરે બધું મકરાણુનું બનેલું છે. બન્ને સભામંડપોની જમીનમાં ભભકાબંધ અને મૂળ ગભરામાં, ભમતીની ઓસરીમાં તથા આખા ચોકમાં સારી રીતે આરસની લાદીઓ જડેલી છે. ભમતીના ત્રણે ગભારાના દરવાજાની બારશાખો કોરણીવાળા મકરાણુની બનેલી છે.

જિનમંદિરના બે ભવ્ય સભામંડપો

જિનમંદિરની જમણી બાજુના ચોકમાંથી લીધેલ દૃશ્ય આમાં બે વિશાળ સભામંડપો
અને આગસના તોરણીયુક્ત સ્તંભો દેખાય છે જુઓ પ્રકરણ ૧૧, પૃષ્ઠ ૯૬

જિનમંદિરના, શિખરો સાથેના, બન્ને સભામંડપો

જિનમંદિરની જમણી બાજુની ભમતીની છત ઉપરથી લીધેલ દૃશ્ય
આમાં મૂળ ગભારો, ગૂઢમંડપ અને સભામંડપ ઉપરનાં શિખર સાથે
સભામંડપ અને ચૉક દેખાય છે. જુઓ પ્રકરણ ૧૧, પૃષ્ઠ ૯૬.

અહીં રાખ્યા. આજે અમારા રાજાએ

દેરી નં ૨ (પદ્માવતી દેવીની દેરી)નો મુખ્ય દરવાજો ખૂબ સુંદર કોરણીદાર મકરાણાનો બનેલો છે

ભમતીની તમામ દેરીઓની અંદર અને બહાર ભીંતોમાં પાટડા સુધી આરસ જડેલો છે ફક્ત બધા સ્તભો અને પાટડાથી ઉપરના ભાગમાં ચૂનાની કલઈ કરાવેલ છે

તેમાં થયેલું નવું કામ :—

મૂળ ગભારો બાજુના બન્ને ગભારા અને ગૂઢમડપની દીવાલો ઉપર બહારના ભાગમા આરસ–મકરાણાની ખોળી, જૂના સભામડપની પાસે બીજો નવો સભામડપ, દેરીઓમા, ભીંતોમાં અને ચોકમા આરસ ચોડવાનું, ગૂઢમડપમા મનોહર ચિત્રકામ વગેરે કામો સં ૧૯૭૦ થી ૧૯૮૦ સુધીમા થયેલ છે અત્યારે આ જિનાલય સાક્ષાત્ દેવવિમાન જેવુ શોભી રહ્યુ છે

તેના શિલાલેખો —

આ દેરાસરમાથી મૂર્તિઓ, કાઉસ્સગ્ગીયા, પરિકરની ગાદીઓ, પટ્ટો, ધાતુની મૂર્તિઓ, પાદુકાઓ અને દીવાલો-માના મળીને કુલ પચીશ શિલાલેખો મલ્યા છે, તેમા સૌથી જૂનામા જૂનો વિ. સ ૧૨૧૪ નો અને સૌથી નવામાં નવો સ ૧૯૧૬ નો છે એ બધા લેખો પરિશિષ્ટ ન ૧, મા ગુજરાતી ભાષાન્તર સાથે આપ્યા છે દેરી નં ૫૧–૫૨ વચ્ચેના ખૂણાની દેરીની અદરની નાની દેરીમા બે પાદુકાપટ્ટ છે તે વિષમ સ્થાનમા અને અધારામા હોવા છતા ઘણા પ્રયાસે એ બન્ને પરના લેખો ઉતારી લીધા છે, પરતુ એ નાની દેરીની બહાર બીજા આઠ પાદુકાપટ્ટો છે, તેના ઉપર થોડા

થોડા અક્ષરો ખોદેલા છે પણ તે ઘણા ઘસાઇ ગયેલા હોવાથી અને નિરુપયોગી જણાવાથી ઉતાર્યા નથી.

ધાતુની એક મોટી પ્રાચીન એકલ મૂર્ત્તિની બેઠક પર લેખ ખોદેલો છે, પરંતુ તે ચૂના–સીમેંટમાં દબાયેલો હોવાથી ઉતારી શકાયો નથી.

શૃંગારચોકીની બહાર :—

શૃંગારચોકીની પાસે (મુખ્ય દરવાજાની બહાર) બન્ને તરફ દલાણ (ખુલ્લી ઓશરીઓ) બનેલી છે, તે બન્નેને છેડે એક એક ઓરડી બનેલી છે, તેમાંની એકમાં પૂજાનાં કપડાં અને બીજીમાં કેશર–સુખડ ઉતારવાનું રહે છે.

શૃંગારચોકીની સામે એક પાકું (પત્થરનું) દલાણ બનેલ છે. તેની અંદરના ભાગમાં ઓરડીઓ બનેલી છે, જેમાં હાલ કારખાનાના સીપાઈઓ રહે છે. તે ઓરડીઓમાં જવાના બારણાની બારશાખનો ઉંબરો દેરાસરનો છે અને તેનું એક બારણું કંપાઉંડના મુખ્ય દરવાજા બહાર રસ્તા ઉપર પડે છે, તેની બારશાખ તેમજ ઉંબરો દેરાસરનાં જ છે. એટલે નવું દેરાસર બન્યા પહેલાં મૂળ નાયક શ્રીશંખેશ્વર **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીને થોડાંક વર્ષો સુધી અહીં પધરાવ્યા હશે એમ જણાય છે.

જિનમંદિરની વિશાળ ભમતી

શ્રી ભીડભંજન પાર્શ્વનાથ [ડાબી બાજુના ગભારામાંની [illegible]ગયા સાથેની ભવ્ય જિનપ્રતિમા. જુઓ [illegible] ૧૨ પૃ ૯૯.]

પ્રકરણ બારમું : મૂર્ત્તિસંખ્યા અને વિશેષ હકીકત

ગર્ભાગાર (મૂળ ગભારો) —

મૂળ ગભારામા મૂળનાયક **શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મોટી, ભવ્ય અને રમણીય મૂર્ત્તિ ૧ આરસના પંચતીર્થીના પરિકર સહિત છે પરિકર સુદૃઢ છે મૂળનાયકજીની મૂર્ત્તિ પર લેપ થયેલ છે પરિકરના બન્ને કાઉસગ્ગીઆની ગાદી પર વિ સ ૧૬૬૬ના લેખો છે એટલે આ પરિકરની વિ. સ ૧૬૬૬ના પોષ વદિ ૮ને શનિવારે **અમદાવાદ**મા પ્રતિષ્ઠા થઇ છે ત્યાર પછી તેને અહીં સ્થાપન કરવામા આવ્યુ છે મૂળનાયકજીની મૂર્ત્તિની બેઠક કે પરિકરની ગાદી પર લેખ નથી તથા ધાતુના પંચતીર્થીના પરિકરમા વચ્ચે મૂળનાયકજી તરીકે સફેદ સ્ફટિકરત્નની મૂર્ત્તિ ૧ છે

બન્ને ગભારા —

જમણી બાજુના ગભારામા મૂળનાયકજી તરીકે ભીડભજન **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની (સ્તો ૧૨૯) મનોહર મોટી મૂર્ત્તિ ૧ છે, તેમની બન્ને બાજુએ સફેદ આરસના લગભગ ચાર ચાર ફુટ ઊચા, મનોહર શ્રી**નેમિનાથ** અને શ્રી**આદિનાથ**ના એક એક કાઉસગ્ગીયા (ઊભી મૂર્ત્તિ) છે પ્રત્યેક કાઉસગ્ગીયામા ભગવાનની ૧૧-૧૧ બીજી મૂર્તિઓ કોતરેલી છે એટલે બન્ને મળીને એક ચોવીશી ગણાય તે બન્ને કાઉસગ્ગીયાની ગાદી પર વિ સ ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારના લેખો છે

ડાબી બાજુના ગભારામાં મૂળનાયક શ્રી**અજિતનાથ** પ્રભુજી વગેરેની આરસની મનોહર મૂર્તિઓ ૩ છે.

દેવકુલિકાઓ–દેરીઓ:—

દેરી નં. ૧ માં વર્તમાન જિન–માતૃચોવીશીનો પટ્ટ ૧ છે, તેના પર વર્તમાન ચોવીશીની જિન–માતાઓનાં નામો લખેલાં છે. તે પટ્ટની ડાબી બાજુમાં **પદ્માવતી** દેવીની ખંડિત મૂર્ત્તિ ૧ અને જમણી બાજુમાં યક્ષની ખંડિત મૂર્ત્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૨. આ **પદ્માવતી** દેવીની દેરી છે, તેમાં વચ્ચે મુખ્ય સ્થાને શ્રી**પદ્માવતી** દેવીની આશરે ૧॥ ફુટ ઊંચી મનોહર મૂર્તિ ૧ છે, તેને માથે સર્પની ફણા છે, તેના ઉપર ભગવાનની એક નાની મૂર્ત્તિ કોતરેલી છે. દેવીની બન્ને બાજુએ સાતમા **માતંગ** યક્ષની એક એક મૂર્ત્તિ છે. કુલ મૂર્ત્તિઓ ૩ છે.

દેરી નં. ૩ માં વર્તમાનકાળની જિન–ચોવીશીનો પટ્ટ ૧ છે, (તેમાં ઉપરથી ચાર મૂર્ત્તિઓ ઓછી છે.) અને પરિકરમાંથી છૂટા પડેલા સફેદ આરસના લગભગ ૨॥ ફુટ ઊંચા એક જોડીના જ કાઉસગ્ગીયા બે છે.

દેરી નં. ૪ માં મૂળનાયક શ્રી**આદીશ્વર** ભગવાનની પરિકરયુક્ત આરસની મૂર્ત્તિ ૧ છે, તેના પરિકરમાં બીજી ૨૩ જિનમૂર્ત્તિઓ સુંદર રીતે ગોઠવીને કોતરેલી છે. એટલે આ એક ચોવીશીનો પટ્ટ કહી શકાય. તેની બેઠક પર સંવત વિનાનો શ્રાવક જાલ્હણનો લેખ છે. તે સિવાય એક ફુટ ઊંચા કાઉસ્સગ્ગીયા ૧ અને પગલાં જોડી ૩ છે.

શ્રી પદ્માવતી દેવી

ભમતીની ભીંત નજીકની દેરીમાં રહેલ શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની અધિષ્ઠાયિકા દેવીની મૂર્તિ જુઓ પ્ર ૧૧, પૃ ૯૪

દેરી નં ૫ મા મૂળનાયક **શ્રીસુપાર્શ્વનાથ** ભગવાન ગેરે જિનબિંબ ૨ છે, અને મૂળનાયકજીની ડાબી બાજુમા ાના ચૌમુખજી ૧ છે

દેરી ન ૬ મા મૂળનાયક **શ્રીશ્રેયાંસનાથ** ભગવાન વગેરે જિનબિંબ ૩ છે

દેરી ન. ૭મા મૂ ના **શ્રીસુપાર્શ્વનાથ** ભ વગેરે જિનબિંબ ૨ છે.
" " ૮ " " **શ્રીઋષભદેવ** ભ નું " ૧ "
" " ૯ " " **શ્રીનેમિનાથ** ભ " " ૧ "
" " ૧૦ " " **શ્રીઅન તનાથ** " " " ૧ "
" " ૧૧ " " **શ્રીપાર્શ્વનાથ** " " " ૧ "
" " ૧૨ " " **શ્રીકુ થુ નાથ** " વગેરે " ૩ "
" " ૧૩ " " **શ્રીવિમલનાથ** " નુ " ૧ "
(લાછન સ્પષ્ટ નથી)
" " ૧૪ " " **શ્રીપાર્શ્વનાથ** " " " ૧ "
" " ૧૫ (ગભારા)મા મૂ ના જી વગેરે " ૩ "

(મૂળનાયકજીનું લાછન સાવ ઘસાઈ ગયું છે, તખ્તીમાં **શાંતિનાથજી** લખેલ છે)

" " ૧૬ " "જી શ્રી . વગેરે " ૩ "

(મૂળનાયકજીનું લાછન સાવ ઘસાઈ ગયું છે, તખ્તીમાં મૂળનાયક **શ્રીધર્મનાથજી** લખેલ છે, પરતુ **શ્રીધર્મનાથજી** તો મૂળનાયકજીથી ડાબી બાજુમા છે)

દેરી ન ૧૭મા મૂ ના **શ્રીશાંતિનાથજી** ભ ની જિનમૂર્ત્તિ ૧ છે.
" " ૧૮ " " " " વગેરે " ૩ છે.

મૂળનાયકજીની ડાબી બાજુની મૂર્ત્તિ પરિકર સહિત છે. મૂર્ત્તિ અને પરિકર એક જ પાષાણમાં બનેલ છે.

દેરી નં. ૧૯માં મૂ.ના. **શ્રીશાંતિનાથ** ભ. વગેરે જિનબિંબ ૩ છે.
" " ૨૦ " " **શ્રીનેમિનાથ** " નું " ૧ છે.
" " ૨૧ " " " " " " ૧ છે.
" " ૨૨ " " **શ્રીઋષભદેવ** " " " ૧ છે.

દેરી નં. ૨૩માં મૂળનાયક **શ્રીઅજિતનાથ** ભગવાનની પીળા આરસની મૂર્ત્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૨૪માં મૂ. ના. **શ્રીમહાવીર** પ્રભુની મૂર્ત્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૨૫ માં મૂ. ના. **શ્રીનેમિનાથ** પ્રભુજી વગેરે-ની શ્યામ આરસની જિનમૂર્ત્તિઓ ૩ છે.

દેરી નં. ૨૬માં મૂ. ના. **શ્રીમહાવીરસ્વામીજી** વગેરે જિનબિંબ ૩ છે.

દેરી નં. ૨૭ માં મૂ. ના. **શ્રીઆદિનાથ** ભગવાન વગેરે જિનબિંબ ૩ છે.

દેરી નં. ૨૮ (પાછળના ગભારા)માં મૂ. ના. **શ્રી નેમિનાથ** પ્રભુની શ્યામ આરસની મોટી મૂર્ત્તિ ૧ અને **શ્રીઆદિનાથજી** તથા **શ્રીશાંતિનાથજી**ની સફેદ આરસની મૂર્ત્તિઓ ૨ (કુલ મૂર્ત્તિઓ ૩) છે.

દેરી નં. ૨૯ માં મૂ. ના. **શ્રીઅજિતનાથ** પ્રભુજી વગેરે જિનબિંબ ૩ છે. મૂળનાયકજીના બન્ને ખભા ઉપર ચોટીના જેવું નિશાન છે.

દેરી નં. ૩૦ માં મૂ. ના. શ્રી........................વગેરે જિનબિંબ ૩ છે.

(મૂળનાયકજીનુ લાછન સાવ ઘસાઇ ગયું છે તેથી નામ નક્કી થઇ શકયું નથી તખ્તીમાં રીખવદેવજી લખેલ છે)

દેરી ન ૩૧મા મૂ ના શ્રીશ્રેયાંસનાથ ભ વગેરે જિનબિંબ ૩ છે.
" " ૩૨ " " શ્રીશાંતિનાથ " નું " ૧ છે.
" " ૩૩ " " શ્રીસુવિધિનાથ " વગેરે " ૩ છે.
" " ૩૪ " " શ્રીઆદીશ્વર " " " ૩ છે.

મૂળનાયકજીની બન્ને બાજુની બન્ને નાની મૂર્તિઓ પરિકર સહિત છે આખુ પરિકર અને મૂર્ત્તિ એક જ પાષાણમાં ઘડાયેલ છે તેમાની જમણી બાજુની મૂર્તિના પરિકરની ગાદી પર સ ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિનો લેખ છે

દેરી ન ૩૫ મા મૂ ના. શ્રીમહાવીરસ્વામીની મૂર્ત્તિ ૧ છે

દેરી ન ૩૬ મા મૂ ના શ્રી . . . . ની મૂર્ત્તિ ૧ છે, (મૂ ના જીનું લાછન ઘસાઈ ગયુ છે, સ્પષ્ટ નથી. આરસની તખ્તીમા રીખવદેવજી લખેલ છે) અને ધાતુની લાછન વિનાની એકલ મૂર્તિ ૧ છે, તેની પાછળ લેખ છે, પણ બધો ચૂનામા દટાઈ ગયો છે (કુલ મૂર્ત્તિ ૨)

દેરી ન ૩૭મા મૂ ના. શ્રીશાંતિનાથ ભ વગેરે જિનબિંબ ૩ છે.
" " ૩૮મા " શ્રીકુંથુનાથ " નું " ૧ છે.
" " ૩૯મા " શ્રીઅનંતનાથ " " " ૧ છે.
" " ૪૦મા " શ્રીશાંતિનાથ " વગેરે " ૩ છે.
" " ૪૧ (ગભારા)માં મૂ ના શ્રી . " " " ૩ છે.
" " (મૂ ના જીનું લાછન ઘસાઇ ગયું છે–સ્પષ્ટ નથી તખ્તીમાં શ્રીઅરનાથ ભ લખેલ છે)

દેરી નં. ૪૨ માં મૂ. ના. શ્રી..................ભ. ની મૂર્ત્તિ ૧ છે. (લાંછન સ્પષ્ટ નથી. તખ્તીમાં **શ્રીમહાવીર** પ્રભુ લખેલ છે.)

દેરી નં. ૪૩ માં મૂ.ના. **શ્રીશાંતિનાથ** ભ. ની મૂર્ત્તિ ૧ છે.
„ „ ૪૪ „ „ **શ્રીપાર્શ્વનાથ** ભ. ની „ ૧ છે.
દેરી નં. ૪૫માં મૂ. ના. **શ્રીઅજિતનાથ** ભ. નું જિનબિંબ ૧ છે.
„ „ ૪૬ „ „ **શ્રીસુપાર્શ્વનાથ** વગેરે „ „ ૩ „
„ „ ૪૭ „ „ **શ્રીપાર્શ્વનાથ** „ „ „ ૩ „
„ „ ૪૮ „ „ **શ્રીસુમતિનાથ** „ „ „ ૩ „
„ „ ૪૯ „ „ **શ્રીધર્મનાથ** „ „ „ ૧ „

(લાંછન સ્પષ્ટ નથી, પરંતુ વજ્ર જણાય છે. તખ્તીમાં **સુવિધિનાથજી** લખેલ છે.) મૂ. ના. જીની બન્ને બાજુએ પરિકરની ઉપરના ભાગનો એક એક ટુકડો જુદો જુદો સ્થાપન કરેલ છે. તે બન્નેમાં ભગવાનની બેઠી એક એક મૂર્ત્તિ કોતરેલી છે.

દેરી નં. ૫૦માં મૂળનાયક **શ્રીઅનંતનાથ** ભગવાન વગેરે જિનબિંબ બે છે. (મૂ. ના. જીનું લાંછન સ્પષ્ટ નથી, મયૂરની આકૃતિ જેવું ક્રૌંચનું લાંછન હોય તેમ જણાય છે. તખ્તીમાં **સુમતિનાથજી** લખેલ છે.)

દેરી નં. ૫૧ માં મૂ. ના. **શ્રીચંદ્રપ્રભ** વગેરે જિનબિંબ ૩ છે.

દેરી નં. ૫૨માં મૂ. ના. જી તરીકે સમવસરણના આકારનો ચૌમુખજીની આકૃતિવાળો જિન–ચોવીશીનો પટ્ટ ૧ છે. આ ચોવીશીપટ્ટની નીચેની ચારે તરફની લાઇનમાં

આચાર્ય મહારાજ, સ્થાપનાચાર્ય, વ્યાખ્યાનસભા, શ્રાવક–શ્રાવિકાઓ ફુલની માળાઓ હાથમા લઈને હાથ જોડીને ઊભા ઊભા પ્રભુજી પાસે ભાવના કરતા હોય વગેરેનુ સુદર દૃશ્ય ખોદેલ છે ઉપરોક્ત ચોવીશીના પટ્ટપર લેખ છે, પણ વચાતો નથી આ પટ્ટની બન્ને બાજુએ એક એક ચૌમુખજી છે

દેરી ન ૫૩ મા મૂ ના જી તરીકે જિન–ચોવીશીનો પટ્ટ ૧ છે તેના ઉપર વિ સ. ૧૪૨૮ વૈશાખ વદિ ૨ સોમનો લેખ છે તેની જમણી બાજુમા પરિકરમાથી છૂટા પડી ગયેલા લગભગ ત્રણ ફુટ ઊંચા સફેદ આરસના કાઉસગ્ગીયા ૧ છે તેની બાજુમાં ચોવીશીના પટ્ટમાથી છૂટી પડી ગયેલ બેઠેલી જિનમૂર્ત્તિઓ ૮ છે ડાબી બાજુમા લગભગ ૧ાા–૨ ફુટ ઊંચા પણ જરા નાના–મોટા, શ્યામ આરસના કાઉસગ્ગીયા ૨ છે અને તેની પાસે સફેદ આરસના આશરે ૭ ઇંચ ઊંચા કાઉસગ્ગીયા ૧ છે

દેરી ન૦ ૫૪મા વચ્ચે મૂળનાયકજીના સ્થાનપર શ્રી **પદ્માવતી** દેવીની આશરે ૧ાા ફુટ ઊંચી મનોહર મૂર્ત્તિ છે તેના મસ્તક પર સર્પની ફણા અને તેના ઉપર તથા બન્ને પડખે મળીને ભગવાનની નાની બેઠેલી મૂર્ત્તિઓ ત્રણ કોતરેલી છે **પદ્માવતી** દેવીની બન્ને બાજુમા ૧૧મી શ્રીવત્સા **–માનવી** નામની દેવીની આશરે ૧ાા ફુટ ઊંચી એક એક મૂર્ત્તિ છે એ પ્રમાણે આ દેરામા દેવીઓની મૂર્ત્તિઓ ૩ છે

દેરી નં ૫૫માં વર્તમાનકાળની જિન–માતૃચોવીશીનો પટ્ટ ૧ છે પટ્ટમા ચોવીશે માતાઓના નામો લખેલા છે

તેમજ તેમાં વિ. સં. ૧૨૩૮નો લેખ છે. તે સિવાય **અંબિકાદેવીની મૂર્ત્તિઓ** ૨ અને શ્યામવર્ણવાળા યક્ષની મૂર્ત્તિ ૧ છે.

દેરી નં. ૫૬ (મુખ્ય દરવાજા પાસેની **પદ્માવતી** દેવીની સાવ નાની દેરી)માં શ્રી **પદ્માવતી** દેવીની મૂર્ત્તિ ૧ છે. તેને માથે સર્પની ફણા અને તેના ઉપર ભગવાનની બેઠેલી મૂર્ત્તિ ૧ કોતરેલી છે. આ મૂર્ત્તિ પર સં. ૧૮૩૦ નો લેખ છે. તેની આગળ શ્રી**શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુની પાદુકા જોડી ૧ છે.

દેરી નં. ૫૧–૫૨ ની વચ્ચેની ખૂણાની દેરીમાં એક નાની દેરી બનેલી છે. તેની અંદર પગલાં જોડી ૨ છે. તેની ઉપર વિ. સં. ૧૭૯૪નો લેખ છે, તેમાં કરાવનારનું નામ છે, પણ કોનાં પગલાં છે? તે લખ્યું નથી. પણ તે શ્રી**શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીનાં પગલાં હોય એમ લાગે છે. આ નાની દેરીની બહાર પગલાં જોડી ૮ છે, તેના પર થોડા થોડા અક્ષરો ખોદેલા છે, પણ તે બરાબર વંચાતા નથી. આ પાદુકાઓ આચાર્યો, મુનિઓ કે યતિઓની હશે એમ જણાય છે. દેરીમાં કુલ પગલાં જોડી ૧૦ છે.

દેરી નં૦ ૫, ૩૩ અને ૫૦ મીમાં એકએક જિનમૂર્ત્તિ ખારા પત્થરની બનેલી છે અને તેના ઉપર ચૂનાથી કલઈ કરેલી છે.

આ દેરાસરમાં અત્યારે કુલ મૂર્ત્તિઓ આ પ્રમાણે છે:—

૧ મૂ. ના. શ્રી**શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની પરિકરવાળી મૂર્ત્તિ–૧

૨ આરસની પરિકરવાળી જિનમૂર્ત્તિઓ–૩
૩ „ પરિકર વિનાની „ „ –૯૨
૪ „ નાના–મોટા કાઉસગ્ગીયા–૯
૫ „ જિન–ચોવીશીના પટ્ટો–૩
૬ „ સમવસરણના આકારનો જિન–ચોવીશીનો પટ્ટ–૧
૭ „ જિન–માતૃચોવીશીના પટ્ટો–૨
૮ ધાતુના પરિકરવાળી સફેદ સ્ફટિકની જિનમૂર્ત્તિ–૧
૯ ધાતુની મોટી એકલ મૂર્ત્તિ–૧
૧૦ ધાતુની ચોવીશી, પંચતીર્થી વગેરે નાની મૂર્ત્તિઓ–૨૦
૧૧ ખારા પત્થરની–ચૂનાની ક્લઇ કરેલી જિનમૂર્ત્તિઓ–૩
૧૨ આરસના ચૌમુખજી–૩
૧૩ „ ચોવીશીના પટ્ટમાથી છૂટી પડી ગયેલી બેઠી આકૃતિની જિનમૂર્ત્તિઓ–૮
૧૪ „ પરિકરના ઉપલા ભાગના ટુકડા–૨
૧૫ „ શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીના પગલા જોડી–૩
૧૬ આરસના પગલા જોડી–૧૧
૧૭ „ની (સાતમા) માતંગ યક્ષની મૂર્ત્તિઓ–૨
૧૮ „ યક્ષની મૂર્ત્તિ–૧
૧૯ „ „ ખંડિત મૂર્ત્તિ–૧
૨૦ „ પદ્માવતી દેવીની મૂર્ત્તિઓ–૩
૨૧ „ „ „ ખંડિત મૂર્ત્તિ–૧
૨૨ „ અંબિકાદેવીની મૂર્ત્તિઓ–૨
૨૩ „ (૧૧ મી) શ્રીવત્સા–માનવીદેવીની મૂર્ત્તિઓ–૨

તે સમયમાં જ આ 'ગઢવાળી' નામની ધર્મશાલા બનવા લાગી ગઇ હશે. ધીમે ધીમે થોડાં વર્ષોમાં આ નવા દેરાસરની ચારે તરફ ફરતી ધર્મશાલાની ઓરડીઓની લાઇના બની ગઇ હતી. ઉત્તર તરફની ઓરડીઓની પછવાડે જમણુવાર કરવાને મોટો વંડો હતો.

દેરાસરથી ઉત્તર, પશ્ચિમ અને દક્ષિણ દિશા તરફની ધર્મશાલાની ત્રણે લાઈનોની ઓરડીઓ દેરાસરથી બહુ જ નજીક હોઈ આશાતના થતી હતી અને રથયાત્રા વખતે રથ ફેરવવામાં બહુ અડચણ પડતી હતી. તેથી છેલ્લાં ૨૫–૩૦ વર્ષની અંદર ધીરે ધીરે તેમાં સુધારો થતો ગયો. દેરાસરની પછવાડેની (પશ્ચિમ તરફની) ધર્મશાલાની ઓરડીઓની આખી લાઇન કાઢી નાખીને રથયાત્રા માટે નવો રસ્તો મોટો કર્યો. ઉત્તર દિશા તરફની ઓરડીઓની લાઇન કાઢી નાંખીને રસ્તો પહોળો કરીને નવી ઓરડીઓ બનાવીને તેનાં બારણાં જમણુવારના વંડામાં મૂકયાં.

આ દેરાસરથી દક્ષિણ દિશા તરફની ઓરડીઓની લાઈન 'પંચાસરવાળા'ની ધર્મશાલા કહેવાય છે. તેની ઓરડીઓ ઊંડી અને ઓશરી પહોળી હતી, તેને કાઢી નાંખીને રસ્તો પહોળો કરીને દેરાસરથી જરા છેટે ઓસરીબંધ ઓરડીઓની લાઈન નવેસરથી બંધાવી. આ લાઇન પૂરી થયા પછી તેની પાસેના ગઢના એક કોઠાની પાસે મેડીબંધ એક મકાન હજી સુધી જૂનું રહી ગયું હતું, કે જે ઘાસ–ચારો વગેરે ભરવાનાં ઉપયોગમાં લેવાતું હતું, તેને પણ પાડી નાખીને તે જગ્યાએ નીચે ચાર ઓરડા તથા ઉપર

ત્રણ ઓરડા અને અગાસી યુક્ત સુદર પાકુ મકાન કારખાના તરફથી આ વર્ષમા (૧૯૯૭ મા) બધાવી લેવામા આવ્યું છે

જમણવારનો જે વડો હતો, તેમા વચ્ચે બહુ વિશાળ ચોક રાખીને તેની ચારે બાજુ ધર્મશાલા તરીકે ઓરડીઓની લાઇનો દશેક વર્ષ પહેલા બનાવી લીધેલ છે આ નવી ધર્મશાલામા યાત્રાળુઓને ઊતરવાની સગવડ સારી થઈ છે દેરાસરથી જરા દૂર હોવાથી આશાતનાનો સભવ પણ નથી તેમા ચોક વિશાળ હોઈ અને તેમા વચ્ચે વૃક્ષો હોવા સાથે તેમા પાણીનો પપ મૂકાવેલો હોવાથી યાત્રાળુઓને સારી રીતે આરામ અને શાતિ મળે તેવી આ ધર્મશાલા થઈ છે

આ દેરાસરનો મુખ્ય દરવાજો અને તેની સામેની (પૂર્વ દિશા તરફની) ધર્મશાલાની વચ્ચે પહેલા આમરસ્તો–રાજમાર્ગ હતો પચાસરવાળાની ધર્મશાલાની પછવાડેની શેરીમાથી, નગારખાનાની નીચેની ખડકીવાળા સ્થાને થઇને દેરાસરના મુખ્ય દરવાજા પાસે થઈને બજારમા જવાનો રસ્તો હતો તે વખતે આ દેરાસરના કપાઉન્ડનો મુખ્ય–મોટો–ઉગમણો દરવાજો જે બજારના રસ્તા ઉપર છે તે નહોતો–એ બજારમા જવાનો રસ્તો હતો પછી તે જગ્યા રાજ્ય પાસેથી વેચાતી ખરીદી લઇને સ ૧૮૬૭ મા તે રસ્તો બન્ને તરફથી બધ કરીને નગારખાનાની નીચે ખડકી–મોટી–ડેલી મૂકીને તેના ઉપર સ ૧૮૬૭ મા નગારખાનુ બધાવ્યું, જ્યા હમેશા–કાયમ ખાતે ચોઘડિયા વાગે છે, અને બજારના રસ્તા ઉપર મોટો દરવાજો મૂકી કમ્પાઉન્ડનો પાકો કબજો લીધો કમ્પાઉન્ડના આ મુખ્ય દરવાજાની અદર બન્ને તરફ દલાણો

(ઓસરી) બનેલાં છે, જેમાં ચોકીદારો–સીપાઇઓ બેસે છે અને ત્યાં ચોકીદારો રાત–દિવસ ઘડીઆળના ડંકા વગાડે છે.

આ આખા કમ્પાઉન્ડ ફરતો મજબુત કિલ્લો છે, તેને પણ લગભગ આ દેરાસરની સાથે સાથે બાંધવાનો શરૂ કરીને સં. ૧૮૬૭ માં નવી જમીન ખરીદ્યા પછી સં. ૧૮૭૪ માં આ કોટને પૂરો કર્યો હશે એમ જણાય છે. કેમકે દક્ષિણ દિશા તરફના ગઢના, પંચાસરવાળાની ધર્મશાલા પૂરી થાય છે તેની પાસેના, કોઠાની બહારની–રાજમાર્ગ તરફની દીવાલમાં 'સં. ૧૮૭૪ ના માગશર સુદિ ૨' એ પ્રમાણે લખેલ છે. (જુઓ પરિશિષ્ટ પહેલું, લેખાંક–૬૧).

(૩) નવા દેરાસરની સામેની લાઇનમાં ખૂણામાં (નગારખાનાની બાજુમાં) 'ટાંકાવાળી' ધર્મશાલા આવેલી છે. નીચી ખડકીમાં થઇને અંદર જવાય છે. આ ધર્મશાલા પત્થરની પાકી–મજબૂત બનેલી છે. બીજી ધર્મશાલાઓ કરતાં આ સૌથી જૂની હોય તેમ લાગે છે. આની અંદર પાણીનું ટાંકું હોવાથી આ 'ટાંકાવાળી' ધર્મશાળા કહેવાય છે. દેરાસરમાં પ્રક્ષાલ વગેરે દરેક કાર્ય માટે આ ટાંકાનું જ પાણી વપરાય છે, અને તે બાર માસ બરાબર પહોંચે છે. સખ્ત દુષ્કાળવાળા વરસમાં કદાચ ૪–૬ મહીના બહારથી પાણી લાવવું પડે છે. આ ધર્મશાળાની અંદર જવાના રસ્તાનાં બારણાં નાનાં–બારીઓ જેવાં છે. તેનું એક બારણું જૂના દેરાસર તરફ જવાના રાજમાર્ગ ઉપર પડે છે. તે બારણાની બહારની ડાબી બાજુની દીવાલમાં વિ. સં. '૩૬ નો લેખ છે, (લેખ નં. ૫૯) અને બીજું બારણું

નગારખાના નીચેની ડેલીની પાસે પડે છે, તેમાથી નવા દેરાસરના કમ્પાઉન્ડમા જવાય છે આ બારણામાથી અદર જતાં બારણાની ઉપરની ભીંતમાં વિ સં ૧૮૫૪નો લેખ છે (લેખ ન ૬૦) આ બન્ને લેખો પરથી જણાય છે કે–આ ધર્મશાલા સમસ્ત સઘે રાજ્ય પાસેથી જમીન અઘાટ વેચાણ લઇને રાધનપુરના સઘની દેખરેખથી કરાવી છે, તેમા દેખરેખ રાખનારા પાચ શ્રાવકોના તથા મુનીમ, સલાટ વગેરેના પણ નામો આપેલા છે આ ધર્મશાલામા લાકડ–લેંકડ, ચૂનો–પત્થર વગેરે સામાન પડ્યો રહેતો હોવાથી અવાવર અને ઉજ્જડ થઇ ગઈ છે તેને સમરાવી–સુધરાવીને ઉપયોગમા લેવાની જરૂર છે. તેના ચોકમા કેટલીક જમીન ખાલી પડી છે, ત્યા અહીની કમીટી શ્રાવિકાઓનો ઉપાશ્રય કરાવવાનો વિચાર કરે છે; પરતુ આ સ્થાન ઘણુ એકાતમા પડી જતુ હોવાથી શ્રાવિકાઓના ઉપાશ્રય માટે લાયક ન ગણાય.

(૪) નવા દેરાસરના મુખ્ય દરવાજાની બરાબર સામેના ભાગમા એક પાકુ દલાણુ (ઓસરી) બનેલ છે તેની અદર ઓરડાઓ બનેલા છે આ મકાન પણ પત્થરનું–પાકુ બનેલ છે આમાના એક ઓરડાનું એક બારણું જાહેર રસ્તા ઉપર પડે છે તે ઓરડાની બન્ને તરફના બારણાની બારશાખો અને ઉંબરા જોતા તેમા નવુ દેરાસર થયા પહેલાં પ્રભુજીને પધરાવ્યા હશે એમ ચોક્કસ જણાય છે હાલ આ મકાનો ધર્મશાલા તરીકે વપરાય છે, તેમા કારખાનાના સીપાઇઓ અને નોકરો રહે છે, તથા કબૂતર માટેનું અનાજ વગેરે પરચુરણ સામાન રાખવામા આવે છે

(૫) **રાધનપુરવાળા** શેઠ **ઇચ્છાચંદ હેમજીની જૈન** ધર્મશાલા બજારમાં રસ્તા ઉપર આવેલી છે. આ ધર્મશાલા શેઠ **જીવણદાસ ગોડીદાસ**ની પેઢી(જૈન કારખાના)ને અર્પણ કરેલી છે: કારખાનાની વ્યવસ્થાપક કમીટીએ આ ધર્મશાલાનો કેટલોક ભાગ જૈન ભોજનશાળાની કમીટીને ભોજનશાલા માટે વાપરવા આપેલો છે.

(૬) **રાધનપુરવાળા** શેઠ **મણિલાલ મોતીલાલ મૂળજી** મારફત બંધાયેલી આ ધર્મશાળા, **શંખેશ્વર** ગામના પશ્ચિમ તરફના ઝાંપામાં શ્રી સંઘની આર્થિક સહાયથી અને શેઠ **મોતીલાલ મૂળજી**ની ખંત-લાગણી અને જાતિ દેખ-રેખથી બની છે. તેનો એક છેડો ' ગઢવાળી ' નવી ધર્મશાળાને લગતો છે અને બીજો છેડો છેક ગામની ભાગોળે છે. આ ધર્મશાળા પાકી, સેડીબંધ અને વિશાળ બનેલી છે. યાત્રાળુઓ માટે ઉપરના ભાગમાં મોટા મોટા હોલ અને નીચેના ભાગમાં ઓરડાઓ બનેલા છે. વચ્ચે વિશાળ ચોક છે. આનો મુખ્ય દરવાજો ઉત્તર સન્મુખ જાહેર રસ્તા ઉપર છે, પરંતુ 'ગઢવાળી' નવી ધર્મશાળામાંથી પણ આમાં અવાય-જવાય છે. આ ધર્મશાળા વિ. સં. ૧૯૭૩ના ચૈત્ર સુદિ ૧૩ ગુરુવાર તા. ૫-૪-૧૯૧૭ ને દિવસે, **રાધનપુર**ના નામદાર નવાબ શ્રી **જલાલુદ્દીન** ખાનજી સાહેબના મુબારક હાથે ખુલ્લી મુકાણી છે. આ ધર્મશાળાનો ઉત્તર દિશા તરફના જાહેર રસ્તા તરફનો આગલો ભાગ (મુખ્ય દરવાજો, દરવાજાની બન્ને તરફની ઓરડીઓની લાઇનો અને તેના ઉપરના માળના હોલો) **અમદાવાદ**વાળા સ્વર્ગવાસી શેઠ **વીરચંદ**

દીપચંદ શ્રી આઈ ઈ, જે પી. ના સ્મરણાર્થે તેમની ધર્મપત્ની ડાહીબાઈએ સત્તર હજાર રૂપિયા આપીને કરાવેલ છે આ ધર્મશાળાનો વહીવટ રાધનપુર (હાલ મુબઈ)વાળા શેઠ મોતીલાલ મૂળજીની પેટીના હાથમા છે, પણ તેમણે તે વહીવટ કારખાનાની કમીટીને (શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢીને) સોપી દેવો વ્યાજબી છે

ઉપર પ્રમાણે આ તીર્થને અગે અહીં નાની–મોટી મળીને કુલ ૭ જૈન ધર્મશાળાઓ હોઈ યાત્રાળુઓ માટે પૂરતી સગવડ છે, પરતુ યાત્રાળુઓના ગાડાના બળદોને છાયામા બાધવા માટે કઈ પણ સગવડ કે સાધન નથી, તેમ પશ્ચિમ તરફના ઝાપામા છાયાવાળુ ઘટાદાર વૃક્ષ પણ નથી કે જેની છાયામા બળદો બેસી શકે મોટર સર્વીસ હોવા છતા યત્રીના મેળા ઉપર તથા હમેશા પણ રાધનપુર, હારીજ, પાટણ વગેરે શહેરોથી અને ગામડાઓમાથી ઘણા યાત્રાળુઓ ગાડા કરીને પણ આવે જ છે આ ગાડાઓના બળદોને વૈશાખ–જેઠ માસના સખ્ત તાપમા પણ, આખો દિવસ ખુલ્લા મેદાનમા સખ્ત તડકામા બેસી રહેવુ પડે છે એ ત્રાસ જોયો જાય તેવુ નથી વૈશાખ–જેઠ માસમા ખરે બપોરે જે માણસ આ મેદાનમા બહાર નીકળે તેને જ એ ત્રાસની ખબર પડે, મકાનોમા બેસી રહેનારાઓને તેની ખબર ન જ પડી શકે આ ત્રાસને દૂર કરવા માટે કમમા કમ જૈન યાત્રાળુઓના બળદો તેમજ ઊટ, ઘોડા વગેરેને છાયામા રાખી શકાય તેવી સગવડ કરવા માટે કારખાનાની કમીટીવાળા અને સખી ગૃહસ્થો સત્વર ધ્યાન આપશે,

એવી આશા રાખવી અસ્થાને નહીં જ ગણાય. આ કાર્ય માટે ઉપેક્ષા કરવા જેવું નથી. મૂંગા પ્રાણીઓના આશીર્વાદ લેવા જેવું છે.

અન્ય મકાનો:—

'ગઢવાળી' ધર્મશાળાના મુખ્ય દરવાજાથી અંદર પેસતાં જમણા હાથ તરફના ઓરડાઓમાં અને તેની પાસે પીવા માટે ઠારેલ ગરમ પાણી અને ન્હાવા માટે ગરમ–ઠંડા પાણીની સગવડ રાખેલી છે. તેની પછી ખૂણામાં એક નાની પણ જૂની પોસાળ (પૌષધશાળા) છે, કે જે **શ્રીશંખેશ્વર** ગામના શ્રાવકોને ઉપાશ્રય તરીકે, ધર્મકાર્યો કરવા સારુ વાપરવા માટે આપવામાં આવેલ છે. તેની પાસે–આગળના ભાગમાં શેઠ **જીવણદાસ ગોડીદાસ**ની પેઢી (**શ્રીશંખેશ્વર જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક કાર્યાલય**) ની બેઠકનું મકાન હતું અને તેના ઉપર 'શ્રી હીરવિજયસૂરીશ્વરજી જૈન પુસ્તકાલય' હતું. પરંતુ એ મકાન જીર્ણ થઈ ગયેલ હોઈ હાલમાં તેને પાડી નાખ્યું છે. તે ઠેકાણે પેઢી અને પુસ્તકાલય માટે નવું મકાન બાંધવાનું કામ ચાલુ કરવાના છે.

જૈન ઉપાશ્રય:—

તેની પાસેથી વંડાવાળી નવી ધર્મશાળામાં જતાં જમણા હાથ તરફ શ્રાવકોને ધર્મક્રિયાઓ કરવા માટે જૈન ઉપાશ્રયનું સુંદર મકાન હાલમાં જ નવું તૈયાર થયું છે, જેથી મુનિરાજોને અલાયદા ઉતરવાની તથા શ્રાવકોને ધર્મક્રિયાઓ કરવાની સગવડ સારી થઈ છે. આવી જ રીતે શ્રાવિકાઓ માટે પણ ખાસ અલાયદો ઉપાશ્રય થવાની ખાસ અગત્ય છે.

જૈન પુસ્તકાલયઃ—

યાત્રાળુઓની સગવડતા ખાતર, ફુરસદના સમયમાં ત્રાળુઓ પુસ્તકવાચનનો લાભ લઈ શકે તેટલા માટે, હીં શ્રીમાન્ વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીના દુપદેશથી સ ૧૯૮૫મા 'શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરજી જૈન ુસ્તકાલય' સ્થાપન કરેલુ છે તેમા પુસ્તકોનો સારો સગ્રહ ે અને થોડાક જૈન માસિકો વગેરે છાપા પણ આવે છે. રતુ યાત્રાળુઓ આ પુસ્તકાલયનો જોઇએ તેવો લાભ લેતા થી માટે પુસ્તકાલયની સુવ્યવસ્થા થવાની તથા યાત્રાળુઓએ તેનો સારી રીતે લાભ લેવાની જરૂર છે હાલમા પુસ્તકાલય નવા ઉપાશ્રયની પછવાડે લાયબ્રેરી માટે ખાસ બનાવેલ એક રૂમમા રાખવામા આવેલ છે પુસ્તકાલય, દેરાસર આવવા-જવાના રસ્તા ઉપર જ અને નીચેના મકાનમાં કાયમ ખાતે રાખવામા આવે તો તેનો લાભ વધારે પ્રમાણમા લોકો લઇ શકે, માટે તેવી વ્યવસ્થા થવાની જરૂર છે

ચબૂતરો —

આ કપાઉડના મુખ્ય દરવાજામા પેસતા ડાબી બાજુમાં મોટુ દલાણુ (ઓસરી) છે તેના છેડા પાસે કબૂતરો વગેરે પખીઓ માટે એક ચબૂતરો બનેલો છે તેમા પક્ષીઓ માટે કારખાના તરફથી હમેશા અનાજ નખાય છે

નગારખાનું—

ટાકાવાળી ધર્મશાળાની પાસે બહાર શેરીમા જવાની જૂની બારી (ડેલી) છે, તેના ઉપર સ ૧૮૬૭ની સાલમા

નગારખાના માટે મકાન બનેલું છે. જ્યાં હમેશાં નિયમિત રીતે ચોઘડીઆં વાગે છે.

ભોજનશાળાઃ—

રાધનપુર અને આસપાસના કેટલાક ભાવિક જૈન ગૃહસ્થોએ મળીને યાત્રાળુઓની સગવડ માટે પાંચેક વરસથી અહીં એક ભોજનશાળા ખોલી છે, અને તે બજારના રસ્તા ઉપર **રાધનપુરવાળા** શેઠ **ઈચ્છાચંદ હેમજી**ની ધર્મશાળામાં રાખવામાં આવી છે. આ ભોજનશાળા થવાથી યાત્રાળુઓને ઘણી અનુકૂળતા થઈ છે. ભોજન આદિની વ્યવસ્થા સારી છે. આ ભોજનશાળામાં જમનાર પાસેથી એક ટંકના ચાર આના અને બે ટંકના છ આના ચાર્જ લેવાનો ઠરાવ તેની કમીટીએ કરેલો છે. તે પ્રમાણે ફીની રકમ આવે તે બાદ કરતાં વાર્ષિક સરેરાશ આશરે એક હજાર રૂપિયાનો ટોટો પડે છે. એ ટોટો કમીટી, મેંબરોમાંથી અને ગૃહસ્થો પાસેથી ફંડ ઊઘરાવીને પૂરો કરે છે. આ ભોજનશાળા સાધુ-સાધ્વીઓની ભક્તિનો સારામાં સારો લાભ લ્યે છે. ભોજનશાળાની દેખરેખ, **રાધનપુર, સમી, પંચાસર, પાટણ** વગેરે ગામોના ૫–૭ ભાવિક ગૃહસ્થોની કમીટી રાખે છે. કમીટીના મેંબરો અવાર-નવાર અહીં આવીને જાતિ દેખરેખ રાખે છે. વાર્ષિક હિસાબ અને રીપોર્ટ છપાય છે. આ કાર્યમાં **રાધનપુરવાળા** શાહ **બાપુલાલ (લખમીચંદ) પ્રેમચંદ** સારો રસ લેતા જણાય છે.

પ્રકરણ ચૌદમું : બગીચા અને ગૌચર જમીન

બગીચો (નં ૧)—

શંખેશ્વર ગામના ઉગમણા—પૂર્વદિશાના—ઝાંપામાં શ્રી શંખેશ્વરજીના જૈન શ્વે૦ મૂ૦ કારખાના (કાર્યાલય)નો એક મોટો રાા વીઘાનો બગીચો છે, તેમાં ફુલના રોપાઓ ઉપરાંત ફળના મોટા વૃક્ષો પણ ઘણા છે તે સિવાય તેમાં નોકરોને રહેવા માટે મકાનો બનેલા છે અને કારખાનાના ઘોડા અને ઢોરો પણ અહીં રાખવામાં આવે છે આ બગીચામાં જેટલા ફૂલ થાય છે તે બધા હમેશાં દેરાસરજીમાં આવે છે આ બગીચામાં બારે માસ કોસ ચાલુ રહે એવો એક મોટો અને પાકો બાંધેલો કૂવો છે પણ તેનું પાણી ખારું હોઈ પીવાના ઉપયોગમાં આવતું નથી, વૃક્ષો તથા ઢોરોના ઉપયોગમાં આવે છે આ બગીચામાં પાકી બાંધેલી એક મોટી છત્રી છે તે છત્રીની અંદર શિખરબંધી નાની દેરીમાં પાયચંદગચ્છના શ્રીહર્ષચંદ્રસૂરિ નામના શ્રીપૂજ્યના પગલાં જોડી ૧ છે, તેની ઉપર સં ૧૯૧૬નો લેખ છે (જુઓ લે ૬૨) આ બગીચો ઘણો મોટો હોઈ, જો તેની સારી વ્યવસ્થા કરવામાં આવે તો તેમાથી થોડી-ઘણી આવક થઈ શકે તેમ છે, અને પ્રભુપૂજા માટે ખૂબ પુષ્પો મળી શકે તેમ છે

બગીચો: (નં. ૨):—

ગામના આથમણા (પશ્ચિમ) ઝાંપાની નજીકમાં પણ કારખાનાના તાબાનો ચાર વીઘાનો એક બગીચો હતો પણ ત્યાંના કૂવામાં બગીચાને પૂરતું પાણી નહીં હોવાથી તે બગીચો કાઢી નાંખીને તે જમીન વિઘોટીથી ખેડૂતને ખેડવા માટે આપી દેવામાં આવે છે, તેની વાર્ષિક અમુક રકમ કારખાનાને મળે છે.

બગીચો (નં. ૩):—

શંખેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશામાં, **ખારસોલ** તળાવના કિનારા ઉપર, **ઝંડકૂવા**ની નજીકમાં અઢી વીઘાનો, ગુલાબનાં ફુલના રોપાવાળો એક બગીચો છે. તે બગીચો એક સખી ગૃહસ્થે આ સાલમાં ખરીદીને **શ્રીશંખેશ્વરજી** કારખાનાને અર્પણ કર્યો છે. તેમાંથી હમેશાં ગુલાબનાં પુષ્પો પ્રભુજીને ચડાવવા માટે દેરાસરજીમાં આવે છે.

ગૌચર જમીન:—

શંખેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશા તરફના ઝાંપા બહાર, **ખારસોલ** તળાવની પાસે, **ખંડીયા** ગામના રસ્તા ઉપર, સ્ટેટની ખળાવાડ પાસે જે પડતર જમીન છે તે 'ઊંટવાળીયા' ખેતરની છે. જેમાં ખળાં તૈયાર થાય છે તે પણ 'ઊંટવાળીયા' ખેતરની જ જમીન છે. આ 'ઊંટવાળીયું' નામનું મોટું ખેતર અને તેની આસપાસની જમીન, રાજ્યનો કર ભરીને રાજ્યની મંજૂરીથી, શેઠ **ગણેશચન્દ્ર શાંતિદાસ, ઝાલા અમરાજી, ઝાલા રામદાસજી** અને ગામના મુખી, પટેલો વગેરેની સાક્ષીથી ગામના લોકોએ મળીને,

શ્રીશ ખેશ્વરજીના દેરાસરને અર્પણ કરીને વિ સ ૧૭૨૨ ના માઘ સુદિ ૨ ને બુધવારે ગૌચર માટે છૂટી મૂકી છે

આ મોટા વિસ્તારવાળી જમીનમાં છેટે છેટે 'સરઇ'ના પાચ પત્થરો ખોડેલા છે, તેમાથી ત્રણ 'સરઇ'ના લેખો મહા મહેનતે વાંચી, જેટલો ભાગ વચાણો તેટલો ભાગ ઉતારી લઇને પહેલા પરિશિષ્ટમા લેખાક ન ૬૩, ૬૪, ૬૫માં આપેલ છે બાકીની બે સરઈના લેખના અક્ષરો સાવ ઘસાઇ ગયેલા હોવાથી વાચી શકાણા નથી તેમા કોઈ બીજા ખેતરને પણ ગૌચર માટે છૂટુ મૂકયાનો ઉલ્લેખ હોવાની સંભાવના થાય છે ઉક્ત ત્રણ સરઈના લેખોની નકલો શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢી (કારખાના)મા પણ મોજૂદ છે આ નકલો કારખાનાના કાર્યવાહકોએ **રાધનપુર** સ્ટેટના ગજ્ય દફતરમા કોઈ કાર્ય પ્રસગે સ ૧૯૫૦ના ફાગણ માસમા દાખલ કરેલ છે

પ્રકરણ પંદરમું : મેળા અને રાજ્યપ્રેમ

મેળા:—

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી તીર્થના અંગે અહીં કાયમ ખાતે દર વર્ષે ત્રણ મોટા મેળા ભરાય છે: ૧ ચૈત્રી પૂનમનો, ૨ કાર્તકી પૂનમનો અને ૩ પોષ દશમી—માગશર વદિ ૧૦ નો.

(૧) ઉપરોક્ત ત્રણે મેળામાં પણ ચૈત્રી પૂનમનો મેળો સૌથી જબરદસ્ત ભરાય છે. આ મેળા ઉપર **રાધનપુર** અને **પાટણ**થી સંઘો આવે છે, તે ઉપરાંત ગામેગામથી યાત્રાળુઓ આવે છે. આ મેળા પ્રસંગે મુનિરાજો અને સાધ્વીજીઓ પણ સારા પ્રમાણમાં આવે છે. આ મેળો સાર્વજનિક હોઈ જૈનો ઉપરાંત અઢારે વર્ણના મનુષ્યો આ મેળામાં માલ વેચવા અને ખરીદવા માટે આવે છે. તેઓ બધા **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીનાં પ્રેમ અને ભક્તિથી દર્શન કરીને યથાશક્તિ ભેટ ચઢાવે છે. આ મેળા ઉપર ગામના કે બહારગામના વેપારીઓ ગમે તેટલો માલ વેચવા માટે લાવે કે બહારગામથી માલ મંગાવે, તોપણ તેનું દાણ (જગાત) રાજ્ય તરફથી માફ છે. તેમજ આ મેળા ઉપર **રાધનપુર** સ્ટેટના મુખ્ય મેજીસ્ટ્રેટ સાહેબ, થાણદાર, ફોજદાર સાહેબ વગેરે અમલદારો અને પોલીસ પાર્ટીઓ પણ આવે છે. સ્ટેટ તરફથી ચોકી—પહેરાનો સારો બંદોબસ્ત રહે છે.

આ મેળામા ઘણી વાર જૈન કોમનું પાચ-પાચ હજાર માણુસ એકઠું થાય છે આગળના સમયમાં તે કૃતાય વધારે માણુસ એકઠું થતું હશે એમ જણાય છે કેમકે આ મેળા પ્રસગે પહેલા નવકારશી–સાધર્મીવાત્સલ્યમા શીરો, દાળ, શેષવા-ઝાલર (ચણા–વાલ)નુ જમણુ થતુ, તે વખતે ગઢવાળી–હાલ નવી થયેલી ધર્મશાળાના ચોકમા વચ્ચે એક ઠેકાણે જમીનમા ખાડો ખોદીને કુડની પેઠે તેને ચૂનાણ ધ ચણી લઈને પાકી કલઇ કરેલ છે, તેની અદર શીરો તૈયાર કરીને ભરતા અને એ જ ધર્મશાળાની ઓસરીના કિનારે ૨-૩ ઘડીઓ–માટીની કોઠીઓ ચૂનાથી ચણી લીધેલી છે, તેમા શેષવા-ઝાલરનુ શાક તૈયાર કરીને ભરતા તથા મોટા ગાડાઓમા દાળ ગધીને ત્યાં–ચોકમા મૂકી ગખતા, અને લોકો જમવા બેસે ત્યારે પીરસનાર એમાથી લઈ લઈને પીરસતા. મતલબ કે પીરસનારઓને શીરો વગેરે કોઇ પણ ચીજ કોઈ આગેવાનોના અકુશ હેઠળથી લાવવી પડે એવુ નહોતુ પીરસનારઓ સ્વત એ સ્થળેથી લાવી–લાવીને પીરસતા પણ આગળના લોકો ભદ્રિક હોવા સાથે, કોઈનુ બૂરુ કરવામાં રાજી નહોતા, માલ વધારે લઈ લઈને પડતો મૂકીને બગાડો કરતા નહોતા પૈસા ખર્ચનારાઓને યશ મળે તેમા તેઓ રાજી રહેતા (આજકાલ જો આ પ્રમાણે માલ છૂટો મૂકી દીધો હોય તો માલનુ સત્યાનાશ વાળી નાખે, ખાય થોડુ અને બગાડે ઝાઝુ અને પાછળના માણુસોને કદાચ ભુખ્યા રહેવાનો પણ સમય આવે)

(૨) કાર્તકી પૂનમના મેળામા સાધુ–સાધ્વીઓ તો બહુ જ ઓછા પ્રમાણમા આવી શકે, બહુમા બહુ ૨૧ બેશ્વર

જીથી સાત ગાઉ દૂર **સમી, દસાડા** વગેરેમાં ચોમાસું રહેલ હોય એ જ આવી શકે. પરંતુ આ મેળામાં દર વર્ષે **રાધનપુર**નો સંઘ આવવા ઉપરાંત ગામોગામથી યાત્રાળુઓ સારી સંખ્યામાં આવે છે.

(૩) પોષ દશમી—માગશર વદિ ૧૦ ને દિવસે શ્રી **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુનું જન્મ કલ્યાણક હોવાથી તે દિવસે પણ અહીં મેળો ભરાય છે. આ મેળામાં સાધુ—સાધ્વીઓ ઉપરાંત **રાધનપુર, પાટણ, પાટડી, બજાણા, માંડલ, વીરમગામ** તથા આસપાસનાં ગામોના યાત્રાળુઓ આવે છે, આમાં **માંડલ, વીરમગામ**ના યાત્રાળુઓ વિશેષ પ્રમાણમાં આવે છે.

આ ત્રણે મેળાના દિવસોમાં રથયાત્રાના વરઘોડા, મોટી પૂજાઓ, આંગી, ભાવના, રાત્રિજાગરણ અને સાધર્મીવાત્સલ્ય વગેરે ધાર્મિક કાર્યો થાય છે. યાત્રાળુઓ તેમાં ભાગ લઈ પોતાના તે દિવસો ધર્મક્રિયામાં આનંદપૂર્વક પસાર કરે છે.

ઉપરોક્ત ત્રણ મેળા સિવાય બીજા જૈન પર્વો—તહેવારોમાં પણ અહીં યાત્રાળુઓ સારા પ્રમાણમાં એકઠા થાય છે.

રાજ્યપ્રેમ:—

આ તીર્થ ઉપર રાજ્યનો—**રાધનપુર** સ્ટેટના **બાબી** કુટુંબના નવાબ સાહેબોનો ઘણો સારો પ્રેમ અગાઉથી જ ચાલ્યો આવે છે, રાજ્યની કોઈ પણ જાતની કનડગત નથી. નેક-નામદાર નવાબ સાહેબ શ્રી**બીસમીલ્લા ખાનજી બાબી** બહાદુરનો આ તીર્થ પ્રત્યે જેવો પ્રેમ હતો તેવો જ પ્રેમ, બલ્કે તેથી પણ વધારે તેમના વારસદાર—તેમની પછી ગાદી પર આવેલા મર્હૂમ નેકનામદાર નવાબ સાહેબ સર

મહમ્મદ શ્રી જલાલુદીન ખાનજી બાબી બહાદુર, કે સી આઈ ઈ નો પણ હતો આ બન્ને નવાબ સાહેબોએ તથા તેમના પૂર્વજોએ આ તીર્થને અમુક અમુક હક્કો આપેલા છે, તે આજસુધી બરાબર પળાય છે ઉપરોક્ત બન્ને નવાબ સાહેબો આ તીર્થ પ્રત્યે જેવી શુભ લાગણી રાખતા હતા, એવી જ લાગણી તેમની ગાદી પર આવેલા નેકનામદાર નવાબ સાહેબ શ્રી **મૂર્તિજાખાનજી બાબી** બહાદુર પણ રાખશે, એવી આશા રાખવામા આવે છે જેવી રીતે નામદાર નવાબ સાહેબો અને રાજ્યકુટુબો આ તીર્થ પર શુભ લાગણીઓ ધરાવે છે, તેવી જ રીતે રાજ્યના નાનાથી મોટા અમલદારો પણ શુભ લાગણી ધરાવે છે અમલદારો તરફથી પણ કોઈ પ્રકારની કનડગત, હેરાનગતિ કે અથડામણી થતી નથી ઈસ્લામ ધર્મવાળા નવાબ સાહેબોનુ રાજ્ય હોવા છતા પણ આ જૈનતીર્થ ઉપર રાજ્યનો આટલો પ્રેમ છે એ કાઈ ઓછુ ખુશી થવા જેવુ નથી

દાણ માફ—

જેમ ચૈત્રી પૂનમના મેળા ઉપર ગામના કે બહારગામના વેપારીઓ ગમે તેટલો માલ વેચવા માટે લાવે કે મગાવે તો પણ તેનું દાણ—જકાત સર્વથા માફ છે, તેમ આ તીર્થને અગે શેઠ **જીવણદાસ ગોડીદાસ**ની પેઢી દેરાસર, ધર્મશાળા, ઉપાશ્રય, કુવા, ચબૂતરા, પેઢીના મકાનો વગેરે બધાવવા કે સમરાવવા માટે, પૂજા—પાઠ માટે, જમણવાર માટે; આગી માટે કે ફરનીચર માટે ગમે ત્યારે ગમે તેટલી કિંમતની ચીજો અહીંથી ખરીદે અથવા બહારગામથી મગાવે તેનું દાણ કેટલાય [illegible] પાયમને માટે માફ છે કારખાના

ઉપર, કારખાનાના નોકરો ઉપર કે યાત્રાળુઓ ઉપર કોઇ જાતનો કરવેરો કે ટેક્સ નથી, કોઇ જાતની કનડગત નથી. શિકારની મનાઈ, મેળા ઉપર અમલદારોની હાજરી, રાજ્ય તરફથી ચોકીપહેરાનો સારામાં સારો બંદોબસ્ત વગેરે વગેરે બાબતો જ રાજ્યનો-સ્ટેટનો આ તીર્થ પ્રત્યે અપૂર્વ પ્રેમ હોવાનું સ્પષ્ટ રીતે બતાવી આપે છે.

તે ઉપરાંત નામદાર નવાબ સાહેબો તરફથી કે સ્ટેટ તરફથી આ તીર્થને જમીન વગેરે કંઈ ને કંઇ બક્ષીસમાં પણ મલ્યું હશે જ, પરંતુ તે સંબંધી કંઇ પણ લેખો કે દસ્તાવેજો મને મળી શક્યા નહીં હોવાથી-ચોક્કસ માહિતી નહીં મળવાથી તે બાબત અહીં વધારે વિગતથી રજૂ કરી શક્યો નથી. પરંતુ પૂજાનાં કપડાં પહેરવાની ઓરડીની ઓસરીની પાસે દાનપત્રનો એક પત્થર ખોડેલો છે, તેમાં સત્તરમી સદીના કોઈ નવાબ સાહેબના વખતનો શિલાલેખ ખોદેલો છે, પણ તેના અક્ષરો બોડિયા અને ઘસાઇ ગયેલા હોવાથી મહેનત કરવા છતાં પણ તે લેખ પૂરેપૂરો વાંચી શકાયો નથી. પરંતુ કાંઈક જમીન વગેરે ભેટ કર્યાનો અથવા તો દાણ-જકાત માફ કર્યાના દાનપત્રનો જ આ શિલાલેખ હોવો જોઇએ એમ જણાયછે.

શિકારની સખ્ત મનાઈ:—

શંખેશ્વર ગામની હદમાં કોઈ પણ જાતનો શિકાર કરવાનો નામદાર નવાબ સાહેબે સખ્ત મનાઈહુકમ બહાર પાડેલો છે. તે અનુસાર નામદાર નવાબ સાહેબ પોતે અથવા તો તેમના કુટુંબના કોઇ પણ માણસો કે તેમના મહેમાનો પણ **શંખેશ્વર** ગામની હદમાં કોઇ પણ જાતનો શિકાર કરતા નથી ને જે કોઇ શિકાર કરે તેને સજા કરવામાં આવે છે.

પ્રકરણ સોળમું : વહીવટ અને વ્યવસ્થા

વહીવટ—

સૈકાઓ પહેલા **શખેશ્વર** ગામમા શ્રાવકોની ઘણી વસ્તી હતી, અને જ્યારે **શખેશ્વર** ગામમા મોટા મોટા સૂરિવર્યો અનેક મુનિરાજો સાથે ચોમાસા કરતા હતા, તે સમયમા કેટલાક સૈકાઓ સુધી આ તીર્થનો વહીવટ શખેશ્વર ગામનો જ સઘ કરતો હશે, એમા શક નથી પછી મુસલમાની લડાઇઓના જમાનામા અહીંની જૈન વસ્તી લડાઇઓ વગેરેના ભયને લીધે નાસી જવાથી ઘટી ગઇ હશે, ત્યાર પછી આ તીર્થનો વહીવટ, નજીકમા આવેલા **પાટણ** શહેરના સઘના હાથમા ગયો હોય તો ના નહીં પરતુ તે માટે કોઇ ગ્રથ કે શિલાલેખનુ પ્રમાણ મને મળ્યું નથી ત્યાર પછી આ તીર્થનો વહીવટ **શખેશ્વર**, **રાધનપુર** સ્ટેટનુ ગામ હોઇને તથા **રાધનપુર**મા જૈનોની વસ્તી ઘણી જ હોવાથી, રાધનપુરના સઘને સોપાયો અને ઘણા વર્ષો સુધી તેમના હાથમા રહ્યો આ તીર્થનો વહીવટ રાધનપુરના સઘને ક્યારે સોપાયો ? તે ચોક્કસ રીતે જાણવામા આવ્યું નથી પરતુ છેલ્લા લગભગ દોઢ સો વર્ષોથી અહીંનો વહીવટ રાધનપુરના સઘના હાથમા હતો એ તો ચોક્કસ વાત છે કેમકે 'ટાકાવાળી' ધર્મશાલાના વિ સ ૧૮૩૬ અને ૧૮૫૪ ના શિલાલેખો (લેખ નં ૫૯, ૬૦)મા તથા નવા દેરાસરના મુખ્ય દરવાજાની બહારની (શૃગારચોકીની) ડાબી બાજુની દીવાલમા ચોડેલા

વિ. સં. ૧૮૬૮ના (લેખ નં. ૧૧)માં રાધનપુરના **મશાલીયા** તથા **શાહ** વગેરે કુટુંબના ગૃહસ્થોએ પોતાની દેખરેખથી 'ટાંકાવાળી' ધર્મશાલા કરાવ્યાનું અને નવા દેરાસરમાં જીર્ણોદ્ધારનું કામ કરાવ્યાનું લખ્યું છે. રાધનપુરના સંઘમાંથી ચુંટાયેલી ચોક્કસ માણસોની એક કમીટી આ તીર્થનો વહીવટ સંભાળતી, દેખરેખ રાખતી અને સમારકામ વગેરે કરાવતી; તેમાં પણ પાછળના સમયમાં **મશાલીયા** કુટુંબની આગેવાની હોય એમ જણાય છે. પછી મશાલીયા કુટુંબની સ્થિતિ નરમ પડવાના કારણે અથવા કામ કરનાર આગેવાનો બહાર ગામ રહેવાજવાના કારણે આ તીર્થનો ચાલુ વહીવટ તેમણે વિ. સં. ૧૯૫૮ માં **અમદાવાદ**ના સુપ્રસિદ્ધ શેઠ **જમનાદાસ ભાઈ ભગુભાઈ**ને સોંપી દીધો.[૧] શેઠ **જમનાભાઈ**એ થોડ

---

૧ **રાધનપુર**ની કમીટીએ આ તીર્થનો ચાલુ વહીવટ, સીલીક, અને સ્થાનિક મિલ્કત વગેરે બધું શ્રીયુત શેઠ **જમનાદાસભાઈ ભગુભાઈ**ને સોંપી દીધું હતું. પરંતુ રાધનપુરની કમીટીની કાર્યવાહીના સમયના ચોપડા, દસ્તાવેજો, ખતપત્રો વગેરે બધું હજુ રાધનપુરમાં જ છે. તપાસ કરતાં તે હાલ ક્યાં–કોની પાસે–કયે ઠેકાણે છે? તેનો પણ પત્તો નથી. તો એનો પત્તો લગાડીને જૂના ચોપડા, દસ્તાવેજો વગેરે પણ **શંખેશ્વરજી**ની વર્તમાન કમીટીને સોંપી દેવા જોઈએ, કે જેથી વખત પર દસ્તાવેજો વગેરેની જરૂર પડે ત્યારે કામ લાગે.

સાંભળવા પ્રમાણે **શંખેશ્વરજી** કારખાનાની માલિકીની કાંઈક સ્થાવર મિલ્કત–મકાનો **રાધનપુર**માંની શ્રી **સાગરગચ્છ**ની પેઢીને હસ્તક છે. આ વાત જો સાચી હોય તો તે પણ તેમણે ચાલુ કમીટીને સોંપી દેવી જોઈએ, અથવા તો તેની પૂરેપૂરી માહિતી વર્તમાન કમીટીને આપવી જોઈએ.

સમયમા અમદાવાદના પ્રતિષ્ઠિત આઠ ગૃહસ્થોની એક કમીટી સ્થાપન કરીને આ તીર્થનો વહીવટ ઉક્ત કમીટીને સોંપી દીધો પોતે પણ તે કમીટીમાં શામેલ હતા ભોયણી તીર્થનો વહીવટ પણ એ જ કમીટીને સોંપાયો ત્યારથી આજ સુધી અખડપણે અમદાવાદની ઉક્ત કમીટી હસ્તક ભોયણીજી અને શંખેશ્વરજી, આ બન્ને તીર્થોનો વહીવટ–સીલીક અને હિસાબ અલગ અલગ રાખવામા આવે છે કમીટીના મેબરો વાગફરતી અવાર–નવાર શખેશ્વરજી આવે છે કોઈ ખાસ મોટુ કામ હોય તો ૨–૪ જણા સાથે મળીને આવે છે, અહીંની પેઢીના કામકાજ ઉપર તપાસ રાખે છે અને સુધારા–વધારા સૂચવે છે

શંખેશ્વરજી તીર્થમા મોટુ કામ કરાવવા માટે, મોટી સહાયતા મોકલવા માટે અથવા તો શંખેશ્વરજીની સ્થાનિક પેઢી કે વ્યવસ્થા સબધી કઈ પણ નાની–મોટી ફરિયાદ કરવા માટે હેડ ઑફીસ (કમીટી) ઉપર લખવાની ઈચ્છા હોય તેમણે નીચેના સરનામે પત્રવ્યવહાર કરવો અથવા જાતે મળવું–

શ્રી શખેશ્વરજી તીર્થનો વહીવટ કરનાર કમીટી,
ઠે પરી વીરચદ સૌભાગ્યચદની પેઢી,
શેઠ મનસુખભાઈની પોળ, **અમદાવાદ.**

વ્યવસ્થા —

આ તીર્થની સ્થાનિક સર્વ પ્રકારની દેખરેખ અને વ્યવસ્થા રાખવા માટે કાયમ ખાતે આ તીર્થમા એક સ્થાનિક પેઢી રાખવામા આવે છે, જેમા એક મુખ્ય મુનીમ (મેનેજર) ઉપરાત કીલીદાર, વાસણ ગોદડા કારકુન અને નામાદાર મળીને ૩–૪ ગુમાસ્તાઓ, ૩–૪ પૂજારીઓ, કેટલાક નોકરો તેમજ

કેટલાક સીપાઈઓ કાયમ ખાતે રાખવામાં આવે છે. આમાંથી જેને જેને જે જે કામ કમીટીએ અથવા મુખ્ય મુનીમે સોંપ્યું હોય છે, તે તે કામ તેઓ બજાવે છે. તેમાં જરૂર પ્રમાણે અવાર-નવાર ફેરબદલી પણ થયા કરે છે.

પેઢીનું નામ:—

આ સ્થાનિક પેઢીનું નામ **શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસ** રાખવામાં આવ્યું છે. આ નામ ક્યારથી ચાલુ થયું છે? તે ચોક્કસ જાણવામાં આવ્યું નથી. પરંતુ ઉપરોક્ત સં. ૧૮૬૮ (લે૦ નં. ૧૧) વાળા શિલાલેખમાં જણાવ્યા પ્રમાણે **રાધનપુરના** રહેવાસી શાહ **જીવણદાસ ગોડીદાસે** પોતાની જાતિ દેખરેખથી **જયપુરના** એક ગૃહસ્થે આપેલ પાંચ હજાર રૂપિયાથી આ નવા દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર-કુટયા તૂટયા કામની મરામત તથા જરૂરી નવું કામ કરાવ્યું હતું. આ ઉપરથી જણાય છે કે ઉક્ત શાહ **જીવણદાસ ગોડીદાસ** આ તીર્થની સેવા માટે હમેશાં રસ લેતા હશે-જાતિભોગ આપતા હશે, અને કદાચ તેમણે મરતી વખતે પોતાની બધી મિલ્કત અથવા તો મિલ્કતનો મોટો ભાગ આ તીર્થને અર્પણ કર્યો હશે, તેથી શ્રીસંઘે મળીને સ્થાનિક પેઢી સાથે તેમનું નામ જોડી દીધું હશે.[1] ત્યારથી એ નામ આજસુધી બરાબર ચાલ્યું આવે છે.

સગવડ:—

અહીં આવનારા સંઘો, યાત્રાળુઓ તથા સાધુ-સાધ્વીઓને સર્વ પ્રકારની સગવડ છે, કોઇ પણ પ્રકારે અગવડ પડે તેમ

---

૧ આવી રીતે ભાવનગરના શ્રીસંઘની પેઢી, **રાધનપુરના વિજયગચ્છ** સંઘની પેઢી વગેરે ઘણાં ગામોના સંઘની પેઢી સાથે અમુક અમુક વ્યક્તિનું નામ જોડાયેલ સાંભળ્યું છે.

નથી ધર્મશાળાઓ વિશાળ છે, અહીંના હવા-પાણી ઘણા જ સારાં છે ગામમાં બજાર હોવાથી જોઈતી ચીજ-વસ્તુઓ મળી શકે છે તેમજ ભોજનશાળા ચાલુ હોઇ યાત્રાળુઓને રસોઇ કરવાની કડાકૂટ પણ દૂર થઈ છે ધર્મશાળામા યાત્રાળુઓ ખુશીમા આવે તેટલા દિવસો સુધી રહી શકે છે; વધારે દિવસો સુધી રહેનાર પાસેથી ભાડુ લેવામા આવતુ નથી ફુરસદનો વખત જ્ઞાન-ધ્યાનમા અને પુસ્તકો વાચવામા કાઢવા માટે ઉપાશ્રય અને પુસ્તકાલયની સગવડ પણ કારખાના તરફથી કરેલ છે હમેશા નિયમિત રીતે ચોઘડિયા વાગે છે, ગત-દિવસ ઘડિયાળના ડકા ચોકીદારો વગાડે છે હમેશા સાજે દેગસરજીમા દશાગ અને કીન્નરૂનો ધૂપ તથા રોશની થાય છે, ગત્રે ભાવના બેસે છે, તેથી યાત્રાળુઓના મન અતિ પ્રફુલ્લિત અને હર્ષ વડે ઉલ્લસિત બને છે કોઇ પણ જાતનું કામ હોય અથવા અડચણ હોય તો પેઢીમા જઈને કહેવાથી તેની વ્યવસ્થા તેઓ કરી આપે છે આ તીર્થમા બાહ્ય અને આતરિક શાતિ સારી સચવાય છે, માટે દરેક ભાવુક શ્રદ્ધાળુ મહાનુભાવે આ તીર્થની યાત્રા અવશ્ય કરવા ભલામણ છે

સહાયતા મોકલવા માટે, આવવા-જવા માટે અગર હરકોઇ કામને અ ગે આ સ્થાનિક પેઢીની સાથે પત્રવ્યવહાર કરવા ઇચ્છનારે નીચેના સરનામાથી પત્રવ્યવહાર કરવો

શેઠ જીવણદાસ ગોડીદાસની પેઢી
(શખેશ્વરતીર્થ કારખાનું)
મુકામ શખેશ્વર, પોષ્ટ આદરીઆણા,
સ્ટેશન ખારાઘોડા (કાઠીઆવાડ)

આવક-ખર્ચ:—

આ તીર્થમાં દેરાસર ખાતે અને સાધારણ ખાતે વાર્ષિક આવક તથા ખર્ચ કેટલું થાય છે? તે માટે અમે શ્રી **શંખેશ્વરજીની** સ્થાનિક પેઢીને પુછાવ્યું હતું, પરંતુ આ પ્રશ્નનો જવાબ આપવાનું તેમની સત્તાની બહાર હોઈ તેમણે કંઈ પણ ખુલાસો નહીં આપવાથી, મેં **અમદાવાદની** હેડ ઓફીસને પત્રો લખીને પુછાવ્યું હતું. પરંતુ સત્તાવાર વિગત પુસ્તકમાં પ્રગટ નહીં કરાવવાની ઇચ્છાથી કે ગમે તે કારણથી તેમણે પણ આ માટે કંઇ પણ ખુલાસો આપ્યો નથી. પરંતુ મેં પ્રયાસ કરીને બીજે ઠેકાણેથી તેનો ખુલાસો મેળવ્યો છે. જો કે તે સત્તાવાર ખુલાસો નથી, છતાં તે ઉપરથી અનુમાનથી ધોરણ બાંધી શકાય ખરું. તે ખુલાસો આ પ્રમાણે છે:

આ તીર્થમાં દેરાસર, સાધારણ વગેરે દરેક ખાતામાં થઇને એકંદર સરેરાશ વાર્ષિક આવક પચીશ હજાર રૂપિયાની થાય છે. જ્યારે દરેક ખાતાનું મળીને વાર્ષિક સરેરાશ ખર્ચ પંદર હજાર રૂપિયાનું છે, અને નીચે સખાવતમાં બતાવ્યા પ્રમાણે વાર્ષિક દસ હજારની કિંમતનાં આરસનાં પાટિયાં આ તીર્થ તરફથી અન્ય ગામનાં દેરાસરોને અપાય છે. એટલે આવક અને ખર્ચનો સરવાળો લગભગ સરખો જ થઈ જાય છે. પરંતુ સાધારણ ખાતે તથા બગીચા ખાતે આવક થોડી અને ખર્ચ વધારે થાય છે. એટલે એ બન્ને ખાતામાં દર વર્ષે ટોટો પડે છે. એ ટોટાની રકમ તે બન્ને ખાતે બાકી લેણી ખેંચાતી જ આવતી હશે, એમ જણાય છે.

આ તીર્થમાં સ્થાનિક કે બહારગામની, સ્થાવર મિલ્કતની કે સહાયતાની કાયમી વાર્ષિક આવક ઘણે ભાગે કઇ પણ નથી જે કાંઇ આવક છે તે માત્ર યાત્રાળુઓની જ છે મતલબ કે આ તીર્થનો નિભાવ યાત્રાળુઓથી જ થાય છે

દેરાસર ખાતે ખર્ચ કરતા થોડી આવક વધારે થાય છે, પણ તે બંધ કરવાની જરૂર નથી કારણ કે અહીંથી સાધન-સામગ્રી વિનાનાં ઘણા ગામોના દેરાસરોને આરસનાં પાટિયાની સહાયતા કરવામા આવે છે તે ઉપરાત પણ જો વધારો રહેતો હોય તો શ ખેશ્વરજીની આસપાસના ગામોના દેરાસરોમા જે જે વસ્તુની જરૂર હોય તે આપવાની અને જીર્ણો-દ્ધારની જરૂર હોય તો તે પણ કરાવી આપવાની, આ તીર્થની વ્યવસ્થાપક કમીટીને ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે[1]

સાથે સાથે સાધારણ-ખાતામા અને બગીચા-ખાતામાં દર વર્ષે જે ટોટો પડે છે, તે ટોટો હવેથી ન પડે તે માટે કાળજી રાખવા તરફ સમસ્ત યાત્રાળુઓનું ધ્યાન ખેચવામાં આવે છે.

યાત્રાળુઓની સારી રીતે સગવડ સચવાય, દરેક કાર્યોની વ્યવસ્થા સુદર રીતે થાય અને યાત્રાળુઓએ આપેલી રકમનો શીઘ્રતાથી સદુપયોગ થતો જોવામાં આવે તો યાત્રાળુઓની દાન કરવાની રુચિ વૃદ્ધિને પામે છે, પ્રફુલ્લિત થાય છે આ બાબત સ્થાનિક અને વ્યવસ્થાપક કમીટીના કાર્યવાહકોએ ખાસ લક્ષમા રાખવા જેવી છે

---

૧ શખેશ્વરજીની આસપાસના ઘણા ગામોમા અમે વિહાર કર્યો છે, તેમાના કેટલાક ગામોના દેરાસરોના જીર્ણોદ્ધારની તેમજ કેટલાક દેરાસરોમા અમુક અમુક સાધનોની ખાસ જરૂર છે

સખાવત:—

આ તીર્થમાં દેરાસરજી ખાતે થતી ઉપજમાંથી દર વ
દસ હજાર રૂપિયાની કિંમતનાં આરસનાં પાટિયાં બહારગામન
દેરાસરો માટે આપવાનું આ તીર્થની વ્યવસ્થાપક કમીટિએ
સંવત ૧૯૮૪ થી ઠરાવ કરીને શરૂ કર્યું છે. જે જે ગામોન
સંઘોની માગણી આવે છે ત્યાં કમીટી તરફથી મીસ્ત્રી
મોકલીને ખાસ જરૂર હોય તે પ્રમાણે તેમને આરસનાં
પાટિયાં મોકલી આપવામાં આવે છે. જેમને ખાસ જરૂર
હોય તેમણે **અમદાવાદ**ની હેડ ઑફિસ ઉપર અરજી
કરવી જોઈએ.

ગામમાંથી લૂલાં–લંગડાં–ખોડાં ઢોર તથા જે કંઈ પશુ
પક્ષીઓ આવે છે, તેમની પાંજરાપોળ તરીકે કારખાના
તરફથી સારવાર અને રક્ષા કરવામાં આવે છે.

હમેશાં કબૂતર વગેરે પંખીઓને અનાજ નંખાય છે, અને
કૂતરાંઓને દરરોજ રોટલા નાંખવામાં આવે છે; આ વગેરે
જીવદયાનાં કાર્યો પેઢી તરફથી હમેશાં થતાં રહે છે.

જરૂરિયાત:—

આ તીર્થમાં નીચેની બાબતોની ખાસ જરૂરિયાત છે.

(૧) જેમ પુરુષોને ધર્મકરણી કરવા માટે અલાયદા
ઉપાશ્રયની સગવડ થઈ છે, તેવી જ રીતે સ્ત્રીઓને ધર્મક્રિયા
કરવા માટે ખાસ અલાયદો ઉપાશ્રય થવાની ઘણી જરૂર છે,
કે જેમાં સાધ્વીજીઓ યાત્રાળુ–ગૃહસ્થોથી જરા અલગ,
અને નિઃસંકોચ રીતે શાંતિથી રહી શકે.

(૨) અહીંના હવા-પાણી સારા હોવાથી ઘણા દરદીઓ પણ અહીં તબિયત સુધારવા સાથે તીર્થયાત્રાનો લાભ લેવા માટે આવે છે તેઓને માટે એક જુદા જ સેનેટેરીયમની ખાસ અગત્ય છે જો એક સેનેટેરીયમ જુદુ હોય તો તેનાથી બીજા યાત્રાળુઓની તબિયત બગડવાનો કે ચેપી રોગ લાગુ થવાનો ભય ઓછો થઇ જાય અને દરદી સ્વધર્મી બંધુઓની તબિયત જલદીથી સારી થઇ જાય માટે આવું એક સેનેટેરીયમ થવાની ખાસ અગત્ય જણાય છે

(૩) યાત્રાળુઓનાં ગાડાના બળદોને બાધવા માટે કઈ પણ સ્થાન નથી આથમણા ઝાપામાં એવુ કોઈ ઝાડ પણ નથી કે જેના છાયામા બળદો બેસી શકે ઉનાળાની ઋતુમા આખો દિવસ બળદોને સખ્ત તડકામા બેસી રહેવુ પડે છે, એ ત્રાસ જોયો જતો નથી માટે નવી ધર્મશાળાની આસપાસમા યાત્રાળુઓના ગાડાના બળદો તથા ઊટ, ઘોડા વગેરેને બાધવા માટે છાપરા થવાની ખાસ આવશ્યક્તા છે

(૪) પચાસરવાળાની ધર્મશાળાને છેડે, તેની પાસેના ગઢના કોઠાની પાસે ધર્મશાળાનુ મેડીબંધ એક મકાન જીર્ણુ થઇ ગયેલુ હતું તેને પાડીને તે જગ્યાએ સાત ઓરડાવાળુ મેડીબધ પાકુ મકાન કારખાના તરફથી બધાયું છે તે ઓરડાઓ ઉપર સહાયતા આપીને આરસની તખ્તી લગાવવા માટે સહાયકોની જરૂર છે

(૫) દર વર્ષ સાધારણ ખાતે અને બગીચા ખાતે ટોટો ન પડે અને એવી કઇ કાયમી આવક થાય તેવી વ્યવસ્થા થવાની જરૂર છે

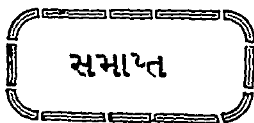
ઉપર લખેલી પાંચ બાબતો તરફ વ્યવસ્થાપક કમીટીના મેંબરો તેમજ ઉદાર દિલના સખી ગૃહસ્થો સત્વર ધ્યાન આપશે એવી સંપૂર્ણ આશા રાખવામાં આવે છે. કાર્યવાહકો કાર્યો કરાવી લેવા તૈયાર જ હોય, પણ તેનો બધો આધાર ભાગ્યશાળી દાની પુરુષોની ઉદાર સહાયતા ઉપર જ રહે છે. કેમકે પેઢીમાં તો હમેશાં સાધારણ ખાતે ટોટો જ ચાલ્યો આવે છે, એટલે આર્થિક સહાયતા મળ્યા સિવાય પેઢી આ કાર્યો કરાવી ન શકે એ સ્વાભાવિક છે. માટે ઉદાર દિલના સખી ગૃહસ્થોએ ઉપરનાં કાર્યો કરાવવા માટે આર્થિક સહાયતા કરવાની ખાસ જરૂર છે.

ઉપસંહાર

હે સજ્જનો! જો તમે મોક્ષની અભિલાષા રાખતા હો, આત્મિક ઉન્નતિ ઇચ્છતા હો, અશુભ કર્મ–પાપના ક્ષયની ભાવના રાખતા હો, અને શરીર તથા અંતઃકરણને પવિત્ર કરવા સાથે અપૂર્વ શાંતિ મેળવવા માંગતા હો તો આ તીર્થની યાત્રા–સેવા કરવા તત્પર થજો! તેમજ જો દેવલોકનાં અને ઉત્તમ મનુષ્યોનાં સુખોને પ્રાપ્ત કરવા ઇચ્છતા હો, વળી આ જન્મમાં જ સુખ, સૌભાગ્ય, નીરોગીપણું, ધન–દોલત, પુત્ર, સ્ત્રી, યશ–કીર્ત્તિ, માન–સન્માન આદિ મેળવવા અને અનેક પ્રકારનાં ભયંકર વિઘ્નોને પણ દૂર કરવા ચાહતા હો તો પરમ શ્રદ્ધાપૂર્વક અતિપવિત્ર આ તીર્થમાં જઇને તેની સેવા–ભક્તિનો લાભ લેજો! ત્યાંથી એ બધી ચીજો પ્રાપ્ત થઇ શકે તેમ છે.

અંતમા અતિ પ્રાચીન, મહાપ્રાભાવિક, વિઘ્નનિવારક અને મનોરથપૂરક શ્રી **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તીર્થનું**, અનેક ગ્રંથોમાથી સારાંશ લઇને મારી અલ્પમતિ અનુસારે, મે સક્ષેપમાં વર્ણન લખ્યું છે, તે વાચીને સહૃદય લઘુકર્મી મનુષ્યો સમ્યક્ત્વને નિર્મળ બનાવવા માટે આ તીર્થની યાત્રા-સેવા-ભક્તિ કરવામાં વિશેષ ઉદ્યમવંત બનશે તો હું મારો પરિશ્રમ સફળ થયો માનીશ.

॥ ॐ શાન્તિ શાન્તિ શાન્તિઃ ॥

परिशिष्ट-१

श्रीशङ्खेश्वरमहातीर्थना शिलालेखो

नवा मंदिरना लेखो

(१)

सं. १६६६ वर्षे पो. व. ८ रवौ श्री शंखेश्वर पार्श्वनाथपरिकर अहम्मदावादवास्तव्य शा. जयतमाल भा. जीवादे सुत पुण्यपाल तेन स्वश्रेयसे कारित: प्रतिष्ठितश्च श्री तपागच्छे भट्टारक श्रीहीरविजय-सूरीश्वरपट्टोदयाचलभासनभानुसमान भट्टारक श्रीविजयसेनसूरीश्वर-निर्देशात् तत्शिष्य श्रीविजयदेवसूरिभि: श्रीमति राजनगरे इति शु.

(२)

ॐ संवत् १३२६ वर्षे माघ वदि २ रवौ श्री ब्रह्माणगच्छे श्री श्रीमालज्ञातीय........पत्नी (पद्मी) श्रेयोर्थं सुत जाल्हाकेन श्री नेमि-नाथबिंबं चतुर्विंशतिपट्टसहितं............ ...प्रतिष्ठितं श्री बुद्धिसागर-सूरिभि: मंगलमस्तु

---

(૧) મૂ. ના.ની જમણી બાજુના કાઉસ્સગ્ગીયા પરનો લેખ. મૂ. ના.જીની ડાબી બાજુના કાઉસગ્ગીયા પર પણ બરાબર એ જ પ્રમાણે લેખ છે. ફક્ત **श्रीतपा** ને બદલે **तपा** તથા **शु.** ને બદલે **शुभमस्तु** લખેલું છે. બાકી બધું એકસરખું છે.

(૨) શ્રી ભીડભંજન **પાર્શ્વનાથજી** ભગવાનની જમણી બાજુના કાઉસગ્ગીયા પરનો લેખ.

(३)

सं. १३२६ वर्षे माघ वदि २ रवौ श्री ब्रह्माणगच्छे श्री श्रीमाल ज्ञातीय . . . .. ताश्रेयोर्थं सुत जाल्हाकेन श्रीआदिनाथबिंबं चतुर्विंशतिपट्टसहितं कारित ॥ प्रतिष्ठित श्री बुद्धिसागरसूरिभि ॥ मगलमस्तु ॥

(४)

श्री संपेगर पारस्वनाथ पद्मावती श्री तपागच्छे

(५)

सुतया (ता) सर्व्वदेवी जान्हा मण ... .म्या कारित

(६)

ॐ सं. १३२६ माघ वदि २ रवौ सुता अगपम श्रेयसे पिता जाल्हाकेन श्री महावीरबिंबं का

(७)

सनत १७९४ वरषे फागुण वदि २ शुक्रे सा खुसाल वेचर भार्या तेजबा. पादुका करापितं

---

(૩) શ્રી ભીડભજન **પાર્શ્વનાથ** ભગવાનની ડાબી બાજુના કાઉસગ્ગીયા પગનો લેખ

(૪) દેરી ન. ૨, **પદ્માવતી** દેવીની મૂર્તિ નીચેનો લેખ

(૫) દેરી નં ૪, જિનચોવીશીના પટ્ટની ગાદીનો લેખ

(૬) દેરી નં. ૩૪, મૂ ના જીની જમણી બાજુની મૂર્તિના પરિકરની ગાદી પરનો લેખ

(૭) દેરી ન. ૫૧ અને ૫૨ની વચ્ચેના ખૂણાની દેરીની અદર આરસની નાની દેરીમાના બે જોડી પાદુકાપટ્ટ પરનો લેખ (આ સિવાય આ દેરીમા બીજા પગલાની જોડી ૮ છે તેના પર થોડા થોડા અક્ષરો લખેલા છે પણ સ્થાનની વિષમતાને લીધે તથા અક્ષરો ઘસાયેલા હોવાથી તે બરાબર વાચી શકાતા નથી)

(८)

सं. १४२८ वर्षे वैशाख वदि २ सोमे प्राग्वाट ज्ञातीय श्रे. आसपाल भा. राजलदे स(सु)त....भा. सिरियादे सुत पूयगा सुत.... कारिता चतुर्विंशतिजिनपट्टिका भट्टारक श्री सोमतिलकसूरिपट्टालंकरण....

(९)

पट्टः श्री शं..............१२३८ वर्षे माघ सुदि ३ शनौ श्री सोमप्रभसूरिभिर्जिनमातृपट्टिका प्रतिष्ठिता............त्राभ्यां राजदेव । रत्नाभ्यां स्वमातुः.......... ॥ कल्याणमस्तु श्री संघस्य ॥

(१०)

सं. १८३० मागसिर सुदि ६ सुक्रे मोदी लवजी तस्य पुत्रं बाई. तेजकूयर तस्या मूर्त्ति श्री संषेसर पार्श्वनाथ चर.............

(११)

॥ ॐ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री सरस्वती नमः ॥ संवत १८६८ ना वर्षे भाद्रवा सुद १० दने वार बुधे ॥ सवाईजेपुरका साहा उत्तमचंद बालजीका रु. ५००० अंके रुपैया पांच हजार नाण

---

(८) દેરી નં. ૫૩, શ્રી જિનચોવીશીપટ્ટ પરનો લેખ.

(९) દેરી નં. ૫૫, જિન–માતૃ ચોવીસીપટ્ટ પરનો લેખ. (માતાઓની દરેક મૂર્તિ પર માતાઓનાં નામો ખોદેલાં છે.)

(१०) મુખ્ય દરવાજા પાસે આરસની નાની દેરીમાંની **પદ્માવતી** દેવીની મૂર્તિ નીચેનો લેખ. (લેખના બાકીના અક્ષરો આરસના પત્થર નીચે દટાઇ ગયા છે.)

(११) મંદિરના મુખ્ય દરવાજાની બહારની ડાબા હાથ તરફની ભીંતમાંનો લેખ.

सफाई रोकडा मोकल्या. ते मध्ये कारषाना काम करावो. एक काम वेलमाए तलीआको दुसरो देवराको जाली. तीसरो काम चोवीस तीथकरको परथर समारो. चोथो काम बावन जीनालको फुटो तुटा समरावो पाचमो काम नगारषाना पेंड दाको करावो. छठो काम महाराज श्री संपेसरजीने गलेप कराव्रो रु ५००० अंके रुपैया हजार पाच. साहा. जीवणदास गोडीदास श्रीराधनपुरवालाकी मारफत गुमास्ता ३ ब्रह्मण हरनारायण तथा ईश्वरदास तथा मेगा टीकाराम पासे रहीने खर्चावा छे ॥ पारसनाथ सत छे ॥

धातु प्रतिमाना लेखो

(१२)

ॐ संवत् १२१४ माघ सुदि १३ धवलक सुदेवाम्या वहुदेवि मातृश्रेयोर्थं ऋषभदेवबिंब कारितमिति

(१३)

स. १४६८ वर्षे कार्त्तिक व २ सोमे श्री अंचलगच्छे श्री श्री. कडूयाकेन श्रे. मंडलिक भा. आल्ह नाम मातापित्रो श्रेयोर्थं श्री पार्श्वनाथबिंब श्रीमेरुतुंगसूरीणा उपदेशेन कारित । प्रति० च श्रीसूरिभि ॥

(१४)

स. १४७८ वैशाख सुदि १३ सोमे श्री श्रीमालज्ञा श्रे जेसा भा जसमादे द्वि. जान्हणदे श्रे. सुत गोराकेन श्रीपार्श्वनाथ बिंब का. प्र पिपलगच्छे श्रीकमलचंद्रसूरिपट्टे श्रीप्रभाणंदसूरिभि ॥ श्री ॥ १

(१२ १३, १४) આ ત્રણે લેખો અનુક્રમે ધાતુની એકતીર્થી, ત્રિતીર્થી અને પંચતીર્થી મૂર્તિ ઉપરના છે

(१५)

संव्रत् १४८७ वर्षे पोष वदि ६ शुक्रे श्री **श्री**मालज्ञातीय श्रे **सूटा** भा. प्र. ऊमादे द्वि. भा. **वांऊ** सु. **धर्मा**केन मातृपितृ श्री(श्रे)योः श्री**आ**दिनाथबिंबं कारापितं प्र. **ब्र**ह्माणगच्छे श्री**वीर**सूरिभिः

(१६)

सं. १५०० वै. शु. ५ **प्राग्**वाटज्ञातीय सं. **उ**दयसी भार्या **चांप** ल्दे पुत्र सं. **ना**था भार्यया **फ**दी नाम्न्या सुत **सं**मधर **सी**धर **आस**ध **दे**वदत्त पुत्री **क**पूरी **की**बाई **पू**रायूयादि कुटंबयुतया स्वश्रेयसे श्री**वर्द्ध**मान बिंबं कारितं प्रतिष्ठितं । श्रीसूरिभिः ॥

(१७)

॥ ॐ ॥ संवत् १५०७ वर्षे फागुण वदि ३ दिने बुधे **ऊ**केश-वंशे वडू (इ) **ना**तालगोत्रे सा. **ला**हड पुत्र सा. **क**उराकेन श्री**मु**नि-सुव्रतनाथबिंबं कारितं श्री**ष**रत (**ष**रतर) गच्छे प्रतिष्ठितं श्री**जि**नभद्रसूरि-पट्टे श्री**जि**नसागरसूरिभिः

(१८)

सं. १५१२ वर्षे फा. शु. ३ दिने **प्राग्**वाट व्य. **वे**ला भा. **मां**कू नाम्न्या सुत व्य. **दे**वा **जा**वड भा. **म**रगदे **सु**हासिणि सुत **ला**ला **वी**सा **कुं**रपाल **वी**रपाल पु. **सू**रदासादि कुटुंबयुतया स्वश्रेयसे श्री**मु**निसुव्रतबिंबं का. प्र. श्री **त**पागच्छे श्री**र**त्नशेखरसूरिभिः ॥ **म**हिसाणापुरे

(१५. १६, १७, १८) આ ચારે લેખો ધાતુની પંચતીર્થી મૂર્તિ ઉપરના છે.

(१९)

स १५२३ वर्षे वैशाख वदि ४ गुरौ प्रा श्रे कर्मण भा कपूरी श्रेष्टि कडूआ भार्या मानुं पु धर्मसी भ्रा चडूआदिकुटंबयुतेन श्री-कुंथनाथबिंब का प्र श्रीचित्रावालगच्छे । श्री श्री । यण (?) देवसूरिपट्टे । श्री श्री रत्नदेवसूरिभि शुभ भवतु श्रीपत्तने

(२०)

॥ सवत १५२४ चैत्र वदि ५ भूमे श्री श्रीमालीज्ञातीय म मिणा भा धणु पु धनाकेन भा राणी पु हापा हीरा वस्ता हापा भा कुंअरियुनेन आत्मश्रेयसे श्रीचतुर्विंशतिपट्टे मूलनायक श्रीश्रीसंभव-नाथबिंबं कारापित प्रतिष्टितं श्रीश्रीपूर्णिमापक्षीय प्रथम शा श्रीवियाणेपर-तुरसताने श्रीगुणसुदरसूरीणामुपदेशेन विधिना श्राद्धै वा. श्रीज्ञानकलश नित्य प्रण

(२१)

स १५३० वर्षे माघ व २ शुक्रे श्रीश्रीमालज्ञा पितृ पोपा मातृ शांगी भ्रातृ राजा नमित्त श्रे रत्नाकेन भा गुरी पु. वाघा भा ऊच्छी सहितेन श्रीवासपूज्यबिं क पिप्पल ग. भ. श्री गुणसागर-सूरिभि ॥ प्रतिष्टितं पा(पा ?)टलागास्तव्य ॥

(२२)

सवत १५३४ वर्षे ज्येष्ट वदि २ सोमे प्राग्वाटज्ञा व्य वरसिंह सु. व्य सालिग भा साइ सुत देवराजकेन भा. रत्नाई भ्रातृ वानर

(१९-२०) અનુક્રમે ધાતુની પચતીર્થી અને ચોવીશી ઉપરના લેખો છે.

(२१-२२) આ બન્ને લેખો ધાતુની પચતીર્થી ઉપરના છે.

अमरसीह प्रमु. कुटुंबयुतेन श्रीश्रेयांसबिंबं का. प्र. बिवंदणीक ग. श्रं स(ल)ब्धिसूरिभि वीसलनगरवास्तव्य ॥

(२३)

संवत १६२८ वर्षे फागुण सुदि ७ वर बधे श्रीपत्तनं वस्तव्यं श्री श्री प्रागवाटज्ञाति श्रे । दामू भार्या कस्तूराइ सत जियवंत भार्या पूंजी बीजी भार्या हरषाइ सत श्रीवंत श्रीपाल श्रीनमनाथ बव श्रीविजयदानसूरि तस पट्टे श्रीहीरविजयसूरिभि प्रतिष्ठतं ॥

(२४)

॥ सं........... स्वामिचतुर्विंशतिपट्टः कारितः प्रतिप (०) व्रह्माणगच्छे भ. श्रीमुणिचंद्रसूरिभिः पंचासरवास्तव्यः ॥ श्रीः ॥

जूना मंदिरना लेखो

(२५)

सा. लुंबा सू. हरजी भा. मथी

(२६)

श्र(श्री) श्रीमाली सा. गोवद भारजा बा. मणबाई सुत. कानसीग पुंनसीग अम (आ)सकरण । अवकरण तथा देवकरण........... संवत १६६५ वरषे आसो सुद ५

(२७)

संवत् १६५३ वर्षे कार्ती वद ११ रवु दावदना साहा सूरजी सा. तेजपाल श्रीचंद पुत्ररत्न श्री देहरी ३ करावीअ माता कोडमदेनुं पुत्र

(२३) ધાતુની પંચતીર્થી પરનો લેખ.
(२४) ખંડિત પરિકરવાળી ધાતુમૂર્તિ પરનો લેખ.
(२५, २६, २७) અનુક્રમે દેરી નં. ૨, ૩, ૯ ની બારશાખ પરના લેખો.

(२८)

श्रीराजनगरवास्तव्य नंदरवारी वृ. उके सा सहस्त्रकिरण भा. रूपा (?) सुत साह शांतिदास । कस (कस्य सुत ?) रूपाकेनेयं देवकुलिका कारितेय

(२९)

संवत् १६६६ वर्षे पोष वदि ८ रवौ नटीपद्रवास्तव्य श्रीश्रीमालिज्ञातीय वृद्धशाखीय प. जावड भा जसमादे सुत प. नाथजीकेन भा. सपूरदे प्रमुखकुटुंबयुतेन स्वश्रेयसे श्रीशंखेश्वर ग्रामे श्रीपार्श्वनाथमूलप्रासादं तदुत्तरस्या भद्राभिधानो प्रासाद शतशो रूपकव्ययेन कारित द्रव्यवृद्धैर्वर्धमानश्चिर जीयात् ॥

(३०)

नटीपद्र वास्त प जावड सुत हरजी सुत काहनजीकेन भा. नारिंगदे पुत्री नांथी प्रमुख कुटुंबयुतेन देवकुलिका कारितेय ॥

(३१)

सं वर्धमान समरसंग पटणी

(३२)

संवत १६६३ वरपे पोष सुद १३ पटणी. ..

(३३)

पटणी सोनी लहूआ भार्या बा. अगू अरसी देहरी

---

(२८) देरी नं ११ नी બારશાખ ઉપરનો લેખ

(२९) देरी नं १२ (ઉત્તર તરફના ગભારા) ની બારશાખની ઉપરના પાટડા ઉપરનો લેખ

(३०, ३१, ३२, ३३) અનુક્રમે દેરી નં १२ १४, २०, २१ ની બારશાખ ઉપરના લેખો છે

(६०)

श्रीगणेसाए नम संवत १८५४ वरषे वइसाष सुद ३ दने वा
गरउ श्रीसंखेसरजीनी धरमसाला माजन सरवे मलीने करावी छे भो
अघाटबंध लेईने करावी छे श्रीराधनपरना माजननी मारफत थई छे
मसालीआ हेमजी जीवणदास साहा रंगजी जेवत साह दानसंग मेघजं
साह कसलचंद मूलजी शेठ वालजी कुआरपालनी मारफत थइ छे ते
षत षराजातनुं नामुं राधनपुर मधे छे भट संकरे वनमालीए पासे रहीने
काम करावू छे श्रीगोड ग्नाती भ्रामण छे श्रीराधनपर वासते कारीग
सलाट सोमपरा परसोतम दआराम सलाट सुषराम । सुरचंद वडनगर
तथा सीतपरा परसोतम जे वांचे तेने अमारा राम राम छे जातरा करत
अमने संभारजो श्री.

(६१)

संवत १८७४ ना वरषे मागस सुदइ २

(६२)

॥ सं. १९१६ शाके १७८१ प्र. मासोत्तमे माघमासे शुक
लपक्षे ७ सातम्यां तिथौ सोमवासरे श्री पार्श्वचंद्रसूरिगच्छेश रीभ ।
भट्टाकरजी श्री १०८ श्रीहर्षचंद्रसूरीश्वराणां पादुकेयं प्रतिष्ठितं (ता)
तत्शिष्य मुक्तिचंद्रेण ॥ श्रीरस्तु ॥

---

(६०) टांकावाळी धर्मशाळानी अंदरना भागमां, पेसवानी बारीनी ऊपरनी भींतमांनो लेख.

(६१) पंचासरवाळानी धर्मशाळाना गढना दक्षिण दिशा (गाम तरफ)ना कोठा परनो लेख.

(६२) कारखानाना बगीचानी अंदरनी छत्रीमांनी देरीमांना पगलां परनो लेख.

सरईना लेखो

(६३)

सेठ श्री गगसचद संतीदास झाला श्री . (अमरा) जी झालश्री रांमदसजी पटल सजग व अभेराम पुंजा वढेल करसन गम संखेस सधत्र (सिंधत्र) जोगा देवलाक पहता लोक मली खेतर उंटवलीउ गोचर मुक हिंदुअण गाअ तरकग सूहर आ खेत्र दोकडा आपीने गोचर मुक सनत १७२२ माह शु २ वुधे.

(६४)

श्रीगणेसाय नम सवत १७५५ वरखे काती सद २ सधत्र अमेराम वरपा आ खेतर उटवालीउ .गोसर मुकु छे गाम समसत मुकुं छे हिंदुअणे गाअ तरकाणे सुवर देरामा गामना मली मतु पाले

(६५)

श्रीगणेसाए नम सवत १७३२ वरषे चइतर वदि ८ रवी म.... तथा सजाण देवा गाम मलीने गोचर मुकु छे

---

(६३) शंखेश्वर ગામથી ઉત્તર દિશા તરફ તળાવની પાસે ખડીયાના રસ્તા ઉપર ગોચર ભૂમિમાની પહેલી સરઈનો લેખ

(६४-६५) ઉપર્યુક્ત સરઈની પાસેની બીજી અને ત્રીજી સરઇના લેખ

શ્રી શંખેશ્વર મહાતીર્થના
શિલાલેખોનું અવલોકન

શ્રીશંખેશ્વરજીમાંથી નાના-મોટા મળીને કુલ ૬૫ શિલાલેખો અમને પ્રાપ્ત થયા છે; તેમાં નવા મંદિરના ૨૪, જૂના મંદિરના ૩૪, બગીચાનો ૧, ધર્મશાળાના ૩ અને સુરભી-સરઈના ૩ છે. તેમાં ૫૫ શિલાલેખો સંવતવાળા છે, જ્યારે દસ લેખો સંવતવિનાના છે; જે સંવતવિનાના છે, તેમાંથી ૨-૩ લેખોનો સંવત અનુમાનથી નક્કી થઇ શકે તેમ છે. સંવતવાળા લેખોમાં સૌથી જૂનામાં જૂનો વિ. સં. ૧૨૧૪ નો અને નવામાં નવો વિ. સં. ૧૯૧૬ નો છે. તે શિલાલેખોની સાલવાર અનુક્રમણિકા આ પ્રમાણે છે:—

સંવત.	લેખાંક.	સંવત.	લેખાંક.
૧૨૧૪	૧૨	૧૫૩૦	૨૧
૧૨૩૮	૯	૧૫૩૪	૨૨
૧૩૨૬	૨, ૩, ૫, ૬	૧૬૨૮	૨૩
૧૪૨૮	૮	૧૬૫૨	૩૫
૧૪૬૮	૧૩	૧૬૫૩	૨૭
૧૪૭૮	૧૪	૧૬૬૧	૪૩, ૫૨.
૧૪૮૭	૧૫	૧૬૬૨	૩૬, ૩૭, ૩૮, ૩૯, ૪૦, ૪૪, ૪૬, ૫૦, ૫૩.
૧૫૦૦	૧૬	૧૬૬૩	૩૨, ૪૧, ૪૨, ૪૮, ૫૪, ૫૮.
૧૫૦૭	૧૭	૧૬૬૪	૫૬
૧૫૧૨	૧૮	૧૬૬૫	૨૬
૧૫૨૩	૧૯		
૧૫૨૪	૨૦		

१६६६–१, २९, ३०, ४९	१७९४–७
१६७२–५५	१८३०–१०
१६८६–४५, ४७	१८३६–५९
१६९८–५१	१८५४–६०
१७२२–६३	१८६८–११
१७३२–६५	१८७४–६१
१७५५–६४	१९१९–६२

નવા દેરાસરના લેખો

નવા મદિરમાથી કુલ ૨૪ શિલાલેખો મલ્યા છે તેમાં કાઉસગ્ગીયા પરના ૩, પરિકરની ગાદીનો ૧, ધાતુની મૂર્તિઓના ૧૩, **પદ્માવતી** દેવીની મૂર્તિઓના ૨, પાદુકા જના ૪ અને દીવાલનો ૧ છે આમા ૨૨ લેખો સંવતવાળા છે, જ્યારે ૨ લેખો સવતવિનાના છે તેમા સૌથી જૂનામાં જૂનો વિ સ ૧૨૧૪ નો છે અને નવામા નવો વિ સ ૧૮૬૮ નો છે તે સિવાય મૂળનાયકજીની બન્ને બાજુના બન્ને કાઉસ્સગીયા એક જ ધણીએ કરાવેલા હોવાથી તે બન્ને પર એક સરખો જ લેખ હોવાથી તેમાથી એક લેખ આમા આપ્યો નથી ધાતુની એક એકલ મૂર્તિનો લેખ ચૂનામા દટાયેલો હોવાથી લઈ શકાણો નથી અને પગલાં જોડી ૮ ઉપર થોડા થોડા અક્ષરો ખોદેલા છે, પણ તે ઘસાઈ ગયેલા અને નિરુપયોગી હોઇને ઉતાયા નહીં હોવાથી આમાં આપી શકાયા નથી

(૧)

સવત ૧૬૬૬ પોષ વદિ ૮ રવિવા
નિવાસી શાહ **જયતમાલ**ની ભાર્યા જી

પાલે પોતાના કલ્યાણુ માટે **શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીનું પરિકર કરાવીને તેની, શ્રી**તપાગચ્છ**નાયક ભટ્ટારક **શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરજી** મહારાજની પાટરૂપી ઉદયાચલ પર્વતને પ્રકાશમાન કરવા માટે સૂર્ય સમાન ભટ્ટારક શ્રી **વિજયસેનસૂરીશ્વરજી** મહારાજની આજ્ઞાથી તેમના પટ્ટધર શિષ્ય શ્રી **વિજયદેવસૂરીશ્વરજી** મહારાજ પાસે **અમદાવાદ**માં પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૨, ૩, ૫, ૬)

આ ચાર લેખો એક જ ધણીના છે, તેમાંથી પ્રથમના બે લેખો ભીડભંજન **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની બન્ને બાજુના બન્ને કાઉસ્સગ્ગીયા પર, ત્રીજો લેખ જિન–ચોવીશીના પટ્ટ પર અને ચોથો લેખ પરિકરની ગાદી પર ખોદેલ છે.

(૨) સં. ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારે, શ્રી **બ્રહ્માણગચ્છીય** અને શ્રી **શ્રીમાલ**જ્ઞાતિના શાહ **જાલ્હાએ** પોતાની માતા **પદમી**ના શ્રેય માટે ચતુર્વિંશતિજિનપટ્ટ સહિત મૂ.ના. શ્રી **નેમિનાથ** જિનબિંબ (કાઉસ્સગ્ગીયા–ઊભી મૂર્ત્તિ) કરાવ્યું અને તેની શ્રીમાન્ **બુદ્ધિસાગરસૂરિજીએ** પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૩) પોતાના પિતાના શ્રેય માટે મૂ. ના. શ્રી **આદિનાથ** પ્રભુજીનું બિંબ. (બાકી બધું ઉપર પ્રમાણે જ જાણવું.)

(૫) આ જિન–ચોવીશીનો પટ્ટ, શા. **જાલ્હા** અને **મણાએ** પુત્રી **સર્વદેવી**ના શ્રેય માટે વિ. સં. ૧૩૨૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારે કરાવ્યો.

(૬) સં ૧૩૬૬ માઘ વદિ ૨ રવિવારે, પુત્રી અનુપમાના કલ્યાણ માટે પિતા જાલ્હાએ શ્રી મહાવીર સ્વામીનુ બિંબ ભરાવ્યું

(૪)

શ્રી તપાગચ્છમા, શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીની શાસનદેવી શ્રી પદ્માવતી

(૭)

સ ૧૭૯૪ ફાગણ વદિ ૨ શુક્રવારે શા ખુશાલ બેચરની ભાર્યા તેજબાઇએ પગલા જોડી બેના આરસનો પટ્ટ કરાવ્યો (આ પગલાં કોના કોના છે? તે તેમા કઇ પણ લખ્યું નથી કદાચ શ્રીમાન્ હીરવિજયસૂરીશ્વરજી મહારાજ અને શ્રીમાન્‌વિજયસેનસૂરીશ્વરજી મહારાજના હોય)

(૮)

સ ૧૪૨૮ વૈશાખ વદિ ૨ સોમવારે, પોરવાડજ્ઞાતીય શેઠ આસપાલની ભાર્યા રાજલદેના પુત્ર ..ની ભાર્યા સિરિયાદેના પુત્ર પૂયગાના પુત્ર એ કલ્યાણ માટે કરાવેલ આ જિન–ચોવીશીપટ્ટની ભટ્ટારક શ્રી સોમતિલકસૂરિજીની પાટને શોભાવનાર શ્રી. . સૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે

(૯)

સ ૧૨૩૮ માઘ સુદિ ૩ શનિવારે, શ્રી સોમપ્રભસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલ શ્રીજિન–માતાની ચોવીશીનો આ પટ્ટ, શા ... ના પુત્રો ૧ રાજદેવ અને ૨ રત્નાએ પોતાની માતા . . ના કલ્યાણ માટે કરાવ્યો છે

(૧૦)

સં. ૧૮૩૦ માગશર સુદિ ૬ શુક્રવારે, મોદી **લવજી**ની પુત્રી બાઈ **તેજકુંવરીએ** શ્રી **પદ્માવતીદેવીની** મૂર્ત્તિ અને શ્રી **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની ચરણ-પાદુકાની જોડ ૧ કરાવી છે.

(૧૧)

સં. ૧૮૬૮ ભાદરવા સુદિ ૧૦ બુધવાર, **સવાઈજયપુરના** શાહ **ઉત્તમચંદ વાલજીએ** રૂપિયા પાંચ હજાર નાણાં સીક્કાઈ (મુંબઈગરા) રોકડા મોકલ્યા. તેમાંથી જીર્ણોદ્ધારનું કામ નીચેની વિગતે કરાવ્યું: (૧) ચોકમાં તળિયામાં લાદીઓ જડાવી, (૨) મુખ્ય દેરાસરની જાળી કરાવી, (૩) ચોવીશે તીર્થંકર ભગવંતોનાં પરિકર (પરઘર) સમરાવ્યાં, (૪) બાવન જિનાલય-ભમતીની દેરીઓમાં ફૂટયું-તૂટયું કામ સમરાવ્યું, (૫) નગારખાનાનું બે ખંડવાળું મકાન કરાવ્યું, (૬) શ્રી **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મૂર્ત્તિ પર લેખ કરાવ્યો. એ વગેરે કામમાં રૂપિયા પાંચ હજાર શાહ **જીવણદાસ ગોડીદાસ રાધનપુરવાલાની** મારફત ગુમાસ્તા ૧ બ્રાહ્મણ **હરનારણ**, ૨ **ઇશ્વરદાસ** અને ૩ **મેણા ટીકારામે** પાસે રહીને ખર્ચાવ્યા છે. શ્રી **પાર્શ્વનાથ** સત્ય છે.

ધાતુપ્રતિમાના લેખો

(૧૨)

સં. ૧૨૧૪ માઘ સુદિ ૧૩, શાહ ૧ **ધવલક** અને ૨ **સુદેવ** નામના પુત્રોએ પોતાની માતા **બહુદેવીના** શ્રેય માટે શ્રી **ઋષભદેવ** પ્રભુજીનું બિંબ કરાવ્યું.

(૧૩)

સં ૧૪૬૮ કાર્તિક વદિ ૨ સોમવારે, **અંચલગચ્છીય** શ્રાવક શાહ **કડુઆ**(કડવા) એ પોતાના પિતા શેઠ **મંડલિક** અને માતા **આલ્હના** શ્રેય માટે શ્રી **મેરુતુંગસૂરિજી**ના ઉપદેશથી શ્રી **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મૂર્તિ કરાવીને તેની આચાર્ય મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી

(૧૪)

સં ૧૪૭૮ વૈશાખ સુદિ ૧૩ સોમવારે, શ્રી **શ્રીમાલ** જ્ઞાતીય શેઠ **જેસાની** પ્રથમ ભાર્યા **જસમાદે**, બીજી ભાર્યા **જાલ્હણદે** તેઓના પુત્ર શેઠ **ગોધાએ** શ્રી **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુનુ બિંબ ભરાવ્યુ, તેની પિપ્પલગચ્છીય શ્રી **કમલચંદ્રસૂરિજી**ના પટ્ટધર શ્રી **પ્રભાનંદસૂરિજીએ** પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૧૫)

સં ૧૪૮૭ પોષ વદિ ૬ શુક્રવારે, શ્રી **શ્રીમાલ**જ્ઞાતીય શેઠ **સૂટાની** પ્રથમ ભાર્યા **ઊમાદે**, બીજી ભાર્યા **વાંઊ** (વાનૂ) તેઓના પુત્ર **ધર્માએ** પોતાના માત–પિતાના શ્રેય માટે શ્રી **આદિનાથ** ભગવાનનું બિંબ કરાવ્યુ અને તેની શ્રી બ્રહ્માણગચ્છીય શ્રી **વીરસૂરિજીએ** પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૧૬)

સં ૧૫૦૦ વૈશાખ સુદિ ૫, **પોરવાડ**જ્ઞાતીય સંઘવી **ઉદયસિંહ**ની ભાર્યા **ચાંપલદે**ના પુત્ર સંઘવી **નાથાની** ભાર્યા, પોતાના પુત્રો ૧ **સમધર**, ૨ **શ્રીધર**, ૩ **આસધર**, ૪ **દેવદત્ત** અને પુત્રીઓ ૧ **કપૂરી**, ૨ **કીબાઇ** તથા ૩ **પૂરાયી** આદિ કુટુંબથી યુક્ત બાઇ **ફદી** નામની શ્રાવિકાએ

પોતાના કલ્યાણુ માટે શ્રી **વર્ધમાનજિન**નું બિંબ ભરાવ્યું અને તેની આચાર્ય મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૧૭)

સં. ૧૫૦૭ ફાગણ સુદિ ૩ બુધવારે, **ઓસવાલ** જ્ઞાતિ અને **વઇતાલા** (?) ગોત્રવાળા શાહ **લાહડ**ના પુત્ર શાહ **કુંવરા**એ શ્રી **મુનિસુવ્રતસ્વામી**નું બિંબ ભરાવ્યું. તેની **ખરતરગચ્છીય** શ્રી **જિનભદ્રસૂરિ**ના પટ્ટધર શ્રી **જિનસાગરસૂરિજી**એ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૧૮)

સં. ૧૫૧૨ ફાગણ સુદિ ૩ ને દિવસે **મહેસાણા** નિવાસી, **પોરવાડ**જ્ઞાતીય શેઠ **વેલા**ની ભાર્યા બાઇ **માંકૂ** નામની શ્રાવિકાએ પોતાના પુત્રો, ૧ શેઠ **દેવા** અને ૨ **જાવડ**, તે બન્નેની ભાર્યા ૧ **મરગદદે** અને ૨ **સુહાસિણી**, તેઓના પુત્રો ૧ **લાલા**, ૨ **વીસા**, ૩ **કુરપાલ**, ૪ **વીરપાલ**, ૫ **સૂરદાસ** આદિ કુટુંબ પરિવારથી યુક્ત (શ્રાવિકા **માંકૂ**એ) પોતાના શ્રેય માટે શ્રી **મુનિસુવ્રતસ્વામી**નું બિંબ કરાવીને તેની **તપાગચ્છીય** શ્રી **રત્નશેખરસૂરિજી** પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૧૯)

સં૦ ૧૫૨૩ વૈશાખ વદિ ૪ ગુરુવારે, **પોરવાડ**જ્ઞાતીય શેઠ **કર્મણ** તેની ભાર્યા **કપૂરી** તેનો પુત્ર શેઠ **કડૂઆ** (કડવા) તેની ભાર્યા **માનૂં** તેના પુત્રો શેઠ ૧ **ધર્મસી** તથા ૨ **અડૂઆ** વગેરે કુટુંબથી યુક્ત શેઠ **કર્મણે** શ્રી **કુંથુનાથ** ભગવાનનું બિંબ કરાવ્યું તેની **ચિત્રવાલગચ્છીય** શ્રી....દેવસૂરિજીના પટ્ટધર શ્રી **રત્નદેવસૂરિજી**એ **પાટણ**માં પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

(૨૦)

સં૦ ૧૫૨૪ ચૈત્ર વદિ ૫ સોમવારે, શ્રી **શ્રીમાલી** જ્ઞાતીય મંત્રી **સિંઘાની** ભાર્યા **ધરણૂના** પુત્ર **ધનાએ** પોતાની ભાર્યા **રાણી** તેના પુત્રો ૧ **હાપા**, ૨ **હીરા**, ૩ **વસ્તા**; તેમાં **પાહાની** ભાર્યા **કુંવરી** આદિ પરિવારથી યુક્ત (મંત્રી **ધનાએ**) પોતાના કલ્યાણ માટે મૂના શ્રી **સંભવનાથથી** યુક્ત ચતુર્વિંશતિજિનપટ્ટ—ચોવીશી કરાવી તેની **પૂર્ણિમાપક્ષની** પ્રથમ શાખાના શ્રી **વિદ્યાશેખરસૂરિની** પર પગમા થયેલા શ્રી **ગુણસુંદરસૂરિજીના** ઉપદેશથી શ્રાવકોએ વિધિપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરી છે વાચનાચાર્ય શ્રી **જ્ઞાનકુશલ** સદા નમસ્કાર કરે છે

(૨૧)

સં૦ ૧૫૩૦ માઘ વદિ ૨ શુક્રવારે, **પાડલાનિવાસી**, શ્રી **શ્રીમાલજ્ઞાતીય**, પોતાના પિતા **ખોખા**, માતા **શાણી** અને ભાઈ **રાજાના** કલ્યાણ માટે, પોતાની ભાર્યા **ગુરી** તેનો પુત્ર **વાઘા** તેની ભાર્યા **ઊચ્છી** વગેરે પરિવારયુક્ત શેઠ **રત્નાએ** શ્રી **વાસુપૂજ્યપ્રભુનું** બિંબ કરાવીને તેની **પિપ્પલગચ્છીય** ભટ્ટારક શ્રી **ગુણસાગરસૂરિજી** પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે

(૨૨)

સં ૧૫૩૪ જેઠ વદિ ૨ સોમવારે, **વીસલનગર** નિવાસી, **પોરવાડજ્ઞાતીય**, વ્યવહારી—વેપારી **વરસિંહના** પુત્ર વ્ય૦ **સાલિગની** ભાર્યા **સાડૂના** પુત્ર **દેવરાજે** પોતાની ભાર્યા **રત્નાઈ**, ભાઈઓ ૧ **વાનર**, ૨ **અમરસિંહ** પ્રમુખ કુટુંબથી યુક્ત (દેવરાજે) શ્રી **શ્રેયાંસનાથ** પ્રભુજીનું

બિંબ કરાવીને તેની દ્વિવંદનિકગચ્છીય શ્રી લબ્ધિસૂરિજી પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

(૨૩)

સં૦ ૧૬૨૮ ફાગણ સુદિ ૭ બુધવારે, પાટણનિવાસી પોરવાડજ્ઞાતીય; પોતાની ભાર્યા કસ્તૂરાઇ, તેના પુત્ર જયવંત, તેની પ્રથમ ભાર્યા પૂંજી, બીજી ભાર્યા હરખાઇ, તેમના પુત્રો ૧ શ્રીવંત, ૨ શ્રીપાલ વગેરે કુટુંબથી યુક્ત શેઠ દાસૂએ શ્રી નેમિનાથ પ્રભુજીનું બિંબ કરાવીને તેની શ્રીમાન્ વિજયદાનસૂરીશ્વરજી મહારાજના પટ્ટધર શ્રીમાન્ હીરવિજયસૂરીશ્વરજી મહારાજ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. (આ પંચતીર્થી મોટી છે અને તેમાં મૂ. ના. ની મૂર્ત્તિ સ્ફટિક રત્નની છે.)

(૨૪)

પંચાસરનિવાસી કોઇ શ્રાવકે આ ચોવીશી કરાવી છે, અને તેની બ્રહ્માણગચ્છીય શ્રી મુનિચંદ્રસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરી છે. આ લેખનો પ્રારંભનો ભાગ ખંડિત છે.

જૂના દેરાસરના લેખો

જૂના મંદિરનાં મૂલ ગભારો, ગૂઢમંડપ, ચોકીઓ અને સભામંડપનું અત્યારે નામ–નિશાન પણ રહ્યું નથી. તેથી તેમાંના લેખો મળી શકયા નથી. ભમતીની લગભગ બધી દેરીઓ અને ગભારાની બારશાખો વગેરે પર લેખો છે, તે બધા ઉતારીને અહીં આપ્યા છે. જૂના દેરાસરમાંથી કુલ ૩૪ લેખો મળ્યા છે. તેમાંથી ૨૮ લેખો સંવતવાળા અને ૬ લેખો સંવતવિનાના છે. સંવતવાળા લેખોમાં સૌથી

જૂનામા જૂનો વિ. સં ૧૬૫૨નો અને સૌથી નવામા નવો વિ. સ ૧૬૯૮નો છે તેમાં પણ સ ૧૬૬૨ અને ૧૬૬૩ના ૧૬ર લેખો છે એટલે આ બે વર્ષોમા પ્રતિષ્ઠા વધારે થઇ છે ચોત્રીશ લેખોમાથી ૩ લેખો ભમતીના ગભારાના, ૨ લેખો સ્તભો પરના અને ૨૯ લેખો દેરીઓની બારશાખ પરના છે પાચ ગભારામાથી ત્રણ ગભારામાં લેખો છે, બેમાં નથી આ ત્રણે લેખો કાઇક વિસ્તારવાળા સસ્કૃત ભાષાના અને શાસ્ત્રી લિપિમા ખોદેલા છે તે સિવાયની લગભગ બધી દેરીઓ પર લેખો ચાલુ ગુજરાતી જેવી ભાષામાં અને સાવ ટૂકા છે, તેમા ફક્ત સવત–મિતિ અને દેરીઓ કરાવનારનાં અથવા તો તેમા મૂર્તિઓ પધરાવનારના કે તેમના કુટુબીઓના નામો અને કોઈકમા ગામના નામ આપેલ છે પ્રતિષ્ઠા કરનાર આચાર્યનુ નામ એકકે લેખમા આપ્યું નથી તેમજ એ ગભારા અને દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા જુદા જુદા સવતોમા થયેલી છે, બધી દેરીઓની સાથે થઈ નથી ૪–૫ દેરીઓમા લેખોની પાસે જ મધપુડા હોવાથી તે લેખો ઉતારી શકાયા નથી, તેમજ કેટલીક દેરીઓ અને તેની બારશાખો નષ્ટ થઈ ગઇ છે, તેના લેખો પણ નષ્ટ થઈ ગયા છે

(૨૫)

શા લુંબાના પુત્ર હરજીની ભાર્યા મઘીની દેહરી

(૨૬)

શ્રી શ્રીમાલી જ્ઞાતીય, પોતાની ભાર્યા બાઇ મણબાઇ તથા પુત્રો ૧ કાનસિંહ, ૨ પૂનસિંહ, ૩ આશકરણ, ૪ અવકરણ, ૫ દેવકરણ આદિ પરિવારથી યુક્ત શાહ ગોવિંદે આ દેહરીની સ ૧૬૬૫ના આસો સુદિ ૫ને દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે

(૨૭)

સં. ૧૬૫૩ કારતક વદ ૧૧ રવિવારે, ગામ **દાવદ**ના રહેવાસી, માતા **કોડિમદે**ના પુત્રો ૧ શાહ **સૂરજી**, ૨ સા. **તેજપાલ**, ૩ **શ્રીચંદ** અને તેના પુત્ર **રતન**, એમણે અહીં ત્રણ દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

(૨૮)

શ્રી **રાજનગર–અમદાવાદ**નિવાસી, **નંદરબારી, વીશા ઓસવાલ** શાહ **સહસ્રકિરણ**ની ભાર્યા **રૂપાદે** (?)ના પુત્ર શાહ **શાંતિદાસ**ના પુત્ર **રૂપા**એ આ દેવકુલિકા–દેહરી કરાવી છે.

(૨૯–૩૦)

આ બન્ને લેખો એક જ કુટુંબના હોવાથી બન્નેની પ્રતિષ્ઠા એક સાથે–એક જ સંવત–મિતિમાં થઈ હોવી જોઈએ.

(૨૯) સં. ૧૬૬૬ પોષ વદિ ૮ રવિવારે, ગામ **નટીપદ્ર–નડીયાદ**ના રહેવાસી, શ્રી **શ્રીમાલીજ્ઞાતીય વૃદ્ધશાખીય** પરીખ **જાવડ**ની ભાર્યા **જસમાદે**ના પુત્ર; પોતાની ભાર્યા **સપૂરદે** પ્રમુખ કુટુંબ પરિવારથી યુક્ત પરીખ **નાથજી**એ પોતાના કલ્યાણ માટે શ્રી **શંખેશ્વર** ગામમાં શ્રી **પાર્શ્વનાથ**નું મૂલમંદિર છે, તેની ઉત્તર દિશામાં 'ભદ્ર' નામનો પ્રાસાદ (ભમતીમાં મોટો ગભારો) સેંકડો રૂપિયાના ખર્ચથી કરાવ્યો છે, તે ભવ્ય પ્રાણીઓથી વંદાતો ઘણા કાળ સુધી વિદ્યમાન રહો !

(૩૦) **નડીયાદ**નિવાસી પરીખ **જાવડ**ના પુત્ર **હરજી**ના પુત્ર, પોતાની ભાર્યા **નારિંગદે** અને પુત્રી **નાથી** પ્રમુખ કુટુંબથી યુક્ત પરીખ **કહાનજી**એ આ દેહરી કરાવી છે.

(૩૧)

સઘવી વર્ધમાન સમરસિંહ પટણીની દેહરી

(૩૨)

સં ૧૬૬૩ પોષ સુદિ ૧૩, પટણી ... .

(૩૩)

પટણી સોની લહૂઆની ભાર્યા ૧ બાઈ અણૂ, ૨ બાઇ અરમીની દેહરી

(૩૪)

પરીખ પદમા લાલા પટણીની દેહરી

(૩૫)

સિદ્ધપુરનિવાસી સઘવી વરધના પુત્ર વીરજીની દેહરી સ ૧૬૫૨

(૩૬-૩૭-૩૮-૩૯-૪૦-૪૧-૪૨)

આ સાતે લેખો, પાટણનિવાસી, આતરાછ અટકવાળા, સોની તેજપાલના—એક જ ધણીના હોય તેમ લાગે છે તેણે પોતાના કુટુબની જુદી જુદી વ્યક્તિઓના શ્રેય માટે મદિરની પાછળનો ભમતીનો મોટો ગભારો ૧ અને તેની પાસેની ન ૨૫, ૨૬, ૨૭, ૨૮, ૨૯ વાળી દેરીઓ પાચ કરાવી છે

તેમાના પ્રથમના બે લેખ પાછળના ગભાગની બન્ને બાજુના બે સ્તભો પર એક સરખી જ મતલબના છે બાકીના પાચ લેખો ન , ૨૫ થી ૨૯ સુપીની દેરીઓની બારશાખો પર ખોદેલા છે આ સાત લેખોમાથી પ્રથમના પાચ લેખો સ ૧૬૬૨ ના કારતક સુદિ ૭ રવિવારના છે, જ્યારે છેલ્લા બે લેખો સ ૧૬૬૩ કારતક સુદિ ૯ ના છે.

એટલે એક ગભારો અને ત્રણ દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા એક સા
સં. ૧૬૬૨ માં અને છેલ્લી બે દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૬
માં એક સાથે થઇ હોય તેમ લાગે છે.

(૩૬–૩૭) સોની તેજપાલની ભાર્યા બાઇ અપૂ
શ્રેય માટે ભમતીમાં પાછળનો મોટો ગભારો કરાવ્યો.

(૩૮) સોની તેજપાલની પુત્રી બાઇ કામાના શ્રે
માટે દેહરી ૧.

(૩૯) સોની તેજપાલના પુત્ર વિજયધરની પ્રથ
ભાર્યા બાઈ જમાના શ્રેય માટે દેહરી ૧.

(૪૦) સોની તેજપાલના પુત્ર વિજયધરની બીજ
ભાર્યા બાઈ સરસુના શ્રેય માટે દેહરી ૧.

(૪૧)............................અંબાઈના શ્રેય માં
દેહરી ૧.

(૪૨) સોની તેજપાલ(ના પુત્ર વિજયધરની?) પુત્ર
બાઈ વછાઈના શ્રેય માટે દેહરી ૧.

(૪૩)

સં૦ ૧૬૬૧ માઘ વદિ ૮, પારી કાલુરાજ.

(૪૪)

સં૦ ૧૬૬૨ કારતક સુદિ ૭, અમદાવાદનિવાસ
બાઈ પૂનાની દેહરી.

(૪૫)

સં૦ ૧૬૮૯ અષાડ સુદિ ૧૩ રવિવાર, શાહ સુંદર
મણુની ભાર્યા સરવદેના પુત્ર શામલદાસની ભાર્યાઓ
૧) કેસરદે, (૨) સુજાણદેના પુત્ર અચલદાસની દેહરી.

(૪૬)

સં૦ ૧૬૬૨ માઘ સુદિ ૧૩ સોમવાર, **અમદાવાદ-નિવાસી દોસી સહુઆની** ભાર્યા બાઈ **ટબૂબાઈના** પુત્ર દોસી **પૂનીઆની** દેહરી

(૪૭)

સં૦ ૧૬૮૬ અષાડ સુદિ ૧૩ રવિવાર, પટણી શાહ **વર્ધમાનની** ભાર્યા બાઇ ગગાની દેહરી

(૪૮)

સં૦ ૧૬૬૩ કારતક સુદિ ૧૧ સોમવાર, **પાટણવાળા** શાહ **સોહલની** ભાર્યા **બટીબાઇની** દેહરી

(૪૯)

સં૦ ૧૬૬૬ પોષ વદિ ૮ રવિવારે, **અમદાવાદનિવાસી વીશા ઓસવાલજ્ઞાતીય, મીઠડીયા** ગોત્રવાળા શાહ **સમર-સિંહની** ભાર્યા **હસાઇના** પુત્ર, પોતાની પ્રથમ ભાર્યા **હર્ષાદે** બીજી ભાર્યા **સુખમાદે** અને ધર્મપુત્ર **વાઘજી** પ્રમુખ કુટુંબથી યુક્ત શાહ **શ્રીપાલે** ભમતીમા ઉત્તર દિશા સન્મુખ (મૂલ મદિરથી દક્ષિણ દિશામા) 'ભદ્ર' નામનો પ્રાસાદ—મોટો ગભારો કરાવ્યો

(૫૦)

સં૦ ૧૬૬૨, **પાટણનિવાસી** શેઠ **સદેવચ્છના** પુત્રો શાહ ૧ **ધનજી** તથા ૨ **મનજીની** દેહરી

(૫૧)

સં૦ ૧૬૯૮, (નામ ઘસાઇ ગયેલ છે)

(૫૨)

સં૦ ૧૬૬૧, **પાટણવાળા** શેઠ **સીરાજની** ભાર્યા બાઈ **ટાંકુની** દેહરી

(૫૩)

સં૦ ૧૯૯૨, પાટણવાળા શાહ જેચંદ, શવચંદ, પુજા, દોવજીની દેહરી.

(૫૪)

સં૦ ૧૯૯૩ પોષ વદિ ૧૦, ગામ પાડલાવાળા દોસી વીરજીની દેહરી.

(૫૫)

સં૦ ૧૯૭૨ જેઠ સુદિ ૨, મુંજપુરનિવાસી.......... વોરા સાજણ, બાઇ કાન્હાઈ, વોરા ડેડા, વોરા મંગલ, વોરા ડુંગરનો પ્રાસાદ ૧ (દક્ષિણ દિશા તરફનો મોટો ગભારો).

(૫૬)

સં૦ ૧૯૯૪, કારતક,..........પટણી શાહ ધનજી કુહાનજીની દેહરી.

(૫૭)

..........................રતનની દેહરી, પાટણવાળા.

(૫૮)

સં૦ ૧૯૯૩ માઘ વદિ ૧૩ શનિવાર, સાણંદના શ્રીસંઘ સમસ્તની દેહરી.

ધર્મશાલા વગેરેના લેખો

(૫૯)

સં૦ ૧૮૩૯ શ્રાવણ સુદિ ૨, આ ધર્મશાલા (ટાંકાવાળી ધર્મશાલાનો જૂના દેરાસર તરફનો–રાજરસ્તા તરફનો ભાગ) સમસ્ત સંઘે, જમીન અઘાટ વેચાણ લઈને રાધનપુરવાળા શાહ કુશલચંદ મૂળજીની મારફત કરાવી છે. સલાટ હમીરે બાંધી છે. કારીગર દરગમ, લાલા. લી. ગુમાસ્તા ભટ શંકર.

(૬૦)

સ૦ ૧૮૫૪ વૈશાખ સુદિ ૩ ગુરુવાર, શ્રીશ ખેશ્વરજી તીર્થની આ ધર્મશાલા (ટાકાવાળી ધર્મશાલાનો નવા દેરાસર તરફનો ભાગ), સમસ્ત શ્રીસઘે જમીન અઘાટ વેચાણુ લઈને, રાધનપુરના શ્રીસઘે મુકરર કરેલ પાચ ગૃહસ્થો– (૧) મસાલીયા હેમજી જીવણદાસ, (૨) શાહ રગજી જેવત, (૩) શાહ દાનસગ મેઘજી, (૪) શાહ કશલચદ મૂલજી અને (૫) શેઠ વાલજી કુવરપાલ–ની કમીટી મારફત કરાવી છે તેનું ખત–ખરાજાતનું (આવક–જાવકનું) નામું રાધનપુરમાં છે શ્રીગૌડજ્ઞાતિના બ્રાહ્મણુ ગુમાસ્તા શકર તથા વનમાળીએ માથે રહીને કામ કરાવ્યું છે. શ્રી રાધનપુરનિવાસી કારીગર સોમપુરા સલાટ પરશોતમ દયારામ, સલાટ સુખરામ, વડનગરા સુરચદ, અને સિદ્ધપરા પરશોતમ વગેરેએ આ ધર્મશાલા બાધી છે

(૬૧)

સ૦ ૧૮૭૪ માગશર સુદિ ૩ ને દિવસે નવા મદિરના કપાઉડના ગઢનો આ કોઠો પૂરો કર્યો

(૬૨)

સવત્ ૧૯૧૬, શાકે ૧૭૮૧, માઘ સુદિ ૭ સોમવારે, શ્રીપાર્શ્વચદ્રસૂરિ ગચ્છેશ–શ્રી પાયચદગચ્છનાયક ભટ્ટારક શ્રી ૧૦૮ શ્રીહર્ષચદ્રસૂરીશ્વરની આ પાદુકાની તેમના શિષ્ય મુક્તિચદે પ્રતિષ્ઠા કરી છે

સુરભી–સરઈના લેખો

ચૌદમા પ્રકરણમા ગૌચર જમીનની હકીકતમા લખ્યા પ્રમાણે શખેશ્વર ગામની ઉત્તર દિશા તરફના ઝાપા બહાર, ખાન્સોલ તળાવની પાસે, ગામ ખડીયાના રસ્તા ઉપર

આવેલ સ્ટેટની ખળાવાડ, જેમાં હાલ ખળાં તૈયાર થાય
તે અને તેની આસપાસની જમીન 'ઉંટવાળીયા' ખેતરન
છે. આ ઉંટવાળીયું ખેતર અને તેની આસપાસની જમી
શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના દેરાસરને અર્પણ કરીને
ગૌચર માટે છૂટી મૂક્યાની હકીકતને જણાવતા સુરભી-
સરઈના પાંચ પત્થરો ઉક્ત જમીનમાં છેટે છેટે ખોડેલા છે
તેમાંથી ત્રણ સરઈના લેખો મહામહેનતે વાંચી, તેનો જેટલે
ભાગ વંચાણો તેટલો ભાગ ઉતારી લઈને લેખાંક ૬૩, ૬૪
૬૫માં આપેલ છે. બાકીની બે સરઈના લેખોના અક્ષરો સાવ
ઘસાઈ ગયેલા હોવાથી વાંચી શકાણા નથી, તેમાં કોઈ બીજા
ખેતરને પણ શ્રીશંખેશ્વરજીને અર્પણ કરીને ગૌચર માટે
છૂટું મૂક્યાનો ઉલ્લેખ હોવાની સંભાવના થાય છે.

આ સરઈના દરેક પત્થરોમાં સૌથી ઉપર સૂર્ય અને
ચંદ્ર કોતરેલ છે, તેની નીચે એક તરફ ધાવતા વાછડા
શીખે ગાય અને બીજી તરફ સૂવર કોતરેલ છે, તેની નીચે
લેખ ખોદેલ છે. લેખના અક્ષરો ઘસાઈ ગયા છે, કેટલાક
અક્ષરો ખોડીયા આપેલા છે અને તે પ્રદેશમાં તે સમયે
બોલાતી ભાષા–દેશી ભાષા તેમાં વાપરેલી છે.

આ ત્રણે લેખો જુદા જુદા સંવતોના છે, તેમાંના બે
લેખોમાં તો 'ઉંટવાળીયા' ખેતરનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. ત્રીજા
લેખના ઘણાખરા અક્ષરો ઘસાઈ જવાથી વાંચી શકાયા નથી,
તેથી તે લેખ 'ઉંટવાળીયા' ખેતર માટે છે કે બીજા માટે?
તે નક્કી થઈ શકયું નથી. 'ઉંટવાળીયા' ખેતરના, ભાઈ-
ઓમાં ભાગ વહેંચાણા હશે, અને પછી જુદા જુદા ભાઈ-

ઓએ પોતપોતાના ભાગની જમીન જુદા જુદા સવતોમા ગૌચર માટે છૂટી મૂકી હશે, એમ જણાય છે તે ત્રણે લેખોનો ભાવાર્થ આ પ્રમાણે છે —

(૬૩)

શેઠ શ્રીગણેશચદ શાંતિદાસ, ઝાલા શ્રી અમરાજી, ઝાલા શ્રી રામદાસજી, પટેલ સજણ, અભેરામ, પુજા, વઢેલ કરશન વગેરેની સાક્ષીથી, ગામ શખેશ્વરના પટેલ સિંધવ જેધા દેવલોક પહોચ્યા, તેનુ આ 'ઉંટવાળીયું' ખેતર, ગામના સમસ્ત લોકોએ મળીને રાજ્યને તેની કિંમત આપીને સ ૧૭૨૨ ના માઘ સુદિ ૨ ને બુધવારે શ્રી શખેશ્વરજીને અર્પણ કરીને ગોચર માટે છૂટું મૂકયુ છે તેને જે લોપે તે હિંદુને ગાય માર્યાનુ અને મુસલમાનને સૂવર માર્યાનુ પાપ છે

(૬૪)

સ ૧૭૫૫ના કારતક વદિ ૨ને દિવસે, પટેલ સિંધવ અભેરામ વરખાનું આ 'ઉટવાળીયું' ખેતર, ગામના સમસ્ત લોકોએ મળીને દેરાસરજીમા અર્પણ કરીને ગોચર માટે છૂટુ મૂકયું છે, ગામના લોકોએ મતુ કરીને ગોચર મૂકયું છે તેને બરાબર પાળે આને જે લોપે તે હિંદુને વાછડા શીખે ગાય માર્યાનુ અને મુસલમાનને સૂવર માર્યાનુ પાપ છે

(૬૫)

સ ૧૭૩૨ ના ચૈત્ર વદિ ૮ ને રવિવારે ... તથા સજાણુ, દેવા... ગામ મળીને ગોચર મૂકયુ છે

પરિશિષ્ટ—૨

શ્રી શંખેશ્વરજીની પંચતીર્થી

રાધનપુર, સમી, મુંજપુર, વડગામ તીર્થ અને **ઉપરીયાળા** તીર્થ—આ પાંચ ગામોને શ્રી **શંખેશ્વરજીની** પંચતીર્થી કહી શકાય છે. તેમાં **ઉપરીયાળા** અને **વડગામ** તો તીર્થ જ છે, જ્યારે **રાધનપુર, સમી** અને **મુંજપુર** તથા તે ઉપરાંત રસ્તામાં આવતાં બીજાં **પંચાસર, માંડલ, પાટડી** વગેરે ગામો પણ તીર્થસ્વરૂપ અને પ્રાચીન હોઇ સમકિતને નિર્મળ કરવા ઇચ્છનાર તીર્થપ્રેમી ભવ્યાત્માઓએ આ પંચતીર્થીની યાત્રા અવશ્ય કરવા લાયક છે. શ્રી **શંખેશ્વરજીથી** એક વાર ઉત્તર દિશામાં અને એક વાર દક્ષિણ દિશામાં ચક્કર લગાવવાથી ઉપર્યુક્ત પંચતીર્થી અને રસ્તામાં આવતાં ગામોનાં જિનમંદિરોની યાત્રા થઈ જાય છે. તેનો રસ્તો નીચે બતાવેલ અનુક્રમ પ્રમાણે લેવાથી બહુ સુગમતાવાળો થઇ પડશે.

(ચક્કર પહેલું-ઉત્તર દિશાનું)

શ્રીશંખેશ્વરજીથી	ઇશાન ખૂણામાં મુંજપુર[1]	માઇલ ૬॥
મુંજપુરથી	વાયવ્ય ખૂણામાં સમી[2]	„ ૮

---

૧ **મુંજપુરની** હકીકત માટે 'શંખેશ્વર મહાતીર્થ,' પ્રથમ ભાગ પૃ. ૧૨ અને પૃ. ૮૪ ની ફુટનોટ જુઓ. આ **મુંજપુર, મુંજરાજાએ** વિ. સં. ૧૩૦૧ માં વસાવ્યું છે. અહીં વિ. સં. ૧૬૬૬ માં **જોટીંગા પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજી મૂળ નાયક હતા.

૨ **સમી** માટે શં૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ. ૧૨ માં જુઓ.

સમીથી	વાયવ્ય ખૂણામા	વરાણા થઇને માડવી[3]	માઇલ ૭ાા
માડવીથી	" "	બનાસ નદી ઉતરીને મસાલી[4]	" ૩
મસાલીથી	" "	રાધનપુર[5]	" ૫

૩ માંડવીમા દશા શ્રીમાળી શ્રાવકોના ચાર ઘર છે. દેરાસર, ઉપાશ્રય વગેરે નથી દર્શન માટે ફોટાની ઓરડી રાખેલ છે સાધુ–સાધ્વીજીઓને શ્રાવકોના મકાનમા ઊતરવાની સગવડ કરી આપે છે. **વરાણા** અને **માંડવી** વચ્ચે કુમારિકા (સરસ્વતી) નદી આવે છે

૪ **મસાલી**મા દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને દશા શ્રીમાળી શ્રાવકનુ ઘર ૧ છે **સમીથી વરાણા** થઇને (માડવી છોડીને) પરભાર્યા મસાલી જવાથી અરધો માઈલ ઓછુ થાય છે વરાણામા શ્રાવકોના ઘર વગેરે કાઈ નથી પરંતુ સાધુ–સાધ્વીઓને રાતવાસો રહેવા માટે જગ્યા મળી શકે છે પણ **સમીથી માંડવી** થઈને મસાલી જવુ વધારે સારુ છે માડવીથી **ખરચલીયા** થઇને **રાધનપુર** જવાથી અરધો માઈલ ઓછુ થાય છે, પરતુ માડવીથી મસાલી થઇને રાધનપુર જવાનો રસ્તો સારો હોઈ એજ રસ્તે જવુ વધારે ઠીક છે

૫ **રાધનપુર** માટે શ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ ૧૨ મા જુઓ.

અચલગચ્છીય બૃહત્ પટ્ટાવલી, ભાષાન્તર પૃ ૧૨૯ મા લખ્યુ છે કે **રાધનપુર**મા શ્રી **જયસિંઘસૂરિ**જીએ વિ.સ ૧૧૪૬ના પોષ સુદિ ૩ ને દિવસે **ગોદુહ**ને દીક્ષા આપીને તેમનુ નામ "આર્ય રક્ષિત" આપ્યુ (આ સવતમા કદાચ ફરક હશે, અથવા તો તે સવતમા **રાધનપુર** વસેલુ નહોતુ, પરતુ તે સ્થાને પહેલા જે ગામ હશે, ત્યા આ બનાવ બન્યો હશે, એમ લાગે છે)

વિ.સ ૧૭૨૧ મા **રાધનપુર**મા જેટલાં મદિરો હતા, તે બધામા મળીને કુલ ૪૦૦ જિનમૂર્તિઓ હતી

રાધનપુરથી દક્ષિણમાં બનાસ નદી ઉતરીને

અહીં ગામ બહાર વરખડીનું દેરાસર છે, તેમાં શ્રી **ગોડીપાર્શ્વ** પ્રભુની પાદુકા સહિત દેરી છે. આ સ્થાન ઘણું જ ચમત્કારિક અને પ્રાભાવિક છે. 'જૈન સાહિત્ય સંશોધક' ભા૦ ૧, અંક બીજામાં તથા શ્રીયુત **પૂરણચંદ્રજી નાહર**ના 'જેસલમેરના શિલાલેખ સંગ્રહ' માં લેખાંક ૨૫૩૦, પ્રશસ્તિ નં. ૧ માં લખ્યું છે કે–**જેસલમેર** નિવાસી, **ખરતરગચ્છીય**, **બાફણાગોત્રીય**, શા. **ગુમાનચંદજી**ના પુત્ર શા. **બાદરમલજી** વગેરે પાંચ ભાઈઓએ **જેસલમેર, ઉદયપુર** અને **કોટા**થી જબરદસ્ત સંઘ કાઢયો હતો. તે સંઘ પાલીથી સં. ૧૮૯૧ ના માઘ સુદિ ૧૩ રવાના થઇ **શત્રુંજય–ગિરિનાર** આદિ અનેક તીર્થોની યાત્રા કરીને શ્રી **શંખેશ્વરજી** થઈને અષાડ માસમાં **રાધનપુર** આવ્યો હતો. આ સંઘ સિદ્ધાચલજી ગયેલો ત્યારે ત્યાં અઢી લાખ યાત્રાળુઓ ભેગા થયા હતા. આ સંઘ બહુ જ મોટો હતો, તેમાં હજારો માણસો, હજારો ગાડાં, હજારો સવારો, હજારો ઊંટો, હજારો ચોકીદારો, અનેક હાથીઓ, અનેક પાલખીઓ, અનેક મ્યાના, અનેક રથો વગેરે બહુ સામગ્રી હતી.

(તે અરસામાં જ **ગોડીજી રાધનપુર**માં પ્રગટ થયા હશે એમ જણાય છે.) આ સંઘ રાધનપુર આવેલો એ જ વખતે એક અંગ્રેજ પણ શ્રી ગોડીજીનાં દર્શન કરવા માટે રાધનપુર આવેલ. રાધનપુરમાં એ વખતે પાણીની બહુ જ ખેંચ હતી. શ્રી ગોડીજીના પ્રભાવથી ગેવાઉ નામની નદી નવી નીકળી, વહેતું પાણી પૂરતા પ્રમાણમાં મળવાથી સંઘમાં અને ગામમાં બધાને શાંતિ થઇ. સંઘવીએ શ્રી ગોડીજી પ્રભુજીની મૂર્તિને હાથીની અંબાડીમાં પધરાવીને અત્યંત ધામધૂમથી મોટો વરઘોડો કાઢી, તે વરઘોડાને લાગલાગટ સાત દિવસ સુધી રાધનપુરમાં ફેરવીને તમામ મનુષ્યોને ગોડીજીનાં દર્શન કરાવ્યાં. તે વખતે વરઘોડામાં પ્રભુજીના વધાવાના સાડા ત્રણ લાખ રૂ. આવ્યા,

		ગોચનાથ[૬]	માઇલ ૫
ગોચનાથથી	દક્ષિણમાં	કનીજ[૭]	માઇલ ૫

જમણવારો ઘણા જ થયા, અહીં સઘ સવા મહીના સુધી ગોકાયો. સઘવીએ મોટો પાકો ચોતરો કરાવીને તેના ઉપર છત્રી (દેરી) કરાવીને તેમા શ્રી ગોડીજીની પાદુકા પધરાવી ઉક્ત પ્રશસ્તિમા આ સઘનુ બહુ જ વિસ્તારથી વર્ણન આપેલુ છે આવો સઘ આ વીશમી સદીમા તો એક પણ નીકળ્યો નહીં હોય તેમ મને લાગે છે ગામેગામના તમામ દેરાસરોની પ્રતિમાજીઓને આભૂષણો ચડાવતા, અનેક મહારાજા અને મહારાણાએ સઘવીના પાલ(તબુ)મા સઘવીને ભેટવા જતા હતા તેમને સઘવી હાથી, ઘોડા અને સુદર પોષાકની ભેટો આપતા હતા સાધર્મી બધુઓની ભક્તિ માટે તો વાત જ શુ કરવી ? તેની કઈ મણા જ નહોતી

૬ ગોચનાથમા વીશાશ્રીમાળી શ્રાવકોના ત્રણ ઘર છે, દેરાસર કે ઉપાશ્રય નથી ઉપાશ્રય માટે જમીન ખરીદી રાખી છે શખ્રનપુરથી ગોચનાથ પાસે જ બનાસ નદી ઊતરવી પડે છે ચોમાસામા વરસાદ થઈ ગયા પછી નદી ઊતરવી બહુ મુશ્કેલ થઈ પડે છે માવ મહીના સુધી થોડુ થોડુ પાણી વહેતું હોય છે

૭ કનીજમા શ્રાવકોના ઘર ત્રણ છે, દેરાસર કે ઉપાશ્રય નથી. અહીંથી નાયકા અને દુધખા જતા માર્ગમા અધવચ્ચે કુમારિકા (સરસ્વતી) નદી આવે છે તેમા શીયાળા સુધી થોડુ થોડુ પાણી વહેતુ રહે છે કનીજથી નાયકા થઈને દુધખા જવાથી બે માઇલ વધારે થાય, પરતુ નાયકાના દેરાસરના દર્શનનો લાભ મળી શકે નાયકામા મૂળ નાયક શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનનુ ઘુમટબધી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને દશાશ્રીમાળી શ્રાવકોના ઘર ૯ છે દેરાસરજીનો જીર્ણોદ્ધાર નવેસરથી હાલમા થયો છે પણ હજુ થોડુ કામ અધૂરુ છે

કનીજથી દક્ષિણુમાં દુધખા[૮] માઇલ ૫

દુધખાથી અગ્નિ ખૂણામાં **મેમણા,**[૯] **ખીજડી-યાલી**[૧૦] **ખંડીયા** થઇને શંખેશ્વરજી માઇલ ૧૧.

---

૮ **દુધખામાં** મૂળનાયક શ્રી **આદીશ્વર** ભગવાનનું શિખરબંધી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને શ્રાવકોનાં ઘર ૫ છે. એવી દંતકથા છે કે-મૂ. ના. જીની આ મૂર્ત્તિ આઠસો વર્ષ પહેલાં એક સથવારાના ઘર-માંથી પાયો ખોદતાં પ્રગટ થઇ હતી. તે વખતે નવું દેરાસર કરાવીને તેમાં તે પ્રતિમાજી પધરાવ્યા પછી આઠસો વર્ષ બાદ આ વખતે તેનો નવેસરથી જીર્ણોદ્ધાર થયો છે. **રાધનપુરવાળા** શ્રીમાન્ શેઠ **મોતીલાલ મૂળજીભાઇ**ની ખંત ભરી શુભ લાગણી અને સતત પ્રયાસથી આ દેરાસરનો વીશ વર્ષ પહેલાં આમૂલચૂલ-નવેસરથી જીર્ણોદ્ધાર તેમની જ દેખરેખથી થયો છે, તેમાં પોતાના તરફથી તથા બીજા સખી ગૃહસ્થો પાસેથી સહાયતા મેળવીને તેમણે લગભગ અઢાર હજાર રૂપિયા ખરચ્યા છે. તેની વિ. સં. ૧૯૭૮ના વૈશાખ સુદિ ૩ને દિવસે મહોત્સવપૂર્વક પ્રતિષ્ઠા કરાવીને તેમાં વિ. સં. ૧૯૭૮ ના વૈશાખ સુદિ ૩ ને દિવસે મૂ. ના. જીને તેમણે બિરાજમાન કર્યા છે. ગામના પ્રમાણમાં દેરાસર મોટું ભવ્ય અને શિખરબંધી છે. મૂ૦ ના. જીની મૂર્ત્તિ ફરતું આરસનું પ્રાચીન પરિકર છે, તે પરિકરમાં ભગવાનની બેઠી આકૃતિની ૨૪ મૂર્ત્તિઓ સુંદર રીતે ગોઠવીને કોતરેલી છે. પરિકર સહિત મૂ. ના. જીની આ મૂર્ત્તિ અને આ ગામ પણ પ્રાચીન જણાય છે. અત્યારે પણ આ દેરાસરનો વહીવટ અને દેખરેખ **રાધનપુર**વાળા શેઠ **શકરચંદ મોતીલાલ મૂળજી**ભાઈ રાખે છે. દેરાસરના ગઢના એક કોઠામાં નીચે દેરાસરજીનો તથા સંઘનો સામાન રહે છે અને તેની ઉપર પુસ્તકો વગેરે રાખેલ છે.

૯ **મેમણામાં સાયલા** (કાઠીઆવાડ)થી શ્રાવકનું એક ઘર રહેવા માટે આવેલ છે. દેરાસર-ઉપાશ્રય વગેરે કંઇ પણ નથી.

૧૦ **ખીજડીયાલી**માં પહેલાં દેરાસર. ઉપાશ્રય અને શ્રાવકોનાં ...તાં. હાલ કંઇ જ નથી. દેરાસર વધાવી લીધેલ છે.

શંખેશ્વરજીથી રાધનપુર જવાનો અને ત્યાંથી પાછા શંખેશ્વર આવવાનો ઉપર જણાવ્યો છે તે માર્ગ ગાડા રસ્તાનો છે પરંતુ જેમને ગાડા માર્ગે ન જવું હોય અને મોટર સર્વીસના ખટારા દ્વારા જ જવું હોય, તેઓ શંખેશ્વરજીથી રાધનપુર જવાના ખટારા મારફતે મુંજપુર અને સમીની યાત્રા કરી, રાધનપુર જઇ, ત્યાંની યાત્રા કરીને એ જ રસ્તે ખટારા મારફત પાછા શંખેશ્વરજી આવી શકે છે

(ચક્કર બીજું–દક્ષિણ દિશાનું)

શંખેશ્વરથી દક્ષિણમાં રતનપુર[11] થઇને પંચાસર[12]	માઇલ	૬
પંચાસરથી દક્ષિણમાં પનવા થઇને દસાડા[13]	"	૭
દસાડાથી અગ્નિ ખૂણામાં જગદીશણા થઇને માડલ[14]	"	૬

૧૧ રતનપુરમાં શ્રાવકનું એક ઘર છે. દેરાસર ઉપાશ્રય વગેરે નથી

૧૨ પંચાસરની હકીકત માટે શ૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૧ માં જુઓ

પંચાસરમાં હાલમાં મૂળ ના શ્રી મહાવીરસ્વામીજી છે, અને શ્રી મહાવીર જૈન પુસ્તકાલય છે તપાગચ્છાધિપતિ શ્રીમાન્ સુમતિસાધુસૂરિજીએ, શ્રીમાળી પાતુએ કરેલા મહોત્સવ પૂર્વક શ્રીમાન્ હેમવિમલસૂરિજીને વિ. સં ૧૫૪૮માં આચાર્યપદવી પંચાસરમાં આપી હતી

૧૩ દસાડાની હકીકત માટે શ૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૫ માં જુઓ

૧૪ માડલની હકીકત માટે શ૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૧ માં જુઓ

માંડલથી દક્ષિણમાં માલણપુર, હઠીપુરા, નોરંગપુર
થઇને શ્રી ઉપરીયાળા[૧૫] તીર્થ માઈલ
ઉપરીયાળાથી પશ્ચિમ દિશામાં પાટડી[૧૬] ,,

---

૧૫ **ઉપરીયાળા**ની હકીકત માટે શં૦ મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ. ૧ ની ફુટનોટ જુઓ.

સ્વર્ગસ્થ શાસ્ત્રવિશારદ જૈનાચાર્ય ગુરુદેવ શ્રીમાન્ **વિજય ધર્મસૂરીશ્વરજી** મહારાજે અથાગ પરિશ્રમ કરી આ તીર્થન સુવ્યવસ્થા કરાવીને પ્રસિદ્ધિમાં આણ્યું છે. સાધારણ ખાતામાં ખાટે હતો તે ભરપાઇ કરાવી, **વીરમગામ**માં તેની કમીટી સ્થાપન કરાવી **બજાણા** સંઘ પાસેથી વહીવટ વીરમગામની કમીટીને સોંપાવ્યો આસપાસનાં ગામોમાં વિચરીને ઘણાં શ્રાવક-શ્રાવિકાઓને, વર્ષમ એક વાર અવશ્ય યાત્રા કરવાની પ્રતિજ્ઞાઓ કરાવી, ફાગણ સુ આઠમનો કાયમી મેળો સ્થાપ્યો અને આસપાસનાં ગામોમાં દિવસે પાખી પાળવાના ઠરાવો કરાવ્યા, તે હજુ સુધી પળાય છે આ તીર્થની દેખરેખ વીરમગામમાં સ્થપાયેલી કમીટી રાખે છે. તેમન શિષ્યરત્ન શ્રીમાન્ **વિજયભક્તિસૂરીશ્વરજી** મહારાજ પણ આ તીર્થ ઉપર વિશેષ ભક્તિ અને લાગણી રાખે છે. શ્રી **શંખેશ્વરજી** અને **ભોયણી** તીર્થની માફક આ તીર્થ પણ પ્રાભાવિક અને ચમત્કારિક છે, અવશ્ય યાત્રા કરવા લાયક છે. બહુ જ શાંતિનું સ્થાન અને આત્મકલ્યાણનું સાધન છે. અહીંના હવાપાણી પણ સારાં છે ગ્રામ્યનિવાસ પસંદ હોય તેમણે નિરાંતે ચાર-આઠ દિવસ અવશ્ય રહેવા લાયક આ સ્થાન છે.

૧૬ **પાટડી**ની હકીકત માટે શં. મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૪ જુઓ.

પાટડીના, પુરુષોના મોટા ઉપાશ્રયનો આમૂલચૂલ જીર્ણોદ્ધાર થઇ ગયો છે. ઉપાશ્રય સુંદર કરાવ્યો છે. શ્રી**શાંતિનાથજી**નું દેરાસર નાનું પણ શિખરબંધી અને જૂનું છે. તથા શ્રી **પાર્શ્વનાથજી**નું

પાટડીથી વાયવ્ય ખૂણામા અહમદગઢ થઇને ઝેનાબાદ[17] માઈલ		૬॥
ઝેનાબાદથી ઉત્તર દિશામાં વડગામ[18]	,,	૫॥
વડગામથી ઉત્તર દિશામા પચાસર[12]	,,	૪॥
પચાસરથી ઉત્તર દિશામા શખેશ્વરજી	,,	૬

ઉપર જણાવેલા રસ્તા પ્રમાણે શ્રીશખેશ્વરજીથી નીકળીને **ઉપરીયાળા** તીર્થની યાત્રા કરીને જેમને પાછા શખેશ્વરજી ન આવવુ હોય, તેમણે નીચે આપેલ અનુક્રમ પ્રમાણે યાત્રા કરતા કરતા ઉપરીયાળા જવુ

શ્રી શખેશ્વરજીથી દક્ષિણ દિશામા	પચાસર[12]	માઈલ	૬
પચાસરથી નૈઋત્ય ખૂણામા	વડગામ[18]	,,	૪॥
વડગામથી અગ્નિ ,,	દસાડા[13]	,,	૪
દસાડાથી ,, ,,	માડલ[14]	,,	૬
માડલથી દક્ષિણ દિશામા	ઉપરીયાળા[15]	,,	૯
અથવા દસાડાથી દક્ષિણ દિશામા	પાટડી[16]	,,	૯
અને પાટડીથી અગ્નિ ખૂણામા	ઉપરીયાળા[15]	,,	૬

દેરાસર નવુ છે પરતુ તે વિશાળ, ઊચુ, સુદર કોરણીવાળુ અને ભવ્ય બનેલ છે શેઠ હરખચદ બહેચરદાસ જૈન પાઠશાલા અને શ્રાવિકાશાલા ચારી ચાલે છે જૈન સઘનુ 'વાડી' નામનુ ધર્મશાળા તરીકેનુ મોટુ મકાન ૧, શ્રાવક મહાજનની પેઢી અને શ્રીસઘનો પ્રાચીન જ્ઞાનભડાર છે આ ગામ ઘણુ પ્રાચીન છે

૧૭ ઝેનાબાદ, દસાડા સ્ટેટના તાબાનુ ગામ છે આ ગામનુ નામ પહેલા કલાડા હતુ વીસેક વર્ષથી તેનુ નામ ઝેનાબાદ રાખ્યુ છે અહીં મૂ ના શ્રી પાર્શ્વનાથ પ્રભુજીનુ ઘુમટબધી દેરાસર ૧, ઉપાશ્રય ૧ અને વીશાશ્રીમાળી શ્રાવકોના ઘર ૯ છે

૧૮ વડગામની હકીકત માટે શ મ. પ્ર૦ ભા૰ પૃ૦ ૧૫ની ફુટનોટ જુઓ

આ પ્રમાણે જવાથી **માંડલ** અથવા **પાટડી** આ બેમાંથી એક ગામની યાત્રા થઈ શકશે. ઉપર પ્રમાણે **ઉપરીયાળા** જઇને ત્યાંની અપૂર્વ યાત્રાનો લાભ લેવો. પછી **ઉપરીયાળા** ફ્લેગ સ્ટેશનથી રેલ્વેમાં બેસીને સીધા **વીરમગામ** જવું હોય તો જઈ શકાય છે. અથવા ઉપરીયાળા ફ્લેગ સ્ટેશનથી રેલ્વેમાં બેસી પાટડી જઈ ત્યાંની યાત્રા કરીને ત્યાંથી પણ રેલ્વે મારફત વીરમગામ[૧૯] જઈ શકાય છે.

ઉપર પ્રમાણે બે ચક્કર લગાવવાથી શ્રી શંખેશ્વરજીની પંચતીર્થીનાં તીર્થોની તથા રસ્તામાં આવતાં ગામોનાં જિનાલયોની યાત્રા થઈ જાય છે.

---

૧૯ **વીરમગામ**ની હકીકત માટે શં. મ૦ પ્ર૦ ભા૦ પૃ૦ ૧૦ માં જુઓ.

આ ગામ પ્રાચીન છે. અહીંનું મુનસર તળાવ મહારાજા **સિદ્ધરાજ જયસિંહે** અથવા **મીનળદેવી**એ બંધાવ્યું છે. પંદરમી સદીમાં અહીં (૧) શ્રી **સુમતિનાથજી**નું અને (૨) શ્રી **શાંતિનાથજી**નું એમ બે જ દેરાસરો હતાં. વિ. સં. ૧૭૨૧માં અહીં કુલ ૫૭ જિનમૂર્તિઓ હતી.

પરિશિષ્ટ—૩

શ્રી શંખેશ્વરજીની પ્રદક્ષિણા

જઘન્ય-લઘુ પ્રદક્ષિણા

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીના નવા દેરાસરની, ધર્મ-શાલાની અંદર રહીને દેરાસર ફરતી પ્રદક્ષિણા કરવી તે, અથવા તો નવુ દેરાસર અને ધર્મશાલાના કંપાઉડના ગઢની ફરતી બહારથી—રાજમાર્ગ પરથી પ્રદક્ષિણા કરવી તે લઘુ પ્રદક્ષિણા કહેવાય છે પહેલી રીતથી પ્રદક્ષિણા કરવાથી બાવન જિનાલયની દેરીઓ સહિત આખા જિનમદિરની પ્રદક્ષિણા થઇ જાય છે અને બીજી રીતથી પ્રદક્ષિણા કરવાથી, બાવન જિનાલય સહિત આખા દેરાસર અને ધર્મશાલાના સપૂર્ણ કંપાઉડ ઉપરાત શેઠ મોતીલાલ મૂળજીભાઈ મારફતની નવી ધર્મશાલા પણ તેમાં આવી જાય છે તેમાંની પહેલી પ્રદક્ષિણાને "સો કદમી પ્રદક્ષિણા" અને બીજી રીતની પ્રદક્ષિણાને "પાંચસો કદમી પ્રદક્ષિણા" અથવા તો "૦। કોશી પ્રદક્ષિણા" એવુ નામ આપી શકાય

આ તીર્થધામના કંપાઉડના મુખ્ય દરવાજાથી નીકળી, થોડુ બજારમા ચાલી દક્ષિણ તરફની શેરીમા વળીને ટાકાવાળી ધર્મશાલાની રાજમાર્ગ પરની બારી તથા જૂના મદિરના ખડિયેર વચ્ચેથી નીકળી, નવા દેરાસરના નગારખાનાની ડેલી અને કંપાઉડના ગઢ પાસે થઇ, ગામના ઝાપા બહાર નીકળી,

શેઠ **મોતીલાલ મૂળજી**ભાઇ મારફતની નવી ધર્મશાલાની પાસે થઇ, ઉગમણી શેરીમાં થઇને બજારના નાકા પર આવેલા આ તીર્થધામના કંપાઉંડના એ જ મુખ્ય દરવાજામાં પ્રવેશ કરવાથી “ ૫૦૦ કદમી અથવા ૦ા કોશી ” પ્રદક્ષિણા થાય છે.

મધ્યમ પ્રદક્ષિણા

શંખેશ્વર ગામના પશ્ચિમ તરફના—નવી જૈન ધર્મશાલા પાસેના ઝાંપાથી નીકળીને ખારસોલ તળાવ તથા આખા ગામને પ્રદક્ષિણા દઇને પાછા એ જ ઝાંપાથી પ્રવેશ કરવાથી ‘મધ્યમ પ્રદક્ષિણા’ થાય છે. આમાં લગભગ ત્રણુ માઇલનો પંથ થતો હોવાથી આનું “ દોઢ કોશી પ્રદક્ષિણા ” નામ આપી શકાય છે. આ મધ્યમ પ્રદક્ષિણા કરવાથી; **ખારસોલ** તળાવના કિનારા પરના, જેમાંથી મૂળ નાયક શ્રી **પાર્શ્વનાથ** પ્રભુજીની મૂર્ત્તિ પ્રગટ થઈ હતી તે, ‘ઝંડકુવા’ નામના મોટા ખાડાની, ગામના પૂર્વદિશા તરફના ઝાંપાની બહાર થોડે છેટે દટાઈ ગયેલા જૂના મંદિરનો ઢગલો છે તેની, ગામની મધ્યમાં આવેલા જૂના મંદિરના ખંડિયેરની અને નવા મંદિરના આખા કંપાઉંડની પ્રદક્ષિણા થઈ જાય છે.

ઉત્કૃષ્ટ—મોટી પ્રદક્ષિણા

નીચે આપેલા ક્રમ પ્રમાણે ફરવાથી મોટી પ્રદક્ષિણા થાય છે. આમાં લગભગ ૪૫ માઈલનો પંથ થતો હોવાથી અને આ તરફના ગાઉ બે માઇલથી કાંઇક નાના હોવાથી આ મોટી પ્રદક્ષિણાનું નામ “ પચ્ચીશ કોશી પ્રદક્ષિણા ” આપી શકાય છે.

૨૧ ખેશ્વરથી નૈઋત્યમા ખોલેડા થઇને આદરીયાણા[20] માઇલ ળા

આદરીયાણાથી ઉત્તરમા પડીવાડા, પીરોજપુર થઇને લોલાડા[21] માઇલ ૮

લોલાડાથી ઇશાન ખૂણામા ખીજડીઆળી[16] થઇને ચદુર રાથવી[22] (મોટી) માઇલ ૬॥

ચદુર(મોટી)થી પૂર્વ દિશામા મુજપુર[1] માઇલ પા

---

૨૦ આદરીયાણામા મૂ ના શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુજીનુ શિખરબધી દેરાસર ૧ ગામના પ્રમાણમા ઘણુ સુદર છે ઉપાશ્રયો ૩, જૈન પાઠશાલા તથા જૈન કન્યાશાલા ૧ અને શ્રી વીશાશ્રીમાલી શ્રાવકોના ઘર ૩૦ છે ગામ પ્રાચીન છે ઝીંઝુવાડા દરબારના તાબાનુ આ ગામ છે

૨૧ લોલાડામા મૂ. ના શ્રી શાંતિનાથજી ભગવાનનું એક દેરાસર છે હાલ થોડા વર્ષોમા દેરાસરનો જીર્ણોદ્ધાર થયો છે મૂ ના જીની મૂર્તિ પ્રાચીન અને મનોહર છે ઉપાશ્રય ૧ અને શ્રાવકોના ઘર ૩ છે વિ.સં ૧૯૬૦ની સાલમા અહીં શ્રાવકોના ૧૪–૧૫ ઘર હતા રાધનપુર સ્ટેટનુ આ ગામ જૂનુ છે અહીંના શ્રાવકોએ મૂર્તિ ભરાવ્યાના શિલાલેખો મળ્યા છે

૨૨ ચદૂર રાથવી (મોટી)ની હકીકત માટે શ મ પ્ર. ભા પૃ૦ ૭૩ની ફુટનોટ જુઓ

અહીં મ ના શ્રી ચદ્રપ્રભ ભગવાનનુ દેરાસર શિખરબધી અને ભવ્ય છે મૂ ના જીની મૂર્તિ મોટી અને મનોહર છે મૂ ના જીના પચતીર્થીવાળા પરિકરનો ગાદી સિવાયનો બધો ભાગ પ્રાચીન છે. આ ગામ રાધનપુર સ્ટેટનુ છે અને પ્રાચીન છે ફાર્બસકૃત રાસમાળામા લખ્યુ છે કે–વનરાજ ચાવડાનો જન્મ આ ચદૂર ગામમા થયો હતો.

મુંજપુરથી	દક્ષિણ દિશામાં	કુવારદ[23]	માઈલ	૩
કુવારદથી	,, ,,	પાડલા[24]	,,	૩॥
પાડલાથી	,, ,,	પંચાસર[12]	,,	૫
પંચાસરથી	ઉત્તર ,,	શંખેશ્વર	,,	૬

આ પ્રમાણે ફરી આવીને **આદરીયાણાના** રસ્તાવાળા ઝાંપાથી અથવા જે ઝાંપાથી નીકળ્યા હોય તે જ ઝાંપાથી ગામમાં પ્રવેશ કરવાથી પ્રદક્ષિણા સંપૂર્ણ થાય છે. આ મોટી-પચ્ચીશ કોશી પ્રદક્ષિણા કરવાથી, છ ગામોનાં પ્રાચીન જિનાલયોનાં દર્શન થશે, **મુંજપુર** અને **પંચાસર**-એ પંચતીર્થીનાં બે ગામોની યાત્રા થશે અને અતિ પ્રાચીન **પાડલા** ગામની સ્પર્શના થશે. માટે આ પચ્ચીશ કોશ પ્રદક્ષિણાનો લાભ અવશ્ય લેવા લાયક છે.

---

૨૩ **કુવારદ**ની હકીકત માટે શં. મ. પ્ર. ભા. પૃ. ૧૪માં જુઓ.

૨૪ **પાડલા**ની હકીકત માટે શં. મ. પ્ર. ભા. પૃ. ૭૧ની ફુટનોટ જુઓ.

પુરવણી

~ [આ પુસ્તકના પ્રથમ ભાગના પ્રકરણો છપાઇ ગયા પછી, અમુક પ્રકરણોમા ઉમેરવા યોગ્ય કેટલીક હકીકત મળી છે તે અહીં પુરવણી રૂપે આપી છે તે હકીકત નીચે લખેલ પ્રકરણોમા ઉમેરવી]

પ્રકરણ બીજું : શંખેશ્વર ગામ

કલકત્તાની સિંઘી જૈન ગ્રંથમાલાના બીજા ગ્રંથાક તરીકે પ્રગટ થયેલ 'પુરાતન પ્રબધસગ્રહ' અન્તર્ગત (૩) વનરાજ વૃત્ત (G)મા લખ્યું છે કે–"શ્રીમાન્ શીલગુણસૂરિજીએ, વનરાજને તે હિંસા કરતો હોવાથી પોતાના ઉપાશ્રયમાથી કાઢી મૂક્યો ત્યારપછી પોતાના દોસ્તોની સાથે વનરાજે શંખેશ્વર અને પંચાસરની વચ્ચેની ભૂમિમાં રહીને ચૌર્યવૃત્તિથી કેટલોક સમય વીતાવ્યો હતો " આ ઉપરથી જણાય છે કે–ઐતિહાસિક દૃષ્ટિથી પણ શંખેશ્વર ગામ વિ સ ૮૦૨ થી પણ વધારે પ્રાચીન છે

પ્રકરણ છઠું : પ્રભાવ–માહાત્મ્ય

શ્રીયુત પૂરણચદ્રજી નાહર સગૃહીત શિલાલેખ સગ્રહમા લખ્યું છે કે–" બીકાનેરમા શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનુ એક મદિર વિદ્યમાન છે "

પ્રકરણ નવમું : યાત્રા

(૧) 'શ્રીમાધવાનલ ચતુષ્પદી' (આ શ્રી જ્ઞા વિ સૂ જ્ઞા ભ ખભાત)ની, સ ૧૭૩૬ના ભાદરવા સુદિ ૭ સોમવારે લખાઇને પૂર્ણ થયેલી, હસ્તલિખિત પ્રતની પ્રશ-

સ્તિમાં લખ્યું છે કે–" **બુરાનપુર** (ખાનદેશ)નિવાસી વીશા પોરવાડ શાહ **રંગજી**એ, પોતે પોતાને હાથે પેદા કરેલી લક્ષ્મી ખર્ચીને મોટા આડંબર પૂર્વક મોટા ઠાઠમાઠથી **શ્રીશત્રુંજય** ગિરિરાજનો સંઘ કાઢેલો. **આબુ** વગેરે તીર્થોની યાત્રા કરીને શત્રુંજય જતાં માર્ગમાં તેમણે શ્રી **શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ** તીર્થની પણ સંઘ સાથે ભક્તિપૂર્વક યાત્રા કરી હતી. "

(૨) **જેસલમેર**નિવાસી, **ખરતરગચ્છીય**, **બાફણા** સા. **ગુમાનચંદજી**ના પુત્રો **બાદરમલ્લજી** વગેરે પાંચ ભાઈઓએ **જેસલમેર**, **ઉદયપુર** અને **કોટાથી** કંકુપત્રીઓ દેશોદેશમાં લખીને ઘણા જ ઠાઠમાઠ અને ઘણી જ ધામધૂમથી **શત્રુંજય** ગિરિરાજનો મોટો–જબરદસ્ત સંઘ વિ. સં. ૧૮૯૧ ના માઘ સુદિ ૧૩ને દિવસે કાઢયો હતો. રસ્તામાં અનેક તીર્થોની યાત્રા કરવા સાથે **શત્રુંજય ગિરિનાર** વગેરે મહાતીર્થોની યાત્રા કરીને પાછા ફરતાં શ્રી **શંખેશ્વર** તીર્થની પણ ભક્તિ પૂર્વક યાત્રા કરીને તે સંઘ ત્યાંથી **રાધનપુર ગોડીપાર્શ્વનાથજી**ની યાત્રા કરવા માટે ગયો હતો. આ સંઘના ટૂંક વર્ણન માટે શં. મ. પ્ર. ભા. પૃ. ૧૭૧ નીચેની **રાધનપુરની** ફુટનોટ જુઓ.

પુરવણીનું અનુસંધાન

[આ પુસ્તકના પ્રથમ ભાગની પુરવણી છપાઈ ગયા પછી પણ કેટલીક હકીકત મળી આવી છે તે ઉપયોગી સમજીને અહીં પુરવણીના અનુસંધાન રૂપે આપી છે તે હકીકત નીચે લખેલ પ્રકરણમા ઉમેરવી]

પ્રકરણ ત્રીજું : રસ્તા

પૃષ્ઠ ૧૫માની ફુટનોટમા દતકથામાં ઉમેરવુ કે–' અખડ દીવા ઉપરાત ત્યાના પૂજારીને હમેશા અગ્ધો રૂપિયો તથા એક પાલી ચોખા ચમત્કારિક રીતે મળતા હતા "

પ્રકરણ છઠ્ઠું : પ્રભાવ–માહાત્મ્ય

૫ શ્રી હેમવિજયજી ગણીએ વિ સ ૧૭૪૨ ના ચૈત્ર શુદિ ૩ ને સોમવારે સીહોરમા श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथप्रसादात् શ્રી વિક્રમસેન રાસ લખીને પૂર્ણ કર્યો જુઓ પ્રશસ્તિ સંગ્રહ ભા ૨ પૃ ૨૫૪

આ ઉપરથી સીહોર (કાઠિયાવાડ) મા વિ સ ૧૭૪૨ મા શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર હોય એમ જણાય છે

પ્રકરણ નવમું : યાત્રા

ગધનપુરનિવાસી શા હરગોવિંદદાસ ઉત્તમચદ તરફથી ગધનપુરથી શખેશ્વરજીનો મોટો સંઘ સ ૧૯૭૬ ના ફાગણ વદિ ૧ ને દિવસે ધામધૂમથી નીકળ્યો હતો તેમા આશરે

દોઢસો ગાડાં હતાં. રાધનપુરથી નીકળી શ્રી શંખેશ્વરજીની યાત્રા કરી પાછા રાધનપુર પહોંચતાં સુધીનું તમામ ગાડાંઓનું ભાડું પણ તેમણે આપ્યું હતું. શંખેશ્વરજીમાં, રસ્તાનાં ગામોમાં તથા રાધનપુરમાંથી નીકળતાં અને પેસતાં પણ તેમણે નોકારશીઓ કરી હતી. શંખેશ્વરજીમાં મહોત્સવ પૂર્વક તેમણે અષ્ટોત્તરી સ્નાત્ર ભણાવ્યું હતું. રાધનપુરથી શંખેશ્વરજીના બીજા સામાન્ય સંઘો ઘણા નીકળે છે, તેમાં ત્રણથી પાંચ હજારનું ખર્ચ થાય છે, જ્યારે આ સંઘમાં ૧૯ થી ૨૦ હજાર રૂપિયાનું ખર્ચ થયું હતું.

આ યાત્રા પ્રકરણ (પૃ. ૬૮) માં 'ધામી વીરજી'એ સં. ૧૮૩૦ માં સંઘ કાઢયાનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેની ફુટનોટમાં આ 'ધામી વીરજી', રાધનપુરના 'ધામી જેશિંગલાલ નેમચંદ' ના કદાચ વડવા હશે, એમ અનુમાન કર્યું છે. અને તેમને પુછાવતાં ધામી વીરજી, તેમને (ધામી જેશિંગલાલ નેમચંદને) સાતમી પેઢીએ પૂર્વજ (વડવા) થાય છે, એમ ચોક્કસ સમાચાર મળ્યા છે. આ સંઘ સમીથી નીકળ્યો હતો. સંઘ કાઢનાર ધામી વીરજી તે વખતે સમીમાં રહેતા હતા અને તેમના વંશજો પાછળથી રાધનપુરમાં વસ્યા હતા.

આ યાત્રા પ્રકરણ (પૃ. ૬૯) માં રાધનપુરથી શિવચંદભાઇએ સંઘ કાઢયાની હકીકત લખી છે. તે શિવચંદભાઈના પિતાનું નામ સાંકળચંદભાઇ હતું. આ શિવચંદભાઇને બે પુત્રો હતા : (૧) અરિમર્દન અને (૨) રાજવલ્લભ. અત્યારે અરિમર્દનનો પુત્ર પન્નાલાલ અને રાજવલ્લભનો પુત્ર સેવંતીલાલ—એમ શિવચંદભાઈના બે પૌત્રો રાધનપુરમાં હયાત છે.

પૃ ૭૧ ની ફુટનોટના છેલ્લા પેગમા ઉમેરવું કે – "અહીંના મૂળ નાયક શ્રી નેમિનાથ પ્રભુજીની મૂર્ત્તિ મુજ-પુરમા પધરાવી દીધી હતી તે હાલમા તલાજા (કાઠિયાવાડ) મા બનેલા નવીન જિનમદિરમા મૂલનાયકજી તરીકે બિરાજે છે"

પાડલાના રહેવાસી દોસી વીરજીએ સ ૧૬૬૩ મા શખેશ્વરજીના જૂના મદિરમા એક દેરી કરાવી હતી જુઓ લેખાક–૫૪

પ્રકરણ દશમુ : જીર્ણોદ્ધાર

પૃ ૮૮ના બીજા પેરેગ્રાફને છેડે ઉમેરવુ કે –'અને ત્યા કાર્ત્તિકી તથા ચૈત્રી પુનમને દિવસે શ્રી શત્રુજયનો પટ બધાય છે કુલ હક કારખાનાનો છે

પ્રકરણ અગિયારમુ . નવું મંદિર

લે ન ૧૧ મા જણાવ્યા પ્રમાણે નવા મદિરમા સ ૧૮૬૮ મા જયપુરવાળાના દ્રવ્યથી જે સમારકામ થયુ તે અને ત્યારપછી બીજાઓની દ્રવ્ય–સહાયથી પણ જે સમારકામ થયુ તે રાધનપુરના સઘની સોપણીથી, રાધનપુરનિવાસી વૃદ્ધિલાલ મગનલાલ વીરવાડિયાના શ્વસુર (મસગ) રાધનપુરવાળા શા સાગલાલ દલપત પુનાશાના સાતમી પેઢીએ થઈ ગયેલ પૂર્વજ પદમશી શેઠે કરાવ્યુ હતું આ પદમશી શેઠે રાધનપુરમાના મોટા ચિંતામણિજીના અને અજિતનાથજીના દેરાસરેનો પણ ખતથી જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો, એમ રાધનપુરના વૃદ્ધ પુરુષો કહે છે

પ્રકરણ પંદરમું : મેળા

અહીં દર વરસે પોષ દશમી (માગસર વદિ દશમી) નો મેળો ભરાય છે. તે દિવસે રાધનપુરવાળા શેઠ શ્રી મણિલાલ મોતીલાલ મૂળજી તરફથી છેલ્લાં છ વર્ષોથી કાયમ ખાતે નોકારશી થાય છે. આ નોકારશી કાયમી છે. તે માટે તેમણે રૂપિયા જૂદા કાઢીને રાધનપુરવાસી શેઠ શ્રી સકરચંદ મોતીલાલ મૂળજીને સોંપેલા છે. એટલે હાલમાં આ નોકારશીની વ્યવસ્થા શેઠશ્રી સકરચંદભાઇ મોતીલાલ મૂળજી કરે છે.

शङ्खेश्वर महातीर्थ

भाग बीजो

[कल्प - स्तोत्रादि - सन्दोह]

श्रीमद्विजयधर्मसूरिगुरुभ्यो नमोनमः ।

शङ्खेश्वर महातीर्थ

द्वितीय भाग

[कल्प–स्तोत्रादि–सन्दोह]

[१] प्राकृत–संस्कृतविभाग

कल्पप्रबन्धादि

[१]

श्रीजिनप्रभसूरिविरचितः

श्रीपार्श्वनाथस्य कल्पसंक्षेपः ।*

सुरअसुरखयरकिंनरजोईसरविसरमहुअराकलिअं ।
तिहुअणकमलागेहं नमामि जिणचलणनीरुहं ॥ १ ॥
जं पुव्वमुणिगणेणं अवि अप्पाणप्पकप्पमज्झंमि ।
सुरनरफणिपहुमहिअं कहिअं सिरिपासजिणचरिअं ॥ २ ॥

* શ્રીયુત વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી સંપાદિત "તીર્થકલ્પ" પ્રથમ ભાગથી ઉતાર્યું આ કલ્પ, સિંધી જૈન ગ્રંથમાલાના 'વિવિધ તીર્થકલ્પ'ના પૃ ૧૧–૧૨મા પણ નં૦ ૬ श्रीपार्श्वनाथकल्प . । એ નામથી છપાયેલ છે

संकि (खि ?)त्तसत्थनिक्खित्तचित्तवित्तीण धम्मिअजणाण ।
तोसकए तं कप्पं भणामि पासस्स लेसेण ॥ ३
भवभमणभेयणत्थं भविआ भवदुक्खभारभरिअंगा ।
एयं समासओ पुण पभणिज्जंतं मए सुणह ॥ ४
विजया जया य कमठो पउमावई–पासजक्ख–वइरुट्टा ।
धरणो विज्जादेवी सोलसऽहिट्ठायगा जस्स ॥ ५
पडिमुप्पत्तिनियाणं कप्पे कलिअं वि नेह संकलिअं ।
एयस्स गोरवभया पढिहिइ न हु को इमं पच्छा ॥ ६
अह जलहिचुलुअमाणं करेइ तारयविमाणसंखं जो ।
पासजिणपडिममहिमं कहिउं न वि पारए सोऽवि ॥ ७
एसा पुराणपडिमा अणेगठाणेसु संठवेऊणं ।
खयरसुरनरवरेहिं महिआ उवसग्गसमणत्थं ॥ ८
तह वि हु जणमण निच्चलभावकए पाससामिपडिमाए ।
इंदाईकयमहिमं कित्तिअमेयाइ ता वुच्छं ॥ ९
सुरअसुरवंदिअपए सिरिमुणिसुव्वयदिणेसरे इत्थ ।
भारहसरंमि भविअणकमलाइं बोहयंतंमि ॥ १०
चंपाइ पुरवरीए एसा सिरिपाससामिणो पडिमा ।
रयणायरोवकंठे जोईसरवन्निआ आसि ॥ ११
सक्कस्स कत्तिअभवे सयसंखाभिग्गहा गया सिद्धिं ।
एआए झाणाओ वयगहणाणंतरं तइया ॥ १२
सोहम्मवासवो तं पडिमामाहप्पमोहिणा मुणिउं ।
अंचइ तत्थेव ठिअं महाविभूईइ दिव्वाए ॥ १३

एव वच्चइ कालो कयवयवासेहिं रामवणवासो ।
राहवपहावं दंसणहेउं लोआण हरिवयणा ॥ १४ ॥
रयणजडियखयरसंजुअसुरजुअलेणं च दंडगारण्णे ।
सतुरयरहो अ पडिमा दिन्नेसा रामभद्दस्स ॥ १५ ॥
सगमासे नवदिअहे विदेहदुहिओवणीयकुसुमेहिं ।
भत्तिभरनिब्भरेणं महिआ रहुपुगवेण तहा ॥ १६ ॥
रामस्स पवलकम्मयमलघणिज्ज च वसणमोडण्ण ।
नाऊण सुरा भुज्जो तं पडिमं निंति तं ठाणं ॥ १७ ॥
पूअइ पुणो वि सक्को पकिट्ठभत्तीइ दिव्वभोएहिं ।
एव जा सपुन्ना एगारसवासलक्खा य ॥ १८ ॥
तेण कालेणं जउवंसे बलएव-कण्ह-जिणनाहा ।
अवइन्ना संपत्ता जुव्वणमह केसवो रज्जं ॥ १९ ॥
कण्हेण जरासंधस्स विग्गहे निअदलोवसग्गेसु ।
पुट्ठो नेमि भयवं पच्चूहविणासणोवाय ॥ २० ॥
तत्तो आइसइ पहू-पुरिसत्तम ! मज्ज सिद्धिगमणाओ ।
सगसयपण्णासाहिअतेसीसहसेहिं वरिसाणं ॥ २१ ॥
होही पासो अरिहा चिन्तिहाहिट्ठायगेहिं नयचलणो ।
जस्सचान्हवणजलसित्ते लोए समइ असिव ॥ २२ ॥
सामी ! संपइ कत्थवि तस्स जिणिंदस्स चिट्ठए पडिमा ।
इअचक्करेणुत्ते तमिंदमहिअ कहइ नाहो ॥ २३ ॥
इअजिणजणद्दणाण अह सो मुणिउ मणोगयं भाव ।
मायलिसारहिसहिअ रहमेयं पडिममप्पेहिं ॥ २४ ॥

मुइओ मुररिउ पडिमं ण्हावइ घणसारघणघणरसेहिं ।
पूइअ परिमलबहलाचंदणचारुकुसुमेहिं ॥ २५ ॥
पच्छागयगहदिन्नं सित्थं सिंचेइ सामिसलिलेणं ।
जंतुवसग्गा विलयं विलयं जह जोगिचित्ताइं ॥ २६ ॥
बहुदुहवहणं[1] निहणं पत्ते पच्चद्धचक्कवट्टिंमि ।
जाओ जयजयराओ जायवनिवनिविडभडसिन्ने ॥ २७ ॥
तत्थेव विजयठाणे निम्माविअमहिणवं जिणाएसा ।
संखउरनयरजुत्तं ठविऊणं पासपहुबिंबं ॥ २८ ॥
पडिममिमं संगिण्हिअ निअनअरमुवागयस्स कण्हस्स ।
भूवेहिं वासुदेवत्तणाभिसेऊसवो विहिओ ॥ २९ ॥
कण्हनरिंदेण तओ मणिकंचणरयणरइअपासाए ।
सत्तयवाससआइं[2] संठाविअ पूइआ पडिमा ॥ ३० ॥
जाए जायवजाई[3] पलए देवाउ दारवइदाहे ।
सामिपहावा देवालयंमि न हु पावगो लग्गो ॥ ३१ ॥
सद्धिं पुरीइ तइया जलनिहिणा रुइरमंदिरसमेओ ।
लोललहरीकरेहिं नाहो नीरंतरे नीओ ॥ ३२ ॥
तक्खयनागिंदेणं तइया रमणत्थमुरगरमणीहिं ।
तत्थागएण दिट्ठा पहुपडिमा[4] पावनिद्दलणी ॥ ३३ ॥
पमुइअमणेण तत्तो नायवहूविहिअनट्टकलहट्टं ।
महया महेण महिआ जावऽसिई[5] वाससहसाइं ॥ ३४ ॥

---

१ वहुदुहवणं, वहुदुहवट्टं । २ वासस्सयाइं । ३ जावणजाई ।
४ वहुपडिमा । ५ जाव सिवाइ ।

वण्णो वरहरिअवई तयवसरे सायरं पलोअतो ।
तक्खयपूइज्जत पासइ तिहुअणपहुं पास ॥ ३५ ॥
एसो सो गोसामी जो सुरनाहेण पूइओ पुव्विं ।
इण्हिं मज्झवि जुज्जइ सहायणं सामिचलणाणं ॥ ३६ ॥
चिंतिअमत्थमहीणं पत्थिअ सेवइ जिणेसमणवरय ।
जा चउवच्छरसहसा ठिआ य अह तेण समएणं ॥ ३७ ॥
सिरिवद्धमाणजलए तिलए लोअस्स भरहखित्तंमि ।
अविरलगोपूरेणं सिंचंते सव्वसस्साइं[1] ॥ ३८ ॥
कंतिकलाकलुसीकयसुरपुरपउमाइ कविनयरीए ।
वसइ सुरसत्थवाहो धणेसरो सत्थवाहु त्ति ॥ ३९ ॥
सो अन्नया महिब्भो विणिग्गओ जाणवत्तजत्ताए ।
संजत्तिअवयजुत्तो सिंहलदीवंमि सपत्तो ॥ ४० ॥
तत्थ विढप्पिअ पणगणमागच्छंतस्स तस्स वेगेण ।
पवहणथंभो सहसा जाओ जलरासिमज्झमि ॥ ४१ ॥
विमणमणो जा चिंतइ पयडीहोऊण सासणसुरी ता ।
पउमावई पयपइ मा वीहसु वच्छ ! सुण वयण ॥ ४२ ॥
वरुणविणिम्मिअमहिमो महिमोहमरट्टमद्दणो भद्द ! ।
इह नीरतले चिट्ठइ पासजिणो नयसु स ठाण ॥ ४३ ॥
देवि ! कहं मह सत्ती जिणेसगहणे समुद्दजलमूला ।
एवं धणेण कहिए तो भासइ सासणादेवी ॥ ४४ ॥

---

१ मन्न सस्साइं ।

पविस मह पुट्ठिलग्गो कइ्रसु पहुमामसुत्ततंतूर्हि ।
आरोविय पोअवरे सावय ! वय निअपुरिं सुत्थो ॥ ४५ ॥
काऊण सव्वमेयं लोगत्तयनायगं गहेऊण ।
संजायहरिसपगरिसपुलइअगत्तो महासत्तो ॥ ४६ ॥
खणमित्तेण सठाणं समागओ परिसरे[1] पडकुडीओ ।
रइआविअ जाव ठिओ एइ जणो सम्मुहो ताव ॥ ४७ ॥
गंधव्वि[2]गीइवाइअरवेण सुहवयनारिधवलेहिं ।
वहिरियककुहो नाहं दाणं दिंतो पवेसेइ ॥ ४८ ॥
रययायलसच्छायं पासायं कारिऊण कंतीए ।
विणिवेसिय भुवणगुरुं निच्चं पूएइ भत्तीए ॥ ४९ ॥
कालंतरमावण्णे धणेसरे पउरनायरवरेहिं[3] ।
वाससहस्से पहुणो पूइज्जंतस्स वक्कंते ॥ ५० ॥
देवाहिदेवमुत्तिं परिअररहिअं तया य कंतीए ।
मेलिअ रसस्स थंभणनिमित्तमागासमग्गेण ॥ ५१ ॥
कलिअकलाकालत्तयपालित्तयगणहरोवएसाओ ।
नागज्जुणजोइंदो आणेही अप्पणो ठाणे ॥ ५२ ॥
जोइणि गए कयत्थे तत्थं मुत्तूण नाहमडवीए ।
रसथंभाओ होही थंभणयं नाम तित्थं ति ॥ ५३ ॥
[4]उब्भिन्नवंसयालंतरट्ठिओ सुरहिखीरण्हविअंगो ।
आकंठखिइनिमग्गो जणेण जक्खुत्ति कयनामो ॥ ५४ ॥

---

१ परिसरि । २ गंधव्व । ३ रवेहिं । ४ उज्झिन्न ।

अचिस्सइ तयवत्थो जिणनाहो पणसयाइ वरिसाणं ।
तयणु धरणिंदनिम्मिअसन्निज्झो विइअसुरसारो ॥ ५५ ॥
सिरिअभयदेवमूरी दूरीकयदुहिअरोगसघाओ ।
पयड तित्थं काही अहीणमाहप्पदिप्पंत ॥ ५६ ॥
कतीपुरीइ भयव पुणो गमिस्सइ तओ अ जलहिंमि ।
वहुविहनयरेसु अ गड्डवर[1] महिमाइ दिप्पंतो ॥ ५७ ॥
अह कोऽतीआणागयपडिमाठाणाण साहणसमत्थो ।
जइवि हु सो सहसमुहो हविज्ज रसणासयसहस्सो ॥ ५८ ॥
पावा–चंपाऽ–ट्ठावय–रेवय–समेअ–विमलसेलेसु ।
कासी–नासिग–मिहिला–रायगिहि–प्पमुहतित्थेसु ॥ ५९ ॥
जत्ताइ पूअणेणं दाणेणं जं फलं हवइ जीवो ।
तं पासपडिमदसणमित्तेण पावए इत्थ ॥ ६० ॥
मासक्खमणस्स फल वंदणवुद्धीइ पाससामिस्स ।
छम्मासिअस्स पावइ नयणपहगयाइ पडिमाए ॥ ६१ ॥
निरवच्चो वहुतणओ धणहीणो धणयसनिहो[2] होइ ।
दोहग्गोऽवि हु सुहओ पहुदिट्ठीए जणो दिट्ठो ॥ ६२ ॥
सुक्खत्त कुकलत्तं कुजाइजम्मो कुरुवदीणत्त ।
अत्थभवे पुरिसाणं न हुति पहुपडिमपणयाण ॥ ६३ ॥
अडसट्ठितित्थजत्ताकए भमइ कह वि मोहिओ लोओ ।
तेहिं तोऽणतगुणं फलमप्पिते जिणे पासे ॥ ६४ ॥

---

१ गड्डवगड्ड, गरुयगरुय, वजगटज । २ धणसनिहो ।

एगेण वि कुसुमेण जो पडिमं महइ तिव्वभावो सो ।
भूवालिमउलिमउलिअचरणो चक्काहिवो होइ ॥ ६५ ॥

जे अट्ठविहं पूअं कुणंति पडिमाइ परमभत्तीए ।
तेसिं देविंदाईपयाइं[1] करपंकयत्थाइं ॥ ६६ ॥

जो वरकिरीडकुंडलकेउराईणि[2] कुणइ देवस्स ।
तिहुअणमउडो होऊण सो लहुं लहइ सिवसुक्खं ॥ ६७ ॥

तिहुअणचूडारयणं जणनयणामयसलागिगा[3] एसा ।
जेहिं न दिट्ठा पडिमा निरत्थयं ताण मणुअत्तं ॥ ६८ ॥

सिरिसंघदास[4]मुणिणा[5] लहुकप्पो निम्मिओ अ पडिमाए ।
गुरुकप्पाओ अ मया संबंधलवे समुद्धरिओ ॥ ६९ ॥

जो पढइ चिंतइ सुणइ एयं कप्पं स कप्पवासीसु ।
नाहो होऊण भवे सत्तमए पावए सिद्धिं ॥ ७० ॥

गिहचेइअंमि जो पुण पुत्थयलिहिअं वि कप्पमच्चेइ ।
सो नारयतिरिएसुं[6] निअमा नो जाइ चिरबोही ॥ ७१ ॥

हरिजलहिजलणगयगयचोरोरगगहनिवारियारिपेयाणं ।
वेयालसाइणीणं भयाइं नासंति दिणि भणणे[7] ॥ ७२ ॥

भव्वाण पुन्नसोहा पाणीआइन्नहिअयठाणं वि ।
कप्पो कप्पतरू इव विलसंतो वंछिअं देउ ॥ ७३ ॥

---

१ कयाइं । २ केऊरा०, केयूरा० । ३ मयसिलागा । ४ संघदाण० । ५ गणिना० । ६ तिरिए सुरसुं । ७ भणिणो ।

जायय[1] मेरुपइवो महिमल्लिअओ समुद्दजलतिल्लो ।
उज्जोअंतो चिट्ठइ नरखित्तं ता जयउ[2] कप्पो ॥ ७४ ॥

इति श्रीपार्श्वनाथस्य कल्पसंक्षेपः ।

[२]

श्रीजिनप्रभसूरिविरचितः

श्रीशङ्खपुरकल्पः ।[×]

पुव्विं किर नवमो पडिवासुदेवो जरासंधो रायगिहाउ(ओ)* नयराउ(ओ) समग्गसिन्नसभारेण नवमस्स वासुदेवस्स कण्हस्स विग्गहत्थ पच्छिमदिसं चलिउ(ओ)। कण्हो वि समग्गसामग्गीए बारवईउ(ओ) निग्गंतूण समुद्द तस्सागउ(ओ) विसयसीमाए। तत्थ भयवयारिट्ठनेमिणा पचजण्णो सखो पूरिउ(ओ) यत्थ संखो पूरिउ(ओ)तत्थ संखेसर नाम नयर निविट्ठं। तउ(ओ) संखस्स निनाएण खुभिएण जरासंधेण जराभिहाण कुलदेवजं[3] आराहित्ता विउव्विया विण्हुणो बले जरा। तए खाससासरो-

× શ્રીયુત વકીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ મોદી સંપાદિત "શ્રી વિવિધ તીર્થકલ્પ" પ્રથમ ભાગ, પૃ ૫૨ થી ઉતાર્યો આ કલ્પ, સિંઘી જૈન ગ્રંથમાળાના 'શ્રી વિવિધ તીર્થકલ્પ'મા પણ નં૦ ૨૭ शङ्खपुरपार्श्व-कल्प । એ નામથી છપાયેલ છે

આ કલ્પમા અહીં તેમજ આગળ ઘણે ઠેકાણે ઉ ની આગળ કૌંસમા (ઓ) આપેલ છે, તે શુદ્ધ હોવાથી, સિંઘી જૈન ગ્રંથમાળાના પુસ્તક મુજબ આપેલ છે

१ जायइ । २ जयइ । ३ कुलदेवयं ।

गेहिं य पीडियं निअसिन्नं दट्ठुं आउलीहूअचित्तेण केसवेण पुट्ठो भयवं अरिट्ठनेमिसामी भयवं ! कहं महसिन्नं निरुवद्दवं होही कहं च मज्झ जयसिरी करयलट्ठिआ भविस्सइ ?। तउ(ओ) भयवया ओहिन्नाणेणं आभोएऊण आइट्टं जहा-पायाले पन्नगेहिं पूइज्जमाणा[1] भविस्ससस्सारिहउ(ओ) पासस्स पडिमा चिट्ठइ। तं जइ नियदेवयावसरे तुमं पूएसि तया ते निरुवद्दवं च जयस्सिरी य होहिंति। तं सोऊण विण्हुणा सत्तमासे तिन्नि दिवसे य, मयंतरेण दिणत्तिगं चेव, आहारविरहिएण विहिणा आराहिओ पन्नगाहिराउ(ओ) कमेण पच्चखीहूउ(ओ) वासुगी णागराउ(ओ)। तउ(ओ) हरिणा भत्तिबहुमाणपुव्वं मग्गिआ सा पडिमा अप्पिया य नागराएण। तउ(ओ) महुस्सवपुव्वं आणित्ता नियदेवयावसरे ठविआ। पूएउमाढत्तो तिकालं विहिणा तउ(ओ)तीए न्हवणोदगेणं अहिसित्ते सयलसिन्ने नियत्तेसु जरारोगसोगाइविग्घेसु समीछीहुअं[2] विण्हुणो सेन्नं। कमेण पराजिओ जरासिंधू। लोहासुर-गयासुर-वाणासुराइणो य निज्जिआ। तप्पभिइं धरणिंद-पउमावइसन्निज्झेणं सयलविग्घावहारिणी सयलरिद्धिजणणी य सा पडिमा संजाया। ठविआ तत्थेव संखपुरे। कमांतरे पयडीहूआ[3]। अज्ज जाव चेईहरे सयल-

---

१ पूज्जमाणा। २ समत्थीहूअं। ३ सिंघी जैनग्रन्थमाला-प्रकाशिते विविधतीर्थकल्पे अत्र स्थानेऽयं पाठविशेषः "कालंतरेण पच्छन्नीहूआ। कमेण संखकूवंतरे पयडीहूआ"।

सवेण पूइज्जइ पूरेइ य अणेगविहे पच्चए। तुरुक्करायाणो वि तत्थ महिमं करिंति।

संखपुरट्ठिअमुत्ती कामिअतित्थं जिणेसरो पासो।
तस्सेस मए कप्पो लिहिओ गीयाणुसारेण[1] ॥ १ ॥

श्रीशङ्खपुरकल्पः ॥ ग्रं २२. अ. २४ ॥

[३]

श्रीमुनिचन्द्रसूरिप्रणीतप्रवन्धगतं

श्रीशङ्खेश्वर–पार्श्वनाथ–स्तवनम् *।

समस्तकल्याणनिधानकोशं वामाङ्गकुक्ष्येकमृणालहंसम्।
अलङ्कृतेक्ष्वाकुविशालवंशं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥१॥
आराधितः श्रीऋषभस्य काले विद्याधरेन्द्रेण नमीश्वरेण।
पूर्वं हि वैताढ्यगिरौ जिनं तं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥२॥
यः पूजितः पन्नगनायकेन पातालभूमौ भवनाधिपेन।
कालं कियन्तं जिननायकं तं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥३॥
यदा जरासन्धजयोद्यतेन कृष्णेन नेमीश्वरशासितेन।
पातालतो विम्बमिदं तदानीमानीय संस्थापितमेव तीर्थम्॥४॥

---

१ सिंघी जैनग्रन्थमाला–प्रकाशिते विविधतीर्थकल्पे संस्कृतभाषानिबद्धमिदं पद्यमधिकं दृश्यते—

शङ्खेश्वराधीश्वरपार्श्वनाथ कल्याणकल्पद्रुम एष देव।
भव्यात्मना सन्ततमेव लक्ष्मीं [देहेऽपि] गेहेऽपि च संविदध्यात् ॥

* એક હસ્તલિખિત પત્ર ઉપરથી ઉતારેલું આ સ્તવન "જૈન સ્તોત્રસંદોહ" પ્રથમ ભાગના પરિશિષ્ટ ટ, પૃષ્ઠ ૧૦૫મા પણ છપાયેલ છે.

जराऽऽर्त्तभूतं स्वबलं विलोक्य यत्स्नात्रपीयूषजलेन सिक्तम् ।
सज्जीकृतं तत्क्षणमेव सर्वं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ५ ॥
पञ्चाशदादौ किल पञ्चयुक्ते एकादशे वर्षशते व्यतीते । ~
निवेशितः सज्जनश्रेष्ठिनाऽयं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ६ ॥
काले कलौ कामगवी प्रणष्टा चिन्तामणिः कल्पतरुश्च नष्टः ।
धत्ते ह्यसौ तत्प्रतिहस्तकत्वं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ७ ॥
प्रभूतरोगेण विनष्टदेह आराध्य यं दुर्जनशल्यदेवः ।
चकार देहं मदनस्य तुल्यं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥ ८ ॥
राज्यार्थिनां राज्यसुखप्रदाता सुतार्थिनां सन्ततिदायको यः ।
नेत्रार्थिनां लोचनदोऽसि नित्यं वन्दे सदा शङ्खपुरावतंसम् ॥९
इति स्तुतः श्रीमुनिचन्द्रसूरिणा कृपाकरः शङ्खपुरावतार !।
प्रबन्धकादौ प्रणतासुभाजां प्रयच्छ नित्यं निजपादसेवाम्॥१०

[४]

श्रीमेरुतुङ्गाचार्यविरचितः

धनदप्रबन्धः ।+

२३०) पुरा शङ्खपुरनगरे श्रीशङ्खो नाम नृपतिस्तत्र नामकर्मभ्यां धनदः श्रेष्ठी । स कदाचित् करिकर्णतालतरलां कमलां विमृश्योपायनपाणिर्नृपोपान्तमुपेत्य तं परितोष्य च तत्प्रसादीकृतायां भुवि चतुर्भिर्नन्दनैः सह समालोच्य सुलग्ने जिनप्रासादमचीकरत्। तत्र प्रतिष्ठितबिम्बानां स्थापनां विधाय,

+ સિંઘી જૈનગ્રન્થમાલા પ્રકાશિત 'પ્રબન્ધચિન્તામણિ' પૃ. ૧૨૩ માંથી ઉતાર્યું.

तस्य प्रासादस्य समारचनाय बहून्यायद्वाराणि रचयन्, तत्सपर्यापर्याकुलतया नानाविधकुसुमवृक्षावलीसमलङ्कृतमभिरामारामं च निर्माप्य, तच्चिन्तकेषु गोष्ठिकेषु नियुक्तेषु उदिते प्राक्तनान्तरायकर्मणि क्रमात् संह्रियमाणसम्पदधमर्णतया तत्र मानम्लानिमाकलय्यानतिदूरवर्त्तिनि क्वापि ग्रामे कृतवसतिर्नगरयातायातेन सुतोपात्ताजीविकः कियन्तमपि कालमतिवाहितवान्। अथान्यस्मिन्नवसरे सन्निहिते चतुर्मासकपर्वणि तत्र यायिभिः सुतैः समं स धनदः शत्रुपुरं प्राप्य निजप्रासादसोपानमधिरोहन्, निजारामपुष्पलाविकयोपायनीकृतपुष्पचतुःसरिकः परमानन्दनिर्भरस्ताभिर्जिनेन्द्रमभ्यर्च्य, निशि गुरूणां पुरः स्वं दौस्थ्यममन्दं निन्दन्, तैः प्रदत्तकपर्दियक्षाकृष्टिमन्त्रोऽन्यदा कृष्णचतुर्दशीनिशीथे तमेव मन्त्रमाराधयन, प्रत्यक्षीकृतात् कपर्दियक्षात् गुरूपदेशतश्चतुर्मासकावसरे पुष्पचतुःसरिकपूजापुण्यफलं देहीति प्रार्थयन्, तेन 'एकस्यापि पूजाकुसुमस्य पुण्यफलं सर्वज्ञेन विना नाहं वितरीतुं प्रभूष्णुरि' ति; किं तु कपर्दियक्षस्तस्य साधर्मिकस्यातुल्यवात्सल्यसम्बन्धे तद्धाम्नि चतुर्षु कोणेषु सुवर्णपूर्णान् चतुरः कलशान् निधीकृत्य तिरोदधे। स प्रातः स्वसद्मनि समागतः धर्मनिन्दापराणां नन्दनानां तद् द्रव्यं समर्पयामास। तेऽपि निर्बन्धात् पितुः पार्श्वे तद्विभवलाभहेतुं पृच्छन्तस्तेषां हृदि धर्मप्रभावाविर्भावाय जिनपूजाप्रभावतः परितुष्टेन कपर्दियक्षेण प्रसादीकृतां तां सम्पदं निवेदयामास। तेऽपि सम्पन्नसम्पत्त-

यस्तदेव जन्मनगरं समाश्रित्य निजधर्मस्थानसमारचनपरा जिनशासनप्रभावनां विविधां कुर्वन्तो वैधर्मिकाणामपि मनस्सु जिनधर्मं निश्चलीचक्रुः ॥

इति श्रीजिनपूजायां धनदप्रबन्धः ।

[२] स्तोत्र-स्तवनादि ।

[९]

श्री हंसरत्नविरचित-श्री शंखेश्वरनाथस्तोत्रम् ।×

महानन्दलक्ष्मीघनाश्लेषसक्त !
सदा भक्तवाञ्छाविदानाभियुक्त ! ।
सुरेन्द्रादिसम्पल्लतावारिवाह !
प्रभो पार्श्वनाथाय नित्यं नमस्ते ॥ १ ॥

नमस्ते लसत्केवलज्ञानधारिन् !
नमस्ते महामोहसंहारकारिन् ! ।
नमस्ते सदानन्दचैतन्यमूर्त्ते !
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ २ ॥

नमस्ते जगज्जन्तुरक्षासुदक्ष !
नमस्तेऽनभिज्ञाततत्त्वैरलक्ष्य ! ।

× राधनपुर अखीदोसीनी पोळमांना श्री लावण्यविजयजी जैन ज्ञानभंडारना हस्तलिखित पत्र परथी उतार्युं. आ स्तोत्र मुनि श्री चतुरविजयजी म. संपादित " श्री जैनस्तोत्र संदोह "ना द्वितीय भाग पृष्ठ ११० मां छपायेल छे.

नमस्तेऽव्ययाचिन्त्यविज्ञानशक्ते !
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ३ ॥
नमस्ते महादर्पकन्दर्पजेत–
र्नमस्ते शुभध्यानसाम्राज्यनेतः ! ।
नमस्ते मुनिस्वान्तपाथोजभृङ्ग !
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ४ ॥
नमस्ते सदाचारकासारहंस ! ।
नमस्ते कृपाधार ! विश्वावतंस !
नमस्ते सुरमेयसीगीतकीर्ते !
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ५ ॥
नमस्ते सुदुस्तारससारतायिन् !
नमस्ते चतुर्वर्गससिद्धिदायिन् ! ।
नमस्ते परब्रह्मशर्मप्रदायिन् ।
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ६ ॥
नमस्तेऽमितागण्यकारुण्यसिन्धो !
नमस्ते त्रिलोक्याप्तसम्बन्धबन्धो ! ।
नमस्ते त्रिलोकीशरण्याय नाथ !
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ७ ॥
नमस्ते सुरेन्द्रादिसंसेव्यपाद !
नमस्ते नतेभ्य सदा सुप्रसाद ! ।
नमस्ते तमःस्तोमनिर्नाशभानो !
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥ ८ ॥

नमस्ते विभो ! सर्वविद्यामयाय
नमस्ते लसल्लब्धिलीलायुताय ।
नमस्तेऽसमश्रेष्ठदेवेश्वराय
नमस्ते नमस्ते नमस्ते नमस्ते ॥९॥

जय त्वं जगन्नेत्रपीयूषपात्र !
जय त्वं सुधांशुप्रभागौरगात्र ! ।
जय त्वं सदा मन्मनःस्थायिमुद्र !
जय त्वं जय त्वं जय त्वं जिनेन्द्र ! ॥ १० ॥

इत्थं स्वल्पधियाऽपि भक्तिजनितोत्साहान्मया संस्तुतः
श्री शंखेश्वरपार्श्वनाथ ! नतसद्भक्तैकचिन्तामणे !
सर्वोत्कृष्टपदप्रदानरसिकं सर्वार्थसंसाधकं
तन्मे देहि निजाङ्घ्रिपद्मविमलश्रीहंसरत्नायितम् ॥११॥

[६]

वाचकश्रीयशोविजयविरचितं

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तोत्रम्*

अनन्तविज्ञानमपास्तदोषं महेन्द्रमान्यं महनीयवाचम् ।
गृहं महिम्नां महसां निधानं शङ्खेश्वरं पार्श्वजिनं स्तवीमि ॥१॥

---

* આ સ્તોત્ર ખંભાતના એક ભંડારમાંની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારવામાં આવ્યું છે. પાછળથી એ શ્રીયુત સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ પ્રકાશિત " જૈન સ્તોત્ર સંદોહ " પ્રથમ ભાગમાં પૃ. ૩૮૦ ઉપર છપાયું છે.

महानुभावस्य जनुर्जनुष्मता गुणस्तवैरेव दधाति हृद्यताम् ।
घन वनं कान्तवसन्तसम्पदा पिकीरवैरेव समृद्धमीक्ष्यते ॥२॥

अवर्ण्यसवर्णनकश्मलाविलः स्वकार्यरक्तस्य कवेर्गिरां रसः ।
गुणस्तवैर्देव ! तवातिनिर्मलो भवत्यवश्यं कतकोत्करोपमैः ॥३॥

गुणास्त्वदीया अमिता इति स्तुता–वुदासते देव ! न धीधना जनाः।
मणिष्वनन्तेषु महोदधेरहो न किं प्रवृत्तेरुपलम्भसम्भवः ? ॥४॥

भवद्गुणैरेव न चेदवेष्टयं स्वय गिर चित्रकवल्लिमुच्चकैः ।
तदा न किं दुर्जनवायसैरसौ क्षणाद् विशीर्येत निसर्गभीषणैः ?॥५॥

न जानते नाथ ! यथा पथःस्थितिं प्रगल्भमानाश्च नृपानुपासते ।
श्रियं लभन्ते च विशृङ्खलाः खला इतीदमुच्चैः कलिकाल–
चेष्टितम् ॥६॥

अमीषु तीर्थेश ! खलेषु यत् पटुर्भवद्भुजिष्यस्तदिहासि कारणम् ।
हविर्भुजां हेतिषु यन्न दह्यते करः परस्तत्र गुणो महामणेः ॥७॥

कलौ जलौघे बहुपङ्कसङ्करे गुणव्रजे मज्जति सज्जनार्जिते ।
प्रभो ! वरीवर्ति शरीरधारिणां तरीव निस्तारकरी तव स्तुतिः॥८॥

खलैः किमेतैः कलिकाललालितैर्विपश्चिता नाथ ! यदि प्रसीदसि ।
पराक्रमः कस्तमसा महीयसां तनोति भासं महसा पतिर्यदि ॥९॥

अमूढलक्ष्यत्वमिहेश ! दुर्जने न सम्यगध्याविव तत्त्वचालनम् ।
कथानु कोलाहलतां विगाहते ततः कथं नाथ ! बुध प्रवर्ततांम्॥१०॥

यथा यथा यात्युपमृद्य कण्टकान् जनो मनोऽभीहितवद्धलालसः ।
त्वदाज्ञया देव ! निहत्य दुर्जनान् तथा विधेयैव कथा विपश्चिता॥११॥

संवादसारा भवदागमा यज्जगच्चमत्कारकराः स्फुरन्ति ।
उच्छृङ्खलानां नियतं खलानां मुखे मषीलेपमहोत्सवोऽसौ ॥१२॥
भवन्तमुत्सृज्य विलीनरागं परं भजन्ते स्वहितार्थिनो ये ।
तेषां वयं देव! सचेतनानां विद्मो विशेषं किमचेतनेभ्यः ॥१३॥
मोहावृतानामपि शास्त्रपाठो हहा महानर्थकरः परेषाम् ।
रागैकलुब्धस्य हि लुब्धकेभ्यो वधाय नूनं हरिणस्य कर्णौ ॥१४॥
शमो दमो दानमधीतिनिष्ठा वृथैव सर्वं तव भक्तिहीनम् ।
भावक्रियां नैव कविप्रबन्धो रसं विना यच्छति चारुबन्धः ॥१५॥
अन्तर्मुहूर्तं विहितं तपोऽपि त्वदाज्ञया देव! तमस्तृणेढि ।
विना तु तां हन्त! युगान्तराणि कथापि न क्लेशकृतां शिवस्य ॥१६॥
अज्ञानजं बन्धनमङ्गभाजां ज्ञानं विना देव! कथं व्यपैति ।
अधर्मजं जाड्यमुपैति नाशं न घर्मरश्मेर्हि विना प्रतापम् ॥१७॥
न ज्ञानमात्रादपि कार्यसिद्धिर्विना चरित्रं भवदागमेऽस्ति ।
अपीक्षमाणः पदवीं न पङ्गुर्विना गतिं हन्त! पुरं प्रयाति ॥१८॥
संसारसिन्धाविह नास्ति किञ्चिदालम्बनं देव! विना त्वदाज्ञाम् ।
तया विहीनाः परकष्टलीना हहा महामोहहताः पतन्ति ॥१९॥
महौषधी जन्मजरामयानां महार्गला दुर्गतिमन्दिरस्य ।
खानिः सुखानां कृतकर्महानिराज्ञा त्वदीयास्ति जिनेन्द्रचन्द्र! ॥२०॥
रागं च कोपं च न नाथ! धत्से स्तुत्यस्तुतीनां च फलं प्रदत्से ।
लोकोत्तरं किञ्चिदिदं त्वदीयं शीलं समाशीलितविश्वलीलम् ॥२१॥
त्वद्ध्यानवद्धादरमानसस्य त्वद्योगमुद्राभिनिविष्टबुद्धेः ।
तवोपदेशे निरतस्य शश्वत् कदा भविष्यन्ति शमोत्सवा मे ॥२२॥

अकुर्वतः सम्प्रति लब्धबोधिं समीहमानस्य परां च बोधिम् ।
न साम्प्रतं किञ्चन साम्प्रतं तद् दयस्व दीनं परमार्थहीनम् ॥२३॥
निर्वेदमुख्यं च भवन्तमेव नाथन्ति नाथ यतयो न चान्यम् ।
सुधार्थमुच्चैर्विबुधाः सुधांशुं नाथन्ति नान्यं ग्रहमप्युदारम् ॥२४॥
त्वत्तो न तीर्थेश ! परः कृपालुर्मत्तः कृपापात्रमपीह नान्यः ।
अतोऽस्ति योग्योऽवसरः कृपाया ब्रुवे किमन्यज्जगदीशितारम्॥२५॥
अथास्ति चेदेष जनः समन्तुस्तथाऽप्यहो ! ते किमुपेक्षणीयः ? ।
सकण्टकं किं न सरोजखण्डमुन्मीलयत्यंशुभिरंशुमाली ॥२६॥
कृपावता न स्वकृतोपकारे सदोषनिर्दोषविचारणाऽस्ति ।
समं घनः सिञ्चति काननेषु निम्बं च चूतं च घनाभिरद्भिः॥२७॥
मुखं प्रसन्नं हसितेन्दुबिम्बं नेत्रे कृपार्द्रे जितपद्मपत्रे ।
पद्मासनस्था च तनुः प्रशान्ता न योगमुद्रापि तवाप्युतान्यैः ॥२८॥
त्वद्योगमुद्रामपि वीक्षमाणाः प्रशान्तवैराः पुरुषा भवन्ति ।
विशिष्य वक्तुं कथमीश्महे तत् तवान्तरङ्गं प्रशमप्रभावम् ॥२९॥
मूर्तिस्तव स्फूर्तिमती जनार्तिविध्वंसिनी कामितचित्रवल्ली ।
विश्वत्रयीनेत्रचकोरकाणां तनोति शीतांशुरुचां विलासम् ॥३०॥
फणामणीनां घृणिभिर्भुवीश ! मूर्तिस्तवाभाति विनीलकान्तिः ।
उद्भिन्नरक्ताभिनवप्रवालप्ररोहमिश्रेव कलिन्दकन्या ॥३१॥
तवेश ! मौलौ रुचिराः स्फुरन्ति फणाः फणीन्द्रप्रवरस्य सप्त ।
तमोभरं सप्तजगज्जनानां हृता निहन्तुं किमु सप्त दीपाः ॥३२॥
त्वन्मौलिविस्फारफणामणीनां भाभिर्विनिर्यत्तिमिरासु दिक्षु ।
स्वकान्तिकीर्तिभ्रमणात् प्रदीपाः शिखामिषात् खेदमिवो-
द्गिरन्ति ॥३३॥

ध्यानानले सप्तभयेन्धनानि हुतानि तीव्राभयभावनाभिः ।
इतीव किं शंसितुमीश ! दध्रे मौलौ त्वया सप्तफणी जनेभ्यः ॥३४॥
अष्टापि सिद्धीर्युगपत् प्रदातुं किमष्टमूर्त्तिस्त्वमिहानतानाम् ।
सप्तस्फुरद्दीप्तफणामणीनां क्रोडेषु सङ्क्रान्ततनुर्दधासि ॥३५॥
यद्येकनालानि समुल्लसेयुः सरोवरे कोकनदानि सप्त ।
तदोपमीयेत तवेश ! मौलौ तैरुच्चकैः सप्तफणी प्रदीप्ता ॥३६॥
भवेषु तीर्थेश ! चतुर्षु सारं मानुष्यकं यत्र तवास्ति सेवा ।
श्लाघ्यो हि शैलेषु सुमेरुरेव यत्राप्यते कल्पमहीरुहश्रीः ॥३७॥
नृजन्म दुःखैकगृहं मुनीन्द्रैः प्रशस्यते त्वत्पदसेवयैव ।
सौरभ्यलोभात् सुधियः फणीन्द्रैरप्याहृतं चन्दनमाद्रियन्ते ॥३८॥
अवाप्य मानुष्यकमप्युदारं न येन तेने तव देव ! सेवा ।
उपस्थिते तेन फले सुरद्रोः करार्पणालस्यमकारि मोहात् ॥३९॥
जनुर्मनुष्यस्य दिवः शतेन क्रीणामि चेन्नास्मि तदाप्यविज्ञः ।
यत्र त्वदाज्ञाप्रतिपत्तिपुण्यादमुत्र तज्जैत्रमहोदयाप्तिः ॥४०॥
स्तोमैः सुमानां तव देव ! पूजा पूज्यत्वहेतुर्जगतां जनानाम् ।
भवत्तनौ स्नात्रजलाभिषेकः साक्षादयं पुण्यसुरद्रुसेकः ॥४१॥
गुणैस्त्वदीयैर्ग्रथितां स्तुतिस्रजं स्वयं च मे कण्ठगतां वितन्वते ।
अभङ्गसौभाग्यवशीकृता इव श्रियो वरीतुं परितो भ्रमन्त्यमुम् ॥४२॥
विनोदवत् त्वन्नुतिगोचरं मनो घनोत्सवे मन्नयने त्वदीक्षिणी ।
त्वदङ्घ्रिनम्रो मम मौलिरालयः श्रियः प्रियस्त्वज्जपविस्तरः
करः ॥४३॥

त्वदास्यसवीक्षणशर्मवञ्चिते नयोज्झिताना नयने निरर्थके ।
भवत्कथाकर्णनरागहीनयोर्न भारतोऽन्यत् फलमस्ति कर्णयो ।४४।
पुष्पाणि पाणिर्न ललौ यदीयस्त्वदीयपूजाविधये प्रमादात् ।
अमुष्य दूरे भवदु खहानिर्भाग्योज्झितस्येव सुवर्णखानिः।।४५।।
भूयासमिन्द्रार्च्य ! भवद्भुजिष्यस्तव क्रमाम्भोजमधुव्रत स्याम्।
वहेय मौलौ परमा त्वदाज्ञां स्तवे भवेयं तव सावधानः ।।४६।।
त्वमीशिताह तव सेवकश्चेत् ततः परा का पदवी विशिष्टा ? ।
समेधमानेऽत्र हि सन्निकर्षे पुरन्दरर्द्धिः प्रथते पुरस्तात् ।।४७।।
परेषु दोपास्त्वयि दव ! सद्गुणा मिथोऽवलेपादिव नित्यमासते।
स्फुरन्ति नेन्दावपतन्द्रचन्द्रिकास्तमोभरा वा किमु
सिंहिकासुते ? ।। ४८ ।।
विशङ्कमङ्के दधते विलासिनीर्विशिष्टमिच्छन्ति च देवतायश ।
परे तदेते ज्वलता हविर्भुजा वितन्वते तापसमापनार्थिताम् ।।४९।।
कुदृष्टिभिर्देवतया श्रितेषु वा परेषु दोपोऽस्ति न नाम कश्चन ।
न मूढरूप्यभ्रमभाजनेष्वपि प्रवर्तते रङ्गणेषु दुष्टता ।।५०।।
सरागता चेज्जिनदेवमाश्रयेत् तमस्तदा तिग्मरुच पराभवेत् ।
विरागता वा यदि त न संश्रयेत् तदा प्रकाशोऽपि न
भानुमालिनम् ।।५१।।
गवा विलासास्तव देव ! भास्वतस्तमोभर घ्नन्ति भुवि प्रसत्वरम्।
अशेपदोपोपशमैकवृत्तयः प्रकाशमन्तः परमं प्रकुर्वते ।।५२।।
इदं महच्चित्रमहीनजातिजोऽप्युदग्रभोगप्रसरात् पराङ्मुखः ।
जनार्दनायोगकृतप्रसिद्धिभाग् न वैनतेयश्रियमातनोऽसि न।।५३।।

जिनाऽसहायेन विनिर्जितक्रुधा विना जिगीषां च
विना रणोत्सवम् ।
त्वया जितं यद् द्विषतां कदम्बकं जगज्जनानन्दकरं न
किन्तु तत् ॥ ५४ ॥

उपेक्षमाणोऽप्युपकृत्य कृत्यविज्जगत्त्रयीं यद् दुरितादुदीधरः।
परः सहस्रा अपि हन्त ! तत्परे यशो न शोद्धुं निरताः
प्रतारकाः ॥ ५५ ॥

हरेः समीपे हरिणा यदासते स्फुरन्ति नागाः पुरतो गरुत्मतः।
अयं प्रभावस्तव कोऽप्यनुत्तरो विपश्चितां चेतसि हर्षवर्षदः ॥५६।

अलौकिकी योगसमृद्धिरुच्चकैरलौकिकं रूपमलौकिकं वचः ।
न लौकिकं किञ्चन ते समीक्ष्यते तथापि लोकत्वधिया
हताः परे ॥ ५७ ॥

विनैव दानं ततदानकीर्तये विना च शास्त्राध्ययनं विपश्चिते।
विनानुरागं भवते कृपावते जगज्जनानन्दकृते नमो नमः ॥५८॥

स्मरापहस्याप्यभवस्य विस्फुरत्सुदर्शनस्याप्यजनार्दनस्य च ।
न नाभिजातस्य तवातिदुर्वचं स्वरूपमुच्चैः कमलाश्रयस्य ॥५९॥

चतुर्मुखोऽङ्गीकृतसर्वमङ्गलो विराजसे यन्नरकान्तकारणम् ।
विरञ्चिगौरीशमुकुन्दसञ्ज्ञिता सुरत्रयी तत् त्वयि किं न लीयते।६०।

वृथा कथासौ परदोषघोषणैस्तव स्तुतिर्विश्वजनातिशायिनः ।
प्रसिद्धिहीनादनपेक्ष्य तुल्यतां भवेदलीकातिशयान्न वर्णना ॥६१।

अलं कलङ्कैर्भणितैः परेषां निजैर्गुणैरेव तवास्ति शोभा ।
महोभरैरेव तव प्रसिद्धिः पतङ्गनिन्दानिकरैः किमस्य ? ॥६२॥

कृतप्रसर्पद्रथचक्रचूर्णितक्ष्मारजःकैतवपापचूर्णनैः ।
अनारतं त्व जिन ! सङ्घनायकैरुपास्यते(से)मङ्गलनादसादरै ।६३।

स्त्रियः प्रियध्वानमुपेत्य तन्वते तथा पुरस्ते जिन ! सङ्घसङ्गताः ।
यथा तदाकर्णनजातविस्मया भवन्ति सर्वाः स्तिमिताः सुरप्रियाः ॥ ६४ ॥

प्रियस्वनैः सङ्घजनैस्त्वदालयप्रदक्षिणादानपरायणैर्घनैः ।
महान्तरीपं परितः प्रसृत्वरा अनुक्रियन्ते जलधेर्महोर्मयः ॥६५॥

मृदङ्गवेणुध्वनिभिर्विसृत्वरैः समुच्छलत्पञ्चममूर्च्छनाभरैः ।
अनारत सङ्घकृते त्वदालये शिवश्रियो नृत्यविधिर्विजृम्भते ॥६६॥

जनानन्दन ! चन्द्रनद्रवैस्त्वदङ्गमभ्यर्च्य ससान्द्रकुङ्कुमैः ।
कथ भजन्ते भुवि सङ्घमानवाः समग्रतापप्रशमेन निर्वृतिम् ॥६७॥

अवेक्ष्य धूम तव चैत्यमूर्धनि प्रसर्पिकृष्णागुरुधूपसम्भवम् ।
समुन्नमन्मेघधिया कलापिनामुदेत्यविश्रान्तमकाण्डताण्डवम्।६८।

वनं यथा पुष्पभरेण पावन ग्रहव्रजैर्वा गगन प्रकाशिभि ।
तथा सदा सङ्घजनैरलङ्कृतैर्विराजते त्वद्भवन श्रिया घनम्।६९।

प्रसारयेत् कः पुरतः स्वपाणी कल्पद्रुमस्य त्वयि दानशौण्डे ? ।
काष्ठत्वससर्गजदोपजास्य श्रुता हि लीनालिमिषात् कुकीर्तिः।७०।

लब्ध्वा भवन्त विदितं वदान्य याचेत चिन्तामणिमादृतः कः ? ।
त्रिधोरिवाङ्केन महस्विनोऽपि पाषाणभावेन दितं यशोऽस्य ॥७१॥

अभ्यर्थनीयाऽपि न कामधेनुः प्रसद्य सद्यो ददति त्वयीश ! ।
इय पशुर्नाकिमनो धिनोतु पयोभरैरेव न दानकीर्त्या ॥७२॥

न पाटवं कामघटस्य दाने भिदेलिमस्योपलतः क्षणेन ।
सदा प्रदानोत्सवकान्तकीर्तिं विहाय तत्त्वां सजतीह को वा ?॥७

त्वत्तः प्रसीदन्ति हि कामधेनुकल्पद्रुचिन्तामणिकामकुम्भाः ।
त्वदप्रसत्तौ च तदप्रसत्तिरिति त्वमेवासि बुधैर्निषेव्यः ॥७४

कायप्रयासेन निषेव्यमाणाश्चिरं नृपाः स्वल्पकृपा भवन्ति ।
भवांस्तु भक्त्यैव तनोति सर्वमनोरथान् इत्यखिलातिशायी॥७५

स्वर्गापवर्गार्पणसावधानं त्वां याचते वैषयिकं सुखं कः ?।
कल्पद्रुमं को बदरीफलानि याचेत वा चेतनया विहीनः ॥७६

त्वदीयसेवा विहिता शिवार्थं ददाति भोगानपि चानुषङ्गात्।
कृषीवलाः शस्यकृते प्रवृत्ताः पलालजालं त्वनुषङ्गसाङ्ग ॥७

सितोपला त्वद्वचसा विनिर्जिता तृणं गृहीत्वा वदने पलायिता
क्षणादसङ्कुच्यत हारहूरया ततस्त्व(त्र)पानिर्गतकान्तिपूरया ।७

रसैर्गिरस्ते नवभिर्मनोरमाः सुधासु दृष्टा बहुधाऽपि षड् रसाः ।
अतोऽन्ययोः कः समभावमुच्चरेद् वरेण्यहीनोपमितिर्विडम्बना ।७

तृणैकजात्येषु यदल्पसारता विचक्षणैरिक्षुषु दिक्षु गीयते ।
समग्रसारा तव भारती ततः कथं तदौपम्यकथाप्रथाऽसहा॥८०

भवद्वचःपानकृतां न नाकिनां सुरद्रुमाणां फलभोगनिष्ठता।
द्विधाप्यमीषां न ततः प्रवर्तते फलैस्त्रपाभिश्च न भारनम्रता॥८१

प्रकाममन्तःकरणेषु देहिनां वितन्वती धर्मसमृद्धिमुच्चकैः।
चिरं हरन्ती बहु पङ्कसङ्करं सरस्वती ते प्रथते जगद्धिता ॥८२

स्फुरन्ति सर्वे तव दर्शने नयाः पृथग् नयेषु प्रथते न तत् पुनः।
कणा न राशौ किमु कुर्वते स्थितिं कणेषु राशिस्तु पृथग्
न वर्तते ॥८३॥

स्वतः प्रवृत्तैर्जिन! दर्शनस्य ते मतान्तरैश्चेत् क्रियते पराक्रिया ।
तदा स्फुलिङ्गैर्महतो हविर्भुजः कथं न तेजः प्रसरत्
पिधीयते ? ॥८४॥

स्फुरन्नयावर्तमभङ्गभङ्गतरङ्गमुद्यत्पदरत्नपूर्णम् ।
महानुयोगह्रदिनीनिपातं भजामि ते शासनरत्नराशिम् ॥८५॥
तवोपदेशं समवाप्य यस्माद् विलीनमोहाः सुखिनो भवाम ।
नित्यं तमोराहुसुदर्शनाय नमोऽस्तु तस्मै तव दर्शनाय ॥८६॥
न नाम हिंसाकलुषत्वमुच्चैः श्रुतं न चानाप्तविनिर्मितत्वम् ।
परिग्रही नो नियमोज्झितानामतो न दोषस्तव दर्शनेऽस्ति ॥८७॥
'महाजनो येन गतः स पन्था' इति प्रसिद्धं वचनं मुनीनाम् ।
महाजनत्वं च महाव्रतानामतस्तदिष्टं हि हितं मतं ते ॥८८॥
समग्रवेदोपगमो न केषुचित् क्वचित् त्वसौ बुद्धसुतेऽपि वृत्तिमान् ।
अशेषतात्पर्यमतिप्रसञ्जकं ततोऽपुनर्बन्धकतैव शिष्टता ॥८९॥
न वासनायाः परिपाकमन्तरा नृणां जडे तादृशतेति सौगताः ।
न कापिलास्तु प्रकृतेरधिक्रियाक्षयं तथा भव्यतयेति ते गिरः ॥९०॥
इहापुनर्बन्धकभावमन्तरा बिभर्ति वाणी तव कर्णशूलताम् ।
विना किमारोग्यमति ज्वरोदये न याति मिष्टान्नततिर्विपात्मताम् ॥९१॥
शास्त्राणि हिंसाद्यभिधायकानि यदि प्रमाणत्वकथां भजन्ते ।
हविर्भुजं किं न तदातितीव्रा पीयूषसाधर्म्यमवाप्नुवन्ति ॥९२॥
विधाय मूर्धानमधस्तपस्यया किमुच्चमन्त्रव्रतशीलशीलनैः ।
श्रुतं न शङ्खेश्वरनाम विश्रुतं किमत्र विद्याव्रजबीजमुज्ज्वलम् ॥९३॥

मदाम्बुलुभ्यद्भ्रमरारवेण प्रवृद्धरोपं गिरितुङ्गकायम् ।
अश्रान्तमान्दोलितकर्णतालं प्रोन्मूलयन्तं विपिनं विशालम्॥९४।
करप्रहारैः कुलिशानुकारैः सन्त्रासयन्तं वहुवन्यजन्तून् ।
अभ्यापतन्तं द्विरदं निरीक्ष्य भियं जनास्त्वच्छरणा न यान्ति॥९५।

(युग्मम्)

विदीर्णदन्तिव्रजकुम्भपीठव्यक्तक्षरद्रक्तरसप्रसक्तम् ।
गिरिप्रतिध्वानकरैः प्रणादैर्विध्वंसयन्तं करिणां विनोदम् ॥९६।
अतुच्छपुच्छस्वनवारविभ्यद्वराहमातङ्गचमूरुयूथम् ।
मृगारिमुद्वीक्ष्य न शङ्कते ते नाम स्मरन् नाथ ! नरो नितान्तम्॥९७।

(युग्मम्)

तमालहिन्तालरसालतालविशालसालव्रजदाहधूमैः ।
दिशः समस्ता मलिना वितन्वन् दहन्निवाभ्रं प्रसृतैः स्फुलिङ्गैः॥९८॥
मिथो मिलज्ज्वालजटालमूर्तिर्दवानलो वायुजवात् करालः ।
त्वदीयनामस्मरणैकमन्त्राद् जलायते विश्वजनाभिवन्द्य ! ॥९९॥

(युग्मम्)

स्फुरत्फणाडम्बरभीमकायः फूत्कारभारैरुदयद्विषायः ।
उल्लालयन् क्रूरकृतान्तदंष्ट्राद्वयाभजिह्वायुगलं प्रकोपात् ॥१००॥
पापाणुभिः किं घटितः पयोदश्यामः फणीन्द्रस्तव नाममन्त्रात् ।
भृशं विशङ्कं व्रजतां समीपे न भीतिलेशं तनुते नराणाम्॥१०१॥

(युग्मम्)

प्रहासिभिन्नद्विपकुम्भनिर्यन्मुक्ताफलैस्तारकिताभ्रदेशे ।
धनुर्विमुक्तैस्तव काण्डवृन्दैः प्रदर्शिताकाण्डतडिद्विलासे ॥१०२॥

रणाङ्गणे धीरमृगारिनादे पलायमानाखिलभीरुलोके ।
जयं लभन्ते मनुजास्त्वदीयपदाब्जसेवाप्रथितप्रसादाः ॥१०३॥
(युग्मम्)

उत्तालभूयः पवमानवेगादुल्लोलकल्लोलसहस्रभीष्मे ।
समुच्छलत्कच्छपनक्रचक्रसङ्घट्टनाभङ्गुरयानपात्रे ॥१०४॥
पतन्महाशैलशिलारवेण गलत्प्रमीलीकृतपद्मनाभे ।
श्रियं लभन्ते भवतः प्रभावात् सांयात्रिका वीतभियः पयोधौ
॥१०५॥ (युग्मम्)

जलोदरा दत्तदरा न जातु ज्वराः प्रशान्तप्रसरा भवन्ति ।
न पुष्टता कुष्टरुजः प्रमेहा विदीर्णदेहा न समुद्भव(वह)न्ति
॥१०६॥

भगन्दरः प्राणहरः कथं स्यात् क्षणाद् व्रणाना क्षयमेति पीडा ।
ब्रूमः किमन्यत् तव नाममन्त्राद् रुजः समस्ता अपि यान्ति
नाशम् ॥१०७॥ (युग्मम्)

आपादकण्ठार्पितशृङ्खलौघा व्रणैर्विशीर्णाः प्रतिगात्रदेशम् ।
व्यथावशेन क्षणमप्यशक्ता उच्छ्वासमुल्लासयितु समन्तात् ॥१०८॥
दशामवाप्ता भृशशोचनीयां विमुक्तरागा निजजीवितेऽपि ।
नरा जपन्तस्तव नाममन्त्र क्षणाद् गलद्‌बन्धभया भवन्ति ॥१०९॥
(युग्मम्)

इत्यष्टभीतिदलनप्रथितप्रभाव नित्याववोधभरबुद्धसमग्रभावम् ।
विश्वातिशायिगुणरत्नसमूहधाम ! त्वामेव देव ! वयमीश्वरमा-
॥११०॥

जिन! कृपाढ्य! भवन्तमयं जनस्त्रिजगतीजनवत्सल! याचते।
प्रतिभवं भवतो भवतात् कृपारसमये समये परमा रतिः ॥१११॥
प्रणम्रहरिमण्डलीमुकुटनीलरत्नत्विषां
स्वकीयदजनत्विषामपि मिथः प्रसङ्गोत्सवे।
सृजन्निव कलिन्दजा सुरतरङ्गिणीसङ्गमं
भवान् भवतु भूतये भवभृतां भवत्सेविनाम् ॥११२॥
इति जिनपतिर्भूयो भक्त्या स्तुतः शमिनामिन-
स्त्रिदशहरिणीगीतस्फीतस्फुरद्गुणमण्डलः।
प्रणमदमरस्तोमः कुर्याज्जगज्जनवाञ्छित-
प्रणयनपटुः पार्श्वः पूर्णां यशोविजयश्रियम् ॥११३॥

[७]

श्रीहंसरत्नमुनिविनिर्मितं

श्री शङ्खेश्वरपार्श्वनाथच्छन्दः ।*

आर्या

सकलसुरासुरवन्द्यं हृद्यगुणं जगदनिन्द्यमहिमानम्।
श्रीशङ्खेश्वरपुरवरमण्डनमभिनौमि पार्श्वजिनम् ॥१॥

त्रिभङ्गीच्छन्दः

शिवसुखदातारं विश्वाधारं सौम्याकारं नेतारं
जितमदनविकारं करुणागारं हतरिपुवारं जेतारम्।

---

* શ્રીમાન્ મુનિ ચતુરવિજયજી સંપાદિત "શ્રી જૈન સ્તોત્ર સન્દોહ" ભાગ બીજો પૃ. ૧૧૧ માંથી ઉતાર્યું.

कृतभवनिस्तार परमोदारं स्तवनापार त्रातार
गुणपारावारं की।तस्फार केवलधार धातारम् ॥२॥
ानन्दसक्तं तोपितभक्त छद्मविमुक्तं सुव्यक्तं
मदमत्सरमुक्तं तारणसक्तं विपयविरक्त शिवरक्तम् ।
व्याहतभद्रं धैर्यगिरीन्द्रं क्षमासमुद्र सन्मुद्रं
मुखनिर्जितचन्द्र प्रणतसुरेन्द्र महामुनीन्द्रं निस्तन्द्रम् ॥३॥
खदायीशरणं दुःखितशरणं वन्दितचरण विगतरण
कृतदीनोद्धरणं कलिमलहरणं विमलीकरणं प्रवरपणम् ।
कटीकृतविनय दर्शितसुनय प्रवचननिलयं सत्यमय
अगणितगुणनिचय मुनिजनहृदयं लब्धिसुविनय क्षपितभयम्॥४॥
कवलीकृतकाल नापिकरालं नतजनपाल सुदयालु (लं)
दुष्कृततृणदात्रं स्तुतिशतपात्र सुखकृद्यात्र सद्गात्रम् ।
भयलतालवित्रं परमपवित्र चारुचरित्र दिनरात्र
.. ॥५॥
जृम्भितकलिजातं त्रिभुवनतातं योगिध्यातं विख्यात
विहितायविघात क्षपितासात निर्जितपातं निष्णातम् ।
सम्भावितदास मुक्तायास विश्वावासं सद्भास
कीर्तिस्थगिताशं विभ्रमविनाश सदाप्रकाशं पूर्णाशम् ॥६॥
अकलितमहिमानं बुद्धिनिधानं मुक्तिनिदान गतमान
कृतकमठविगानं जगत्प्रधान परमात्मानं सुज्ञानम् ।
यदुकुलकृतरक्षं सर्वसमक्षं विधुतविपक्ष दुर्लक्ष्यं
दुर्गतिहतिदक्ष साधुसपक्ष वशीकृताक्ष पद्माक्षम् ॥७॥

स्तुतिशतैरमेयं परमसुपेयं सुरनरगेयं सुध्येयं
अनुभवविज्ञेयं स्वान्तध्येयं वि (जि) ष्णुमजेयं वामेयम्
भुजगेश्वरकेतुं भवजलसेतुं मलमपनेतुं सद्धेतुं
शान्त्या समुपेतं श्रुतिसमवेतं सिद्धिनिकेतं वन्दे तम् ॥८॥

गीतिः

इत्थं स्तुतोऽतिभक्त्या
निजसेवां सततमीश ! मे वितर ।
बुधनानरत्नचरणा-
रविन्दसंसेविहंसरत्नाय ॥९॥

[८]

(सम्भवतः श्रीयशोविजयोपाध्यायविरचितं)

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तवनम् ।*

ऐंकारस्मृतिसावधानमनसा स्तोतुं भवत्तें महा-
मोहापोहपरायणं जनमनोऽभीष्टार्थसार्थप्रदम् ।
श्रीशंङ्खेश्वरभूषणं भगवतामग्रेसरं वासव-
श्रेणीवेणिमिलत्प्रसूनपटलीमाध्वीकधौतक्रमम् ॥१॥
मूर्तिस्ते जिनराज ! राजति जगद्दारिद्र्यविद्राविणी
स्वर्योपिन्नयनोन्मदालिपटलीपेपीयमानप्रभा ।
शारीरान्तरदुःखतापजनितं खेदं नयन्ती व्ययं
वल्लिः कल्पतरोरिव त्रिभुवनप्रख्यातसौरभ्यभूः ॥२॥

---

* મુનિ શ્રી ચતુરવિજયજી મ. સંપાદિત " શ્રી સ્તોત્રસમુચ્ચય " પૃ. ૩૭ થી ઉતાર્યું.

कामं दर्शनतोऽपि मन्नयनयोरुल्लासमातन्वती
मच्चेतःकुमुदं विकासयितुमप्यह्नाय बद्धादरा ।
ध्यानार्णवपूरपूरणपटुः स्वामिंस्तवोल्लासिनी
मूर्त्तिः किञ्चन चन्द्रकान्तलहरीप्रागल्भ्यमभ्यस्यति ॥३॥

मूर्त्तिस्ते महनीयमोहमदिरोद्गारावघूर्णद्दृशा
व्याक्षेप परमौषधीव नियतं निर्नाशयन्त्यञ्जसा ।
येषां लोचनगोचराश्चिरमभूद् रोमाञ्चपुष्पाञ्चिताः
ते किंनाम न नाम (?) वामनयनालावण्यलक्ष्मीजुषः ॥४॥

मूर्त्तिस्ते स्नपनैर्न विभ्रमभरैः सावर्त्तिकैश्चुक्षुभे
पौलोमीचललोचनाञ्चलमिलद्भ्रूभङ्गससर्गिभिः ।
आबिभ्रत्कमठोपसर्गसहनीं धैर्यप्रधानक्षमा
स्वामिंस्तत्किममन्दमन्दरगिरिस्पर्द्धासमृद्धादरा ॥५॥

धाम ध्यायसि यत् पुरा त्रिजगतीधामातिशाधि स्फुरन्
तत्सङ्क्रान्तिवशादिवेयमनिशं मूर्त्तिस्तवोद्योतिनी ।
अङ्गुष्ठात् पुरतस्तव क्रमभवादिङ्गाललीलावह
नो चेत् सर्वसुरासुरैः कथमहो शक्त्या जितं रूपकम् ॥६॥

अधावद्यकलापतापदलनक्रीडामिवातन्वती
मूर्त्तिः स्फूर्तिमती लता सुरतरोर्मूर्त्ता मयोद्वीक्षिता ।
ब्रह्मज्ञानकलाविलासकुशलव्यापारपारङ्गतै–
र्योगीन्द्रैरनुभूतवैभव विभो! तेनाऽनुमन्ये जनः ॥७॥

मूर्त्तिस्ते प्रविभाति मोहतिमिरप्रध्वंसभानुप्रभा
मूर्त्तिस्ते भवसिन्धुमध्यनिपतद्भव्योद्धृतौ नौर्दृढा ।
मूर्त्तिस्ते सकलैर्हितार्थपटलीसम्पूरणे कामगौ-
मूर्त्तिस्ते मम तीर्थनाथ! सततं श्रेयः श्रिये कल्पताम् ॥८॥
प्रातर्योऽष्टकमेतत् प्रमुदितचेताः प्रभोः पुरः पठति ।
कष्टसहस्रं तीर्त्वा लभतेऽसौ परममानन्दम् ॥ ९ ॥

॥ इति श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तवनम् ॥

[९]*

श्रीशङ्खेश्वरजिनस्तवः ।

यस्य ज्ञानदयासिन्धोर्दर्शनं श्रेयसे ध्रुवम् ।
स श्रीमान् पार्श्वतीर्थेशो निषेव्यः सततं सताम् ॥१॥
वामासूनोर्यशःपुञ्जैरगाधस्यानघा गुणाः ।
स्मर्यन्ते येन स स्मार्यो भवेत् प्राचीनबर्हिषाम् ॥२॥
विहाय विषयासक्तान् सांसारिकसुरासुरान् ।
सेव्यतामक्षयो धीराः पार्श्वदेवो परः प्रभुः ॥३॥
जिनाः सर्वार्थदानेन येन कल्पद्रुमा अपि[1] ।
भवेदभ्यर्चितो लोके स श्रिये चामृताय च ॥४॥
संस्तुतो मधुरश्लोकैर्जैनलाभप्रदायकः ।
कल्याणकारको भूयात् श्रीमान् शङ्खेश्वरः प्रभुः ॥५

* वि. सं. १९६०मां ज्ञानसागर प्रेसमां छपायेल "श्री रत्नसागर" प्रथम भाग, पृष्ठ २०९ मांथी लीधुं.

१ आ चोथा श्लोकनो पूर्वार्द्ध अशुद्ध लागे छे.

[१०]

श्रीशङ्खेश्वरजिनस्तवः।*

(शालिनीछन्द)

गौडीग्रामे स्तम्भने चारुतीर्थे
जीरापल्यां पत्तने लोद्रवाख्ये।
वाणारस्यां चापि विख्यातकीर्तिं
श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ १ ॥

इष्टार्थानां स्पर्शने पारिजातं
वामादेव्या नन्दनं देववन्द्यम्।
स्वर्गे भूमौ नागलोके प्रसिद्धम्
श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ २ ॥

भित्वाऽभेद्यं कर्मजालं विशालं
प्राप्यानन्तं ज्ञानरत्नं चिरन्तम्।
लब्धामन्दानन्दनिर्व्वाणसौख्यं
श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ ३ ॥

विश्वाधीशं विश्वलोके पवित्र
पापागम्यं मोक्षलक्ष्मीकलत्रम्।
अम्भोजाक्षं सर्वदा सुप्रसन्न
श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ ४ ॥

---

* वि. स १९१० मा ज्ञानसागर प्रेसमा छपायेल "श्री रत्नसागर" प्रथम भाग, पृ २१० माथी लीधु

वर्षे रम्ये खङ्गदोर्नागचन्द्र-
सङ्ख्ये मासे माधवे कृष्णपक्षे ।
प्राप्तं पुण्यैर्दर्शनं यस्य तं च
श्रीपार्श्वेशं नौमि शङ्खेश्वरस्थम् ॥ ५ ॥

॥ इति श्रीशङ्खेश्वरजिनस्तवः ॥

[११]

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनचैत्यवन्दनम् ।*

ॐ नमः पार्श्वनाथाय विश्वचिन्तामणीयते ।
ह्रीँ धरणेन्द्र-वैरोट्या-पद्मावती-युताय ते ॥ १ ॥
शान्ति-तुष्टि-महापुष्टि-धृति-कीर्ति-विधायिने ।
ॐ ह्रीँ द्विड-व्याल-वेताल-सर्वाधि-व्याधि-नाशिने ॥२॥
जयाऽजिताऽऽख्या-विजयाऽऽख्या-ऽपराजितयाऽन्वितः ।
दिशां पालैर्ग्रहैर्यक्षै-र्विद्यादेवीभिरन्वितः ॥३॥
ॐ असिआउसाय नमस्तत्र त्रैलोक्यनाथताम् ।
चतुःषष्टिः सुरेन्द्रास्ते भासन्ते छत्रचामरैः ॥४॥
श्रीशङ्खेश्वरमण्डन ! पार्श्वजिन ! प्रणतकल्पतरुकल्प ! ।
चूरय दुष्टव्रातं पूरय मे वाञ्छितं नाथ ! ॥५॥

* શ્રી યશોવિજય જૈન ગ્રંથમાલા, ભાવનગરથી પ્રકાશિત "દીક્ષા-વિધિ"માંથી ઉતાર્યું.

[१२]

जगत्पूज्य-श्रीमद्विजयधर्मसूरिगुरुभिः विरचितं

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाष्टकम् ।*

श्रेयःपतिं श्रीनरदेवपारगं सदा सदाचारविचारपारगम् ।
भक्त्या जनाना सुखदानतत्पर नमामि शङ्खेश्वरधामसस्थितम् ॥१॥
कृतोपसर्गं कमठेन कर्मठं तथापि निश्चिन्तनिबाधमानसम् ।
विधूतदुःखं शमतासरोवर नमामि शङ्खेश्वरधामसस्थितम् ॥२॥
भवाटवीं सम्भ्रमता मया नुत भवाब्धिपोतं सुविशाललोचनम् ।
सदा मस ा सुखशान्तिकारकं नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥३॥
ाधसिद्धान्तपयोधिशेवधिमनाथनाथ सततं सुबोधिदम् ।
कृतापराधेषु जनेषु शान्तिदं नमामि शङ्खेश्वरधामसस्थितम् ॥४॥
कषायवर्गे निरुपायचित्तकं सुसाधुसङ्गे विकथादिवारकम् ।
अज्ञानमूढे सुकृतादिदेशक नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥५॥
कषायदावानलदाहनीरदं कुसङ्गसङ्गादिविषाहिमन्त्रदम् ।
अनादिससारविकारजायुदं[1] नमामि शङ्खेश्वरधामसंस्थितम् ॥६॥
सदागमादेर्नितरां प्ररूपक कुवासनादेः प्रबलं विडम्बकम् ।
अनेकविघ्नालिविपत्तिनाशकं नमामि शङ्खेश्वरधामसस्थितम् ॥७॥
ृस्य प्रसादेन जगज्जनानामनादिजन्य क्षयमेति पापम् ।
तं देववन्द्यं सुरराजसेव्यं नमामि भक्त्या प्रभुपार्श्वदेवम् ॥८॥

इति श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाष्टकम् ।

---

* શ્રી યશોવિજયજી જૈનગ્રન્થમાલા, પ્રકાશિત "શ્રી જૈન સ્તોત્ર સંગ્રહ" બીજો ભાગ પૃ ૨૩૫ માથી ઉતાર્યું १ जायु=औषधम् ।

[१३]*

श्रीमद्गुर्जरदेशभूषणमणिं सर्वज्ञताधारकं
मिथ्याज्ञानतमःपलायनविधावुद्यत्प्रभं तायिनम् ।
पार्श्वस्थायुकपार्श्वयक्षपतिना संसेव्यपार्श्वद्वयं
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथमहमानन्देन वन्दे सदा ॥

[२] प्राकृत–संस्कृत–उद्धृत–विभाग

प्राकृत विभाग

[१४]

कन्नउजनिवनिवेसियवरजिणभवणंमि पाडलागामे ।
अइचिरमुत्तिं नेमिं थुणि[मो] तह संखेसरे पासं ॥ ८२ ॥

અંચલગચ્છીય " શ્રીમહેંદ્રસિંહસૂરિજી " (લગભગ સં. ૧૩૦૦) રચિત " શ્રી અષ્ટોત્તરી તીર્થમાલા "ની ૮૨ મી ગાથા. અંચલગચ્છીય સાર્થ મોટી પંચપ્રતિક્રમણની ચોપડી પૃષ્ઠ ૭૭ થી ઉદ્ધૃત.

[१५]

अन्नया देल्हणस्स सिरिसंखेसरपासनाहेण सुमिणं दिन्नं । जहा–पहाए घडियाचउक्कं जाव अहं कोकापासनाह–

* " વૈરાગ્યભાવના "માંથી લીધું.

पडिमाए सन्निहिस्सामि । तंमि घडिआचउक्के एगंमि विंवे पूइए किर अहं पूइओत्ति । तहेव लोगेहिं पूइज्जमाणो कोकापासनाहो पूरेइ संखेसरपासनाहु व्व पच्चए । सखेसरपासनाहविसया पूआ–जत्ताइ–अभिग्गहा तत्थेव पुरिज्जति जणाण । एवं संनिहिअपाडिहेरो जाओ भयव कोकयपासनाहो तित्तीसपव्वपमाणमुत्ती मलधारीगच्छपडिवद्धो ।

अणहिलपट्टणमडणसिरिकोकावसहिपासनाहस्स ।
इअ एस कप्पलेसो होउ जणाण धुअकिलेसो ॥१॥

શ્રીજિનપ્રભસૂરિરચિત "વિવિધ તીર્થકલ્પ" અન્તર્ગત "શ્રી કોકાવસતિ પાર્શ્વનાથકલ્પ" અંતિમ ભાગ બેગાલ એસિયાટીક સોસાયટીથી પ્રગટ થયેલ "વિવિધ તીર્થકલ્પ" પ્રથમ ભાગથી ઉદ્ધૃત સિંઘી જૈન ગ્રંથમાળા પ્રકાશિત 'વિવિધ તીર્થકલ્પ'મા ૭૮ મા પાને આ કલ્પ છપાયો છે

[१६]

पाविय परमपसायं तेसिं सिरिविजयसीहसूरीण ।
भावेण सथुणिउ वायगवरउदयविजयेण ॥१३४॥
पयडपयावदिणिंदो भविअपियाणंदविदमाकदो ।
सखेसरजिणचदो सुहकंदो देउ मे भद्द ॥१३५॥

મહામહોપાધ્યાય શ્રી ઉદયવિજયગણિકૃત શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વનાથ જિનસ્તવનનો અંતિમ ભાગ (લખ્યા સ ૧૬૬૫ ના પ્રથમ વૈશાખ સુદ ૧૫) "જૈનગુર્જર કવિઓ" ભા ૨, પૃ ૨૭૭ થી ઉદ્ધૃત

संस्कृत-पद्य-विभाग

[१७]

मत्वाऽथ दुर्जयान् शत्रून् हेतिभिर्मगधाधिपः ।
स्वसिद्धाममुचद् रात्रौ जरामसुरसुन्दरीम् ॥६०५॥
विना नाम हरिं नेमिं सा जराऽतिजरत्वकृत् ।
सञ्चक्रामाखिलाङ्गेषु कालरात्रिरिवापरा ॥६०६॥
विजृम्भमाणया स्वैरं तया सर्वत्र सा चमूः ।
इषदुच्छ्वासमात्राभूत् सर्वथा भ्रष्टचेतना ॥६०७॥
अथ प्रातः प्रबुद्धः सन् दृष्ट्वा तद्वच्चमूं निजाम् ।
इषन्म्लानमना नेमिं प्रोचे विष्णुः प्रतापभाक् ॥६०८॥
किमङ्ग ! समभूत् सैन्ये बन्धो नः क्षयसन्निभम् ।
बलस्तु घातविधुरः सन्तोऽसन्त इवापरे ॥६०९॥
नेत्रे इवावां हि परं गते देहे स्व उज्ज्वले ।
ततः किं भाव्यथो हन्मि त्वया शत्रून् सहायिना ॥६१०॥
छलप्रियो रिपुस्त्वेष निःशेषबलसंयुतः ।
हतमात्मबलं हन्तुमेति तत्समरे भव[1] ॥६११॥

---

१ पण्डितहीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते वि. सं. १९९५ तमेऽब्दे प्रकाशिते ग्रन्थे इदं पद्यद्वयमधिकं दृश्यते—

तावत् सर्वेऽपि बलिनः सुरासुरनरेश्वराः ।
यावत् संसहसे देव ! जम्बुकानिव केसरी ॥१॥
बलवन्तो भवमेकं नेतुं काष्ठां पराम(न)पि ।
क्षमा भवद्यारातीन् हन्तुं तैर्य (धैर्य) तवैव हि ॥२॥

त्वद्दोर्दण्डबलादेव त्रैलोक्यं तन्मय व्रजेत् ।
इन्द्रोपेन्द्रादयश्चामी त्वत्पुरः किङ्करा इव ॥६१२॥
इति श्रुत्वा हरेर्वाक्यं विलोक्यावधिनाऽपि च ।
नेमिर्जगाद दन्तेन्दुद्युतिपापतमोहरः ॥६१३॥
शृणु श्रीकान्त! सम्भ्रान्तो रिपुस्ते विक्रमौजसा ।
यन्मुमोच जरा तेन तयाऽय विधुरो जनः ॥६१४॥
सत्य हन्ति भवान् शत्रूनेकोऽपि रणसङ्कटे ।
जरया परमेते तु प्राणान् मोक्षन्ति तच्छृणु ॥६१५॥
पाताले धरणेन्द्रस्य विद्यते देवतालये ।
भविष्यत्पार्श्वनाथस्य प्रतिमा महिमाधिका ॥६१६॥
आराध्य धरणेन्द्र तमुपवासैस्त्रिभिस्त्र्यहम् ।
प्रतिमा ता च याचस्व स ते दास्यति सेवितः ॥६१७॥
तस्याः पादाम्बुजस्नात्रपयसा कृतसेचनम् ।
तव सैन्यमिद मोहमुज्झित्वोत्थास्यति क्षणात् ॥६१८॥
कृष्णोऽप्युवाच तद्ध्याननिरते मयि कश्चमूम् ।
पास्यत्येना जिनोऽप्याह पाताऽह शत्रुसङ्कटात् ॥६१९॥
श्रुत्वेति हर्षभाक् कृष्णस्तदाराधनतत्परः ।
बभूव विशदामानध्यानमक्षिप्तमानसः ॥६२०॥
इतश्च स जरासन्धः समियाय सुविक्रमः ।
चतुरङ्गचमूयुक्तस्तद्बल च तथा विदन् ॥६२१॥
नभोमण्डपमातन्वन् रविमाच्छादयन् मुखम् ।
बाणवृष्टिं व्यधात् सोऽथ धाराधर इवापरः ॥६२२॥

अथ नेमिनिदेशेन मातलिः स्वबलाभितः ।
वात्यावर्त्तमिव स्वैरं भ्रामयामास स्यन्दनम्[१] ॥६२३॥

अपूरयन् महाशङ्खं त्रिजगद्व्यापिनिःस्वनम् ।
शार्ङ्गीयं च चकर्षोच्चैर्धनू रौद्ररवं विभुः[२] ॥६२४॥

सर्वतोऽपि मुमोचोच्चैः शरान् सङ्ख्यातिगान् लघु ।
रिपवः सर्वतस्तं चापश्यन् सर्वमयं यथा ॥६२५॥

तद्रथावर्त्तद्बाणधोरणीर्भेत्तुमक्षमाः ।
दूरे तस्थुर्नृपाः सर्वे तद्रणे साक्षिणो यथा ॥६२६॥

चिच्छेद कवचेष्वासमुकुटध्वजसायकान् ।
नृपाणां भगवान् प्राणान् नाहरत् स दयामयः ॥६२७॥

इतो ध्याननिलीनस्य कृष्णस्य पुरतोऽभवत् ।
पद्मावती तृतीयेऽह्नि प्रभापुञ्जान्तरस्थिता ॥६२८॥

वीक्ष्य तां पुरतः कृष्णः सुरीगणसमन्विताम् ।
प्रणम्य भक्तिमान् प्राह स्तुतिपूर्वमिदं वचः ॥६२९॥

धन्योऽद्याहं कृतार्थोऽस्मि पवित्रोऽद्यास्मि पावने ।
अद्य मे सफलाः कामा यदभूद् दर्शनं तव ॥६३०॥

---

१ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे इदं पद्यमधिकं दृश्यते—

तद्रथभ्रमिशब्देन विश्वं निश्चेष्टतामगात् ।
एककस्य जरासन्धसैन्यस्य किमिवोच्यते ॥१॥

२ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे इदं पद्यमधिकं वर्तते—

तत्कोदण्डविस्फारात् स्फुरतश्चुक्षुभे जगत् ।
निर्मथ्यमानार्णववज्जन्येऽन्यकरणासहम् ॥१॥

वर्णयामि कियद् देवि! वैभवं ते स्वजिह्वया।
शक्रादयोऽपि यद्वक्तु सम्यग् नो विबुधाधिपाः ॥६३१॥
इति भक्तिवचःप्रीता प्राह सा परमेश्वरी।
यत्कृते सस्मृता कृष्ण! भवताऽह तदुच्यताम् ॥६३२॥
अवोचदच्युतः श्रुत्वा तद्वचः परमेश्वरि!।
यदि तुष्टाऽसि तद् देहि पार्श्वार्हद्बिम्बमद्भुतम् ॥६३३॥
यथैतज्जरया ग्रस्तं सैन्य तत्स्नात्रवारिभिः।
सज्जीभूय रिपून् हन्ति सदा त्वा पूजयत्यपि ॥६३४॥
*अथो [1]पद्मावती प्राह कृष्ण! साऽर्चाऽत्र न व्रजेत्।
ता विनेद भवत्सैन्य सचैतन्यं करोम्यहम् ॥६३५॥
अथैन ते रिपुं हन्मि जरासन्ध ससैनिकम्[1]*
बद्ध्वाऽथ पुरतः तेऽमुं क्षणादेव समानये ॥६३६॥
यद्यद् वदसि तत् सर्वं करोमि भवदीप्सितम्।
न पुनः प्रतिमामत्र समानेतु समुत्सहे[2] ॥६३७॥

---

१ पं हीरालालदेवचन्द्रसशोधिते ग्रन्थे *इति पुष्पद्वयान्तर्गतपाठस्थाने एतत् पद्यत्रयं वर्तते—

अथो पद्मावती प्राह कृष्ण! त्वद्बन्धुरेव हि।
श्रीनेमिर्विजयी यत्र जगद्रक्षाक्षमो विभु ॥१॥
जगत्प्रभुर्जगद्व्यापी जगद्वीरो जगद्गुरु।
सर्वदर्शी च सर्वज्ञो जिनो योगीश्वरैर्नुत ॥२॥
तदग्रे का जरा कोऽसौ जरासन्धश्च के सुरा।
तदाज्ञयाऽरिं ते हन्मि जरासन्धं ससैनिकम् ॥३॥

२ पं हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे 'न पुन प्रतिमामत्र समानेतु समुत्सहे' इति पाठो नास्ति।

ततः कृष्णोऽवदद् देवि! त्वयैतत् सकलं भवेत्[1]।
इत्थं कृते न चास्माकं पौरुषं किञ्चिदीक्ष्यते ॥६३८॥
ततो यदि प्रसन्नाऽसि तत् तामर्चां ददस्व मे।
प्रसादात् ते यथा हन्मि स्वयमेव रिपून् रणे ॥६३९॥
इत्यत्याग्रहतो विष्णोर्भक्त्या पद्मावती ततः।
स्मृत्वाऽर्चां तां समानीय दत्त्वाऽस्मै तु तिरोदधे ॥६४०॥
अथाच्युतोऽर्चाचरणच्युतस्नात्रजलेन सः।
असिञ्चत् सैन्यमखिलं तदुत्तस्थौ च तत्क्षणात्[2] ॥६४१॥
पाञ्चजन्यं तदा दध्मौ सहर्षो रुक्मिणीपतिः।
तद्रवाकर्णतो जातो निर्घातो वैरिणां यथा ॥६४२॥
ततो लक्षं नृपान् जित्वा जरासन्धं जिनोऽमुचत्।
प्रतिविष्णुर्विष्णुनैव वध्य इत्यनुपालयन् ॥६४३॥
जातेऽथ सकले सैन्ये रणसज्जे जिनेश्वरः।
विरराम रणात् सैन्यरक्षायै केवलं स्थितः ॥६४४॥
तद्व्यथामवधूयाथ लाङ्गली धृतलाङ्गलः।
बहुशश्चूर्णयामास मुशलेन रिपुव्रजान् ॥६४५॥

---

१ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थेऽयं पाठोऽधिकः
परं ते स्मरण नाथ! कृतं मे नेमिशालिनात् ॥१॥
त्रिजगन्मान्यमद्बन्धोर्महिमानं न वेत्ति कः?।

२ पं. हीरालालदेवचन्द्रसंशोधिते ग्रन्थे इदं पद्यमधिकं दृश्यते—
ततः प्रलयकालीनसमुद्रमिव दुर्द्धरम्।
समुद्रविजयं नत्वा हरिराजिरसोऽभवत् ॥१॥

जरासन्धोऽथ रोपान्धः प्रतिकृष्ण निजं रथम् ।
अचालयच्छरासारैः कुर्वन् वैरिषु दुर्दिनम् ॥६४६॥
कृष्णवर्त्मेव कृष्णोऽपि वैरिकाष्ठेषु दुस्सहः ।
आस्पद तेजसामेक दधावे स्यन्दनस्थितः ॥६४७॥
तयोः स्यन्दनयोश्चक्रपिष्टा भूः कणशोऽभवत् ।
गतागतैश्च विश्वेऽपि प्रक्षोभो रणधुर्ययोः ॥६४८॥
आयसैरायसान्यस्त्रैर्दिव्यैर्दिव्यानि तौ मिथः ।
अस्त्राणि जघ्नतुर्वीरौ भयाद् दृष्टौ सुरैरपि ॥६४९॥
प्रक्षीणास्त्रोऽथ चक्रस्य जरासन्धोऽस्मरद् रुपा ।
तच्च वह्निकणाकीर्णं तत्पाणौ द्रुतमागमत् ॥६५०॥
गोप ! गर्व विमुच्याद्याप्याज्ञा मन्यस्व मेऽधुना ।
जीवन् पुनः स्वकर्मत्व लप्स्यसे चारणं गवाम् ॥६५१॥
न चेच्चक्रमिदं कृष्ण ! मूर्द्धानं तव भेत्स्यति ।
विब्रुवाणं जरासन्धमिति तं प्राह माधवः ॥६५२॥ (युग्मम्)
हत्वा ता गामह सत्यं पाताऽस्मि निजकर्मतः ।
मुञ्च चक्र जरासन्ध! चिरयस्यधुना कथम्? ॥६५३॥
जरासन्धोऽपि रोषेण भ्रमयित्वा विहायसि ।
चक्र मुमोच कल्पान्तवह्निवद्भीतिदायकम् ॥६५४॥
तच्च प्रदक्षिणीकृत्य कृष्णं कृष्णकरे ययौ ।
स्वमर्द्धचक्रिणं जानन् कृष्णस्तद्रिपवेऽमुचत् ॥६५५॥
चक्रकृत्तगलनाल आपतद् भूतले मगधभूपतिर्द्रुतम् ।
प्राप च प्रचुरकर्मभारितस्तुर्यनारकसखित्वमाकुल ॥६५६॥

विष्णुरेष नवमो नवमौजो बिभ्रदभ्रविशदोच्चसुकीर्त्तिः ।
उच्चरन्त इति नाकिगणा द्राक् कृष्णमूर्ध्नि ववृषुः कुसुमौघम् ।६५७।
अथो जरासन्धसुता ! समेत्य नेमुर्मुकुन्दं सहदेवमुख्याः ।
सम्भावयंस्तानपि स प्रमोदादस्थापयद् राजगृहे पुरे तु ॥६५८॥
कृष्णोऽथ वामेयजिनस्य मूर्त्तिममेयभक्तिर्यदुभिः प्रणुन्नः ।
अस्थापयत् तत्र निजां च मूर्तिं तच्छासने तच्च पुरं चकार ॥६५९।
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वबिम्बममलं सम्पूज्यसम्पूजितं
प्रीत्या यादवनायका बहुतरां भक्तिं निजे मानसे ।
संमातुं ह्यनलं भविष्णव इव स्तोत्रैः पवित्रैस्ततो
दृष्टानेकमहाप्रभावसुभगं नाथं तथैवास्तुवन् ॥६६,

પંડિત હીરાલાલ હંસરાજ પ્રકાશિત, શ્રી ધનેશ્વરસૂરિરચિત "શ્રી શત્રુંજય માહાત્મ્ય" સર્ગ ૧૨, પત્ર ૭૧૮-૭૨૩ થી ઉદ્ધૃત.

[१८]

तस्मिन् कुटुम्बमाहूय सहायं धर्मकर्मणाम् ।
सर्वेषां ज्ञातिलोकानां गौरवं कृतवानयम् ॥२८४॥
श्रीवर्धमानसूरीशसमीपे तत्र मन्त्रिणा ।
शङ्खेश्वरार्हतस्तीर्थमाहात्म्यमिति शुश्रुवे ॥२८५
चिरन्तनमिदं तीर्थं सेव्यमानं महर्षिभिः ।
सेवयाऽस्य शिवं प्रापुरनेके मुनयः पुरा ॥२८६..
जनार्दन-जरासिन्धु-सङ्ग्रामसमये पुरा ।
श्रीनेमिवचसा विष्णुतपसा च महीतलात् ॥२८७॥

प्रादुरासीत् स्वय मूर्त्तिरेपा पार्श्वजिनेशितुः ।
शाश्वतप्रतिमाप्राया तेनासौ गीयते किल ॥२८८॥ (युग्मम्)
अस्याः स्नात्रपयःसेकाज्जरोपप्लवतापिता ।
वासुदेवचमूः सर्वा जिजीव जयमाप च ॥२८९॥
अत्र शङ्खः पुराऽपूरि नेमिना परमौजसा ।
महामस्यां भुवि ख्याता तेन शङ्खेश्वराभिधा ॥२९०॥
प्रतिपर्वस्वय नागराजः पद्मावतीसखः ।
अत्रागत्य व्यधात् पूजां मूर्त्तेरस्य शिवावहाम् ॥२९१॥
ध्यानादस्या विलीयन्ते व्याधयो विपमा अपि ।
सम्पद्यन्ते मनोऽभीष्टा सम्पदश्च पदे पदे ॥२९२॥
श्रीनेमिः समवासार्षीदत्रानेकमहर्षियुग् ।
श्रीकृष्णः कारयामास चैत्यमुच्चैस्तर तथा ॥२९३॥
षण्मासीं यः सृजत्यस्मिन्नेकाग्रहृदयोऽर्चनाम् ।
लभतेऽसौ मनोऽभीष्टां फलश्रेणिमनुत्तराम् ॥२९४॥
इत्याकर्ण्य ततो मन्त्री श्रीसङ्घेन पुरस्कृतः ।
शङ्खेश्वरजिनाधीशं वन्दितु विधिना त(ग)तः ॥२९५॥
तत्र श्रीपार्श्वनाथस्य स्नात्रं कृत्वा सविस्तरम् ।
सङ्घाधिपस्य कृत्यानि सोऽतनोदखिलान्यपि ॥२९६॥
श्रीपार्श्वचैत्यमुद्धृत्य तथाऽसौ विदधे नवम् ।
तद्देवकुलिकास्वेष हेमकुम्भान्न्यवीविशत् ॥२९७॥

श्रीजिनहर्षगणिरचित ५ हीरालाल हंसराज प्रकाशित
"श्री वस्तुपालचरित्र" प्रस्ताव ७, पृ ४३९-४४० थी उद्धृत

[१९]

दशवर्षाणि कुर्वाणस्तत्पदं सम्पदां पदम् ।
तथैव विदधे दानं तेजःपालोऽर्थिनां पुनः ॥५९०॥
श्रीशङ्खेश्वरजिनाधीशं व्रजन् नन्तुं कुटुम्बयुग् ।
तेजःपालोऽगमत् स्वर्गं चन्द्रोन्मानपुरे क्रमात् ॥५९१॥
तत्र श्रीजैत्रसिंहेन गजाश्वरचनाञ्चितम् ।
सतोरणं जिनाधीशमन्दिरं मन्दरोपमम् ॥५९२॥
सरोवरं तथा धर्मशालासत्रालयद्वयम् ।
विदधे श्रेयसे तस्य मन्त्रिणो नृपशासनात् ॥५९३॥ (युग्मम्)
सर्वज्ञशासनाकाशभास्वत्यस्तं गते सति ।
वस्तुपाले महामात्ये धर्माधारधुरन्धरे ॥५९४॥
दिवस्पतिपदं प्राप्ते वर्द्धमानजिनेशितुः ।
क्रूरदोषान्धकाराणां व्याप्तिमालोक्य शासने ॥५९५॥
श्रीवर्द्धमानसूरीशा अजिह्मब्रह्मवेदिनः ।
विशेषोत्पन्नसंवेगरङ्गा निस्सङ्गवृत्तयः ॥५९६॥
वृद्धगच्छगणाधीशास्तदा संविग्नपाक्षिकाः ।
वर्धमानतपश्चक्रुराचाम्लैरेव केवलम् ॥५९७॥
(चतुर्भिः कलापकम्)

शङ्खेश्वरमहातीर्थनमस्करणपूर्वकम् ।
अस्माभिः पारणं कार्यं समाप्तौ तपसः पुनः ॥५९८॥
सङ्घलोके च सर्वस्मिन् कुर्वाणे पारणाग्रहम् ।
निरपेक्षाः शरीरेऽपि तेऽभिग्रहमिति न्यधुः ॥५९९॥ (युग्मम्)

सतङ्घास्तीर्थयात्रायै चलन्तश्च ते वर्त्मनि ।
अतीव तपसा क्रान्ता दिवं प्राप्ता समाधिना ॥६००॥

श्रीशङ्खेश्वरतीर्थेशाधिष्ठायकतया तदा ।
आसन्नसिद्धयोऽप्यासंस्तादृग् ध्यानविशेषतः ॥६०१॥

શ્રી જિનહર્ષગણિ વિરચિત, પં હીરાલાલ હંસરાજ પ્રકાશિત શ્રી વસ્તુપાલચરિત્ર" પ્રસ્તાવ ૮, પૃ ૫૧૯ થી ઉદ્ધૃત

[२०]

ततश्चन्द्रावतीं प्राप्य समं दयितया तया ।
साधर्मिकाणां वात्सल्यमतुल्यं सचिवो व्यधात् ॥ १५५ ॥

तन्निवासिजनश्रेणिं भोजनाच्छादनादिभिः ।
तथा सन्तोषयामास समं तत्रत्यभूभुजा ॥ १५६ ॥ [युग्मम्]

प्रापत् प्रह्लादनाधीश श्रीपार्श्वं प्रणिपत्य सः ।
ततः सत्यपुरे श्रीमद्वीरबिम्बनिनंसया ॥ १५७ ॥

श्रीवीरं तत्र गाङ्गेयं प्रपूज्य विधिना सुधीः ।
आर्हताना च वात्सल्यं मुनीनां पूजनं व्यधात् ॥ १५८ ॥

ततः शङ्खेश्वराधीशमभ्यर्च्य पन्नगध्वजम् ।
धवलक्कपुरं प्रापदतुच्छोत्सवपूर्वकम् ॥ १५९ ॥

શ્રી જિનહર્ષગણિરચિત, પં હીરાલાલ હંસરાજ પ્રકાશિત "શ્રી વસ્તુપાલ ચરિત્ર" પ્રસ્તાવ ૮, પૃ ૪૬૮ થી ઉદ્ધૃત.

[२१]

तस्मिन्नवसरे नागपुरे ऊकेशवंशभूः ।
सद्वृत्तः सद्गुणः श्रीमान् सुभटः साधुरार्हतः ॥६१६॥
श्रीशङ्खेश्वरजिनाधीशं नमस्कर्तुमभिग्रही ।
आयासीत् स्वकुटुम्बेन समं भोगादिवस्तुयुग् ॥६१७॥ [युग्मम्]
चौरैरुपद्रुतो मार्गे मनाग् दूनमनाः पुनः ।
श्रीपार्श्वप्रतिमां भक्त्या प्रपूज्यासौ व्यजिज्ञपत् ॥६१८॥
तव देवाधिको लोके महिमा महितोऽभितः ।
सर्वदेवप्रभाजैत्रस्त्रिदशैरपि गीयते ॥६१९॥
विश्वविश्वप्रभो! नूनं त्वं विश्वे प्रणतोऽपि च ।
कुरुषे सम्पदः सर्वाः संरुद्ध्य विपदः पुनः ॥६२०॥
नाम्नाऽपि हि विलीयन्ते व्याधयो विविधा अपि ।
सहोदरन्ति सर्वत्र चौराः क्रूरा अपि प्रभोः ॥६२१॥
जगतोऽपि जगन्नाथ! रक्षायामसि दीक्षितः ।
परं स्ववेश्मरक्षायै देव! मन्दायसे कुतः ॥६२२॥
नन्तुं भवन्तमानन्दान्ममैवागच्छतः सतः ।
तव पूजादिसामग्री लुण्टिता तस्करैः पथि ॥६२३॥
ततः कामिततीर्थत्वख्यातिर्जाता वृथा तव ।
यो गृहे लघुतां प्राप्तः स वातैर्नीयते बहिः ॥६२५॥
भक्तिमुग्धस्य तस्येति श्रुत्वा वाचो यथास्थिताः ।
तदानीमागतः सोऽपि सुरः प्रत्यक्षमब्रवीत् ॥६२५॥

अनस्त्येवास्ति निःशेषं वस्तु पूजोचितं तव ।
उपालम्भं मुधा दत्से परं भक्त्याऽर्हतोत्तम ! ॥६२६॥
तत्रागत्य क्षणे तस्मिन् सूनुस्तस्मै न्यवेदयत् ।
तद्वस्तुप्राप्तिमानन्दात् शृण्वति त्रिदशे तदा ॥६२७॥
बभाषे तं सुरं श्राद्धः किमेतद् देवपुङ्गव ! ।
स्वरूप सोऽवदत् सर्वं विदेहगमनादिकम् ॥६२८॥
तत् तत् स्थानमधिष्ठाता देवता सावधानहृद् ।
भक्तिमता मनोऽभीष्टफलानि कुरुते खलु ॥६२९॥
कृतकृत्याः शिवे प्राप्ता वीतरागा इमे जिनाः ।
स्तुतिभिर्नैव तुष्यन्ति न च रुष्यन्ति निन्दया ॥६३०॥
सोपयोगोऽनुकूलश्च तदाऽधिष्ठायकः सुरः ।
तुष्टस्तद्भक्तितो दत्ते फलं पुण्यानुसारतः ॥६३१॥
श्रीसीमन्धरसर्वज्ञसमीपे गतवानहम् ।
तदा श्रीवस्तुपालस्य ज्ञातुकामो भवस्थितिम् ॥६३२॥
तेन भोगादि सद्वस्तु हृतं चौरेण वर्त्मनि ।
इदानीमिह सम्प्राप्तस्तदानीय तवार्पयम् ॥६३३॥

શ્રી જિનહર્ષગણિરચિત, પં હીરાલાલ હંસરાજ પ્રકાશિત "શ્રી વસ્તુપાલ ચરિત્ર" પ્રસ્તાવ ૮, પૃ ૫૨૧–૫૨૩ થી ઉદ્ધૃત

[२२]

शत्रुञ्जयमहातीर्थे पुनर्यात्रां विधाय सः ।
देसलो गुरुभिः सार्धमगमत् पाटलापुरे ॥२४२॥

पुरा जरासि(स)न्धचतुर्भुजाहवे हरेर्बले वैरिविसंस्थुलेऽखिले।
श्रीनेमिनाथो नृपलक्षमेकः प्रपूर्य शङ्खं विजिगाय यत्र ।२४३।

तदा संस्थापितस्तत्र श्रीनेमिर्विष्णुना जिनः।
तं जिनं तत्र संपूज्य शङ्खेश्वरपुरं ययौ ॥२४४॥

शङ्खः श्रीनेमिनाथेन यज्जरासन्धविग्रहे।
नृपलक्षजयेऽपूरि तस्मात् शङ्खेश्वरं पुरम् ॥२४५॥

तत्पुरालङ्कृतिः श्रीमानास्ते पार्श्वजिनेश्वरः।
यश्चिरं प्राणतस्वर्गाधीश्वरेण पुराऽर्चितः ॥२४६॥

चतुःपञ्चाशल्लक्षाणि वर्षाणां प्रथमे गवि।
पूजितस्तदधीशेन भावभूषितचेतसा ॥२४७॥

लक्षाणि तत्प्रमाण्येव चन्द्रेन्द्रेणाथ पूजितः।
सूर्येन्द्रेण तत्प्रमा(नि)णि लक्षाणि परिपूजितः ॥२४८॥

पातालेऽपि च तावन्ति वर्षलक्षाणि तक्षकः।
पन्नगाधिपतिर्भक्तिसंयुतो यमपूजयत् ॥२४९॥

पातालात् प्रतिवासुदेवसमरे श्रीवासुदेवेन यः
सैन्ये मारिभयार्दिते विलसति श्रीनेमिनाथाज्ञया।
तच्छान्त्यै प्रकटीकृतोऽथ सहसा तत्स्नात्रवारिच्छटा-
संयोगेन जनोऽखिलोऽपि विदधे नीरुक् स पार्श्वः श्रिये॥२५

तत्र तीर्थे महादान-महापूजा-महाध्वजाः।
कृत्वा सर्वविधिं साधुः श्रीपार्श्वं प्रणिपत्य सः ॥२५१॥

हारिजनामनि ग्रामे गत्वा श्रीऋषभं जिनम् ।
नत्वाऽथ पत्तनपुरे परिचक्रे प्रयाणकम् ॥ २५२ ॥

ઉકેશગચ્છીય શ્રી કક્કસૂરિવિરચિત "શ્રી નાભિનન્દનજિનોદ્ધાર પ્રબંધ" ના પ્રસ્તાવ પાંચમાથી ઉદ્ધૃત

[२३]

शत्रुञ्जयगिरीन्द्रादिमहातीर्थेषु यात्रया ।
निजात्मा येन पावित्र्यं गमितः शमितापदा ॥ ७८ ॥
त्रयोदशमयात्रायां ससङ्घः सचिवेश्वरः ।
शत्रुञ्जयगिरौ दृष्टे जानन् वपुरपाटवम् ॥ ७९ ॥
गिरिवर्धापनस्तोत्रश्रीसङ्घसत्क्रियादिभिः ।
यत्र स्थाने स्थितः पूर्णीकुर्वन् यात्रामहोत्सवम् ॥ ८० ॥
पूर्णायुरभवन्मन्त्री शुभध्यानपरायणः ।
तदङ्के वालिकग्राम इत्याख्यमवनीतले ॥ ८१ ॥
[त्रिभिर्विशेषकम्]

वसुसेवधिनेत्रेन्दुवर्षे यस्मिन् दिवं गते ।
आचामाम्लतपश्चक्रे वैराग्यात् सूरिभिः क्षणात् ॥ ८२ ॥
वर्धमानतपो नाम श्रीवर्धमानसूरिभिः ।
अप्रमादिभिराग्राहि कुर्वद्भिरित्यभिग्रहम् ॥ ८३ ॥
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वार्हत्प्रतिमानत्य कामदम् ।
मया पारणकं कार्यं पूर्णे तपसि निश्चितम् ॥ ८४ ॥
जाते तपसि ते चेलुर्वन्दितु देवमादरात् ।
पथश्रान्तास्त्वपार्ताश्च न्यषीदन्त तरोरधः ॥ ८५ ॥

देवध्यानपरास्ते चानशनेन दिवं गताः ।
शङ्खेश्वरजिनाधीशाधिष्ठायकसुरोऽभवत् ॥ ८६ ॥

શ્રી ચન્દ્રહંસગણિવિરચિત " ઉપદેશકલ્પવલ્લી " પલ્લવ ૨૫, પત્ર ૨૨૯ થી ઉદ્ધૃત.

[२४]

देशे पुनस्तत्र समस्ति शङ्खेश्वरोऽन्तिकस्थायुकनागनाथः ।
धात्रा धरित्र्यां जगदिष्टसिद्ध्यै मेरोरिवादाय सुरद्रुरस्तः ॥३१॥
विद्याधरेन्द्रौ विनमिर्नमिश्च यद्बिम्बमभ्यर्चयतः स्म पूर्वम् ।
स्वर्गे ततोऽपूजि विडौजसा यत् स्वधाम्न एव स्पृहयेव सिद्धेः॥३२॥
तेनाथ मुक्तं गिरिनारिशृङ्गेऽधिगम्य माणिक्यमिवामराणाम् ।
नीत्वात्मधाम्नोर्विधुपद्मपाणी यदार्चतां निर्वृतिमीहमानौ ॥३३॥
ताभ्यां ततः स्थापितमुज्जयन्ते पार्श्वं स्वसर्वस्वमिवावसाय ।
आखण्डलः कुण्डलिनां क्रमेण सभाजनायानयदात्मधाम्नि ॥३४॥
गिराऽथ नेमेररविन्दनाभिरुपास्य पद्मामियमष्टमेन ।
आनाययत् तेन जिनं तमात्मद्विषज्जयं मूर्तिमिवाश्रयन्तम् ॥३५॥
ततो जरा येन यदूद्वहानां न्यवारि वारा स्नपनोद्भवेन ।
बाणस्य कुष्टं वपुषस्त्विषेव राजीविनीजीवितवल्लभेन ॥३६॥
यत्रार्हताऽध्मायि निजध्वजिन्यास्त्राणाय कम्बुर्भ्रमता समन्तात् ।
तत्राच्युतेनारिजयप्रशस्तिरिवात्मनः शङ्खपुरं न्यधायि ॥३७॥
वसुन्धराया इव वैजयन्तं निर्माप्य चैत्यं सुरगोत्रमित्रम् ।
निवेशयामास सुवर्णविन्दुरानन्दसान्द्रोऽत्र जिनेन्द्रबिम्बम् ॥३८॥

स्वकारितेश्चाचलचारुचैत्ये निवेशितः सज्जनमन्त्रिणा यः ।
स रोपितः स्वःशिखरीव सौधाङ्गणेऽस्य जज्ञेऽखिलसिद्धिदायी॥३९
निःस्वादिवैश्वर्यमनाप्य झंझूपुरार्कनो दुर्जनशल्यभूमान् ।
रूप यतः स्वारमिवाप्य देवसद्मेव यच्चैत्यमचीकरच्च ॥४०॥
पद्मावतीप्राणपतिः प्रसूनाशनी भविष्णुश्चरणारविन्दे ।
तन्तन्यते यन्महिमानमुर्व्यां सरोजसौरभ्यमिवाहिकान्तः ॥४१॥
यो ध्वसतेऽष्टापि दरान्नराणां व्यालान्ववायानिव वैनतेयः ।
श्येगयालुः पुनरष्टसिद्धीः प्रणेमुषां यः कुरुते कृपालुः ॥४२॥
ऊर्जस्वलत्वं कलयन् कलौ यो निधिर्महिम्ना महसामिवांशुः ।
नागर्ति शङ्खेश्वरपार्श्वनाथः श्रेयःपुरीमस्थितपान्थसार्थः॥४३॥

" श्रीहीरसौभाग्य महाकाव्य " सर्ग १ थी उद्धृत

अपूपुजत् त्वा विनमिर्नमिश्च वैताढ्यशैले वृषभेशकाले ।
सौधर्मकल्पे सुरनायकेन त्वं पूजितो भूरितरं च कालम् ॥१॥
आराधितस्त्वं समय कियन्तं चान्द्रे विमाने किल भानवेऽपि ।
पद्मावतीदेवतया च नागाधिपेन देवावसरेऽर्चितस्त्वम् ॥२॥
यदा जरासन्धप्रयुक्तविद्याबलेन जातं स्वबल जरार्तम् ।
तदा मुदा नेमिगिरा मुरारिः पातालतस्त्वा तपसा निनाय ॥३॥
तव प्रणोस्नात्रजलेन सिक्त रागैर्विमुक्त कटकं बभूव ।
सम्थापित तीर्थमिदं तदानीं शङ्खेश्वराग यं यदुपुङ्गवेन ॥४॥
तथा कथञ्चित् तव चैत्यमत्र श्रीकृष्णराजो रचयाञ्चकार ।
स द्वारकास्थोऽपि यथा भवन्त ननाम नित्य किल समभावम्॥५॥

श्रीविक्रमान्मन्मथवाणमेरुमहेशतुल्ये समये व्यतीते ।
त्वं श्रेष्ठिना सज्जननामकेन निवेशितः सर्वसमृद्धिदोऽभूः ॥६
झंझूपुरे सूर्यपुरोऽनवाप्तं त्वत्तोऽधिगम्याङ्गमनङ्गरूपम् ।
अचीकरद् दुर्जनशल्यभूपो विमानतुल्यं तव देवचैत्यम् ॥७

"श्री हीरसौभाग्य महाकाव्य" प्रथम सर्गना ४० मा श्लोकनी टीकाना श्लोको.

[२५]

अथ (श्री विजयसेनसूरि) गुरूपदेशाद् यत्र जीर्णोद्धारा जातास्तदाह—

क्रीडाऽऽश्रये जयश्रीणां श्रीमच्छत्रुञ्जये गिरौ ।
उत्तुङ्गशृङ्गे तारङ्गे श्रीविद्यानगरे पुनः ॥ ५९ ॥
पुरे राणपुरे प्रौढेऽप्यारासणपुरे पुनः ।
पत्तनादिषु नगरेष्वपि शङ्खेश्वरे पुरे ॥ ६० ॥
श्रीसूरीन्द्रोपदेशेन सन्निवेशेन सम्पदाम् ।
जाता जगज्जनोद्धारा जीर्णोद्धारा अनेकशः ॥ ६१ ॥

[त्रिभिर्विशेषकम्]

तट्टीका—जयश्रीणां क्रीडाऽऽश्रये केलीगृहे, श्रीशत्रुञ्जये, पुनः, तारङ्गे, किं० उत्तुङ्गश्रृङ्गे उच्चशिखरे, पुनः श्रीविद्यानगरे इलादुर्गाधीश्वरस्य वैषम्ये सति वसतिस्थानीये ॥ ५९ ॥ पुनः, राणपुरे पुरे धरणचतुर्मुखविहारभूषिते, अपि पुनः, आरासणपुरे श्रीविमलमन्त्रिकारितप्रासादेषु, पुनः, पत्तनादिषु नगरेषु

श्रीपञ्चासरपार्श्वनाथ–श्रीनारङ्गपुरीयपार्श्वनाथादिप्रासादानां, पुनः, शङ्खेश्वरग्रामे च श्रीपार्श्वनाथस्य मूलतोऽपि नवीनशिखरबद्धप्रासादनिर्मापणम् ॥६०॥ सम्पदां सन्निवेशेन स्थानेन श्रीसूरीन्द्रस्य उपदेशेन इत्यादयोऽनेकशो जीर्णोद्धाराः, किं०, जगज्जनानामुद्धारो येभ्यस्ते, जाता अभूवन्, इति त्रिभिर्विशेषकम् ॥ ६१ ॥

"શ્રી વિજયપ્રશસ્તિ મહાકાવ્ય" સર્ગ ૨૧, પૃ ૬૯૦થી ઉદ્ધૃત.

[२६]

ये जन्तवः स्तवपरास्तव विश्वनाथ !
शङ्खेश्वरे सुखमय समयं नयन्ति ।
ते मातुरातुरख न हि गर्भवास–
क्लेशं विशन्ति मनुजा ननु जातमोक्षाः ॥ ७ ॥

શ્રી આલ્હાદમન્ત્રી કૃત "શ્રી પાર્શ્વનાથસ્તોત્ર" શ્રી ચતુરવિજયજી મ સપાદિત "જૈન સ્તોત્ર સન્દોહ" ભા ૨ પૃ ૧૯૩ થી ઉદ્ધૃત.

[२७]

इहास्ति शङ्खेश्वरतीर्थमद्भुतसनायक पार्श्वजिनाभिभूभुजा।
भुजङ्गमाना यमुपप्लवे भजन् नतेन मूर्ध्ना हरिरग्रहीदपः ॥१९॥
श्रियस शङ्खेश्वरपार्श्वतीर्थकृद् दधेऽर्थितार्थप्रथनाद् मरुत्तरोः
अचूचुरच्चैत्यमचर्व्यं चारुता सुमेरुशृङ्गस्य तदा तदासनम् ॥२०॥

"દેવાનન્દાભ્યુદય મહાકાવ્ય" (સિ० ગ્ર०) સર્ગ–૧ થી ઉદ્ધૃત.

[२८]

जयतु विजयलक्ष्म्या पार्श्वविश्वैकभास्वान्
अभिमतसुरशाखी सैष शङ्खेश्वरार्च्यः ।
जयतु विजयदेवश्रीगुरोः पट्टलक्ष्मी-
प्रभुरिह विजयादिः श्रीप्रभः सूरिशक्रः ॥ ७९ ॥

"દેવાનન્દાભ્યુદય કાવ્ય," (સિં૦ ગ્ર૦) પ્રશસ્તિથી ઉદ્ધૃત

[२९]

जयति नमदनेकाखण्डलश्रेणिमौलि-
प्रगटमणिमयूखोद्योतिपादारविन्दः ।
भुवनविदितनामा ध्येय'शङ्खेश्वरो'ऽयं
दुरितहरणपार्श्वः पार्श्वनाथः प्रसिद्धः ॥ २ ॥

" શ્રી જૈન સ્તોત્ર સન્દોહ " ભા. ૨ (શ્રી. ચતુરવિજયજી મ સંપાદિત) પૃ૦ ૯૧ થી ઉદ્ધૃત.

[३०]

नत्वाऽर्हन्तं पार्श्वभास्वद्रूपं शङ्खेश्वरस्थितम् ।
श्रीश्राद्धप्रदनात् सिंहे धर्मलाभः प्रतन्यते ॥ १ ॥
श्रीकेशवकृतार्चस्य श्रीपार्श्वस्य प्रभावतः ।
प्रभासभाजनानन्दहेतुरत्रास्तु वस्तुतः ॥ २ ॥

" ઉદયદીપિકા "–આરંભ દેવાનન્દાભ્યુદય કાવ્ય. પ્રસ્તાવના પૃ. થી ઉદ્ધૃત.

[३१]

मन्त्रिणि दिव गते श्रीवर्द्धमानसूरयो वैराग्यादा-चाम्लवर्धमानतपः कर्त्तु मारेभुः । मृत्वा शङ्खेश्वराधिष्ठायकनया जाताः । तैर्मन्त्रिणो गतिर्विलोकिता पर न ज्ञाता।

"પ્રબન્ધકોશ" અંતર્ગત "વસ્તુપાલ પ્રબન્ધ" (સિં० ગ્ર०)—પૃ० ૧૨૮ થી ઉદ્ધૃત

[३२]

अथ मन्त्रिणि दिव गते श्रीवर्द्धमानसूरयो वैराग्यादाचाम्लवर्द्धमान तपः कर्त्तु मारेभिरे। श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाभिग्रहं च जगृहुः । यत्तपसि सपूर्णे नमस्कृत्य पारणक करिष्यामः।सम्पूर्णे जाते देवं नन्तु प्रस्थिताः। मार्गे श्रान्तास्तृपिता एकस्य तरोस्तले देवं नमस्कृत्यानशनाद् विनष्टाः। शङ्खेश्वरेऽधिष्ठायको जातः ।

"પુરાતન પ્રબન્ધ સગ્રહ" અન્તર્ગત "વસ્તુપાલ તેજપાલ પ્રબન્ધ" (સિં० ગ્ર०) પૃ ૬૮ થી ઉદ્ધૃત

[३३]

अथ रात्रौ जरासन्धो यादवान् दुर्जयान् विज्ञाय पूर्वसाधितां विद्या संस्मृत्य यादवसैन्ये जरां मुमोच । सा जरा नेमिं राम कृष्ण च इत्येतान् वीरान् पुरुषान् मुक्त्वा अन्यत् सर्व चतुरङ्गमपि यादवसैन्यं कालरात्रिरिवाग्रसत्। तयाऽऽक्रान्ता गजाश्व-वाहन-भटादयः सर्वेऽपि नष्टचेतनाः श्वासमात्रानुमे-

-यजीविता अभूवन्। ततः प्रभाते कृष्णो निजसेनां तथाविधां दृष्ट्वा किञ्चित् खेदव्यग्रमना अरिष्टनेमिं प्रति इति प्राह अहो! भ्रातः! किमयमस्मत्सैन्ये अकाले क्षयकालः समुपस्थितः सैनिका ह्येते सन्तोऽप्यसन्त इवाभवन्। रामस्तु गदाऽऽघातैः पीडितो वर्तते। इदानीं तु केवलमावां द्वौ कुशलिनौ स्वः। एष शत्रुस्तु छलप्रियो निःशेषसैन्ययुक्तश्च, सोऽस्माकं बलं निहन्तुं तत्परोऽस्ति। किञ्च तव बलस्याग्रे सर्वेऽपि सुरासुरेश्वरास्तृणायन्ते तत्रास्य बलं कियन्मात्रम्? परं यावत् त्वं चित्ते न धारयसि तावदेवास्य बलं विद्यते। त्वयि समुद्यते तु सिंहाग्रे जम्बूकवत् स्थातुमशक्नोति (न शक्नोति)। तत इदानीं तव साहाय्यं कर्तुं युज्यते एव। इति श्रुत्वा श्रीनेमीश्वरोऽवधिना विलोक्य कृष्णं प्राह, शृणु हरे! जरासन्धस्तव पराक्रमेण पराभूतोऽन्योपायं अपश्यन् सैन्ये जरां मुमोच। तद्वशात् सर्वेऽपि ते ईदृशीमवस्थां प्राप्ताः। यद्यपि एक एव त्वं जरासन्धक्षयं कर्तुं समर्थस्तथा एतेऽपि जराग्रस्ताः सैनिका उपायं विना प्राणान् मोक्ष्यन्ति। ततस्तेषां सज्जीकरणोपायं शृणु, तथा हि—पाताले धरणेन्द्रस्य देवताऽऽलये भविष्यतः श्रीपार्श्वनाथस्य प्रतिमाऽस्ति। त्रिभिरुपवासैर्धरणेन्द्रमाराध्य तां प्रतिमां याचस्व। स च तुष्टस्तां दास्यति। तस्याः स्नात्रजलेनाभिषेके कृते एतत् सैन्यं सज्जं भविष्यति। ततः कृष्णः प्राह, त्रीणि दिनानि मयि ध्याननिष्ठे सति सैन्यरक्षां कः करिष्यति? तदा निःसङ्गोऽपि श्रीनेमिर्व्यवहारं पुरस्कृत्य दिनत्रयं यावत् सैन्यरक्षां स्वयमङ्गीचकार। ततः कृष्णोऽपि

हृष्टचित्तः सन् उपवासत्रयं कृत्वा एकान्ते ध्यानपरस्तस्थौ। इतो जरासन्धो यादवसैन्य विह्वल ज्ञात्वा चतुरङ्गसेनां लात्वा अद्यायादव-पाण्डवा पृथ्वीं विधास्ये इति वाञ्छन् समाययौ। अथ श्रीनेमेरादेशात् मातलिः स्वसैन्यस्य पृष्ठे रथं भ्रामयामास। तस्य निर्घोषशब्देन जरासन्धसैन्य निश्चेष्टमिव बभूव। ततः प्रभुर्विश्वक्षोभकर शङ्खनादं चकार। ततः शक्रेण दत्त धनुः समारोप्य टङ्कारमकरोत्। ततः क्षणात् वाणवृष्टिभिः समग्रं समराङ्गणमपूरयत्। ततस्तस्य रथावर्त्त वाणवर्ष च भेत्तुमसमर्था जरासन्धपक्षराजानो रणे साक्षिण इव दूरे तस्थुः। ततः स्वामी करुणैकजलधिः केषाञ्चित् ध्वजं केषाञ्चित् कवचं धनुस्तूणीरादीन् चिच्छेद। न च कस्यापि प्राणान् जहार। इतः कृष्णस्य ध्यानासक्तस्य तृतीयदिवसे प्रभुपूजान्तरे स्थिता पद्मावती प्रकटीबभूव। कृष्णोऽपि देवतापरिवृतां तां दृष्ट्वा भक्त्या प्रणम्य स्तुतिपूर्वकमिति प्राह।

"धन्योऽद्याह कृतार्थोऽस्मि पवित्रोऽद्यास्मि पावने।
अद्य मे सफलाः कामा यदभूत् तव दर्शनम् ॥ १ ॥
वर्णयामि कियद् देवि! वैभवं ते स्वजिह्वया।
शक्रादयोऽपि यद् वक्तुं शक्ता नो विबुधाधिपाः ॥२॥"

इत्यादिवाक्यैः प्रसन्ना सा प्राह—हे कृष्ण! किमर्थमहं स्मृताऽस्मि? यत् कार्यं भवति तत् कथ्यतामिति। ततः कृष्णः प्राह, हे देवि! यदि त्वं तुष्टाऽसि, तर्हि यत्र ते देवालये श्रीपार्श्वनाथस्य बिम्बमस्ति तद् देहि। येन तस्य स्नात्रजलेना-

भिषिच्य जराग्रस्तमेतत् सैन्यमुज्जीवयामीति। ततो देवी प्राह, हे कृष्ण ! श्रीनेमिरेव जगतो रक्षायां समर्थः। स्वामी जगत्प्रभुः जगद्गुरुर्जगत्पूज्यो जगदेकवीरः, सर्वसुरासुरवन्दितः, तस्याग्रे का जरा? को जरासन्धः? कियन्मात्रं च सर्वेऽपि सुरासुराः? तस्याज्ञां प्राप्याहमेव जरासन्धं ससैन्यं बद्ध्वा तवाग्रे मुञ्चामि अथवा यद्यद् वाञ्छसि तत्तत् तवेप्सितं करोमि । ततः कृष्णः प्राह, हे देवि ! त्वयि तुष्टायां सर्वमप्येतत् सुलभं, परं मया श्रीनेमेरादेशात् त्वमाराधिताऽसि। त्रिजगद्विख्यातमाहात्म्यस्य श्रीनेमेः पौरुषं जगति को न जानाति? परं तथा कृते सत्य-स्माकं पौरुषं अफलं भवति । ततः प्रसादं कृत्वा प्रतिमामेव अर्पय, यथाऽहं स्वयमेव शत्रून् निराकरोमि। इति कृष्णाग्रहात् पद्मावती दिव्यशक्त्या तां प्रतिमां तत्रानीय कृष्णाय दत्वा स्वस्थानं जगाम। अथ कृष्णः समुल्लसन्मनाः तस्याः प्रतिमायाः स्नात्र-पूजादिभक्तिं कृत्वा स्नात्रजलेन सर्वसैन्यमभ्यषिञ्चत्।

तज्जलस्पर्शनादेव पुनर्नवावतारमिव लब्धचैतन्यं सैन्यं समुत्तस्थौ। ततः प्रलयकालीनसमुद्रमिव दुर्द्धरं समुद्रविजयं प्रणम्य सहर्षः कृष्णः पाञ्चजन्यशङ्खस्य नादमकरोत् । तच्छब्द-श्रवणात् जरासन्धस्य सैन्ये महान् निर्घातोऽभवत् । ततो भगवान् अरिष्टनेमिर्लक्षशो नृपाणां गर्वापहारं विधाय 'प्रतिवा-सुदेवस्तु वासुदेवस्यैव वध्य' इति जरासन्धं जीवितं मुक्त्वा दिनत्रयं सैन्यरक्षां कृत्वा सैन्ये सज्जे जाते रणात् न्यवर्त्तत। अथ बलभद्रोऽपि महारव्यथामवधूय सज्जीभूतः सन् मुशलास्त्रेण

सहस्रशः शत्रुभटान् अचूर्णयत् । अथ जरासन्धोऽपि रोषान्धः सन् कृष्ण प्रति रथमचालयत् । कृष्णोऽपि वैरिवनदावाग्निरिव प्रबलप्रतापः संमुखं रथं प्रेरयामास । ततस्तयो रथचक्रैः क्षिप्ता भूमिर्विश्वभङ्गभ्रमं जनयामास । ततः शस्त्रैः शस्त्राणि दिव्यास्त्रैर्दिव्यास्त्राणि प्रहरन्तौ तौ वीरशौण्डीरौ उदयाचलास्ताचलाविव आस्फलताम् । ततश्चिर युध्यमानो जरासन्धः प्रक्षीणसर्वास्त्रः क्रोधारुणो भूत्वा चक्रं स्मरति स्म । ततो वह्निकणान् विमुञ्चत् चक्रं तस्य हस्ते आजगाम । ततोऽतिरोपाज्जरासन्धः कृष्णं प्रति प्राह, रे रे गोप ! अद्यापि गर्वं त्यक्त्वा ममाज्ञां मन्यस्व । जीवन् सन् पुनर्गोपालनलक्षणेन स्वकुलकर्मणा वृत्तिं करिष्यसि, नो चेत् इद चक्रं तव शिरो लुनिष्यते, इदं प्रलपन्तं जरासन्धं कृष्णः प्राह, हे जरासन्ध ! त्वया सत्यमुक्तं यतो गोशब्देन पृथ्वी उच्यते, तस्याः पालनमेव अस्माकंकुलकर्म ततस्त्वां हत्वा अहं जीवन् पृथ्वीपालनरूपं स्वकुलकर्म समाचरन् वर्तिष्ये । ततश्चक्रं मुञ्च विलम्बं किं करोषि ? इति श्रुत्वा जरासन्धोऽपि रोषात् तच्चक्रं भ्रमयित्वा कृष्णं प्रति मुमोच । ततस्तच्चक्रं वेगात् कृष्णं प्रदक्षणीकृत्य कृष्णस्यैव हस्तोपरि अतिष्ठत् । ततः कृष्णोऽपि स्वस्य वासुदेवत्वं निश्चित्य तच्चक्र करे कृत्वा जरासन्धं प्रति मुमोच । तदपि रणरणत्कार कुर्वत् तत्र गत्वा जरासन्धस्य गलनालं चिच्छेद । तच्चक्राहतो मगधेशो मृत्वा चतुर्थं नरकं प्राप । तत आकाशे "जय जय कृष्ण ! नवमवासुदेव ! चिरकालं त्रिख-

पुरारासण – विद्यानगरादिषु जीर्णोद्धारान् पुण्योपदेशद्वारा कारापयन्तः ।

'પટ્ટાવલી સમુચ્ચય', પ્રથમ ભાગ અન્તર્ગત 'શ્રી તપાગણપતિ-ગુણપદ્ધતિ,' પૃ. ૮૧-૮૨થી ઉદ્ધૃત. (શ્રી વિજયદેવમાહાત્મ્ય" પ્રથમ ભાગ પરિશિષ્ટ પૃ. ૧૩૦માં પણ આ પાઠ આપ્યો છે.)

[३७]

स्तम्भतीर्थे श्रीविजयदेवसूरीणां सूरिपदं दत्वा पुनर्वर्षद्वयान्ते १६५८ वर्षे पत्तने गच्छानुज्ञां नन्दिं च कृत्वा श्रीशङ्खेश्वरतीर्थयात्रायै समेतान् श्रीआचार्यसंयुतान् श्रीपूज्यान् द्वादशशत–शकटसङ्कटः सप्तशतीकरभतुरगोद्भटानेकसुभटविकटः सङ्घपतिहेमराजसङ्घो मरुस्थलीतःशत्रुञ्जययात्रार्थं व्रजन् महोत्सवेन प्राणमत् । ... . रैवतादियात्रापूर्वं नवीननगरे ज्येष्ठस्थितिं स्थित्वा श्रीजामनामकं नृपं धर्मोपदेशतः तुष्टं कृत्वा ततः चलन्तः श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वं प्रणम्य राजनगरे चतुर्मासीं बह्वाडम्बरविशिष्टां प्रतिष्ठाचतुष्टयीं च चक्रुः ।

'પટ્ટાવલિસમુચ્ચય,' પ્રથમ ભાગ અન્તર્ગત 'શ્રી તપાગણપતિ-ગુણપદ્ધતિ' પૃ. ૮૧ થી ઉદ્ધૃત. (શ્રી વિજયદેવમાહાત્મ્ય, પ્રથમ ભાગ, પરિશિષ્ટ પૃ. ૧૩૦માં પણ આ પાઠ આપ્યો છે.)

[३८]

श्रूयतेऽपि जरासन्धमुक्तजरयोपद्रुतं स्वसैन्यं श्रीनेमिगिरा कृष्णेनाराध्य(द्ध)नागेन्द्रात् पातालस्थश्रीपार्श्वप्रतिमां शङ्खपुरे (पुरसमीपे) आनाय्य तत्स्नपनाम्बुना पटूचक्रे ।

श्री रत्नशेखरसूरि विरचित श्राद्धविधि, प्रथमप्रकाश पत्र ६० जैन आत्मानन्द सभा प्रकाशित)थी उद्धृत

[३९]

ततो विलक्षो मगधेश्वरः कुन्तखड्गतोमरादिप्रहरणैरभेद्यान् शत्रून् ज्ञात्वा पूर्वसाधितां स्वसिद्धां जरासुरसुन्दरीं स्मृत्वा यादवसैन्यहननाय रात्रावमुञ्चत् । जरासन्धेन मुक्ता सा जरा-सुन्दरी देवी रामं हरिं नेमिं च विना सकलसैन्यादिष्वपरा कालरात्रिरिव प्रससार । तया जरादेव्या स्वैरं विजृम्भमाणया सा चमूः सर्वथा भ्रष्टचैतन्याऽपीपद्धुच्छ्वासमात्राऽभूत्। अथ प्रातः प्रबुद्धो विष्णुस्तद् निजं सैन्य तथाविधं दृष्ट्वैपद् म्लाना-[illegible] प्रोवाच–हे बन्धो ! किमिदं जातम् ? तव पश्यतो ममैतत् सैन्य मूर्च्छितमिव दृश्यते। स्वामिना श्रीनेमिना कृष्ण-वाक्यं श्रुत्वाऽवधिज्ञानं प्रयुक्तम् , तेन ज्ञानेन जरासुरसुन्दरी-चेष्टितं ज्ञातम् । तज्ज्ञात्वा स्वामिनोक्तम्–हे हरे । तव सैन्यं जरारूपया जरादेव्या ग्रस्तं वर्तते । हरिणोक्तम्–अथ किं कर्त-व्यम् ? स्वामिनोक्तम्–शृणु हे हरे ! पाताले धरणेन्द्रस्य देव-ताऽऽलये महिमाऽधिका भविष्यत्पार्श्वनाथस्य त्रयोविंशतितम-जिनस्य प्रतिमा विद्यते । अतस्त्वं त्रिभिरुपवासैस्त धरणेन्द्र-माराध्य ता प्रतिमा याचस्व । स तु आराधितो भवत्प्रार्थितं पार्श्वबिम्ब दास्यति । तस्य पादाम्बुजस्नात्रपयसा सिक्तं तवेदं सैन्यं क्रमाद् मोहमुज्झित्वोत्थास्यति । पुनः श्रीनेमिं प्रति हरि-रुवाच–हे बन्धो! दिनत्रयं यावद् मयि ध्याननिरते, एनां सेनां

कः पास्यति ?। जिनोऽप्याह—हे हरे! तावत्कालं शत्रुसङ्कटा तव सेनारक्षकोऽहं भविष्यामि, त्वं निश्चिन्तो भव। तज्जिनवच श्रुत्वा हर्षोत्कर्षितमानसो हरिरष्टमेन तपसा पौषधागारे पौषं विधाय ध्यानतत्परो धरणेन्द्रं तोषयति स्म। अथ प्रातर्जरासन्धं हर्षपूरितमानसो जराग्रस्तं हरिसैन्यं ज्ञात्वा चतुरङ्गचमूयुक्तो बाण वृष्टिं वितन्वानो यादवान् यावद् हन्तुं दधाव तावद् नेमिनिदेशा दिन्द्रप्रेषितो मातलिर्नेमिरथसारथिर्यादवसैन्यपरितश्चतुर्दिक्षु संव र्तकसमीरण इव स्वैरं नेमिस्यन्दनं भ्रामयामास। स्यन्दनस्थ स्वाम्यपि शीघ्रं सङ्ख्याऽतिगान् शरान् सर्वतोऽप्युच्चैर्मुमोच, तां स्वामिप्रेषितां बाणधोरणीं दृष्ट्वा जरासन्धसम्बधिनो राजा स्तद्रणे साक्षिण इव दूरे तस्थुः। अथ सदयोऽरिष्टनेमिर्वाणै केषाञ्चित् कवचानि चिच्छेद, केषाञ्चित् मुकुट—ध्वज—सायका दींश्च, सदयत्वाद् न पुनः प्राणांश्चिच्छेद। इतो ध्याननिलीनस्य नारायणस्य तृतीयेऽह्नि प्रभापुञ्जान्तरस्थिता धरणेन्द्रानुज्ञया धरणप्रिया पद्मावती प्रगटीबभूव। तां पद्मावतीं सुरीगणसम न्वितां समालोक्य पादौ प्रणम्य नारायणः स्तुतिपूर्वमिदं प्राह। यथा—"धन्योऽद्याहं कृतार्थोऽस्मि पवित्रोऽद्यास्मि पावने!।

अद्य मे सफलाः कामा यदभूद् दर्शनं तव ॥१॥

वर्णयामि कियद् देवि! वैभवं ते स्वजिह्वया।

शक्रादयोऽपि यद् वक्तुं शक्ता नो विबुधाधिपाः" ॥२॥

इति नारायणभक्तिवचःप्रीता परमेश्वरी हरिं प्रत्याह हे हरे! यत्कृते त्वया मत्पतिः संस्मृतः तत् कार्यं ब्रूहि, यथाऽहं

तवेप्सितं शीघ्रं संपादयामि। देव्योक्तं श्रुत्वा हरिरुवाच—हे भगवति पद्म! यदि तुष्टाऽसि तर्हि तव भवनस्थितमद्भुतं पार्श्वार्हद्बिम्बं मह्य देहि, यथैतज्जरया ग्रस्त मम सैन्य तत्स्नात्रवारिभिः सज्जीकरोमि। हरिणोक्त श्रुत्वा पुनः पद्मावती प्राह—हे हरे! सा पार्श्वप्रतिमाऽत्र नायाति, ता विनैवाह भवत्सैन्यं सचैतन्यं करिष्ये। पुनर्जरासन्धं ससैनिकं बद्ध्वा क्षणादेव तव पुरतः समानयामीत्यादि यद् यद् भवदीप्सित वदसि तत् सर्वं क्षणादेव संपादयामि, न पुनः पार्श्वप्रतिमा समानेतुमह समुत्सहे। तत् श्रुत्वा पुनः कृष्णोऽवदत्—हे देवि! त्वयैतत् सकलं भवति, परंत्वत्र कृतेऽस्माकं किञ्चित् पौरुषं न, केवलं जनापवादो भवेत्, यद् देवतया सर्वं संहारादि कृतम्। अतो यदि प्रसन्नाऽसि तर्हि मे पार्श्वप्रतिमा देहि। यथाऽहं भवत्प्रसादेन स्वयमेव रणे रिपून् हन्मि। विष्णोरत्याग्रहतो भक्त्या च तुष्टा पद्मावती पार्श्वप्रतिमा समानीय दत्वा स्वस्थानमगमत्।

अथाच्युतः श्रीपार्श्वप्रतिमाऽर्चा कृत्वा स्नात्रजल लात्वा समग्रसैन्यमसिञ्चत्। तेन जलेन सिक्त सैन्यं पुनः सुप्तोत्थितमिव तथैवोत्तस्थौ। तदुत्थित सैन्य सज्जीभूत दृष्ट्वा सहर्षोत्कर्षमानसो रुक्मिणीपतिः परबलत्रासकरं स्वबलबलकरं पाञ्चजन्य शङ्ख दध्मौ। तेन त्रासितं रिपुबलं, मुदित च यादवसैन्यम्।

× × ×

इत्यादिवचनैस्तोपिताः सहदेवादयो जरासन्धपुत्राः स्वस्व कार्यकरणायोद्यता अभूवन्। अथ केशवो लब्धजयः श्रीपार्श्व-

पूजाकृते जयभूम्यां शङ्खेश्वरं नाम नगरं निवेशयामास । यतः—

" कृष्णोऽथ वामेयजिनस्य मूर्त्तिममेयभक्तिर्यदुभिः प्रणुन्नः ।
अस्थापयत् तत्र निजां च मूर्त्तिं तच्छासने तच्च पुरं चकार" ॥

પં. શ્રી દેવવિજયગણિવિરચિત ગદ્ય પાંડવચરિત્ર, સર્ગ ૧૪
પૃ. ૪૦૩–૪૦૯ (પુરુષોત્તમ ગીગાભાઈ ભાવનગર પ્રકાશિત)થી ઉદ્ધૃત

[४०]

इतश्च पूर्णिमापक्षोद्द्योतकारी महामतिः ।
श्रीमान् परमदेवाख्यः सूरिर्भाति तपोनिधिः ॥१॥
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वस्यादेशमासाद्य यः कृती ।
आचाम्लवर्द्धमानाख्यं निर्विघ्नं विदधे तपः ॥२॥
अर्वोषशतवर्षेषु द्व्यधिकेषु च विक्रमात् [१३०२] ।
मार्गशीर्षस्य शुक्लायां पञ्चम्यां श्रवणे च भे ॥३॥
कटपद्राभिधे ग्रामे देवपालस्य वेश्मनि ।
आचाम्लतपसश्चक्रे पारणं यः शुभाशयः ॥४॥ (युग्मम्
प्रबोधं सप्तयक्षाणां सङ्घविघ्नविधायिनाम् ।
शङ्खेशपार्श्वभवने यश्चकार कृपापरः ॥५॥
तस्यैवाराधनं कृत्वा चारित्रश्रीविभूषितः ।
राज्ञो दुर्ज्जनशल्यस्य कुष्टरोगं जहार यः ॥६॥
भूपो दुर्ज्जनशल्योऽपि यस्यादेशमवाप्य सः ।
शङ्खेशपार्श्वदेवस्य समुदध्रे च मन्दिरम् ॥७॥

શ્રી સર્વાણંદસૂરિ રચિત 'જગડૂચરિત' મહાકાવ્ય, સર્ગ ૬ થી ઉદ્ધૃત

૩ ગુજરાતી-હિંદી વિભાગ

શલોકાઓ

[૪૧]*

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો શલોકો

માત ભુવનેશ્વરી ભુવનમા સાચી, જેહની જગતમા કીરતિ જાચી,
દેવી પદ્માવતી ધરણેંદ્ર ગણી, આપો શુભ મતિ સેવક જાણી (૧)
પાસ સંખેશ્વર કેરો શલોકો, મન ધરીને સાભલજો લોકો,
દેશ વઢીયાર માંહિ જે કહ્યો, કલિકાલ માંહિ જાલમ પ્રગટયો (૨)
જરાસધને જાદવ વઢીયા, બાધી મોરચા દલ બેહુ લડીયા,
પડે સુભટ ને ફોજુ મરડાય, કાયર કેતા તિહા નાશીને જાય (૩)
ગગ સિંધુયે સરણાઈ વાજે, સુણી સુભટને શૂરાતન જાગે,
થાયે જુદ્ધ ને કોઈ ન થાકે, ત્યારે જરાસધ છલ એક તાકે (૪)
છપન્ન કુલ કોડિ જાદવ કહિયેં, એક એકથી ચટિયાતા લહિયેં,
પ્રાણ આપે પણ પાછા ન ભાગે, એક મારે તો એકવીસ જાગે. (૫)
વઢતા એહવો(નો) અત ન આવે, કરૂ કપટ તો ગમત ફાવે,
એમ ચિંતિને મેહેલી તિહા જરા, ઢલિયું જાદવનું સૈન્ય તિહા ધરા (૬)

---

*રાધનપુરના જ્ઞાનભંડારની એક હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતાર્યો.

જરા લાગી ને જાદવ તિહાં ઢલીયા, નેંમ કૃષ્ણ ને બલભદ્ર બલિયા;
ત્રણ પુરુષને જરા ન લાગી, કહે નેમને કૃષ્ણ પાય લાગી. (૭)
એહવો કોઇ કરો ઉપાય, જેણે જરા તે નાશીને જાય;
કહે કૃષ્ણને નેમકુમાર, કરો અઠ્ઠમ તપ ચોવિહાર. (૮)
પહેલાં ધરણેંદ્ર તમે ઉપાસો, તેહને દેરાસરે દેવ છે પાસો;
તેહ આરાધ્યો આપશેં બિંબ, સરસે આપણો કામ અવિલંબ. (૯)
મુખથી મ્હોટો બોલ ના ભાખું, ત્રણ દિવસ લગેં સૈન્ય હું રાખું;
જિનવર ભક્તિનો પ્રભાવ ભારી, થાશે સઘલિ વિધ મંગલકારી. (૧૦)
ઇંદ્રે સારથિ માતલિ નામેં, મ્હેલ્યો જિનવરની ભક્તિને કામેં;
આસન મારીને દેવ મોરારી, અઠ્ઠમ કરીને બેઠા તિણે ઠારી. (૧૧)
તુઠો ધરણેંદ્ર આપે શ્રીપાસ, હરખ્યા શ્રીપતિ અતિ ઉલ્હાસ;
નમણ કરીને છાંટે તેણીવાર, ઉઠયું સૈન્ય ને થયો જયકાર. (૧૨)
દેખી જાદવનો જાલમ જોરો, જરાસંધનો ત્રૂટયો તિહાં તોરો;
ત્યારે લેઇને ચક્ર તે મેલ્યું, વંદે કૃષ્ણને આવી તે પહેલું. (૧૩)
પછી કૃષ્ણના હાથમાં બેઠું, જરાસંધને સાલ તો પેઠું;
કૃષ્ણેં ચક્ર તે મેલ્યું તિહાં ફેરી, જરાસંધને નાખ્યો તે વેરી. (૧૪)
શીશ છેદ્યું ને ધરણી તે ઢલીઓ, જયજય શબ્દ તે સઘલે ઉછલીઓ;
દેવ દુંદુભિ આકાશે વાજે, ઉપર ફુલની વૃષ્ટિ બિરાજે. (૧૫)
તુમે વાસુદેવ ત્રણ ખંડ ભોક્તા, કીધા ધર્મના મારગ મુગતા;
નયર **શંખેસર** વાસ્યું ઉમંગે, થાપી પાસની પ્રતિમા શ્રીરંગે. (૧૬)
શત્રુ જિતીને સોરઠ દેશેં, દ્વારિકા નગરીમાં કૃષ્ણ નરેશેં;
પાલે રાજ્ય ને ટાલે અન્યાય, ક્ષાયિક સમકિતધારિ કહેવાય. (૧૭)
પાસ **શંખેસર** પ્રગટ મલ્લ, અવનિમાંહે તું એક અવલ્લ;
નામ તાહરૂં જે મન માંહે ધારે, તેહના સંકટ દૂર નિવારે. (૧૮)

દેશી પરદેશી સઘ જે આવે, પૂજા કરીને ભાવના ભાવે,
સોના રૂપાની આગી રચાવે, નૃત્ય કરીને કેસર ચઢાવે (૧૯)
એક મને જે તુમને આરાધે, મનના મનોરથ સઘલા તે સાધે;
તહારા જગતમા અવદાત મહોટા,ખરો તુહી જ બીજા સર્વ ખોટા (૨૦)
પ્રતિમા સુદર સોહે પૂરાણી, ચદ્રપ્રભુને વારે ભરાણી,
ઘણે સુરનરે પૂજ્યા તુજ પાય, તેહને મુગતિના દીધા પસાય (૨૧)
ઓગણુસાઠ ને ઉપર સત્તર વરસેં, વઇશાખ વદી છઠ્ઠીને દીવસેં,
એહ શલોકો હરખે મેં ગાયો, સુખ પાયો ને દુરગતિ પલાયો (૨૨)
નિત્ય નિત્ય નવલી મગળમાલા, દિન દિન દીજે દોલત રસાલા,
ઉદયરત્ન કહે પાસ પસાયે, કોડી કલ્યાણ સન્મુખ થાયે (૨૩)

[૪૨]*

શ્રી દીપવિજયજીરચિત

શ્રી શખેસરજીનો શલોકો

વી સરસતી પ્રણુમુ વરદાયિ, બ્રહ્માની બેટી કવિતાની માઈ,
મજારી આદિ કુમારી ભાલિ, દીયો વાણીરસ કાશ્મીરવાલી (૧)
ાસ શખેસર શલોકો કહિયે, પાપ નિવારી નિર્મલ થઈયે,
ચદ્રપ્રભ જિન આઠમા વારે, પ્રતિમા ભરાવી તેહનો વિચારે (૨)
ણુશુ સાભલજો સહુ નર નાર, સુણુતા પામીજે ભવસાગર પાર,
પહેલે દેવલોકે ઇદ્ર વસત, એક દિન આવ્યો છે પાસ ભગવત (૩)

* રાધનપુર, અખીદાસીની પોળના શ્રી લાવણ્યવિજયજી જૈન જ્ઞાનભડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો આ શલોકો, શ્રાવક શા ભીમશી માણેક તરફથી પ્રકાશિત ' સલોકા સગ્રહ 'મા છપાયેલ છે

પ્રણમી સ્વામીને પૂછે વિચાર, અરિહંતજી છે તાહરો આધાર;
છો તુમે જગમાં મ્હોટા કિરતાર, પામીજે તુમથી ચહુંગતિ પાર. (૪)

ક્યારે પરમેશ્વર સંસાર તરસું, મુગતિ નારીને કુણ દિન વરશું;
ચંદ્રપ્રભુ તવ આપે ઉપદેશ, નગરી વાણારસી કાશીનો દેશ. (

અશ્વસેન તિહાં હોશે નરેશ, વામા સતી તસ નારી વિશેષ;
ચઉદ સુપન રયણી ભર લેશે, લક્ષણવંતો તે પુત્ર જણશે. (

ચંદ્રપ્રભુ તવ ઇંદ્રને ભાખે, ત્રેવીશમો તે તીર્થંકર થાશે;
તેને સમીપેં મુનિવર થાશો, મ્હોટાં વ્રત પાલી મુગતિમાં જાશો. (

હવે તે ઇંદ્ર દેવલોકે જાઈ, **પાશ** પ્રભુની પ્રતિમા નીપાઈ;
પુજી દેરાસર આઉખા સુધી, પછી ચંદર સુરજ ને દીધી. (

તે સહુ જાણે છે વાત પ્રસિદ્ધિ, પૂજતાં સઘલે મુગતિ જ લીધી;
શ્રાવક દામોદર મૂર્તિ ભરાવી, ધરણેંદ્ર હાથે કોઇ દિન આવી. (

ધરતી માંહે છે ધરણેંદ્ર વાસ, તિહાં પણ પ્રતિમા પૂજે ઉલ્લાસ;
હમેશાં પૂજાએ છે **શંખેસર** ગામે, તે કિમ આવી મૃત્યુલોક ઠામે. (૧૦

દ્વારિકા નગરીમાં કૃષ્ણજી રાજે, રાજગૃહી નગરે જરાસંધ છાજે
એ બેહુ માંહે પડ્યું છે વૈર, સંગ્રામ કરતાં વરતાએ કેર. (૧૧)

જરાસંધ છે અમરષનો ભરીયો, દલ વાદલ લઈ લડવા પરવરિયો;
રાજન ઘણાને મનાવી આણ, આવી મ્હોટેરે દીધા મેલાણ. (૧૨

એહવે એક વિપ્ર અવસરનો જાણ, દોડી કીધો છે દ્વારાવતી જાણ;
વૈરી આવ્યો છે વઢવાને ચાલી, એહને સમજાવો ચોટિયેં ઝાલી. (૧૩

સામા જઈને શત્રુને વારો, ખડગની ધારે નાદ ઉતારો;
ત્યારે સેવક એણી પરે કહેશે, વાર્યો ન રહે પણ હાર્યો તે રહેશે. (૧

કીડી મરણ જેમ હાથી પાંખે, શત્રુ મલિ સહેજેં ઇમ આલ જ ભાંખે;
સાંભળી એહવું કૃષ્ણ મહારાજ, સંગ્રામ કેરો મેલ્યો તે સાજ. (૧૫)

ક્ષત્રીકુલ રૂડુ જાદવની સાખ, ગજ સજ્જ કીધા બેતાલીસ લાખ,
ઘોડા અઈગ્કી તુગ્કી ને કચ્છી, કહેડા કબોજા હસલા લચ્છી (૧૬)
પાણીપથા ને ઘાટે સુરગા, લાખ પચોતેર મેલ્યા પચરંગા,
ગણ્યા ન જાય સુભટ પાલા, શૂગ ગણુમા ખદુક કડીવાલા. (૧૭)
ભરિયા હથિયારે રથ ઘણા દીસે, વાસુદેવના લાખ હજાર વીસે,
ગદા પદ્મ ને ચક્ર ને શંખ, છત્રીસ આયુધ નામે છે સખ્ય. (૧૮)
ધનુષ હાથમા તેહને ઢાલ, તીર તરકશિ ને બરછી કરવાલ,
ગુર્ગંજ ગેડિઓ ને ગોફણુ ફરશી, કગ્હા દુકરહા કટાગી સગ્સી (૧૯)
ફ્ખાણુ મૂશલ કોકબાણુ ભલકા, હાથીની શૂઢે સાકલોના ખલકા,
વજ્ર તિશૂલ ને તીર તિખાલા, ગોલા બદુકો તોપ નાલીવાલા (૨૦)
બગ્છી ગુપ્તિ કહિને હથિઆગ, જીવ ન રાખે એમ છત્રીશે સાગ,
ત્રિકમ તતક્ષણુ કીધા તૈયાગ, થયા ગ્થ ઉપગ પોતે અસવાગ (૨૧)
હલ ચલ હુઆ દશે દસાગ, છપન કુલ કોડી જાદવ જુઆર,
અવર વ્યાપારી પાર ન જાણુ, ખોણી કેઇ લખે લશકગ મડાણુ (૨૨)
ચડતી નિશાને નોબત વાજી, શૂગ ગણુજણીયા હણુહણીયા ગાજી,
હાથી રથ ઘોડા પાલાશુ સાગ, પેહલો પણુ ચાલે જોજન ચાગ (૨૩)
ઓલગી ધરતી નદી ને નાલા, જેવા દિશે દલ વાદલા કાલા,
આગલેં બગતગ્યિા હાલકલોલા, ચાલે ધગ્હટશુ લોહના ગોલા (૨૪)
ગડચા અગજા ભૂપ હઠાવ્યા, દડવડ દેશેં વઢિયારે આવ્યા,
ઉડુ પચામગ જિંજપરનુ હિયે, ધામા મેમાણુ લોલાણુ લહિયે (૨૫)
આવગ્યિાણે જાડિયાણા ઠામે, લશ્કર મુકયા મહુઆ ગણી ઠામે,
મોટે રથેં પણુ જગસધ ચડિયો, આવી દુકડો વાઘેલેં પડિઓ (૨૬)
હવે જગસધ જૂન્ચા અબૂઝ, મોટા સઘાતે માડે છે જૂઝ,
મુજપર સમી ને લુટાને ઠામ, મલિયા દલ બિહુ માડચો સગ્રામ.(૨૭)

શરણાઇ વાજે સિંધુડે રાગે, શૂરા જૂઝે રણુ કાયર ભાગે;
હુઆ ટહુકારા વીરહાકો વાગી, જબકે બીજલી તરવારો નાગી. (૨૮)
ખડાખડ ખડચા લડ ભડચા ભીમ, બંદૂક છૂટે તડાતડ તેમ;
ધુબકે નાલો હુડુહુડુ બોલે, ધરહડે ધરતિ ધીંગા ધમરોલે. (૨૯)

બલિઆના ઘા બગતરમાં બૂડે, ભાલાની અણીયે અંગારા ઉડે;
રડવડે મસ્તક જોદ્ધા અથડાએ, કાયર ઉભા કમકમ થાએ. (૩૦)
રક્ત ધારા વડે ચડ ચડ થાય, ખેચરી કેરાં પતર ભરાય;
જૂઝે રણુસૂરા રણુ સામા જાય, બીજા મરીને વ્યંતર થાય. (૩૧)

કૃષ્ણુ જરાસંધ જુદ્ધ અપાર, કરતાં તે વરસ વોલી ગયાં બાર;
ન જિતે કોએ નહીં કોઈ હારે, એહવે જરાસંધ મનમાં વિચારે.(૩૨)
મારે હાથે છે જરાનો દંડ, શત્રુ મૂર્છાની વિદ્યા અખંડ;
કેશવના લશ્કર ઉપર ફેરૂં, મૂર્છા મૂકીને સઘલાને ઘેરૂં. (૩૩)

એહવું વિચારી જરા તિહાં મૂકે, જાદવ દલ પડિયું કોઇ ન ઢૂકે;
કાન એકાકી જોયે સંભાલી, એકણુ હાથે ન વાજે તાલી. (૩૪)
કેમ એ જિતાશે જરાસંધ રાય, જદુપતિ રણુમાં દિલગીર થાય;
બાવીશમા છે તીર્થંકર નેમ, તેહને પૂછે કૃષ્ણુજી એમ. (૩૫)
નેમજી ભણે સુણો કૃષ્ણુ ઉપાઇ, જે છે નાગેંદ્ર નાગલોકમાંહિ;
તેહને આરાધો ધ્યાન ઉલ્લાસેં, અઠ્ઠમનો તપ કરજો ઉલ્લાસે. (૩૬)

તેહની પાશે છે ત્રેવીશમો પાસ, ન હોય તેને કોઇથી ત્રાસ;
પ્રગટ થઇને પ્રસન્ન થાશે, તુમારા મનની ચિંતવી થાશે. (૩૭)
પાસ પૂજીને નમણુનું પાણી, સુભટને છાંટજો હોશે ગુણુખાણી;
જાશે જરા ને મૂર્છા પણુ મટશે, જગતમાંહે તીર્થંકર પ્રગટશે. (૩૮)
ત્રણુ ઉપવાસ ત્રિકમજીએ કીધા, તૂઠા ઈંદ્ર શ્રી પાસજી દીધા;
[illegible] નમણુ છાંટે સુભટ, ઉઠી ઉભા થયા લડવા એગઠ. (૩૯)

ફરી સગ્રામ ગણમા હે કીધો, ભાગો જરાસંધ ચપટીમા લીધો,
ખડગે હાંકયો જીમ ગેડીથી દડિયો,હાર્યો થકો જઈ હારેજ પડિયો (૪૦)
જીત્યો ગણુ જાદવનો સાથ, વારૂ દેખાડ્યા છે વૈગીને હાથ,
ધરતિને આલે પૂગે જીમ સાદ, કાને કીધો તિહા શખનો નાદ (૪૧)
મોહોટાનુ જુઞ મહોટાના નામ, રાખવા માટે **શંખેસર** ગામ,
નવુ વસાવી બેસાડ્યા **પાશ**, હજી તે પૂરે સહુકોની આશ (૪૨)
પૂર્યુ છે સખ જીત્યાનુ જેહ, નામે તો ગામ **શખેસર** એહ,
સહુ કો વખાણે તીરથ સાર, વરતાણી શાતિ હુઆ જયકાર (૪૩)
પ્રગટ પરમેસર **શખેસર** પૂજો, એહવો જગમાહિ દેવ ન દૂજો,
જૂની ધગ્તી છે કિરતી અપાગ, હુ તો ન જાણુ શાસ્ત્ર લગાર (૪૪)
પૂછી પડિતને કરજો નિરધાગ, સાભલતા ભણતા તગ્શો સસાગ,
સવત સત્તર ચોગસી વરખે, મહા શુદ પાચમ શુકરવારે (૪૫)
દીપવિજય ગુરૂ ચગ્ણ પસાયે, કીધો શલોકો મન ઉમાયે,
ભગવતના જે ગુણ ગાય, **દીપવિજય** કહે મગલ થાય (૪૬)

છંદો

[૪૩]

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો છંદ

પાસ સખેશ્વરા સાર કર સેવકા, દેવકા એવડી વાર લાગે,
કોડી કર જોડી દગ્બાગ આગે ખડા, ઠાકુગ ચાકુગ માન માગે (૧)
પ્રગટથા પાસજી મેલી પડદો પરો, મોડ અસુગણુને આપ છોડો,
મુજ મહિગણુ મજુષમા પેસીને, ખલકના નાથજી બધ ખોલો (૨)

જગતમાં દેવ જગદીશ તું જાગતો, એમ શું આજ જિનરાજ ઉંઘે;
મોટા દાનેશ્વરી તેહને દાખીયે, દાન દે જેહ જગ કાળ મોંઘે. (૩)
ભીડ પડી જાદવા જોર લાગી જરા, તતક્ષણ **ત્રીકમે** તુજ સંભાર્યો;
પ્રગટ પાતાલથી પલકમાં તેં પ્રભુ, ભક્ત જન તેહનો ભય નિવાર્યો.(૪)
આદિ અનાદિ અરિહંત તું એક છે, દીનદયાળ છે કોણ દૂજો;
ઉદયરત્ન કહે પ્રગટ પ્રભુ **પાસજી**, પામી ભયભંજનો એહ પૂજો.(૫)

[૪૪]

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન છંદ

સેવો **પાસ સંખેસરો** મન્ન શુદ્ધે, નમો નાથ નિશ્ચે કરી એક બુદ્ધે;
દેવી દેવલાં અન્યને શું નમો છો, અહો ભવ્ય લોકો ભુલાં કાં ભમો છો? (૧
ત્રિલોકના નાથને શું તજો છો, પડ્યા પાસમાં ભૂતને કાં ભજો છો;
સુરધેનુ છંડી અજા શું અજો છો, મહા પંથ મૂકી કુપંથે વ્રજો છો. (૨)
તજે કોણ ચિંતામણિ કાચ માટે, ગ્રહે કોણ રાસભને હસ્તિ સાટે;
સુરદ્રુમ ઉપાડી કુણ આક વાવે, મહામૂઢ તે આકુલા અંત પાવે. (૩)
કિહાં કાંકરો ને કિહાં મેરુશૃંગ, કિહાં કેશરી ને કિહાં તે કુરંગ;
કિહાં વિશ્વનાથં કિહાં અન્યદેવા, કરો એક ચિત્તે પ્રભુ પાર્શ્વ સેવા. (૪)
પૂજો દેવ પ્રભાવતી પ્રાણનાથં, સહૂ જીવને જે કરે છે સનાથં;
મહા તત્ત્વ જાણી સદા જેહ ધ્યાવે, તેનાં દુઃખ દારિદ્ર દૂરે પલાવે. (૫)
પામી માનુષયોનિ વૃથા કાં ગમો છો, કુશીલે કરી દેહને કાં દમો છો;
નહિ મુક્તિવાસં વિના વીતરાગં, ભજો ભગવંતં તજો દૃષ્ટિરાગં. (૬)
ઉદયરત્ન ભાખે સદા હેત આણી, દયાભાવ કીજે પ્રભુ દાસ જાણી;
માહરે મોતીડે મેહ વુઠા, પ્રભુ પાસ **સંખેસરો** આપ તુઠા. (૭)

૪૫]*

શ્રી જિનહર્ષરચિત

શ્રી શંખેશ્વરપાર્શ્વનાથ છંદ

સરસતીમાત સદા સુખદાઈ, કમણા નાવેં નામે કાઈ;
મનરા વછીત પૂરે માઈ, આપે સુમતિ સેવકને આઇ (૧)

માતા તુ જગમોહનગારી, સોને રૂપે તુ સણગારી,
ભૂષિત અગવિભૂષણ ભારી, મોભે કાતિ અલામલ સારી (૨)

શારદ ચદ્રવદન સોહતો, મણિધર વેણી મન મોહતો,
અધર પ્રવાલીદલ ઓપતો, નાક દીવારી ધાર દીપતો (૩)

મોત્તાહલ જીમ દશન મનોહર, સોહે સારગ લોચન સુદર,
કચેણુ કુભ ઉરોજ સુહાકર, કટિ તટિ ઝીણી જાણે કેહરી (૪)

જઘા કદલી યભ કહીજે, ચરણ કનક કછપ ચરચીજે,
ગતિ મયગલ મલપતિ ગાઈજે, લઈ માતા ચરણે લાઈજે (૫)

(દોહા)

લઈ લાઇજે માતસુ, સમર્યા આપે સાદ,
સેવકને સાનિધ કરે, ટાલે સયલ વિખવાદ (૬)

કર જોડી તુમને કહુ, આઇ સુણી અરદાસ,
સરસ વચન દ્યો સારદા, પભણું ગુણ શ્રીપાસ (૭)

સકલ દેવ સખેસરો, પરતા પૂરણહાર,
બોલુ હુ બાલકપણે, કિરત પાસ કુમાર (૮)

---

* ગધનપુર વિજયગચ્છની પેઢીમાના શ્રી જયવિજયજી મ ના પુસ્તકસગ્રહમાની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો

(છંદ જાતિ)

તો પાસ કુમાર જયો પરતખ્ખ, વડા નર તુઝ કહે સુરવૃખ્ખ;
અહોનીસી સેવકની પૂરઈ આસ, પ્રગટ પ્રતાપ **સંખેસર પાસ.** (૯)

દીવો જગમાંહે તુંહી જે દેવ, સુરાસુરનાથ કરે પાય સેવ;
રંગીલી દેવી ગાવે શ્રીપાસ, પ્રગટ૦ (૧૦)

નવનીધી અપાઈ ત્રુઠો નાથ, અખુટ ન ખુટે હેતાં આથ;
.... *.... ....
....
....સહું દિલકી ધ્યોતે પ્રભુ સજ,
પુર્યો હરિ અંબુજ હર્ષ પ્રકાસ. પ્રગટ૦ (૧

ગુણે **સંખેસર** વાસ્યો ગામ, નવ ખંડે તે જાણ્યો નામ;
ઉગંતો સુરજ જેમ ઉજાસ, પ્રગટ૦ (૧૯)

પુજે નર પ્રેમ ધરી જે પગ, અહોનીસી જેહ કરે ઓલગ;
ન જાએ તેહ કદેઇ નીરાસ, પ્રગટ૦ (૨૦)

........ભલાઈ, લીધાં તે લોક વચે બીરૂદાઇ;
વસાવો સાહેબજી નિજ વાસ, પ્રગટ૦ (૨૧)

........તુંહિજ, બીરૂદાલા બોધતણો દ્યો બીજ;
નીરાશ્રવ કર્મ તણો કરી નાસ, પ્રગટ૦ (૨૨

વડો નર તું જગમાં વરીયામ, કરે નીજ સેવક વંછીત કામ;
કરો મન મેલી કરો ઈકિલાસ, પ્રગટ૦ (૨૩

* અગિયારમી કડીના ઉત્તરાર્ધથી તે અઢારમી કડીના પ્રથમ ચરણ સુધીનો પાઠ ખંડિત હોવાથી નથી મળ્યો.

સજે સુરનારી ભલા સણુગાર, ઉપાગ મૃદગ કસાલ અપાર,
રીઝાવે રાગ ખેલે નૃત્ય ખાસ, પ્રગટ૦ (૨૪)
સ્તુણ્યો જ્યો સહૂ કરે જયકાર, નમે સુર કોડી અપછરનાર,
ભગતિ તણો બહુ ભાતિ અભ્યાસ, પ્રગટ૦ (૨૫)
. . . નીસક, થાકા નર તુહિ કાઢણુ વત,
મગજણુ ગજણુ કીધ અભ્યાસ, પ્રગટ૦ (૨૬)
. નમો નીકલક, નમો અહિઅક નીસાવણુ સક,
નમો ગુણવત નમો ગુણરાસ, પ્રગટ૦ (૨૭)
નમો સુરનાથ નમો શિવ સાથ, ગુણી જણુ ગાવે તોરા સાથ,
અપાર સંસાર અર્પો અવકાસ, પ્રગટ૦ (૨૮)
મહાનૂપ શ્રી આસમેણુ મલાર, વામાદેવી કુખે અવતાર,
લેજૂગ કીરત ઉજલ જાસ, પ્રગટ૦ (૨૯)
અનતા દુખ સહ્યા અસમાન, ભમતા પામ્યો મેં ભગવાન,
સાવ્યો પ્રભુ વછીત વાસ, પ્રગટ૦ (૩૦)
નીહાલો નેહ સલુણો નાહ, દયા કરી ઓલવીજે દુખદાહ,
અરજ કરૂ દ્યો સિદ્ધિ આવાસ, પ્રગટ૦ (૩૧)

(કલશ)

પાસ આસ પુગ્ણો પાસ નામે સુખ પામે,
પાસ વધારણુ પ્રેમ પાસ દુખ દોહગ દામે,
પાસ છેદે ભવપાસ પાસ પ્રભુતા પદ આપે,
પાસ હુઈ સુપ્રસન્ન સુથિર સેવક કરી થાપે,
શ્રી પાસ ચરણુ નીત પ્રણુમતા પાતિક નાસે પરિગ,
સકલાપ દેવ **સખેસરો** નમે લોક નવખડગ (૩૨)

નમો નાથ જગનાથ નમો વસુધાભયવારણુ,
નમો કમઠ હઠ કઠીણુ તાહિ બલ તાસ નીવારણુ,
નમો ધરણીપતિ નાગ કીયો તો આણે કરુણા;
નમો દયા કરી દેવ નમો ભૂમી જસ ભરણા,
નર આદિ તુઝ જાણે જકો **શ્રી સંખેસર** જગ જયો,
જિનહરખ તારણુ તરણુ થૂણતાં બહુ પરિ સુખ થયો. (૩૩)

[૪૬]×

શ્રી લાવણ્યવિજય વાચકશિષ્ય
શ્રી નિત્યવિજયજીવિરચિત
સંખેશ્વરજીનો છંદ

સારદ માતા સરસતી, પ્રણમું તેહના પાય;
શ્રી સંખેશ્વર ગાયસ્યું, જિમ મુઝ આણંદ થાય. (૧)

ઉપજે આનંદ અતિઘણો, સમરંતા જિનરાજ;
છંદ ભેદ ભાવે કરી, ગાસ્યું ગરિબનીવાજ. (૨)

ગરિબનીવાજ સાહિબ સૂણો, સેવકની અરદાસ;
મોજ કરી મહારાજ તુમ, આપો લીલ વિલાસ. (૩)

સુવિલાસી ભગવંત તું, પરતા પૂરણહાર;
પરતખ સુરતરૂ અવતર્યો, ઋદ્ધિ સિદ્ધિ દાતાર. (૪)

× રાધનપુર, અખીદાસીની પોળમાંના શ્રી. લાવણ્યવિજયજી જૈન જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો. આ છંદ શ્રી નિર્ણયસાગર પ્રેસ, મુંબઈથી પ્રગટ થયેલ "શ્રી મણિભદ્રાદિકોના છંદો" ભાગ પહેલામાં પૃ. ૪૭ ઉપર છપાયેલ છે.

દાતારી તુમ સમ અવર, મેં નવિ દેખ્યો કોએ,
દેખંતા સવિ દૂખ ટલે, આનદ અધિકો હોએ (૫)

(છંદ અડિઅલ્લ)

શ્રી **સખેશ્વર** સાહિબ દિઠો, તે મુઝ નયણે અમીય પઇઠ્ઠો;
દીસે મુરતી મોહનગારી, તે મુઝને લાગે અતિ પ્યારી (૬)
આષાઢ નામે સમકિતધારી, અતીત ચોવિસી થયો ઉપગારી,
અષ્ટમ જિન દામોદર વારે, પૂછે તે મુજને મુક્તિ કિ વારે (૭)
વલતુ જિનવર ઇણિપરે ભાસે, **પાર્શ્વનાથ** વારે ઉલ્લાસે,
થાસ્યો ગણધર શિવગતિ ગામી, **પાર્શ્વનાથ** ગુરુ અતરજામી (૮)
આર્યઘોષ નામે ગણધારહ, વિનયવત બહુગુણ ભડાર,
આવતી ચોવિસી ચોથે આરે, પચમ ગતિ લહસ્યો નિરધાર. (૯)

(છદ)

આષાઢ શ્રાવક જસ્યો પાવક, કર્મવન દહવા ભણી,
અતિભાવ આણી લાભ જાણી, નિપાયો ત્રિભુવન ધણી,
શ્રી **પાર્શ્વનાથ**નું બિંબ મનોહર, જસ્યો શશિધર દીપતો,
જાગતિ જ્યોતિ જિનદ કેરી, તેજે તરણિ જીપતો (૧૦)
તિણ ભક્તિ આણિ મૂણી વાણી, સોહમ સુરપતિ નિજ ઘરે,
તે **પાર્શ્વનાથ**નુ બિંબ મનોહર, ઇદ્ર પૂજે શુભ પરે,
બહુ કાલ સુધિ નિરવિરોધિ, શિવદાયક જાણી કરી,
પૂજે તે મનમા લાભ જાણી, ઇદ્ર ઇદ્રાણી હેત ધરી (૧૧)
વૈતાઢય ઉપરિ નમિ વિનમિ, રૂષભવારે અતિ ઘણું,
પૂજી તે પ્રતિમા જન્મ સુદ્ધિ, અજવાસ્યું કુલ આપણુ,

ઈતિ ભીતિ ને સબલ ભય તે, **પાર્શ્વ** નામે સવિ ટલે;
ગુણવંત ગીરૂઆ મોક્ષનાં સુખ, સ્વર્ગસુખ તે સવિ મલે. (૧૨
વલી સોહમ સૂરપતિ તેહ પ્રતિમા, પૂજતો ઉલટ ધરિ,
ભવભીતનાસન સુખવિકાસન, **પાર્શ્વ**જિન હેજે કરિ;
વલી સૂર્યરાય સૂરિંદ્ર જિનનો, વચન સૂણીને હરખીયો,
તે **પાર્શ્વનાથનું** બિંબ શિવસુખદાયક નિશ્ચે પરખીયો. (૧૩

(છંદ)

બહુ કાલ લગેં તે પૂજે રીઝે મનધરી હર્ષ અપાર,
વલી પદ્માવતી દેવી પ્રેમે પૂજે પુન્ય ભંડાર;
ધરણેંદ્ર નાગકુમાર તે હરખે નિરખેં જીમ જગનાથ,
ઉલટ બહુ આણે મનમાં જાણે સાચો એ શિવસાથ. (૧૪)
ઇણીપરિ સુરપતિ સુરવર કિંનર વિદ્યાધરની કોડિં,
જિન પૂજે પાતિક ધૂજે તેહના જે પ્રણમે કરજોડિ;
ગિરનારેં મૂકેં સપ્તમ ટુંકે તિહાં પૂજે નાગકુમાર,
તે કંચન બલહાણું સહુએ જાણ્યું સુરગિરિને અણુહાર. (૧૫)

(છંદ)

જવ જરાસંધ મુકુંદ ઉપરિ સેન સબલો લાવિઓ,
બલવંત નેમિકુમાર સાથે દ્વારાપુરપતિ આવીઓ;
કરે યુદ્ધ સબલા નહી નબલા ગર્વ મદભર પૂરિયા,
ગજધાર હાર્યા ન રહે વાર્યા શત્રુ સઘલા ચૂરિયા. (૧૬)
તિહાં કુંત બાણ કબાણ ખડગ ને નાલી ગોલા ઉછલે,
ધીરા તે પગ પાછા ન દ્યે તિહાં કાયર કંપે કલમલેં;

ઇમ યુદ્ધ કરતા ક્રોધ ધરતા હારે ન કોઇ જીતે નહિં,
તવ જરાસંધ ક્રોધવશ હુઓ મૂકે જરા અવસર લહીં (૧૭)

જવ જરા ધાર્યા સહુ હાર્યા શ્રીપતિ મન ચિંતા વસી,
તવ નેમિનાથ જિણંદ બોલ્યા નારાયણ ચિંતા કિસી,
કહે સુણો સ્વામી શીશ નામી સહુને આવી જરા,
કિમ યુદ્ધ કીજે જય વરીજે કહો શ્રી નેમીશ્વરા (૧૮)

તવ કહે યદુપતિ સુણો શ્રીપતિ અષ્ટમતપ તુમે આદરી,
ધરણેંદ્ર સાધો મન આરાધો પાર્શ્વપ્રતિમા હિત ધરી,
તસ નમણજલસુ સીંચીતિ કરી અવર ચિંતા છે કિસી ?,
ધરણેંદ્ર સાધી પાર્શ્વપ્રતિમા તિહા આણે ઉલ્લસી (૧૯)

તસ નવણ નીરિ સહુ સરીરિ સુભટ હુઆ સજ્જ એં,
જરાસંધ હાર્યો ચક્ર માર્યો શ્રીપતિ સરીયુ કજ્જ એં;
તિહા **પાસ** કેરૂ અતિભલેરૂ ભવન કિધુ દીપતુ,
તિહા નગર વાસ્યું **સંખપુરીસ્યું** સુરલોકથી પણ જીપતું (૨૦)

(છંદ અડીઅલ્લ)

શ્રી **સંખેશ્વરપાસ** મોહકર, થાપી શ્રીપતિ શ્રીગુણઆગર;
પુહતો દ્વારામતિ વિશ્વેશ્વર, **સંખપુરી** માહિ **સંખેશ્વર** (૨૧)

ઇયાસીં સહસ વરસ ઇણ ઠામે, **શંખેશ્વર શંખેશ્વર** ગામે,
પરતા પૂરે શિવગતિગામી, એ પ્રભુ સેવો અંતરજામી (૨૨)

સંવત ઇગ્યાર પચાવન વરખેં, સજ્જન શેઠે તે મનનેં હરખે,
નિપાયો પ્રાસાદ ઉદાર, પામ્યો શેઠ તે ભવનો પાર (૨૩)

દુર્જનશલ્ય નામે ભૂપાલ, ધર્મવંત ને અતિ સુકુમાલ,
કુષ્ટ ટલ્યો તસ પાસ પસાઈ, વિમાન સમાન પ્રાસાદ નીપાવઈ (૨૪)

(છંદ)

પ્રાસાદ કીધો સુજસ લીધો સીધો સવિ તસ કાજ,
પ્રત્યક્ષ સુરતરૂ સમો નિર્મમ જિનવર આપે અવિચલ રાજ;
સુરમણિ સમ વંછિત ઇચ્છિત પૂરે ચૂરે કર્મ જંજાલ એ,
સસ ફણામણી પાસ **સંખેશ્વર** પરમેશ્વર પ્રતિપાલ એ. (૨૫)

મઈ પૂરવ પૂન્યે પ્રભુજી પામ્યો સાચો સાહિબ એહ,
દેખતાં દુઃખ સવિ દૂરે નાસે વાધે ધરમ સનેહ;
સંખેશ્વર સ્વામી અંતરજામી શિવગતિગામી દેવ,
સેવકનાં સાહિબ કામ સુધારો આપો ચરણની સેવ. (૨૬)

તું ચિત્તમાં વસીઓ નવલ સનેહી ગુણગેહી ગુણવંત,
તું ત્રુઠો આપે શિવપદ સંપદ સેવકને અરિહંત;
ઘર ઘોડા હાથી પાયકદલ વલી મણિ માંણિકય ભંડાર,
ધણ કંચણ રયણની રાશિ મનોહાર તું આપે કિરતાર. (૨૭)

ઘર ગૌરિ ગોરિ બહુ ગુણવંતિ વાલમને તૂં પ્યાર,
મુખ મીઠું બોલઇ હીઇડું ખોલઈ ડોલઈ નહીય લગાર;
સસ ભોમી આવાસેઈ મનને ઉલ્લાસેઈ વિલસેહ ભોગ અપાર,
તુમ નામઇ પામેઈ જે મની કામી બહુલાં અરથ ભંડાર. (૨૮)

શિર મુગટ મનોહર નાસા સુંદર આભૂષણ અતિસાર,
એહવી રૂદ્ધિ દીસે હીઅડું હીસે તે સવિ તુમ ઉપગાર;
કલિકાલે પ્રગટયો સાચો સુરતરૂ પરતા પૂરણહાર,
પ્રભુ પૂજી પ્રણમી નયણે નીહાલી સફલ કીયો અવતાર. (૨૯)

(દુહા)

સફલ કીઓ અવતાર મેં, દેખ્યા શ્રી જિનરાજ,
દુખ દોહગ દૂરે ગયા, સીધા વછિત કાજ. (૩૦)

મુરતી મોહન વેલડી, પરતખ નયણે નિહાલ,
ખીણુ ખીણુ ચિત્તથી ન વિસરે, એ ત્રિભુવન પ્રતિપાલ (૩૧)

ચિરંજીવો જગદિશ તુ, આશા પુરણહાર;
આસ અમ્હારી પુરવો, તો ઉતારો ભવપાર (૩૨)

દોલત દાઈ દેખીઓ, શ્રી શખેશ્વર પાસ,
સુખ સોભાગ સપત્તિ ઘણી, આપો લીલ વિલાસ (૩૩)

અરજ અમારી સાભલો, મનમા ધરો સનેહ,
દરિસણુ દીજે ઇણીપરે, જેમ મોર મન મેહ (૩૪)

પ્રાર્શ્વનાથ પ્રભુ સમરીઇ, પ્રહ ઉગમતે ભાણુ,
વામાનદન પૂજીઈ, દિન દિન ચઢતે મંડાણુ (૩૫)

પાસ જિણેસર ગાવતા, ઉપજે અતિ આણુદ,
ઈતિ ભીત વ્યાપે નહિં, નિત નિત પરમાણુંદ (૩૬)

(કલશ)

ઇમ ત્રિજગનાયક મુગતિદાયક પાર્શ્વસખેશ્વર ધણી,
શશિ જલધિ સવત વેદ બાણે (૧૭૪૫) ગાયો ભક્તિ ધરી ઘણી,

શ્રાવણુ વદી તેરમી મનોહર દિવસી તવીયો સાર એ,
શ્રીલાવણ્યવિજય ઉવઝાય સેવકનિત્યવિજયજયકારએ. (૩૭)

[૪૭]×

પંડિત જીવવિજયજી શિષ્ય શ્રી જીવનવિજયજી વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો છંદ

સાહબ **શ્રી શંખેશ્વર પાસં**, સેવકની સાંભલ અરદાસં;
વારૂ દ્યો મુઝ વચનવિલાસં, ગુણ ગાઉં તોરા અવિનાસં (૧)

(છંદ પદ્ધડી)

અવિનાસી આગર સમતાસાગર નાગર નિર્મલ ગંગ,
જિનપદ જિહાં કાશી વલી વણારસી સુવિલાસી સદસંગ;
અશ્વસેન અસંગા રાય અસુરંગા પરસંગા ગુણ ગ્યાન,
પદમાણી પટ્ટરાણી વામા વાણી ગુણખાણી ગજમાન. (૨)

નંદન જસનામી કુઅર કામી શિવગામી શિરદાર,
પ્રભુ **પાસ સંખેસર** અતિ અલવેસર પરમેસર દાતાર;
તું ત્રિભુવન તારક ભવ દુઃખવારક સારક સઘલાં કાજ,
ઘર મંગલ માલા ઝાકઝમાલા રંગ રસાલા રાજ. (૨

નિલકંત તું નાથં હર્ષિત હાથં સાથં સબલ સખાય,
દેરાશર દીપેં જગને જીપેં છીપઈ નહિ છતિ કાય;
પરતખ તું ખાસા દેહ દિલાસા આસા દ્યેં આસીસ,
કરજે કિરતારં સાંઝ સવારં સંસારં સુજગીશ. (૩)

× રાધનપુર, તંબોળી શેરીમાંના શ્રી વિજયવીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના ભંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો.

પામી તત્પદવાસ લીલ વિલાસ આવાસ અવનિસ,
પગ્ગિલ ધન પાવેં ભક્તિ સભાવે ગુણ ગાવેં નીસ દીસ
ફણિધર ધ્યાયો તબ તુ આયો ગાયો ગુર્જર દેસ,
મહિમા **વઢિયાર** પાર અપાર અધિકાર અમરેસ (૪)

નામેં તુઝ નાસિ, જાઈ ત્રાસી, ચાવા અગ્યિણ ચોર,
હતી જે દુષ્ટ કેશરિ કષ્ટ ગિષ્ટ ગણ બહુ મોર,
ફણિધર ફૈકાર હાહાકાર આધાર અરિહંત,
ભય એતા ભજ્જ સામસકજ્જ **સંખેસર** ભગવંત (૫)

પાવક પરજોગેં સતતિ સોગે લોગે જલભય હોય,
પ્રભુ પાસ પ્રતાપેં જપતા જતપઈ તાપઈ નહિ તસ કોય,
પરિવારે પૂર પૂન્ય પડૂરા સામસનૂર લોક,
તે પાસ પ્રભાવેં સહેજ સ્વભાવેં પાવેં સઘલા થોક (૬)

મન ગમતા મેવા સાહિબ એવા દેવા દ્યો નિતમેવ,
મહિલા મતિવતી હેજ હસતિ ગુણવતિ ગૃહ હેવ,
વલિ વર્જિતદૂષણ વસ્ત્રવિભૂષણ પોષણ શ્રીજિનપાસ,
દેશે પરદેશેં નામનીવેશેં સુવિસેસેં જસ વાસ (૭)

સુણીઓ મેં સાચો જ્યુ ગવિ જાચો કાચો નહિ ક્રમઘાત,
અક્ષર સેં ઉજ્જલ સામસકજ્જલ સજ્જલ કામ સોહાથ,
તેહની તુ આશા પૂરૈં પાસા સુવિશ્વાસા શિવસાથ,
તુઝને જે ધ્યાવે બહુ સુખ પાવે પામેં સુખ સનાથ (૮)

(કલશ)

સુવિશ્વાસ તાહરો જગ પ્રસારો, જાણતા છે જિનવરો,
માનતા છે મન મોટો, સ્વામી નામ સંખેસરો (૧)

મુનિ એક સંવત, મષ્ટ નંદન માન પોસ સુપાસ એ;
ધન તેરસી સમ અધિક દિન એ, વાર ભાનૂ સુવાસ એ. (૨)

બુધ **નિત્ય** પંડિત **જીવ** સીસ **જીવન** તું જયંકરો;
પ્રભુ પાસ છંદે પ્રાત પઢયા, નામથી નિત્ય જયંકરો. (૩)

[૪૮]×

બુધ ઉદયચંદ્રશિષ્ય મુનિ સુખચંદ્રવિરચિત

શ્રી શંખેસર પાર્શ્વનાથનો છંદ

સરસતી ચરણુ નમી કરી, ધવલ કમલ સમ કાય;
વીણા વારૂ કછપી, સેવઈ કવિજનરાય. (૧)

ચરણે ચામીકરતણાં, નૂપુરનો ઝમકાર;
વિદ્યા વર દ્યો સામિની, ઉર મુક્તાફલહાર. (૨)

શ્રુત અમરી સમરી સદા, નિજ ગુરૂ પ્રણુમી પાય;
વામાનંદન ગાયસ્યું, જિમ મનવાંછિત થાય, (૩)

જલ થલ પરવત ભૂમિકા, વન અટવી અહિઠાણુ,
શંખેસર ચિત સમરતાં, પાસહ કોડી કલ્યાણુ (૪)

(છંદ સારસી)

કલ્યાણદાતા વિમલવદનો નાગરાજ સેવા કરઈ,
ધરણેંદ્ર નામા સબલ હસ્તિવાહનો મદ વન ઝરઈ;
કરકમલ જોડી જક્ષ રાજા સેવઈ અહનિશિ સામિણી.
તે સચલ સુખકર પાસ નામઇં સમરિ **સંખેસર** ધણી. (

× રાધનપુર, તંબોળી શેરીમાંના શ્રી વિજયવીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના પુસ્તક સંગ્રહમાંની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યો.

જે કમઠ તાપસ હેલિ ગાલ્યો કમઠની પરિ આકરો,
વલી જરાસિંધી સબલ કીધો કૃષ્ણગયસ્યુ સગરો;
જબ હારિ જાણી જરા મુકી હરિ છપ્પન કોડની,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇ સમરિ **સખેસર** ધણી (૬)

મદવારિ ઝરતો સબલ સિંધુર સજલ જલધર ગજ્જએ,
ઉદ્દડ ચડ પ્રચડ સુડા પેખી નરવગ ભજ્જએ,
કપોલમૂલી મત્ત ચઢિઆ ભમિંતતિ રોલખણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇ સમરિ **સખેમર** ધણી (૭)

જસ નાદિ ગર્જઇ સયલ ગયણુ મત્ત મયગલ કુલ્લએ,
વર મુખ ગત સુવર્ણ ભેદિ નયન આવર્ત્ત ચલ્લએ,
નર લક્ષ બીહઇ ઇસ્યો દેખી હરઇ ગધુરનો ધણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇ સમરિ **સખેસર** ધણી (૮)

જલધિ જલ કલ્લોલમાલા ચપલ ચિહુ દિસિ ચલ્લએ,
જલજતુ પીના મીન આકુલ બઇસિ પ્રવહણુ હલ્લએ,
વલી અસિ સકટ પડયા મનુજા લહઇ કુશલ વધામણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇ સમરિ **સખેસર** ધણી (૯)

વિકરાલ કાલ કરાલ કોપિ દોહ રસના ચાલતો,
વર ફ્રાર ફણધર ફુક મૂકઇ વાય તરઅર બાલતો,
તે ઇસ્યો દેખી ભીતિ આલઇ પાસ ગોત્ર જપો ગુણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇ સમરિ **સખેસર** ધણી (૧૦)

આકાશે ઉંચી ઝાલ ઝબકઇ વિકટ તે દાવાનલો,
વન જતુ દેખી કોડી ત્રાસઇ કરઇ ઘન કોલાહલો,
ઘનઘૂમ આકુલ થઇ દશ દિશિ પાસ મત્રની છાટણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇ સમરિ **સખેસર** ધણી (૧૧)

નર મુંડ ખંડ કપાલ માલા ધારણી પ્રેતાવલી,
બિભત્સરૂપા રૂદ્ર કામા પિંગલા કેશાવલી;
ભઇરવ ચંડી કર્ણ મોટી ભીષણી બહુ ડાકણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇં સમરિ **સંખેસર** ધણી. (૧૨)

રૂદ્ર ક્ષેત્રપાલા ભૂત ચાલા હાથ ડમરૂ ડાકલા,
ઝોટીંગ કાલા બીહઇં બાલા વદન માંગઇં બાકલા;
ઘર કોણ બઇઠા રહ્યા ધુણઇં હોય તે વલી રેવણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇં સમરિ **સંખેસર** ધણી. (૧૩)

વા ચોરાસી ખયન ખાસા રોગ સોગા દુર્દ્ધરા,
ઉદ્દ્ભૂત ભીષણ સૂલ જલોદર ભારનમ્રા નરવરા;
ગંભીર કર્ણક શોક પીનસ દુસ્થવસ્થા થઈ ઘણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઈં સમરિ **સંખેસર** ધણી. (૧૪)

ખસ પેટપીડા ગુલ્મ ગોલા કહિડિ રોગા દુહંકરા,
ગડ ઢપ ગુંબડ કોઢ પાઠું તાવ સાસ ભગંદરા;
એ સાત ભયની દુષ્ટ પીડા નાસિં જાઈ ભવિતણિ,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇં સમરિ **સંખેસર** ધણી. (૧૫)

શુભ સ્નાત્ર મહોત્સવ કરઇં શ્રાવક ધાટ વાજઇં સુંદરા,
વર અપછરાના વૃંદ નાચઈ પાઇં બાંધી ઘુંઘરા;
શ્રીપાસ નામઈ કામકુંભો મલઈ વારૂ સુરમણી,
તે સયલ સુખકર પાસ નામઇં સમરિ **સંખેસર** ધણી. (૧૬)

નિસ દિવસ સૂતાં જાગતાં પ્રભુ પાસ ચિતમઇં ધ્યાયઈ.
પય સેવ કરતાં પાસ નામઇં સિદ્ધ સુંદરિ પાયઇં;
કર જોડી સેવક સદા **સુખચંદ** દિઓ મંગલ ઘોરણી,
તે સ... સુખકર પાસ નામઇં સમરિ **સંખેસર** ધણી. (૧૭)

(કવિત)

ગુર્જ્જર ધરા પવિત્ર **પાસ સંખેસર** સોહઈ,
ધરણુ પોમાવઇ દેવી પાસ જક્ખ ચરણેં સોહઈ,
પડિતમાહી પ્રગટ વિબુધ **ઉદયચદ** ભણિજ્જઇ,
તસ ચરણાબુજ ભ્રમર શિષ્ય **સુખચંદ** કહિજ્જઇ,
એ છદ બધ કીધો સરસ સુણઈ તસ મગલકગ,
બુધ **રૂદ્ધિચદ** સુપસાય લઇ પ્રભુ સાર કરિ **સંખેસરા** (૧૮)

[૪૯]+

મુનિ મેઘરાજરચિત

શ્રી શખેસર પાર્શ્વનાથજિન છંદ

સકલ સાર સુરતરુ જગજાણુ, સુજસવાસ સકલ પરિમાણુ,
સકલદેવ સિર મુગટ સુચગ, નમો નમો જિનપતિ મનરગ (૧)
જો જનમનરગ અકલભગ તેજ તુરગ, નિલગ સવિ સોભા સગ,
હરખતઅગ, સિસ ભુજગ ચતુરગ, બહુ પુન પ્રસગ નિત ઉછગ્ગ,
નવનવ ગ્ગ નારગ કિરત જલગગ, દે સહુરગ સુરપતિ શૃગ સાન્ગ (૨)
સારગાવક્ત્ર પૂન્યપવિત્ર, રુચિરચરિત્ર જિવિત્ર,
તે જોજન મિત્ર પકજપત્ર, નિર્મલનેત્ર, સાવિત્ર,
જગજીવન મિત્ર, તરુસતસત્ર, મિત્રામિત્ર, માવિત્ર,
વિશ્વત્રયચિત્ર, ચામર છત્ર શીસધરિત્ર, પાવિત્ર. (૩)

+ ગાધનપુર, તબોલી શેરીમાના શ્રી વિજયનીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના જ્ઞાનભડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતાર્યો

પાવિત્રાભરણં, ત્રિભુવનસરણં, મુકટાભરણં આચરણં,
સુરવર ચિતચરણં, શિવસુખકરણં, દાલિદ્રહરણં, આવરણં;
સુખસંપત્તિભરણં, ભવજલતરણં, અઘસંહરણં, ઉદ્ધરણં,
ગોઅમૃતઝરણં, જનમનહરણં, વરણાવરણં, આદરણં. (૪)
આદરણા પાલં, ઝાકઝમાલં, નિજ ભૂપાલં, અજુઆલં,
અષ્ટમી શશિભાલં, દેવદયાલં, ચેતનચાલં સુકમાલં;
ત્રિભુવનરખવાલં કાલ દૂકાલં, મહાવિકરાલં ભેટાલં,
શૃંગારરસાલં, મહકે માલં હૃદય વિશાલં, ભૂપાલં (૫)

(કલશ)

અકલ રૂપ અવતાર સાર શિવ સંપત્તિ કારક,
રોગ સોગ સંતાપ હુરિઅ દુઃખદોહગ નિવારક,
ચિહું દિસિ આણુ અખંડ ચંદ તપ તેજ દિણંદહ;
અમર અપછર કોડ ગાવે જસ નામે નરિંદહ;
મુનિ **મેઘરાજ** કહે જિનવર જયો શ્રી પાર્શ્વનાથ ત્રિભુવન તિલો.
શ્રી **સંખેશર** સુરમણી પાય અધિક મંગલ નીલો. (૬)

[૫૦]×

પં. હંસરત્નશિષ્ય કનકરત્નકૃત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ છંદ

(પધડી છંદ)

સરસતિ સાર સદા બુધ જાગી, સમરંતા દુઃખ દૂરમતિ ભાગી;
શ્રી **સંખેશ્વર** પાર્શ્વ પ્રતાપી, ધરણીધર જસ મહિમા થાપી. (૧)

× શ્રી નિર્ણયસાગર પ્રેસ, મુંબઈથી પ્રગટ થયેલ "શ્રી મણિભદ્રાદિકોના છંદો" પૃ. ૬૧થી ઉતાર્યો.

ઋષભાદિથી પહેલી ચોવીસી, દામોદર જે નવમે જગીસી;
આષાઢ શ્રાવક વંદે ભાવેં, દામોદર જિન ભક્તિ ઉપાવેં. (૨)
જિન કહ્યો પાસ જિનેસર વારે, ગણધર મુક્તિ પયોદિત દ્વારે,
ાવી જિન પાસ મૂરતિ પ્રેમે, નિજઘર પૂજે અલકૃત નેમે (૩)
હેલે કલ્પે ઉપનો આષઢ, સુરવર પાર્શ્વ પૂજે જિન દાઢ,
ીઋષભ દેવતણા પર પોત્રા, નેમી વિનેમી વિદ્યાધર ગોત્રા (૪)
ાતાઢય શૈલે પાર્શ્વજી થાપ્યા, પૂજી પ્રણમીને શિવસુખ વ્યાપ્યા,
દ્રાદિક સુરનર તિહા પૂજે, ચદ્રપ્રભુ વારે ઇદ્ર પ્રયુંજે (૫)
દ્ર સૂર્ય તિહા જિનના મુખથી, પાસજિન વારે છુટશો દુ ખથી,
મજરામર પદ દાયક જાણી, ગુરૂ ભાવના ભાવે મન આણી (૬)
ચન બલાણે જાઇ ભેટયા, જન્માદિક ત્રિક તુમથી મેટયા,
મિ ઘણા ઇદ્ર ઓલગ કરતા, નાગેંદ્રાદિક ભક્તિ ઉદ્ધરતા (૭)
પદ્માવતી વર શાસન રાગી, મુક્તિલીલા લહે લલના લાગી,
આગામિક જસ ઉદયો સ્વામી, યદુકુલ વછના પોહોતી કામી (૮)
પ્રતિહરી જગસિધુ કહાવે, બાલપણા મોટે બીહાવે,
કૃષ્ણ નેમ ને બલભદ્ર ભાઇ, હેમવર્ણ દુવારકા નિપાઈ (૯)
ઋદ્ધિ સબલ પરિવાર પનોતા, દશ વિડારણ પગલા જોતા,
યદુપતિ જરાસધસુ અડિયો, ભરપૂરે પચાસરે ભડિયો (૧૦)
જરાસધે તિહા શસ્ત્ર જ જોડયો, નવિ રહે કોઇનો રાખ્યો ન ઓડયો;
પાડીત ચલીત ભડીત ભડ ભાલી, હરિબલ જિનજી જોઈ સભાલી (૧૧)
ધરણેંદ્ર પૂજે પાસ જિન ભાવી, નમણ જલે દિયો જરા ઉઠાવી;
અઠમ તપથી આપે પાસ, સુખ સપત્તિનો છે આવાસ. (૧૨)
પૂજી પ્રણમીને નમણ ભણાવી, જયવર શખ તે શબ્દ સુણાવી,
જરા નાઠી જરાસધ સેના ત્રાઠી, ચક્રધારી હરિબલ ભુજા કાઢી. (૧૩)

છપન્ન કુલ કોડીશું યાદવ, પૂજે પ્રભુને ઓધવ માધવ;
શ્રી **સંખેશ્વર સંખપુર** થાપી, લોટી દૈત્યને શિક્ષા આપી. (૧૪

ભાવિ જિનેશર પાસજિન વારે, તીર્થ ઘણાં થાપી નિસ્તારે;
ઉદ્ધાર એહ ઠામે અધિકેરા, વિક્રમ ભોજકૃત ભલેરા. (૧૫

ઉદયસૂરીશ્વરને અધિકારે, દેવ અધિષ્ઠિત પદ આધારે;
વંછિત લેવા સુરપતિસૂરા, ભક્તિ કરે નવરસ સનૂરા. (૧૬

ઇગ્યારસેં પંચાવન વરષે, હુરિજન સજ્જન સાથે હર્ષે;
ઝઝુપુર સૂર્યપુર નામી, સજ્જન શેઠ ખડો ધનધામી. (૧૭
દેવ વિમાનસો મંદિર કીધો, લક્ષ્મી તણો બહુ લાહો લીધો;
આજ લગે **સંખેશ્વર** વાસી, ઘણા સુખી સાધુજન ઉપાસી. (૧૮
તું ચિંતામણિ કામકુંભ વારુ, વઢિયાર દેશમાં વસ્યો દિદારુ;
કલ્પવૃક્ષ ને કામજ ધેનુ, તુજ સેવથી કાંઈ નહિ ઓણુ. (૧૯
વાટઘાટમાં રક્ષા તારી, નીલવર્ણુ આશ પૂરજો હમારી;
ધરણેંદ્ર પદ્મ જસુ જયકારી, નવનિધિ રિદ્ધિ સદા દગ તારી. (૨૦)

ઘર શુદ્ધ પૂજા ચાહિ જો કીજે, મનવંછિત ફલ સહેજ લહીજે;
"ડોસલોપ્રભુ"નું નામ પ્રસિધ્ધો, બહુરૂપી **શંખેશ્વર** કીધો. (૨૧)
અહર્નિશ રહેજો હૃદય જ માંહિ, એહિ જ માંગુ અવર ન કાંહિ;
અંતર ટાલો તો આવું હજુરે, ભવભવ મલજો એહ પુન્ય પૂરે. (૨૨)

તપગચ્છનાયક ભાવ ભલેરા, શ્રી **દાનરત્નસૂરીશ્વર** મેરા;
શાંતિ સુધારસ સુજસ ગાજે, વિબુધ **હંસરત્ન** બિરાજે. (૨૩)
શ્રી **સંખેશ્વર** તુમહિ જ સરણું, **કનક** સદા મન આનંદકરણું;
ત્રિભુવન ત્રાતા તુમથી તરણું, શીઘ્ર મહાસિદ્ધિ સદા જયકરણું. (૨૪)

સંવત શશિ નાગ મહિ દ્રગ આશા, રવિ શુદ્ધ પંચમી પોસહ માસા;
ઘડી છંદ પૂર્ણ ચૂર્ણ કીધો, સાંભલતા સબ શિવ સુખ લીધો. (૨૫)

[૫૨]*

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનો છંદ

(દોહા)

શ્રીજિન ત્રિભુવન મંડણો, સ્વામી લીલવિલાસ,
જાગે જગ મહિમા નિલો, જ્યો શખેશ્વર પાસ (૧)
સેવ્યો સુખ સપત્તિ કરે, પૂજ્યો પૂરે આશ,
અશ્વસેન કુલ ઉદ્ધરણ, સાધ્યો શિવપુર વાસ (૨)
વાસગ નાગ કુમારનો, પૈમાવે સયુત્ત,
સપ્તફણો ધણિ શિર ધરે, સુર સેવે નિત્ય નિત્ય (૩)
સિદ્ધિ વધૂ સગમ સુજ્મ, જો કીજે મન આસ,
તો પ્રભુ સમરથ સેવીયે, શ્રી શખેશ્વર પાસ (૪)

(છદ ચાલ)

સેવો શ્રી જિણદપાય, દીઠે દુ ખ દૂર જાય,
આણદ અધિક થાય, સપત્તિ મિલે,
નયણ નિર્મલ થાય, સેવક વછિત પાય,
અહર્નિશિ ગુણ ગાય, આગતિ દમે,
પ્રભુ ત્રૂઠો દીયે શિવ સિદ્ધિ, માન બહુત યશ રિદ્ધિ,
સકલ સયોગ મિલે, કગલરે,
પૂજો શ્રી જિણદ પાશ, પૂરે મન કેરી આશ,
અગર કપુર વાસ, કુસુમભરે. (૫)

---

* શ્રી નિર્ણયસાગર પ્રેસ, મુબઈથી પ્રગટ થયેલ " શ્રી મણિભદ્રાદિકાના છદો " પૃ ૩૨ થી ઉતાર્યો

(દોહા)

સતર ભેદ સવિધેં કરી, પૂજે સમકિત ધાર;
અંગોપાંગે ઉપદેશ્યા, નમણાદિક નિરધાર. (૬

નવો સુજિણંદ અંગ, લુહો આણિ ચીર ચંગ,
આંગિ રચો નવરંગ, વિવહ પરેં;
કેસર સુખડે કરી કનક કચોલી ભરી,
હિયે ભલો ભાવ ધરી, દાહિણ કરે;
અતિ ખાંતે ખપ કરી, વિચિત્ર વિજ્ઞાન વરી,
અવિનય દૂર કરી, ભગતિભરે. પૂજો શ્રી જિણંદ પાસ. (૭)

(દોહા)

સાચું એ સોહામણો, થંભણપૂર **શ્રીપાસ;**
મૂરતિ રતિ કરી વંદિએ, **શ્રી શંખેશ્વર પાસ.** (૮)

વંદુ શ્રી વિનય પૂરિ, પ્રભાત ઉગતે સૂર,
વાજત પરહ ભેરિ, ઝલ્લર ઝણે;
ગાઓ શ્રી ચતુર નર, અભિનવ સુરતરૂ,
પ્રભાવતી રાણીવર, આદર ઘણેં;
જોડી સુમસ્તકે હાથ, શિવપુર શુદ્ધ સાથ,
પ્રણમું અનાથનાથ, ભગતિભરે. પૂજો શ્રી જિણંદ પાસ. (૯

(દોહા)

જરાસિંધુ યાદવ પ્રતેં, જરા જર્જર કિય જામ;
પાસ **શંખેશ્વર** પ્રગટીયા, પાયપખાલણ તામ. (૧૦)

સદા સુસમર વીર, ન લાગે તોમર તીર,
જસુ નામે થાયે ધીર, સુભટ કટા,
હિંમે ગજવર ઘાટ, બિરૂદ તે બોલે ભાટ,
મોહતિ મોવન ઘાટ, કરે તે ઘટા,
જેહની પ્રશસ્તિ પાસ, સપત્તિ સુય ધગિ તાસ,
વયણુ સુવાસ વાસ, લક્ષ્મી કરે પૂજે શ્રી જિણુંદ પાસ (૧૧)

(કલશ–છપ્પય)

લક્ષ્મી કરે વિલાસ, આશ સઘલી સપૂરે,
પોમાવૈ ધરણિંદ, પાશ સબ સકટ ચૂરે,
કેવલ દસણુ નાણુ, સુખ વલી ચારે અનતા,
સબ લહીયે મન શુદ્ધ, જસુ પય સેવ કરતા,
દેવાધિદેવ સ્વામી સકલ, પાસનાથ હિયેમેં ધરે,
કવિ કહે ચઉવિહ સઘને, સુપ્રસન્ન સ્વામી શ ખેશ્વરે (૧૨)

સ્તોત્ર

[પર]

શ્રી જિનહર્ષમુનિવિરચિત

શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર

સકલ સુરાસુર સેવે પાય, કરજોડી ઉભા સુરરાય,
ગુણુ ગાવેં ઈન્દ્રાણી જાસ, પ્રણુમુ શ્રીશખેશ્વર પાસ (૧)
જેહને નામે નવનિધિ થાય, પાતિક દુસમન દૂરે જાય,
મહિયલ માહેં વાધે જસ વાસ, પ્રણુમું૦ (૨)

લખમી મંદિર થાયે અખૂટ, રાય રાણા કોઈ ન સકે લૂટ;
નવનિધ રહે સદા ઘર વાસ, પ્રણમું૰ (૩)

અણતેડી આવે સંપદા, જાંઈ અલગી સહુ આપદા,
નાસે રોગ દુષ્ટ ખય ન ખાસ, પ્રણમું૰ (૪)

વીછડીયાં વાલેસર મળે, દોષી દુસમન પાછા ટળે;
લહીઇં વંછિત ભોગ વિલાસ, પ્રણમું૰ (૫)

જરા ઉતારી જાદવ તણી, વાધી પ્રભુની કીરતિ ઘણી;
હરી પૂર્યો તિહાં સંખ ઉલ્લાસ, પ્રણમું૰ (૬)

ધરણીધર નેં પદમાવતી, જેહની સેવ કરે સાસ્વતી;
દુઃખ ચૂરે પૂરે સહુ આસ, પ્રણમું૰ (૭)

જેહની આદિ કોઈ નવી લહેં, ગીતારથ ગુરુ ઈણીપર કહેં;
કહે **જિનહરખ** સદા સુખવાસ, પ્રણમું૰ (૮)

ચૈત્યવંદન

[૫૩]

શ્રી પદ્મવિજયજી શિષ્ય શ્રી રૂપવિજયજી વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન ચૈત્યવંદન

સકલ ભવિજન ચમત્કારી ભારી મહિમા જેહનો,
નિખિલ આતમ=રમા=રાજિત નામ જપીએ તેહનો;
દુષ્ટ કર્માષ્ટક કિન્નરી ભવિક જન મન સુખ કરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ **શંખેસરો.** (૧)

અહુ પુન્ય રાશી દેશ કાશી તથ્થ નગરી વાણારશી,
અશ્વસેન રાજા રાણી વામા રૂપે રતિ તનુ સારશી,
તાસ કુખે સુપન્ન ચૌદ સૂચિત સ્વર્ગથી પ્રભુ અવતર્યો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો (૨)

ત્રણ લોક તરૂણી મન પ્રમોદી તરૂણ વય જબ આવીયા,
તવ માત તાતે પ્રણય ચાતે ભામિની પરણાવીયા,
કમઠ શઠકૃત અગ્નિકુંડે નાગ બળતો ઉધર્યો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો (૩)

પોષ માસે કૃષ્ણ પક્ષે દશમી દિન પ્રભુ જનમીયા,
સુર કુલે સુરપતિ ભક્તિ ભાવે મેરૂ શૃંગે સ્નાપીયા,
પ્રભાતે પૃથ્વીપતિ પ્રમોદે જન્મ મહોત્સવ અતિ કર્યો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો (૪)

પોષ વદી એકાદશી દિન પ્રવ્રજ્યા જિન આદરે,
સુર અસુર રાજી ભક્તિ તાજી સેવના ઝાઝી કરે,
કાઉસ્સગ્ગ કરતા દેખી કમઠે કીધ પરિસહ આકરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો (૫)

તપ ધ્યાનધારારૂઢ જિનપતિ મેઘધારે નવિ ચળ્યો,
તિહા ચલિત આસન ધરણ આયો કમઠ પરિસહ અટકળ્યો;
દેવાધિદેવની કરી સેવા કમઠને કાઢી પરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો (૬)

ક્રમે પામી કેવળજ્ઞાનકમળા સઘ ચઉવિહ સ્થાપીને,
પ્રભુ ગયા મોક્ષે સમેતશિખરે માસ અણુસણ પાળીને,
શિવરમણી રંગે રમે રસિયો ભવિક તસ સેવા કરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ શંખેસરો (૭)

ભૂત પ્રેત પિશાચ વ્યંતર જલણ જલોદર ભય ટળે,
રાજરાણી રમા પામે ભક્તિ ભાવે જો મળે;
કલ્પતરુથી અધિક દાતા જગતત્રાતા જયકરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ **શંખેસરો.**

જરા જર્જરી ભૂત યાદવ સૈન્ય રોગ નિવારતા,
વઢીયાર દેશે નિત બિરાજે ભવિક જીવને તારતા;
એ પ્રભુતણાં પદ **પદ્મ** સેવા **રૂપ** કહે પ્રભુતા વરો,
નિત્ય જાપ જપીએ પાપ ખપીએ સ્વામી નામ **શંખેસરો.** (૯)

[૫૪]

કવિ રાજપાલવિરચિત*

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ચંદ્રાઉલા સ્તવન

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

સરસતિનઈ સમરી કરી રે, લાગું સહિ ગુરુ પાયો,
તવન કરું હૂં હર્ષ ધરી રે, તું દેજો વરદાનો;
વઢીયાર દેસ્યઈ મંડણો રે, **શ્રીસંખેસર** પાસો,
ત્રિણિ કાલ પૂજા કરુ રે, પહુચઈ મનની આસો. (૧)

પહુચઈ મનની આસ તે સ્વામી, નિત નિત પ્રણમું હું શિર નાંમી;
આવા ગમન કરંતાં વારો, ભવસાયરનઈ પાર ઉતારો,
જી સંખેસરજીરે (૨)

નવ ભવ પહિલા શ્રીપાસના રે, સાંભળતાં સુખ થાયો,
અમરભૂત પહિલઈ હવા રે, બીજઈ ગજ ગંભીરો;

---

* શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમંદિર આગરાની હસ્તલિખિત પ્રતિ પરથી ઉતાર્યું.

ત્રીજઈ દેવલોકિ સુર થયા રે, ચઉથઈ વિદ્યાધર રાયો,
પ્રાણુ દેવલોકિ પાચમઇ રે, છઠઈ પૃથ્વીપાલો (૩)

છઠઈ પૃથ્વીપાલ તે લહીઈ, અચ્યુત દેવલોકિ સાતમઈ કહીઈ,
આઠમઈ પટખડ નાથ તે સાર, નુમઈ ભવિ દસમ દેવલોકિ
અવતાર જી૦ (૪)

નયરી વાણારસી જાણીઈ રે, અમરાપુરી સમ તોલો,
વાડી વનખડ અતિ ઘણા રે, સેવત્રી જાય વેલ્યો,
દમણો મરુઉ માલતી રે, કેતકી કરઈ કલોલો,
ચાપો વાલઈ વીંટીઓ રે, મોગર જુઈ મચકદો (૫)

મોગર જુઈ મચકદ તે કહીઈ, અખોડ બદામનું પાર ન લહીઇ,
નીંમજ પસ્તા પલઈલા સાર, દ્રાખ ચારુલી ડાડિમ અતિ
ફાર જી૦ (૬)

ગલાલ ગધિ આગલા રે, જાસૂ રૂપ સરૂપો,
ક્ણઇર કાબલ લકીરહી રે, પાડલ પોઢા ફૂલો,
કમલઈ ફૂલી પાખડી રે, કેવિડ કાટા ધારો,
કરણી પુફમઈ કહ્યા રે, અવર ઘણી છઈ જાત્યો (૭)

અવર ઘણી છઈ જાત તે જાણો, પુષ્ફ સઘલા પૂજાનઈ આણો,
અઢાર ભાર વનસપતી તિહા લહીઈ, પાચ સાતના નામ જ
કહીઈ જી૦ (૮)

નાલીઅરી શુભ નિરમલી રે, કદલી ફુલા ચબો,
સહિકાર અતિ મોહામણો રે, ગયણ રૂડા રગો,
નારગી દમરખ મહી રે, બીજોરાની બેત્રો,
અમૃતફલ અછર ઘણા રે, પાનવાડી છઇ હેડયો (૯)

પાનવાડી છાઇ હેઠિ તે જાંણો, નીલી સોપારી લવિંગ જ આંણો;
એલચી ડોડા ઘણુ ગંધ સાર, બાવના ચંદન વન વિસ્તાર.

જી૦ (૧૦)

સેલડી રસિ આગલિ રે, ખજુરી સદા ફલ સારો,
ફાલસાંની ફૂલહુલિ ભલી રે, કરણી કર્મદી ઝાડો;
હરડે આંબલાનાં ગુણ ઘણા રે, લીંબુ સરસ સવાદો,
વરસોલી વન છાઇ રહી રે, પંચ ઉંબર ગહિર ગંભીરો. (૧૧)
પંચ ઉંબર ગહિર ગંભીર તે કહીઈ, ત્રબુજ ફણુસ તિહાં તે લહીઈ;
તલાવમાં સીંઘોડી બાધઇ, કણુ સઘલાં વાણારસી લાધઈ.

જી૦ (૧૨)

સાલિ સુગંધ સોહામણી રે, ગુંહેવાલી લીહો,
જારિ જગતે ઉધરુ રે, અડદિ દીધુ આધારો;
મગ્ગિ મહિમા રાખીઉ રે, તૂઇરિ ત્રણી દેહો,
કોદિર કાંમ સ× લ્યાં કર્યા રે, ઝાલર ઝાલી મુંઠયો. (૧૩)
ઝાલર ઝાલી મુંઠિ તે કહીઈ, ચુલા મસૂર તિહાં તે લહીઇ;
બાજરી બાવટુ બરટી નામ, ચીણા કાંગનિ કલથી ઠાંમ.

જી૦ (૧૪)

વન ગંભર અતિ દીપતું રે, જાંણે મોહણ વેલ્યો,
ચાસ મોર કોઇલ ઘણી રે, સુક સાલહી કરિ જેલ્યો;
લાવાં તેતર હોલો હસિ રે, બગ સારસ ચકોરો,
સસા સંભર હરણ રોસહી રે, વાઘ સંઘકી તાસારો. (૧૫
વાઘ સંઘકી તાસાર તે કહીઇ, રાતા પોપટ નૂરી લહીઇ;
સકરાબાજ હંસ તિહાં તે સોહીઇ, વન દેખી મોહનિ રહીઇ.

જી૦ (૧૬)

×અહીં પાઠ ત્રૂટિત છે.

બાર જોઅણુ નયરી ભલી રે, નવ જોયણુ વિસ્તારો,
ગગા નીર અતિ નિરમલા રે, કૂઆ તલાવ નઇ વાવ્યો,
ગઢ મઢ મદિર માલીઆ રે, બારે દરવાજે વાટો,
ચઉગર્સી ચહૂટા ભલાં રે, ચકલઇ ચકલઈ હાટો (૧૭)

ચકલઇ ચકલઈ હાટો તે સાર, દેહરા પોસાલ ન લાધઇ પાર,
તિહા વસઇ વ્યવહારીઆ લોક, સાધ સાધ્વીના દીસઇ થોક
ભ૦ (૧૮)

દાનિઇ તુગીઆ જાણીઇ રે, જેહવા વિસમણુ દેવો,
દાનિ પુણ્યિ ગુણિ આગલા રે, ભલા આચાર વિવેકો,
સીઅલ સમકિત અતિ નિરમલા રે, નવ તત્ત્વના જાણો,
પોસા સામાયક ગઇ રે, પડિકમણું બિ વારો (૧૯)

પડિકમણું બિ વાર તે જાણઇ, હૈઇ જીવદયા તે આણઇ,
પ્રતિમા ઉપધાન શ્રાવકના વહઇ, ત્રિણુ કાલ દેવપૂજા કરઇ
ભ૦ (૨૦)

પુણ્ય પવિત્ર નગરી ભલી રે, લખિમીનું જિહા વાસો,
એકઇ જીભઇ સ્યું કહૂં રે, ગુણસાગર અવદાતો,
અશ્વસેન તિહા રાજીઓ રે, ન્યાઇ પાલિ રાજો,
વામાદેવી રાણી ભલી રે, સતીશિરોમણિ સારો (૨૧)

સતી શિરોમણિ સાર તે સ્વામી, ચઉદ સપન મોટા તે પામી;
દશમઈ દેવલોકિથી ચવી આવ્યા જેહ, ત્રેવીસમો તીર્થકર તેહ.
ભ૦ (૨૨)

ચઉદ સપન સહિત આવીઆ રે, ત્રિણુ લોકિનું નાથો,
અશ્વસેન ઘરિ ઉછ્છવ થયા રે, અપાઇ અવારી દાનો,

ગજ રથ ઘોડા પાયક વાધીઆ રે, ભુઈનિઇ ભંડારો,
વામાદેવી રાણી કુખિ રહ્યા રે, નવ માસ દિન સાતો. (૨૩)

નવ માસ દિન સાત તે સાર, પોસ શુદિ દશમિ જનમિ અવતાર;
મધ્ય રાતિ જનમ્યા જગદીશ, ચઉસઠિ ઇંદ્રિઇ નામ્યાં શીસ.
જી૦ (૨૪)

ભગવંતનું જનમ જાણી કરી રે, આવી છપન કુમાર,
સુચિ કરમ સઘલાં કર્યાં રે, સાર્યાં પોતાનાં કાજો;
ઇંદ્ર આસણુ તવ કંપીઆં રે, જોઉ અવધિજ્ઞાનો,
જન્મ દીઠો શ્રી જિનવરુ રે, વાગા ઘંટાનાદો. (૨૫)

વાગા ઘંટાનાદ તે પૂરા, ચઉસઠિ ઇંદ્ર આવ્યા સવિ સૂરા;
ખીર સમુદ્રનાં આણ્યાં પાણી, જનમોત્સવ જગદીશનું જાણી.
જી૦ (૨૬)

ચઉસઠિ સુરપતિ તિહાં મિલ્યા રે, અમર ન લાધઈ પારો,
મેરનઈ શૃંગિ લેઈ ગયો રે, જનમોત્સવ કરઈ સારો;
સમકિત તે નિરમલ કરઇ રે, સફલ કરઈ અવતારો,
માણિક મોતી થર ભરિ રે, મુંકઈ જણણી પાસો. (૨૭)

મુંકઈ જણણી પાસ તે લહીઇ, મસ્તકિ મુગટ સોહામણો કહીઇ;
કાંનિ કુંડલ કોટિ હાર, ભાલ તિલક શોભઇ બીજા સવિ
શૃંગાર. જી૦ (૨૮)

રયણી સઘલી વહી રે, સૂર ઉગ્યો પરભાતો,
ચઉરાશી વાજિત્ર વાજિ ખરાં રે, મંગલ ગાઈ નાર્યો;
ઘરિ ઘરિ ગુડી ઉછલિ રે, તલીયાં તોરણુ બાર્યાં,
નાટકીઆ નાટક કરઇ રે, ગંધ્રપ ગાઈ ગીતો. (૨૯)

ગધ્રપ ગાઈ ગીત તે ગોરી, જેઠીમલ્લ વઢઈ ભલો ધોરી,
માગણ જણનઈ આપઇ દાન, ઘણુ જીવે તુ અશ્વસેન
રાજાન જી૦ (૩૦)

દસ દિવસ વુલ્યા સહી રે, કીધા દશઉઠણ કાજો,
સજન સર્વે મિલી કરી રે, પહિરાવ્યા પરિવારો,
નામ તણી થાપના કરી રે, એતે પાસ કુમારો,
અનુક્રમઈ પાચ વરસ થયા રે, સુત મુકયા નિસાલો (૩૧)
સુત મુકયા નિસાલિ કહીઈ, વિદ્યાતણો તો પાર ન લહીઈ,
બહુતિર કલાના થયા તે જાણુ, ત્રિણ ખડી મનાવી આણુ
જી૦ (૩૨)

કુઅર રૂપ અતિ સુન્દરો રે, જાણે મયણ તણો તે ઇદ્રો,
સાયરની પિરઇ ગભીર સદા રે, ગુણઈ ગગાનું નીરો,
દાનિઇ દારિદ્ર છેહ કરઇ રે, વચનિ અમૃત વાણ્યો,
સોભાગી સુખ ભોગવઇ રે, મુખ જિસ્યું પુનિમ ચદો (૩૩)
મુખ જિસ્યું પુનિમ ચદ્ર તે દીપઇ, સયવગ મડપ સહિજઇ જીપઈ,
ભુજાઈ માહાબલવીર તે કહઈ, તેજઇ ઉગતો સૂર તે લહીઈ
જી૦ (૩૪)

યોવન વઈ જિનવર થયા રે, યુવરાજ પરધાનો,
પ્રસેનજિત રાય આવી રે, અમ્હ ઘરિ કન્યા છઇ વર યોગ્યો,
અશ્વસેન મનિ હર્ષ થયો રે, વીવાહ મેલ્યો રગો,
કુટુબનઇ ટકોતરી મોકલી રે, તેડાવ્યા રાજાનો (૩૫)
તેડાવ્યા રાજાન સવિ સાર, મડપ તણો ન લાધઇ પાર,
સગા સણીજા આવી મિલીએ, પકવાનની સખ્યા નવિ ગણીઇ
જી૦ (૩૬)

ખાજા લાડુ ઘેવર * * રે, મોતીઆ મરચી સારો,
જલેબી મસૂપ ચાંદસાહી સહી રે, હેસમી અમૃતી નહી પારો;
નગદી વરસોલાં પિંડા ખરા રે, ગાંઠીઆ ગુંદવડાં ધારો,
સેવ સુંહાલાં સાંકલી રે, સુલાં ઝેવર ડૂંઠા સવાદો. (૩૭)
સુલાં જેવર ડૂંઠા સવાદ તે કહઇ, લાખણસાઇ લાડૂઆ તિહાં લહીઈ;
લહૂસાહી લાડૂઆ ગંધ સાર, દલીઆ લાડૂઆ પ્રીસિ ફાર.
જી૦ (૩૮)
નગરી સર્વરણ કરી રે, માઝન આપ્યાં ફોફલ પાનો,
વરઘોડિ ચઢી સંચર્યો રે, વાગાં ઢોલ નિસાંણો;
લગ સુરતિ દિન શુદ્ધિ જોઈ રે, કન્યા આપી વરદાનો,
સુરનર સર્વ જોવા મિલ્યા રે, ઈંદ્રાંણી ગાઈ ગીતો. (૩૯)
ઇંદ્રાંણી ગાઇ ગીત તે દેવા, ચઉસઠિ સુરરાય કરઇ તે સેવા;
રાજ કરઇ વાણારસીસા, પ્રભાવતી રાણી ભરતાર.
જી૦ (૪૦)
રૂપિંઇ રંભા રતિપતિ રે, મયણ મનાવ્યો આંણો,
ચિત્રાલંકી ચાલતી રે, પગે નેઉરનું ઝણકારો;
ભાલ તિલક સોભઇ સદા રે, કંઠિ એકાઉલિ હારો,
કાંનિ કુંડલ ઝલહલિ રે, કટિ મેખલા સણગારો. (૪૧)
કટિ મેખલા સણગાર તે દીપઈ, તેજઈ તારા ચંદ સૂર જીપઈ;
હાથે વીટીં કંકણ સાર, નયણે કાજલ સવિ સિણગાર.
જી૦ (૪૨)
નર નારી રંગિ રમઈ રે, ખેલઈ વસંત માસો,
કેસૂ તિહાંકણ કસકસઈ રે, દીસઇ લાલ ગુલાલો;

---

*પાઠ ત્રૂટિત છે.

ખડોખલી કરિ જીલણુ રે, કેસર છાટા છાટચો,
ચૂઆ ચદન અગિઈ ભરિઈ રે, કપૂર કસ્તૂરી જબાદો (૪૩)

કપૂર કસ્તૂરી જબાદ તે ગધઈ, અગો અગિ બાધઇ તે બધઇ,
ગેલઇ ગાઇ વસતનો ગસ, વાણારસીઇ શ્રીપારશ્વનાથ
જી૦ (૪૪)

તાપસ એક તિહા આવીઓ રે, મન ધરી અતિ અભિમાનો,
પચાગનિ સાધઇ ખરી રે, પુતાનુ વધારઈ માનો,
અમરભૂતનો ભાઇ હતો રે, દસમઈ ભવિ કમઠનુ જીવો,
અજ્ઞાન કષ્ટ કરઈ ઘણુ રે, નગ્ગમાં કરસ્યઇ રીવો (૪૫)

નગ્ગમા કરસ્યઈ રીવ તે પ્રાણી, પાર્શ્વનાથ આવ્યા તિહા જાણી,
ફાડુ ખોડ નિ દીધુ ઘાય, બલતુ પન્નગ કાઢ્યુ રાય
જી૦ (૪૬)

ભગવતના દરિસન થકી રે, ઉત્તમ હુઓ અવતારો,
સઇ મુખ્યઇ નવકાર કહિઓ રે, ઉતાર્યુ ભવપારો,
ધરણેંદ્રની પદવી લહી રે, તુછ કર્યુ સસારો,
માનભ્રષ્ટ કમઠ થયો રે, દસ ભવનું જાગ્યું વઇરો (૪૭)

દશ ભવનું જાગ્યું વઈર તે જાણી, રુદ્ર ધ્યાન મનમાહિ આણી,
આર્ત્તધ્યાનિ કીધુ કાલ, મેઘમાલિ થયો તતિકાલ
જી૦ (૪૮)

એણી પિરઇ રાજ ભોગવિ રે, કરઇ પરઉપગારો,
આજ્ઞા કો લોપઈ નહી રે, નર તો વરતઇ ન્યાયો,
મનિ વયરાગ આણી કરી રે, જાણ્યો અથિર સસારો
રાજ ઋદ્ધિ છડી કરી રે, લીજઇ સયમભારો (૪૯)

સમોસરણ તિહાં સુર કરઇ રે, ત્રિણુ ગઢ મંડાણો,
પર્ષદા બારિ તિહાં મિલી રે, વાંણી જોઅણુ પ્રમાણો. (૬૩)
વાંણી જોઅણુ પ્રમાણુ જગ જાંણુઈ, ચઉદ પૂરવના અર્થ વખાણુઇ;
ચ્યાર મહાવ્રત યતીનાં કહઇ, બાર વ્રત શ્રાવકનાં છઈ.
જી૦ (૬૪)

અરિહંતના અતિશય ઘણા રે, મોટા ત્રીસ નઈ ચ્યારો,
અવરની સંખ્યા નહી રે, કહિતાં ન લાભઈ પારો;
ધર્મધ્વજા તિહાં લહઈ રે, ભામંડલ દીપંતો,
આસોપલ્લવ અતિ ભલો રે, દેવ દુંદુભી આકાશો. (૬૫)
દેવદુંદુભી આકાશઈ વાજઈ, અમૃત વાંણી મેઘ જિમ ગાજઈ;
તીન છત્ર શિર ઉપરિ ધરઈ, ચિહું પાસિઈ ચામર તે કરઈ.
જી૦ (૬૬)

દેવ છંદો બઇસિવા કરઈ રે, પાદપીઠકા પદ હેઠો,
પંચવરણ ફૂલ ઢીચણસમાં રે, ઉંધઈ બીંટ સુગંધો;
ધૂપઘટી તિહાં મહમહઇ રે, પ્રીમલ બહુ પસરંતો,
ઈત્ય સઘલી તિહાં ઉપશમઇ રે, વિર ન ધરિ કોપો. (૬૭)
વિર ન ધરિ ક્રોધ નવિ આંણુઈ, અરિહંતની ભાષા ત્રીજંચ જાંણુઈ;
બારિ પર્ષદા જાણુઇ સહૂ કોઈ, જીવદયા વિણુ ધર્મ ન હોઈ.
જી૦ (૬૮)

આઠ ગણુધર ઉત્તમ હવા રે, સોલ હજાર તે સાધો,
અડત્રીજ હજાર સાધવી સહી રે, શ્રાવક એક લાખ ચઉસઠિ હજારો;
ત્રિણુ લાખ શ્રાવિકા કહી રે, ઉપરિ સતાવીસ સહિસો,
અઉઠસઈ પૂરવ તિહાં ભણુઈ રે, એક હજાર કેવલનાંણો. (૬૯)

એક હજાર કેવલનાણુ તે જાણું, અગ્યારસઈ વૈક્રિલબધિ વખાણુ;
ચઉદસિ અવધિજ્ઞાની સાર, સાતસઈ પચાસ મનપર્જાઈ જ્ઞાની
પાર ૭૦ (૭૦)

સમોસરણુ બઈસી ધર્મ કહ્યા રે, ઉગઈ સશિ જિહા ભાણો,
આઠ કર્મનુ ક્ષય કરી રે, ભગવત પહુતા શ્રીનિરવાણો,
નીલવરણુ નવ હાથ કહ્યા રે, સત વરસનું આયો,
ધરણેંદ્ર નઈ પદમાવતી રે, નિશ દિન પ્રણુમઇ પાયો (૭૧)
નિશ દિન પ્રણુમઈ પાઈ તે લહીઈ, ધરણેંદ પદ્માવતી અધિષ્ઠાયક કહીઈ,
એવા સારો તુમ્હિ જિનની સાર, ભવસાયર ઉતરવા પાર
૭૦ (૭૨)

બીજુ અધિકાર તુમ્હે સાભલુ રે, દુ ખભજન શ્રીપાસો,
શ્રી સ ખેસ્વરની પ્રતિમા થઇ રે, તેહનું કહુ અવદાતો,
શ્રી ચદ્રપ્રભ વારિ હવા રે, મોટા ઇદ્ર જેઓ,
તેણુઇ પરસન પૂછીઓ રે, અમ્હનઇ કહીઈ ભવપારો (૭૩)
અમ્હનઈ કહીઇ ભવપાર કહુ સ્વામી, તુમ્હો તીથકર કેવલનાણી,
ત્રેવીસમો હોસઈ શ્રીપાસ, આઠમા ગણુધર થઈનઈ મુગતિનો વાસ
૭૦ (૭૪)

અરિહતના વચન સાભલી રે, હર્ષ્યા સુહમઇદ્રો,
તુચ્છ સસાર અમ્હનઈ કહુ રે, સુખસાગર દાતારો,
શ્રીપાસની પ્રતિમા કરીનઈ, પૂજઇ ત્રિણુઇ કાલો,
ચઉપન લાખ વરસ પૂજા કરી રે, ઉતરીયા ભવપારો (૭૫)
ઉતરીયા ભવપાર તે સ્વામી, નિમલ ઉજલ મુગતિ જ પામી,
ઘણે ઇદ્રે ઈમ પૂજા કીધી, તેહનઇ અવિહડ મુગતિ જ દીધી.
૭૦ (૭૬)

ધરણેંદ્ર ઈમ મહિમા જાણી કરી રે, પ્રતિમા રાખી પાતાલો,
'કંચનબાલાણુઇ' મેહલી કરી રે, પૂજા કરી અતિસારો;
આતમા તે નિરમલ કરઇ રે, સુકૃત ભરઇ ભંડારો,
સેવા સારઇ જિનતણી રે, ધિન ધિન ઐંદ્ર અવતારો. (૭૭)
ધિન ધિન ઐંદ્ર અવતાર તે જાણુ, કૃષ્ણુ કથા વાત હઈડઇ આંણુ;
કુલદેવ્યા આદિ તે થઈ, તુ વસ્યા દ્વારકા જઇ.
જી૦ (૭૮)

રાજગૃહિ જરાસંધિ રાજ કરઇ રે, સૂરીપુર સમુદ્રવિજય રાજાનો,
આજ્ઞા માનિઇ જરાસંધ તણી રે, ત્રિણુ ખંડ પૃથ્વીપાલો;
વસુદેવનઇ કંસસ્યું પ્રીતિ ઘણી રે, રહિવું એકઈ ઠામો,
કૃષ્ણુઇ કંસનઇ મારીઓ રે, સાથિ બલદેવ રાયો. (૭૯)
સાથિ બલદેવ રાય તે જાણઇ, ઉચાલા દ્વારિકા આંણુઇ;
બાર જોયણુ નયરી તે વાસી, કૃષ્ણુરાજ કરઇં તિહાં નાસી.
જી૦ (૮૦)

જરાસંધનઇ જાણુ થયું રે, કૃષ્ણુ કરઇ છઇ રાજો,
છપનકૂલ કોડિ યાદવ મિલા રે, જાણુઈ ઈંદ્ર સમાનો;
ગઢ મઢ મંદિર માલીયા રે, સોવનમઇ પ્રાસાદો,
સાગરદેવ સમરી કરી રે, સમુદ્રઇ દીધુ માગો. (૮૧)
સમુદ્રઇ દીધું માગ તે પાણી, જરાસંધિ આ૦યું તિહાં જાણી;
નીસાંણિ વલી આ તે થાય, સામ્હુ સાંચર્યો વાસદેવરાય.
જી૦ (૮૨)

કૃષ્ણુસ્યું કલેશ માંડીઓ રે, જરાસંધ રાજાનો,
ઘણુા દિવસનું યુદ્ધ થયું રે, તુહિ ન આવિ પારો;
જરાસંધિ મૂકી જરા રે, કટક કર્યું અચેતો,
ચિંતા ઉપની કૃષ્ણુનઈ રે, નેમિનાથિ કહ્યું સંકેતો. (૮૩)

નેમિનાથઈ કહિઓ સકેત તે જાણુ, પારસનાથની પ્રતિમા આણુ;
નમણુ કરીનઇ છાટુ સાર, યાદવ દલ જીવાડણુહાર

જી૦ (૮૪)

તે પ્રતિમા કિમ પામીઇ રે, તેહની કહુ મુજ વાતો,
ધરણેંદ્રનઇ દેહગસરિ અછિ રે, રતનમઇ પ્રતિમા સાતો,
શ્રીપાસનો મહિમા અતિ ઘણુ રે, સીજઈ વછિત કાજો,
સકટ તુમ્હારા તુટલઈ રે, ત્રણિ કરો ઉપવાસો (૮૫)

ત્રણિ કરુ ઉપવાસ તિહા થાપી, ધરણીધરિ પ્રતિમા તે આણી;
પૂજા કરીનઇ લાગા પાય, જરા નાઠી તવ યાદવરાય

જી૦ (૮૬)

જરાસધનઇ જીપીઓ રે, તુમો વાસુદેવ કરિ ગાજો,
નગર **સખેશર** વાસીઓ રે, થાપ્યા **સખેસર પાસો,**
ઉત્તગ તોરણ પ્રાસાદ કર્યો રે, જાણે સ્વર્ગ વિમાનો,
મહિમા પાર ન પામીઇ રે, **શ્રી સખેસર પાસો.** (૮૭)

શ્રીસખેસર પાસ તે કહીઈ, મહિમાનુ તો પાર ન લહીઈ,
પ્રગટ પ્રભાવિ પૂરઈ આસ, મન સમર્યુ શ્રીપાર્શ્વનાથ

જી૦ (૮૮)

જખ્ય રક્ષ ઉલગ કરઈ રે, સુરનર સેવઈ પાયો,
મહિમા મહિઅલિ વિસ્તાયો રે, દેવાગના ગુણ ગાયો,
રોગ શોગ સકટ ટલઈ રે, વિષમ વરાધિ ચઉરાશી વાયો,
સાસ ખાસ હિઆ હોડી રે, પાઠુ ભગદર જાયો (૮૯)

પાઠુ ભગંદર જાય તે જાણુઈ, રોગ સઘલાનુ અતજ આણુઇ;
સાર કરઈ **શખેસર** દેવ, કોઢ અઢાર જાઇ તે હેવ.

જી૦ (૯૦)

મૂરતિ મોહન વેલડી રે, જોતાં ત્રિપતિ ન હોયો,
શ્રીસંઘ આવઈ ઉલટયા રે, પૂજા અષ્ટ પ્રકારો;
સનાત સહૂ રંગિ કરઇ રે, સતર ભેદ વિસ્તારો,
નાટક નૃત્ય કરઇ ભાવના રે, અષ્ટમંગલ ઉદારો.
જી૦ (૯૧)

અષ્ટ મંગલ ઉદાર તે આંણું, ત્રિણિ તત્ત્વ સૂધાં તે જાણું;
ચઉદ પૂર્વમાંહિ નુકાર તે સાર, સંસારસાગર ઉતારિ પાર.
જી૦ (૯૨)

જલાલપુર મુખ્ય મંડણો રે, શ્રીઋષભ શાંતિ પ્રાસાદો,
તસ પસાઇ મઈ સ્તવ્યો રે, **શ્રી સંખેસર પાસો**;
નવ નિધાન લહ્યાં મિ નિરમલાં રે, ચઉદ રયણ ગુણ ખાણયો,
સુખસાગર ઘરિ ઉલટયું રે, આણુંદ અંગિ ન માયો. (૯૨)
આનંદ અંગિ ન માય તે લહીઇ, **હીરવિજયસૂરિ** ગુરુ તે કહિઈ;
વિજયસેનસૂરિ ગુરુ ગોયમ જાણ, તસ પસાઈ **શ્રીપાસ** વખાણું. જી૦ (૯૪)

અશ્વસેન કુલિ ચંદલુ રે, વામા કુખિ અવતારો;
નયરી **વાણારસી** જનમીઆ રે, પ્રભાવતી ભરતારો;
બાવીસ તીર્થંકર આગઈ હૂઆ રે, ત્રેવીશમા શ્રીપાસો,
તેહનું તવન **રાજપાલિ** કર્યું રે, મનિ ધરી અતિ ઉલ્હાસો;
જી૦ (૯૫)

મન ધરી ઉલ્હાસ તે ગણીઇ, પ્રભાતિ ઉઠી તવન જ ભણીઈ;
સંવત સોલએકોતેરા (૧૬૭૧) સાર, શ્રાવણ સુદિ પંચમી ગુરુવાર, તવન નીપનું તહીઇ ઉદાર. જી૦ (૯૬)

ઇતિ શ્રી સંખેશ્વરા પાર્શ્વનાથ ચંદ્રાઉલા સ્તવન સંપૂર્ણમ્.
સં૦ ૧૬૭૪ વર્ષે ભાદ્રવા વદિ ૯ ગુરૌ લિખિતમ્.

ચોઢાળિયું સ્તવન

[૫૫]*

શ્રીમુનિવિજયજી શિષ્ય શ્રી રત્નવિજયજી વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન ચોઢાળિયું સ્તવન

॥ ૮૦ ॥ શ્રી જિનાય નમ

ઢાળ પહેલી

('સુરતિ મહિનાના'—એ દેશી)

શ્રીશ ખેશ્વર સમરીનેં, શારદ ગુરુ સુપસાય,
હિંસા દુષણ ટાલતા, સમકિત નિર્મલ થાય (૧)

પ્રણમું શ્રીપાસ જિણેસર, પરગટ પરતો જાસ,
તુજ સુરતિ અતિ સુદર, દીઠે દુખનો નાસ (૨)

સમકિત શુધ સુનિર્મલ, ઉગ્યો રવિ તમ દૂર,
મોહ મિથ્યામત દૂષણ, કૂમતિ તિમિર ચકચૂર (૩)

અગ ઉપાસક સાતમેં, સમકિત આણુદ લીધ,
'અણુત્થિય' પરીહારીય, જિન ચૈઈયવદન કીધ (૪)

---

* શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમદિર, આગરાની અને રાધનપુર, તખેળી શેરીમાના શ્રી વિજયનીતિસૂરીશ્વરજી મહારાજના જ્ઞાનભડારની હસ્તલિખિત પ્રતિઓ પરથી ઉતાર્યુ અને શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા ભાવનગરથી પ્રકાશિત 'પ્રકરણાદિ વિચાર ગર્ભિત શ્રી સ્તવનસગ્રહ'મા છપાયેલ આ સ્તવન સાથે મેળવ્યુ

ભગવતી જંઘાચારણ, વિજ્જાચારણ સાધ;
ઉવાઈ સૂત્રેં અંબડ નમેં, જિનપ્રતિમા નિરાબાધ. (૫)

શાસ્વતી પ્રતિમા જગતમેં, તેહવી અશાસ્વતી જાણ;
ભેદ ન કોઈ તેહમાં, એહવી જિનવર વાણ. (૬)

અન્ય તિર્થી કિમ ગ્રહી શકે, શાસ્વતી પ્રતીમા જેહ;
અશાસ્વતી લેઈ જાયસેં, એહમાં નહીં સંદેહ. (૭)

પ્રતિમા પુસ્તક મોહપતિ, માલા ને રજોહરણ;
એ એકેંદ્રીય દલ અછેં, ધર્મને સદા ગુણકરણ. (૮)

ચિત્રિત જે ભોગાસન (૧), શસ્ત્ર (૨) ને અરિપત્ર (૩) દેખ;
વિષય (૧) ભય(૨) ક્રોધાદિક (૩), હિત મિત્રે પત્રેં વિશેષ. (૯)

માતા (૧) ભગિની(૨) ને ભારજ્યા (૩), એહમાં સ્નેહનો ફેર;
તિમ એકેંદ્રી ગુણ ફળ, સમકિત ગુણ તે ઠેર. (૧૦)

દ્રવ્ય(૧) ભાવ(૨) પૂજા કરો, તો લહેસ્યો અપવર્ગ;
કર્મ સકલનેં ત્રાસવો, વાંછિત પામો સ્વર્ગ. (૧૧)

જલ(૧) ચંદન(૨) ફલ(૩) ફૂલ(૪) શું, દીપ(૫) ધૂપા(૬) ક્ષત(૭) ચંગ;
ગીત(૮) નૃત્ય(૯) વાજિત્ર(૧૦) શુદ્ધ, કરી પૂજો મનરંગ. (૧૨)

પૂજા ફલ ફુલાદિકેં, એકેંદ્રી હણેં કેમ;
તિહાં હિંસા નવિ નિપજેં, જિનવર વચન છે એમ. (૧૩)

પણ હિંસા ત્રિવિધે કહી, હેતુ(૧), સ્વરૂપ (૨), અનુબંધ(૩);
સાધુ શ્રાવક છાંડજો, ધમ્મીં મહામતિવંત. (૧૪)

સાધુ સર્વથી રહિત છે, દયાવંત પ્રવીણ;
એકેંદ્રીની ના હિંસા કરેં, રહેતા ધ્યાનમાં લીણ. (૧૫)

લોકમાં સઘલેં સંપૂરિત, સૂક્ષ્મ એકેંદ્રી પાંચ;
તીમ બાદર વાયુ પ્રતેં, હણતાં ન ધરેં ખાંચ. (૧૬)

પડિકમતા ગુરુ વાદતાં, ઉઠતા બેસતા તેમ,
પડિલેહણુ કરતાં થકા, હણેં છે જીવ તે કેમ. (૧૭)

હાથ પગ શરીરના, ફરસેં હણેં છે જીવ,
વિહારે નદી ઉતરે, તે કિમ પામશે શિવ. (૧૮)

વસ્તુ લેતા ને મૂકતા, માલા ગણુતાં હણેય,
એકેંદ્રી જે સૂક્ષ્મ બાદર, હિંસા કિમ ન ગણેય. (૧૯)

સાધુ શરીરથી નિસ્પૃહ, તપ કરી ગાલેં કાય,
પણુ પારણું કરવા ભણી, વહોરવાને કિમ જાય. (૨૦)

શરીર રાખવા કારણેં, હિંસા કરે અતીવ,
પગ ઉપાડી મેલતા, હણેં અસખ્યાતા જીવ (૨૧)

શ્રાવક વાદે સાધુને, તિમ વોહગવતાં આહાર,
ભાજન લેતા ઉઘાડતા, થાયેં જીવ સહાર (૨૨)

સામાયક લેતા નેં પારતા, ઇરિયાવહી આલોય,
વદન સાધુ વોહગવીનેં, ઇરિયા ન કહેં કોય (૨૩)

સૂક્ષ્મ બાદર જીવને, હણુસ્યો મા ભવી લોક,
એહવી અરિહત વાણી છે, કેમ કરો છો ફોક (૨૪)

ઇરિયાવહી આલોયતા, લાખ અઢાર ચોવીશ,
સહસ એકસો વીસ તે, મિચ્છાદુક્કડ કહીશ (૨૫)

ઉઠ બેસથી ફરી ફરી, કિમ જતુ હણે તેહ,
જિન કેવલી શ્રાવક મુનિ, કહોને ઉત્તર એહ (૨૬)

સાધુ શ્રાવક જીવ હણેં, તે કિમ જાસે પાપ,
કુણુ ગતિ જીવ જઈ ઉપજસ્યેં, તેહનો ભાખો જબાપ (૨૭)

જલ ફલ ફુલના જીવનો, પાપ પૂજાઈ જાય,
શુભ ગતિ થાય તે જીવની, જિન અગ ફરસન થાય (૨૮)

જયણાયેં પાપ ન તેહનેં, પરિણામેં નથી દ્વેષ;
પૂજામાં શ્રાવક ગુણી, મન શુદ્ધ તેહવો લેખ. (૨૯)
હેતુ હિંસા અજયણાઇં, કહી આગમ અનુસાર;
રત્નવિજય ગુરુ સાનિધે, ધર્મ કરો નરનાર. (૩૦)

ઢાળ બીજી

('વાલાજીની વાટડી અમે જોતા રે'—એ દેશી.)

સર્વ લોકના જિનવર પૂજે રે, આદ્રકુંવરની પરેં બુઝે રે,
ભાવ ભક્તિમાં ઘણું જૂજે, વાલો પ્રભુ પાસજી મુજ મળીયો રે,
મારે ભવોભવનાં દુઃખ ટળીયાં, **શંખેશ્વર પાસજી** મુજ
મળીયા રે.......એ આંકણી (૧)
પ્રભુદર્શને સમકિત પામો રે, પ્રભુદર્શને ચારિત્ર જામો રે;
પ્રભુદર્શને કર્મને વામો, વાલો૦ (૨)
સ્વરૂપ હિંસા વિચારો રે, ધર્મકારજમાં ન વિચારો રે;
લાભાલાભ તે સઘલો ધારો, વાલો૦ (૩)
આચારાંગ સૂત્રની સાખેં રે, દીક્ષા મોચ્છવ કરવા દાખેં રે;
મોચ્છવ તિહાં હિંસા ન ભાખે, વાલો૦ (૪)
દશાર્ણભદ્ર ભક્તિમાં માજી રે, ઘણા ઠાઠથી સેના જાજી રે;
વીર વાંદે શિવસુખ કાજી, વાલો૦ (૫)
ઉવાઈમાં કોણિક રાય રે, બહુ સેનાઈ વાંદવા જાય રે;
વાટની હિંસા ન ગણાય, વાલો૦ (૬)
ભવિક જિન વાંદવા જાશે રે, વચમાં ચવે તો સુર થાશે રે;
પરિણામે પુન્ય બંધાશે, વાલો૦ (૭)
પહીલેં સતકેં સાતમે ઉદ્દેશે રે, ભગવતી અધ્યાયે કેશે રે;
ગર્ભેથી ચવી સુરપદ લેશે, વાલો૦ (૮)

નદી ઉતરતાં મુનિ ચવીઓ રે, નથી ઇરિયાવહી પડિકમીઓ રે,
શુક્લ ધ્યાની કહો કુણુ થઇઓ, વાલો૦ (૯)

દર્દુર દેવ જ્ઞાતામા જાણો રે, ઘોડાની ખુરીઈ હણાણો રે,
પચેંદ્રી જીવ ચપાણો, વાલો૦ (૧૦)

શ્રેણિકને નહીં તિહા પાપ રે, ઇમ ભાખે શ્રીવીર આપ રે;
તિરજચ ટલી સુર થાય, વાલો૦ (૧૧)

સાઠ સહસ સગરસુત ચવીયા રે, બારમે દેવલોકે ઠવીયા રે,
અષ્ટાપદ ધ્યાને ગ્જે દલીયા, વાલો૦ (૧૨)

દેવદેવની આસાતના વરજો રે, અરિહત શ્રુતદેવીની ન કરજો રે;
શ્રમણ સૂત્રે તે આલોજ્યો, વાલો૦ (૧૩)

પ્રશ્ન વ્યાકરણે ચઉદ ભેદ રે, સવર દુઆરે કર્મ છેદ રે;
વિયાવચ્ચમા ન ધરો ખેદ, વાલો૦ (૧૪)

જિનભક્તિમા દેવતા લીણ રે, પુન્ય બાધે જે છે પ્રવીણ રે,
ધ્યાએ ગાએ ને વાએ વીણ, વાલો૦ (૧૫)

સુગ્યિાભાદિક સુર કરણી રે, રાયપસેણ્યાદિકે વરણી રે,
સમકિતીઇ જે આચરણી, વાલો૦ (૧૬)

ઇંદ્ર મેરુએ ઓછવ કરતા રે, નમોથ્થુણ પાઠ ઉચ્ચરતા રે,
મોક્ષાગ્થ ધ્યાને ધરતા, વાલો૦ (૧૭)

ત્રણજ્ઞાનીની કરણી નિહાળો રે, સગમાદિક સુરપગે ટાલો રે,
પાપ છડી પુન્ય ઉજાલો, વાલો૦ (૧૮)

ઇંદ્ર તે તો સમકિત ધારી રે, જિનવાણી ગ્દિય સભારી રે,
મિથ્યાત્વની કરણી નિવારી, વાલો૦ (૧૯)

જિનસઘની વિયાવચ્ચ કીધે રે, અવ્રત પચ્ચખાણ ન લીધે રે,
પુન્ય બાધે સુર પગસિધે, વાલો૦ (૨૦)

સુર વ્રત પોતે નથી લેતા રે, વ્રત પ્રતિબોધેં નર કેતા રે;
અનુમોદનથી પુન્ય ગ્રહતા, વાલો૦ (૨૧)
કટુ તુંબ સમો કૃષ્ણલેશી રે, તીર્થ જલે ધોયો ન ટલેસી રે;
અભવ્યની રીત જ એસી, વાલો૦ (૨૨)
સમકિતી જિન પૂજા કરશે રે, "ણ્હાયા કયબલીકમ્મા" કહસ્યે રે;
મિથ્યાત્વની કરણી ન વરશે, વાલો૦ (૨૩)
વર કન્યા જે દ્રુપદી રાણી રે, સમકિતધર શુદ્ધ વખાણી રે;
નારદ અણુવાંદેથી જાણી, વાલો૦ (૨૪)
છઠ છઠનેં આંબિલ કીધાં રે, જિનપૂજાથી કારજ સીધાં રે;
નમોથ્થુણું પાઠ પ્રસિધા, વાલો૦ (૨૫)
સાધુને રહેવાને કાજે રે, ઠામ કરાવેં ઘણું હેજે રે;
છકાય હણેં તિહાં સેજે, વાલો૦ (૨૬)
દાનશાલાઈ દાનજ દેતાં રે, સાહમીવચ્છલ ભગતેં કરતાંરે;
છક્કાય હણે ઉજમતાં, વાલો૦ (૨૭)
સાહમીવચ્છલ ભગવતી માંહે રે, શંખપુકખલી શ્રાદ્ધ ઉચ્છાહે રે;
અધિકાર જોજો છે ત્યાંહિ, વાલો૦ (૨૮)
વરસીદાન જિનવર દીધાં રે, મનવંછિત ભવીજનેં લીધાં રે;
સૂત્ર સાખેં જુઓ પ્રસિધાં, વાલો૦ (૨૯)
પ્રતિમા ને દેહરાં કરવા રે, મુનિ ઉપદેશે પુન્યફલ વરવા રે;
દાન ભેદથી ભવિયણ તરવા, વાલો૦ (૩૦)
દાનમાં પહેલી હિંસા કરશે રે, પછેં દાનનુ ફ્લ ભવી વરશે રે;
પુન્યબંધ તે પાપનેં હરસેં, વાલો૦ (૩૧)
દાનાદિક ચ્યાર છેં ધર્મ રે, તેથી લેહસ્યો શિવશર્મ રે;
પ્રભુપૂજામાં નથી ભર્મ રે, વાલો૦ (૩૨)

વાસી અન્ન ને પાણી વારો રે, બેઇંદ્રી જીવ ઉગારો રે,
ધર્મ કરણીઇ અભક્ષ વિચારો, વાલો૦ (૩૩)
સમુર્ચ્છિમ પચેંદ્રી ચૌદ સ્થાને રે, ઉપજે અસખ્યાતા જ્ઞાને રે;
તે એઠ પીએ છે શાને, વાલો૦ (૩૪)
ઋતુવતી અપવિત્ર નારી રે, શાસ્ત્રમાંહિ જૂઓ વિચારી રે,
વહાણમા સમુદ્ર વિકારી, વાલો૦ (૩૫)
હીંગુલાદી એકેંદ્રીનો રગ રે, વિણસે ઉછાયાને સગ રે,
મત્ર યન્ત્રાદિ ન ફૂલે ચગ, વાલો૦ (૩૬)
પચેદ્રી સગે વિગડે રે, અન્નાદિક આહારની સંગડે રે,
ઋતુવતીથી ચારિત્ર બગડે, વાલો૦ (૩૭)
નીચ જાતિનો છાડો આહાર રે, ભગવતી પ્રમુખેં અધિકાર રે;
'આહાર તિસો ઉડકાર', વાલો૦ (૩૮)
સ્વરૂપ હીંસા કહી તેહ રે, જાણી જીવ ન મારે જેહ રે,
પૂજામા ન વિચારો તેહ, વાલો૦ (૩૯)
અરિહતની એહવી વાણી રે, મન શુદ્ધે ધરો ભવી પ્રાણી રે,
ગુરુ રત્ન થકી ધર્મ જાણી, વાલો૦ (૪૦)

ઢાળ ત્રીજી

('મધુકર માધવને કેજો'—એ દેશી)

શ્રીજિનવરની આણા ધરીઈ, અનુબધેં હિંસા નવિ કરીઇ,
તો ભવસાયર તરીઈ રે, શ્રાવકજી તુમેં ગુણવતા,
જિન પૂજેં શિવરમણી વરીઇ રે, શુદ્ધા તમે સમકિતવતા,
શ્રાવકજી૦ (આકણી) (૧)
સૂત્ર સિદ્ધાતનો અક્ષર એક, ઓલવસ્યેં તે કહ્યો અવિવેક,
ભવના દુ ખ પામે તે અનેક રે, શ્રાવકજી૦ (૨)

જિનવિરહે જિનબિંબ બિરાજે, પૂજા કરવી શિવસુખ કાજે;
તે ઓલવતાં કિમ નવી લાજે રે, શ્રાવકજી૦ (૩)
સમોસરણમાં જિનબિંબ થાપે, ત્રિહૂ દિશ દેશના તે વલી આપે;
સુર નર મુનિ સેવેં ગુણ વ્યાપે રે, શ્રાવકજી૦ (૪)
હેતુ સ્વરૂપ હિંસા ન વિચારો, અનુબંધેં હિંસાને વારો;
સુખ આયુ ગુણને વધારો રે, શ્રાવકજી૦ (૫)
જૂઓ જમાલી દ્રલાઈ નવિ તરીઓ, બહુ સંસારમાં વલી ફરીઓ;
મિથ્યા અવગુણથી ભરીઓ રે, શ્રાવકજી૦ (૬)
ભગવતી અંગમાં ઈમ જોઈ, ઉતરાધ્યયનાદિકમાં હોઈ;
પ્રત્યનીકપણેં ગુણખોઈ રે, શ્રાવકજી૦ (૭)
પંચાંગીને જે ઓળવતો, પાઠ પદ અક્ષર ગોપવતો;
ખોટો અરથ મુખેં લવતો રે, શ્રાવકજી૦ (૮)
જ્ઞાનાવરણી કર્મ બંધાઈ, મૃષાવાદ વ્રત બીજું જાઈ;
પાપીમાં પેંહલ તો થાય રે, શ્રાવકજી૦ (૯)
જ્ઞાનના અતિચાર લાગેં આઠ, કાલ વિનયાદિક સૂત્રેં છે પાઠ;
તે વિચારોને અહોરાત રે, શ્રાવકજી૦ (૧૦)
પંચાંગીનો લોપક જેહ, સાધુ શ્રાવક ન કહ્યો તેહ;
નવી કરો તે સાથે સ્નેહ રે; શ્રાવકજી૦ (૧૧)
સમકિત હીણા તેહનેં કહીયા, તસ ઉપદેશ ક્યાંથી લહીયા;
ભગવતી સૂત્રેં ઈમ સદ્દહીયા રે, શ્રાવકજી૦ (૧૨)
પહેલું જ્ઞાન ને પછે કિરીયા, મૂરખ કિરીયાઈં નવી તરીયા;
જ્ઞાન થકી બહુ ઉધરીયા રે, શ્રાવકજી૦ (૧૩)
પુસ્તક વિરોધને જે બોલેં, તે આસાતનાઈં ભણવું ટાલેં;
જિનપ્રતિમા આસાતના દુઃખ સાલેં રે, શ્રાવકજી૦ (૧૪)

જ્ઞાન ઉથાપી ગુરુ ઉથાપી, જિનની આણા જેણે કાપી,
તેહને કહીએ મહાપાપી રે, શ્રાવકજી० (૧૫)
વસુ નૃપ કુડી સાખથી પડીઓ, નરક માહે જઈ રડવડીઓ,
દેવે હણીઓ તિણ ઘડીઓ રે, શ્રાવકજી० (૧૬)
ઈમિ અનુબંધે હિંસા ટાલો, આગમ આણા સૂધી પાલો,
ક્ષાયક સમકિત ગુણ અજૂઆલો રે, શ્રાવકજી० (૧૭)
જીવાભિગમ ને રાયપસેણી, જંબૂદ્વીપ પન્નતીઇ જાણી,
જિનપ્રતિમા તે ચૈત્ય કેવાણી રે, શ્રાવકજી० (૧૮)
શાસ્વતી ને અશાસ્વતી સરખી, ગુણવર્ણાદિક આકારેં નીરખી,
સિદ્ધાયતને જુઓ હરખી રે, શ્રાવકજી० (૧૯)
જિન અનેક તિહા કણે નિરખો, સિદ્ધાયતન ઈસ્યે નામે પરખો,
સિદ્ધસિલ્લા જિનદેવલ સરખો રે, શ્રાવકજી० (૨૦)
ત્રિણ ભુવનમે ઉદ્યોત થાઈ, સઘલા જીવને શમસુખ દાઈ,
પાચ કલ્યાણક સરીખા થાઈ રે, શ્રાવકજી० (૨૧)
કલ્પસૂત્રે ગર્ભસ્થિતિ વદે, નમોથ્થુણ કહીએ સુરિદે,
જિનજન્મ થકી સુર આણદે રે, શ્રાવકજી० (૨૨)
ચોસઠિ ઇંદ્ર સપરીકર આવ્યા, કલસા કોડિ સાઠ લાખે નવરાવ્યા,
ચદન ફૂલે ઘણુ શોભાવ્યા રે, શ્રાવકજી० (૨૩)
બહુ પાણીથી પ્રભુ નવરાવ્યા, સૂત્ર સાખે કયાઈવાચ્યામા આવ્યા,
ઇંદ્ર નિસકે મેરુ કપાવ્યા રે, શ્રાવકજી० (૨૪)
જલ પ્રવાહ તિહા [illegible]તા, દેવ દેવીનીલસ્કરી (?) ચેતા [illegible]
નવ જલ ચાહેં [illegible] શ્રાવકજી० ([illegible]
અષ્ટમગલ કરી [illegible] તિન્નાણુ તારય સુર આ[illegible]
તિમ ભવિ જન [illegible] શ્રાવ[illegible]

ત્રણય જ્ઞાની જે અતિશયવંતા, સમ્યક્ સુર નર પૂજંતા;
પાપ રહિત જિન રાજ કરંતા રે, શ્રાવકજી૦ (૨૭
દીક્ષાભિષેક કેવળજ્ઞાન, સમોસરણ બેઠા ભગવાન;
ફૂલપગર કરે જાનૂમાન રે, શ્રાવકજી૦ (૨૮
છત્ર ચામર સિંહાસન છાજે, ગયણેં દેવદુંદુભી ગાજે;
ગીત નૃત નેં વાજિત્ર વાજે રે, શ્રાવકજી૦ (૨૯
સમવાયાંગ સૂત્રમાં કહીયા, ભવિજન પૂજામાં ચિત્ત ધરીયા;
પ્રતિમા રૂપથી ગુણ વરીયા રે, શ્રાવકજી૦ (૩૦
જિનવર શરીર અશાસ્વતાં કહીઇં, તેહનેં પૂજેં શિવપદ લહીઇં
મૂર્ત્તિ અશાસ્વતી પૂજવી સદ્ધહીઇં રે, શ્રાવકજી૦ (૩૧
પ્રતિમા દીઠેં ધ્યાનમાં આવેં, સિદ્ધ અરૂપી કિણવિધ ધ્યાવેં
બીજો કોઈ ઉપાય નવિ ફાવેં રે, શ્રાવકજી૦ (૩૨
કુણ અતિશય પ્રતિમામાં હિત, પાંત્રીસ વાણીના ગુણ જિણ પ્રીત
પુસ્તક સિદ્ધ નમો ઉચ્ચિત રે, શ્રાવકજી૦ (૩૩
સિલ્લાવટ મૂરતિ કરી લાવેં, જીમ નરભોગ મુનિનેં નીપાવેં;
તેથી જે ગુણ બહુલા થાવેં રે, શ્રાવકજી૦ (૩૪

દીક્ષાચ્છવેં ગુરુઇં કર ધરીઓ, તે નર સાધુપણાને વરીઓ;
પ્રતિમાનેં પ્રતિષ્ઠોત્સવ તિમ કરીઓ રે, શ્રાવકજી૦ (૩૫

પંચમેં શતકેં ચાર પ્રમાણ, બારમે શતકેં પંચ દેવ જાણ;
ભગવતી દેવાધિદેવ વાણ રે, શ્રાવકજી૦ (૩૬

થઈ ગયા જે દેવાધિદેવ, હોય તે ભવિક દ્રવ્ય જિનદેવ;
મરીચિને ભવે ભરત નમેવ રે, શ્રાવકજી૦ (૩૭
વર્ત્તમાન જિનવર મન ધરતા, સાધુ શ્રાવક પાપને હરતા;
સાધુ પૂજા કિમ નથી કરતા રે, શ્રાવકજી૦ (૩૮)

સાધુનેં લોચ ભિક્ષા વિવહાર, શ્રાદ્ધની દ્રવ્ય દાન પૂજા પ્રકાર,
અભિગમ શોભેં ઉદાર રે, શ્રાવકજી૦ (૩૯)
સાધુ શ્રાવક જે પડિકમતા, 'કરેમીભતે'નો પાઠ ઉચ્ચરતા;
એમ એક પાઠ નથી કહેતા રે, શ્રાવકજી૦ (૪૦)
સાધુ શ્રાવક કરણી ન કરસેં, વ્રત પાચ ને બાર જ ધરસેં,
પણ એક કરણી કેમ નવી વરસેં રે, શ્રાવકજી૦ (૪૧)
ધર્મ થકી તો દોઈ જણ સરીખા, જિન મુનિ રત્નવિજયગુરૂ નિરખ્યા;
ધર્મધ્યાને પ્રભુ આકર્ષ્યા રે, શ્રાવકજી૦ (૪૨)

ઢાળ ચોથી

("લાલ પીયારીનો સાહિબો રે '—એ દેશી)

અતીત અનાગત વર્ત્તતા રે, જિન નમીઇ ત્રિહુ કાળે લાલ,
સૂત્ર અરથ તદુભઇ રે, ભગવતી પ્રત્યનીક ટાળે લાલ (૧)
પાસ પ્રભુજીને વદતા રે, સફલ કરો અવતારો લાલ,
દ્રવ્ય ભાવ પૂજા કરો રે, હિંસા દોષ ન ધારો લાલ પાસ૦ (૨)
હેતુ સ્વરૂપ હિંસા ટલેં રે, આલોયણ ઉપચારો લાલ,
જ્ઞાન ક્રિયા જિનસેવના રે, ગુરુ ઉપદેશને ધારો લાલ પાસ૦ (૩)
અનુબધેં હિંસા નિવારતા રે, તપ જપ ચારિત્ર ફળશે લાલ,
આગમ શુભ આણા ધારણા રે, જિન વિવહારમા ભળસે લાલ.
પાસ૦ (૪)
આઠમેં શતક ઉપદેશમા રે, ભગવતી પાચ વિચારે લાલ,
વિષ્ણુકુમાર નમુચિનેં રે, હણીને પાપ નિવારે લાલ પાસ૦ (૫)
દૃઢપ્રહારી જે પાપીઓ રે, સ્વરૂપ હિંસા બહુ કીધી લાલ;
પાપ હણીનેં મુગતેં ગયો રે, તેહ ભવે પામ્યો સિદ્ધિ લાલ
પાસ૦ (૬)

એમ અનેક પાપી તર્યા રે, જે હુઆ સમકિત ધારી લાલ;
અવ્રતિ શ્રેણિક રાજીઓ રે, જિનપદવી લહી પ્યારી લાલ.
પાસ૦ (૭)

જ્ઞાની વચન ઉથ્થાપતાં રે, પાપ હુઇં ઘણું ભારે લાલ;
તે પાતિક નવિ છૂટશે રે, તે ન તરે નવિ તારે લાલ. પાસ૦ (૮)

સુધ વચન જે ભાંખસે રે, પ્રભુ આંણા સિર ધરશે લાલ;
તપ ચારિત્ર કિરિયા વિના રે, ભવિજન તારેં નેં તરશે લાલ.
પાસ૦ (૯)

સુધ ભાવેં સવિ શુદ્ધ છેં રે, અવિશુદ્ધેં પાપી મોટો લાલ;
કાઉસગ્ગમાં પ્રશ્નચંદ્રજી રે, કર્મ બાંધીને છૂટો લાલ. પાસ૦ (૧૦)

ભરતાદિક મહારાજવી રે, નાગકેતુ એલાચી લાલ;
તપ વિણ ચારિત્ર કેવલી રે, મરુદેવી માતા જે સાચી લાલ.
પાસ૦ (૧૧)

દ્રવ્ય દર્શન પ્રભુ મૂર્તિથી રે, ભાવદર્શન મન મલીઓ લાલ;
સમોવસરણ દેખી કરી રે, ઈંદ્રભૂતિ ગર્વ ગલીઓ લાલ. પાસ૦ (૧૨)

દ્રવ્ય વાણી જિનરાજની રે, સાધુ રૂપ દ્રવ્ય વેષે લાલ;
પ્રત્યેક બુદ્ધાદિ પ્રતિબુજિયા રે, દ્રવ્યથી પ્રત્યય દેખેં લાલ.
પાસ૦ (૧૩)

દ્રવ્ય ભાવેં જિનસેવના રે, 'કિત્તિય વંદિય મહિયા' લાલ;
લોગસ્સમાં અધિકાર છેં રે, તે કાઉસગેં ઉધરીયા લાલ. પાસ૦ (૧૪)

ચઉસરણેં ઇમ ભાખીઓ રે, 'થુઈ વંદણુમરિહંતા' લાલ;
અમરિંદ નરિંદ પૂજ્ય અરિહંતજી રે, અંતે ભવિક આદરતા લાલ.
પાસ૦ (૧૫)

પ્રતિમાથી પ્રભુ સાંભરે રે, ચિત્ત ઉપજે સમભાવો લાલ,
ભગવતી સૂત્રે સમભાવથી રે, સમકિત સુધ તે પાવો લાલ
પાસ૦ (૧૬)

ચ્યાર ગતિ હરેં સાથીઓ રે, ફૂલ ધરે શિવફલ હેતે લાલ,
દીપક જ્ઞાનને પામવા રે, ઉરધ ગતિ ધૂપ દેતે લાલ પાસ૦ (૧૭)

ફૂલ પૂજેં કમલા વરેં રે, કેવળ ચદન વામે લાલ,
જલપૂજાઇ પવિત્રતા રે, દુ ખ અરિ કર્મ નિકાસેં લાલ પાસ૦ (૧૮)

અણાહારી પદ પામવા રે, જે નૈવેદ્યને ઢાસે લાલ,
ગીત નૃત્ય વાજિંત્રના રે, વાદતા પાતિક ખોશે લાલ પાસ૦ (૧૯)

રાવણેં જિનપદ બાધીઓ રે, અષ્ટાપદે ગૌતમ ચડીયા લાલ;
શ્રીવીરના ઉપદેશથી રે, વલતા તાપસ જડીયા લાલ પાસ૦ (૨૦)

સમકિત શુદ્ધસુ દેહરો રે, થાપ્યા પાસ સુભગતેં લાલ,
ગુણઠાણેં ચઢતા થકાં રે, ત્રિકગણુ શુદ્ધ સુજુગતે લાલ પાસ૦ (૨૧)

એકેંદ્રી આગે પચેંદ્રીઓ રે, નાચેં ભવિ સાચે ભાવે લાલ,
એકે દ્રી સારુ પચેંદ્રીઓ રે, ભમ્યો પરદેશે વિભાવે લાલ પાસ૦ (૨૨)

ધનધાન્યાદિ એકે દ્રીયા રે, નરકાદિક દૂખ આપે લાલ,
પુસ્તક સુહપતી મૂરતિ રે, રજોહરણાદિ દૂખ કાપે લાલ પાસ૦(૨૩)

પચેદ્રી આગે પચેદ્રીઓ રે, નાચતા જે ફળ પાવે લાલ,
તસ મૂરતિ ધ્યાને સેવતા રે, તે દેવ સાનિધ આવે લાલ
પાસ૦ (૨૪)

ભાવથી નાચેં મુનિવરા રે, દ્રવ્ય ભાવે શ્રાવક નાચે લાલ,
ધનાર્થી નાચેં રાજા કને રે, તિમ પ્રભુથી શિવ જાચે' લાલ.
પાસ (૨૫)

ચમરેન્દ્રાદિક નાચીયા રે, ભગવતી ત્રીજે સતકે રાગે લાલ;
જ્ઞાતાઈ દર્દુર દેવતા રે, તિમ સુરિઆભ વીર આગે લાલ.
પાસ.૦ (૨૬)

જિનની ચોરાસી આસાતના રે, ગુરુની તેત્રીશ વારો લાલ;
ગુરુ આસન પાટ પુસ્તિકા રે, ચાંપતાં દોષ નિરધારો લાલ.
પાસ૦ (૨૭)

કહે મૂઢ પ્રતિમા નવી રહે રે, બાવીસ સહસ્સ ઉપરાંતે લાલ;
તસ ઉત્તર શાસન દેવતા રે; પ્રયોગ્ગસા લેપ તે થાતે લાલ.
પાસ૦ (૨૮)

ઘણો કાળ પ્રતિમા રહે રે, પ્રયોગિક પ્રદેશ સંચરતે લાલ;
અષાઢ શ્રાવકે નીપાવીયા રે, તે **શંખેશ્વરજી** વરતે લાલ.
પાસ૦ (૨૯)

મૂઢ કહે સિંહ હાથીયા રે, તસ મૂરતિ દેહરામાં હે લાલ;
પંડિત કહે નવિ મારસે રે, તો જિનમૂરતિ કિમ તારે લાલ.
પાસ૦ (૩૦)

સમોસરણ જિન દેહરો રે, સરિખા દોય તે જાણો લાલ;
સિંહ મૃગાદિ પશુ એકઠા રે, રમે સમોસરણે શ્રુતવાણો લાલ.
પાસ૦ (૩૧)

તિમ સિંહાદિ નવિ મારશે રે, જિન પ્રતિમાથી જિન ધ્યાશે લાલ;
ધ્યાનથી મૂરતિ તારશે રે, પ્રભુ ધ્યાને પાપ જાશે લાલ. પાસ૦(૩૨)
ભક્તિ થકી લહો મુક્તિને રે, શુભ ધ્યાની શુભ લેશી લાલ;
સુખ સંતાન બહુ લહે રે, પુન્ય ઉદય વીશેસી લાલ. પાસ૦ (૩૩)
અમૃત ક્રિયાનો ભેદ છે રે, અનુભવ આવે જિન ધ્યાવે લાલ;
ધર્મ ને શુકલ ધ્યાનથી રે, મુક્તિતણાં સુખ પાવે લાલ. પાસ૦ (૩૪)

જરા નિવારી જાદવ તણી રે, ધ્યાનથી પાસ પધાર્યા લાલ,
ઘડીએ અલગા નવી રહો રે, દુ ખ દોહગ દૂરે વાર્યા લાલ પાસ૦(૩૫)
જિનવર મુનિ ગુરુ સેવતા રે, વછિત લક્ષ્મી વધારો લાલ,
રત્નવિજય ગુરુ નામથી રે, ધર્મને જસ જયકારો લાલ પા (૩૬)

(કલશ)

શ્રીપાસ જિનવર સકલ સુખકર, **સંખેશ્વર** નિત વદીઈ,
તપગચ્છ નાયક **વિજયદેવ સૂરિ**, **શ્રી સિહસૂરિ** આનદીઈ;
શ્રી ગજવિજય ગભીર ગુણનિધિ, **શ્રીહિતવિજય** ચિંતામણિ,
તસ શીશ **શ્રીજિનવિજય** જયકર, **જસવિજય** ભુવિ મહામુણી,
તાસ શીશ શ્રી પ્રવર પડિત, **રત્નવિજય** રગે નમો,
શ્રી સખપુરીનો સ્વામી મેહજે, દીપતો સૂરજ સમો;
નવગ્રહ તે આપો રિદ્ધિ નવ નિધિ, સકલ સકટ ટાલીઇ,
મિથ્યાત મોહની દૂર છડી, ધર્મ સાથે મન વાલીઈ (૩૭)

ઇતિ શ્રી હિંસાદોપનિવારણ, કુમતિમતિખ ડણ, સમ્યક્ત્વ-
ગુણપ્રકાશકરણ, **શ્રીશ ખેસરપાર્શ્વ** જિન-
સ્તવન ચોઢાલીઉ સંપૂર્ણમ્

(આગરા, શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મીજ્ઞાનમ દિર અતકપ્રતિને અતે)
સ ૧૯૨૪ ભાદરવા વદિ ૯ લિ ધામી જૂમાખી નામર
શ્રી ગઢ નગરે

(રાધનપુર, શ્રી વિજયનીરસૂરિની પ્રતિને અતે)
લખિત સ ૧૯૦૪ કાર્તિક સુદ ૫.

ગૂજરાતી સ્તવનો

(૫૬)

શ્રી હંસભુવનસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન×

શાસન દેવી મનિ કરી એ, ગાઉં પાસ જિણંદ;
સંખેસપુર મંડણુઉ એ, દીઠઈ પરમાણંદ. (૧)
અશ્વસેન કુલ મંડણુઉ એ, વામા દેવી માતા;
નીલવરણા સોહિ સદા એ, લંછન નાગ વિખ્યાત. (૨)
જેહનઉ મહિમા વિસ્તરઉ એ, જગમાંહિ પ્રધાન;
સંકટ સવિ દૂરિ ટલઇ એ, જપતાં જેહનું નામ. (૩)
મૂરતિ મોહન વેલડી એ, જોતાં તૃપતિ ન પામઈ;
હરખિ નયણે નિરખતાં એ, ઉપમા નવિ આવઈ. (૪)
મસ્તકિ મુકટ સોહાસણુઉ એ, કાને કુંડલ સોહિઇ;
ભાલ તિલક દીપઈ ભલું એ, રૂપિં જનમન મોહિઈ. (૫)
લોચન અમીઅ કચોલડાં એ, નાસા વંશ સુચંગ;
વદન કમલ જિસુ ચંદલુ એ, અધર પ્રવાલા રંગ. (૬)
આરીસા સમ બિ કપોલ એ, ભુજ: બિહુ અનોપમ;
રતનજટિલ દીપઈ બહિરખાં એ, તેજિઈ સસિહર રવિસમ. (૭)

હીયડઈ હીસઈ ખહિખઢી એ, શ્રીવચ્છ સુચગ,
હાર હિસઇ હીઈ નવલખો એ, બીજોરીઅ રગ (૮)
રતનજટિત બિહુ પાલડી એ, વલી ફૂલની માલ,
પરિમલ ખહિકઇ કુસમના એ, ગુણ ગાઇ રસાલ. (૯)
આવઈ શ્રી સઘ ઉલટા એ, કરઈ પાસની જાત્ર,
ભાવઈસુ પૂજા કરઈ એ, કરઈ નિર્મલ ગાત્ર (૧૦)

(ઢાળ પહેલી)

મૃત્યુલોકિ જિન મૂરતિ આવી, સઘપતિ સખેસર ઠાવી,
શ્રાવિકા દિઈ નિતુરાસ ઉ જય જય શ્રાવિકા દિઇ નિતુ રાસ (૧૧)
પહિલઇ દેવલોકિ સુરરાજ, પૂછયા ચદ્રપ્રભ જિનરાજ,
સ્વામી મુગતિનુ રાજ ઉ જય જય સ્વામી મુગતિનુ રાજ (૧૨)
કહિઇ હોસિ મુઝનિ દેવ, વલતુ સ્વામી કહિઇ સુણિ હેવ,
દેવરાજ સખેવ ઉ જય જય દેવરાજ સખેવ (૧૩)
ત્રેવીસમા હોસઇ શ્રીપાસ, તહિઈ હોસઈ મુગતિનિવાસ;
તસ ગણુધર હોસિ ઉ, જય જય તસ ગણુધર હોસિ (૧૪)
હરિ હરિખુ દેવલોકિ જાઈ, પાસતણી પ્રતિમા નીપાઈ;
પૂજઈ મનિ ઉલ્લાસિ ઉ, જય જય પૂજઈમનિ ઉલ્લાસિ (૧૫)
ચઉપન લાખ વરસ હરિ પૂજઈ, પયપ કઇ પ્રણામઇ સુરરાજિ,
કંચણુબલાણુઈ મૂકી ઉ, જય જય કચણુબલાણુઈ મૂકી (૧૬)
ચદસુરજ પૂછઇ તીથકર, કહિઇ મોક્ષ જાસિ પરમેશ્વર;
ત્રેવીસમાની વારિ ઉ, જય જય ત્રેવીસમાની વારી (૧૭)
સુણી વાત હરખ્યા ગવિચદ, કચણુબલાણિ પાસ જિણુદ,
તિહાથી પ્રતિમા આણી ઉ, જય જય તિહાથી પ્રતિમા આણી (૧૮)
ચઉપન લાખ વરસહ પરમાણુ, જૂજૂયા પૂજઈ ચદઈ નઇ ભાણુ;

વલી તિણુઈ થાનકિ મૂકી ઉ, જય જય વલી તિણુઈ થાનકી મૂકી. (૧૯)
ઘણે ઈંદ્રે ઈમ પૂજા કીધી, તેહનઈ અવિહડ મુગતિ જ દીધી;
સીઝઈ આઠઇ સિદ્ધિ ઉ, જય જય સીઝઇ આઠઈ સિદ્ધિ. (૨૦)
નાગનાથ કહઈ ધરણેંદ્રા, તિણુઈ પૂછયા શ્રી જિનચંદા;
કહિઇ ભવનું પાર ઉ, જય જય કહિઈ ભવનું પાર. (૨૧)
મુજનઇ હોસઇ કહુ ભગવંત, તવ બોલા જગગુરુ અરિહંત;
પાર્શ્વનાથનઇ વારઈ ઉ, જય જય પાર્શ્વનાથનઈ વારઈ. (૨૨)
અસું કહી જિનવર જવ રહિયા, નાગરાજ હિયડિ ગહિગહીયાં;
આવઇ આપણુઇ ઠામિ ઉ, જય જય આવઇ આપણિ ઠામ. (૨૩)
કંચણખલાણુા માંહિ જાણી, પાસ તણી પ્રતિમા તે આણી;
દહેરાસર નિતુ પૂજઇ ઉ, જય જય દહેરાસર નિતુ પૂજઇ. (૨૪)

(ઢાલ બીજી)

હવઇ નિસુણઇ આવીઆ એ, શ્રી સંખેશ્વર પાસ ઉ;
તે સંખેપી હું કહૂં એ, જિન હુઇ વિઘન વિણુાસ ઉ. (૨૫)
દ્વારિકા નયરી કૃષ્ણુ નૃપ, રાજગૃહી જરાસંધ ઉ;
વયરભાવ બિહુનઈ હુઆ એ, પૂર્વકર્મ નિબંધ ઉ. (૨૬)
દૂત મોકલઈ જરાસંધનઈ, માનું માહારી આણુ ઉ.
કહિ સજ થાઉ ઝૂઝવા એ, કઈ લઈ નાસુ પ્રાણુ ઉ. (૨૭)
વચન સુણી વયરીતણાં એ, કેશવ કિધાં પ્રિયાણુ ઉ;
કટક લેઈ નઈ સંચરઉ એ, જરાસિંધુ અઈ આણુ ઉ. (૨૮)
દલ બેહુ ઝૂઝઈ ભલા એ, પાડિઈ સુભટની કોડિ ઉ;
કાયર કેતાઈ ઈમ કહિએ, સ્વામી સંકટ છોડિ ઉ. (૨૯)
જરાસિંધ મૂકી જરા એ, કટક કરઉ અચેત ઉ;
શ્રીપતિ મનિ ચિંતા થઈ એ, પૂછઈ જિન સંકેત ઉ. (૩૦)

નેમિનાથ કહિ કૃષ્ણ સુણ એ, છઈ વિશમ વિરાધિ ઉ,
અન્નપાન સવિ પરિહરી એ, નાગરાજ આરાધિ ઉ. (૩૧)
તેહનઈ દેહરાસરિ અછઈ એ, પાર્શ્વનાથનું બિંબ ઉ,
તિણિ નમણિઈ જાસિઇ જરા એ, કાજ સીજઈ અવિલંબ ઉ (૩૨)
સુણી વાત હરિ હરખિઆ એ, કીધા ત્રણિ ઉપવાસ ઉ,
નાગરાજ તવ આવીઆ એ, તુઠા આપઇ પાસ ઉ (૩૩)
નવણ કરી છાટિઉ સહુ એ, ઊઠી સુભટની કોડિ ઉ,
દામોદર પ્રણમી કરી એ, રહિયા બે કર જોડિ ઉ (૩૪)
જગસિંધુ જીપી કરી એ, કેશવ પાલઈ રાજ ઉ,
લખમી લીલા ભોગવઈ એ, કરી વલી ધર્મનુ કાજ ઉ (૩૫)
નગર શંખેસર વાસીઉ એ, તિહા થાપ્યા શ્રીપાસ ઉ,
જે જિન પૂજઈ ભાવસું એ, પૂરઇ મનની આસ ઉ (૩૬)
રોગ સોગ સંકટ ટલિઇ એ, નાસિઈ વિષમ વિકાર ઉ,
ભૂત-પ્રેત તે નવિ છલઈ એ, મહિમા ન લહું પાર ઉ (૩૭)

(ઢાલ ત્રીજી)

પાસ મૂરતિ સોહામણી માલતડિએ, પૂજા કરુ મનરંગિ
સુણસુંદરીએ,
ગુણ ગાતા સ્વામી તણા મા૦, આણંદ ઉપજઈ અંગિ સુ૦ (૩૮)
છપન કોટિ યાદવતણી મા૦, જરા ઉતારણહાર સુ૦,
કુષ્ટ અઢારિ ઉપસમઈ મા૦, વિશ્વનિ કરઈ ઉપગાર સુ૦ (૩૯)
અગનિ ચોર ભય રાજના મા૦, જલનિધિ જલના પૂર સુ૦,
વાઘ સિંઘ ગજરાજના મા૦, ભય સવિ નાસઈ દૂર સુ૦ (૪૦)
તુહ ગુણ રયણાયર સમુ મા૦, તુજ ગુણ ન લહું પાર સુ૦
તાહરા ગુણ ગાઈ સદા મા૦, તેહ ઘરિ જયજયકાર સુ૦ (૪૧)

કામગવી તું સુરતરુ મા૦, તું ચિંતામણિ સાર સુ૦;
તુજ સમવડી જગ કો નહિ મા૦, ગુણુહતણું ભંડાર. સુ૦ (૪૨)
કર જોડીનઈ વિનવું મા૦, વિનતી સુણુઉ મુજ દેવ સુ૦;
ભવસાગરમાંહિ હું ભમું મા૦, ભવિ ભવિ દિઓ તુમ્હ સેવ. સુ૦ (૪૩)
ત્રણિ કાલ પૂજઈ સદા મા૦, **સંખેસર શ્રી પાસા** સુ૦;
શ્રી **હંસભુવનસૂરિ** વિનવઈ મા૦, પૂરઈ મનની આસા. સુ૦ (૪૪)
સંવત **સોલ દાહોતરઈ** મા૦, તવન રચિઉં અતિસાર સુ૦;
સંભવનાથ પસાઉલિ મા૦, **છનીઆરી** નયર મઝાર. સુ૦ (૪૫)

(કલશ)

સંખેસરઉ શ્રીપાસ જિનવર વિશ્વસુખકર સુંદરૂ,
અશ્વસેન નરપતિ વંશમંડણુ દુરિતખંડણુ જયકરૂ;
જે જિન આરાહિઈ સ્વામી ધ્યાઈ પાપ જાઈ ભવ તણાં,
શ્રી **હંસભુવનસૂરિ** ઈમ જંપિઈ સાસ્વતાં સુખ લહિ ઘણાં. (૪૬)

[૫૭]

શ્રીસકલચંદ્રવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિનસ્તવન×

વામોદર સરોવર જિનહંસં, આસસેણુ નૃપ કુલ અવયંસં;
જસ મુખ સાસ હસઇ કજવાસં, ચિત સમરે **સંખેસર પાસં**.
રે ચિત ! નૂતં સમરે પાસં. (૧)
સુર સવિ સુખ આપઈ જસ કાણું, ત્રિભુવનિ પ્રસરિઉં જસ અભિહાણું;
જો જિન પૂરઈ વંછિય આસં, રે ચિત૦ (૨)

×પાટણની મુ. જસવિજયજી મ. ના ભંડારની પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

જેણઈ જિનઈ દીધુ સમકિત ઠાણું, મન વ છિય દાણે ભવિયાણુ;
સુરતરુ ચિંતામણિ સ કાશ, રે ચિત૦ (૩)
જસ નાણુ જગિ કુણઈ પ્રકાસ, હરઈ જે ભવ મરણ પ્રયાસ,
પામીનઇ ભવ પ્રમુખ વિકાસં, રે ચિત૦ (૪)
હિમ પડલ જિમ રવિકર ગાલઈ, હિમ પડયું જિમ તરુવર બાલઇ;
તિમ જસ નામઈ સવિ વિઘનાસં, રે ચિત૦ (૫)
જગિ જસ નામ તરઈ જિમ તુખ, જસ ઘણુ ગહુ ગ્રસઈ નવિ ખિખ,
જે નવ રવિ પરિ કરઈ વિકાસ, રે ચિત૦ (૬)
જિમ અગનિ બાલઈ ખિણુ ઘાસ, યમ અય ગિરલઈ તણુ એક ગાસ;
તિમ જસ નામઈ રોગ વિણાસ, રે ચિત૦ (૭)
વાઘ સિંઘ જર વિષધર નાસઈ, જસ નામઈ ભય નાવઈ પાસઈ,
જસ નામઈ ઘરિ હય ગય દાસ, રે ચિત૦ (૮)
જસ નિત શુતિ કરતા સુરદાન, લોકપાલ નવગ્રહ સુખદાન;
સુરરમણીસ્યું ભોગવિલાસ, રે ચિત૦ (૯)
જિણિ પૂજ્યઈ ત્રિભુવન જન પૂજ્યઈ, જસ નામઈ સવિ પાતક ધૂજઇ,
જસ નામઈ ઘરિ નવ નિધિવાસ, રે ચિત૦ (૧૧)
દુરિત દરિદ્ર હરઈ જસ વયણે, જાતા વયણુ હરખિજઈ નયણે;
ગાઈ જસ સુરનર બહુ ગાસ, રે ચિત૦ (૧૨)
શાકિણિ ડાકિણિ ભૂત પરેત, નાસઇ સમ ઉવસગ્ગ સમેત,
જસ મુખ વામઇ મનિ નવિ હાસ, રેચિત૦ (૧૩)
સુરસુદરી જસ ચામર વીંઝઈ, તિણુ કારણિ હરિ હર સુર ખીજઈ,
જસ તણું કતિ હસઈ શિખિયાસ, રે ચતo (૧૪)
જસ આસો ગત રૂપ હરઈ, સોગ વલિ તુદલિ પટમાસ,
રોગ છુરઇ પરપદ નિજ ભાસં, રે ચિત૦ (૧૫)

જસ વાંણી ષટ જીવ પલાવઈ, કમઠાદિક સમ કુમતિ ગલાવઈ;
જો મંગલ કલ્લાણુ નિવાસં, રે ચિત૦ (૧૬)
જસ નાંમઈં નહી ખાસં સાસં, વઈરી દૂરિ પલાઈ નિરાસં;
જસ જીત્યુ રવિ ચંદ્ર આકાસં, રે ચિત૦ (૧૭)
નાંમ હરઈ જસ જન કી નાસં, તિમ જસ નાંમઈં નાસઈં ત્રાસં;
જસ દરિસણુ સુરભવણુ વાસં, રે ચિત૦ (૧૮)
મભમસિમ ભણિસિ તીર્થ **પ્રભાસં**, કિસ્યું કરઈ તું તપ બહુ માસં;
જસ ધ્યાનઈં બહુ ફલ ઉપવાસં, રે ચિત૦ (૧૯)
સકલચંદ્ર સુરનરપતિ મોહઈ, કામધેનુ સો નિજ ઘરિ દોહઈ;
જો જસુ જોઈ નિજ નિય આસં, રે ચિત૦ (૨૦)
વિસહર ફુલિંગમંતં, પોમાવઈ નાગરુયદ્યુતિજુત્તં;
સિરિપાસનાહથુત્તં કંઠે કય હવઇ સુહ જુત્તં રે ચિત૦ (૨૧)

[૫૮]

ઉપાધ્યાય કલ્યાણવિજયજીરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

સયલ જન શંકરં પ્રણય પુહવીસરં,
વિમલ ગુણુસાગરં પાસ **સંખેસરં**;
થુણિસ હું ભત્તિ જુત્તિ કરી સામિઅં,
દિસઉ સિરિ ભારઈ વયણુરસ કામિઅં. (૧)
જલધિ જલ પાર કિમ પામિઈં ભુજ કરી,
અહવ કિમ તોલીઈ કેણિ મંદરગિરી;
તહય પુણુ કુણુ ગુણઈ ગંગસિકતાકણુા,
તહ કહું સંથુણ્યા જાઈ સામી ગુણુા. (૨)

*પાટણની મુ. જસવિજયજીના જ્ઞાનભંડારની પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

તહવિ ગુણ ગણીઓ હું અછુ સામિઆ,
ગુણતણો પાર તો ચોગિ નવિ પામીઆ,
તે વિ જઈ તુજ્ઝ ગુણગણુળદ્ધાયરા,
તેણ મુજ કોવિ દોસો ન સખેસરા (૩)

જઇ વિ જિનરાજ મુજ કિસુ પડિતપણુ,
કિહા વલી વિમલ ગુણ સામિજી સથુણ,
તહવિ મધુમાસિ જિમ કોકિલા અબની,
લુણિ મહિમા વદઈ ભત્તિ તિમ સામિની (૪)

વિમલ જલ કમલિની દલિ ગહ્યુ જઇ લહઈ,
વિઉલ મુગહા ફલા કતિ પડિત કહઈ,
તઉ ન કિં સામિ સુપસાયથી સથવ,
ચતુર જન ચિત્ત આનદસ્યઇ અભિનવ (૫)

(રાગ—ગઉડી)

જિનવર તુજ ગુણ વેલડી, મુજ માનસ વન માહિ,
ફૂલી ફલ દિઈ નવનવા, તે મુજ અધિક ઉચ્છાહી રે,
ત્રિભુવન રાજીઓ, પય પ્રણમઇ જસુ ઈદો રે, સુરસિરતાજીઓ (૬)

તુજ મુખ શારદ ચદ્રમા, મુજ મન બાલ ચકોર,
અનુદિન પીવઈ ચદ્રિકા, હરખ્યો કરઇ બકોરો રે ત્રિ૦ (૭)

પ્રભુ કીરતિ નવ માલતી, ફૂલી ત્રિભુવનમાહિ,
તસ પરિમલ કવિ મધુકરા, પીવા અતિ ઉમાહઇ રે ત્રિ૦ (૮)

તુજ પદ કમલ પરાગના, રસિઆ સુરનર ભૂપ,
મધુકર પરિ તે રુણઝુણઈ, ધરતા હરખિત રૂપો રે ત્રિ૦ (૯)

ચોગી જન મન મંદિરો, તુજ ગુણુ સુરની રે વેલિ;
જોતાં મૂરતિ તાહરી, મુજ મન દિઈ નિત હેલ્યો રે. ત્રિ૦ (૧૦)

(રાગ–કલ્યાણ)

જિન મહિમા ત્રિભુવનિ ગાજીઓ, **સંખેસર**પુરનઉ રાજીઓ;
જિન વદન અનોપમ રાજીઓ, દેખી તારાપતિ લાજીઓ. જિ૦ (૧૧)
જિન રૂપિં કામ પરાજીઓં, પ્રભુ ક્રોધ મહાભડ ભાંજીઓ;
ઉપગારી સબ સિરતાજીઓ, તઈ બલતઓ નાગ નિવાજીઓ જિ.(૧૨)
બહુ નગરી લોકિં તરજીઓ, સો કમઠ મરી સુર સરજીઓ;
ઉપસર્ગ કરઇ તે ખીજીઓ, ધરણિંદિં તે પુણુ વરજીઓ. જિ૦ (૧૩)
પ્રભુજસ જગમાં વાજીઓ, તેણિં જાણે જલનિધિ માંજીઓ;
પ્રભુ આગલિ દુંદુભિ વાજીઓ, વર કેવલ તઈ ઉપરાજીઓ. જિ૦ (૧૪

(રાગ–કેદારો)

મંદર ગિરિવર ધીરતા, તઈ ગ્રહી શ્રી જિન પાસ રે;
વિમલ જસ જલધિ ગંભીરતા, આવી રહી તુજ પાસ રે. મંદ૦ (૧૫)
વચન અમૃત રસ મધુરિમા, પુહવિ પરિ તું ખિમાવંત રે;
ચંદ્રપરિ તું જણાણંદણો, સૂરપરિ તું પ્રભાવંત રે. મંદ૦ (૧૬)
સુરતરુ સુરમણિ સુરગવી, કામકુંભાદિક જેહ રે;
તેહથી અધિક તુજ સમરણું, વંછિત પૂરવઇ પહ રે. મં૦ (૧૭)
તુજ ગુણવેલિ વિલગી રહિઓ, મુજ મન ભ્રમર નિસદિસ રે;
મંત્ર જિમ નામ જિન તાહરું, નિત જપું હું જગદીસ રે. મંદ૦ (૧૮)
તું ગુરો તું જિન શંકરો, તું પિતા તું જિન માત રે;
બંધવ તું જગજંતુનઉ, તું હિજથી હિત વાત રે. મંદ૦ (૧

(રાગ–ધન્યાસી)

ઈંદ્ર મુકુટનઉ હીરલો, સામી સિરિ પાસો રે;
દીઠઈ દુરિત સવે ટલઈ, પુરવઇ વંછિત આસો રે. ઈંદ્ર૦ (૨૦)

અટ્ઠ મહાભય ભજણુ, પાસ જિણેસર નામો રે;
ઇક્કોવિ સિદ્ધિસુહ દિઇ, ભાવઇ કર્યો પ્રણામો રે ઈંદ્ર૦ (૨૧)
તું ભવસાગર પારગો, તુ કરુણાનિધિ દેવો રે,
ચઉસઠિ ઈંદ્ર ભાવિં કરી, સારઈ તુજ પય સેવો રે ઈંદ્ર૦ (૨૨)
તૃપતિ નહી જિન જોઅતા, જઇ સહસ કિરણુ સુરેશો રે,
ગુણુ તણો પાગ ન પામીઓ, જીહા સહસ જોસેસો રે ઈંદ્ર૦ (૨૩)
તું સિદ્ધો તુ પારગો, તુ સિવરમણી કઉ કતો રે,
તુજ પદ કજહી લગી ગ્રહુ, દિઈ સિવ મુજ ભગવતો રે ઈંદ્ર૦ (૨૪)

(કલશ)

ઇઅ સયલ સુખકર દુરિત તમહર ધ્યાઇઓ સ ખેસરો,
સિરિ **વિજયસેનસૂરિંદ** સદ્ગુરુ સપ્રતિ સોહમ ગણધરો,
સુસ સયલ વાચક ચક્રચૂડા ચૂડામણિ સમ સુઅધરો,
શ્રી કલ્યાણવિજય ઉવજ્ઝાય સેવક ધર્મવત સુહ કરો (૨૫)

[૫૯]

શ્રી વિમલહર્ષ ઉપાધ્યાય શિષ્ય મુનિવિજય વિરચિત

શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(તાલ રાગ–મેવાડઉ)

સરસતિ સરસ વચણરસ, માતા તું મુઝ દેયિ રે,
શ્રી શખેશ્વરપાસજી, ગાસ્યું હુ બહુ હેયિ રે (૧)
જય જય પાસ જિનેસરૂ (એ આકણી)

* ગોડ આણુદજી કલ્યાણજીની પેઢી (પાલીતાણા) હસ્તકના શ્રીદેવર્ધિગણી ક્ષમાશ્રમણ જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રતિ ઉપરથી ઉતાર્યું.

અશ્વસેન ભૂમિપતિ, કુલ આકાસ વિસાલા રે;
દિનપતિ દીપઈ જિનવરૂ, ગુણ ગાઇ મુખી બાલા રે. જય૦ (૨)

કમઠ હઠી મદ ભંજનો, ત્રીસ વરસ ગૃહવાસ રે;
પ્રભાવતી રાણી સાથી, સુખ વિલસઇ ઉદાસ રે. જય૦ (૩)

અવસર લહી લોકાંતિક, કહઇ પ્રભુ સંયમભાર રે,
લીજઇ દાન દેઇ કરી, કીજઇ પર ઉપગાર રે. જય૦ (૪)

સરસ મહી કરીવર, દાન મેહ પ્રભુ વરસી રે;
ઉત્સવ મહોત્સવ બહુ કરી, સંયમ લીધું હરખી રે. જય૦ (૫)

એકાકી વિચરઇ જિન, તપ તપઇ વિકરાલ રે;
કેવલજ્ઞાન વરી તવ, પ્રતિબોધઇ જન સાલ રે. જય૦ (૬)

સમેતશિખર અણુસણુ કરી, પહુતા મુગતિ મઝાર રે;
ભવિજન અહનિશિ ચિત ધ્યાઓ, જગિ લહો જિમ જયકાર રે. જય૦ (૭)

પરતખિ પરતો પૂરતો, ચૂરતો આપદવૃંદ રે;
નાગેંદ્ર નિ પદમાવતી, સેવ કરઇ આણુંદ રે. જય૦ (૮)

ગજપતિ સિંહ દવાનલ, સર્પ સમર જલ આદિ રે;
જલોદર બંધન ભય ભંજઈ, મૃગદળ જિમ હરિ નાદિં રે. જય૦ (૯

વિત્ત ખરચી પૂજા કરો, ભાવ ધરી હિય ઇ ચંગ રે;
પાસ વંદન નર જે કરઈ, તે લહઈ સુખ અભંગ રે. જય૦ (૧૦

શ્રી હીરવિજયસૂરિસરૂ, **વિમલહરિખ** ઉવઝાય રે;
તાસ સીસ **મુનિ** ઇમ કહઇ, સેવા દિ તુઝ પાય રે. જય૦ (૧૧)

[૬૦]

શ્રી જયવિમલ ગણિ વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

સદ્ગુરુ ચરણ નમેવિ મેવિ કરી સરસતી માતા,
માગુ મોટી મતિ છત્તિ આપો વિખ્યાતા,
સંખેસર પરમ મંડણો શ્રીપાસ જિણંદ,
તાસ તણા ગુણ ગાઈવા મનિ અતિ આણંદ (૧)
અશ્વસેન કુલિચંદ ઈદ નાગ સાગઈ સેવ,
વામા ગણી માત જાસ પાસ નામઈ દેવ,
નવય હાથ પ્રમાણ કાય નગરી વાણારસી,
જખ્ખણી પદ્માવતી નામ તાસ ચગણે વસી (૨)
આહટ્ટ દોહટ્ટ રુદ્દ ખુદ્દ ઉચાટ અનિદ્ધ,
કુડા આલપપાલ જાલ કંકાલ કુછીદ્દ,
રોગ શોક દાલિદ્દ દુખ દોહિલ નવિ આવઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ ગિરૂઆ ગુણ ગાવઇ (૩)
સાઇણી ડાઇણી ભૂત પ્રેત ભયંકર ભુંડા,
આહટ્ટ હાસ હસંત દંત પ્રસંત પ્રચંડા,
દુર્જણ દેખી લવડ ધાડ આવઇ નવિ પાસઇ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ હૃદય પયાસઈ (૪)
માન વિમોહની મંત તંત તાવિત અનેક,
મદલીયા મૂલી યમત મોહ રાવલી છેક,

---

* આ સ્તવન પાટણની મુ મ જસવિજયજી મ. ના જ્ઞાન-ભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

વિદ્યાસિદ્ધ જપંત જાપ સીજ્જઈ સનમાનઈં,
જઉ **સંખેસર** પાસનાહ સમરઈ એક ધ્યાનઈં. (૫)

આદિત્ય સોમ મંગલ બુહ ગુરુ શુક્ર શનીશા,
રાહુ કેતુ દુટ્ઠ ગ્રહ નવ લગનાધીશા;
વિરુયા વિંતર વિઘ દેવ દૈત્ય નવિ છલિઇં,
જઉ **સંખેસર** પાસનાહ નામિ જઇ મિલીઈં. (૬)

ચામુંડા છપ્પન કોડિ બ્રહ્માણી અઢાર,
કાય તણી છઈ નવહ કોડિ દસ અસુર કુમાર;
બાવન્ન વીર વિકમ્મ કમ્મ કરતા તે બીહઈ,
જઉ **સંખેસર** પાસનાહ નામ લીજઇ જીહઇ. (૭)

કાંણા કુંબડ ટુંટ મુંટ અનાસિક અંધા,
બહિરા બોબડ બુદ્ધિહીન વાસન રાતંધા;
પંગુ મુંગા ખરણુ ખજ્જ ખોડિ નાવઈ અંગઇ,
જઉ **સંખેસર** પાસનાહ ગુણ ગાવઇ રંગઈં. (૮)

રોહિણી રંધણી ખયન ખાસ ખજ્જ ખજ્જુવાલા,
દુટ્ઠ જલોદર કોઢ રોગ ઉપરિ કંઠમાલા;
અટ્ઠોત્તર સય વાહિ આહિ ગુંબડ પમુહાઇ,
શ્રી સંખેસર પાસનાહ સમરંતા જાઇં. (૯)

પાણિય પૂર પ્રચંડ ચંડ વાયઇ ગંડ ગડીઆ,
જલનિધિ જલ કલ્લોલ માલ માંહિ જે પડિઆ;
નાડિ નદી નિવાંણુ કૂપે આવઇ ઉપકંઠઇ,
જઉ **સંખેસર** પાસનાહ ગુણમાલા ગંઠઈ. (૧૦)

કરંતિ તાપ સંતાપ વ્યાપ લેઇ જાલ ફુરંતિ,
ચોરાસી લખ્ખ જીવાયોની બાલઈ બલવંતિ;

વનદાવાનલ અગનિ કોપ તતખિણુ ઉલ્લાઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ સમરઈ જાઈ (૧૧)
સેષનાગ મહાપદ્મ પદ્મવાસગ મહાવાસગ,
તક્ષગ સંખ કુલિંગ નાગ નાથ તાસ ઉપાસગ,
કકોલ મહાકકોલ નોલ વીંછી વિષ નાસઇ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ રાખઈ જડી પાસઈ (૧૨)
વાટઘાટ લુટત કેવિ અધારઈ આગસઈ,
ચોર અઘોર બકોર કરી રમતા રગિ રાસઈ,
ગાવડી છોડ ભૂ ફોડ મોડ મુકીઉ જાઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ નામ મત્ર જપાઈ (૧૩)
એક પઈઠા બઈઠા પુઠિ ધગિ સાધઇ નિજ પાવક,
વયરિ વયર ઘરત જતધાકર વાઘા ઈકિ,
લોચન લોલ કરત રીસ મુખિ બોલાઈ વાણી,
તે સંખેસર પાસનાહ નામ થાઈ પાણી (૧૪)
કેસરી કેસર વન્ન કેસ લાગુલ લહકાવઈ,
ભૂખિ ભીડયો ભીમ રૂપ બૂકતો આવઈ,
સ્વાપદ સઘલા વાઘ વીર તે અજની સમાના,
જઉ સંખેસર પાસનાહ સમરઈ સાવધાના (૧૫)
માતો મયગલ ઉચ્ચકાય કોપઈ કલકલતો,
દંતો સલમુસલ પ્રાય સુડા દડ કરતો,
ચાલતો અતિવેગ વાય વિકરાલ ન દીસઈ,
જઉ સંખેસર પાસનાહ સમરઈ નીસદીસઇ (૧૬)
કેવિય ડડાઊધિ કેવિ કૃપાણુ કટારી,
કેવિય ફરસી કેવિ કુત તલવાર અટારી,

ઝુઝઇ ખુઝઇ ધસમસંત સંગ્રામઈં સૂરા,
જઉ સમરઈં શ્રી પાસનાહ પામઈં જય પૂરા. (૧૭)
રોગ લલિ લહુ હત્ત સાપવર ચોર કઠોરા,
વયરી સીંહ ગજેન્દ્ર રણસંગ્રામ અઘોરા;
એહ મહાભય ભીમ ભડ ભયંકર હુંતિ,
શ્રી **સંખેસર** પાસનાહ સમરઈં પાસમંતિ. (૧૮)

હય હાથી વર હેમ હરખિ હાંસિલ હિયામતિ,
આવઇ આણંદ પુરિ લછિરામા રંગિ રમતિ;
માનઇ મોટો રાય પાય સેવઇ ભૂપાલા,
જઉ સમરઇં શ્રી પાસનાહ નાંમિં જપમાલા. (૧૯)

ભોજન કૂર કપૂર ઘૃત પીયરસ ઘોલા,
પૂગઈં પૂરા પડવડા મનવંછિત ડોહલા;
કોમલ કપ્પડ કવિઅરસ વર વાહન પામઈં,
જઉ **સંખેસર** પાસનાહ સમરી સર નામઈં. (૨૦)

વીસ ભૂવણવઇ ઇંદ દસ વેમાનિ ઈંદા,
બત્તીસ વિંત્તર ચોતકી દોઇ સૂરજ ચંદા;
સોમરૂપ મુખિ મધુરવાણિ વખાણઇ તોરી,
શ્રી **સંખેસર** પાસનાહ ગુણ ગાવઇ ગોરી. (૨૧)

ચઉપન્ન લાખ વરસ પહુ પૂજ્યા હરિ હરખઇં,
જુજુઆ પૂજ્યા ચંદ ચઉપન્ન લાખ વરસઈં;
જરાસિંધે મૂકી જરા ઉત્તારવા કાજઇ,
શ્રી **સંખેસ્વરપુર** આવીયા નેમિસર રાજઇ. (૨૨)
કેસર કસ્તુરી કપૂર પૂર ચંદન ચંપક,
દલ જાઇ જૂઇ ગુલાબ લાલ મરુઉ અતિ નિર્મલ;

ઉત્તારઇ જિન આતિ મગલ દીપ કી જઈ,
શ્રી સંખેસર પાસનાહ પૂજિ ફ્લ લીજઇ (૨૩)

તુ ઠાકુર તુ માયબાપ તુ બધવ મોરા,
તુહ મુહ દેખી મોહ મુજ જ્યુ ચદ ચકોરા,
હુ આવ્યો તુહ ચરણકમલ પરમાણદ પામિ,
શિવપુર સુદરગજ આજ આપો મુજ સામિ (૨૪)

શ્રીણુ તિલક વિસાલ મન્નલદ્ધિહ નાણી,
એહ તણા અક્ષર આદિ લેયો સુહ જાણી,
વરમતિ કેલવી આપણી કવિતા અભિધાન,
પાસ જિણેમ સથુણો સાગ્દા ધરિ ધ્યાન (૨૫)

વેદમદનબાણુઓમકલા(૧૬૫૪)સવચ્છર આણો,
કાર્તિક માસનઇ પઢમ પખ્ખિ દીપોત્સવ જાણો,
તવન રચઉ મઇ સાર ઇદ્રપુરી માહિ ચઉમાસઇ,
સાભળતા સુખ ઉપજઇ ભણતા ભય નાસઇ (૨૬)

(કલશ)

શ્રી પાર્શ્વજિણવર અમિત ગુણવર સથુણો મનમોહનો,
સુર અસુર કિન્નર ચોતકીવર વખાણઇ મહિમા ઘણો,
તપગચ્છનાયક સુખદાયક શ્રી **વિજયસેનસૂરિસરો**,
તસ સીસ ગણિ **જયવિમલ** સેવક દિન દિન પતિ
જય જય કરો (૨૭)

ઇતિ શ્રી પાર્શ્વનાથસ્તન લિખિત શ્રી ઉત્તમવિજયગણિના
સવત ૧૭૩૪ વર્ષે ચૈત્રવદિ ૧ દિને વાસા

[६१]

શ્રી વિદ્યાચંદ્રમુનિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

સરસતિ માત પસાઉલિ, એ તો પાઉલિએ રે પ્રણમી પ્રભુ પાસ તો;
શ્રી જિન પાસ **સંખેસરો** અલવેસરો રે, મુજ પૂરવઈ આસ તો.
જયો જયો પાસ સંખેસરો. (આંચલી.) (૧)

ગુણ ગાવા ગિરૂઆ તણા એ તો, અતિ ઘણા રે સોહામણા જાસ તો;
આજ મુજ એહ ઉમાહલો માહરો, નાહલો રે મિલિઓ જિન પાસ તો. જ૦ (૨)

આજ એણિ જગિ જાગતો એ તો, માગતો રે નિત નવનવા ભોગ તો;
મહિઅલિ મહિમા મ્હાલતો વલી, આલતો રે પરમ પદ ભોગિ તો. જ૦ (૩)

ચઉર ચાકર નિતુ તાહરા પ્રભુ,—માહરા રે સુર અસુર નર કોડિ તો,
ઓભલા ખરીયખજ મતિ કરઇ નિજ, શિર ધરઇ રે તુજ આણ કર જોડિ તો. જ૦ (૪)

સામિ સુલતાન સાહિબ ખરો જિનજી, કરો રે મુજ સેવક સાર તો;
પુન્ય પૂરઇ પ્રભુ પામીઓ, શિરનામીઓ રે એક તુંહિ જ આધાર તો. જ૦ (૫)

વિષમ સંકટ પડયાં છોડવઇ જિનજી, તવઇ રે મનમાંહિ તુજ નામ તો;
સકલ સોહામણા કામણા મુજ, મનતણા રે નિત પૂરવઈ સ્વામિ તો. જ૦ (૬)

---

*પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

જેહ બંધન પડયા પાપીઆ, સતાપીઆ રે કરમ વ્યાપિઆ રોગિ તો,
મૂઢ મતિ મદ માનિભર્યા, તેહ ઉધર્યા રે કર્યા ભોગ સયોગ તો
જ૦ (૭)

શ્રીપતિ દલબલ બાધીઓ, આગધિઓ રે જવ દેવ દયાલ તો;
ન્હવણ યાદવ જરા નીંગમી, એણિ સવિ સમી રે તસ આધિ
વિકરાલ તો જ૦ (૮)

તેહ મૂરતિ તિહા હરિ ઠવી, જગિ અભિનવી રે સદા સાર સુરવેલિ તો,
જાસ જસ દસ દિસઇ મસમસઇ, ભવિક ભમરલા રે કરઈ રંગ ન
દૂરેલિ તો જ૦ (૯)

ત્રિભુવનિ તેજ તાહરૂ તપઈ, સદા નવિ છિપઇ રે કિહા રાતિનઈ દીસતો;
ઈસિ ચોગીસ જાણી જપઈ, સકલ લોકના થોક નિજ નામતા
સીસ તો જ૦ (૧૦)

જય વર્યા ગણિ જિકે ગળીઆ, સહુ હાળીઆ રે હોઇ તાહરઇ નામિ તો;
સજન વાલ્હા મિલઇ વેગલિ, આસ્યા ફલઈ રે સગઇ સકલ
શુભ કામ તો જ૦ (૧૧)

સઘ આવી ઘણા ઉલટ્યા, અતિ આમટા રે પ્રભુ ભેટવા કાજિ તો,
નદિ જય જીવજીવન સદા, મુદા મેદિની માહિ મોટો મહારાજ તો
જ૦ (૧૨)

એક અરદાસ સુણિ ઠાકુર, ગુણ આકર રે કરુણાકર દેવ તો,
હિયડુલુ હેજિ હીસઈ ઘણું, મુજ આવયો ભાગિ ભગવતની સેવ તો.
જ૦ (૧૩)

દેવ દાણવ તુજનઈ, ઇહા ઇણિ સમદ્દરે ભવ કાઇ ભમઇ કોય તો;
સોય સામી મિલ્યો આપણઇ, સહી થાપણઇ રે થયો કેવલ
હોય તો જ૦ (૧૪)

કોડિ કુલ કનક કોડી તણી, ઘણી મઈં સુણી રે પદમિની નારી તે
સાર સોભાગ જસ ઉજલા, જિમ હંસલા રે હોઇ સુગુણ સંસારિ તે
જ૦ (૧૫

રૂપ રૂઅડા એક પરવડા, અમૃત ઘડા રે મુખિ મીઠડા બોલ તે
ગીત ગાઈ ગુણ ઓરડી, સુખ ઓરડી રે તિહાં ઢમકતા ઢોલ તે
જ૦ (૧૬

થાલ સુવિશાલ સોનાતણાં, ઘણા સાંભણાં રે ભલીં પ્રીસીઆં સોલ તે
એક ઘરિ ભોજન ભાવતાં, છતાં સાલિ નઇ દાલિ ઘૃતઘોલ તંબોલ તે
જ૦ (૧૭

પુત્ર પરિવાર એક પરવર્યા, બલબાધરા રે, બહુ બંધવાં જોડિ તો
એહ સવિ પાસ પરમેસરા, પદ સેવતાં સંપજઈવંછિત કોડિ તો
જ૦ (૧૮

નયરી વાણારસી જિમ સસી, અશ્વસેન રાજા જયો જગત્ર વિખ્યાત તે
તાસ ઘરિ ધરણી સુલખ્યણી, અછે દેવી વામા સતી તાહરી માત તો
જ૦ (૧૯

ધન્ય તે દેસ જિહાં તું રહ્યો, કવિયણ કહ્યો રે ધન માનવ દેવ તો
અલવિંઉલગ કરઇ આસના, ભલી વાસના રે ગુણપાસના લેવિ તો
જ૦ (૨૦)

શાકિની ડાકિની નવિ છલઇ, ટલઇ આરતિ ભૂત નઇ પ્રેત તો;
લાગતો રાગ ત્રિભુવન તણો, અતિ ઘણો તુજ ઉપરિ રે સુણ્યે
સહજ સોભાગ તો. જ૦ (૨૧)

દેવ ધરણેંદ્ર પદમાવતી તુજ, સારતી સેવસાનિધિ કરઇ ધ્યાનિ તો;
સંઘ સહુ સકલ સુખ મેલવઇ, વલી હેલવઇ રે મહાનંદ પદ
દાનિ તો. જ૦ (૨૨)

રાણી પ્રભાવતી વલ્હો, મુજ મન રહો રે હવઈ અવિચલ વાસ તો;
દાસ અપરાધ સવિ સાસહો, મહોમાહરઈ તાહરો વિરહ જિહાં
સાસતો જ૦ (૨૩)
તું ગુરુ સુરતરુ સાચલો, અરે એકલો ત્રિભુવન ભોગવઈ રાજ તો;
સમરથ સામિ હુ ઓલગુ, અતિ અલ જયો રે દરિસન દેવ દઈ
આજ તો જ૦ (૨૪)
સવત સોલસાઠિં સહી, રહી અહ્મદનગરિ આસાઢ ચઉમાસ તો,
પાસ સ ખેસરો ગાઇઓ, પ્રભુ પાઈઓ રે પરમ લીલવિલાસ તો
જ૦ (૨૫)

(કલશ)

એહ સમરિ અમર નરિંદ વદિઆ આધિવ્યાધિ વિનાસિની,
સ ખેસરો શ્રીપાસ મૂરતિ પ્રગટ પુન્ય પ્રકાશિની,
શ્રી વિજયસેનસૂરીશ તપગચ્છરાજ આજ સહુ જપઇ,
વર વિબુધ વીપાસીસ વિદ્યાચંદ્ર કહઇ ચિહું દિસિ તપઈ (૨૬)

[૬૨]

શ્રીકુંયરવિજયશિષ્યવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વરજીનું સ્તવન×

પ્રહ ઉઠી પ્રણમેં પાસમુદા, તે પામે પરમાનદ સદા,
તસ દેસ વિદેસ જસ પ્રસરેં, સંખેસર સાહિબ જે સમરેં (૧)
સુરનરપતિ અરચિત પદચરણ, ભવભયપીડિત જિન! તુમ શરણ,
તસ દોહગ સવિ દુ ખ દૂર હરે, સખેસર૦ (૨)

× રાધનપુર, તબોલીશેરીમાના શ્રી વિજયવીરસૂરીશ્વરજી મહારાજના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

તુજ દેહે વિભાવિત મેઘઘટાં, તુમ દરિસણ અમૃત જેમ છટાં;
તસ મંદિર લક્ષ્મી લીલ કરે, સંખેસર૦ (૩)

ગજ કેસરી દહન ફણીધરણું,, જલરાશિ મહોદર બંધ ઘણું;
એ સસ મહાભય ભય ન કરેં, સંખેસર૦ (૪)

નિરખ્યો મહીમંડલ મેં તુજ થકી, અતિશય અધિક કોઇ દેવ નથી;
ભવજલનિધિ દુસ્તર તેહ તરે, સંખેસર૦ (૫)

પ્રભુ રૂપ સ્વરૂપ લિખિ ન સકેં, પર દરસણ નામેં તે ન ટકેં;
ઘેર બેઠાં તે હિજ જોખ કરેં, સંખેસર૦ (૬)

જે કંઠ ઠવે તુઝ સ્તુતિમાલા, તે પામેં સઘલેં જયમાલા;
ચિંતચિંત તેહનાં કાજ સરે, સંખેસર૦ (૭)

તેંહને ઉછરંગ સદૈવ ઘણાં, કાંઇ ઋદ્ધિવૃદ્ધિ સુખ પુત્રતણાં;
અતિ સંકટ વિકટથી તે ન ડરે, સંખેસર૦ (૮)

અતિ દુર્જય કાંમ નિઃકામ કર્યૌ, ત્રીહું લોક લગેં ઉપગાર કર્યૌ;
સુંદર શિવ રામા તેહ વરેં, સંખેસર૦ (૯)

અમૃત પેં મીઠી તુઝ વાણી, જે બિરુદ ધારેં પુરુસાદાણી;
જગ અવિચલ વાચા તાસ ફુરેં, સંખેસર૦ (૧૦)

ધન વામા જનની તુમ જાયા, અશ્વસેન નરેસર કુલ આયા;
તુમ નામ થકી બહુ સુખ પાયા, બુધ ફુંયરવિજયશિષ્ય ગુણ ગાયા. (૧૧)

ઉક્ત પ્રતિને અંતઃ—"સંવત ૧૮૮૮ ના વર્ષે જેઠ સુદ ૪ દને વાર શનિ શ્રી રાધિકાપુર (રાધનપુર) મધ્યે લખી આપ્યું છે શ્રી ચિંતામણિ પ્રસાદાત."

[६३]

શ્રી શુભવિજયકૃત

શ્રી શંખેશ્વરપાર્શ્વનાથ સ્તવન[1]

સરસતિ સામિણિ માય, આપુ સુજનિ પસાય,
પાસ જિણુંદ તણાએ, કે દસ ભવ ગાયવા એ (૧)
પોતનપુર અરવિંદ, રાજ કરઈ જિમ ઈંદ,
વિશ્વભૂતિ તસતણો એ, કે પુરોહિત ગુણનિલો એ (૨)
ધરણી અનુદ્ધરા તાસ, પુત્ર જણ્યા બે ખાસ,
કમઠ મરુભૂતિ એ, કે બીજો સમકિતમતિ એ (૩)
મરુભૂતિની નારિ, કમઠિ ભવન મઝારિ,
એકદા ભોગવી એ, કે ગય ખબરિ હુવી એ (૪)
રાયિં કાઢયુ જામ, તાપસ હુઓ તામ,
ડુંગરિ તપ કરઈ એ, કે મનિ મત્સર ધરઈ એ (૫)
કમઠ પાય પ્રણમેવિ, મરુભૂતિ ખામેવિ,
શિલા તલી ચાપીઓ, કે પહિલો ભવ હૂઓ એ (૬)
બીજો ભવ હવઇ જોઈ, મરુભૂતિ હાથી હોઈ,
અરવિંદ મુનિવરુ એ, કે દેખી સંયમ ધરુ એ (૭)
જાતિસમરણ પામિ, મન રાખ્યું તિણઈ ઠામિ,
કમઠ કૂકડ અહિ એ, કે હાથી ડસ્યુ સહી એ (૮)
ત્રીજઈ ભવિ દેવલોક, આઠમિ અમર વિલોકિ,
નગિ પંચમિ ગયું એ, કે કૂકડ સાપહુ એ (૯)
ચઉથુ ભવ હવઇ જાણિ, જંબૂદ્વીપ વખાણિ,
પૂરવ વિદેહ જિહા, કે સકચ્છવિજય તિહા એ (૧૦)

---

૧ પાટણની શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

વૈતાઢય પરબત સાર, તિલકાપુરિ ભરતાર;
વિદ્દત ગતીસરુ એ, કે તિલકાવલી વરુ એ. (૧૧)
તાસ કૂખિ સુત સાર, અમરતણું અવતાર;
કિરણવેગ વલી એ, નામ દિઇ મનિ રલી એ. (૧૨)
વિદ્યાધરનું રાય, સંયમસ્યું લય લાય;
ગિરિ કાઉસગ કરઇ એ, કે મનિ ઉપશમ ધરઇ એ. (૧૩)
પંચમ નરગથી આય, કમઠ જીવ અહિ થાય;
મુનિવર તિણિ ડસ્યું એ, કે ધ્યાનથી નવિ ખસ્યું એ. (૧૪)
બારમિ કલ્પિં જાય, કિરણવેગ સુર થાય;
નરગિ પંચમિ અહિ એ, પંચમ ભવ લહિ એ. (૧૫)

(ઢાલ)

છઠુ ભવ ભવિઆં હવઇ સુણયો, જંબૂદીવ વખાંણિ;
પછિમ વિદેહિં સુગંધ વિજય, તિહાં શુભંકરા નગરી જાણ.
ગુણવંતા નિસુણો, પાસના દસ ભવસાર. (એ આંકણી) (૧૬)
વજ્રવીર્યે રાજા ષટખંડપતિ, લખમાવતી ભરતાર;
કિરણવેગ વિદ્યાધર દેવો, તાસ કૂખિં અવતાર. ગુણ૦ (૧૭)
માય તાય હરખિ કરી ઠવિઓ, વજ્રનાભ વર નામ;
તાત રાજ્ય સુતનઈ દેઈ નઈ, ચારિત્ર લ્યઈ અભિરામ. ગુણ૦ (૧૮)
ખેમંકર જિનવાણી સુણતાં, લાધુ ઉપશમ લાભ;
ચક્રાયુધ સુત રાજ્ય દેઇનિં, ચારિત્ર લ્યઇ વજ્રનાભ. ગુણ૦ (૧૯)
ચઉદ પૂરવ ભણી કરી જી, લબધિ લહી આકાશ;
ઊડી સુકછવિજયમાં પહુઉ, દેખી જલણ ગિરિ ખાસ. ગુણ૦ (૨૦)
મુનિવર તિહાં કાઉસગિં રહીઉ, ધ્યાનિ ધરઇ નવકાર;
કમઠ જીવ નરગહથી આવી, પામ્યું ભીલ અવતાર. ગુણ૦ (૨૧)

કાઉસગિ દેખી વૈર ઉલ્લસઇ, બાણિં હણ્યુ મુનિરાય,
એક પખુ એ વયર કરતો, જિહા તિહાં દુરગતિ જાય ગુણ૦ (૨૨)
મધ્યમ ગ્રૈવેકિ ઉપન્નો, વજ્રનાભ મુનિસીહ,
ભીલ સાતમી નરગી પહુતુ, સાતમા ભવની લીહ ગુણ૦ (૨૩)
આઠમુ ભવ હવઇ જાણીઇ જી, જમ્બૂદ્વીપ વિશાલ,
પૂરવ વિદેહ વખાણીઇ જી, સુરપુર નયર રસાલ ગુણ૦ (૨૪)
વજ્રબાહુ તિહા રાજ્ય કરઈ જી, રાણી સુદર્શના તાસ,
એકદિન સુખભરિ સૂતી દેખઇ, ચઉદ સપન સુખવાસ ગુણ૦ (૨૫)
વજ્રનાભ જીવ સુર આવી નઈ, તાસ કૂખિ ઉપન્ન,
સોવન્નબાહુ અભિધાન ઠવિઉ, તસ ઉપનું ચક્ર રતન્ન ગુણ૦ (૨૬)
પટ ખડ તેણિં કરી નિ સાધઈ, એક દિન ગોખી બઇઠ,
દેવતણા ગુણ જાતા દેખી, પૂરવ ભવ તિણિં દીઠ ગુણ (૨૭)
જિનવર વાદી વાણી નિસુણી, ઉપનો મનિ વયરાગ,
દિખ્યા લેઇ વીસથાનકની, આરાધઇ નિરાગ ગુણ (૨૮)
ખીરશિખરિ જઇ કાઉસગિ રહીઓ, હવઇ જુઓ ભીલ અબીહ,
સાતમી નરગ થકી નીસરિઓ, ખીર ગુહા હુઓ સીહ ગુણ૦ (૨૯)
પૂરવ વૈરિં મુનિવર હણીઓ, દસમિ કલ્પિ જાય,
સીહ ગયું વલી ચોથી નરગિ, નૂમો ભવ ઇમ થાય ગુણ૦ (૩૦)

(ઢાળ)

દશમો ભવ જિનવર તણુ મનિ રગિલા, ભાવિ સુણો નરનારિ લાલ
મન૦
જંબુદ્વીપ સોહામણુ મનિં૦, સઘલા દ્વીપ મઝારિ લાલ,
મનિ રગિલા નિરગિલા, પાસકુમાર પુણ્યવતા લાલ (૩૧)
દાહિણ ભરત વખાણીઈ મનિં૦ નયરી વાણારસી સાર લાલ,
અશ્વસેન નૃપ જાણીઇ મનિં૦ વામાદેવી ઉર હાર લાલ (૩૨)

દસમા કલ્પ થકી આવી મનિં૦, આઉ પૂરી વીસ સાર લાલ;
ચૈત્રાસિત ચોથિં ચ્યોથી ચ્યવી મનિં૦,વામા કુખિ અવતાર લાલ. (૩૩)
ચઉદ સપન દેખી રાણી મનિં૦, હર્ષિં વિનવ્યું રાય લાલ;
સુપન વિચાર સુંદર જાણી મનિં૦, રાય મનિ હર્ષ ન માય લાલ. (૩૪)
સપનપાઠક પંડિત આણી મનિં૦, પૂછિં સુપન વિચાર લાલ;
સુત હોસિં ત્રિભુવન ધણી મનિં૦, સકલ લોક આધાર લાલ. (૩૫)

(ઢાલ)

પોસ વદિ દસમી દિન ભલિ રે, જનમ્યા પાસ જિણંદ,
છપ્પન્ન દિસિ કુમરી કરઈ રે, સુતિકરમ આણંદ;
રે ભવિકા પૂજો પાસ જિણંદ, જિણિ દીઠઇ પરમાણંદ,
જેહનિં સેવઇ સુરનર ઇંદ. ભવિં૦ (આંકણી) (૩૬)
સોહમપતિ તિહાં આવીઓ રે, લાગુ માયનિં પાય;
રતન કુખિ તું ધારણી રે, તિં જણ્યું ત્રિભુવનરાય રે. ભવિં૦ (૩૭)
મેરુ જઇ નવરાવસ્યું જી, કરસ્યું મહોચ્છવ કાજ;
તું મત બીહે માડલીજી, આણી આપસ્યું આજ. ભવિં૦ (૩૮)
ઇમ કહી મેરુ પધરાવીઆ જી, પંચરૂપ કરી આપ;
ચઉસઠિ ઇંદ્ર ન્હવરાવીઆ રે, ટાળ્યા પાપના વ્યાપ રે. ભવિં૦(૩૯)
ઈંદ્ર જનમ મહોચ્છવ કરીજી, આણી આપ્યા માત;
પ્રભાતિ બહુ હરખિં કરઇ રે,જનમ મહોચ્છવ તાત રે. ભવિં૦(૪૦)

(ઢાલ)

શેરીમાંહિ રમતો દીઠો, પાસ કુમર નાનડીઓ રે;
રમઝમ કરતાં ચરણે નેઉર, હાથિ ઉછાલઇ દડીઓ રે.
હારે હાથિં સોવન ખડીઓ રે. સેરીમાંહિં૦ (૪૧)

શિર ટોપી ઓપઇ ખુ પાલી, કાનિ કડી વાકડીઆ રે,
હઈયિ હાર અનોપમ સોહઇ, કડિ કદોરા જડીઆ રે સેરી૦ (૪૨)
ધમધમ કરતા ઘુઘરા પાએ, મચમચતી મોજડીઆ રે,
ઠમકઠમટ એ પગલા ભરતો, માતાનિ મનિ ચડીઆ રે સેરી૦ (૪૩)
નાહના માહિ રામત્ય રમતો, ફેરવઉ દડદડીઆ રે,
માતા કુમર બોલવઇ હર્ષઇ, આવઇ દેતુ દડબડીઆ રે સેરી૦ (૪૪)
પૂનિમચદ સમુ મુખ ટકો, અણીઆલી આખડીઆ રે,
કમલનાલ સમી બાહડીઓ, પાપિણિ કજપાખડીઆ રે સે (૪૫)
મોહાગિણિ ખધો લઇ ચડીઓ, કોટિ દીઈ પડપડીઆ રે,
કુડલ તાણઇ મામા કરતા, ઇદ્રાણી કડિ ચડીઆ રે સેરી૦ (૪૬)
સરખા સરખિ ટોલી મલીઆ, વાવરઉ સૂખડીઆ રે,
સેરી માહિ ફેરી દેઉ, રસ ઘુ ટઈ મેલડીઆ રે સેરી૦ (૪૭)
ઈમ અનુક્રમઇ જગગુરુ વાધઇ, રૂપિ ગતિપતિ ઘડીઆ રે,
પાસ કુમર જાયુ જિણિ વેલા, તે સફ્લો ચોઘડીઆ રે સેરી૦ (૪૮)
સકલ મનોરથ પુણ્યિ ફ્લિઆ, સુત સુખરુ સાપડીઆ રે,
શુભવિજય પ્રભુના ગુણ ગાયા, હમચો ભાગ્ય ઉઘડીઆ રે સેરી૦(૪૯)

(ઢાલ)

નવ યૌવન પ્રભુ પામીઓ, પગ્ભાવતી ગણી,
પગણી મનિ ગર્ગિ કરી, જાણે ઈદ્ર ઇદ્રાણી રે. હારે (૫૦)
એક દિન ગોખિ બઈઠા દેખઇ, પ્રભુજી બહુ જનનઇ,
સેવક પૂછયો ઇમ ભણઇ, પૂજવા તાપસનઇ હારે (૫૧)
કૌતક જોવા આવીઓ, અહિ બલતુ દીઠો,
અહો અજ્ઞાની દયા નહી, તાપસ થઈ બઇઠો હારે (૫૨)
કાષ્ટ વિદારી કાઢીઓ, પન્નગ તડફ્ડતુ,
નમસ્કાર સભળાવીઓ, ઇદ્ર પદવી પુહતુ હારે. (૫૩)

કમઠ મેઘમાલી હુઓ, પાસ ઉપરિ રુઠો;
દીખ્યા સમય જાણી પ્રભુ, દાન દેવા બઇઠો. હાંરે. (૫૪)

(ઢાલ)

પોસ વદિ અગ્યારસિ દિન ભલિં રે લાલ, ચારિત્ર લ્યઇ મુનિચંદ
મેરુ ધ્યારુ રે;
ચઉસઠિં ઈંદ તિહાં મિલઇ રે લાલ, ઉન્છવ કરઇ નર વૃંદ. મે૦ (૫૫)
પાસ જિણેસર સુંદરુ રે લાલ, વામાદેવી મલ્હાર; મે૦
અશ્વસેન રાયા કુલચંદલો રે, રૂપિં રતિ ભરતાર. મે૦ (૫૬)
ચૈત્ર વદિ ચોથિં કેવલી લાલ, ત્રિગડું રચઇ સુરઈંદ; મે૦
સંઘ ચતુર્વિધ થાપીઓ રે લાલ, દેશના દિઇ આણંદ. મે૦ (૫૭)
ચઉત્રીસ અતિશય શોભતું રે લાલ, વાણી ગુણ પાંત્રિસ; મે૦
પ્રાતિહાર્ય આઠઇ સહચરુ રે લાલ, ત્રણિ જગિ કેરુ ઇસ. મે૦ (૫૮)
શ્રાવણ સુદિ આઠમિ દિનઇ રે લાલ, મુગતિ પુહતાં પાસ; મે૦
સંમેતગિરિવર ઉપરિ રે લાલ, કરઇ ઈંદ્ર મહોચ્છવ ખાસ. મે૦ (૫૯)

(ઢાલ)

સુંદર સંથુણ્યો હો લાલ, પુણિય પાસ જિણંદ.
સંખેસર પુર રાજીઓ રે, અશ્વસેન કુલચંદ;
દસમી ભવિ શિવવધૂ વરી રે, મોહનવલ્લી કંદ. સું૦ (૬૦)
અકબર સાહ પ્રતિબોધીઓ રે, તપગચ્છ પૂનિમચંદ;
શ્રી હીરવિજયસૂરીસરુ રે, સેવઇ સુર નર ઇંદ. સું૦ (૬૧)
તસ પદપંકજ મધુકરુ રે, [illegible]ભવિજય સુખકંદ;
સંકટ વિકટ નિવારતો રે, [illegible]રતો ભવિકાનંદ. સું૦ (૬૨)
શ્રી વિજસેનસૂરિ પટધણી રે, શ્રી [illegible]વિજયદેવસૂરીંદ;
તસ રાજિયં સ્તવનં કરું રે, પ્રતિપો[illegible] જિહાં રવિચંદ. સું૦ (૬૩)

(કલશ)

ઇમ પાસ જિણુવર ભવિક સુખકર યાદવ જરા નિવારણો,
અભિધિ ગજ રસ શશી વર્ષિં અભયદેવ રોગ વારણો,
ધરણેંદ્ર પદ્માવતી પૂજિત ભવ મહોદધિ તારણો,
શ્રી હીરવિજયસૂરીંદ સીસિં શુણ્યો વછિત પૂરણો (૬૪)

મુનિ ગુણવિજયેનાલેખિ મ ૧૭૧–(?) વર્ષે શુચિ શુક્લ ચતુર્થી ભાર્ગવ ઇતિ ભદ્રમ્ । પાસજિણે શ્રી નવાનગરે લિખિતમ્ ।

[૬૪]

શ્રી ગુણવિજયજીરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિનસ્તવન*

સકલ મંગલ સદા અતુલ સુખ સંપદા, પાસજિન નામિ શુભ કામ થાઈ,
જગજનાધાર દીદાર તુજ દેખતા, દુરિત દોભાગ દુઃખ દૂરિ જાઈ
સકલ૦ (૧)

આજ મુજ અંગિ આનંદ ઉલ્લટ ઘણો, આજ રુડી દશા ઉદયવંતી,
આજ જિનરાજ મુજ કાજ સઘલા સરિઆ, આજ સઘળી ફલી મનહ ખંતી સકલ૦ (૨)

સુરવરા નરવરા અસુર વિદ્યાધરા, જાસ નિતુ દાસ પરિ કરતિ સેવ,
તાહરુ ધ્યાન સનમાન કરિ જે ધરઈ, તે તરઇ ભવજલધિ નિત્યમેવ
સકલ૦ (૩)

તુજ મુખચંદ અરવિંદને જીપતુ, દીપતું સૂરપરિ નૂર ઝાઝઇ,
રંગની રેલિ શુભ વેલિ ચઢતી સદા, પુત્ર પરિવાર સુખકાર છાજઈ
સકલ૦ (૪)

* પાટણની મુ શ્રી જસવિજયજીના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

તુંહિ જ મુજ માત તું તાત વિખ્યાત જગિ, માત વામાઉરિ રાજહંસ;
અવનીપતિ અશ્વસેનાન્વયે અંબરિ, ઉગીઓ ભવિ કમલવિમલ હંસ.
સકલ૦ (૫)
સામિ સંખેસરા પાસ પરમેસરા, તરણિ પરિ તેજ તુજ અધિક દીસેં;
તાહરૂં નામ અભિરામ જપતાં સદા, હર્ષે ભરિ હીઅડલું હેજી હીસેં.
સકલ૦ (૬)
પૂરિ મુજ કામિતં કામિતસુરતરુ, તાહરી ચાકરી વિજયવંતી;
વિનયવંતા વિનેયાદિ લચ્છી ઘણી, હોઇ તુજ નામથી વૃદ્ધિવંતી.
સકલ૦ (૭)
શુદ્ધ સમકિત મતિ ધરણ પદ્માવતી, પાસની સેવ નિતમેવ સારેં;
અહનિશિં માનસિ જેહનેં તું વસેં, તેહનાં દુઃખ દારિદ્ર વારેં.
સકલ૦ (૮)

(કલશ)

ઇમ થુણ્યો સુખકર પાસ જિનવર સંખેસરપુર દિનકરુ,
પરિવાર સાર ઉદાર લચ્છીકરણ સુંદર સુરતરુ;
સંસાર પારાવાર તારક દંદદોહગ દુઃખહરુ,
શ્રી **જયવિજય** કવિ ચરણ સેવક **ગુણવિજય** વંછિત કરુ. (૯)
ઇતિ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનમ્ શ્રી રાધનપુરે લિખિતં. ૧૭૩૨.

[૬૫]

મુનિ લાલવિજયવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન×

આજસખી સંખેસરો નયણે મેં નિરખ્યો,
દેખત પેખત પાસજી મોરો જીવ હરખ્યો.
હાંરે મોરો જીવ હરખ્યો. (૧)

×પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

મનમોહન મોહી રહ્યો, જિન જોવા સરીખો,
દેવ સરવમા દીપતો, મેં પુન્યે પેખ્યો હારે મેં० (૨)
પદ્માસન આસનેં ભલો, સહુ વધુ મીલાવે,
ભાલ તિલક દીપેં ભલો, નાસા વશ સુહાવેં હારે ના० (૩)
વદન સરીખો ચદલો, ભવિયણ મનમોહિં,
મસ્તક મુગટ સોહામણો, કાનેં કુડલ સોહિં હારે કા० (૪)
જે ભાવેં ભવિયણ વાદએ, તેહને સુખ દેવઇ,
અલ્પ સસારી હોઈ, જે પ્રભુને સેવઇ હારે જે० (૫)
મેં તુ સાહિબ પામિયો, હવેં અવર ન ધ્યાવુ,
રાત્ય દિવસ તો જાગતો, તોરા ગુણ ગાવુ હારે તોરા० (૬)
પરતા પૂરે પગિપરિ રે, અધિષ્ટાયક દેવા,
ધરણીધર પદમાવતી, કરે તોરી સેવા હારે કરે० (૭)
તુજ દીઠે દુ ખ વીસર્યા, મુજ દાહડા વલીઓ,
ભવભીતનો ભો ટલ્યો, મુજ સાહિબ મલીયો હારે મુજ० (૮)
રાય રાણા આવી મળ્યા, પ્રભુ સેવા કાજે,
ભારીકર્મા જે હોઇ, દેવ દેખી લાજે હારે દેવ० (૯)
શુભવિજય સુખ વીનતી, પ્રભુ સુણજો કહીઈ,
લાલવિજય કહિં ભવિ ભવિ,તુમ ચરણઇ રહીઇ હારે તુમ०(૧૦)

[૬૬]

શ્રીપુણ્યસૂરિશિષ્ય મોતીસાગરરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

(દેશી-બિંદલીની)

શ્રી સખેસર પાસ, તુમ ગુણ ગાઉ હુ ઉલ્લાસ હો,
જિનજી વિનતડી અવધારો, ધન પિતા જસ જાણું ઇસિ,
અશ્વસેન વખાણું હો જિ० (૧)

વામાદેવીનો નંદ, તુજ સેવા કરે સુર ઈંદ્ર હો; જિં૦
ભરાવિ દામોદર વારે, પ્રભુ પાસ પ્રગટયા તિ વારે હો. જિં૦ (૨)
ગંગા જમુના માંહે, ઘણુ કાલ રહ્યા પ્રભુ ત્યાંહે હો; જિં૦
ચંદ સૂરજ વૈમાનેં કલ્પે, સોહમ ઇશાને હો. જિં૦ (૩)
બારમા દેવલોકે સ્વામી, લવણસમુદ્ર માંહે ગુણધામી હો; જિં૦
ભુવનપતિ વ્યંતર નગરેં, ઇંમ અરચી ઘણે અમરે હો. જિં૦ (૪)
હરીયેં અઠમ કીધો, તવ જાદવ હર્ષ પ્રસિદ્ધો હો; જિં૦
પદ્માવતી દેવી તુઠી, **સંખેસર** મૂરત દીઠી હો. જિં૦ (૫)
હરીયે નમણુ જ કીધો, તવ યાદવેં અમૃત લીધો હો; જિં૦
જય જયકાર થયો પ્રભુ ત્યાંહિ, સંખેશ્વરેં થાપ્યા ઉચ્છાહેં હો. જિં૦(૬)
તું પ્રભુ દેવાધિદેવ, ચોસઠિં ઇંદ્ર કરેં તુમ સેવ હો; જિં૦
તું પ્રભુ અકલ સ્વરૂપી, થાંઇ દિનમાંહે ત્રણરૂપી હો. જિં૦ (૭)
ચૈત્રી પુનમે પાસ, ભેટયા પ્રભુ અધિક ઉલ્લાસ હો; જિં૦
નિશારત્ન પ્રભુ તુમ્હ મુંખ, જે ભેટે તે લહે સુખ હો૦ જિં૦ (૮)
પન્નગ લંછન પ્રભુપદ સેવા, માગું હું તુમ પય સેવા હો; જિં૦
અનુચર તુમ હું દાસ, નિશદિન રહે તુમ પાસ હો. જિં૦ (૯)
જે નરનારી ગુણ ગાસેં, તેહને ઘરે નવે નિધ વાસે; જિં૦
શ્રીપુણ્યસૂરિ સુપસાઇ,કહે કિંકર **મૂગતાઅબ્ધિ**[1] હો.જિં૦*(૧૦)

---

૧ આ સ્તવનની આ છેલ્લી કડીમાં કર્તાએ 'શ્રી પુણ્યસૂરિ સુપસાંઇ, કહે કિંકર સુગતાઅબ્ધિ હો,' એમ લખીને પોતાના નામનો નિર્દેષ કર્યો લાગે છે. આમાં 'સુગતા' એટલે 'મોતી' અને 'અબ્ધિ' એટલે 'સાગર' એવો પર્યાય મૂકીએ તો 'મોતિસાગર' એવું નામ નીકળે છે. અને એ સમજણના આધારે આના કર્તા તરીકે 'મોતીસાગર' નામ લખ્યું છે. સંભવ છે કે એમાં ભૂલ પણ હોય.

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[६७]

શ્રી રાજવિજય ઉપાધ્યયરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન.

સરસતી માતા પદપંકજ નમી, શ્રી સંખેશ્વર પાસ જિણેસર;
ગુણગાતા સુખસંપત્તિ પામીઈ, પોહતી મનની રે આસ જિણેસર
શ્રી સંખેશ્વર જિનવર ભેટીઈ, (આંકણી) (૧)

નવમે વાસુદેવે સંખ વગાડીઓ, સંખપુર વાસ્યુ રે ગામ, જિ૦
પાસ જિણેસર તિહાંકને થાપીયા, સંખેસર તિણે નામ
જિ૦ શ્રી૦ (૨)

કાસી દેસે નગરી વણારસી, અશ્વસેન તિહાં રાય, જિણે૦
લક્ષણ લક્ષિત અંગે શોભતી, વામાદેવી રે માય જિ૦ શ્રી૦ (૩)
અહિ લંછન જસ ચરણે શોભતો, વિઘન હરણ તતકાલ, જિ૦
ધરણેંદ્ર પદ્માવતી જેહની, નિતનિત પ્રતે રખવાલ જિ૦ શ્રી૦ (૪)
સંવત અઢાર ત્રીસે સંવચ્છરે, વદિ નવમી માઘમાસ, જિ૦
શ્રી વિજયસેનસૂરેંદ્રે ભેટીયા, શ્રી સંખેસર પાસ જિ૦ શ્રી૦ (૫)
ધરમી ધામી હો શ્રાવક વીરજી, સંઘ સહિત પરિવાર, જિ૦
જાત્રા કરાવી હો શ્રી જિને ભાવસ્યુ, સાથેં બહુ અણગાર જિ૦ શ્રી૦ (૬)
આજ મનોરથ ફલીઆ અમૃતતણા, લાધુ ચિંતામણિ હાથ, જિ૦
સુરતરૂ ફલીઓ ઘરને આંગણે, ભેટ્યા શ્રી જગનાથ જિ૦ શ્રી૦ (૭)
શ્રી વિજેધર્મસૂરિ તપગચ્છ ધણી, અહનિસ ધરે જસ ધ્યાન, જિ૦
દિન દિન દોલત વધતી જેહની, આપે સહુ બહુ માન જિ૦
શ્રી૦ (૮)

-પાટણની શ્રી જશવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

જૂનુ તિરથ જગ જાણીઈ, મહિમા મોટો રે જાસ; જિ૦
યાત્રા કરંતાં હો શ્રી જિનરાજની, સફલ ફલી મનઆસ. જિ૦
શ્રી૦ (૯)
તપગચ્છપતિ શ્રી **ધર્મ્મસૂરેન્દ્ર**ના, ચરણ સેવક ઉવઝાય; જિ૦
ભાવેં શ્રી **સંખેશ્વર** પાસના, **રાજવિજય** ગુણ ગાય. જિ૦
શ્રી૦ (૧૦)

[૬૮]

શ્રી વિજયાનંદસૂરિ શિષ્ય વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન[1]

પ્રણમીય પરમ ગુરુપાય મન ધરી શારદ માય,
જસ નામિ નવનિધિ થાય ગાયસ્યું તે જિનરાય;
ગાયસ્યું તે જિનરાય નાયક **સંખેસર** પુર વર ધણી,
શ્રી વિજયાણંદસૂરિંદ સેવક ભણે ચિંતિત સુરમણિ. (૧)
સુરમણિ સુત પરિવાર સૂરિજન સુજન જનસાર,
સુવિણય વિણય નિવાર તું દીઈ જગદાધાર;
તું દીઈ જગદાર જિનવર **સંખેસર** જિન પાસ એ,
શ્રી વિજયાણંદસૂરિંદ સેવક કહે પૂરે આસ એ. (૨)
અશ્વસેન નરવરવંસ આકાસ ભાસન હંસ,
નતસુર સુરેસવતંસ વર વિબુધરચિત પ્રસંસ;
વર વિબુધ રચિત પ્રસંસ સામી સેવતાં સુખ પાઇઈ,
શ્રી વિજયાણંદસૂરિંદ સેવક ભણે પ્રભુ મન ધ્યાઇઈ. (૩)
ધ્યાઇઈ મનહ મઝારિ નિદ્રા પ્રમાદ નિવારિ,
સત્ત એકનિં આઠવારિ પ્રહ ઊઠી ભગતિ ઉદારિ;

---

૧ પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

પ્રહ ઊઠી ભગતિ ઉદાર સુદર સ ખેસર જિન જે જપે,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક કહે ત્રિભુવન તે તપે (૪)

તે તપે ત્રિભુવન માહે દિન દિન વધે ઉચ્છાહિ,
તે તરી ભવજલમાહે જે ગ્રહ્યા તે નિજ બાહિ;
જે ગ્રહ્યા તે નિજ બાહિ સાહિબ તેહને નરપતિ નમે,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક ભણે દોહગ ઉપસમે (૫)

ઉપસમિ અતિ ઉત્તમ પગ્બત પરે તનુ ચગ,
મદ માગિ લોલુપ ભૃગ જે કરી કોપ અભગ,
જે કરિ કોપ અભગ મહામૃગ સમોવડિ તે લહે,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક કહે પ્રભુ મન જે વહે (૬)

જે વહે કોપ પ્રચડ પૂછ છટા ઉદ્દડ,
કરિ કલભ સુડા દડ સહસા કરે સતખડ,
સહસા કરે શતખડ જિનવર સિહ બીહ તે નવિ કરે,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક ભણે પ્રભુ મન જે ધરે (૭)

જે ધરે ગયણસ્યુ વાદ વાજી સમી રસ નાદ,
સવિ જીવ કરતા સાદ નામે તજી ઉનમાદ,
નામે તજી ઉનમાદ જેહથી દાવાનલ જલ તે ગણે,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક કહે પ્રભુ સુખ જે ભણે (૮)

ભણે વદન કુકુકાર દો જીહ જિસિ અસિધાર,
ભીષણ નયણ વિકાર જે રીસનો ભડાર,
જે રીસનો ભડાર ફણિધર સિદગ સરિખો હૂઈ,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક ભણે પ્રભુ જેહને જૂઈ (૯)
જેહને જૂઈ દેવિદ જિહા ભડિ સિધુરવૃદ,
ચગહરે પેખી મદ નાસે સુભટ આણદ,

નાસે સુભટ આણુંદ જિણિરણિ તિહાં જયલચ્છી વરે,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક કહે પ્રભુ મન સાંભરે. (૧૦)
સાંભરે માય અને તાય અતિચંડ વાજૈં વાય,
કલ્લોલ લોલ નિકાંય ઉછલી ગયણસ્યું ધાય;
ઉછલી ગયણસ્યું ધાય જલનિધિ સંખેસર જિન જાપ એ,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક ભણૈં ટલૈ સંતાપ એ. (૧૧)
સંતાપ કારક જેહ ખસ સ્વાસ ને પરમેહ,
ગડ ગુંબડાદિક દેહ પાસ નામ ઔષધ તેહ;
પાસ નામ ઔષધ તેહ રોગા વેગથી નાસે સહી,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક કહૈ તસ આપદ નહીં. (૧૨)
નહિ કો જિહાં આધાર ગિરિ દરી ગુહીર અંધાર,
વટ કુટ નેં સહકાર જનનો નહિ સંચાર;
જનનો નહિ સંચાર જિણિ વનિં ચોર મિત્ર થઈ મિલૈ,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવર ભણૈં તસ એ ભય ટળૈ. (૧૩)
ભય ટળે આઠેં એહ સમરંતાં શ્રી જિનનેહ,
કલ્યાણ કમલા ગેહ નવજલધરોપમ દેહ;
નવ જલધરોપમ દેહ જેહનુ નાગ લંછણ સોહએ,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક કહૈ ત્રિભુવન મોહએ. (૧૪)
મોહન સંખેસર ગામ દીપે જિહાં પ્રભુ ધામ,
મિલી સંઘ આવેં સ્વામી તુજ ભેટવાને કામ;
તુજ ભેટવાને કામ અંગિ જેહને ઉલટ થયો,
શ્રી વિજયાણુંદસૂરિંદ સેવક ભણૈં ત્રિભુવન તે જયો. (૧૫)
તે જયો ત્રિભુવન દેવ જિણ લહી તુમચી સેવ,
મુજ મન એહ જ ટેવ સેવા કરું નિતમેવ;

સેવા કરુ નિતમેવ તાહરી એટલી મુજ મનરલી,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક કહે સેવુ વલી વલી (૧૬)
વલી વિનવુ જિનરાજ મન માહિ આણે આજ,
દરિસન દીયા મહારાજ પૂરવા વછિત કાજ,
પૂરવા વછિત કાજ માહરા વામાનદન સુદરુ,
શ્રી વિજયાણુદસૂરિંદ સેવક ભણે વછિત સુરતરુ (૧૭)

(કલશ)

ઇય ધરણિ પઉમાવઇય સેવીય સ ખેસર જિનનાયગો,
મઈ પરમ ભત્તિ જહાસત્તિ સથુઓ સુહદાયગો,
તવગચ્છગયણદિવાયરોવમ સિરિ વિજયાણુદસૂરીસરો,
તસ સીસ કહે જે ભણે ભાવે કુશલ કમલા તે વરો

ઇતિ શ્રી શખેશ્વરપાર્શ્વનાથ સ્તવન લિખિત ગણિનિધિનગમયમવર્ષે

[૬૯]

શ્રી લક્ષ્મીવિજયજીવિરચિત

શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન×

શ્રી સખેશ્વર પાસજી, અલબેલા જિનવરજી,
ત્રેવીસમો જિનરાજ રે, વાલો માગ એહી રે જિનવરજી,
ત્રેવીશ નિ ાપ કર કરી અલબેલાજી, ત્રેવીસ સૂયગડ જાણુઈ વા૦ (૧)
અસ ણ પ્રદેશ નીગમતા કરી અલ૦, ગુણ અન તની ખાણ રે, વા૦
તેરમા આઠ મોટા કહ્યા અલ૦, અષ્ટમી ગતિ દાતાર રે. વા૦ (૨)
જ્ઞાનાવરણીયે કરી અલ૦, જ્ઞાન અન ત જિણુ દરે, વા૦
દર્સનાવર્ણી અભાવથી અલ૦, દર્શન દેખે અન ત રે વા૦ (૩)

× પાટણ ના [illegible] ભડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

વેદના કરમ દૂરે કરી અલ૦, અવ્યાબાધ સુખ થાય રે; વા૦
મોહની કરમને ટાલીને અલ૦, ખાયક ચારિત્ર ધાર રે. વા૦ (૪)
આયુ કરમના નાસ્યથી અલ૦, અક્ષય સ્થિતિ ભંડાર રે; વા૦
નામ કરમના નાસ્યથી અલ૦, અગુરુરૂપી પ્રગટાય રે. વા૦ (૫)
ગોત્ર કરમ ટાલી કરી અલ૦, અગુરુલઘુ જિનરાજ રે; વા૦
અંતરાય સવિ ટાલીયો અલ૦, અનંત વીરજ્ય ભગવંત રે. વા૦ (૬)
એમ અનંત ગુણ જાણીએ અલ૦, કેવલી પીણ ન કહાય રે; વા૦
જિન**ઉત્તમ**પદ સેવતાં અલ૦, સીવરૂ**પલક્ષ્મી**નિરધાર રે. વા૦ (૭)

[૭૦]

શ્રી દાનવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

પાસ સંખેશ્વર ભેટીયે સાહિબજી, જગગુરુ જગદાનંદ રે;
મન માન્યો જિણંદરાય તુમથકી સા૦, સંખેસર પુર મંડણો સા૦
વદન ઈંદ નરિંદો રે. મન૦ (૧)
અશ્વસેન કુલચંદલો સા૦, વામા માત મલ્હાર હો; સ૦
કમઠ હઠી મદ ગંજણો સા૦, ભંજણો કુમતિ કુઠાર હો. મ૦ (૨)
જાદવ જરા નિવારણો સા૦, સેવક જન સાધાર હો; સ૦
સમર્યા સાહાજ્ય દિયેં સદા સા૦, અડવડીયાં આધાર હો. સા૦ (૩)
સકલ દેવસિરસેહરો સા૦, નિલવરણ દ્યુતિ ધાર હો. સા૦
તનમનથી કરી સેવીયેં સા૦, ઉતરીયેં ભવપાર હો. સા૦ (૪)
કેસર ચંદન ઘોલીયેં સા૦, પૂજીયેં જિનવર અંગ હો; સા૦
દાનવિજયકહેં ભાવથી સા૦, પામેં તે સિવસુખ ચંગ હો. મ૦ (૫)

*પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૭૧]

મુનિ દીપવિજયજી વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

સાહિબા **શ્રીસ ખેસર પાસજી**, પ્રભુજી ભવોદધિતરણ જહાજ,
સંદેશો સુણજો વામાનંદજી (આકણી)
સાહિબા ધારક તારક બિરુદનો, પ્રભુજી અહો અહો ગરીબ નિવાજ
સંદેશો૦ (૧)

સાહિબા અતીત ચોવીસીમા વર્તતા, પ્રભુજી દામોદર ભગવંત, સ૦
સાહિબા તેસલી જીવ ગણધર તેણે, પ્રભુજી બિંબ ભરાવ્યો ગુણવંત
સ૦ (૨)

સાહિબા ધ્યાન ધર્યું જબ આપનું, પ્રભુજી **સંખેસર** રાય, સ૦
સાહિબા પ્રગટ થયા પાતાલથી, પ્રભુજી વિઘ્ન હર્યાં સહુ જાય
સ૦ (૩)

સાહિબા જન્મમરણ ભય સવિ હરો, પ્રભુજી તો એ ઉપદ્રવ કુણ માત્ર, સ૦
સાહિબા ઈંદ્ર ચંદ્ર નાગિંદ્રથી, પ્રભુજી રૂપ અનંતગણુ ગાત્ર
સ૦ (૪)

સાહિબા પ્રાતિહાર્ય સવિ સુંદરુ, પ્રભુજી શોભિત ગુણવૃંદ, સ૦
સાહિબા સુરપતિ નરપતિ મુનિવર્ગ, પ્રભુજી સેવિત પદઅરવિંદ
સ૦ (૫)

સાહિબા અહોનિસ પદકજ સેવના, પ્રભુજી ચાહુ છુ દરિસ દેદાર, સ૦
સાહિબા **દીપવિજય** કહે દીજીયેં, પ્રભુજી તુમ દરિસણ સુખકાર
સ૦ (૬)

---

* "જૈન પ્રબોધ" પુસ્તક, ભાગ પહેલામાથી ઉતાર્યું

[૭૨]

રૂપવિબુધશિષ્ય મોહનવિજયજી વિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(ઓલે પડવે સસરો સૂતો, પહેલે પડવે માજી—એ દેશી.)

રહેને રહેને અલગી રહેને, હાંજી કાંઇ કુમતિ પડી છે કેડે;
હાંજી કાંઈ તુજ દૂતિને કોણ તેડે. અલગી૦
હાંજી તું મુજને શાને છેડે. અલગી૦ (૧)

તેં મુજ મોહ મહામદ પાયો, તેણે હું થયો મતવાલો;
તૃષ્ણા તરુણી આણી પેલી, વચમાં કરીય દલાલો. અ૦ (૨)

કામ નટવો તું તેડી આવી, તેણે પણ માંડી બાજી;
મિથ્યા ગીત તણે ભણકારે, મુજને કીધો રાજી. અ૦ (૩)

નરક નિગોદ તણા મંદિરમેં, પાતક પલંગ બિછાયો;
મુજને ભોલવી ત્યાં બેસાડયો, પણ સુમતિએ સમજાવ્યો. અ૦ (૪)

તવ મેં મદિરા છાક નિવારી, સમકિત સુખડી ચાખી;
ઉપશમરસ સુધારસ પીધો, ચિત્તે ચેતનતા રાખી. અ૦ (૫)

શ્રી **સંખેસર** ચરણ સરોરુહ, લાગી ધ્યાનની તાલી;
રૂપવિબુધનો મોહન પભણે, જિનગુણ સૂત લટકાળી. અ૦ (૬)

---

* શ્રી જ્ઞાનપ્રસારક મંડળ, મુંબઇથી પ્રકાશિત 'શ્રી પંચપ્રતિક્રમણ સૂત્ર'ની ચોપડીમાંથી ઉતાર્યું.

[૭૩]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન *

પાસ જિન ગાઇએ, જિણંદ ગુણ ગાઈએ,
શ્રી સંખેસર જિનરાય, જિણંદ ગુણ ગાઈએ (૧

કમઠ હઠી હઠ ભંજણો રે, રંજણો રે જગત આધાર,
મંગલવેલી વધારવા, પ્રભુ નવ પુષ્કર જલધાર જિં૦ (૨)

ત્રિભુવન તિલક સમોવડો રે, દીપે તું જિન ભાણ,
યાદવ જરા નિવારણો, પ્રભુ ભાવ મનોગત જાણ જિં૦ (૩)

તુમ્હ પદ પૂજે પ્રેમસ્યું રે, તસ પાતિક દૂરે પલાય,
અષ્ટ મહાસિદ્ધિ સંપજે, પ્રભુનામે નવનિધિ થાય જિં૦ (૪)

જલણે જલતો ઉગારિઓ રે, નાગ તે નાગકુમાર,
ઇંદ્ર તણે પદ થાપીઓ, પ્રભુ એ તારો ઉપગાર જિં૦ (૫)

પુરિસાદાણી પાસજી રે, પાવન પરમ કૃપાળ,
જગજીવન જગવાલહો, પ્રભુ શરણાગત પ્રતિપાળ જિં૦ (૬)

સુરનર માનવ દાનવા રે, સારે તોરી સેવ,
જ્ઞાનવિમલ કહે જગતમાં, પ્રભુ તુહિ જ દેવનો દેવ જિં૦ (૭)

+ નં ૭૩ થી ૭૯ સુધીના શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિજીએ રચેલા સાતે સ્તવનો શ્રીયુત શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ, અમદાવાદથી પ્રગટ થયેલ "પ્રાચીન સ્તવન રત્નસંગ્રહ" ભાગ પહેલામાંથી ઉતાર્યા છે.

[७४]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(રાગ–વાલ્હેસરની દેશી)

પાસ **શંખેશ્વર** ભેટીયે રે લોલ, એ વિઘ્ન વિકાર રે વાલ્હેસર;
અદ્‌ભુત કીર્તિ કળિયુગે રે લોલ, ભવિજનને આધાર રે. વા૦
પાસ૦ (૧)

દેશ દેશના જન ઘણા રે લોલ, યાત્રા કરવા કાજ રે; વા૦
આવે અતિ ઉલટ ભર્યા રે લોલ, લેઇ લેઇ પૂજ સમાજ રે. વા૦
પાસ૦ (૨)

નવરંગી આંગી રચે રે લોલ, ભવિ અંગે ધરી ભાવ રે; વા૦
એહિ જ ભાવના ભાવતાં રે લોલ, ભવજલ તરવા નાવ રે. વા૦
પાસ૦ (૩)

કમઠ હઠી હઠ ભંજણો રે લોલ, રંજણો જગ જન ચિત્તરે; વા૦
સાથ મિલ્યો હવે તાહરો રે લોલ, કીધો જન્મ પવિત્ત રે. વા૦
પાસ૦ (૪)

વામાનંદના વાલહા રે લોલ, પ્રભાવતીના નાથ રે; વા૦
જ્ઞાનવિમલ ગુણ બાંહ્યથી રે લોલ, ગ્રહીને કરો સનાથ રે. વા૦
પાસ૦ (૫

[૭૫]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

દરિસણુ દીજી દીજી દીજી, શંખેશ્વર સાહિબ દરસણુ દીજી,
ત્રિભુવનના નાયક દરિસણુ દીજી, મ્હેં છા તુમપદના પાયક દરિ૦
જિમપ્રકટે સમકિત ક્ષાયક, દરિ૦ (એ આંકણી)
આશ કરી ઉમાહ્ય ધરીને, અલગાથી અમે આવ્યા,
મહેર ધરી જો દરસણુ આપો, તો અમે સવિ સુખ પાયા દરિ૦ (૧)
એકણુ ચિત્તે શુભ વિધિ રીતે, અવિચલ પ્રીતિ ધ્યાતા,
ગતિ મતિ થિતિ છતી તુહિ તુહિ, ઈમ બહુ વિધ ગુણજ્ઞાતા દરિ૦ (૨)
લોચન લીલે અનુભવ શીલે, ખલક પલકમે તારી,
તો એવડી શી ઢીલ કરો છો, આજે અમારી વારી દરિ૦ (૩)
દરિસણુથી દર્શન હુએ નિર્મળ, દર્શન ગુણુ પણુ આવે,
દર્શન મુદ્રા તેહી જ શુદ્ધિ, ત્રિકરણુ તુમ ગુણુ ગાવે દરિ૦ (૪)
જ્ઞાનવિમલ લીલાએ જાણો, વાત અમારી સ્વામી,
તુમ આણા અનુસારે સાચુ, એ પ્રતીત મે પામી દરિ૦ (૫)

[૭૬]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(રાગ વા દેશની—ની)

પ્રભુજી પાસ સંખેશ્વરો રે લોલ, ભેટ્યે ભવ ભય જાય રે જિણંદરાય
દીન દયાકર ઠાકુરા રે લોલ, નિરખ્યે હરખિત થાય રે
જિણંદરાય. પ્રભુ૦ (૧)

મહિયલમાં મહિમા ઘણો રે લોલ, તાહરો અગમ અપાર રે જિણંદરાય;
વચન ગુણે કહેવા થકી રે લોલ, કુણ પામે તસ પાર રે
જિણંદરાય. પ્રભુ૦ (૨),
નવનિધિ ઋદ્ધિ સિદ્ધિ સંપદા રે લોલ, આવી માહરે હાથ રે જિણંદરાય;
અંતર અનુભવ જે લહ્યો રે લોલ, તેહ સુખનો કોણ સાથ રે
જિણંદરાય. પ્રભુ૦ (૩)
તાહરે માહરે પ્રીતડી રે લોલ, લૌકિક રીતિ ન હોય રે જિણંદરાય;
જેહ અભેદપણે રહે રે લોલ, અવર ન એ સમ કોય રે
જિણંદરાય. પ્રભુ૦ (૪)
અશ્વસેન નૃપ કુલ જલધિમાં રે લોલ, વિધુસમ વામાનંદ રે જિણંદરાય;
જ્ઞાનવિમલગુણ વાધતા રે લોલ, હોવે પરમાનંદ રે
જિણંદરાય. પ્રભુ૦ (૫)

[૭૭]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

સમતા રાણીના વાલિમ છો રસિયા, આપ ગુણે છકે છકીયા;
મેં હું તુમ્હારે હાજર નજરે, તુંહિ જ મેરે મન વસીયા. સ૦ (૧)
હું તુમ્હ ચાહું ગોદ બિછાઉં, પ્રેમકી કસવટી કશિયા. સ૦ (૨)
આતમકંતા તું મતિવંતા, નિરખિત રોમ ઉલ્લસિયા. સ૦ (૩)
તેરી દોલત અક્ષય સ્વભાવે, દેખી મોહાદિક અરિ ખસીયા. સ૦ (૪)
તુમ્હ આણા વિણું તેવે કાંઈ, ભાગ અસંખ બદામ. સ૦ (૫)
તે ખંસિયા પરે હાથ ધસે નર, દુઃખ લહે જેમ ગદ પામ. સ૦ (૬)
પાસ **શંખેશ્વર** પરતા પૂરણ, પુહવીએ દશશત ધામ. સ૦ (૭)
નાનવિમલ પ્રભુ સંગતિ એહી જ, લાખકોડિનિધિ દામ. સ૦ (૮)

[७८]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(આવો અમચે દેશ સોભાગી—એ દેશી)

આવો અમચે ચિત્ત સોભાગી, જિનજી આવો અમચે ચિત્ત,
ત્રિભુવનજનના ચિત્ત સોભાગી, આવો૦ (એ આંકણી)
સુખકર શ્રી સંખેશ્વર નામે, નવનિધિ ઋદ્ધિ સંપત્તિ, સો૦
સુરવર દાનવ માનવ નાયક, પાયકપરે પ્રણમતિ સો૦ આવો૦ (૧)
કામિત દાયક નાયક ભવિનો, સુરતરુ અધિક પ્રભાવ, સો૦
ભવજલનિધિને તરવા હેતે, નિરુપમ તુમ પદ નાવ સો૦ આવો૦ (૨)
પુરિસાદાણી ગુણમણિખાણી, ગણી વામાનંદ, સો૦
અવનીતળમાં અનોપમ દીપે, મહિમાનો માકંદ સો૦ આવો૦ (૩)
નીલવરણ તનુ નવકર માને, અશ્વસેન નૃપ તાત, સો૦
યાદવજરા નિવારણ તુંહી, એ મહા અવદાત સો૦ આવો૦ (૪)
આણ વહું અહનિશ તુમચી, એહી જ પરમ નિધાન, સો૦
જ્ઞાનવિમલવી સકલ ભવિનો, ભાવ લહો ભગવાન સો૦ આવો૦ (૫)

[૭૯]

શ્રી જ્ઞાનવિમલસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

(નાપી નાલાનુ પુષ્પ—એ દેશી)

એહિ જ ઉત્તમ કામ, બીજું મને કાંઈ ન ગમે,
સુકૃત કમાઈ ફલપત પાઈ, પામ્યુ પ્રભુનું નામ. બીજું૦ (૧)

ધન પખવાડો ધન તે દહાડો, ધન તે ઘડી લયજામ; બીજું૦
સાર સંસારમેં એહી જ જાણું, જે જપિયે જિનનામ. બીજું૦ (૨)
ધન તે ગામાગરવર પટ્ટણ, પુર સંબાધન ઠામ; બીજું૦
તેહિ જ ભુવન વિમાન અમાન ગુણ, જિહાં હોય જિણવર ધામ.
બીજું૦ (૩)
કષ્ટ ક્રિયા સવિ તુમ વિણ નિષ્ફલ, જ્યું ગગને ચિત્રામ; બીજું૦
જે તુમ ચ્યાર નિક્ષેપે ધીઠા, કરણી તસ સવિ વામ. બીજું૦ (૪)
તુમ આણા વિણ તેવે કાંઈ, ભાગ્ય અસંખ બદામ; બીજું૦
તે ખસીયા પરે હાથ ઘસે નર, દુઃખ લહે જિમ ગદ પામ.
બીજું૦ (૫)
પાસ **સંખેસર** પરતાપૂરણ, પુહવિયે દશશત ધામ; બીજું૦
જ્ઞાનવિમલ પ્રભુ સંગતિ એહી જ, લાખ કોડી નિધિ દામ.
બીજું૦ (૬)

[૮૦]

પં. નયસાગરશિષ્ય પં. ચારિત્રસાગરરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

ઐંદ્રપદપ્રિયસ્વરૂપભૂપરંજનવચનામૃત,
બ્રહ્મસુતે મમ દેહિ દેહિ વસુધાધવવંદિત;
સંખેસરપુરવાસ વાસ પાસપ્પહૂ,
થુણસ્યું ભત્તિભરેણ તેણ વયણે અવતરિ લહૂ. (૧)

* આગરા શ્રી. વિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમંદિરની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

ચઉદસ રજ્જુ પમાણુ લોઅ તસ રેણુ પમાણુ,
કો વિ ગણે તેસિં વિભજ્જ ખડગ પરિમાણુ,
લોઅગ્ગમિ વિલગ્ગ સિદ્ધ વગ્ગાણુભિહાણુ,
જાણે કોઇ અણુ તનાણુદ સણુગુણુઠાણુ (૨)

સ ખાઈ અસમુદ્દ રુદ્દગબ્ભિંદુમવિજ્જઇ,
જેણુ સેયભૂરમણુ સિંધુજલ જીવ ગણિજ્જઇ,
કેવલનાણુ બલેણુ તેણુ વયણે વન્નિજ્જઇ,
તહ વિહૂ જિણુગુણુ વારપાર પાર ન પામિજ્જઇ (૩)

જે ગિરિ ગહ્વર વિસમ ભૂમિ જ ઘાલ ન લઘઇ,
પગુ પતગ વિભગ અગ તે કિમ ઉલ્લઘઇ,
જત્થ મહારથ ધીર વીર સમરગણિ નાસઈ,
તત્થ કહૂ કિમ કાયરેણુ ગહિઇ ઉલ્લાસઇ (૪)

તિમ મહતીક મહંત જેહ પુરિસુત્તમ પડિત,
તે પુણુ જિણુગુણુ થુણુણુ સત્તિ લહતિ અખડિત,
તઉ મઇ નાહ અયાણુ નાણુ હીણુઇ કિમ થુણિઇ,
પૂરણુ તુહ ગુણુ તહ વિ ભત્તિપેગ્ણુયા ભણિઇ (૫)

કજ્જાકજ્જ વિભાગ માગ નવિ જાણે સુદર,
સત્તિઅસત્તિ વિચાર સાર ન કરે તે નરવર,
જે નગ નારીગગરત્ત મયમત્ત પવત્તઇ,
કિં કિં નેહ કુણુતિ તેહ મહિલા આસત્તઇ (૬)

તિમ પૂરણુ પ્રભુચગ્ણુ ભત્તિ સુદત્તી ઉ દેખ્ચૌ,
પૂરવ પુણ્ણુ પવિત્ત પ્રીતિ પસયત્થી પેખ્ચૌ,
હું પભણુ ગુણુથુણુણુ કિં પિ **શંખેસર** પુરવગ,
પાસ પુરદર તુહ પસાય પામી પરમેસર (૭)

વિજયાદિ વસઇં વિજયવંત વસુધાધવવાસવ,
જરાસંધ જીપી હૂઓ વસુદેવ સુધાસવ;
શ્રીપુરુષોત્તમ વાસુદેવ જસ પાસ પસાઇં,
તે પૂજઇં હરિ પાર્શ્વનાથ પ્રતિબિંબ સદાઈ. (૮)

પઉમાવઇ વયણાણુસારિ સિતપલ્લી ઠામેં,
શંખેસર પુરવર મુરારિ ઠાવઇં ઇણિ નામઈં;
ગઢ મઢ મંદિર પોલિઓલિ તોરણિ ઘોરણિયા,
કાણુ વણુ ઉજ્જાણુ ઠાણુ કંચન કોરણિયા. (૯)

જત્થ વસઈં વ્યવહારિવૃંદ વૃંદારક સુંદર,
ભોગ પુરંદર દાન માન સનમાન સદાદર;
સોના જલહર બિરુદધારિ ધીરત્તણિ મંદિર,
મીર હમીર ગભીર પીર વડવીર સહોદર. (૧૦)

સુકૃત સમુદ્ર તરંગ ચંગ ઉત્તંગ સુરંગઇ,
હરિ હરસિઅ કારાવિઉણુ સુખમા આલિંગઇ;
શ્રીજિનપુંગવ ભવન તત્થ પ્રભુ બિંબ સંઠાવઇ,
શ્રીશંખેસર પાર્શ્વનાથ નામૈ સુખ પામઈં. (૧૧)

જાસ પતાકા લહલહતિ અંબરિ ઉચ્છલતી,
બારવતી બયઠા મુરારિ દેખઇં સુખદિંતી;
લોક લાખ લોચન ચકોર ચંદ્રાતપ લહરી,
માનેં સફલ પ્રયાસ આસ આવાસઈં નૃહરી. (૧૨)

શ્રીચંદ્રપ્રભ સ્વામિ નામ અટ્ઠમ જિન વચનઇં,
આદિમ સુરભવનેં મહેંદ્ર પૂજઇં બહૂ રચનૈં;
હરિબંધવ સિરિનેમિનાથ વારેં અનુરૂપઇં,
માનવલોક પવિત્ત કીધ પ્રભુજી પ્રતિરૂપઇં. (૧૩)

આજ લગે તે દિવસ આદિ અતિસય બલવંત,
મહિમાવંત મહંત સંત ભાવિત ભગવંત,
ભારતલગત ભવિક લોક કેગ પ્રભુનિજ્ઝર,
પૂરે વંછિઅ અત્થ સત્થ પરમત્થ પવિત્થર (૧૪)

તે શંખેસર પાર્શ્વનાથ મૈં નયણે દીઠો,
સરસ સુધારસ પૂર તૂર મધુર સ્વર મીઠો,
સફલ હુઓ મુજ મણુઅ જમ્મ જમ્મ તરુ સચિઅ,
દૂરિ દુરિત દુરંત દુખ દલહુ અપવંચિઅ (૧૫)

ફલ દલ પલ્લવ પટલ પૂર પૂરિઅ કપ્પદુમ,
મુજ ઘરિ અંગણિ અજ્જ સજ્જ પામ્યો અભ્યુદ્‌ગમ,
ઉજ્જલ મુગતાફલ વિશાલ ધારઈ ધારાધર,
વૂઠો તૂઠો પાર્શ્વનાથ જઉ દીઠો સુહકર (૧૬)

હરસિઅ લોઅણ પુલકિ અંગ વિઅસિઅ કમલાણણ,
હસિઅ કપોલ વિશાલ ભાલ અપ્પિઅ અંજલિ પુણ,
કિંપિ ભણું નિઅ ચિત્ત વત્ત વિન્નત્તી અવસર,
પામી સ્વામી નઈ હજૂર સેવાકર કિંકર (૧૭)

પ્રણત સુરાસુર કોટિ કોટિ મુકુટદ્યુતિ મંડિત,
ચરણ નખરછવિ રમ્ય તરંગ પરકાલિઅ પંડિત,
શ્રીશંખેસર પાર્શ્વનાથ ત્રિભુવન મન વારણ,
સુણિ વિન્નત્તી મહ મહેશ સેવય સુહકારણ (૧૮)

એ ભવસાગર દુખલક્ખ લહરીનો આગર,
ભીમ ભયંકર ભૂત પ્રેત બોલ્યા બહુ નાગર,
પૂર્યો જન્મ જરાપમૃત્યુ જલભર કલ્લોલે,
અતિ આસંગે એક છેહ જાતા તે બોલે (૧૯)

હૂં ભમિયો ભવ કોડિ કોડિ એ માંહિ પડિઓ,
રડવડિઓ ભડિઓ અખંડ આખડિઓ નડિઓ;
નરસુર નારય તિરિઅ નામ ચઉ ગઇ ગરિ ચટિઓ,
લડથડિઓ દડ વડ કરંત કરતૂતેં ઘડિઓ. (૨૦)

વિષય કષાય વિશેષ દોષ જલચારી જીવેં,
કરડચૌ મરડચૌ સંપહૂત્ત એ નર દીવેં;
નિર્યામક નિકલંક એક સદ્ગુરુ મુજ મિલિઓ,
તસ ઉપદેશેં તૂંહિ સ્વામી તારક સાંભલિઓ. (૨૧)

તેં તારક તાર્યાં અનંત અપરાધી ગાઢા,
અમ્હ વેલાં સાહિબ ઉદાસ કાં દીસો તાઢા;
ગિરિપક્ખાલણ ભુવણભરણ ઘણદાહ સમાવણ;
ઘણ વરસંતિ કિં પિ લોઅ સમવિસમ ઘરંગણ. (૨૨)

અશરણશરણ અનાથનાથ તિહૂઅણ નયણંજણ,
નિઃકારણ અવરોવયાર કરુણાઇ પરાઇણ;
કુસુમંજલિ વાસઇ દોઇ દાહિણ દાહિણકર,
પુરિસાદાણી પાસનાહ તિમ કરહૂ નિરંતર. (૨૩)

સંમુહ મગ્ગણ ઘોરણીણ સંમુહ જે થાઇં,
તેહ જ સૂરસુ વીર ધીર જગમાંહિં કહાઇં;
તિમ મહ મગ્ગણમગ્ગિ અપ્પ પૂરો પરમેસર,
સાહસવંત શિરોવતંસ અવિચલ અલવેસર. (૨૪)

સેસપરિં નિજ સીસ ઈસ તુજ આણ ન રાખી,
સુંહિણેં પણિ ગુણ થુણણ તુજ્ઝ ન કર્યો પ્રિયભાષી;
તુજ પયપંકજ સેવ સેવ રેખેં નહૂ ચાખી,
તુજ મુખ સુખદાયક ન દીઠ તિહાં તુંહિ જ સાખી. (૨૫)

જે જે નાવે આવઈણુ સાહસાણુ સેણી,
નવ નવ ભવ દવ પભવ ભૂમ ધૂમાવલિ વેણી,
તે તે જાણુ કુણુ તેણુ અહિ નાણે પણુઈ,
કમ્મે શુભાશુભ ફલ દિઅત વાગીજે જેણે (૨૬)

કુણુ કુણુ કેરી લાલિપાલિ ન કરી મૈં નિફ્લ,
કુણુ કુણુ આગલિ દીણુ બોલ બોલ્યા નહિ દુર્લભ,
કુણુ કુણુ કેગ ગુણુ વખાણુ અછતાઈ ન બોલ્યા,
કુણુ કુણુ ઘગ આગલિ દયાલ જલકુભ ન ઢોલ્યા (૨૭)

તઉહિ ન કામહ કજ્જ સિદ્ધિ સપત્તી કામિત,
સાહસુ અભિનવ દુઠ્ઠ કઠ્ઠ મૈં દિઠ્ઠ અચિંતિત,
કપ્પ કુહાડે ઘોઅતા કિમ હોઇ અખડિત,
દધિ કાલિંગાહારવત નર બૂવઈ કિમ પડિત (૨૮)

દસ અગુલિ મુહિ દેવિ દેવ વીનવીઇ વચ્છલ,
દુચ્છીઅ દીન દયાલ બાલ સાહમુ દલિઅચ્છલ,
સરસ સુધારસ પૂરિ એહિ નયણેહિં નિહાલો,
પૂરવ પાપ વિપાક પક સતાપ પખાલો (૨૯)

સકલ મનોરથસિદ્ધિ બુદ્ધિબલવૃદ્ધિ મહાબલ,
પુત્ર કલત્ર પવિત્ર મિત્ર સંયોગ સદા ફ્લ,
જિમહું પાવન પગ્મ પુણ્ય પદવી પણિ પાઓ,
શ્રીશ ખેસર પાર્શ્વનાથ તોરા ગુણુ ગાઓ (૩૧)

તુજ ઉપગિ મુજ અધિક રાગ રગીલા લાગો,
દૂગ થકી ઉજ્ઝાય આય તોગઇ પય લાગો,
હૂ ભગવત ભમત જત મગ્ગ ભય ભાગો,
સપ્રતિ કામિત પૂરણાય સાહિબજી જાગો (૩૧)

બાલ દિવાકર બિંબ દેખી ચકવી-ચંકવા કુલ,
જિમ હુવઈ અતિઉલ્લાસ હાસ લીલારસ સંકુલ;
તેહ થકી કોડિ ગુણુઈ વિશેષ જગદીસર મુજ મન,
પામઇ પરમાનંદ વૃંદ દીઠઇં તુજ આનન. (૩૨)

પુનિમચંદ ચકોરબાલ હરખઈ દેખંતો,
તિમ હું પામું સુખ વિશેષ તુજ મુખ પેખંતો;
મોર ચકોર કરંત મેઘનાદઇ જિમ નાચઈ,
તિમ મુજ મન તુજ ગુણ સુણંત મોહનજી માચઈ. (૩૩)

તું તો નાહ નિરીહ સીહ નિસનેહી લીહા,
માહરે મન તું એક તૂંહિ તૂંહિ જનિમિ દીહા;
કહૂ કિમ સ્વામી સેવચાણ ઇમ પૂગૈં ઈહા,
તડ તડ તઈંતાવડ કયાવિઠા હરે ઘણુત્રેહા. (૩૪)

તાલી વાજૈં એક હાથિ કબહી બલ કરતાં,
એક પખી તો પ્રીતિ રીતિ વરતે જગ ફિરતાં;
તો કારણિં કરુણાનિધાન દિલ ભરી દિલ રાખો,
જાણી જગ વિવહાર સાર દરશન સુખ દાખો. (૩૫)

તાં ઉત્તંગ અભંગ મેરુતાં દુસ્તર સાગર,
તાં વડવાનલ જાલ જાલ વિકરાલ ભયંકર;
કજ્જ ગઈ તાં વિસમ સામિ મહતી કઅબીહ,
જાન પવનજેં ધીર વીર સાહસ-ધર સીહ. (૩૬)

સાહસિક સીસાપાલ તિસ તું જગિ જાણ્યૈ,
મેં પણિ તું બંભંડપિંડ ઉદ્દંડ પિછાણ્યૈ;
ત્રિભુવન પ્રભુતા સુભગ ભોગ અવિચલ પદ જોગ,
તૂં તૂં મેં તો મોહિ દેઇ સુખસુખમા ભોગ. (૩૭)

શ્રીસંખેસર પાર્શ્વનાથ સમરથ તુજ સરિખે,
નાથે માથે ગાજતે ત્રિભુવન જન હરખે,
અપગ કેરી કરુ આસ તઉ તૂહિ જ લાજે,
મુજ માથે તુજ હાથ નાથ સવિ સપત્તિ છાજે (૩૮)

રયણાયર સેવત જતુ જ હોઇ દરિદ્દહ,
લજ્જા સા રયણાયરસ્સ નહૂ હોઈ મણુસ્સ,
હત હમહ ઇત્થિ અજન હોઈ તુહ પય સેવતા,
સા લજ્જા તુહ ચેવ દેવ નહૂ મોહિ મહતા (૩૯)

કિં કિજ્જે મણિ મત તત જતાઈ વિયારઇ,
કિં વા હરિહરવર વિરચિ હેરમ્બ પયારઇ,
ચઉરક્ખર ઇગ 'પાગનાહ' ઇય નામ સરિજ્જે,
નિઅ ઘરવર ચઉરગ સિદ્ધિ રિદ્ધિ હિં ભરિજ્જઈ (૪૦)

સુરતરુ સુરમણિ કામકુભ માહપ્પ મણોરમ,
સિરિ **સંખેસર પાસનાહ** નામક્ખર નિરુવમ,
જો સમરઇ વિસહરફૂલિ ગમત વ નિરતર,
તસ્સ મહાગહ દુઠ્ઠ અઠ્ઠ ભય ભજે દુદ્ધર (૪૧)

જિહા અમરગણિ સુહડ કોડિ દોડઇ દતાલા,
શૂલ ત્રિશૂલ મહત કુભ કરવાલ કરાલા,
હય ગય રય ખાડૂ જોહ કોહ દુસ્સહ દલડબર,
દેખી બીહે પુપ્પદત ન રહે થિર અબર (૪૨)

ભીષણ ઘણ રણ તૂરપૂર વજ્જઇ ગયણંગણિ,
ગજ્જઇ જિમ ઘણઘોર જોર તુદઈ ગુણ સીંગણિ,
કાયર કોડિ પડે પગણ શ્રવણઈ રવ પડતા,
પિક્ખવિ સુરવર શિર ધુણતિ ઉદ્દભડ ભડ ભડતા (૪૩)

જિહાં જોધા તરસ્યા પ્રતીપ રુધિરાસવ પીઈ,
ભૂખ્યા ભડ તે પઇં ભિડાણુ પિશિતાસવ લીઈ;
તિણિ રણિ જે જણુ પાસનાહ નામક્ખર પાકર,
પહિરઈ વિહરઇ જગ જયંત તે જયલચ્છીવર. (૪૪)

(ઇતિ ૧ રણ ભય નાશ)

જિહાં ચઉરાસી વાયુ વાયુ વાયઈ સંવર્ત્તક,
જત્થ ફિરઇં બત્તીસ કોડિ સાઇણિ સંહારક;
તિમ લુઆ બત્તીસ લેઅ અડવીસઈ ફુલ્લી,
હરિસા વાલય પમુહવાહિ આવલિ વિસવલ્લી. (૪૫)
મારુ અપિ તજ્જર જલંત દાવાનલ જલએ,
શંઘણિ વાઘણિ વેગવંત ફાલેં ઉપ્ફલએ,
જાતિ અઢારઇં કોઢ પોઢ કોલ કલકલએ,
ગૂઢ જલોદર કંઠમાલ કાકોદર કલએ. (૪૬)
ગડ ગૂંબડ ભૂતડ પ્રચંડ ઘૂંબડ ધડહડએ,
ભૂરિ ભગંદર ઉદર દુઃખ ઉંદર રડવડએ;
નયણુ શ્રમણુ વેઅણુ કઠોર કુંજર જડફડએ,
ખુદ્દ ખયન ખસ ખાસ સાસ કાસક્ખડએ. (૪૭)
એ આઇ સબહૂ વિહ કુરોગ ભર સુણુ અરણુઇં,
જે પડિઆ નડિઆ રડંત બહૂ જંતુઅ પુણ્ણેં;
તે પીવે જો પાર્શ્વનાથ નામ સમરણામૃત,
વાહિ વિદિત્ત સુદિત્ત ગત્ત તે હૂંતિ પુણ્ણુન્નત. (૪૮)

(ઇતિ ૨ રોગ ભય નાશ)

પોઢો પર્વત ઉન્નતંગ મદમત્ત મત્તંગજ,
ઉનમૂલેં દૃઢ મૂલ રુંખ જિમ કોમલ નીરજ;

ઉલ્લાલિઅ કર કલકલત કોપઇ જિમ રૂપઈ,
ધાવતો આવત દેખિ ખેચર પણિ કંપઈ (૪૯)
જે ઉદ્દંડ પ્રચંડ તુંડ દંતૂસલ મૂસલ,
મસલ પેસલ ઉગ્ર અગ્ર ખંડિઅ ભૂમંડલ;
તે કુંજર કાને ધરેવિ કિંકર પરિ કીજે,
સિરિ સંખેસર પાસનાહ જેણિ સમરીજે (૫૦)

(ઇતિ ૩ ગજ ભય નાશ)

જે ગિરિ ગહ્વર કંદરાસુ માલ્હે મલ્હપતો,
દૃગકર્ણિત મેઘનાદ વાદઇ ગાજતો,
કાસકુખ નિચર ક્રૂર સૂર સૂઅર ચીતર ધુરિ,
જીવ વનેચર ક્રન્તરીવ ત્રાસઇ જેહને ડરિ (૫૧)
ભૂસા ગયતાવિઅ સુવન્ન આવત્ત વિભીષણ,
ઉબ્ભડ તડિદિવ તગતગત લોઅણ અતિ રોષણ,
તે હરિણાધિપ હરિણબાલ લીલાઈ દમિઇ,
જેણે પાસ જિણંદ ચંદ પદપંકજ નમિઇ (૫૨)

(ઇતિ ૪ સિંહ ભય નાશ)

શૈલ ઇલાતલ બદ્ધમૂલ જસ ફૂંકે ફાટે,
ખેચર ભૂચર તિરિઅ કોઈ ન ચલે જસ વાટઈ,
મંત જંડત ન તંત જંત મણિબલ જસ ડંકે,
જીવાડે નવિ ગરુડવંશ પણિ તિણિ આતંકે (૫૩)
ગિરિ સિરિ છત્રાકાર જાસ ફણિ ડણગ દીપઈ,
થાવર જંગમ વિસ વિસેસ બલવત્તર જીપઇ,
મોટો મગર પરિ ભૃદગ મસ્તક મૂછાલો,
આશીવિષ દષ્ટી વિશેસુ પડિલો પૂછાલો (૫૪)

કજ્જલકાલ કરાલકાય અંબર ઉચ્છલતો,
જીહા જુઅલી જલહલંત ફિરકાવેં ફિરતો;
તે વિસહર હરહાર હાર પરિ કંઠ ધરીજે,
જો સિરિ પાસ જિણુંદ નામ વિજ્જા સમરિજ્જે. (૫૫)

(ઇતિ ૫ અહિ ભય નાશ)

પરધણુ હરણુ પરાણુ પાંણુ ઘણુ સોણિઅ પાણી,
નિઠુર દુઠુ અણિઠુ કઠુકારણુ જસ વાણી;
સુણુ અરણ્ય કઠોર ઘોર ભુજજોર દિખાંડે,
પંથિ વહંતાં પંથિ સાથ નરનાથ નસાડે. (૫૬)
લૂંટે કુટઇ કડકડંત આવે ઉચ્છલતા,
ભિલ્લ ભયંકર ભૂત દૂત યમના જિમ છલતા;
ચોર ખકોર કરંત તેવિ તસ કિંકર થાઇં,
ધ્યાઇ જે પ્રભુ પાસનાહ ધરણેન્દ્ર સહાઈ. (૫૭)

(ઇતિ ૬ ચોર ભય નાશ)

જે દાવાનલ પજ્જલંત વનરાજી જાલેં,
પૂર પત્તન જે લાય થાઇ તે મંદિર બાલેં;
ફાર ફુલ્લિંગ તરંગ વેગિ જે જગિ સંહારઇ,
તે જલ શીતલ અનલ પાસ જાંણિું હુવે ત્યારઈ. (૫૮)

(ઇતિ ૭ અગ્નિ ભય નાશ)

પ્રલય પયોનિધિપૂર દૂર દુસ્તર મકરાકર,
જલધર જલભર અચલ મૂલ ભેદેં જે ભૂધર;
થરહર કંપે જંપ લોઇ નર તિરિઅ ભયાતુર,
તેહ મહાજલ પાસનાહ નામઈ ખેમંકર. (૫૯)

(ઇતિ ૮ જલ ભય નાશ)

એવ અટ્ઠ નિક્રિઠ્ઠ પુટ્ઠ દુજ્જય ભયહર જય,
સાઇણિ ડાઇણિ રોસ દોસ મોસગ તિજગપ્રિય,
ભૂઅ પેઅ વેઆલ દુટ્ઠ ગ્રહ રોગ વિહડણુ,
સિરિ **સંખેસર પાસનાહ** ભારહભૂમંડણુ (૬૦)
ઉજ્જલ લોઅણુ દાણુ દીધ અધાણુ ગુણાલય,
જન–મન રંજન વચન કીધ જે મોહ મહાશય,
રજ્જવિહીણુ સુરજ્જસજ્જપઈ નિમ્મિઅ જિણવર,
પુત્ત કલત્ત પવિત્ત કિત્તિ સપત્તિ સુહકર (૬૧)
નગ્રાખ ડલમૌલિ મૌલિમ ડલ મિલિદુજ્જવલ,
પરિમલ પૂરિત વામ દામ મહિત ક્રમ જ્યામલ,
કમઠ મહાશઠ હઠ કુકઠ જાલણુ જલણોવમ,
મમ સકલ વિ સિરિ પાસ આસ કામિત કલ્પદ્રુમ (૬૨)
આણુદણુ સિરિ આસસેણુકુલકમલદિવાયર,
વામાદેવિ વિમલ કૂખિ રયણુજ્જલ જયકર,
પૂરણુ પુણ્ણપભાવ પીઅ જીવણુ જીવણુ,
નવકરમાણુ તણુપમાણુ માણુવમણુમોહણુ (૬૩)
સિરિ **શંખેસર પાસનાહ** મે ભત્તિભરેણુ,
વિન્નત્તઓ વિણુએણુ એમ હરિસેણુ રસેણુ,
પઉમાવે ધરણિંદ પાસ સુરવર સંસેવિઅ,
ઇહ ભવિ પરભવિ પૂરિ પૂરિ કવિજણુમનવંછિઅ (૬૪)

(કલશ)

તવગણુ મંડણુ વિજયદેવ ગુરુપટ્ટપ્રભાકર,
વિજયસિંહસૂરિંદ દોઈ અતપો જિહા રવિકર,
સિરિ **શંખેસર પાસનાહ** થુણિઉ કરુણાકર,
પંડિય **નયસાગર** વિનેય **ચારિત્ર** સુહકર (૬૫)

[८१]

શ્રી ઉદયરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

આપ અરૂપી હોય કે પ્રભુ માહરા, જગતનાં જૂઈ રૂપ હો;
અકલ લીલા પ્રભુ તાહરી પ્રભુ માહરા, કુણુ કલિ તુજ સરૂપ હો;
દેવમાં નગીનો માહરો, કેસરભીનો માહરો, ધ્યાનમાં લીનો
માહરો સાહિબો પ્ર૦, રતિ એક રૂપ દેખાડ હો. (૧)

વિશ્વમાં ગુણુ વ્યાપી રહ્યા પ્ર૦, નિરગુણુ નામ ધરાવિ હો;
અરાગી સહુ નિરાગી કરી પ્ર૦, એ મુનિ અચરિજ આવિ હો. દે૦ (૨)

નામ નિરંજન તાહરો પ્ર૦, પરગટ રૂપ પૂજાવિ હો;
લિખ્યો ન જાઈ કાગલિ પ્ર૦, તો કિમ દર્શ દિખાવિ હો. દે૦ (૩)

અચલ ચલાવ્યો નવિ ચલૈ પ્ર૦, જિહાંતિહાં તાણ્યો તાણુઈ હો;
ધરતાં નાવિ ધ્યાનમાં પ્ર૦, જગમાં જાય જયાય હો. દે૦ (૪)

બહુ રૂપે રમી રહ્યો પ્ર૦, રમતાંસ્યુ નહિ રાજી હો;
મનવિણુ સહુ નામ ન હરિ પ્ર૦, એ સીમાડાં છઈ બાજી હો. દે૦ (૫)

પરમ પ્રભુતા ભોગવિ પ્ર૦, નિર્ધન નામ ધરાવિ હો;
દુનિયાની દેખી રહેં પ્ર૦, બેપરવાહી કરાવિ હો. દે. (૬)

સંખેસર પુર મંડણો પ્ર૦, વામનંદન દેવા હો;
ઉદય સદા સુખ આપીયે પ્ર૦, તુજ પયપંકજ સેવા હો.
દે૦ કે૦ ધ્યા૦ (૭)

---

* પાટણુની શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૮૨]

શ્રી લબ્ધિવિજયવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

શ્રી સંખેસ્વરમંડણુ પાસજી, ધરમિ તણા ધીર,
આતમ તણા મન ઘણા વસીયા, અરિહંત જિન વીર (૧)
મણિ માણેક મોતી જડ્યા, રતનેસર ધીર,
ભાલ તિલક તિહા દીપતા, તેની મૂરત ધીર (૨)
સમયસુંદર પ્રભુ ઈમ કહે, **સંખેસ્વર** સાચો,
જિન તીરથ જિન વિસ્તરી, પાતાલમા જાસે (૩)
જે દિન તે નર દેખસે, મહા દુખીયા થાસે,
દલ વાટે પડસે ઘણી, ખડતાલમા જાસે, (૪)
ભલા ભલા નગર ભાજસે, મનખો અવટાસે,
ઉત્તમની લખમી વલિ, મધ્યમ ઘરે જાસે (૫)
પાપીના પોરો લોપસે, એકાકારજ થાસે,
મહિ પર્વત ડોલસે, ભયકાર વરતાસે (૬)
સોલ કલા સૂરજ ઊગસે, રવિ તાપ જ પડસે,
માનવી કષ્ટ પામસે, ભુઈરા માંહે જાસે (૭)
હલવા કરમિ જીવ ચેતજો, ધરમ ગાઢ બંધાસે,
એહવુ જાણીને જીવ ધારજો, મુગતિ ઠામ થાસ્યે. (૮)
શ્રી શેત્રુંજે સદ્‌ગુરુ, ભરત ક્ષેત્ર માહી,
ભણ્યા ગણ્યા વલિ સાધર્મી, દક્ષણ દેસે જાસે (૯)
સુણો ચક્રવર્તિ દેવતા, પાચમાના રે લોભી,
રાજ કરો જિનરાજનું, અંદ્રાસન કોપી (૧૦)

*પાટણની મુ. શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

ખતરીનું ખતરાવટુ, કુલમાં પેસી જાસ્યે;
સાવક વલી જિનધર્મનો, મિથ્યા ઉપદેસે. (૧૧)
ગઢનારે ડુંગર ડોલસે, સવા ગજ રહેસે;
સાડાબાર દોકડાની પુંજીવાલો, ધનવંત શેઠ કહેવાસે. (૧૨)
મહાકલિકાલ લોપસે, ઇંદ્રાસુરી રાય;
બુજીનેં જિનધર્મ આદરો, જય જયકાર થાસે. (૧૩)
સોનાના બિંબ તિલક તિહાં, વલિઆ ભગવંત;
આજ અરિહંત સમરતાં, મોટા જન પંથ. (૧૪)
સંવત સત્તર નેઉઆ મધ્યે, અષાઢ સુદિ બીજ;
પાસ **સંખેશ્વર** પૂજતાં, પોહે મન કેરી આસ. (૧૫)
લબ્ધિવિજય મુનિ ગાવતા, **ઉદયરત્ન**ની સાખે;
ભાવે ભવિયણ સાંભળો, ઈમ કવિયણુ ભાખે. (૧૬)

[૮૩]

શ્રી અમરરત્નસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન×

સખી ચાલ્ય **સંખેસ્વરા** દેવ વદું, સવે વિઘનડાં દુખડાં દુરિ કંદુ;
જઉ દસમિ કલ્યાણક પોસ માસિ, પ્રભુ પ્રણુમી આજ નમીઆ નયર કાસી. (૧)
શ્રી અશ્વસેન કુલદેવી વામા, ××× કુખડી માડીઈ પૂજ કામા;
યસ્યુ રુઅડુ ગારુડી રત્નવાનિ, તસ દીપએ તે નવ હસ્તવાનિ. (૨)
સતી દેવ પરભાવતી નાયભાવ, કરી સારસિંણગાર વલી લિણિં આવ્યું;
ભલાં ફૂલ અમૂલખ ભોગ લાવું, મહાપૂજ **સંખેસ્વરા**ની રચાવ્યું. (૩)

×પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

તિહા નમણુનઈ જરા દુરિ નાઠી, તુમ્હ દેવ દીઠઈ નાઠા પરાઠી,
તુમ્હ ભામણિ રે ભલી લેટિ લાધી, તુમ્હ સેવતા સુખની
વેલી વાધી (૪)

તુમ્હ દરિસણ મુજ મતિ એહ બુદ્ધિ, તુમ્હ નામિ લહિઈ
પ્રભુ સકલ સિદ્ધિ,
તુમ્હ પાસ સખેસ્વરા હર્ષપૂરઓ, તુમ વિનવુ શ્રી
અમરરત્નસૂરિ. (૫)

[૮૪]

શ્રી રત્નવિજયજીવિરચિત

શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

મગલકારી શ્રીશખેસ્વર, પાર્શ્વનાથ જગ જયવતા,
વિઘ્નનિવારક ભવનિધિતારક, જય જય શિવકર ભગવતા.
મગલ૦ (૧)

જાદવ કુલની જરા નિવારી, નવણ નીરથી સુખકદા,
મત્ર મહાનવકાર સુણાવી, કર્યો ધરણપતિ સુખચદા મગલ૦ (૨)

ધ્યાઈએ નિશદિન નિર્મલ, તુમ નામ શાતિ સુખ દેનારા,
હાથ જોડી સગાથ નાથજી, વિનવીએ દુખ દલનારા મગલ૦ (૩)

ચરણશરણ ભય મરણ નિહતા, કરણ કોડ કલ્યાણ તણુ,
ભવ્ય નાથ મમ હાથ ગ્રહીને, કરો દાસ અરદાસ ભણુ મગલ૦ (૪)

અમૃત સમ અમપર તુમ છાયા, ભવોભવ હોજો સુખકારી,
રત્ન રમણતા કરતા એક દિન, શિવલક્ષ્મી છે વરનારી મંગલ૦ (૫)

[८५]

શ્રી પદ્મવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(હો રાસ રમવા જાઉ રે વાહલા—એ દેશી)

સંખેશ્વર વંદો રે વંદો, ભવભવ કેરાં પાપ નિકંદો; સંખે૦
પુરિસાદાણી રે પાસ, સુરપતિ સિરખા જિહના દાસ. સંખે૦ (૧)
કમઠ હઠી હઠ વાર્યો, બલતો નાગ જઈ ઊગાર્યો; સંખે૦
નાગપતિ નાગ કીધો, એ જગમાં જસવાદ પ્રસિદ્ધો. સંખે૦ (૨)
ઈમ ઉપાય કરી પોતે, તાર્યાં નરનારી સહુ જોતે; સંખે૦
તારક સાંભળી રે નામ, હું પણિ આવ્યો તાહરે ઠાંમ. સંખે૦ (૩)
ઓલગૂ જો રહી જાય, એ કુંણ ન્યાય કહો કહેવાય; સંખે૦
સેવક કહો એકવાર, તો સવિ સીઝે કાજ ઉદાર. સંખે૦ (૪)
સાહિબનો જસે, સેવકનું પણિ કાજ સુધારસે; સંખે૦
એક પંથ દોય કાજ, એહવું કુણ ન કરે મહારાજ. સંખે૦ (૫)
વીસલનગરના સંઘ સંઘાતે, દિનદિન અતિ ઉચ્છરંગ તે થાતે; સંખે૦
સંવત અઢાર ચોત્રીસા વરસે, યાત્રા કીધી અતિ ઘણું હરખે. સંખે૦ (૬)
માગસીર વદિનો સાર, પાંચમો દિન શુક્રવાર; સંખે૦
દુરલભ દરિસણુ રે દીઠું, જિમ જોઇયે તિમ લાગે મીઠું. સંખે૦ (૭)
વિરહ મ થાજો રે સ્વામી, ફિરી ફિરી માગું તુજ સિરનામી; સંખે૦
ઉત્તમવિજયનો સીસ, **પદ્મવિજય** કહે પૂરવો જગીસ. સંખે૦ (૮)

---

* પાટણના શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[८६]

શ્રી કાંતિવિજયજીવિરચિત

શ્રીશખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન×

(નથડીની દેશી)

તત થેઈ તત થેઈ રાજ નાચે રે, ઈંદ્રાણી ગાઇ જિન ગુણ ભાસ,
મારા સાઇ છોજી રાજ, પૂજે રે ભાવસ્યું ભવિ શખેસર પાસ (૧)
ત્રિવિધ પૂજા રે ત્રિહું ટક કરે સાર, વાજે રે નોબત ભેરી ઘટ
ઝણકાર મા૦ (૨)
સઘ બહૂલા આવે પ્રભુ દરબાર, ગાય રે નાચે રે કરે થેઇ
થેઈકાર મા૦ (૩)
કેસર કુસુમ અગર ઘનસાર, દીવો રે મગળ ફૂલ નીવેદ
ઉદાર મા૦ (૪)
અક્ષત ધૂપ પત્ર શુદ્ધ જલધાર, કરે રે પૂજા ભવિ આઠ
પ્રકાર મા૦ (૫)
અતીત ચોવીસી દામોદર દેવ, વારે રે આશાઢે થાપ્યા પાસ
સ્વયમેવ મા૦ (૬)
ઈદ્ર ચદ્ર ધરણેન્દ્ર પૂજી જેહ, આણી રે માધવે મૃત્યુલોકે
ધરી નેહ મા૦ (૭)
નમણુ જલે જગ કુષ્ટ જ્વર જાય, પૂજે રે ક્ષાયિક ભાવે શિવ સુખ
થાય મા૦ (૮)
પ્રેમે નિહાલી કાંતિ જિનની સુભક્ત, વાજે રે તસ ઘર જીત જસ
નોબત મા૦ (૯)

× પાટણની મુનિરાજ શ્રી જસવિજયજી મહારાજના ભડારની એક હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું અને રાધનપુરના શ્રી વિજયગચ્છના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત સાથે મેળવ્યુ

[૮૭]

શ્રી મલુકચંદવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

(તું ત્રિભુવનમાં દીવો, ધરમજિન તું ત્રિભુવનમાં દીવો—એ દેશી)

શંખેશ્વર પાસજિન વંદો, ભવિકજન શંખેશ્વર પાસ જિન
વંદો; ભવિ૦
સૂરત મંડન દુરિત વિહંડન, એહ સાહેબ ચિરનંદો. ભવિ૦ (૧)
અશ્વસેનકુલગગનદિણુયર, વામા કુંખે કજ ચંદો; ભવિ૦
નીલકમલદલ નવકર કાયા, સેવત લંછન ફણિંદો. ભવિ૦ (૨)
પ્રભુ મુખ દીઠે તિરિય ગતિ છેદી, પદ પાયો ધરણિંદો; ભવિ૦
જિનપડિમા જિનવર સમ ભાવત, પાવત પરમાનંદો. ભવિ૦ (૩)
અશુદ્ધ પૂંજ વિકલ્પને છાંડે, પ્રગટ્યો સમરસ કંદો; ભવિ૦
શુદ્ધ સ્વરૂપી સહજાનંદી, ધ્યાવો અસંગ અફંદો. ભવિ૦ (૪)
સંવત અઢાર છેંતાલે માધવ, સિત દશમી જિન વંદો; ભવિ૦
પંડિત **વીરચંદ** કૃપાથી, **મલુકચંદ** દુઃખ છંદ્યો. ભવિ૦ (૫)

[૮૮]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન.+

તાહરાં નેણાં રે પ્યારા પ્રેમનાં ભર્યાં છે, તા૦
પ્રેમનાં ભર્યાં છે, દયા રસનાં ભર્યાં છે; તા૦

---

* ભીમસિંહ માણેક મુંબઈ તરફથી છપાયેલ 'જૈન કાવ્ય પ્રકાશ' ભાગ ૧ માંથી ઉતાર્યું.

+ પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

જે કોઈ તાહરી નિજરે ચઢી આવે,
કારજ તેહના સકલ સર્યા છે તા० (१)
પ્રગટ થઈ પાતાલથી પ્રભુ તે,
યાદવના દુખ દૂર કર્યા છે તા० (२)
પન્નગપતિ પાવકથી ઉગાર્યો,
જનમ મરણ ભય તેહના હર્યા છે તા० (३)
પતિત પાવન સરણાગત તુંહી,
દરિસણ દીઠે માહરા ચિત્તડા ઠર્યા છે તા० (४)
શ્રી શંખેશ્વર પાસ જિનેસર,
તુજ પદપંકજ આજથી ધર્યા છે તા० (५)
જે કોઈ તુજને ધ્યાને ધ્યાવે,
અમૃતસુખ તેણે રંગથી વર્યા છે તા० (६)

[८९]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

જી પ્રભુજી પાસજી પાસજી કીજીઈ જી,
પ્રભુજી પાસજી છો પરમ આધાર રે, વાલા પ્રભુ,
જાસ પસાયથી પામીઈ જી, નવનિધ ઋદ્ધિસુખકાર રે, વાલા પ્રભુ,
દરિસણનો સુખ દીજીઈ જી, પ્રભુજી કીજીઈ મહેર મહારાજ રે.
વાલા० જી० (१)
ચારિત્ર જ્ઞાન તુમે કહ્યા જી, આતિમના ગુણગેહ રે, વા०
દરિસણ વિણુ નવિ શુદ્ધ છે જી, જિમ દુર્જનનો નેહ રે વા० જી० (२)

* પાટણની મુ૦ જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

તે અનુભવરસ રીઝથી જી, જોયા દેવ અનેક રે; વા૦
તત્ત્વ ન પામ્યો તેહથી જી, મિથ્યા રમણુ અવિવેક રે. વા૦ જી૦(૩)
આપ અનંત ઋદ્ધના ધણી જી, દાયક સૂણી જિન દેવ રે; વા૦
પુણ્યપસાયથી આસથી જી, આવ્યો લહી તુમ સેવ રે. વા૦ જી૦ (૪)
ગુણીસેવા ગુણ સંપજે જી, એ જગ સાચી વાત રે; વા૦
લોહ કનક હોય સંગથી જી, પારસ જગ વિખ્યાત રે. વા૦ જી૦ (૫)
શંખેશ્વર પુરના ધણી જી, તારણુ તરણુ જીહાજ રે; વા૦
રંગવિજય કહે દીજીઈ જી, સેવકને શિવરાજ રે. વા૦ જી૦(૬)

[૯૦]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન×

(રાગ—વેલાઉલ)

કૃપા કરો સંખેશ્વર સાહિબ, ગુનધામી અંતરયામી; (ટેક)
સંખેસર પૂરમાંહે બિરાજે, છાજે તખત પરે શિવગામી. કૃપા૦(૧)
મહાનંદ પદદાયક નાયક, પરમ નિરંજન ઘન નામી;
તું અવિનાશી સહેજ વિલાસી, જીત કામી ધ્રુવ પદ રામી. કૃપા૦(૨)
પરમ જ્યોતિ પરમાતિમ પૂરણુ, પૂરણાનંદમઈ સ્વામી;
પ્રગટ પ્રભાકર ગુણમણિઆગર, જગજનના છો વિસરામી. કૃપા૦(૩)
કાલ અનાદિ આનંદે સાહિબ, તુમ મૂરત પુન્યે પામી;
અબ દ્યો મુજ **અમૃત** પદ સેવા, **રંગ** કહે નિજ સીર નામી. કૃપા૦(૪)

× પાટણની મુ. મ. શ્રી. પુણ્યવિજયજી મહારાજ પાસેની એક હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૯૧]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

(મુનિસુવ્રત જિન અરજ હમારી—દેશી)

શ્રી શંખેસર સાહિબ વંદો, ભવના પાપ નિકંદો રે,
અશ્વસેન કુલ કમલ દિણંદો, વામા માતાનો નંદો રે શ્રી૦ (૧)
કરુણાકર ઠાકર પ્રભુ મેરો, હૂં સેવક છું તેરો રે,
નેહ નીજર કરી સાહિબ મેરો, મેટો ભવનો ફેરો રે શ્રી૦ (૨)
આસ કરી આવ્યા દરબારે, તુમ વિણુ કહો કુણુ તારે રે,
મિથ્યાતમ આતમ દુખદાયી, પ્રભુ વિના કુણુ નિવારે રે શ્રી૦ (૩)
સકલ તીરથના નાયક સ્વામી, પૂરવ પુન્યે પાયા રે,
શ્રી તપગચ્છ નાયક ગુણલાયક, વિજયજિણંદ સૂરિરાયા રે શ્રી૦ (૪)
સંવત કરસ(શ)ર ગજ શશિમાહે, શુદિ સાત સોમવાર રે,
શ્રી મહારાજે મેહર કરીને, સહુ માજન તેડાવ્યા રે શ્રી૦ (૫)
વિધિસ્યું સહુનો વેધ મિટાવી, જુગતે લેલા જિમાયા રે,
જસ લીધો કારજ સવિ સીધો, શ્રી પ્રભુજીને પસાઇ રે,
કૃષ્ણવિજય ગુરુ ગયનો સેવક, રંગવિજય ગુણ ગાયા રે શ્રી૦ (૬)

[૯૨]

શ્રી શુભવિજયજી શિષ્ય

પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન

સાગર સાગર સ્વામી શંખેશ્વરા,
વિશ્વ વિખ્યાત એકાન્ત આવો,

---

* લીંમડી જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

જગતના નાથ મુઝ હાથ ઝાલી કરી,
આજ કિમ કાજમાં વાર લાવો. સા૦ (૧)
હૃદય મુઝ રંજણો શત્રુ દુઃખ ભંજણો,
ઇષ્ટ પરમિષ્ટ મોહે તુંહિ સાચો;
ખલક ખિજમત કરે વિપતિ સમે ખિણુ ભરે,
નવિ રહે તાસ અભિલાષ કાચો. સા૦ (૨)
યાદવા રણુજણે રામ કેશવ રણે,
જામ લાગી જરા નિંદ સોહી;
સ્વામી શંખેશ્વરા ચરણુજલ પામીને,
યાદવાની જરા જાય રોતી. સા૦ (૩)
આજ જિનરાજ ઊંઘે કિશ્યું આ સમે,
જાગ મહારાજ! સેવક પનોતા;
સુબુદ્ધિ મધેં ટલે ધૂતે દોલત હરે,
વીર હાકે રિપુવૃંદ રોતા. સા૦ (૪)
દાસ છું જન્મનો પૂરીયે કામના,
ધ્યાનથી માસ દશ દોય વીત્યાઃ
વિકટ સંકટ હરો નિકટ નયણાં કરો,
તો અમે શત્રુ નૃપતિકું જીત્યા. સા૦ (૫)
કાલ સુંઘે અશન શીત કાલે વસન,
શ્રમ સુખાસન રણે ઉદક દાઈ;
સુગુણુનર સાંભરે વિસરે નહિ કદા,
પાસજી તું સદા છે સુખાઈ. સા૦ (૬)
માત તું તાત તું ભ્રાત તું દેવ તું,
દેવ દુનિયામાં દૂજો ન વહાલો;
શ્રી શુભ વીર જગ જીત ડંકો કરે,
નાથજી નેક નયણે નિહાલો. સા૦ (૭)

[૯૩]

શ્રી શુભવિજયજીશિષ્ય પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત

શ્રી શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન×

સુણો સખી શખેશ્વર જઇએ, વિશ્વભરને શરણે રહિએ,
દુખ છડીને સુખીયા થઇએ, સુણો સખી શખેશ્વર જઇએ (૧)
નમીએ દેવાધિદેવા, સાચે શુદ્ધે કરુ સેવા,
ચિત્ત વસે સાચુ જ કહેવા, સુણો૦ (૨)
આણી કષ્ટ થકી તો આરે, સેવક સાહિબ દિલ ધારે,
ભરાવી દામોદર વારે, સુણો૦ (૩)
પડિમા પાર્શ્વનાથ તણી, ગગા જમના માંહિ ઘણી,
કાલ અસંખ્ય જિનેન્દ્ર ભણી, સુણો૦ (૪)
લવણોદધિ વ્યતર નગરે, ભુવનપતિમા એમ સઘલે,
પૂજી ભાવ ઘણેરે અમરે, સુણો૦ (૫)
ચદ્ર સૂય વિમાને કલ્પે, સૌધર્મ ઈશાને,
અર્ચી બાગ્મા ગીર્વાણે, સુણો૦ (૬)
જાદવ લોક જરા વાસી, ગમ હરિ ગ્હા ઉદાસી,
અઠ્ઠમ ધ્યાન ધરે આસિ, સુણો૦ (૭)
પદમાવતી દેવી તુઠી, શખેશ્વર પ્રતિમા દીધી,
જાદવ લોકની જરા નીઠી, સુણો૦ (૮)

× શા નિવનાથ લુબાજી, પૂના સીટીથી પ્રકાશિત "શ્રી ચૈત્ય-વદન–સ્તુતિ–સ્તવનાદિ સગ્રહ" ભાગ ત્રીજાથી ઉતાર્યું

પાર્શ્વ પ્રભુજીનો જશ વ્યાપે, **શંખેશ્વર** નગરી થાપે;
સેવકને વંછિત આપે, સુણો૦ (૯)
ગામ ગામે ઓચ્છવ થાવે, થોકે ગુણી જન ગુણ ગાવે;
શંખેશ્વર નગરી પાવે, સુણો૦ (૧૦)
તે પ્રભુ ભેટણને કામે, શા **મૂલચંદ** સુત શ્રી પામે;
સંઘવી **માણેકશા** નામે, સુણો૦ (૧૧)
વંશ વડા છે **શ્રીમાલી**, ઈચ્છાચંદ **માણેક** જોડ ઝાલી;
ગુર્જર દેશનો સંઘ મલી, સુણો૦ (૧૨)
અઢાર સો સીતોતેર વરસે, માગશર વદ પડવા દિવસે;
વિશ્વંભર ભેટ્યા છે ઉલસે, સુણો૦ (૧૩)
સાહિબ મુખ દેખી હસતા, શ્રી **શુભ વીર** વિઘ્ન હરતા;
પ્રભુ નામે કમલા વરતા, સુણો સખી **શંખેશ્વર** જઈએ. (૧૪)

[૯૪]

શ્રી શુભવિજયજીશિષ્ય
પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(વિમલાચલ વિમલા પ્રાણી, અથવા—મહાવીર પ્રભુ ઘેર આવે—એ દેશી.)
નિત્ય સમરું સાહેબ સચણાં, નામ સુણતાં શીતળ વચણાં;
ગુણ ગાતાં ઉલ્લસે નયણાં રે, **શંખેશ્વર** સાહેબ સાચો.
બીજાનો આશરો કાચો રે. શંખે૦ (૧)

* માસ્તર ઉમેદચંદ રાયચંદ, અમદાવાદથી પ્રકાશિત " જૈન વાર્ષિક ઉત્તમ પર્વો " પૃ. ૪૯૭થી ઉતાર્યું.

દ્રવ્યથી દેવ દાનવ પૂજે, ગુણુસચિત શો પણુ લીજે,
અરિહા પદ પર્યવ છાજે, મુદ્રા પદ્માસન રાજે રે શખે૦ (૨)
સવેગે તજી ઘરવાસો, પ્રભુ પાસના ગણુધર થાશો,
સેવ મુક્તિપુરીમા જાશો, ગુણુ લોકમાં વચણે ગવાશો રે શખે૦ (૩)
એમ **દામોદર** જિન વાણી, અષાઢા શ્રાવક જાણી,
જિન વદી નિજ ઘર આવે, પ્રભુ પાસની પ્રતિમા ભરાવે રે શખે૦ (૪)
ત્રણુ કાળ તે ધૂપ ઉખેવે, ઉપકારી શ્રી જિન સેવે,
પછી તેહ વૈમાનિક થાવે, તેહ પ્રતિમા પણુ તિહા લાવે રે શખે૦ (૫)
ઘણો કાળ પૂજી બહુમાને, વળી સૂરજ ચદ્ર વિમાને,
નાગલોકના કષ્ટ નિવાર્યા, જ્યારે પાર્શ્વ પ્રભુ પધાર્યા રે શખે૦ (૬)
યદુ સૈન્ય રહ્યો ગણુ ઘેરી, જીત્યા નહિ જાયે વૈરી,
જગસઘે જગ તવ મેલી, હરિ બલ વિના સઘળે ફેલી રે શખે૦ (૭)
નેમીશ્વર ચોકી વિશાળી, અઠ્ઠમ કરે વનમાળી,
તુઠી પદમાવતી બાળી, આપે પ્રતિમા ઝાકઝમાળી રે શખે૦ (૮)
પ્રભુ પાસની પ્રતિમા પૂજી, બળવત જગ તવ ધ્રુજી;
છ ટકાવ ન્હવણુ જળ જેતી, જાદવની જગ જાય રોતી રે શખે૦ (૯)
શખ પુરીને સૌને જગાવે, શખેશ્વર ગામ વસાવે,
મદિરમાં પ્રભુ પધરાવે, શખેશ્વર નામ ધરાવે રે. શખે૦ (૧૦)
રહે જે જિનરાજ હજુરે, સેવક મનવછિત પૂરે,
એ ભેટણુ પ્રભુજીને કાજે, શેઠ **મોતીભાઈ**ના રાજે રે શખે૦ (૧૧)
નાના માણેક કેશ નદ, સઘવી પ્રેમચદ વીરચદ,
રાજનગરથી સઘ ચલાવે, ગામોગામના સઘ મિલાવે રે શખે૦ (૧૨)
અઢાર અઠ્ઠોતેર વરસે, ફાગણુ વદિ તેરસી દિવસે,
જિન વદીને આનદ પાવે, **શુભ વીર** વચન રસ ગાવે રે. શખે૦ (૧૩)

[૯૫]

શ્રી શુભવિજયજીશિષ્ય
પં. શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું સ્તવન*×

સહજાનંદી શીતલ સુખ ભોગી તો, હરિ દુઃખ હરી, ઈશિતા વરી.
કેશરચંદન ઘોલી પૂજો રે કુસુમે,
અમૃત વેલીના વૈરીની બેટી તો;
કંત હાર તેહનો અરિ. કેશરચંદન૦ (૧)

---

* રાધનપુર નિવાસી, પ્રજ્ઞાચક્ષુ શ્રાદ્ધવર્ય દેવચંદજી પાસેથી પ્રાપ્ત.

× જો કે આ સ્તવનમાં ઇતિહાસ નથી, પરંતુ આ સ્તવન અંતર્લાપિકા સાથે શબ્દલાલિત્યવાળું છે. તેમજ આમાં શબ્દાલંકાર સાથે અર્થાલંકાર પણ મોજૂદ છે. કવિએ આ સ્તવનની રચના ભક્તિરસની લાગણીપૂર્વક બહુ ઊંડી ઊંડી કલ્પનાઓ કરીને કરેલી હોવાથી ગૂઢાર્થવાળા આ સ્તવનનો ભાવાર્થ બુદ્ધિશાળી મનુષ્યોના પણ સમજવામાં એકદમ આવે તેમ નહીં હોવાથી તેનો સંક્ષિપ્ત અર્થ અહીં આપવામાં આવ્યો છે. આ સ્તવનમાંથી " **श्री शंखेश्वर पार्श्वनाथ** " આવા શબ્દો નીકળે છે. તે આ પ્રમાણેઃ-

(૧) સહજાનંદી અને શીતલ સુખદના ભોગી એવા શ્રી પાર્શ્વનાથકુમારે હરિ—સર્પના દુઃખને હરણ કરીને પ્રભુતા પ્રાપ્ત કરી. અમૃતવેલી—વેલડીનો વૈરી—શત્રુ હિમ (હિમાલય), તેની પુત્રી પાર્વતીનો કંથ—પતિ મહાદેવ, તેનો હાર સર્પ, તેનો અરિ—શત્રુ ગરુડ,

(૨) તેનો સ્વામી કૃષ્ણ, તેની કાંતા—શ્રી લક્ષ્મી, તેનું એક અક્ષરવાળું નામ **શ્રી** તેને સૌથી પ્રથમ સ્થાપીને પછી આગળ

તેહના સ્વામિની કાંતાનું નામ તો,
એક વરણે લક્ષણ ભરી, કેશરચંદન૦
તે ધુર થાપીને આગલ ઠવી એ તો,
ઉષ્માણ ચંદ્ર ક ખ ધરી કેશરચંદન૦ (૨)

ફરસનો વરણ તે નયન પ્રમાણે તો,
માત્રા સુંદર શિર ધરી, કેશરચંદન૦
વીશરાજ સુત દાહક નામે તો,
તિગ વરણ આદિ દૂરે કરી કેશરચંદન૦ (૩)

ઉષ્માણ—ઉષ્માક્ષર—'શ ષ સ હ,' તેમાંનો ચંદ્ર—પહેલો અક્ષર 'શ' તેના ક—કેશ (શિર)પર, ખ—આકાશ—પોલ—મીંડુ ચડાવીને शां મૂકવો તેની પછી

(૩) ફરસ—સ્પર્શ વ્યજન ક થી મ સુધીના પચ્ચીશ અક્ષરો, તેમાંથી નયન—બે—બીજા નંબરનો 'ખ' તેના માથે માત્રા ચડાવીને खे મૂકવો પછી

વિ+ઈશ=વીશ વિ—પક્ષી, તેનો ઈશ—સ્વામી ગરુડ, તેનો રાજ—રાજા કૃષ્ણ, તેનો પુત્ર પ્રદ્યુમ્ન—કામદેવ તેનો દાહક—બાળનાર શંકર, તેનું તિગવર્ણ—ત્રણ અક્ષરનું નામ ઈશ્વર, તેમાંથી આદિ—પહેલો અક્ષર 'ઈ' દૂર કરીને બાકીના श्वर એ બે અક્ષરો મૂકવા ત્યાર પછી

(૪) એકવીશમા ફરસે—સ્પર્શ વ્યજન 'પ'ની પાસે કરણ—કાનો કરીને पा મૂકવો પછી અર્થ—ધન તેનું અભિધ—બીજુ નામ સ્વ, તેની સમ—તુલ્ય અક્ષર 'श्व' લઈને પછી, અતસ્થ—'ય ર લ વ,' તેના બીજા અક્ષર 'ર'માંથી સ્વર દૂર કરીએ એટલે 'ર્' તેની શિવ-ગામી—મોક્ષગામિની ગતિ અર્થાત્ ઊર્ધ્વગતિ કરાવવી એટલે श्व ને માથે રેફ ચડાવીને र्श्व મૂકવો તેની પછી

એકવીશમેં ફરસે ધરી કરણુ તો,
અર્થાભિધ તે સમ હરી; કેશરચંદન૦
અંતસ્થેં બીજો સ્વર ટાલી તો,
શિવગામી ગતિ આચરી. કેશરચંદન૦ (૪)
વિશ ફરસ વલી સંયમ માને તો,
આદિ કરણુ કરી દિલ ધરી; કેશરચંદન૦
ઇણે નામે જિનવર નિત્ય ધ્યાઉં તો,
જિન હર જિનકું પરિહરી. કેશરચંદન૦ (૫)

---

(૫) વીશમો ફરશ–સ્પર્શ 'ન' અને સંયમ–સત્તર પ્રકારનું હોવાથી સત્તરમો 'થ', એ એમાંથી આદિ–પ્રથમના અક્ષર 'ન'ની પાસે કરણ–કાનો કરીને '**નાથ**' એવા અક્ષરો દિલમાં ધારણ કરીને મૂકવા. જિન શબ્દનું (અર્થનું નહીં) હર–હરણ કરનાર જિન–શંકર વગેરે દેવોનો ત્યાગ કરીને ઉપર્યુક્ત (**શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ**) નામવાળા સાચા જિનવર (મોહને જીતનારાઓમાં શ્રેષ્ઠ)નું હમેશાં સ્મરણ કરું.

(૬) લોકો કહે છે કે–ત્ર્યંબક–મહાદેવે વૃષ–કામને બાળી નાંખ્યો છે, પણ એ વાત ગળે ઊતરતી નથી. કેમકે અજ–નહીં ઉત્પન્ન થયેલ એવા ઈશ્વર–શંકરે પણ સીતા–પાર્વતીની આગળ કામને વશ થઇને નટતા ધારણ કરી હતી–નૃત્ય કર્યું હતું.

(૭) માટે તે–મહાદેવ વગેરે તો 'જિન' શબ્દના ચોર છે અને તમે તો જિન–મોહને જીતનારાઓમાં રાજા છો. તેથી હરિ–ઇંદ્રો તમારા ચરણોમાં પડીને નમસ્કાર કરે છે. બાલપણામાં તમે ઉપકાર કર્યો હતો, માટે હરિપતિ–નાગરાજ (ધરણેન્દ્ર), તમારા ચરણમાં સર્પના લંછન–ચિહ્નના બહાનાથી તમારી હમેશાં સેવા કરે છે.

(૮) આ પ્રભુના પદપંકજ–ચરણરૂપી કમળમાં અલિ–ભ્રમર થઇને રહીએ તો ભવોભવમાં કદી પણ દુઃખી ન થઇએ. આ મહારાજ જો

અણકે દાહ્યો વૃષ જન બોલે તો,
વાત એ દિલમા ન ઊતરી, કેશરચદન૦
અજ ઈશ્વિર પણ સીતાની આગે તો,
જાસ વિવશ નટતા ધરી કેશરચદન૦ (૬)

તે જિન તસ્કર તુ જિનરાજ તો,
હરિ પ્રણમે તુજ પાઉ પરી, કેશરચદન૦
બાલપણે ઉપગારે હરિપતિ,
સેવન છલ લછન ધરિ કેશરચદન૦ (૭)

પ્રભુ પદ પકજ અલિ હોત રહિએ તો,
ભવ ભવમા નહિ રૂલી કલી, કેશરચદન૦
મન મદિર મહારાજ પધારે તો,
હરિ ઉદયે ન વિભાવરી કેશરચદન૦ (૮)

સારગમા સપા જ્યુ ઝરકત,
ધ્યાન અનુભવ લેહરી, કેશરચદન૦
શ્રી શુભ વીરવિજય શિવ વહુને તો,
ઘર તેડતા દોય ઘરી કેશરચદન૦ (૯)

મનરૂપી મદિરમા પધારે તો, જેમ હરિ–સૂર્યનો ઉદય થવાથી વિભાવરી–રાત્રિ રહેતી નથી તેમ તે મનરૂપી મહેલમા અજ્ઞાનરૂપી અધકાર રહેતો નથી

(૯) સારગ–મેઘ અથવા રાત્રિમા જેમ સપા–વીજળી ઝબકી ઊઠે છે તેમ, જો અનુભવ ધ્યાનની લહેરો ઊછળે તો પ શ્રી શુભવિજયજી મહારાજના શિષ્ય પ શ્રી વીરવિજયજી મહારાજ કહે છે કે–શિવવહુ–મુક્તિરૂપી વધૂને પોતાને ઘેર લાવતા–પ્રાપ્ત કરતા ફક્ત બે જ ઘડીની વાર લાગે અર્થાત્ જલદી મોક્ષ મળે

[૯૬]

શ્રી રૂપવિજયજીરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

સુંદર પાસ જિણંદ છબી રાજે છે,
પ્રભુ મેરુ મહીધર ધીર ભાવલી ભાજે છે;
અશ્વસેન કુલ અંબરે રવિ સોહે છે,
જસ નીલ કમલ દલ કાય ભવિ મન મોહે છે. (૧)

નિજ ગુણ શુદ્ધ સ્વરૂપમાં રતિ કીધી છે,
અલબેલી નિજ વધૂ સાર નિજ વશ કીધી છે;
જ્ઞાન અનંત પ્રકાશથી જે દીપે છે,
ભામંડલ તેજે સૂર શશિને જીપે છે. (૨)

શૈલેશી ગુણ દહનમાં તે બાળ્યાં છે,
જે ભવોપગ્રાહિક કર્મ મૂલથી ટાળ્યાં છે;
સાદિ અનંતે ભાંગે સદા સુખ વરીયા છે,
પ્રભુ નિરુપમ અવ્યાબાધ ગુણના દરીયા છે. (૩)

આઠ કરમના નાશથી ગુણ પાયા છે,
એકત્રીસ મનોહર નાથ શિવપુરે ઠાયા છે;
ધ્યાતા ધ્યેયના ધ્યાનથી ધ્યેય પામે છે,
પ્રભુ તિણે તુજ સેવા નિત્ય મુજ મન કામે છે. (૪)

મહિમા મહીમાંહે ઘણો નિત છાજે છે,
પ્રભુ સૂરય કોડિ પ્રતાપ અધિકો રાજે છે;
શંખેશ્વરપુરમંડણો મન મોહે છે,
કહે **રૂપ શંખેસરો પાસ** અતિ ઘણું સોહે છે. (૫)

[૯૭]

શ્રી રૂપવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન×

જિનપતિ અવિનાસી કાસીધણી રે, કે મનની રે આશા પૂરણહાર હો,
જિનપતિ ઓલગડી રે,
જિનપતિ અશ્વસેન કુલચંદલો રે, વાલો રે વામા માત મલ્હાર હો.
જિન૦ (૧)
જિનપતિ ત્રણ્ય ભુવન સિર સેહરો રે, કે સેવે રે ચોસઠિ સુરપતિ
પાય હો, જિન૦
જિનપતિ નાચે નવનવ છંદથી રે, કે સુરવધુ મધુર સ્વરે વલી
ગાય હો જિન૦ (૨)
જિનપતિ તુજ રૂપે રતિપતિ ધસ્યો રે, કે અંગથી લાજી થયો છે
અનંગ હો, જિન૦
જિનપતિ તુજ ઉપમ કોઇ જગ નહીં રે, કે તું છે ગુણની રાસી
નિસંગ હો જિન૦ (૩)
જિનપતિ નાગપતિ કર્યો નાગને રે, કે કરુણા રે કરી દીધો
નવકાર હો, જિન૦
જિનપતિ સોલ સહસ અણગારને રે, કે સાહુણી અડતીસ સહસ
નિસ્તાર હો જિન૦ (૪)
જિનપતિ ધરણરાય પદમાવતી રે, કે સેવે રે પાસ જક્ષ વલી
પાય હો, જિન૦
જિનપતિ જાદવની નાસી જરા રે, કે તો હવે અમને કરો
સુપસાય હો જિન૦ (૫)

×પાટણની શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

જિનપતિ પાસ આસ મુજ પૂરવેં રે, સાચો રે **સંખેસરો**
મહારાજ હો; જિન૦
જિનપતિ શ્રીગુરુ **પદ્મવિજયતણો** રે, કે માગેં રે **રૂપવિજય**
શિવરાજ હો. જિન૦ (૯)

[૯૮]

શ્રી રૂપવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

(સખી પડવે તે પહેલી જાણો રે—એ દેશી)

ત્રેવીશમો શ્રી જિનરાજ રે, નામેં સુધરેં સવિ કાજ રે;
લહેં લીલા લચ્છી સમાજ, **શંખેશ્વર** પાસજી જયકારી રે.
જૂની મૂરત મોહનગારી રે. શંખેશ્વર૦ (૧)
અતીત ચોવીસી મઝાર રે, નવમા દામોદર સાર રે;
જિનરાજ જગત સોણગાર, શંખેશ્વર૦ (૨)
પેઢાલ સાવક ગુણધારી રે, જિનવાણી સુણી મનુહારી રે;
પાસ તીરથેં મુગતિ સંભારી, શંખેશ્વર૦ (૩)
પ્રભુ પડિમા ભરાવી રંગે રે, સસી સૂરજ પૂજી ઉમંગે રે;
નાગીંદ્ર ઘણે ઓછંગે રે, શંખેશ્વર૦ (૪)
સુરનર વિદ્યાધર વૃંદ રે, કરી સેવના અધિક આણંદ રે;
યદુવારેં પૂજી ધરણેંદ રે, શંખેશ્વર૦ (૫)
યદુસેના જરાઈ ભરાણી રે, જિન નેમ ને સારંગપાણી રે;
કરાવી ભક્તિ ભાવના આંણી, શંખેશ્વર૦ (૬)
જરાસિંધુ જરા દુઃખ ભારી રે, તુમ્હ વીણ પ્રભુ કુણ નીસ્તારી રે;
તુમ્હેં જગત જંતુ હિતકારી, શંખેશ્વર૦ (૭)

---

* પાટણની શ્રી. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

વિગલગતિ તુજ સકલ રૂપેં, દીઠા નહિ ગુણ રંગે; જિ૦
અસન્ની સન્ની ભવ પામી, ષજ ગતિ ન કરું ઢંગે. જિ૦ (૩)
નરનારક તિરિ સુર ભવ પામી, કીધી ન ભગતિ ઉમંગે; જિ૦
આરજમાંહી અનારજ જેહવો, થયો મતભેદેં પ્રસંગે. જિ૦ (૪)
તથા ભવપરણુતિને જોગેં, સદ્‌ગુરુ ધ્યાન ન સંગે; જિ૦
મતમત ભેદ કુવાસના છારી, દૃષ્ટિ ખ્પિરાને (?) રંગે. જિ૦ (૫)
પાસ પ્રભુ **સંખેસર** સાહિબ, દીઠો પુણ્ય તરંગે; જિ૦
રૂપા કહેં પ્રભુના પદ **પદ્મ**ની, સેવના કરું દૃઢ રંગે. જિ૦ (૬)

[૧૦૦

શ્રી કૃષ્ણવિજયશિષ્યરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન×

(દેશી–મેંદિની)

પ્યારા લાગો પ્રભુ પાસજી રે, મ્હારા આતમના આધાર;
પ્યારા લાગો છો રે.
અશ્વસેન કુળ દિનમણિ, પ્રભુ વામા માત મલ્હાર; પ્યારા૦
અજર અમર અકલંક તું, દાયક શિવ સુખ દાન. પ્યારા૦ (૧)
પ્રેમ પ્રસન્ન પ્રભુતામઈ, પ્રભુ જગ ઉપગારી દેવ; પ્યારા૦
યાદવ જરા નિવારવા રે, પ્રભુ આવ્યા સ્વયમેવ. પ્યારા૦ (૨)
માહરેં તો એક તાહરો રે, પ્રભુ છે મોટો આધાર; પ્યારા૦
સેવકને કરુણા કરી રે, પ્રભુ ભવસાગરથી તાર. પ્યારા૦ (૩)
શિવગામી સાહિબ વિના રે, પ્રભુ એ વિનતી કિહાં થાય; પ્યારા૦
મહેર નજર હોય તાહરી રે, પ્રભુ અશુભ કરમ મટી જાય.
પ્યારા૦ (૪)

× પાટણની મુ. મ. શ્રી. પુણ્યવિજયજી મહારાજ પાસેની એક [illegible]ખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

(સાધુનઈ જાઉં હુલામણઇ–એ દેશી)

અગર ઉખેવી આગલિ હૂં ઉઆરી લાલ,
રંગમંડપ સુવિશાલ રે હૂં ઉઆરી લાલ;
ભામિની લેતી ભામણા રે હૂં ઉઆરી લાલ,
નૃત્ય સરઈ વર બાલ રે હૂં ઉઆરી લાલ. તું સુખ૦ (૫)

(પૂરવ ભવ મણિ કુંડલી–એ દેશી)

ઠમ ઠમ ઠમ ઠમ ઠમકતી, માનિની મંડી પાયે રે;
ઘમ ઘમ ઘમકતઈ ઘુઘરી, દિ ભમરી ભલભાયે રે. તું સુખ૦ (૬)

(સાહિર ભલઉ પણિ સાંકડુ રે–એ દેશી)

પાસજી આગલિ પ્રીતિ શું રે ભાવઇ ભાવના એમ,
શશિવયણી પાસજીનું ચિત રિજવઈ હો લાલ,
પૂરઇ વંછિત જેમ મૃગનયણી. તું સુખ૦ (૭)

(રાગ–જયંતસિરિ; દુહલઉ પૂરો નારિનઉ–એ દેશી)

ભગતવચ્છલ ભગવંતજી, દિ તુઠા સબ સિદ્ધિ સ્વામી;
સુત સંપદ પરિવારની આપઈ, અવિચલ ઋદ્ધિ. સ્વામી,
તું સુખ૦ (૮)

(રાગ સારિંગ મલ્હાર; ઢાલ–નણદલની)

વંછિત દાયક સુરતરુ, વિનતડી અવધારિ હો;
સ્વામી પ્રારથના સફલી કરી, જનમ જરા દુઃખ વારિ હો.
સ્વામી તું સુખ૦ (૯)

(રાગ–ધન્યાસી; પાસજિનંદ જુહારિઇ–એ દેશી)

મુજ સેવકની સાહિબા, પૂરણ પૂરો આસો રે;
ન્યાયસાગર કહી પાસજી, દેજો લીલવિલાસો રે. સ્વામી
તું સુખ૦ (૧૦)

[१०२]

શ્રી પુણ્યસાગરસૂરિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન+

(ઉઠ રે દાસી દીવડીઓ અજુયાલ–એ દેશી)

એવો સંખેશ્વરો મહારાજ, આરતિ સવિ હરે મનતણી જી
મારા રાજ,
સેવે ઇંદ ચંદ નાગેંદ, સેવે સુનિવર બહુગુણિ જી
મારા રાજ (૧)
કાશી દેસમે નગર વણારસી નામ, રાજ કરે વષ(સ)તિવડો જી
મારા રાજ,
સઘલા મહિપતિ માંહે સિરદાર, અશ્વસેન મુગટ સમોવડો જી
મારા રાજ (૨)
રાણી વામા દેવી નામ, તેહ તણી કુખે ઉપના જી
મારા રાજ
કુલ ઉદ્ધારણ તું જિનચંદ, વંદિત સુરનરપતિ ગુણી જી
મારા રાજ (૩)
પહેલી ચોવીસી વારે એ જિનરાજ, દામોદર નવમા જિનપતિ જી
મારા રાજ.
આષાઢ શ્રાવકે ભરાવ્યા મહારાજ, શ્રી શંખેશ્વર ધણી જી
મારા રાજ (૪)
સઘલે ઠિકાણે જઈ જિનરાજ, પછે પ્રથવી પાવન કરી જી
મારા રાજ.

+ લીંબડી જ્ઞાનભંડારની એક હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

ભીડભંજન એ મહારાજ, મન ઈચ્છા પૂરણ કરે જી
મારા રાજ. (૫)
અઠમ કરિ કૃષ્ણ નરેંદ, ધરણેંદ્ર જિન પ્રતિમા દિયેં જી
મારા રાજ;
સ્નાત્ર મહોચ્છવ કરિ અતિસાર, નમણુ લેઇને સંધલે છાંટિઓ જી
મારા રાજ. (૬)
જરાનિવારક તું જિનરાજ, હર્ષ સહિત ત્રિખંડા પતિ જી
મારા રાજ;
જિત હુઈ તવ કૃષ્ણ નરીંદ, જિત શંખ તવ પૂરતો જી
મારા રાજ. (૭)
નાઠો જરાસિંધ નૃપસેન, દહો દિસેં તે ગયો જી
મારા રાજ;
તવ હુઓ નવમો વાસુદેવ, સવિ સંકટ દૂરે ગયો જી
મારા રાજ. (૮)
શ્રી અંચલગચ્છ સિણગાર, શ્રી પુન્યાબ્ધિસૂરીસરુ જી
મારા રાજ;
જે સેવે શ્રી શંખેશ્વર મહારાજ, મુક્તિરમણી વરે સુંદરુ જી
મારા રાજ. (૯)

[૧૦૩]

શ્રી કુશલવર્ધનવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

બહુ ભગતિ રે પણમિય શ્રી ગુરુતણા પાય,
મનરંગિ રે સમરિય સરસતિ દેવિ માય;

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

સુખદાયક રે થુણસ્યુ પાસ જિણુદરાય,
જસનામિ રે અલિય વિઘન સવ દૂરિ જાય (૧)

વર જાય જૂહી કુસુમ ચદન ઘસી ઘનસાર એ,
જિનરાજ પૂજા કરઈ જે નર સાર સમકિત ધાર એ,
તે લહઈ કમલા પુણ્ય વિમલા વિજયવત મોહાધરા,
સસારસાગર પારગામિ થાઈ સિદ્ધિવધૂસરા (૨)

ઈંદ્ર વચને રે ધનદિવાસી જાણીઇ,
વર નગરી રે બારવતી મનિ આણીઈ,
તિહા રાજા રે રાજ કરે ગોવિંદ નામ,
તિણિ અવસરિ રે જરાસધ સાભલિય ઠામ (૩)

ઠર ઠામ જાણિ વેગિ આણી સબલ સેના અતિ ઘણી,
તવ વીર માની સાથ ચાલઈ મગધદેશતણું ઘણી,
તે વાત નિસુણીય બલ જોહિ સયલ જાદવસ્યું મલી,
શ્રી કૃષ્ણરાય સુવેગિ ચાલિઇ સજન મન પૂગી રલી (૪)

દોય સેના રે ઝૂઝ કરઇ ન્યાઈ કરી,
નવિ એકુ રે પગ પાછઓ તવ ઉસરી,
તવ ખેદિં રે જરાસધ મૂકઈ જરા,
તવ સઘલા રે જાદવ જાણુઈ ડાકેરા (૫)

ડાકરા જાણી સખપાણી સબલ ચિંતા મનિ કરઈ,
બાવીસમુ શ્રી નેમિજિણવર અસિ અવસરિ ઉચરઈ,
ભવનપતિ ધરણિંદ મદિર પાસ બિંબ અછિ સદા,
તસ નવણુ નીરિં છટા દીજઈ વેગિ નાસઈ આપદા (૬)

(ઢાલ–ઉલાલાની)

ઇમ નિસુણી જાદવ પતિ, આરાધઇ ધરણીપતિ,
મૂરતિ પાસ તણી તિહાં આણીઈ એ;
સહી મૂરતિ પાસ તણી તિહાં આણીઇ એ. (૭)
તવ બોલિ ધરણિંદુ એ, પાસઈ નેમિ જિણંદુ એ;
ચંદુ એ સયલ લોક સુખકારકુ એ, સહી૦ (૮)
જસ નામિં સંકટ ટલઈ, સંપદ સવિ આવી મિલઈ;
સાંભલી જિણવર બેહુ સરખા ભણુ એ, સહી૦ (૯)
તવ બોલિ નારાયણ, હંમ તિસહ જિઅયાણુ એ;
જાણુ એ નેમિસર જગિ જાણુ એ, સહી૦ (૧૦)
ઈમ કહિઓ ગોવિંદુ એ, પૂજઇ પાસ જિણંદુ એ;
કંદૂ એ મંગલસુરપાદપતણું એ, સહી૦ (૧૧)
નવણુ નીર હાથિ ધરી, જાદવ સિંચઈ તવ હરિ;
મનિ ધરી હરખ સવે તે ઊઠીઆ એ, સહી૦ (૧૨)
અનુક્રમિં ઝૂઝંઉ એ, જરાસંધ બલ હરઉ એ;
વરઉ એ જયલખિમિ હરિરાજીઓ એ, સહી૦ (૧૩)
હરખિં સંખ વજાવઇ એ, **સંખેસરપુર** ઠાવઇ એ;
ભાવએ મન સુધી રુડિ ભાવના એ, સહી૦ (૧૪)
જિણહર પવર કરાવી એ, પાસ બિંબ તિહાં ઠાવી એ;
આવીઇ યાત્રા કારણિ નરવરુ એ, સહી૦ (૧૫)

(ઢાલ)

શ્રી સંખેસર પાસનાહ મહિયલિ દીપતું,
વામાનંદન સામિ સાલ અરિદલ જીપતું;
સપ્તફણામણિ જાસ સીસ સાતઇ ભય ટાલઇ,
ભવભયભંજણ સયલ લોક છોરુ પરિ પાલઈ. (૧૬)

જગબ ધવ જગનાયકુ એ, જય જય તું જસવ ત,
અશ્વસેન કુલ ચ દલુ, પ્રભાવતી વરક ત (૧૭)
નીલ રયણુ સમ તેજપુજ સાહેઈ તુમ દેહ,
મસ્તકિ ગજઈ મુકુટ સાર કમલાનું ગેહ,
કાને કુડલ અતિ વિસાલ પૂઠિ ભામડલ,
જીતા જાણુએ ચદ સૂર દીઠા જાણુઇ સુહમગલ (૧૮)
હિએ હાર અતિ નવ લખુ એ, કઠિ નીગોદર ચગ,
બાહિં બાજુ બહરખા, પેખતા મનિ ૨ગ (૧૯)
રયણુ જડિત પાલઠી સાર દેખી મન મોહઇ,
મણિ કચણુમય બીજપૂર કરમાહિ સોહઇ,
અવર વિભૂષણુ છઇ અનેક નવિ દૂષણુ એક,
મહિમા મેરુ સમાન દેખી આણુ સુવિવેક (૨૦)
શ્રી **સ ખેસર** પાસ જિણુ, ગૂજર દેસિ વચાલિ,
મનવ છિત સુખ પૂરવઈ, ઇણિ કુડિ કલિકાલિ (૨૧)

(ઢાલ–માલતડેની)

સકલ મનોરથ પૂરણુ એ માલતડે, શ્રી **સ ખેસર** પાસ
સુણિ સુદરી,
તુમ દરસન દેખી કરીય મા૦, ભવિયણુ મનિઉ હુલાસ
સુણિ૦ (૨૨)
દૂરિ થકી ભવિયણુ જના એ મા૦, જે તુમ નામ જપતિ,
સુણિ૦
તેહ તણા દુખ દાલીદ્ર એ મા૦, તતખિણિ દૂરિય જતિ
સુણિ૦ (૨૩)
સાસ કાસ અરિસાદિકુ એ મા૦, કુઠ જળોદર રોગ, સુણિ૦
વાતપિત્ત જર ખરજૂઆઈ મા૦, વેલાજર વિષ જોગ
સુણિ૦ (૨૪)

પામ્યા જ્ઞાન દર્શન શ્રીકાર, તજીઆ ઘાતી લહ્યા ભવપાર રે.
ધરણીંદા૦ (૧)
એનું જોગમુદ્રાનું રૂપ, દેખી મોહ્યા સુર નર ભૂપ;
પૂજતાં મુંદ્યો ભવજળકૂપ, વળી પ્રગટયો સહજ સ્વરૂપ રે.
ધરણીંદા૦ (૨)
જિનજી શ્રી **શંખેશ્વર** પાસ, પૂરી જાદવ લોકની આશ;
કીધો **શંખેશ્વર**પુર વાસ, જસ ધ્યાતા હોયે અઘ નાશ રે.
ધરણીંદા૦ (૩)
ગણધર વાચક મુનિ સમુદાય, દેવ ચતુર્વિધ તુમ ગુણ ગાય;
વંછિત કારજ એહનાં થાય, કરજોડી નમે સહુ પાય રે.
ધરણીંદા૦ (૪)
કારણથી જેમ કારજ હોય, તેમ મેં સમર્યા પ્રભુજીને જોય;
જીવપ્રદેશે મળને ધોય, **ધર્મચંદ** કેવળ લહે સોય રે.
ધરણીંદા૦ (૫)

[૧૦૬]

શ્રી ખુશાલચંદ્રવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન[૧]

શ્રી **સંખેસર** સુખકારિ, પ્રભુ મૂરત મોહનગારી હો; સાહિબ સુખકારી,
દેખી મુજ મન મોહે, ત્રિભુવનમાં સબળો સોહે હો. સાહિબ સુખકારી. (૧)
અશ્વસેન કુલચંદા, પ્રભુ વામાજિકા નંદા હો; સા૦
નગરી વણારસી જાણો, વહે ગંગાજલ સપરાણો હો. સા૦ (૨)
ચઉદે સુપને જાયા, છપન કુમરી હુલરાયા હો; સા૦
જાદવકુલમાં જાણો, ત્રણ ખંડમાં કાનડ રાણો હો. સા૦ (૩)

૧ પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

વાસુદેવ પ્રતિવાસુ ઝૂઝે, એક એકથી કોય ન બૂઝે હો, સા૦
જગસધે જગ મેલી, બલભદ્ર ને કાનડ બેલિ હો સા૦ (૪)
યા નેમ જિનેસર પાસે, કહો નેમજી શુ હવે થાશે હો, સા૦
અઠમનો તપ કીજે, નાગરાયનો ધ્યાન ધરીજે હો સા૦ (૫)
ત્રીજે દન નાગરાય, કૃષ્ણજીને લાગે પાય હો, સા૦
પ્રતિમા પાસજી કેરી, તુમે આપો નવલ નવેરી હો સા૦ (૬)
જૂની મૂરત દીપે મારી, પ્રભુ નમણે જગ નિવારી હો, સા૦
સ ખપુરી સુખપાયા, સ ખેસર નામ ધરાયા હો સા૦ (૭)
નગર સ ખેશ્વર વાસી, પ્રભુ બેઠા જોત વિલાસી હો, સા૦
દીઠે દોલત આપે, દુ ખિયાના દાલિદ્ર કાપે હો સા૦ (૮)
ભાગ્યચ દ્ર ગુરુરાયા, નિત નમતા પાતક જાયા હો, સા૦
ખુશાલચ દ્ર ગુણ ગાવે, પ્રભુ જપતા નવનિધ આવે હો સા૦ (૯)

[૧૦૭]

શ્રીમાન્ વિજયધર્મસૂરીશ્વરજી
ગુરુવર્યવિરચિત
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

શ્રી શ ખેશ્વર પાર્શ્વ, સુણો મુજ વિનતિ,
આવ્યો છુ હું આજ, આશા મોટી ધરી (૧)
લાખ ચોરાશી જીવા-યોનિ દ્વારા ભમ્યો,
તે માહે મનુષ્ય-જન્મ, અતિ હિ દુલ્લહો (૨)
તે પણ પૂર્વ પુણ્ય-પસાયે અનુભવ્યો,
તો પણ દેવગુરુ ને, ધર્મ ન ઓળખ્યો (૩)

શું થાશે પ્રભુ મુજ, તુજ કરુણા વિના;
રઝળ્યો રાંકની પેરે, પામ્યો વિટંબના. (૪)
ન દીધું શુદ્ધ દાન, સુપાત્રે ભાવથી;
ન પાળ્યું વળી શીયલ, વિટંબ્યો કામથી. (૫)
તપ તપ્યો નહીં કોઈ, આતમને કારણે;
શું ઝાઝું કહું નાથ, જાવું નરક બારણે. (૬)
કીધા મેં જે કર્મ, જો તે વિવરી કહું;
તો લાગે બહુ વાર, ભજન ક્યારે કરું. (૭)
પૂર્વ વિરાધક ભાવથી, ભાવ ન ઉલ્લસે;
ચારિત્ર ડોળ્યું નાથ, કર્મ મોહની વસે. (૮)
ક્ષણ ક્ષણમાં બહુ વાર, પરિણામની ભિન્નતા;
તે જાણો છો મહારાજ, મારી વિકલતા. (૯)
નહિ ગુણનો લવલેશ, જગત ગુણી કહે;
તે સુણી મારું મન, હરખે અતિ ગહગહે. (૧૦)
પણ થયું મુજ આજ, દર્શન દેવ અતિ ભલું;
પૂર્વ પુણ્ય પ્રયોગે, કલ્પવૃક્ષ ફળ્યું. (૧૧)
માગું દીન-દયાળ, ચરણની સેવના;
હોજો **વૃદ્ધિ-ધર્મ**ની, ભવોભવ ભાવના. (૧૨)

[૧૦૮]

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

શ્રી સંખેસર પાસ જિનેસર ભેટિયૈ,
ભવનાં સંચિત પાપ પરા સબ મેટિયૈ;

---

* 'રત્નસાગર' ભાગ પહેલો, પૃ. ૧૩૪ માંથી ઉતાર્યું.

મન ધર ભાવ અનંત ચરણ યુગ સેવતા,
અણુહુતે ઇક કોડિ ચતુરવિધ દેવતા (૧)
ધ્યાન ધરુ પ્રભુ દૂરથકી હું તાહરો,
જલ જિમ લીનો મીન સદા મન માહરો,
ભવ ભવ તુમહીજ દેવ ચરણ હૂ સિર ધરુ,
ભવસાયરથી તાર અરજ આહીજ કરુ (૨)
ભૂખ ત્રિષા તપ સીત આતમ એ નવિ સહે,
તપ જપ સંયમ ભારતણો નવિ નિરવહે,
પણ જિણવરના નામતણી આસત ઘણી,
એહિ જ છે આધાર જગતગુરુ અહ્મ મણી (૩)
તુમ દરસણ વિન સામ ભવોદધિ હું ફિર્યો,
સહિયા દુખ અનંત ન કારજ કો સર્યો,
મિલિયા હિવ પ્રભુ મુજ સદા સુખ દીજીયે,
ચઉગઇ સંકટ ચૂર જગત જસ લીજીયે (૪)
યાદવપતિ શ્રીકૃષ્ણતણી આરતિ હરી,
સેના કીધ સચેત જરા દૂરે કરી,
પરચા પૂરણ પાસ રયણ જિમ દીપતો,
જયવંતો જિણચંદ સયલ રિપુ જીપતો (૫)

[૧૦૯]

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન

(રાગ-વેલાઉલ)

સુખદાતા સંખેસરો, લછી લીલા આપે,
અરિઅણ દલ અલગા કરે, જગમે જશ થાપે સુખદાતા૦ (૧)

તેજી તુરંગમ વાલિમા, મયગલ મલપંતા;
સંખેસરો સંભારતા, જયલછી વરંતા. સુખદાતા૦ (૨)
મનવંછિત મહિલા મિલૈં, બંધવની જોડી;
ભાવેં જિનજી ભેટતાં, ઘણુ કંચન કોડી. સુખદાતા૦ (૩)
પૂજા પરતિખ પૂરતો, સેવકની આસ;
મન મનોરથ પૂરવૈ, **સંખેસર** પાસ. સુખદાતા૦ (૪)

[૧૧૦]

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન*

શ્રી **શંખેશ્વર** પાસ જિણેશ્વર વંદિઇ રે, મહીમાં મહિમાવંત;
જેહનઇ પ્રણમઇ સુરનર કિન્નર વિંતરા રે, શ્રી **સંખેશ્વરુ** રે. (૧)

વાણુારીસિ અમરાપુરી સરીખિ જાણીઇ રે, અશ્વસેનનઇ રાજ;
વામાદેવી તસ ઘરણી સોનાવરણી રે, અવતરઇ શ્રી જિનરાજ. શ્રી૦(૨)

અનુક્રમિં જિનવર યતિપતિ જનમિઆ રે, નામ દીધું શ્રી પાસ;
રાવ પાલીનઈ............×..........., થાસ્યુ કેવલ ખાસ. શ્રી૦ (૩)

જગજન શંસ હેલી જિનવર સવિ સહે રે, ટાલઈ બહુ મિથ્યાત;
ત્રિગડઇ બઇસિ શ્રી જિનવર ઘેઇ દેશના રે, સુણિ કરઇ નવિ પાત શ્રી૦(૪)

સમેતશિખર શ્રી જિનવર પહુંતા શિવપુરી રે, જે અછઇ
અવિચલ વાસ;
.........×.....કરું રે, પૂજો શ્રી જિનપાસ. શ્રી **સંખેશ્વર**૦ (૫)

---

*પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું,
× આ સ્થળે પાઠ ખંડિત છે.

[१११]

શ્રીઅમરચંદ્રમુનિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન×

ઈમ વદઇ વાણિ વાહિણુ ખઇઠા દીના,
દેવ દેવીનઈ ભોગ ચોગ માનઇ સહુ બીના (૧૫)
ગજઇ જલહર ખવઇ વીજ નવિ દીસઇ તરણી,
સમરે જો જિન પાસ તામ પામઇ ઘરઘરણી,
કુષ્ઠ ભગદર કુઠ ખેયન સવાય,
ચઉરાસિ હીક હરસ અધગડ સગવીસ (૧૬)
પાણુપીહો કર્ણરોગ હીઆહોડી જેહ,
પીનસ પાઠઉં અડવૃદ્ધિ અતર્ગડુ તેહ,
ગડ ગુબડ નઇ દેહ દાહરા ઘણુ સનિપાત,
કઠોદર હાડગભીર જેહ નિર્બલ હુઇ ઘાત (૧૭)
સાતપડો નઇ સોફ કમલ સગ્રહણી કહઇ,
એગતર મુખ ખારઇ તાવ જેણુ દેહ દહીઇ,
ઇત્યાદિક જે દેહરોગ દૂરઇ સહી નાસઇ,
શ્રી સખેસર પાસ નામ જપતા ઉલ્લાસઇ (૧૮)
ચરણથકી જે કઠતાઇ લોહ સાકળ જડિયા,
નિગડત પગિ અઠિલ જાસ સકટ વસિ પડિયા,
કોપ રૂપ તવ ભૂપ પુરુષ ઉપરિ વલી માલઇ,
છૂટઇ તે બધદુખ તામ જો પાસ સભારઇ (૧૯)

× પાટણની મુ શ્રી જસવિજયજી મ ના ભડાગ્ની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારેલુ આ સ્તવન અધૂરુ મળ્યુ છે, તેની શરૂઆતની ૧૪।। કડી નથી મળી પાછલો ભાગ સપૂર્ણ મળ્યો છે

ઇમ અઠ્ઠ મહાભય હરણુ ચરણુ સરણે હું આયો,
તું સમરથ જિનરાજ આજ પૂરવ પુન્યે પાયો;
સાહિબ સાચો તેહ જેહ નિય સેવક પાલઈ,
મુજ કેરી તું આધિ વ્યાધિ આપદ ભર ટાલઇ. (૨૦)
શાકની ડાકણી ભૂત પ્રેત જોટીંગ પ્રચંડા,
ખયસ ખાવન વીર કોડિ છપન્ન ચામુંડા;
કાત્યાયની સાહિચ્ચારિ યોગિની ગ્રહપીડા,
નવિ હોઇં જિન પાસ નામ દુઃખ નાવઇ નીડા. (૨૧)
વર્ણ્ અઢારઇ દેવ સેવ તુજ કેરી આવઇ,
નાનાવિધિ તે ભોગ યોગ સજોગઇ લ્યાવઇ;
પરતખ પરતા પૂરવઇ એ ચૂરઇ દુઃખદાહ,
ધન ધન તે જન જાણિએ જેહનઇ તું નાહ. (૨૨)
સુંદર ગુજ્જર્ર દેશ સહુ દેશ શૃંગાર,
વિનય વિવેક વિચાર સાર ગુણરયણુ ભંડાર;
તિહાં ખઇઠો પ્રભુ પાસ આસ પૂરઇ મન કેરી,
સકલ સુરાસુર લોક થોક સેવા સારઇ તેરી. (૨૫)
શશિ જલનિધિ રસ ચંદ્રમાન સંવતની ભાસ,
કાર્તિકથી ધુરિ ગણુત જેહ હોઇ ખારમો માસ;
ઈંદુ ખિંદુ દોઇ લિખીય જોઇં સિતતિથિ અભિધાન,
તિણિ દિન થુણિઓ પાસદેવ રવિવાર પ્રધાન. (૨૪)
તપગણુગયણુવિભાસણિક દિણુયર સમ દીપઈ,
વિજયસેનસૂરિ સીહ વાદિ દલ જીપઈ;
શાંતિચંદ્ર ઉવજ્ઝાય રાય પાય સેવા પામી,
અમરચંદ્ર ઇમ વદઇ વાણી ભગતઇ સિરનામી. (૨૫)

ઇતિ શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનં સંપૂર્ણમ્ । મુનિ શિવવિજય વાચનાર્થમ્ । શ્રી રસ્તુ.

[११२]

શ્રીવિદ્યાચંદ્રગણિવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવન*

વીપડિઓહી સંઘ ચતુર્વિધિ જાણી,
એતલઉએ પગ્કિર થાપી શ્રી જિન પાસ,
સમેતશિખર ગિરિ પુહતા લીલવિલાસ (૩૭)
સઉ વરસ આઊખુ પાલી એ પરિમાણ,
શ્રાવણ સુદિ આઠમી પુહતા જિન નિર્વાણ,
તેત્રીસ મુનિસર સાથઈ અણુસણ કીધ,
તે મુનિવરકેરા સકલ મનોરથ સીધ (૩૮)
ઇમિ પાસ જિનેસર કેરી દસ ભવ જોડ,
ભણુતા નિત ભાવઇ ઘરિ ઘરિ વછિત કોડ,
સંખેસર મંડન જાગઈ પાસ દયાલ,
સમરથ મુજ સાહિબ સમરુ સબલ ત્રિકાલ (૩૯)
ભાવઠિ ભય ભંજઇ રંજઇ વરણુ અઢાર,
મહિમા મહિમંડલિ મોટઉ આજ અપાર,
વડ વિસહર કેસરી ચોર અગનિ જલ રોગ,
ગજ રણુ ભય નાસઈ પાસ નામ સયોગ (૪૦)
શશધરભાધાયુગમુનિ સંવત્સર જાણુ,
આસો વદિ સાતમિ **સમી** નયર મંડાણ,

* લીંબડી જ્ઞાનભંડારની એક હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારેલ આ સ્તવનખ શરૂઆતની ૩૬ કડી નથી મળી ૩૭ મી કડીથી પછીનો ભાગ સંપૂર્ણ છે

ઇમ થુણીઓ શ્રીજિન વામાનંદન પાસ,
ભવિ ભવિ મુઝ હોજ્યો તુજ પદપંકજ વાસ. (૪૧)
જગગુરુ જયવંતુ **વિજયદાન**ગુરુસીસ,
શ્રીતપગછદિનકર **હીરવિજયસૂરીસ**;
પંડિતવર **વીપા** હસ્ત લહી સુપસાય,
કવિ કહઈ **વિદ્યાચંદ** જય જય જય જિનરાય. (૪૨)

(કલશ)

ઇમ થુણ્યું જિનવર સંઘ સુખકર પાસ જિનવર ત્રેવીસમઉ,
મુનિરાજ આજ જિણંદ વંદી દુરિત દુરઈ નીગમઉ;
સંખેસરુ શ્રી પાસ આશા પૂરવઇ એ ગુણનિધઉ,
વર વિબુધ**વીપા**સીસ **વિદ્યાચંદ** કહઈ જય જગતિલઉ. (૪૩)
ઇતિ શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવનં સંપૂર્ણ. વ્યલેખિ પંડિત
વિદ્યાચંદ્ર ગણિના સંવત ૧૬૬૩ વર્ષે શુભં ભવતાત્ ।
વિજયસેનસૂરિરાજ્યે.

[૧૧૩]

વાચક શ્રીપુણ્યકલશવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તવન+

તું મુજ આતમ, તું મુજ પ્રાણ આધાર;
તુજ સમવડિ વાલ્હો કો નહી, અલવેસર અવધાર. મો૦ (૫)
સયસ તેરહ હો આઠ ઉપરિ ભલા, સંવત સરસ વખાણ;
મગસિર વદિ હો બારસ શુભ દિને, યાત્રા ચઢી પરમાણ. મો૦ (૬)
બે કરજોડી હો અરજ કહું એતી, ભવિભવિ સાનિધિ સામ;
પુણ્યકલશ હો વાચક ઇમ ભણે, પ્રહિ સમરું રૂપ પ્રયાંમ. મો૦ (૭)

× પાટણની મુ. શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતારેલ આ સ્તવનની શરૂઆતની ચાર કડી મળી નથી.

हिन्दी स्तवन

[११४]

उपाध्याय श्रीयशोविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

अब मोहे ऐसी आय बनी ।
श्री संखेश्वर पास जिनेसर, मेरे तु एक धनी॥ अब० (१)

तुं विनु कोउ चित्त न सुहावे, आवे कोडि गुणी ।
मेरो मन तुज उपर रसियो, अलि जिम कमल भणी ॥ अब० (२)

तुम नामे सवि संकट चूरे, नागराज धरणी ।
नाम जपु निशि वासर तेरो, ए शुभ मुज करणी॥ अब० (३)

कोपानल उपजावत दुर्जन, मथन वचन अरनी ।
नाम जपु जलधार तिहां तुज, वारु दु खहरनी ॥ अब० (४)

मिथ्यामति बहु जन हैं जगमें, पद न धरत धरनी ।
उनतें अब तुज भक्ति प्रभावें, भय नहि एक कनी ॥ अब० (५)

सज्जन–नयन सुधारस–अंजन, दुरजन रवि भरनी ।
तुज मूरति निरखे सो पावे, सुख जस लील घनी ॥ अब० (६)

---

* 'ગૂર્જર સાહિત્ય સંગ્રહ' પૃ० १०० માથી ઉતાર્યું

[११५]

श्रीमाणिक्यविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

(नर मोहीडा तोसें अवहि रे बोलूं रे
चलजा रे जीवडा वताई दे कांनीया. नर मोहिडा–ए देशी)

प्रीत बनी निभाईय बनेंगी, सुनो अब मेरे **संखेश्वर** सांईयां । प्री०
और ठोर बहु प्रीत करत हैं, भक्तकी रीत कठिन करीईया ॥ प्री० (

बालक गोद पर्यो बहु गुंदे, उर थल लायकें ले तवलीया । प्री०
गौवा चरत बन मन वछुवायें, तहि पयपान हि पोस धरीया ॥ प्री० (:

ज़ल चरती चलति जो जोवत, निज तनु तनुरथपाल तह हईयां । प्री०
पनीहारी कुंभ पेंर छपालत, चाले लटकति तारी दैयां ॥ प्री० (३

सेव्यो निज जांनी नावपे तारत, तारक विरुद ए आप वरैया । प्री०
सकल जगत कौ जलद जोवावत, दाम म मांगत दान नभईया ॥ प्री० (४

भानु उद्योत करे महिमावत, किते जन देत हैं रोक रूपैया । प्री०
इसे न्याय केंते ज्यो कहावत, आप तरे अब मोहि तरैया ॥ प्री० (५

विजयजिनेन्द्रसूरि संग उमंगे, श्री **संखेश्वर** सार करैयां । प्री०
च्चिर रवि हुय मेरु जुं प्रतपो, ठकुराई थिर थापैयां ॥ प्री० (६)

त्रिहु जगमां हि जिन तेरो ही महिमा, जय जय बोलत जगजनैयां । प्री०
माणिक कहें अब एतनो ही मांगु, दीज चरन सेवा फल पईयां ॥ प्री० (७)

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[११६]

श्रीरंगविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन+

श्रीशंखेश्वर पास जिनेसर अरज सुनोजी,
कर मेरवानी हा रे मेरी अरज० (आकणी)
तारक विरद सुनी में आयो, तुम चरणें सरना जानी ॥ श्री० (१)
सोल सहस मुनि आदि जुगति, तारें तुम अमृत वानी ।
उनकु आतिमऋद्धि भर सिद्धे, पाए परम प्रभुजी दानी ॥ श्री० (२)
पन्नग पावक जलतो उगार्यो, ज्ञान दिसा तुम पहेंचानी ।
उनकुं दरस सरस भयो तेरो, सुरपति पदवी छहेरानी । श्री० (३)
में आयो एह कीरत सुनके, विनति एक सुनिये ज्ञानी ।
भवोभव तुम चरनाकी सेवा, साहीब दीजें दिल मानी ॥ श्री० (४)
अश्वसेन वामाजीको नदक, वंदत जगके सुल्तानी ।
अव तो लेहेर मेहर मोय कीजे, रग सदा शिव सुखदानी ॥ श्री० (५)

[११७]

श्रीरूपविजयजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

सरस चरण शरण ग्रहे श्री जिनराज के
याकी सेन करन सन आवें हाजी जिहा,
नमत इद देववृद पुन्यकद दलिनदंद ।

+ પાટણની મુ જ્મવિજ્યજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું
* પાટણની મુ જ્મવિજ્યજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

भक्ति सार गुण अपार धरत प्यार,
काम छार दुरित दूर डारके ॥ श्री जिन० (१)
सजि शिणगार मनीह अंगे हांजी जिहां,
करत ग्यांन धरत ध्यांन मिटत मान होत तांन।
देव ललित भक्ति कलित पाप गलित दुरित चलित,
तत थेई थेई हावभाव नृत्य करत धारकें॥ श्री जिन० (२)
हस्तक सुंदर द्वादश किरणें हांजी जिहां,
सघट घाट करत नाट त्यजि उचाट देवि घाट।
ललित हार हृदय सार धरत प्यार गुन अपार,
वाजे वंश भेरी ताल दुंदुभि अपारके ॥ श्री जिन० (३)
शंखेश्वरपुर मंडन सोहैं हांजी जिहां,
पार्श्वनाथ मोक्ष साथ अखय आथ देत हाथ।
दान सूर चढत नूर पाप पूर करत दूर,
पद्मविजश शिष्य **रूपविजय** सार कारकें॥ श्री० जिन० (४)

[११८]

श्रीप्रभुविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

(ठुमरीनी चाल)

जगजीवनकी छबी देख सखी, मेरे नयन में छवि वाह रही।
अने हां हां जगजीवनकी० (१)

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

हा रे मति लीन भई तद ग्यान मई,
अब रंग सुरग में लीन सखीरी प्रेम फंद में आन परी।
अने हा हा जगजीवन० (२)

चंद चकोर ज्युं लीन भई, दग जोतमें जोति मिलाय रही।
अने हा हा जगजीवनकी० (३)

प्रभु कहे प्रभु पास शंखेश्वर, देखत सुरवधू मोही रही।
अने हा हा जगजीवनकी० (४)

[११९]

श्रीचिदानंदजीविरचित

श्रीशंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन*

(चाल—नथणीसे ढलकारुगी)

श्री शंखेसर पास जिणदके, चरण कमल चित्त लागी।
सुणजो रे सज्जन नित्य, ध्याउगी (आकणी)

एहवा पण दृढ धारी हियामें, अन्य द्वार नहि जाउंगी ॥ सुण० (१)
सुदर सुरग सछ्णी मूरत, निरख नयन सुख पाउगी ॥ सुण० (२)
चम्पा चमेली अरु मोगरा, अगीया अग रचाउगी ॥ सुण० (३)
शीलादिक शणगार सजी निय, नाटक प्रभुकु दिखाउंगी ॥ सु० (४)
चिदानंद प्रभु प्राण जीवनकुं, मोतीयन थाल वधाउगी ॥ सुन० (५)

---

* આ શિવનાથ લુમ્બાજી, પૂના તરફથી પ્રકાશિત "ચૈત્યવંદન-સ્તુતિ-સ્તવનાદિ સંગ્રહ" ભાગ પહેલામાંથી ઉતાર્યું

[१२०]

श्री विजयानंदसूरि (आत्मारामजी) म० रचित

श्री शंखेश्वर पार्श्वनाथ स्तवन

मोरी वैंयां तो पकर शंखेश श्याम, मोरी० ।
करुणारस भरे तोरे नयन श्याम, मोरी वैयां० (१)
तुम तो तार फणींद जग साचे, तुम तो० ।
हमकुं विसार न करुणाधाम, मोरी वैयां० (२)
जादवपति अरति तें कापी, जादव० ।
धारित जगत शंखेश नाम, मोरी वैयां० (३)
हम तो काळ पंचम वश आये, हम तो० ।
तुमेरो ही शरण जिनेश नाम, मोरी वैयां० (४)
संयम तप करणे शुद्ध शक्ति, संयम० ।
न धरुं कर्म झकोर पाम, मोरी वैयां० (५)
आनंद रस पूरण सुख देखी, आनंद० ।
आनंद पूरण आत्माराम, मोरी वैयां० (६)

[१२१]

श्रीविजयानंदसूरि (आत्मारामजी) म० रचित

श्री शंखेश्वर पार्श्वजिन स्तवन

(राग–कलींगडा)

पास प्रभु रे तुम हम सोर के मोर, पास प्रभु० (ए आंकणी)
जो कोई सिमरे शंखेश्वर प्रभु रे ।
डारेगा पाप नीचोर ॥ पास० (१)

तु मनमोहन चिद्घन स्वामी रे ।
साहिब चंद चकोर ॥ पास० (२)
तुं मन विकसे भविजन केरा रे ।
फोरेगा कर्म हिंडोर ॥ पास० (३)
तुंमज सुनेगा दिलकी वाता रे ।
तारोगा नाथ खरोर ॥ पास० (४)
तुमज आतम आनंद दाता रे ।
घ्याता हु तुमग किसोर ॥ पास० (५)

[१२२]

श्रीविजयानंदसूरि (आत्मारामजी) म० रचित

श्री शंखेश्वर पार्श्वजिन स्तवन

(राग-कलिगडानी ठुमरी)

तोरी छबी मनोहारी शंखेश श्याम,
नीलांबुजवत तोरे नयन श्याम, तोरी छबी० (ए आकणी)
चन्द्र जू वदन जगत तूम भासे ।
कलमल पंक पखारे नाम ॥ तोरी० (१)
नील वरण तनु भवि मन मोहे ।
सोहे त्रिभुवन करुणाधाम ॥ तोरी० (२)
पारस पारसमम करे जनको ।
हाटक करनन तुमरो नाम० ॥ तोरी० (३)
अजर अखंडित मंडित निज गुन ।
ईश निरंजन पूरे काम ॥ तोरी० (४)

તિહાં કહીઓ મુનિજન આચાર, નવતત્ત્વાદિક ભેદ વિચાર,
વારિં સવિ સંદેહ;
યોગ વહિ ગુરુ પાસે ભણિઈ, ઈમ ભવ સંચિત પાતિક હણિઈ,
બોધિ બીજ તરુ મેહ,
ભણુતાં ગુંણુતાં સાંભળતાં, જે કહિ કરણી તે આચરતાં,
નિર્મલ થાઈ દેહ. (૩)
શ્રી શંખેશ્વર પાસની સેવા, અહનિસ કરવા જેહને હેવા;
તે શ્રી ધરણુ કહાવે,
વલી દેવી પઉમાવઈ નામ, પ્રભુ સેવકનાં સારે કામ,
વંછિત ભોગ લહાવે;
તે સુર સુરિ સયલ સુખ પૂરે, વિઘન વલી તે ભવિનાં ચૂરે,
ચે યાત્રાઈ આવે,
હીરવિજયસૂરિ નિર્જિતકામ, તસ શીસુ **ધર્મવિજય** બુધ નામ,
તાસ સીસ ઇમ બોલે. (૪)

[૧૨૫]

શ્રીહંસરત્નવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ×

કલ્યાણ કારક, દુઃખ નિવારક, સકલસુખ આવાસ,
સંસાર તારક, મદન મારક, **શ્રી સંખેશ્વર પાસ**;
અશ્વસેન નંદન, ભવિ આનંદન, વિશ્વ વંદન દેવ,
ભવ ભીતિ ભંજન, કમઠ ગંજન, નમીજે નિત્યમેવ. (૧)

× શા. શિવનાથ લુંબાજી, પૂના સીટીથી પ્રકાશિત "શ્રી ચૈત્યવંદન–સ્તુતિ–સ્તવનાદિ સંગ્રહ" ભાગ ત્રીજામાંથી ઉતારી.

ત્રયલોક દીપક, મોહ ઝીપક, શિવસરોવર હંસ,
મુનિ ધ્યાન મંડન, દુરિત ખંડન, ભુવન શિરઅવતંસ,
દ્રવ્ય ભાવ થાપન, નામ ભેદન, જસ નિખેવા ચાર,
તે દેવદેવા, મુક્તિ લેવા, નમો નિત્ય સુખકાર (૨)
ષટ્ દ્રવ્ય ગુણ-પરજાય નયગમ, ભેદ વિશદ વાણી,
સંસાર પારા-વાર તરણી, કુમતિ કંદ કૃપાણી,
મિથ્યાત્વ ભૂધર, શિખર ભેદન, વજ્ર સમ જેહ જાણી,
અતિ ભગતિ આણી, ભવિ પ્રાણી, સુણો તે જિનવાણી (૩)
જસ વદન શારદ, ચંદ સુંદર, સુધાસદન વિશાલ,
નિકલંક સકલ, કલંક તમહર, અંગ અતિ સુકુમાલ,
પદમાવતી સા, ભગવતી સવિ, વિઘ્ન હરણ સુજાણી,
શ્રી સંઘને કલ્યાણકારણી, હંસ કહે હિત આણી (૪)

[૧૨૬]

શ્રીનયવિમલજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ

શંખેશ્વર પાસજી પૂજીએ, નર ભવનો લાહો લીજીએ,
મન વાંછિત પૂરણ સુરતરુ, જય વામાસુત અલવેસરુ (૧)
દોય રાતા જિનવર અતિ ભલા, દોય ધોલા જિનવર ગુણનીલા,
દોય નીલા દોય સામળ કહ્યા, સોલે જિન કંચનવર્ણ લહ્યા (૨)
આગમ જે જિનવરે ભાખીયો, ગણધર તે હિયડે રાખીયો,
તેહનો રસ જેણે ચાખીયો, તે હુઓ શિવસુખ સાખીયો (૩)
ધરણીધર રાય પદ્માવતી, પ્રભુ પાર્શ્વતણા ગુણ ગાવતી,
સહુ સંઘના સંકટ ચૂરતી, નયવિમલના* વાંછિત પૂરતી (૪)

* આ કવિનું બીજું અને વધુ પ્રસિદ્ધ નામ જ્ઞાનવિમલસૂરિ છે.

[૧૨૭]

ઉપાધ્યાય શ્રીતેજરુચિવિરચિત
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ+

શ્રી શંખેશ્વર પાસ જિણુંદ, દરિસણુ દીઠે અતિ આનંદ,
મોહનવલ્લી કંદ,
પ્રત્યક્ષ મહીમા જેહનો જાણી, આવે સુરનર ઉત્તમ પ્રાણી,
ભાવ ભક્તિ મન આણી;
પુરિસાદાણી પુહવી પ્રસિદ્ધ, નામ જપંતા સઘળી રિદ્ધ,
દરિસણુથી નવે નિદ્ધ,
મહિમાવંત મન મોહન સ્વામી, પૂરવ પુન્યપસાયે પામી,
સેવો અહોનિશ ધામી. (૧)
સિત્તેર સો જિન સમરણુ કીજે, માનવ ભવનો લાહો લીજે,
કારજ સઘળાં સીજે,
પન્નરે ક્ષેત્રે એહ જિણુંદ, સેવ કરે જસ સુરનર ઈંદ્ર,
ટાલે દોહગ દ્વંદ;
સંપ્રતિ કાલે જિનવર વીશ, સીમંધરાદિક નામું શીશ,
ભાવ ભલે જગદીશ,
સિત્તેર સો જિન યંત્ર પસાય, અલીય વિઘન સવી દૂરે જાય,
મનવાંછિત ફલ થાય. (૨)
સાધુ સાધ્વી વૈમાનિક દેવી, અગ્નિ ખુણે એહ પર્ષદા લેવી,
જિનવાણી નિસુણેવી,
ભુવનપતિ વળી વ્યંતર દેવી, જ્યોતિષી દેવી એમ કહેવી,
નૈઋત ખુણે રહેવી;

+ શ્રી જાલોરગઢ નિવાસી, ગોરુમલજી ઉમેદરામજીએ છપાવેલ "ચૈત્યવંદન સમુચ્ચય"માંથી ઉતારી.

વાયવ્ય ખુણે વળી વ્યંતર દેવા, ભુવનપતિ જ્યોતિષી કરે સેવા,
બોધિબીજ ફળ લેવા,
વૈમાનિક દેવ ગજા ગણી, ઈશાન ખુણે એહ કહાણી,
ઈમ સુણે સહુ જિનવાણી (૩)
ઘમ ઘમ કરતી ઘુઘરી ઘમકે, કટીલકે કટીમેખલા ખલકે,
બાંહે બાહેરખા ઝલકે,
મસ્તક વેણી વામે વસીઓ, સાર શરીરે કંચુક કસીઓ,
જિનચરણે ચિત્ત વસીઓ,
ધરણેંદ્ર જાયા રંગ રસાલી, અતિયશા જાણે સાર મંગલી,
પાસશાસન રખવાળી,
શ્રી તપગચ્છ સુવિહિત સુખદાઈ, તેજરુચિ વિબુધ વરદાઈ,
દ્યો દોલત મુજ માઈ (૪)

[૧૨૮]

શ્રી નયવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ*

શ્રી સંખેસર પાસ જિણંદ, જસ મુખ સોહે પુનિમચંદ,
સાચો સુરતરુ કંદ,
અશ્વસેન કુલ કમલ દિણંદ, વામા રાણી કેરો નંદ,
નામે પરમાણંદ,
ચરણ કમલ સેવે નાગિંદ, તુઠો આપે પરમાનંદ,
ટાળે ભવ ભય ફંદ,
જેહને સેવે સુર નર ઇંદ, જસ સમરણ લહીઈ આણંદ,
વંદો પાસજિણંદ (૧)

---

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

શેત્રુંજે શ્રી ઋષભ જિનેશ, અષ્ટાપદ જિનવર ચઉવીસ,
સમેતશિખર જિન વીસ,
આબૂઈ શ્રી આદિ જિણેસ, તારંગે વંદુ અજિત જિણેસ,
ગિરનારેં નેમિશ;
સંખેસર શ્રી પાસ જિણેશ, અંતરિક પ્રણમું જગદીશ,
વિહરમાન જિન વીસ,
અવર જિકે છે જગદીશ, સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલ જગીસ,
તે વંદુ નિશ દિસ. (૨)

અંગ ઈગ્યાર ઉપાંગ વલી બાર, દશ પઇનાં છ છેદ સાર,
નંદિ અનુજોગદ્વાર,
વારૂ મૂલ સૂત્ર ચાર, જેહ માંહે છેં સકલ વિચાર,
શિવસંપત્તિ દાતાર;
જિનવર ભાખે અરથ ઉદાર, ગણધર સૂત્ર રચે અતિસાર,
જીવાજીવ વિચાર,
જેહથી લહિઈ ભવનો પાર, તે સિદ્ધાંત સુણો નરનાર,
આણિ ભાવ અપાર. (૩)

ચરણે નેઉર રમઝમકાર, કાંકણિ સબદ સમૂહ સફાર,
કટિ મેખલ ખલકાર,
ઉર વર સોહે મનોહર હાર, ભૂષણ ભૂષિત અંગ ઉદાર,
શોભિત સોલ શૃંગાર;
પાસ જિણેસર ચરણાધાર, સેવક જનને દિઈ આધાર,
સંઘ સકલ સુખકાર,
પદ્માવતી દેવી મનોહાર, પંડિત **જ્ઞાનવિજય** સુખકાર,
નયવિજય જયકાર. (૪)

[१२९]

શ્રી રંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ*

શ્રી શંખેશ્વર પાસ જિણેસર, વીનતી મુજ અવધારો જી,
દુરમતિ કાપી સમકિત આપી, નિજ સેવકને તારો જી,
તુ જગનાયક શિવસુખદાયક, તુ ત્રિભુવન સુખકારી જી,
હરિ હિતકારી પ્રભુ ઉપગારી, યાદવ જરા નિવારી જી (૧)

શ્રી શંખેસરપુર અતિ સુદર, જિહા જિન આપ વિરાજે જી,
સુરગિરિ સમ અતિધવલ પ્રાસાદે, દંડ કલશ ધ્વજ ગાજે જી,
ચિહુ દિસિ બાવન જિન મંદિરશે, ચોવીસે જિન વંદોજી,
ભીડભંજન જગગુરુ મુખ નિરખો, જિમ ચિર કાલે નંદોજી (૨)

શ્રી શંખેશ્વર સાહિબ દરીસન, સંઘ બહુ તિહા આવે જી,
ધન કેકી જિમ જિનમુખ નિરખી, ગોરી મંગલ ગાવે જી,
આઠ સતર એકવીસ પ્રકારે, અઠોત્તર બહુ ભેદે જી,
આગમ રીતે જે જગગુરુ પૂજે, તે કર્મ કઠિનને છેદે જી (૩)

શંખેશ્વરજીને જિમણે પાસે, મા પદમાવતી દીપે જી,
સુરપતિ ધરણરાજ પટરાણી, તેજે રવિશશી જીપે જી,
તપગચ્છપતિશ્રીવિજયજિણંદસૂરિ, અહનિસિ તસ આરાધે જી,
કૃષ્ણવિજય જિનસેવા કરતા, રંગ અધિક જસ વાધે જી (૪)

ઇતિ શ્રી શંખેશ્વર જિનરાજની સ્તુતિ છે લિ શ્રી સૂરતિનગરે
શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન પ્રસાદે

---

* પાટણની મુ જંબૂવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[૧૩૦]

મુનિ તત્ત્વવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન સ્તુતિ×

શ્રીપાસ જિણેસર ભુવન દિણેસર, સંખેસ્વરપુર સોહે જી,
બાવનાચંદન ઘસી ઘણું ભાવે, પૂજંતાં મન મોહે જી;
પુરસાદાણી વામા રાણી–જાયો એહ જિણંદો જી,
કમઠા હઠ એહ સઠ નિવારિ, નાગ કીયો ધરિણંદો જી. (૧)

ઋષભાદિક ચોવીસે જિનવર, ભાવ ધરીનેં વંદો જી,
વર્તમાન જિન મૂર્તિ દેખી, હઇડે હોએ આણંદો જી;
અઢી દ્વીપમાં હુઆ વલી હોસે, જિનવર કરું પ્રણામ જી,
કર્મ ક્ષય કરી મુગતે પોહતા, ધ્યાઉં તસ જિન નામ જી. (૨)

જિનવરવાણી અમીય સમાણી, સકલ ગુણની ખાણી જી,
ઇગ્યાર અંગ ને બાર ઉપાંગ જ, ગણધરદેવ ગુંથાણી જી;
જે જે લોકો સુણો રે ભવિકા, રુદયે ઉલટ આણી જી,
ભવોદધિનો પાર ઉતરવા, નાવા રુડી જાણી જી. (૩)

રજનીકરસુખી મૃગલોચની, દેવી શ્રી પદ્માવતી જી,
ઉપદ્રવ હણુતી વંછિત પૂરતી, પાસના ગુણ જે ગાવતી જી;
ચઉવિહ સંઘને રખ્યાકારી, પાપ તિમિરનેં કાપે જી,
દેવવિજય કવિ સીસ તત્ત્વને, વંછિત તેહ જ આપે જી. (૪)

× પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

લાવણી, રાજગીતા, પદ વગેરે

[૧૩૧]

પં. શ્રી રૂપવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ લાવણી*

નમત અમર નર નિકર ચરણુ જસ પરમ જ્યોતિ પાવનકારી,
કેવળજ્ઞાન વિરાજિત પરમાનંદકંદ જનહિતકારી,
નિરુપમ વદન રદન દ્યુતિ દિપે નેન મોહે પંકજવારિ,
વામાનંદન ચંદનચરચિત **પાસ સંખેસર** સુખકારી
(એ આંકણી) (૧)

સિદ્ધ બુદ્ધ ગુણુ ઈદ્ધ નિરંજન પરમજ્યોતિ તુ અવિકારી,
નિર્મળ પરમાતમ પરમેસર પરમરૂપ જનહિતકારી,
આવિર્ભૂત યથાસ્થિત કેવળજ્ઞાન–ચરણુ–દર્શનધારિ,
વામા૦ (૨)

ગત નિદ્રા તંદ્રા ભય ભ્રાંતિ રાગ દ્વેષ સંશય પિડા,
સોક મોહ પુનિજન્મ જરા મૃતિ ક્ષુધા તૃષા શ્રમ તે જિતા,
મદન્માદ મૂર્છના કૌતિક વર્જિત તુ પ્રભુ અવિકારિ,
વામા૦ (૩)

અકલ સ્વરૂપિ અરૂપિતિ સકલ કરણુ રહિત કલ્પન ટારી,
અનંત વીર્જ પ્રગટ્યુ તુજ ક્ષાઈક તુહિ દેવ જગ ઉપગારિ,
સકલ પુરણુતા ઘટમાં પ્રગટિ તુહિ સનાતન ગુણુધારિ
વામા૦ (૪)

* શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી (પાલીતાણા) હસ્તકના શાહ અમરલાલ ચુનીલાલના જ્ઞાનભંડારની હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતારી.

પંચ હ્રસ્વાક્ષર ગુણ સૈલેસિ થઇ અલેસિ તું સ્વામિ,
સાદિ અનંત અનોપમ અક્ષય નિજ ગુણ થિરતા તેં પામિ;
રોગ સોગ ગતલોગ કૃતારથ પરમધામ ગુણગણધારિ,
વામા૦ (૫)

ભિમ ભગંધર કોષ્ટ અઢારહ નામ જપ્યાં સવિ દૂર ટલેં,
હિક હરસ નાસૂર ન થાએ જઠર ગાંઠ તે દૂર ટલે;
નમણજલેં જાદવ પરેં દેહ કરે સોભાકારિ,
વામા૦ (૬)

જલન જલોદર જલભય વિષધર હરિ કરિ અરિયણ જાય પરા,
ડાકિણી સાકિણિ પીડ કરે નહિ જે તુજ ધ્યાએ ધ્યાન નરા;
રિદ્ધિ સિદ્ધિ પ્રગટેં તસ મંદિર જે જન તુજ સેવાકારિ,
વામા૦ (૭)

દેહદ્યુતિ દિનકર સમ દિપેં જિપેં કુવાદીકરીંદ્રઘટા,
પુર્વાપર અવિરોધિ સ્યાત્પદલંછિત વરસે વચનછટા;
નિરુપમ ચોત્રીસ અતિશય સોભિત ત્રણ્ય જગત જન નિસ્તારિ,
વામા૦ (૮)

કાશી દેશ વણારસિ નગરિ અશ્વસેન કુલ દિવસમણિ,
ત્રણ્ય ભુવનમાં સુંદર રાજેં કીરતી ઉજલ નાથ તણિ;
સેવક જન મનવંછિત પૂરણ રયણ ચિંતામણિ મનોહારિ,
વામા૦ (૯)

નાગરાય સેવા કરેં અહનિસિ પદમાવતી પરતો પૂરેં,
પાર્શ્વજક્ષ પરગટ થઇ ભવિના વિઘનકોડ ક્ષણમાં ચૂરેં,
ચોસઠી ઈંદ્ર કરે જસ સેવા શિવસુખ લેવા મનોહારિ.
વામા૦ (૧૦)

સંખેસરપુર મંડણ સાહિબ પાપવિહંડણ તું સાચો,
ઉત્તમ તુજ પદ પદ્મની સેવા ભક્તિ કરે ,તે નર સાચો,
રૂપવિજય કહે ગાય લાવનિ જિનની તે વરે શિવનારિ,
વામાનન્દન ચન્દનચર્ચિત પાસ સંખેસર સુખકારી (૧૧)

ઇતિ શ્રી શંખેશ્વર જિન લાવની સમાપ્ત
પાઠનાર્થં અબાગમ શ્રી શુભ છે અમદાવાદમા લખી

[૧૩૨]

શ્રી ઉદયવિજય વાચકવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ રાજગીતા×

સકલ મંગલતણી કલ્પવેલી, તીર્થંકર લચ્છીની જે સહેલી,
સરસતિ વરસતિ સરસ વાણી, આપી હિતહેતુ તે ચિત્ત આણી (૧)
સકલ સંપત્તિતણો જે વિધાતા, સકલ ભવિ જાસ ગુણ રંગ રાતા,
પાસ સંખેસરો તેહ દીપે, હેજ તેજે સસી સૂર જિપે (૨)

(ફાગ)

તે સાહિબ સોભાગી નીરાગી ભગવંત,
થુણવા મુજ મતિ જાગી ભાગી ભાવઠ તંત,
હવે આલસ પરિછંડુ મંડુ પ્રભુસ્યું નેહ,
જેહ થકી દુઃખ નીકસઈ વિકસઈ સુખ અચ્છેહ (૩)

(દુહો)

એક સુવિવેક પ્રભુ તુંહી દીસઇ, તુઝથી હિયલડું માહરું હેજ હીસઇ,
એક તું કલ્પતરુ રાય રોપ્યો, અમ્હતણો પુણ્ય અંબાર ઉપ્યો (૪)

× પાટણની મુનિરાજ શ્રી જસવિજયજીના જ્ઞાનભંડારની એક હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતારી અને ત્યાંની જ બીજી બે હસ્તપ્રતો તથા રાધનપુર અખીદોશીની પોળમાંના શ્રી લાવણ્યસૂરિ જૈનજ્ઞાનભંડારની પહેલી નવ કડીવાળી અધૂરી હસ્તપ્રત સાથે મેળવી

(ફાગ)

ધન્ય દિવસ ધન્ય તે ઘડી ધનવેલા મુજ તેહ,
જબ સુખદાયક નાયક ત્રાયક નિરખસ્યું હેજ;
સરવર જિમ કમલાકર દિનકર કરેં તેજ,
મન વિકસેં તિમ માહરું તાહરું નિરખત હેજ. (૫)

(દુહા)

બુદ્ધ ભગવંત અરિહંત સાંમી, સિદ્ધસિમંતિની ભોગ કામી;
આજ તું એક આધાર મિલિઓ, આજથી માહરો દિવસ વલીઓ. (૬)

(ફાગ)

સાહિબ સાંભળો વિનતિ જે હૂંતી બહુ દીન ચિત્ત,
આજ મિલ્યો કરુણાકર તારક તું જગમિત્ત;
એતા દિન તુજ સેવના દેવનાદેવની કીધ,
કેવલ આસથી પ્યાસથી મોહસુરા મેં પીધ. (૭)

(દુહા)

મોહ માયા મહારંભ ખાણી, પ્રીતની મોહમાયા નિસાણી;
મોહમાયા વસેં વિશ્વ પડીયો, મોહનેં તંતુ જગતંતુ જડીયો. (૮)

(ફાગ)

માયા જગ ધૂતારી ઉતારી નવિ જાય,
એ સંસારની માયા છાયા નવિ મુકાય;
એ માયાઈં હરિ હર સુર નર સસીધર સૂર,
મોહ મહાસવ પાનેં વાનેં પ્રગટયો નૂર. (૯)

(દુહા)

આજ હું પ્રભુતણે રંગ રાતો, આજ હું પ્રભુતણેં મોહ માતો;
આજ એ કામઘટ મેં હિ પાયો, સુરમણિ આજ અણચિંત આયો. (૧૦)

(ફાગ)

ભાવઠના દિન નાઠા માઠા દુશમન દૂર,
મગલ માલિકા બાલિકા ૨ગ સુરગ સનૂર,
કામગવી ઘર આગણે અતિ ઘણે હેજ હસત,
ઉત્તમ નર લીલા કરે જય વરે સુખ વિલસત (૧૧)

(દુહા)

ભુવનપતિ ધગણુ પાયાલલોકે, મન્મથપતિ ચક્રિ તે મનુયલોકે;
શક્ર સુરલોક તે રાગ વાહ્યો, નારી પાયે પડી ઉર ઉમાહ્યો (૧૨)

(ફાગ)

નગન નચાવ્યો હો શકર કિંકર પરિ ગિરિબાલ,
ઉપરિ અવધરી શિર સુરસરિતા અસરાલ,
વિષ્ણુતણી જે લીલા તે સવિ જાણે લોક,
બ્રહ્માની નિજપુત્રી સવિત્રી તસ ભોગ (૧૩)

(દુહા)

રામ સીતાવિયોગે વિલાપી, રોહિણીલીન ચદો સરાપી,
નલ જિસ્યા તેહ પણિ મોહચોરે, રૂપરિ રાખીઆ આપ જોરે (૧૪)

(ફાગ)

મોહતણે કટકે ભટ ઉદ્દભટ રીણ સીણગાર,
ક્રોધ માન માયા મદ લોભ જિસ્યા જુજાર,
તે માહિ પીણુ સમરથ મનમથ અતિ ભડવાય,
મોહ વસ્યે જગવાપ્યો ઉથાપ્યો નવિ જાય (૧૫)

(દુહા)

ચક્રધાર હલધર વાસુદેવા, દોય વણુ અવર દેવાધિદેવા,
મોહ માયા તણે જોર વાહ્યા, લોગફલ સીમ ચારિત્ર ન પાયા (૧૬)

(ફાગ)

નંદિષેણુ પીણુ સરિખા પુરુષા બાવન વીર,
આષાઢાદિક ગાઢા રાઢા રાખણુ ધીર;
મોહ જોહ અતુલી બલ તેણિ મનાવી આણુ,
રાંક ઢિંક કુણુ આસિરેં જગિ સરઈ મોહમંડાણુ. (૧૭)

(દુહા)

મોહેં મરુદેવિ સુત દુઃખ રેલી, મોહે રાજીમતી પણુ ગહેલી;
મોહ લીલાહ સઘળી પહેંલી, મોહની આણુ કોણે ન ઠેલી. (૧૮)

(ફાગ)

મોહે જોવન જાગે લાગઈ તવ રતિપ્રીત,
મોહતણી જગ એક જ ટેક જગે જગદીશ;
રાગેં જોર અથાગેં ભાગેં શિલની લીહ,
એકાદશ ગુણુઠાનેં ટાંણેં મોહની લીહ. (૧૯)

(દુહા)

મોહ તે એમ મિથ્યા ભમાડેં, આપણેં ફંદ જગ જંતુ પાડેં;
દંપતી દોઇ રંગે રમાડેં, સંત પણિ દોષ તસ નવિ દેખાડેં. (૨૦)

(ફાગ)

મોહતણે રસિં પરવસ એ સઘલો સંસાર,
આદિ અનાથ નીગોદથી ભમતાં દોહિલો પાર;
રામા હામા ધન ધન એ દોય જાંણે સાર,
સાર ધરમ તે નવિ કહેં તે ગતિ લહે કિરતાર. (૨૧)

(દુહા)

એક એ મોહ તે મહામાયા, એક એ મોહ સંસારછાયા;
મોહ આરામની નીક રામા, તેહના લોકનેં ફટકે ભામા. (૨૨)

(ફાગ)

પાપણી સાપણી કામણી દામણી જિમ ચમકંત,
વિષમ વિષય વિષધારી પ્યારી રમઠમકંત,
લોલા ભરમે ભમાડે પાડઈ માયાપાશ,
કુડ પ્રપંચે વંચઈ ખચઇ નિજ મતિ રાશિ (૨૩)

(દુહા)

પેખિ ચુલણી મહામોહ માતી, પુરુષ પર પ્રેમસ્યું રંગિ રાતી,
કર્મ ચંડાલનું કરણું લાગી, પુત્ર વધવાતણી કુમતિ જાગી (૨૪)

(ફાગ)

પરદેશી નૃપ લોલવ્યો રોલવ્યો દુષ્ટ જુ દાસ,
નારિ દુરગતિ મેલવે કેલવે કપટ વિલાસ,
તોહિ જ તસ મુખ દીઠે નિઠે પુણ્યની રાશિ,
સ્રીરૂપે મોહભૂપે ભવરૂપે ધર્યો પાસ (૨૫)

(દુહા)

ધન્ય તુ જેહ તે મોહ જીત્યો, મોહ વેરી ગંજણો તુ વદિતો,
મે હવે તોહિ દિદાર પાયો, માનુ ગંગાજલે આજ નાહ્યો (૨૬)

(ફાગ)

મોહ અગ્નિદમૂરણ પૂરણ પરમ પસાય,
શંખેસર પરમેસર કેસર ચરચિત કાય,
દેવ દયા કર ઠાકર ચાકર નજરિ નિહાલિ,
દુ ખટાલક જગપાલક નિજ બાલક પ્રતિપાલિ (૨૭)

(દુહા)

એટલા દિવસ દુ ખ માહિ દીઠા, આજથી સર્વ તે દુ ખ નીઠા,
હવે પ્રભુ સાર સંભાર કીજે, સુખ નીરબાધ વલિ બોધિ દીજે (૨૮)

(ફાગ)

ફરિ ફરિ મીનતિ વીનતિ જિન પતિ કેતિ કરાય,
ગિરુયા સાહિબ આગલિ લાગ લહિ કહેવાય;
સ્વામી હુઇ તે જાંણેં આણે નિજ ભણી નેહ,
સેવક વંછિત પૂરીઈ ચૂરીઇં દુરિત અચ્છેહ. (૨૯)

(દુહો)

મેહુથી મોર જિમ મોહ માચેં, મુજ મન તુજથી રંગિ રાચેં;
માનુ હવિ મુજ તું સહી તૂઠો, માહરેં અંગિ આણંદ વૂઠો. (૩૦)

(ફાગ)

મુજ સમકિત અજુઆલિંઈ ટાલીઇં દુઃખજંજાલ,
સેવક જન સંભાલીંઈ પાલીંઇ પરમ કૃપાલ;
મૃગતૃષ્ણા મદ મોડીઇં જોડિંઈ સુખ ભરપૂર,
નાણરયણ મુજ દીજેં કિજે અદ્‌ભુત નૂર. (૩૧)

(દુહો)

જ્ઞાનધર નૂર તે વિશ્વ દીપો, જ્ઞાનધર પુરુષ તે ચિરંજીવો;
નાણ તેજઈ કરી રાગ વાહેં, શાંતિસુધારસ કુંડ નાહે. (૩૨)

(ફાગ)

દાલિદ્ર દુઃખ તે તબ લગે જબ લગેં જ્ઞાન ન હોઇ,
જ્ઞાનતણા જે દરીઆ તે તરીયા સહુ કોઈ;
ભોગી ભમર ભરતેસરી સો થયો જાણતો,
આરીસા ભવનમાંઈ પામ્યો કેવલનાણ તો. (૩૩)

(દુહો)

જ્ઞાન પરણુત થકી યોગ પાસેં, સિદ્ધ લીલા સતિ જેહ કામેં;
તેહ તીર્થંકર સતી જેહ...., તેહથી વાંણી અદ્યાપિ પીજઈ. (૩૪)

(ફાગ)

નાણુવેલ અલવેસર શખેશ્વર મંડાણ,
મંગલકમલા કારણુ તારણુ ત્રિભુવન ભાણુ,
જે ઇમ ભાવઈ ગાવઈ પાવે નિત કોડિ,
નિત નિત રંગ વધામણા અતિઘણા પૂરે કોડિ (૩૫)

(દુહો)

શ્રી વિજયદેવ તપગચ્છ રાજા, શ્રી વિજયસિંહ ગુરુ વડ દિવાજા,
વાચક ઉદયવિજય પ્રણીતા, પાસ જિનવરતણી રાજગીતા (૩૬)

[૧૩૩]

શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત

શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ પદ*

(રાગ–રામકલિ)

તુમ દેખો માઈ, અજબ જ્યોતિ મેરે જિનકી
કોડ સૂરજ જો એકઠા કીજે, હોડ ન હોવે ગતનકી,
તુમ દેખો માઇ, અજબ જ્યોતિ મેરે જિનકી (૧)

ઝિગમિગ જ્યોતિ ઝલાહલ ઝલકે, કાયા નિલવરણુકી,
તુમ દેખો માઇ, અજબ જ્યોતિ મેરે જિનકી (૨)

વીરવિજૈકે પાસ શંખેસર, આસ્યા પૂરોની મેરે મનકી,
તુમ દેખો માઈ, અજબ જ્યોતિ મેરે મનકી (૩)

* પાટણની મુ જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

[१३४]

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન વિનતિ×

(દેશી—કડખાની)

આજ જિનરાજ સિરતાજ સુખ સાજસ્યો,
છાજતો ગાજતો ગુહિર ગાજી;
પાસ **સંખેસરો** પ્રગટ પરમેસરો,
ભેટિ ભય મેટિ બહુ ભયો રાજી. આજ૦ (૧)

દેખિ સવિશેષ અનિમેષ મુખ સુખકરુ,
પ્રભુતણો હું ઘણો ધન્ય એહો;
દિવસ વેલા ઘડી પુણ્ય સો પડવડી,
વડી વડી ભાંતિ વિકસેં સનેહો. આજ૦ (૨)

સાર સુખકાર દિદાર તુજ નિરખતાં,
પરમ પાવન ભયો ભુવનસ્વામી;
તેણુ ગુણુ લીણુ સુકુલીણુ પ્રભુ સેવવા,
હેવ હિવેં દેવનાદેવ પામી. આજ૦ (૩)

અંગ ઉમંગસ્યો પ્રભુતણે રંગસ્યો,
ચરણુ સુખ સંગસ્યો ચિત્ત વલગું;
નયનસુખ નયનસુખ નિરખિ હરખિત ઘણો,
એક ખિણુ પિણુ રહે નાંહિ અલગું. આજ૦ (૪)

શ્રવણુગુણુ શ્રવણુ વિણુ પ્રવણુ ખિણુ નવિ ગણે,
નિત ભણે નામ રસના રસીલી;
ધ્યાંન સંધાન કરિ આણિ મનમાં ધર્યો,
ધારીઈ તુંહિ પ્રભુ અગમશીલી. આજ૦ (૫)

× પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતારેલ આ વિનતિની શરૂની ૧૪ કડી મળે છે, તે પછીની નથી મળતી. એટલે તેના કર્તા કે રચનાસંવત સંબંધી કશો નિર્ણય કરી શકાતો નથી.

આણુ પરમાણુ જિનભાણુ ઇણુ પર ભવે,
તાહરી તારણી ભવતણી જે;
એમ બહુ પ્રેમરસ ભાવીઓ,
આવીઓ ભવે પ્રભુ નયણુ નીચે. આજ૦ (૬)
સકલ સંસાર સુખકાર દીદારને,
આવી દરબાર દુખપાર પાયો,
સુકૃત અંકુર શુભ નૂરે પેદા થયો,
ગહુગહ્યો સુજસ જગમા સવાયો આજ૦ (૭)
દેવનાદેવની સેવના વિણુ જિકે,
દિન ગયા તેહ સહી નાહિ લેખે,
આજથી નેહ મહારાજથી નિત નવો,
મુજ હવો તેણુ સુખસ્વામી દેખે આજ૦ (૮)
ધન્ય જન જિન તિકે ચરણુ શરણે છીકે,
નિકટ અટકે ટકે ભક્તિ ભાવે,
સુકૃત કૃત ગેહ નિજ દેહ સુખ લહી,
અનુભવ ભુવન પ્રભુતા સવાઈ આજ૦ (૯)
અષ્ટ મહાસિદ્ધિ સવિ ઋદ્ધિ નિધિ નવ સવે,
બુદ્ધિ બહુ લબધિ પ્રભુચરણુ સેવે,
મોજ મહિરાણુ જિનભાણુ નિજ જાણીને,
નિજ ભણી તેણુ બગમે સદૈવ આજ૦ (૧૦)
ભજવા ભીતિ ભવભવતણી ભવિતણી,
નાદ દુદુભિતણે ગયણુ ગાજે,
ધમચક્રી જ્યો જગતમે જિનપતિ,
ધર્મચક્રતણે આગે વિરાજે આજ૦ (૧૧)
સ્વસ્તિ કરવા સદાકાલ નિજ બાલને,
સ્વસ્તિકાદિક ધરે દેવ આગે,

નૃતિ કરેં બહુપરેં સરસ સુરસુંદરી,
રંજવા ભક્તિ મન ભક્તિ રાગેં. આજ૦ (૧૨)
એમ જગ એમ કરવાભણી બહુ ગુણી,
જિનતણી લાછિ લખ ભાંતિ માંણે;
અસુર સુર કોડિ કર જોડિ આગેં ખડા,
પ્રભુતણી પરમ પ્રભુતા પ્રમાણેં. આજ૦ (૧૩)
અલખ લખિ લાખ અભિલાખ સુખ સાખિસ્યોં,
ઈણિ પરિં પરમ ઉપગાર કારી;
પ્રભુતણો ચરણુ પરિચરણુ હિવેં અણુસર્યો,
તેણે ત્રિકરણુ કરી એક તારી. આજ૦ (૧૪)
કુમતિ મલિ વા....(અહીંથી આગળનો પાઠ નથી મળતો.)

[૧૩૫]

શ્રીરંગવિજયજીવિરચિત

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજિન કવિત્ત*

(કવિત્ત–છપ્પય)

જય જય જય જગતાત ભ્રાત ભવતાપનિવારન,
સરણાગત સિરધાર તરણુ જગજનકે તારન;
કમલાપતિકે કાજ પ્રગટ જિનરાજ પધારે,
જરા નિવારી જીત સકલજન કાજ સુધારે.
ગુન અમિત લાખ પાતિક હરન, હરિતબરન જન સુખકરન;
કર જોર રંગ વંદત, **શ્રી શંખેશ્વર** અસરનસરન. (૧)

સંપૂર્ણ. સં. ૧૮૭૬ કા૦ વ૦ ૧૪

---

*પાટણની મુ. શ્રી જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું અને પાટણની મુ. શ્રી. પુણ્યવિજયજી મ. પાસેની પ્રત સાથે મેળવ્યું.

૪ ગુજરાતી ઉદ્ધૃત વિભાગ

[૧૩૬]

વઢવાણિ ન વિલખુ કિઉ જિમિઉ કરીરે ગામિ,
મ ડલિ હોઇઉ પાડલએ નમિયઉ એ નમિયઉ નેમિસું જીવિતસામી,
શ ખેસર સફ્લીયકગણુ પૂજિઉ પાસ જિણિંદો,
સહજુસાહુ તહિં હરખિયઉ એ દેખિઉ એ દેખિઉ ફ્ણિમણિવૃંદો (૫)

'સમરારાસુ' ઢાલ–૧૨, કડી ૫, 'પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્યસંગ્રહ' પૃ ૩૭ થી ઉદ્ધૃત

[૧૩૭]

સ ભારુ શ ખેશ્વર ઠામઈ, પ્રથમ અઠોત્તર સઉ પગ્ણામઈ,
નવનિધિ સિદ્ધિ થાઇ જિનનામઇ, પ્રભુ પૂજાઈ જન સુખ પામઈ (૪)

ઉપાધ્યાય શ્રીમેઘવિજયકૃતવિરચિત 'પાર્શ્વનાથ નામમાલા' ગાથા ૧, કડી ૪, 'શ્રીપ્રાચીન તીર્થમાલા સંગ્રહ' ભાગ પહેલો, પૃ ૧૪૯ થી ઉદ્ધૃત

[૧૩૮]

ઇણુપરિ પાસજિણુ દઉ એ, ઠવણ્યા દેસઇ દેસ,
સ ખેસર સુરતરુ એ,

નામમાલા એ નિત ભણુઈએ, તસ દિઈં લચ્છિ અસેસ,
જિણેસર જયકરુ એ. (૨૬)
ધન્ય દિવસ મુઝ આજનો એ, સફલ થયો અવતાર; સંખે૦
નામ મંત્ર કરી હું જપું એ, પ્રભાવતી ભરતાર. જિણે૦ (૨૭)
ધરણિંદ નઈ પદ્માવતી એ, પાસયખ્ખ જિનપાસ; સંખે૦
દેવ અનેક સેવા કરઈ એ, પૂરઇં સેવક આસ. જિણે૦ (૨૮)
ॐ ह्रीं श्रीं अर्हं ભણી એ, માંહિ વરણુ અઢાર; સંખે૦
ધ્યાઈ ધવલઈ ધ્યાનસું એ, તે લહઈ કેવલ સાર. જિણે૦ (૨૯)
કોહ લોહ મદ રોહસું એ, બાંધ્યાં કરમ દુરંત; સંખે૦
દેવ દિણેસર દરિસણુઈ એ, છોડઈ તે સવિ સંત. જિણે૦ (૩૦)
સત્તર પ્રકારઈ પૂજના એ, કરિ જિનની નવરંગ; સંખે૦
લખમી લાહઉ લીજિઇં એ, જિમ થાઈ સિવસંગ. જિણે૦ (૩૧)
શ્રીવિજયપ્રભસૂરિવરુ એ, જયવંતો નિસદિસ; સંખે૦
ગુરુ વચનિં સમકિત લહી એ, સેવઉ સબલ જગદીસ. જિણે૦ (૩૨)
નવનવ રાગઇં જિનતણી એ, નામમાલ ગુણગીત; સંખે૦
ગાઇં ધ્યાઇં ભાવસુ એ, તે થાઇં જગજીત. જિણે૦ (૩૩)

[કલશ]

શ્રીપાસ જિનવર વિનતસુરનર હરિહરસેવિતપાદ એ,
ભયભીડભંજન ભવિકરંજન સેવકજન સુપ્રસાદ એ;
તપગચ્છ સુંદર મુનિપુરંદર **વિજયપ્રભસૂરિ**રાય એ,
તસ પુણ્ય રાજઈ પંડિત છાજઇં **કૃપાવિજય** જસવાય એ. (૩૪)
તસ સીસ બંધુર દીવબંદિર, **મેઘવિજય** જય કરી;
એ નામમાલા ગુણવિશાલા, રચી ગુરુપદ અનુસરી. (૩૫)

ઉપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજી વિરચિત 'શ્રી પાર્શ્વનાથ નામમાલા' ઢાલ ૫, 'શ્રી પ્રાચીન તીર્થમાલા સંગ્રહ' પ્રથમ ભાગ પૃ. ૧૫૩ થી ઉદ્ધૃત.

[१३९]

પં શ્રી ૫ શ્રીવિનયકુશલ ગણિ શિષ્ય ગ૦ શ્રી ૩
શ્રીકીર્તિકુશલગણિક્રમાબ્જયુગલેભ્યો નમ ।

(પ્રથમ મોટનક ૭૬)

પણમિ પયકમલ વર વિમલ નિઅ ગુરુતણા,
થુણિસુ પહુ પાસના સુગુણ સોહામણા,
સખપુરાધીશ તુહ સબલ મહિમા સુણી,
હેજ ધરી હું ધસ્યો કુમતિ ગતિ અવગણી (૧)

ભૂરિ ભુંઈ લઘતો ભત્તિ આણી ઘણી,
આવિઓ સામી તુહ ચરણ ભેટણ ભણી,
દેખી દીદાર સિરિકાર પણ હું હસ્યો,
તામ તુહ ગુણ થુણણ કરણ મણ ઉલ્લસ્યો (૨)

આદિ દસ ભવિ ભણિસુ હુ પહુ પાસના,
બિંબ ઉતપત્તિ પુણ તિત્થની થાપના,
હુઇઅ તિમ બોલી નિઅ ચિત્ત રમાડિઈ,
દુઠ કમ્મઠ રિઉ જેમ નમાડિઇ (૩)

ચ્યારિ વરખડ બ્રહ્માંડ પરિ વિસ્તરે,
ઢાલ સુવિસાલસ્યુ રગ રસ બહુ તરે,
કરિસુ ઈમ પાર્શ્વ પ્રબધની વર્ણના,
સુણુહ લો ભવિજના ઉઘ આલસ વિના (૪)

સયલ દીવોદહી મજ્ઝિ જબૂ ભણુ,
લખ પિહુલપણુઈ દીવ લખ જોઅણુ,

ભરહ પણ સય છવ્વીસ જોઆણ છકલાતણું,
તત્થ પુર પોઆણું સગ્ગ સમ હું ગણું. (૫)

શ્રીજ્ઞાનકુશલરચિત 'શ્રી પાર્શ્વનાથ ચરિત્ર' (શંખેશ્વર પાર્શ્વ પ્રબંધ) નો પ્રારંભ ભાગ. 'જૈન ગુર્જર કવિઓ' ભાગ બીજો, પૃ. ૧૭૪ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૦]

પંચાસરામાં પાસજી રે લો૦, **શ્રીસંખેસર** ભૂપ રે, સાહેલી.
પૂરવ દેહરિ જાણીઈ રે લો૦, એક સો બિતાલીસ રે, સાહેલી.

પં. મહિમાવિરચિત–ચૈત્યપરિપાટી ઢાળ ૧, 'પ્રાચીન તીર્થમાલા સંગહ' ભાગ ૧, પૃ. ૫૭ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૧]

શ્રી શંખેશ્વર પાસ પ્રભુ, મહિમા ત્રિજગવાસ;
યક્ષ જેહનો જાગતો, પૂરે વાંછિત આસ. (૧)
જૂની મૂર્તિ જેહની, તુરત જણાવે દેહ;
વારે ચંદ્રપ્રભુતણે, બિંબ ભરાવ્યું એહ. (૨)
પૂજી કેતા કાલ લગેં, ભુવનપતિ ધરણેંદ્ર;
અઠમ કરી પદમાવતી, આરાધી ગોવિંદ. (૩)
જરાસિંધુયે મૂકી જરા, યાદવા કર્યા અચેત;
પ્રભુપદ નમણે સીંચીયા, હુઆ તુરત સચેત. (૪)
શંખ શબ્દ પૂર્યો તદા, હર્ષ ધરી ગોપાલ;
થાપ્યો નયર **સંખેસરો**, થાપ્યો **પાસ** દયાલ. (૫)
આવે જગ સહુ જાતરા, પરતા પૂરે તાસ;
કલિયુગ માંહે કલા વધી, સેવે સુરનર જાસ. (૬)

તાસ ચરણ પ્રણમી કરી, હૈયડે ધરી ઉલ્લાસ,
કરુ સ્વામી સુપસાયથી, રાત્રીભોજનરાસ (૭)
સાભલજો આલસ ત્યજી, થાશે લાભ અપાર,
રાત્રિભોજન વારજો, સાભલી દોષ વિચાર (૮)

શ્રી જિનહર્ષકૃત "રાત્રિ ભોજન પરિહાર-અમરસેન-જયસેન રાસ" નો પ્રારભ ભાગ 'શ્રી જૈન ગુર્જર કવિઓ' ભાગ બીજો, પૃષ્ઠ ૧૦૯ થી ઉદ્દૃત

[૧૪૨]

એકવિશ વાર સખેસરે, કર્યું દર્શન ત્રિકરણ ચાપે રે,
ત્રણવાર ગોડી પ્રભુ, નિરખ્યાને પુન્ય તે પોમે રે.
ગિરુઆ ગુણ ગુરુજીતણા (૧૧)

"શ્રી રૂપવિજયજીરચિત-'પદ્મવિજયજી નિર્વાણરાસ' ઢાલ ૧૨, કડી ૧૧ શ્રી મોહનલાલ દલીચદ દેસાઈસપાદિત "જૈનરાસમાલા" પૃ ૧૯૨ થી ઉદ્દૃત

[૧૪૩]

સુખકર દુખહર ગુણનિધિ, શ્રીભાવપ્રભસૂરિ;
એહ સુગુરુ પસાયથી, ગાઇસ સ્તવન સનૂર (૧)
ગામ સખેસર દીપતુ, નામ સખેસર પાસ;
તેહતણો સબધ જે, તે કહું છુ ઉલ્લાસ (૨)
સરસતિ દેવી માતજી, તાહરો સરણો લીધ;
વયણ વિલાસ દેજે સરસ, જિમ હોઈ કારજ સિદ્ધ (૩)

શ્રી ભાવપ્રભસૂરિ શિષ્ય-પુન્ય-રચિત 'શખેશ્વર પાર્શ્વનાથ સ્તવનનો પ્રારભનો ભાગ 'જૈન ગુર્જર કવિઓ' ભાગ બીજાથી ઉદ્દૃત.

[૧૪૪]

હવે વસ્તુપાલ મંત્રી જઈ ઉપન્યો, મ૦ તેહનો કહેશું વિચાર; લા૦
વર્ધમાનસૂરિ ગુરુ તેહનો, મ૦ તે જાણે અથિર સંસાર. લા૦ (૧૨)
વૈરાગ્ય વિશેષે આદર્યો, મ૦ ચિત્તે ધર્મી હતો વસ્તુપાલ; લા૦
હવે તપક્રિયા બહુલી કરી, મ૦ વર્ધમાન ઓલી રસાલ. લા૦ (૧૩)
છઠ અઠ્ઠમ આંબિલ કરે, મ૦ એક દિન અભિગ્રહ લીધ; લા૦
શ્રીસંખેશ્વર જિન ભેટીને, મ૦ પછે પારણાનો નિશ્ચય કીધ. લા૦ (૧૪)
ઈર્યાસમિતિ ગુરુ ચાલતા, મ૦ અગ્નિ ઊઠી ભુંઈ જાલ; લા૦
સૂર્ય તપે તૃષા ઘણી, મ૦ અભિગ્રહ સહિત કરે કાલ. લા૦ (૧૫)
ધ્યાન ધરે તે પાસનું, મ૦ **પાસ** અધિષ્ઠાયક થયો દેવ; લા૦

શ્રી મેરુવિજયજી વિરચિત 'વસ્તુપાલ–તેજપાલ રાસ' થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૫]

સતરસ સહસ ગુજરાતિ દેશ તે સોહિઈં;
આરયદેશમાં અતિ ભલો એ. (૬)
જિહાં શ્રી **શંખેશ્વર પાસ** આસ ભવન તણી;
પૂરણ ચિંતામણિ સમો એ. (૭)

કવિ સુખસાગરજી રચિત–'વૃદ્ધિવિજયજી રાસ' 'ઐતિહાસિક રાસસંગ્રહ' ભાગ ત્રીજો, પૃ. ૪૯ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૬]

સાચોર જાલોર રાડદ્રે, સા૦ **ગોડી** પુરવર **પાસ**;
પાટણ અમદાવાદ વલી, સા૦ **સંખેસર** દીજે ભાસ. (૬)

'કેવલનાણી બૃહત્ ચૈત્યવંદન' ઢાળ ૮, કડી ૬. અંચલગચ્છીય 'પંચપ્રતિક્રમણ સૂત્ર' પૃ. ૫૬ થી ઉદ્ધૃત.

[૧૪૭]

ગાયો ગાયો રે શખેશ્વર સાહિબ ગાયો
યાદવ લોકની જરા નિવારી, જિનજી જગત ગવાયો,
પચ કલ્યાણક ઓચ્છવ કરતા, અમ ઘર રગ વધાયો રે
શખેશ્વર૦ (૧)

તપગચ્છ શ્રી સિંહસૂરિના, સત્યવિજય બુધ ઠાયો,
કપૂરવિજય ગુરુ ખીમાવિજય તસ, જસવિજયો મુનિરાયો રે
શખેશ્વર૦ (૨)

તાસ શિસ સવેગી ગીતારથ, શાત સુધારસ નાહ્યો,
શ્રી શુભવિજય સુગુરુ સુપસાઈ, જયકમલા જગ પાયો રે
શખેશ્વર૦ (૩)

રાજનગરમે રહિય ચોમાસુ, કુમતિ કુતર્ક હઠાયો,
વિજયદેવન્દ્રસૂરીશ્વર રાજ્યે, એ અધિકાર બનાયો રે
શખેશ્વર૦ (૪)

અઠારસે નવ્યાસી અખયત્રીજ, અક્ષત પુણ્ય ઉપાયો,
પડિત વીરવિજય પદમાવતી, વછિત દાય સહાયો રે
શખેશ્વર૦ (૫)

પડિત શ્રી વીરવિજયજીવિરચિત પચકલ્યાણ પૂજાનો અતિમ કલશ આ પૂજા 'વિવિધ પૂજા સગ્રહ' આદિમા છપાઈ ગયેલ છે

[૧૪૮]

આદિઃ—

પાસ જિનરાજ સુણો આજ શખેશ્વરા,
પરમ પરમેશ્વરા વિશ્વ વ્યાપ્યો,
ભીડ ભાગી જરા જાદવોની જઇ,

થીર થઈ શંખપુરી નામ સ્થાપ્યો. પા૦ (૧)

સાર કર સાર મનોહારી મહારાજ તું,
માન મુજ વિનતિ મન માચી;
અવર દેવોતણી આશ કુણ કામની?
સ્વામીની સેવના એક સાચી. પા૦ (૨)

તુંહી અરિહંત ભગવંત ભવતારણો,
વારણો વિષમ ભય દુઃખ વાટે;
તુંહી સુખકારણો સારણો કાજ સહુ,
તુંહી મનોહારણો સાચ માટે. પા૦ (૩)

અંતેઃ—

કાજ સહુ સારજે શત્રુ* સંહારજે,
પાસ શંખેશ્વરા મોજ પાઉં;
નિત્ય પ્રભાત ઊઠી નમું નાથજી,
તુજ વિના અવર કુણ કામ ધ્યાઉં? પા૦ (૨૦)

અઢાર એકાસીએ ફાલ્ગુન માસીએ,
બીજ કુજ્જલ પખે છંદ કરીઓ;
ગૌતમગુરુતણા વિજયખુશાલને,
ઉત્તમ સંપદા સુખ વરીઓ. પા૦ (૨૧)

શ્રી પાર્શ્વનાથજીનાં ૧૦૮ નામનો છંદ. 'જૈનધર્મ પ્રકાશ', પુ૦ ૫૬ અંક ૧૦, પૃ૦ ૩૩૦ થી ઉદ્ધૃત.

૨૧ કડીનો આ છંદ શ્રી ખુશાલવિજયજીના શિષ્ય ઉત્તમવિજયજીએ સં. ૧૮૮૧ ના ફાગણ વદિ ૨ ને દિવસે રચ્યો છે.

---

* આંતર શત્રુને.

५ अनुपूर्ति विभाग

આ પુસ્તક છપાવવુ શરૂ કરી દીધા પછી પણ, આ પુસ્તકમા આપવા યોગ્ય બીજુ જે કઈ સાહિત્ય મળી શકે તે મેળવીને આમા આપી દેવાની ઇચ્છાથી, જ્ઞાનભડારોમા તપાસ કરતા, કેટલુક સાહિત્ય મળી આવ્યુ આથી જે જે વિભાગો છપાઈ ગયા હતા તે તે વિભાગમા મૂકી શકાય એવુ જે સાહિત્ય મળી આવ્યુ તે આ–અનુપૂર્તિ વિભાગ–મા આપવામા આવે છે

१ संस्कृत विभाग

[१४९]

श्रीभावप्रभविरचितं

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाष्टकम्×

श्रीसद्म पद्मापतिपूजिताङ्गं, स्नात्राम्भसो जातजयं जरान्तात् ।
सत्प्रातिहार्येण सदा सनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥१॥
लीलागृहं मङ्गलचालिकायाः, सुखाऽऽसिकायाः प्रवरं वदान्यम् ।
यमीश्वरं निर्मलयोगनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥२॥
गलत्प्रभावं कमठस्य कष्टं, व्यालस्य बाल्येऽपि कृतं हि येन ।
त नित्यसेवाऽऽगतनागनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥३॥

× પાટણની મુ મ. શ્રી પુણ્યવિજયજી મ પાસેની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

मुखश्रिया निर्जितचारुचन्द्रं, सद्भूषणाभूपितदिव्यदेहम्।
प्रभावतीप्रेमरसैकनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥ ४ ॥
अनेकदेशाऽऽगतयात्रिकाणां, मनोऽभिलापं ददसे समक्षम्।
गम्भीरताहारितसिन्धुनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥५॥
कल्पद्रुचिन्तामणिमुख्यभावा इच्छाफलं देहभृतां फलन्ति।
यन्नामतस्तं श्रितनाकिनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥६॥
रोगा वियोगा रिपवो गरिष्ठाः, शोकाग्नितोकादिभवाः प्रयान्ति।
नाशं यतः शान्ततयोडुनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥७॥
भावप्रभेणाभिहितं [1]यदिदं, स्तुत्यष्टकं दुष्टविघातकारि।
तत्त्वं सदाऽभिष्टदपार्श्वनाथं, नमामि शङ्खेश्वरपार्श्वनाथम् ॥८॥

[१५०]

श्रीसुखसागरविरचित

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथाष्टकम्*

महानन्दकल्याणगेहं सुदेहं, लसद्सिद्धिरामावरं साधुगेहम्।
अनन्तप्रभावं जितद्वेषमाशु, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥१॥
कृतारिष्टशान्तं गुणश्रीनिसान्तं, नितान्तं सदा चारुरम्याङ्गकान्तम्।
दलत्क्लेशसंखेदने पार्श्वधारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥२॥
वरानेकवन्दार(रु)भूपालवन्द्यं, त्रिलोके जनानन्दने कल्पवृक्षम्।
ज्वलन्मोहदावनले वारिधारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥३॥

---

१ અહીં યદિદં માંના દિની લઘુમાત્રા છે તેથી છંદોભંગ થાય છે.

* પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.

कलौ सागरे मज्जतां यानपात्रं, घृणानर्थकशालिलवैकदात्रम्।
कृपासागरं केवलज्ञानधारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥४॥
जिनाधीशयोगीश्वर योगध्येयं, जितक्रोधकेलि भवद्वान्तहेयम्।
जरामृत्युसंतापपापापहारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥५॥
बृहद्रोगनीरागनागप्रजान्तं, भयं नो भविदेहिनां यत्प्रसादात्।
तमाक्षिप्तदुष्टप्रधृष्टारिवारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥६॥
सुधास्वादसुस्वादवाक्यं सुवाक्यं,
[1]मिलदेकन्यासमहे(न्दैः ?)प्रगीतम्।
जिनश्रीकुचालङ्कृतोत्तारहारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥७॥
जिनानां जिनो ज्येष्ठसौख्यमदोऽयं, जगद्भूषणं नीलजीमूतछायम्।
अनन्ताष्टकर्माद्रिषु वज्रधारं, स्तुवे पार्श्वशङ्खेश्वरं सौख्यकारम् ॥८॥
इत्थं स्तुतो देव मयाष्टकेन[2] . ...
साम्राज्यलक्ष्मीविपुलं सुखं मे, श्रीपार्श्वनाथं सुखसागर!
संप्रदेहा ॥ ९ ॥

[१५१]
श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तुतिः*

मदमहीधरदारणसत्पविं, मदनमत्तमतङ्गजसत्सृणिम्।
रुचिरशंखपुरीभुवि नायकं, जिनवरं प्रणमीमि सुखप्रदम् ॥१॥
विमतिकर्दमशोषणभास्करा विविधविज्ञवितानसुसेविताः।
कठिनकर्ममहीरुहसिन्धुरा जिनवरा विभवाय भवन्तु मे ॥२॥

---

१ आतमा श्लोकनु आ बीजु चरण अशुद्ध छे
२ आ चरण नथी मळतु तेमज आ आखा श्लोकनो छंद पण बराबर नथी लागतो
* पाटणनी मु. जसविजयजीना भंडारनी हस्तप्रत उपरथी उतारी.

जिनवरैर्गदितं सुजिनाऽऽगमं, विपुलभङ्गसुसङ्गसमन्वितम् ।
विविधजीवदयारसवन्धुरं, सकललोकहितं प्रणमाम्यहम् ॥ ३ ॥
प्रभुपदाम्बुजभृङ्गसमोपमो निखिलविघ्नविघातनसोद्यमः ।
प्रवरशङ्खपुरीस्थजिनानुगः, स मम पार्श्वसुरोऽस्तु सुखप्रदः॥४॥

[१५२]

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वनाथस्तुति×

नो वह्निर्नोरुगेन्द्रा न च विषमविषं शाकिनी नातिचण्डा,
नो मन्त्रा नैव तन्त्रा न च सकलरिपुर्विग्रहो नो पिशाचाः ।
नो व्याघ्रो नैव सिंहः प्रभवति पुरुषं व्याधिरेकोऽपि नो तं,
श्रीमच्छङ्खेश्वरस्थं भुवनपतिनतं यः स्मरेत् पार्श्वनाथम् ॥१॥

टीका-नो वह्नि० हे जिन! तं पुरुषं एकोऽपि व्याधिः न प्रभवतीति क्रियापदम् । कथं न? कः कर्त्ता? व्याधिः। कं कर्मतापन्नं पुरुषम्। किं विशिष्टं तं, तं कम्? यः श्रीमच्छङ्खेश्वरस्थं पार्श्वनाथं स्मरेत् । स्मरेदिति क्रियापदम् । कः कर्ता? पुमान् । कथंभूतः सः? कः य. प्रत्यहं स्मरेत् ? कं कर्मतापन्नं पार्श्वनाथम् । कथंभूतं, श्री मच्छङ्खेश्वरस्थम्-श्रीरस्यास्तीति श्रीमान्, श्रीमांश्चासौ शङ्खेश्वरश्च श्रीमच्छङ्खेश्वरे तिष्ठतीति श्रीमच्छङ्खेश्वरस्थम् । भुवनपतिनतं पुरुषं वह्निरग्निर्न प्रभवति पुनस्तं पुरुषं उरगेन्द्रा नागाधिपाः च पुनः विषमविषं शाकिनी न अतिचण्डाः अतिरौद्रा मन्त्रा न नैव तन्त्राः च पुनः सकलरिपुर्विग्रहो न पिशाचा व्याघ्रोऽपि न, सिंहोऽपि न प्रभवतीत्यर्थः ।

× પાટણની મુ. જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતારી.

[१५३]

श्रीशङ्खेश्वरपार्श्वजिनस्तवः×

यदीयपादाम्बुरुहे प्रसक्ता भवन्ति ते पूरितकामिताशाः ।
सुधाशनैस्सेवितपादपार्श्वं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥१॥
सुमालनीलोत्पलशालिदेहं, विशालसौभाग्यगुणैकगेहम् ।
कुवादिवल्लीनिकरैकपर्शुं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥ २ ॥
मनोज्ञकैवल्यकृतानुरागं, विनिद्रपुष्पोच्चयपूजिताङ्गम् ।
अनेकशान्तादिगुणाधिवासं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥३॥
यदीयभालेन विनिर्जितेन्दुर्विहायसि भ्राम्यति लज्जितः सन् ।
कुवादिसारङ्गसुरज्जुपाशं, नवीमि तं शङ्खपुरीशपार्श्वम् ॥ ४ ॥

इत्थं स्तुतो जिनवरो भवकर्मवेदी,
पीयूषपायिपतिभिः कृतपूजिताङ्गः ।
शङ्खाऽऽह्वपत्तननिवासनिवासरागी,
सौख्याय मे भवतु सज्जयसारशाली ॥ ५ ॥

२ संस्कृत उद्धृत विभाग

[१५४]

ॐ नमः परमानन्द – निधानाय महस्विने ।
शङ्खेश्वरपुरोत्तंस – पार्श्वनाथाय तायिने ॥ १ ॥
पिपर्ति सर्वदा सर्व – कामितानि स्मृतोऽपि यः ।
स कल्पद्रुमजित्पार्श्वो भूयात् प्राणिप्रियङ्करः ॥ २ ॥

× પાટણની મુ જસવિજયજીના ભંડારની હસ્તપ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું

पार्श्वक्रमनखाः पान्तु, दीप्रदीपाङ्कुरश्रियः ।
प्लुष्टप्रत्यूहशलभाः, सर्वभावावभासिनः ॥ ३ ॥

શ્રી વિનયવિજયજી ઉપાધ્યાય વિરચિત 'લોકપ્રકાશ' (મુદ્રિત) ગ્રંથના મંગલાચરણના પ્રથમ ત્રણ શ્લોકો.

[१५५]

देशे पुनस्तत्र(गुर्जरे)समस्ति शङ्खे-श्वरोऽन्तिकस्थायुकनागनाथः।
धात्रा धरित्र्यां जगदिष्टसिद्ध्यै, मेरोरिवादाय सुरद्रुरुप्तः ॥१॥
विद्याधरेन्द्रौ विनमिर्नमिश्च, यद्बिम्बमभ्यर्चयतः स्म पूर्वम् ।
स्वर्गे ततोऽपूजि विडौजसा यत्, स्वधाम्न एव स्पृहयेव सिद्धेः ॥२॥

इति हीरसौभाग्यकाव्ये । इन्द्रेणोज्जयन्तशृङ्गे मुक्तम् । ततः स्वौकसि चन्द्रार्कावार्चयेताम् । ताभ्यां पुनर्गिरिनारशृङ्गे स्थापितम् । ततो धरणेन्द्रेण स्वधाम्नि आनीतम् । ततः श्रीनेमिवचसा कृष्णेनानीतम् ।

શ્રી ઉપદેશપ્રાસાદ ગ્રંથ, ભાગ ૪, સ્તંભ ૨૪, વ્યાખ્યાન ૨૫૯, પત્ર ૨૨૯ (જૈ. ધ. પ્ર. સભા પ્રકાશિત)થી ઉધ્ધૃત.

[१५६]×

जनतावहुधेष्टपूरणात्, स हि शङ्खेश्वर एव शाश्वतः ।
कुरुते गुरुतेजसाऽऽत्मनां, वहुशं खेश्वरदेवभास्वतः ॥ ३४ ॥
भरतार्द्धपति पुरा हरिः, पुरि शङ्खेश्वरनाम्न्यतिष्ठिपत् ।
ककुभां विजये जिनेश्वरं, स्वरसात् पार्श्वमतीव भास्करम् ॥३५॥

મહોપાધ્યાય શ્રી મેઘવિજયજીગણિવિરચિત (અપ્રકાશિત) 'દિગ્વિજય મહાકાવ્ય,' સર્ગ ૮.

+ આગરાની શ્રી વિજયધર્મલક્ષ્મી જ્ઞાનમંદિરની એક હસ્તલિખિત પ્રત ઉપરથી ઉતાર્યું.